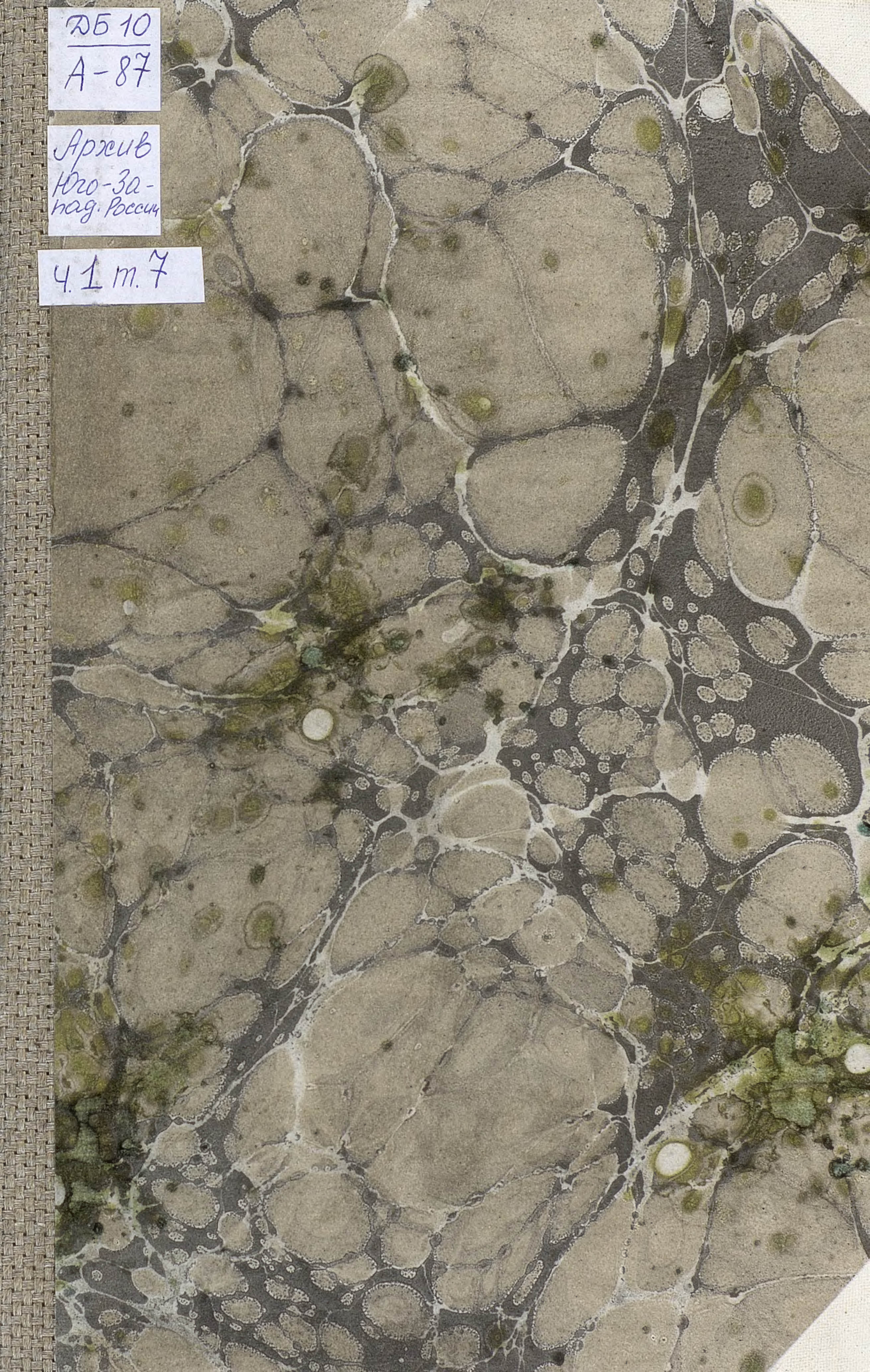

ДБ 10

A-87

Архив
Юго-За-
падной России

4.1 м. 7

АБ
10
А-87.

~~78.3~~
~~1~~

~~10~~

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

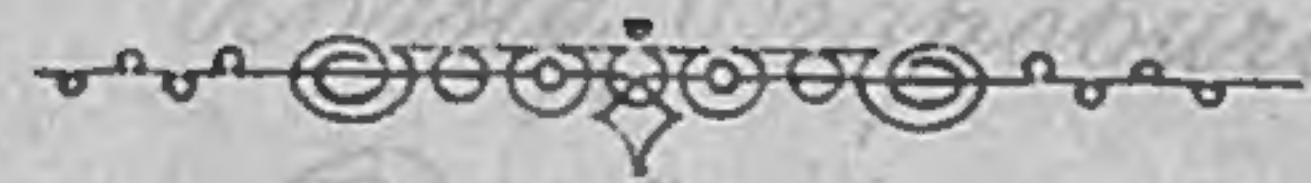
ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

Ч. I, Т. VII.

7959.

~~76.1~~
~~1~~

КІЕВЪ.

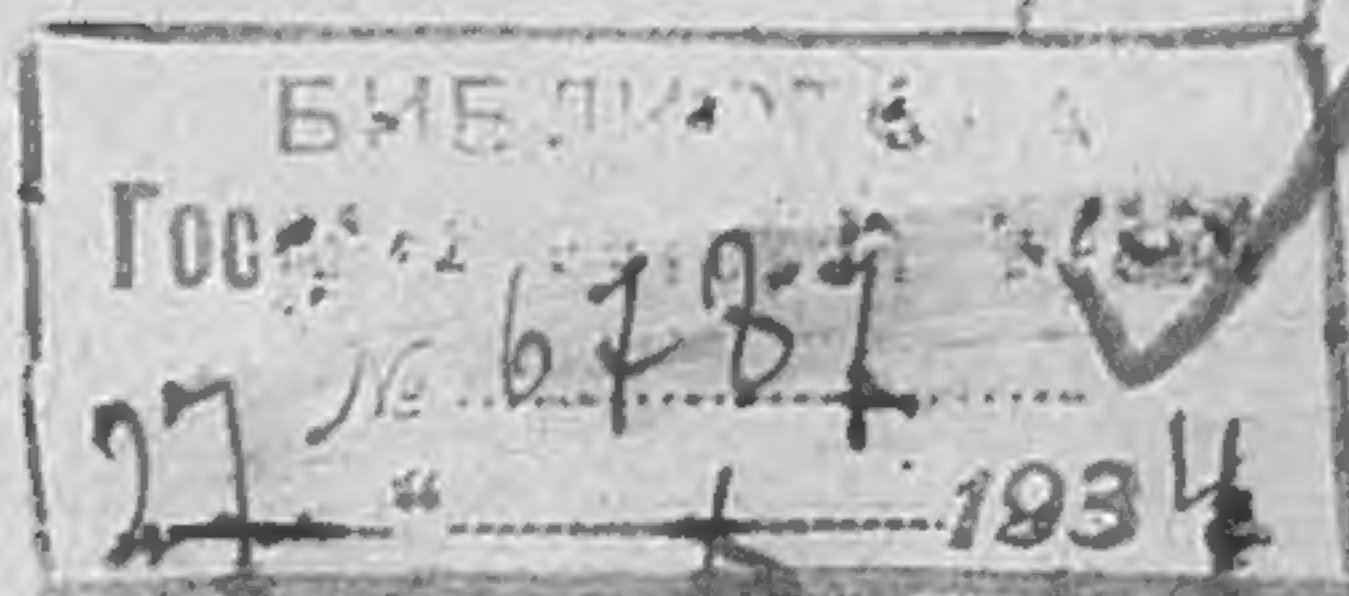
Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайлов. ул., собств. д.
1887.

+

1

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Кіевской Археографической Коммисіи.

ЭКЗ.

Харламова

ПАМЯТНИКИ

ЛИТЕРАТУРНОЙ ПОЛЕМИКИ

ПРАВОСЛАВНЫХЪ ЮЖНО-РУССЦЕВЪ

СЪ

ЛАТИНО-УНІАТАМИ.

NONHTRMATT

NONHTRMATT

NONHTRMATT

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Извѣстно, что отличительную самую выдающуюся черту въ исторіи западно-русской церкви составляетъ борьба православныхъ южно-русцевъ съ иновѣріемъ—*протестантизмомъ*, въ особенности же *католицизмомъ* и его излюбленнымъ дѣтищемъ—*унією*. Около этой борьбы очень долгое время сосредоточивались всѣ силы западно-русского народа, какъ нравственныя, такъ и матеріальныя. Въ этой борьбѣ и побѣдѣ, одержанной при ней надъ пропагандистами иновѣрія, заключается главная заслуга западно-русского народа,—заслуга не только для своей родины, но, смѣло можно сказать, и для *всей* православной церкви.

Означенная борьба съ иновѣріемъ проходитъ почти чрезъ всю исторію западно-русского края, но особенно принимаетъ она широкіе размѣры съ конца XVI столѣтія. Правда, съ этого времени пропаганда протестантизма, дѣлавшая большія успѣхи въ теченіи второй половины XVI столѣтія ослабѣваетъ; но за то чрезвычайно усиливается давній противникъ православія—католицизмъ, пропаганда коего со введеніемъ іезуитовъ въ литовско-русскія области получаетъ болѣе искусную организацію. Ослабивъ протестантизмъ, противникъ этотъ, располагавшій значительными умственными силами и громадными матеріальными средствами, со всею своею энергією и настойчивостію дѣлаетъ натискъ на православіе и тѣсно соединенную съ нимъ русскую народность. Въ свою очередь увеличившаяся опасность со стороны иновѣрія пробуждаетъ

какъ-бы дремавшія доселѣ силы южно-русцевъ и вызываетъ въ средѣ ихъ усиленную дѣятельность въ видахъ охраненія православной вѣры и своей народности отъ враждебныхъ посягательствъ на оныя. Это религіозное движеніе, вызванное въ юго-западной Руси борьбою за вѣроисповѣданіе, было причиною необычайнаго распространенія сочиненій религіознаго и преимущественно религіозно-полемическаго содержанія. „У насъ,—говоритъ одинъ изъ лучшихъ знатоковъ нашего западно-русскаго края — М. О. Кояловичъ, у насъ утвердилось почти всеобщее мнѣніе, что литовская (церковная) унія введена лишь насиліемъ, преслѣдованіями православныхъ. Подъ вліяніемъ этого взгляда унія обыкновенно представляется, какъ картина страданій, мученій, казней, — что, разумѣется, дѣлаетъ исторію унії вовсе неинтересною для того, кто ищетъ въ событіи мысли, а не ужасныхъ и нерѣдко бессмысленныхъ сценъ, въ которыхъ представляется, съ одной стороны, буйство, звѣрство, а съ другой, возмутительное страданіе“. Не отрицая варварскихъ мѣръ для утвержденія унії, къ коимъ прибѣгали ревнители папства, Кояловичъ совершенно справедливо думаетъ, что видѣть при означенной пропагандѣ католическихъ идей „одно внѣшнее насиліе, одни гоненія значитъ слишкомъ мало понимать страданія и твердость литовско-русскихъ православныхъ во время унії и настойчивость поборниковъ унії. Рядомъ съ этими варварскими мѣрами и магометанскими гоненіями употреблялись съ той и другой стороны мѣры чисто европейскія, цивилизованныя—убѣжденія, разсужденія, рассказы въ пользу или противъ унії, въ формѣ проповѣдей, публикацій, брошюръ, посланій и цѣлыхъ сочиненій. Такимъ образомъ, подлѣ возмутительной картины гоненій и страданій развертывалась болѣе достойная изслѣдованій и болѣе важная по своимъ послѣдствіямъ картина словеснаго, ученаго спора — картина религіозной полемики. На эту обшир-

III

ную и самую заманчивую въ свое время арену выступали сотни борцовъ самыхъ разнообразныхъ званій, чиновъ, дарованій, образованія и добросовѣстности. Они вооружались самымъ разнообразнымъ оружіемъ, схватывали на лету и поражали или защищали каждое событіе, каждый случай, каждую мысль, если усматривали въ нихъ хотя малѣйшую опору для себя и пораженіе для противниковъ, а типографіи, разсѣяныя тогда по всей Литвѣ, воспроизводили и обнародовали этотъ горячій и непрерывный споръ“ (*Литов. Церков. Унія*, т. I, 1859 г. стр. 175—176). Разумѣется, далеко не всѣ сочиненія, вышедшія изъ подъ пера полемистовъ того времени, имѣютъ серьезное историческое значеніе. Но не мало между ними находится и такихъ, которыя представляютъ первостепенную важность для надлежащаго уясненія тоговременныхъ событій. Нѣкоторыя изъ сочиненій весьма важны для ознакомленія съ тогдашнимъ состояніемъ богословской науки въ юго-западной Руси, для уясненія вопроса о томъ, какъ, при полемикѣ съ противниками православія, постепенно крѣпла и получала бѣольшую научную устойчивость богословская мысль въ средѣ образованныхъ классовъ южно-русскаго общества; другія произведенія драгоценны по массѣ заключающагося въ нихъ историческаго матеріала. Не говоря уже о томъ, что въ нихъ находится множество свѣдѣній о современныхъ событіяхъ, передаваемыхъ словами авторовъ, — мы встрѣчаемъ здѣсь нерѣдко историческіе документы, касающіеся тѣхъ или другихъ сторонъ политической и религіозной жизни западно-русскаго народа. Очень часто случалось (да случается и нынѣ), что какой либо историческій памятникъ, найденный труженникомъ науки въ архивѣ, считается открытіемъ, новымъ, доселѣ якобы неизвѣстнымъ даннымъ для уясненія западно-русской исторіи; при знакомствѣ же съ полемическою литературою юго-западной Руси XVI—XVII ст. оказывается,

что означенный памятникъ былъ очень хорошо извѣстенъ тогочременнымъ полемистамъ и они неоднократно пользовались имъ для своихъ цѣлей.—Для подтвержденія сказаннаго укажемъ на фактъ, уже ранѣе замѣченный М. О. Кояловичемъ. Покойный протоіерей Григоровичъ, приступая къ изданію Актовъ Западной Руси, IV-й томъ которыхъ представляетъ (преимущественно) разнообразный матеріалъ для исторіи западно-русской церкви въ начальный періодъ уніи, изучилъ всю современную ему литературу по литовской церковной уніи: имъ тщательно просмотрѣны были всѣ научныя труды, касающіеся ея, какъ русскихъ такъ и польскихъ писателей. Но не будучи достаточно ознакомленъ съ прежнею (XVI—XVII ст.) литературною полемикою относительно этого событія, онъ допускалъ въ своихъ сужденіяхъ объ источникахъ уніи не мало неточностей. Поименованный IV томъ Актовъ (какъ и предшествовавшіе) снабженъ примѣчаніями къ документамъ, помѣщеннымъ въ немъ, гдѣ почтенный редакторъ очень часто заявляетъ, что тотъ или другой издаваемый имъ памятникъ не былъ извѣстенъ ни нашимъ ни латино-уніатскимъ изслѣдователямъ (прим. 12, 40, 60, 66, 79 и друг.). Но при ознакомленіи съ тогочременною полемическою литературою оказывается, что всѣ, и вообще всѣ, по мнѣнію редактора Актовъ, неизвѣстные документы или событія были извѣстны православнымъ или латино-уніатскимъ полемистамъ и почти всѣ давнымъ давно напечатаны. Мало того, рядомъ съ ними напечатаны такіе документы и извѣстія о такихъ событіяхъ, которые остаются неизвѣстными доселѣ и обнародованіе которыхъ можно считать немалозначнымъ вкладомъ въ нашу историческую науку.—Сказаннымъ достаточно уясняется первостепенное научное значеніе полемическихъ сочиненій, выходившихъ въ юго-западной Россіи въ концѣ XVI и XVII стол., и нельзя сказать, чтобы это значеніе издавна не было

сознаваемо представителями нашей науки. Еще, кажется, въ 1860-хъ годахъ нашею Академіею Наукъ предложена была для соисканія Уваровскихъ наградъ задача: историко-литературное обозрѣніе печатныхъ полемическихъ сочиненій, статей и брошюръ, изданныхъ въ свѣтъ русскими въ сѣверо- и юго-западномъ краяхъ Россіи съ конца XVI до начала XVII столѣтій. Предлагая нашимъ ученымъ заняться разработкою означенной задачи, Академія Наукъ имѣла въ виду, что поименованныя ею сочиненія, независимо отъ богословскихъ предметовъ, въ нихъ рассматриваемыхъ, заключаютъ въ себѣ въ тоже время не мало характеристическихъ чертъ и указаній для исторіи политическихъ отношеній, нравовъ и просвѣщенія помянутой эпохи. Вмѣстѣ съ тѣмъ тамъ сохранены свѣдѣнія о писателяхъ и дѣятеляхъ, въ настоящее время или забытыхъ или очень мало извѣстныхъ. Все это имѣетъ значеніе не только по отношенію къ исторіи русской литературы, но и для уразумѣнія духа и направленія умовъ въ тѣхъ краяхъ.—Но не смотря на то, что означенная задача не сходила съ бюллетеней Академіи въ теченіе многихъ лѣтъ (въ послѣдній разъ она повторена была въ прошломъ году¹⁾), рѣшенія на нее отъ нашихъ ученыхъ до настоящаго времени не послѣдовало. Даже сочиненіями, посвященными обслѣдованію отдѣльных памятниковъ южно-русской литературной полемики рассматриваемаго времени, наша историческая литература сравнительно очень не богата. Мы имѣемъ изслѣдованія объ *Апокрисисѣ* Христофора Филалета (Малышевскаго и Скаблановича), *Полиподіи* Захаріи Копыстенскаго съ крат-

¹⁾ См. Отчетъ о двадцать девятомъ присужденіи наградъ графа Уварова, читан. въ публичномъ собраніи Императорской Академіи Наукъ 25 сент. 1885 г. (стр. 24—25)..

кимъ очеркомъ нѣкоторыхъ предшествовавшихъ полемическихъ произведеній (Завитневича), затѣмъ нѣсколько отрывочныхъ замѣчаній о болѣе выдающихся памятникахъ полемики въ статьѣ Кояловича объ *источникахъ уніи* (въ прилож. къ I т. Литовской церков. Уніи) и нашихъ *Библиографическихъ замѣчаній о нѣкоторыхъ старопечатныхъ церковно-славянскихъ книгахъ XVI—XVIII стол.*, — и только, если не считать еще болѣе отрывочныхъ замѣчаній...

Едва ли можетъ подлежать сомнѣнію, что отсутствіе обстоятельнаго очерка нашей южно-русской полемики XVI—XVII столѣтія, а также относительная скудость изслѣдованій объ отдѣльныхъ памятникахъ этой полемики, обусловливаются чрезвычайною библиографическою рѣдкостію нашихъ старопечатныхъ южно-русскихъ книгъ и брошюръ, по крайней мѣрѣ, многихъ изъ нихъ. Одно изъ богатѣйшихъ собраній нашей старопечати — безспорно Императорская Публичная Библіотека; но и въ ней этотъ отдѣлъ заключаетъ въ себѣ крупныя пробѣлы. Поэтому, нерѣдко даже ученые, находящіеся въ наиболѣе благопріятныхъ условіяхъ, не имѣютъ возможности ознакомиться съ южно-русскими старопечатными книгами и брошюрами, необходимыми для ихъ изслѣдованій. Такъ, сколько мы знаемъ, для изслѣдователей по южно-русской церкви *Justificatio niewinności* до послѣдняго времени извѣстна была только по имени. М. О. Кояловичу, не смотря на большія хлопоты, не удалось просмотрѣть *Аполліи Апологіи* (см. Лит. церков. Унію, II, 378). Судя, по невѣрнымъ выводамъ объ этой брошюрѣ, безъ сомнѣнія, ею не могли пользоваться также Соловьевъ (Истор. Россіи, т. X, гл. 6), Мартыновъ (Кирилло-Меѳодіев. Сборникъ, имъ изданный, Лейпцигъ, 1863 г., стр. XXXVIII) и Костомаровъ (Рус. Истор. въ жизнеопис. вып. IV стр. 67). Некарскій, по его словамъ, нѣсколько лѣтъ старался видѣть *Exegesis* С. Коссова; наконецъ изъ Кіева ему была достав-

лена рукописная копія съ единственнаго, тамъ хранящагося, экземпляра, но и въ немъ не доставало конечныхъ, наиболѣе важныхъ листовъ (*Отеч. Зап.* 1862 г. т. CXLI, стр. 368). *Посельство до папеза Сикста IV*, изданное въ 1605 г., въ Вильнѣ, до послѣдняго времени нашимъ библіографамъ (въ славянскомъ текстѣ) оставалось вовсе неизвѣстнымъ. Да и въ настоящее время, когда относительно изданія этого сочиненія сдѣланы нами въ *Библіографическихъ замѣчаніяхъ о старопечатныхъ книгахъ* надлежащія разъясненія (Труды Кіев. Дух. Академіи, 1876 г., № 2, стр. 387—388), Каратаевъ все-таки не внесъ его въ свое *Описаніе славяно-русскихъ книгъ, напечатанныхъ кирилловскими буквами*: очевидно библіографъ сильно сомнѣвался въ дѣйствительномъ существованіи этого изданія¹⁾. Чрезвычайная библіографическая рѣдкость нѣкоторыхъ южно-русскихъ полемическихъ сочиненій XVI—XVII стол. бываетъ причиною недоумѣній даже для большихъ знатоковъ нашей древне-русской письменности. Такъ въ 1875 году въ Цековно-археологическій музей при Кіевской Духовной Академіи поступилъ рукописный сборникъ полемическихъ сочиненій конца XVI и нач. XVII столѣтій. Въ числѣ статей, помѣщенныхъ въ сборникѣ, находится, между прочимъ, одна съ слѣдующимъ заглавіемъ: *О пресвятой Троицѣ і о иныхъ артыкулахъ вѣры единое правдивое цркве Христовы*. Извѣстный нашъ ученый И. И. Малышевскій, описывая этотъ сборникъ, принялъ означенную статью за *неизданную до настоящаго времени* и вошелъ въ подробное изслѣдованіе по какому поводу и когда она написана (*Новый рукописный сборникъ западно-русс. полемиче-*

¹⁾ Въ 1876 г. намъ не былъ извѣстенъ экземпляръ *Посельства до папеза Сикста IV* и мы утверждали объ изданіи этого сочиненія въ 1605 г., на славянскомъ языкѣ, имѣя въ виду положительныя указанія на это въ нѣкоторыхъ тоговременныхъ документахъ.

стихъ сочинений; Труды Кіев. Дух. Акад. 1875 г., № 4, стр. 193—222). Между тѣмъ, означенная статья представляетъ дословную переписку изъ давно извѣстной (но не описанной и составляющей величайшую библіографическую рѣдкость) *Книги о вѣрѣ* (изд. 1-е около 1602 г.).—Число подобныхъ примѣровъ можно было бы увеличить, если бы и приведенные краснорѣчиво не свидѣтельствовали о затрудненіяхъ, встрѣчаемыхъ изслѣдователями при знакомствѣ съ литературною полемикою въ юго-западной Руси за указанное нами время.

Нельзя поэтому не привѣтствовать, какъ полезнаго для науки, почина С.-Петербургской Археографической Коммисіи, начавшей удѣлять въ издаваемой ею *Русской Исторической Библіотекѣ* довольно видное мѣсто памятникамъ полемической литературы въ Западной Руси конца XVI и нач. XVII столѣтій. До настоящаго времени этою коммисіею издано двѣ книги означенныхъ памятниковъ, куда вошли: *Оброга іедносі Крєвзы, Палинодія З. Коныстенскаго, Вопросы и отвѣты православному зъ папѣжникомъ, Унія грековъ зъ костеломъ Римскимъ И. Поцѣя*¹⁾, *Гармонія Восточной церкви зъ костеломъ Римскимъ, О іедносі коścioла Воѣго, II. Скарги, О единой истинной православной вѣрѣ, клирика Острожскаго Василя (Суражскаго), Берестейскій Соборъ и*

¹⁾ Сочиненіе это (полное заглавіе его: *Унія алябо выкладъ протейшихъ арѣтыкуловъ, ку згодноченю Грековъ съ костеломъ Римскимъ належащихъ*) напечатано въ VII т. Русской Исторической Библіотеки по экземпляру, по всей вѣроятности, находящемуся въ собраніи старопечатныхъ книгъ Черткова. Этотъ экземпляръ, считаемый Коммиссіею *единственнымъ* (unicum), сохранившимся до нашего времени,—дефектный (въ немъ недостаетъ нѣсколькихъ страницъ). Поэтому и въ изданіи Коммисіи при печатаніи означеннаго сочиненія допущены пробѣлы. Между тѣмъ въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи находится экземпляръ

оборона его П. Скарги, *Апокрисисъ* Христофора Филалета (въ текстахъ польскомъ и западно-русскомъ) и нѣсколько другихъ мелкихъ произведеній. Но, имѣя въ виду обширность западно-русской полемики разсматриваемаго времени, изданные доселѣ С.-Петербургскою Археографическою Коммиссіею памятники представляютъ только незначительную часть ея. Полное изданіе однихъ важнѣйшихъ полемическихъ сочиненій должно занять многіе томы и требуетъ совокупныхъ усилій многихъ лицъ. И мы думаемъ, что наша Кіевская Археографическая Коммиссія, до настоящаго времени преимущественно занимавшаяся изданіемъ архивнаго матеріала, вступаетъ не на менѣе плодотворную для науки дорогу, рѣшивши отвести въ издаваемомъ ею Архивѣ Юго-Зап. Россіи мѣсто и для полемическихъ памятниковъ, имѣющихъ отношеніе къ мѣстному краю.

Для почина Коммиссіею рѣшено издать два тома поименованныхъ памятниковъ, изъ коихъ первый, нынѣ являющийся въ свѣтъ, включаетъ въ себѣ преимущественно полемику православныхъ съ латино-уніатами (за исключеніемъ нѣсколькихъ, въ началѣ помѣщенныхъ произведеній, имѣющихъ общій церковно-историческій интересъ въ западно-рус. краѣ). Большинство помѣщенныхъ въ семь томъ памятниковъ касается двухъ выдающихся событій въ исторіи западно-русской церкви: во 1-хъ возстановленія патріархомъ Ѳефаномъ южно-русской іерархіи, каковое событіе нанесло тяжелый ударъ надеждамъ, питаемымъ латино-уніатами относительно совершеннаго опустѣнія схизматическихъ

Уніи 1595 г. полный и притомъ прекрасно сохранившійся. Обращаемъ на это вниманіе С.-Петербургской Археографической Коммиссіи, которой въ слѣдующей книгѣ издаваемыхъ ею памятниковъ полемической литературы въ Западной Россіи весьма умѣстно было-бы напечатать недостающія въ ся изданіи страницы этого важнаго сочиненія.

(православныхъ) кафедръ и ожидаемыхъ отсюда благопріятныхъ послѣдствій для уніи, почему и вызвало съ ихъ стороны (независимо отъ открыто воздвигнутыхъ гоненій) всевозможныя усилія подорвать значеніе новопоставленныхъ іерарховъ посредствомъ полемическихъ брошюръ—что, въ свою очередь, дало поводъ многочисленнымъ письменнымъ отвѣтамъ для православныхъ; и, во 2-хъ, возстановленія правъ православной церкви послѣ смерти Сигизмунда III, когда наступившее междоцарствіе найдено было православными самымъ благопріятнымъ временемъ для заявленія своихъ справедливыхъ требованій, дабы получить то, что „по праву принадлежало южно-русской церкви“,—какое обстоятельство тоже не обошлось безъ литературной борьбы между двумя враждебными сторонами (православной и латино-уніатской). Прочіе памятники касаются начальныхъ временъ уніи.

Второй томъ имѣетъ быть посвященъ (преимущественно) полемикѣ православныхъ съ протестантами разныхъ отгѣнковъ. Такъ какъ большинство сочиненій въ юго-зап. Руси XVI—XVII стол., вызванныхъ борьбою за вѣроисповѣданіе, направлено было противъ латино-уніатовъ (какъ болѣе опаснаго по энергіи противника), и только незначительная часть ихъ имѣла въ виду протестантизмъ,—то въ означенномъ (второмъ) томѣ оказывается возможнымъ помѣстить почти все наиболѣе цѣнное по этому предмету.

По издавна заведенному обычаю каждый томъ издаваемого нашею комиссіею Архива начинается изслѣдованіемъ, обоснованнымъ главнымъ образомъ на помѣщаемомъ въ немъ матеріалѣ. Таковое изслѣдованіе комиссія считаетъ необходимымъ присоединить и къ поименованнымъ томамъ. Но какъ по обширному объему настоящей книги, такъ и по нѣкоторымъ другимъ случайнымъ обстоятельствамъ, таковое изслѣдованіе отлагается до слѣдующаго тома. Оно имѣетъ появиться подъ общимъ заглавіемъ: очеркъ литера-

турной полемики православныхъ южно-русцевъ противъ протестантовъ и латино-уніатовъ Въ настоящее время составитель тома считаетъ необходимымъ только сдѣлать краткія замѣчанія преимущественно о томъ, откуда имъ заимствованы ниже помѣщенные памятники:

1) *Письмо Супральскаго архимандрита къ Кіевскому митрополиту Макарію, около 1536 г.* Изъ рукописнаго сборника, писаннаго полууставомъ въ 60-хъ гг. XVI стол. Сборникъ находится въ библ. покойнаго проф. Ф. А. Терновскаго ¹⁾.

¹⁾ Этотъ памятникъ, равно какъ и слѣдующій, не имѣютъ отношенія къ литературной полемикѣ православныхъ южно-русцевъ съ пропагандистами иновѣрія. Печатаются нами, какъ доселѣ неизвѣстные, по важности своего содержанія. Изъ нихъ первый (письмо супральскаго архимандрита) заслуживаетъ особеннаго вниманія нашихъ литургистовъ. Изъ него мы усматриваемъ, что то разнообразіе въ церковной богослужебной практикѣ, которое особенно рельефно обозначилось въ юго-западной Руси (подобно тому какъ и въ сѣверо-восточной) къ концу XVI и началу XVII столѣтій, а также и тѣ безпорядки въ означенной практикѣ, противъ коихъ энергично вставали восточные патріархи и нѣкоторые изъ нашихъ іерарховъ,—все это обращало на себя вниманіе со стороны лицъ, знакомыхъ съ богослуженіемъ, еще въ первой половинѣ XVI столѣтія. Уже тогда писали: „и мяса и хлѣбы у церквахъ посвещаютъ, и внутрь святаго алтаря нѣціи и мясо, и сыры, и хлѣбы, и оwoщіе всякое, и медовину, и оловину вносятъ, и животная скоть во священныя храмы нѣкогда пуцають. А то крѣпко въ святѣхъ правилахъ отречено и запрещено не токмо у сьятый олтарь таковос, по и въ церковь никакоже не вносити, а ни животныхъ скотинъ упущати“... (стр. 13). Въ авторѣ оправдательнаго письма къ кіевскому митрополиту Макарію II мы видимъ *предтечу* тѣхъ ревнителей просвѣщенія въ юго-зап. Руси, которые такъ много заботились объ исправленіи богослужебныхъ книгъ и обрядовъ.—Заслуживаетъ вниманія и путь, указываемый нашимъ авторомъ для таковыхъ исправленій. „А того ради, пишетъ онъ,

2) Форма церковнаго отлученія, составленная южно-рускими іерархами въ 1544 г. Изъ того же сборника.

3) *Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго начала XVII стол.* По рукоп. Кіев. Дух. Академіи № R. 213. Означенная рукопись есть копія съ рукописнаго сборника, принадлежавшаго Царскому (Опис. рукоп. Царскаго, № 588) Къ сожалѣнію, поименованные списки нельзя назвать безукоризненными. Сборникъ Царскаго, какъ можно думать, писалъ великороссъ, для котораго нѣкоторыя за-падно-русскія слова были непонятны и онъ, копируя ихъ,

абы соборное правило святое церкви было не пестро, але однолично, ведле оныхъ странъ законного въ мнишескихъ соборехъ положенія и утвержденія, не отъ Литвы, а ни отъ Москвы, по оттоль, отколь намъ крещеніе процвете и вѣра яже въ Отца и Сына и святого Духа, израсте, и благочестіе насадися, и святыя книги на нашъ словенскій языкъ изъ грѣческаго и еллинскаго выложенія изыйдоша, и еще бы теперъ исходили, естьль бы о нихъ попеченіе было“ (14 стр.).—Въ частности изъ означеннаго документа видно, что одною изъ главныхъ причинъ *пестроты* и *неоднородности* въ богослужебной практикѣ въ юго-зап. Руси было употребленіе въ церквахъ разнообразныхъ уставовъ. Сама Супральская обитель, какъ видно, держалась Святогорскаго типика. Между тѣмъ въ другихъ церквахъ существовали иные уставы и обиходники. Такъ, напр., въ нѣкоторыхъ церквахъ даже руководствовались при отправленіи утренняго богослуженія такъ называемыхъ *пѣсеннымъ послѣдованіемъ* (ασρατικὴ ἀκολουθία), одну изъ крупныхъ особенностей коего составляетъ обрядъ входа, который происходитъ на великомъ славословіи. Особенность эта,—по словамъ извѣстнаго нашего литургиста И. Д. Мансветова,—тѣмъ болѣе видная, что ее не раздѣляютъ не только позднѣйшіе, но и всѣ древнѣйшіе памятники какъ студійской такъ и іерусалимской отрасли устава (о пѣсенномъ послѣдованіи, стр. 82—83).

Второй памятникъ (форма церковнаго отлученія) не безъинтересенъ въ смыслѣ указанія на существованіе малоизвѣстнаго обычая изъ церковной практики въ юго-зап. Руси.

при перепискѣ допустилъ много ошибокъ. Такъ, напр., вмѣсто *але* почти всегда писалъ *или*, вмѣсто *ижѣ*—*иже*. Есть и болѣе грубыя ошибки: вмѣсто *мнѡжили*—*мы ожили*, вмѣсто *итѣхѣ*—*аназ'*, вмѣсто *въдай*—*лѣта*, вмѣсто *и мамы* (и матери)—*имамы*, вмѣсто *сласти*—*власти*. При печатаніи рукописи текстъ, по возможности, былъ возстановленъ нами. Надѣемся, что болѣе насъ свѣдущіе люди увеличатъ число исправленій; но, думаемъ, что и въ настоящемъ видѣ изъ посланій Вишенскаго *историкѣ* могутъ извлекать нужный для себя матеріалъ.

4) *Собственноручныя записки Петра Могилы*. Рукопись находится въ библіотекѣ Кіево-Софійскаго собора. Издана нами вполнѣ, за исключеніемъ не многихъ статей, писанныхъ не рукою Могилы и не представляющихъ особеннаго научнаго интереса, или же давно уже изданныхъ (напр извѣстная рѣчь Древинскаго).

5) *Грамота Кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 1476 г.* („Посельство до папежа“). Была напечатана Поцѣмъ въ 1605 г. въ Вильнѣ, въ текстѣ западно-русскомъ и польскомъ. Полные экземпляры зап.-русскаго текста неизвѣстны. Мы пользовались двумя дефектными экземплярами, изъ коихъ одинъ находится въ библіотекѣ Виленской Дух. Семинаріи, другой—въ библіотекѣ Перемышльскаго собора Іоанна Крестителя. Нѣкоторыя, недостающія въ обоихъ экземплярахъ, страницы напечатаны нами по изданію Петрушевича (съ рукоп. XVIII стол.). Въ настоящее время наши ученые (преосв. Макарій, проф. И. И. Малышевскій) считаютъ означенную грамоту *подлинною*. Мы въ этомъ сильно сомнѣваемся (доказательства приведемъ въ своемъ мѣстѣ) и относимъ „Посельство“ къ отдѣлу сочиненій, писанныхъ исключительно съ полемическими цѣлями.

6) *Ключъ царства небеснаго, 1587 г* Герасима Даниловича Смотрицкаго. Это малоизвѣстное нашимъ библіографамъ

сочиненіе, впервые напечатано И. И. Малышевскимъ въ приложеніяхъ (въ продажѣ доселѣ не поступавшихъ ¹⁾) къ приготавливаемому имъ II тому изслѣдованія: „Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасъ и его участіе въ дѣлахъ русской церкви“. Здѣсь оно ошибочно помѣчено 1584 г. и, кажется, признается произведеніемъ неизвѣстнаго автора, дошедшимъ до насъ въ полномъ видѣ. Напечатано, безъ сомнѣнія, съ единственнаго извѣстнаго *въ настоящее время* экземпляра, хранящагося въ Кіев. Духов. Академіи (съ коего *безъ пропусковъ* ²⁾ перепечатано и нами). Что означенное полемическое сочиненіе вышло въ свѣтъ въ 1587 г.—объ этомъ находится прямое указаніе въ *Антологіи* Диплица (изд. 1631 г.), гдѣ на послѣдней страницѣ говорится, что первымъ русскимъ богословомъ въ юго-западной Руси былъ тотъ, кто издалъ въ 1587 году *Ключъ царства небеснаго*; имя же его (автора) легко узнаеть тотъ, кто умѣетъ читать по арабски,—при чемъ на поляхъ выставлены инициалы этого имени Г. Д. С. Такъ какъ въ указанномъ экземплярѣ означеннаго сочиненія (въ бібліотекѣ Кіев. Дух. Академіи) подписи автора нѣтъ, то, очевидно, этотъ экземпляръ есть дефектъ, безъ конечныхъ листовъ, что можно видѣть и изъ самаго содержанія сохранившейся (безъ сомнѣнія) большей части сочиненія. Въ *Описаніи славяно-русскихъ книгъ напечатанныхъ кирилловскими буквами*, т. 1, (изд. 1883 г.) подъ № 116 значится: „*Календарь римски новы*, изданъ Герасимомъ Смотрицкимъ въ Острогѣ, 1587 г., въ 4 д. л. 10 листовъ. Въ концѣ: написано у Академіи Острозьской и проч. *ійкциртомс чиволннад мисире Г.* Прибавлено: *кто знаетъ по арабски, тотъ легко*

¹⁾ Означенныхъ приложений доселѣ сброшюровано не болѣе 15—20 экзempl.

²⁾ Въ изданіи И. И. Малышевскаго опущены почти всѣ примѣчанія, находящіяся внѣ текста (на поляхъ).

пойметъ“. Далѣе, въ примѣчаніи Каратаевъ прибавляетъ, что „этого изданія онъ не видѣлъ. Свѣдѣнія о немъ заимствованы изъ Inst. ling. Slav., *Добровскаго*, гдѣ онъ добавляетъ еще, что въ его время этотъ календарь находился въ Вѣнѣ въ Импер. библіотекѣ. По наведеннымъ мною справкамъ въ этой библіотекѣ, отвѣчали, что его найти не могли“ (также безуспѣшны оказались и наши запросы относительно этого). Сопоставляя эти библіографическія извѣстія о *Римскомъ календарѣ* 1587 г. съ сообщенными нами свѣдѣніями о *Ключѣ царства небеснаго*, мы приходимъ къ несомнѣнному заключенію, что это суть не два различныя сочиненія, но одно и то же. Очевидно, что экземпляръ этого сочиненія, находившійся въ Вѣнѣ и видѣнный Добровскимъ, былъ дефектный *безъ начальныхъ листовъ* (начинался статьею: *календарь римски новый*, т. е. съ 18 стр; см. стр. 250 въ настоящемъ томѣ), а экземпляръ Кіевской Академіи—дефектный, какъ мы сказали, *безъ конечныхъ листовъ*.

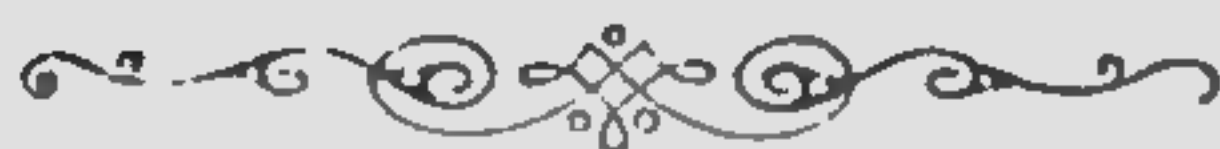
7) *Отписъ на листъ Виленскихъ униатовъ*, 1616. Печатается по рукописи, переплетенной вмѣстѣ съ старопечатною брошюрою („Унія албо выкладъ преднѣйшихъ артыкуловъ ку зъодноченью грековъ съ костеломъ римскимъ належащихъ“, 1595 г. Вильно), находящеюся въ библіотекѣ Кіев. Дух. Академіи. Настоящая копія Отписа гораздо исправнѣе искаженной копіи въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ (№ 230), по которой онъ изданъ въ Вѣст. Зап. Россіи.

8) *Verificatia niewinności*, изд. 1-е. Печатается по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки. Было и второе изданіе этой брошюры, *дополненное* и нѣсколько *измѣненное* (находится въ библіотекахъ Литовской и С.-Петербургской духовныхъ семинарій). Отличія между изданіями будутъ сдѣланы въ дополненіяхъ къ слѣдующему тому полемическихъ памятниковъ.

9) *Justificatia niewinności*, 1622 г. Печатается по единственному (unic.) известному экземпляру, хранящемуся въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи.

Остальныя помѣщенные въ этотъ томъ полемическія сочиненія печатаются по экземплярамъ, хранящимся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, за исключеніемъ *Supplementum Synopsis 1632 г.*, конечный листъ коего (съ 22 л.) печатается по экземпляру, находящемуся въ библіотекѣ Оссолинскихъ во Львовѣ (экз. въ Импер. Публ. Библіотекѣ дефектный).

С. Голубевъ.

I.

Письмо супральскаго архимандрита Сергія Кимбара къ кіевскому митрополиту Макарію II, около 1536 г.

Милостивый отче, святой митрополите, и еже при твоей святыни теперь сущіи благочестивыи съсѣдалници духовніи и свѣтскіи. Яко колвекъ есми по образу отъ моее братіи, але по сатанинской вражде и зависти и ненависти моихъ супостатъ вашей милости оклеветанъ и омраженъ; а ведже упованіе имѣя у заступленіи Богородици Пречистое и великаго Іоанна Богослова, и у вашей святыни, пастыря и учителя нашего, благоразсудіи, яко въ таковыхъ невинный,—вашей милости чоломъ бую: не для мене страстника, но для Богородици и великаго Богослова рачи, милостивый отче, прежній отеческій свой гнѣвъ милосердіемъ ростворити и того твоего списочка милостиве и внятне выслухати, не на лице, по Спасителеву слову, зря, а ни съплетению многымъ словесемъ моихъ супостатъ внимая, сътворити о мнѣ не нагле, а ни понудителне, але разсудителне и смотрителне, и въ правду Божію, то есть: есть ли быхъ могль обрѣсти благодать предъ вашею милостию, покалуйте похотите для Бога и своего ради спасенія, якомъ и въ началехъ вашей милости чоломъ билъ.

Первен угляну въ управила святыхъ богоносныхъ отецъ, то есть, въ шестое вселеньскаго втораго събора, сице глаголющее въ толкованіи. „Подобаеть лица и житія истезати клеветающаго и глаголющаго на епископа или на причетника, да не будетъ еретикъ таковой или въ иѣкоторомъ пороце знаемъ, или отвержень отъ церкви, или отъ причащенія, или о ииѣхъ оклеветаемъ гресехъ и еще своея вины не оправдимъ; и аще таковыи

будеть клеветающен не прияти ихъ на оклеветаніе епископа или причетника. Аще же правовѣрнъ есть и житиємъ непороченъ и приобщеникъ съборней церкви, ижъ церковную вину нанося на епископа, приять да будетъ и да повесть съгрѣшеніе его предъ всѣми сущими въ области епископъ. Аще же тѣи не възмогутъ исправити наносимыхъ съгрѣшеній на епископа, да приступитъ къ большому събору, глаголя и клеветы на епископа, и да выдасть первое събору харатію, написавъ на ней, яко аще обличенъ буду, въ лжю клеветца на епископа своего, да постражду сію или сію казнь. И тако съставится и уверень будетъ о глаголаніи его. Аще же не творя сие, ко церкви приходя, молвы творить, глаголя на епископа, или на судище мирскихъ боляръ о семъ приходя, таковый не пріатень на оклеветаніе епископа. Еретикъ же, аще пообидень будетъ отъ епископа, невзбранно ему глаголати нанъ и оправитися“.

И въ кѣ-е вселеньского четвертого събора, томужде послѣдствующее: „Аще кто клевететь на епископа или на причетника, рекже, на прѣзвитера или діакона, подобаетъ истязати прежде житіе ихъ, а не безъ испытанія пріймати ихъ на оклеветаніе лицъ священныхъ. Аще причетници суть оклеветающен или мирьстїи человѣци, да некогда будутъ отврѣжены отъ церкви, или причащеніа лишеніи, или о гресехъ нѣкихъ оклеветаеми сами, и еще и себе не оправдивше, или инако, како житіе имуще порочно, или вѣрою чюжды, рекше еретици. Мнози бо таковїи, церковное благочиніе смясти и прѣвратити хотяще, клеветами вины стипиваютъ на непорочныя и правовѣрныя епископы и причетники; таковїи на оклеветаніе неприатни“.

И въ лѣ-е вселеньского шестого събора, такожде вещающее: „Аще которїи причетници или мниси съвѣщаются, клятвами утверждающесе, или съвѣты творять на зло, или съвѣщаваютъ на епископа, или на игумена, или на друга своего причетника, степени своего да отпадутъ“.

И въ рѣи-е въ Карѣагане събора, тѣмъже подобная повелевающее: „Непорочну подобаетъ быти клеветущому и послушествующему. Сего ради убо ни причетникъ, ни мирьскый

человѣкъ, аще есть отлучень, на епископа или на причетника клеветати, или послушествовати, неприѣтенъ есть“.

И мнѣ зъ моимъ братомъ чернцемъ Арсениемъ исправленіе вчинити вѣдле ихъ святого то положенія. А потомъ, светый велебный отче, и в тыи то супостаты речи рачи милостиве углянути и то разсудителне предъ ся взять, яко оный чернецъ на мя враждебне въ своихъ списехъ, которыи же крѣпко потаемне чотыри роки выписуя, съ мною обще мешкаючи, яко гчѣздящись змій, крыль; чогожъбы не мѣль справне крыти, але мнѣ то, яко колвекъ и худому старцу, яже о немъ oznамити, по святыхъ отецъ нашихъ древнихъ мнишескихъ начальниковъ науце и преданію. Которое жъ знать его безъочивѣство и не одиново почитая обличало, понеже яко мнишествомъ по моему съгрѣшенію отъ моее худости обложенъ, яко колвекъ того за крайнюю злобу, еже къ мнѣ, и не вознаваеть. Тому вже прѣидоша сего року минулого августа шесть и два надесѣте лѣтъ. А болшее мѣль бы былъ помятовати на Избавителя нашего ученіе евангельское, емужъ еще мирьскимъ неключнымъ попомъ будучи не малое время навывче, яже Избавитель учить брата прежде два кротъ напоянати собою и съ свидѣтели, и есть ли преслушаетъ, тогда власти oznамити, спречь вашей святыни. Нижли онъ то все презрѣвъ и свою страсть ненависти и зависти, еже на мя, и съ помочники своими исполняя, выписалъ перхливѣ. Рюмо, быхъ я самъ отъ себе святое церковное правило нѣкое отложилъ, а иное приложилъ, якожъ и выпишь его свидѣтельствуеть. Тое, по его съплетенію, отложеное.

Первое: У тропари „Крестителю Христовъ, тобѣ бо дана бысть благодать молити за ны“—отъ себе отложилъ. И я не отъ себе отложилъ, але отписано такъ въ частослове. *Другое:* На октеніи первой утреней прѣдшествію псалмы възгласъ „яко милостивый човеколюбецъ“,—отъ себе отложилъ. И того тежъ отъ себе не отложилъ, но описано такъ въ типичехъ и въ частослове. *Третье:* На первомъ часе тропарь: „премудрости наставниче“ и Богородиченъ: „Преславную Христову Матерь“,—отъ себе отложилъ. И того есми отъ себе не отложилъ, написано такъ въ частослове. *Четвертое:* На девятомъ часе тропарь „посреди двою разбойнику“—отъ

себе отложилъ; и тогомъ отъ себе не отложилъ: такъ стоитъ въ частослове, а тропарь оный написанъ въ почасіи. *Пятое*: На павечерницахъ всего лѣта два тропари дню и мученикомъ отъ себе отложилъ; и тѣхъ не себе отложилъ: въ частослове такъ стоитъ и въ перемышскомъ типику. *Шестое*: Предъ великимъ славословіемъ „Слава явльшему свѣтъ“—отъ себе отложилъ. И того не отложилъ отъ себе: такъ стоитъ въ частослове. *Седмое*: На „сподоби Господи“ „въ день сій научи насъ оправданіемъ твоимъ“—отъ себе отложилъ, такожде и по неделямъ на „ангельскій съборъ“ „Благословенъ еси Господи научи насъ“—отъ себе отложилъ. И того тежъ отъ себе не отложилъ есми: написано такъ въ частослове и у въ иныхъ многихъ частословехъ по томужъ. *Осмое*: На пасху и въ всю свѣтлую неделю, за стихи „Христосъ воскресе“ по дважды отъ себе отложилъ, такожде и стихи „день, иже сътвори Господь“, отъ себе отложилъ. Не отложилъ отъ себе: такъ въ частослове стоитъ и въ перемышскомъ типику. *Девятое*: И въ вѣликий постъ канопъ ахтаничный по вся дни пѣти и пѣсни Моисеови чести отъ себе отложилъ. И тогомъ не отложилъ отъ себе, але такъ стоитъ въ типикахъ и въ частослове. *Десятое*: Тропарь недельный по славословіи „Воскресъ отъ гроба“—отъ себе отложилъ. Не отъ себе отложилъ, але такъ описано въ перемышскомъ типику и въ частослове.

Ино, милостивый святой отче, для Бога и Богородици умиловителю и рачте предъ ся взяти, правдиве ли то онъ на мя написалъ. Я, милостивый отче, заступленіемъ Богородици и великого Богослова отъ себе жадного комата церковного правила не отложилъ, а ни приложилъ; нижьлимъ справовалъ и теперь справую церковь Божию въ тыхъ коматехъ его выпису, водле типика и святогорскаго и иныхъ странъ тамошнихъ честныхъ монастырей частослова, отколежъ намъ Руси законъ святой православный выдавъ, и книги святыи правилныи церковныя и вчителныя на нашъ словенскій языкъ выложеныя вынесены; а болшее по ваше милости благословенію. Частословъ же онъ истый не мною въ монастырь принесень, а ни пакъ мною отъ кого иного дастать, яко знать оныи сулостати мои на мя бають; але предокъ ваше милости, вчитель и пастырь и ктиторъ нашъ достойное памети митрополитъ Іосифъ

Солтанъ на церковь Богородици его надалъ. А панъ Солтанъ благочестивый и мудрый панъ, который же свѣта того немалую часть обышолъ, хотячи положеніе его свѣтское и духовное видѣти, и, по апостолу, лучшее отъ хужьшого раздѣляя и въ себе то яко губа воду взимая. И бы былъ его милость бачилъ въ немъ што несправного и церкви святой негодного, знать бы его зъ оныхъ странъ не вынеслъ.

И тудежъ предокъ вашее милости часу живота своего на таковыя вещи былъ не небачный, але по премногу разсмотрительный, и тотъ исслѣдовалъ, ли бы былъ въ немъ што строптиваго, ни како бы церкви его святой не надалъ, а наболей той, о которой же болшее попеченіе надъ вси свои иншіи духовныя дѣла, яко ктиторъ, имѣлъ.

А такъ похотѣли ль бы ваша милость того обыскати, тогды бысте не иначе нашли нежъ такъ, якомъ выше и въ томъ то списочку писалъ, то есть о частослове, отколь онъ пришолъ, и о томъ тежъ, ижъ не я самъ отъ себе, якомъ вашей милости оклеветанъ, тыи то коматы отложилъ, але описано такъ въ частослове и послѣдующая ему нѣкая и въ типицѣхъ.

А што, милостивый отче, еще къ тому онъ намаралъ, будси быхъ также самъ отъ себе нѣкои коматы ку правилу святыхъ церкви приложилъ, то есть, за повечерницу свѣтлое недѣли трижды чести тропари часовни, такъ яко трижды и за часы,—то *первое*. Ино и того не приложилъ отъ себе, але въ типицѣхъ и въ частослове такъ стоитъ. Въ вся дни святыхъ чотыредесятницы, кромъ суботъ и недель, по полунощницахъ тропари „помилуй насъ, Господи, помилуй насъ“, а по нихъ октеню, и потомъ отпустъ—отъ себе приложилъ. И того не приложилъ отъ себе, въ частослове такъ описано. *Третье*: Еже на Пасху и чрезъ всю свѣтлую недѣлю по стихарахъ „пасха священная“ тропарь въскресный по гласу отъ себе чести приложилъ. Ино не приложилъ отъ себе и того, такъ въ частослове стоитъ. *Четвертое*: Въ всю свѣтлую недѣлю на канонѣ въскресномъ по шестой пѣсни, по тропарехъ „Въскресеніе Христово“ и по воскресны „Исусъ отъ гроба“,—„помилуй мя Боже“ отъ себе пѣти приложилъ. И въ томъ тежъ приложенія моего нѣтъ: въ частослове такъ написано.

А такъ, милостивый отче, и въ томъ приложеніи и въ выше-написанномъ отложеніи великую ми кривду чинить, не яко единообразный братъ, но яко лютый мой съпостать. Моего отъ себе приложенія или отложенія ку святому церковному правилу намнѣйшого комата въ тыхъ выше описаныхъ стисехъ, милостию моего Творца, нѣтъ. Все то, якомъ и вышей реклъ, штомъ справовалъ въ церкви святой и теперь справую—иншое въ частослове, а иншое въ типичехъ описано. Ваша милость, по единому комату розказавъ прослѣдовати, иначе, уповаю на моего Творца, не найдешь, нежъ такъ, яко вашей милости въ семь моемъ списочку ознаймую.

А што еще, милостивый отче, тотъ же мой супостать къ тому на мя приплель на царьскыи праздники о отложеніи „всяческаа“, а на Богородицины „за молитвъ Богородица“, и на великихъ святыхъ, то есть, предтечевы, и на апостольскія, и святительскыя, и мученическія, и преподобныхъ, имъже полеелиосъ праздновати церковь святая приняла, такъ же „за молитовъ“ отложеніе. Ино, святой отче, нигдѣ въ типичехъ, а ни въ синаксарехъ, а ни въ минеяхъ, въ тыи вышей мененыя праздники, сиречь церковныя и Богородици, и святыхъ великихъ, не стоитъ ни „всяческая“, а ни „за молитовъ“,—одно по пятидесятомъ псалмѣ стихера. И тутъ моего отложенія по его съплетенію нѣтъ; у воскресныя же дни не оминено, але описано и „за молитвъ“, и стихера,—яко жъ мы Божіею помощію то исполняемъ.

А што онъ написалъ о Марковой мѣ главе—ино, милостивый отче, если ли быся прилучило великомученика Георгия у свѣтлую неделю, тогды тамъ описано по полиелиосъ пятидесятый псаломъ не чтется, одно для воскресныхъ дней положено пѣти „за молитвъ страсотрыпца“, а „помилуй мя Боже“ не описано пѣти. Бо нужная въ типіку вся описана, да и та на нѣконхъ мѣстьцахъ на разсуждении предстателеве и екліслярхове положена, а ненужная оставлена и писанію не предана.

А такъ, милостивый отче, у церкви Богоматери нашего нынѣшняго мнишеского житія нигдѣ нѣтъ милостию Богородици приложенія, а ни отложенія по обычаю, кромѣ писанія. Въ церквахъ же здѣшнихъ мнишескихъ и мирьскихъ ваше милости предава не

мало есть; похочете ли ваша милость, углянувь у то, пообыскати, кая суть не по писанію, але по обычаю приложеная и отложеная. Перваго псалма вечерняго на Руси и здѣсе въ Литве кончаютъ по своему обычаю словомъ „благослови душе моя Господа“; а въ церкви обители Богородицины нашего мнишеского жительства кончаютъ по писанію словомъ „солнце позна западъ свой, положилъ еси тму и бысть нощь, яко възвеличишася дѣла твоя, Господи, вся премудростію сътворилъ еси“. Псаломъ же второй вечерный: „Господи възвахъ къ тебѣ“, чтутъ здѣсе, и стихеры у вохтанку и въ минеи поють не водле типика, але по своему обычаю. А въ церквахъ Богородицины обители въ насъ на гласъ минейный, яко типикъ повелѣваетъ, поють въ начале псалма „Господи възвахъ“ два стихи, а прочее псалма на страны стихологисують до стихерь, а стихеры поють безъ охтанка, одно въ минеи водле типика. Отпустъ жъ по вся дни тутъ и вѣздѣ по Руси вечеренный и заутренный сътворяють по своему обычаю, а въ насъ по писанію типика и частослова; который же отпустъ и я приполъ въ монастырь, а онъ вже съдѣвается. А къ тому и каженіе, и свѣчь вжиганіе и гашеніе, и у великое било клепаніе, а потомъ у звоны звоненіе, и колива праздничныя и мертвыхъ, водле типика, на конце святое литургии абіе по за амбонной молитве, всегда сътворяемы; на павечерицахъ же и полунощницахъ помѣнникъ, на западъ обратився, священники чтутъ: а то все по обыходу святыя горы и иныхъ тамошнихъ странъ честныхъ монастырей еще прежде мене уставлено. Чого жъ тутъ въ Литве и на Руси, яко колвекъ нѣкая и въ типикахъ написана имуть, а ведже сътворити техъ не сътворяють; естлижъ нѣкая исъ тѣхъ и сътворяють, но не (по) писанію, але по своему обычаю. Вначалѣ утренъ въ насъ по вся дни святыи олтарь и церковь всю и притворы кадятъ и каноны въ всякѣи обчѣи утрени, кромъ празничныхъ, съ пѣснями Моисеевыми поють, и на девятой пѣсни пакы также, яко и въ начале кадятъ. А тутъ кромъ недѣль и свѣсть не только на утрени, але и прѣдъ литургіею мало кадятъ, а пѣсней пакъ Моисеевыхъ на утреняхъ ни знаютъ какъ пѣти, и въ типикахъ то описано маючи, отложили. Черезъ все годище въ вси недѣли, и въ церковныя и Богородицины празд-

ники, и предтечевы два, и апостолскія три, и прочихъ некихъ нарочитыхъ святыхъ памяти въ насъ, волею Богородици, въ храмахъ обители ее бдѣнія вѣдле типика безъ премены бывають, и на тыхъ бдѣніяхъ всегда шесть кротъ въ всей церкви, кромѣ олтарного, каженіе бываетъ, и паки, аще нѣкогда полиелиосъ святымъ поются, тогда на утрени четыре кротъ въ всей церкви, кромѣ олтарного, кадило обносится. Таже въ неделяхъ по „святъ Господь Богъ нашъ“, а по праздникохъ по свѣтильныхъ „всяко дыханіе“ на гласъ стихеръ хвалитныхъ поють, и „хвалите Господа съ небесъ“ въ началѣ въ дву стисехъ на тотъ же гласъ поють; а прочее псалма на страны стихологисають до стихеръ, такъ яко о „всякодыханіи“ въ всихъ главахъ недѣльныхъ и праздничныхъ и Марковыхъ въ типикахъ вездѣ явлено, въ частослове жъ паки явственное о томъ изображено. А тутъ и на Руси по монастырехъ и въ мирьскихъ церквахъ то пѣти отложено. Познають того ради, иже нѣци и не разумѣють о томъ „всякодыханіи“, еже на хвалите.

И противу тому отъ своего обычая приложено: въ неделныя дни по славословіи другое евангеліе чести, и царскія двери въ началехъ вечернь и утрень у праздницы, а часомъ знать и у посполитыя дни, отворяти, ихъ же безвременно никогда же не повелено отврѣзати, и еще въ типикахъ крѣпко възбранно не въ время потребы отворяти, и евангелія и апостолы мертвымъ въ всю седмицу коемуждо дню особныи чести—отъ своего обычая приложено. А въ типикахъ и въ евангеліяхъ и въ апостолахъ одно три евангелія, а три апостолы мертвымъ чести описано, яко жъ они у церквахъ обители Богородицины по описанію, а не приложенію чтуться. И въ светый олтарь, въ невходимую по писанію катапетазма, по здѣшнему обычаю, всякому посполитому чловѣку входу съверными дверми не възбранено. А шестого собору вселеньского въ Цариграде у Труле полатномъ ѿдѣе правило, разве елица честныхъ господъ, всякому мирянину крѣпко такова възбраняеть входа; здѣ же часомъ въ олтари людей посполитыхъ и нѣвенгласовъ яко въ купилищномъ дому бываетъ. А въ Богородици пречистое храмахъ у святей олтарь, кромѣ царскихъ, по дву двери суть: съверныи и свѣтлыи, и съверными одно священници входятъ, а свѣтлыми братіа и

посполитыи люди, али жъ по потребе нужной. А то все въ дому Богородици устроено по онѣхъ же странъ честныхъ монастырей положеніе, а не по здѣшнему обычаю. На литургіи предъ евангеліемъ тутъ и на Руси священники молитву „еже Богъ за молитвъ“, зъ діакономъ служба, по обычаю половину чтятъ, а въ насъ оную молитву по писанію всю сполна съврѣшаютъ. Таже къ поклоненію честнаго креста Христова и цѣлованію святого евангеліа тутъ и на Руси не почину ходятъ, на другъ друга перевая, а въ насъ братіа и миряне ходятъ, яко типикъ повелеваетъ, по чину и по старчеству.

И пакы здѣ и на Руси нигдѣ нѣтъ притворовъ внутреннихъ по церквамъ мнишескимъ и свѣтскимъ, и съборныхъ правилъ пѣнія всякіа не по типику, але по своему обычаю въ церквахъ сътворяють. А въ насъ, милостію Богородици, въ церквахъ обители ея по изъображенію типика у притворехъ внутреннихъ литіи праздничныи великіи и литіи мертвымъ поють, и павечерници малыи, и полунощницы, и часы всего лѣта чтуть, кромъ перваго часа, бо ся тотъ одно чтеть по утрени внутрь церкви. И освященіе водное, спречь Богоявленское и Маккавейское, и яже нѣкогда по потребе, въ притворе же содѣвають, и понахиды мертвымъ тамъ же поють. Только въ святую чотыредесятъницу внутрь церкви великыи павечерници и полунощницы и часы поють, таже и въ посты апостольскіа и рожественьскіа, егда въ кой день прилучится алуіа и поклоны, тогда въ церкви жъ, водле типика и частослова, полунощницы пначачъ съ почасіемъ чтуть.

Пакы же здѣ и на Руси предъ празднигы Рождества и Богоявленія Спаса Христа часы преименуемыа царскіа съ псобычными псалмы и съ параміями, и съ апостолы, и съ евангеліи, и по своему обычаю приложивъ, а не водле типика, поють и чтуть. А въ Богородичне обители, яко типикъ повелеваетъ, оныи часы одно съ пѣніемъ стихерь, кои въ минеяхъ выписаны, и съ обычными псалмы у нутрь церкви чтуть. А къ тому въ дому Богородици гробница ку положенію умершихъ по изъображенію типика змурована, въ которой же часу потребы, яко типикъ повелеваетъ, и понахиды помершимъ поють. А ку церковнымъ олтаремъ о сѣверную

страну проскумиди, а о южную страну кадилу и некимъ священнымъ съсудомъ особныя коморы побудованы, не по издѣшнему чину, но по онѣхъ же странъ честныхъ монастырей церковному управленію. И по бдѣніемъ праздникъ царьскихъ и Богородици, и святыхъ избранныхъ, предъ иконостаснымъ праздника святымъ образомъ завжды кандило масленое вжигается горить и, по отпусте утрени, онымъ святого кандила масломъ вся братіа и миряне, кои удостоются, отъ священника помазуются. И пѣніе съборное, переменяяся по днемъ на страны клиросовъ, клирики начиная поютъ и чтутъ. И въ свѣтлую святая Пасхи ночи по дву годинахъ отпустивъ святую литургію, и пять хлѣбъ благословивъ, священники и братіа водле типика, съ церкви не исходя, на своихъ мѣстахъ сѣдъ, по укруху умеренномъ хлеба сѣдаютъ и по чали мерной квасу испиваютъ, и потомъ бдѣніе всю оную свѣтлую ночь въ чтеніи и пѣніи ажъ и до солнечнаго усходу сътворяютъ.

А то все за ласкою Божіею въ обители Богородици съврѣшается,—иная, яко типичи повелѣша, а другая, яко въ святой горѣ и по инымъ тамошнихъ странъ честнымъ монастыремъ обхожденію управишася; а тутъ, по обычаю своему, того и по монастыремъ ни знаютъ, аще и написана пѣкая имуть.

Въ главѣ же пятой типика описано повечеріямъ „на Господи възвахъ“ на останній стихъ, и на „славу“ і „ниѣ“, и на „стиховну“, сходяся посреда церкви обонхъ странъ клирикомъ пѣти; а тутъ того ни знаютъ и по монастыремъ, но по своему обычаю поютъ. А въ Богородичне дому то водле типика исполняютъ.

Въ четвертойнадесяте главѣ типика повелеваетъ отъ Пасхи до пянтикостіа столпъ евангеліа Іоаннова толковый на утрняхъ чести, а отъ пянтикостіа до септемврія столпъ Матѣевъ толковый по утрнямъ чести, а отъ септемврія до недели сырныя Метѣфрасъ Логофетовъ и посланіа Павлова и Маргарить Златоустовъ на бдѣніахъ и на утрняхъ чести, а въ святую чотыредсятицу шестодневникъ Златоустовъ и лапсанкъ и Ефремъ на утрняхъ чести, а по инымъ правиломъ Лѣствицу и Студита. Ино тутъ не только по мирскимъ съборнымъ церквамъ, но и по монастыремъ головнымъ, но своему обычаю, пѣконхъ святыхъ книгъ чести ни знаютъ. А въ

Богородичне обители то все, водле типика, въ чтеніи съврѣшаютъ. Ни часовъ и павечерницъ по тутошнему обычаю не токмо въ окрестныхъ, но и въ съборныхъ церквахъ въ все годище водле повинности, яко типикъ повелеваетъ, кромѣ чотыредесятницы, чести не знаютъ. А и на молебнехъ предъ „Богъ и Господь“ великую октенью не водле типика, але по своему обычаю сътворяють. И на святую Пасху крестомъ на отпусте не по писанію, але по своему обычаю, „Христосъ воскресъ“ глаголя, знаменають. И мяса и хлѣбы у церквахъ посвещаютъ, и внутрь святого олтаря нѣци и мясо, и сыры, и хлѣбы, и оwoцiе всякое, и медовину, и оловину вносятъ, и животная скоть во освященныя храмы нѣкогда пуцають. А то крѣпко въ святыхъ правилехъ отречено и запрещено не токмо у святыи олтарь таковая, но и въ церковь никако же не вносити, а ни животныхъ скотинъ упущати; въ святыи же олтарь, кроме вина служебного и масла деревяннаго и тиміана, инѣхъ не повелено вносити подъ клятвою; а по тутошнему обычаю о томъ не радятъ, а ни того знаютъ, а ни хотятъ знати. Мню толико подъ вашею милости архиепископи предѣломъ, а инде у православіи везде такихъ отсвенияются. И далей есть ли быхъ еще къ тому странныи и вжасныи и прочіи вси обычаи здѣшнии ваша милости митрополи предѣла писати мѣлъ, постигло бы мя, по апостолу, пишуща лѣто.

А такъ, пречестный отче и преосвященный митрополите, есть ли бы ваша святыни зъ Божіею помощію своего ради спасеніа и доброе славы похотѣль, тогды бы ваша велебность, розсудивъ тая розсужденіемъ благороднымъ, не иначе и то оклеватіе, еже на мя, нашоль, нежъ яко процеженіе, по святому евангелію, комаровъ предъ издѣйшими вслбуды; понежъ, милостивый отче, яко вышей ознаймилъ, ижекъ пришедъ въ монастырь дисейшого моего жилища такъ тому вже двадесать и шесть годовъ о семъ прошломъ святемъ празднице Богоявленіи Христова прешло, нашоль въ соборномъ правиле церкви святое отпустъ, и каженіе, и свѣчъ вжиганіе и гашеніе, и клепаніе, и звоненіе, и коливъ чиненіе, и помѣнника чтеніе, водле обыходу святыхъ горы и тамошнихъ странъ честныхъ монастырей. Того ради есмы и прочее събор-

ное правило святое церкви не самъ отъ себе, а ни отъ своего разума, яко на мя супостати мои набаяли, але водле типиковъ и частослова, а болшее по ваше милости благословенію установилъ,—таа вся, яжъ суть вышей описано. А то того ради, абы съборное правило святое церкви было не пестро, але однолично, водле оныхъ странъ законного въ мнишескихъ соборехъ положеніе и утверждѣніа, не отъ Литвы, а ни отъ Москвы, но оттоль, отколь намъ крещеніе процвете и вѣра, яже въ Отца и Сына и святого Духа, израсте, и благочестіе насадыся, и святыя книги на нашъ словенъскый языкъ изъ грѣческаго и еллинскаго выложеніа изыйдоша, и еще бы и теперь исходили, ихъ же не имамы, естль бы о нихъ попеченіе было.

А моему, милостивый отче, перъхливому супостату пригоже бы евангельскыи собе прежде бервно изъ ока изтрѣбити и свой струпь безъочивый, еже къ Богу, въ многыя лѣта по сластолюбію, и славолюбію, и презорьству прежде сътворенный и нынѣ еще въ безстрашіи премногимъ сътворяемый, пластырь смиреніа и покаяніа и слезъ врачеваніемъ прилагая, исцѣлти,—тоже быся ему годно ко изятію сука изъ моего ока дерзнути. Понеже правила апостольского осмьдесятъ осьмого толкованіе глаголетъ о таковомъ сице: „Епископъ, или презвитерь, или дияконъ, изврѣженъ бывъ отъ своего сана по правдѣ и винѣ о явленныхъ прегрѣшеніихъ, и по зврѣженіи божественныя службы прикоснется, рекше службы причнетъ пакы,—таковый, яко съгнулъ удъ, отъ инъ удъ, да отсечется отъ смѣви“.

Есть ли бы ваша святыни жалованье хотѣлъ вчинить, и водле тѣхъ правилъ святыхъ апостолъ и богоносныхъ отецъ, якомъ въ началѣ рекъ, мнѣ съ нимъ управу сътворити, тогда быхъ чаялъ, водле Божіа правды и онѣхъ святыхъ положеніа, пята его, еже на ми въ высоту въздвиженная, долу снизитися мѣла. А што ся до-
тычетъ, милостивый владыко, о евангеліа, якожъ о нихъ мои супостати накорпали были у своемъ клеветномъ списку въ своихъ коматехъ, то ето ихъ клеветы на мое лице приложеніе, будси быхъ я ихъ показилъ переглаживая и прилагая къ нимъ на свой розумъ; а потомъ яко предъ вашею милостію очивисто на мя свой ядъ из-

ливали, — тогда мню, и жь то добрѣе памятно вашей милости и тымъ всимъ честнымъ парсунамъ, кои на оный часъ при вашей милости были, што они тую свою клевету на мя, яко устне покутомъ излияную такъ и выписанную ими, зася у свои пудыбуйды възвратили. А такъ въ томъ не имамъ повинности, не токмо имъ моимъ супостатомъ, але и саму вашей милости, моему владице и пастырю, въ чомъ справятися; яко колвекъ и въ листе своемъ прежнемъ неблагословеномъ ваша милость ознакомилъ ми, приказуючи справу, нижели мню въ впованіи всегдашномъ о святыхъ, и святыхъ, святыхъ евангеліяхъ, взложенныхъ церквамъ обители Богородици пречистое и великого Богослова, по вере и любви ку дому Богоматери оного благочестивого христолюбца Григорія Жабу, и жь они предстоительствомъ его ко Богу взыщутся въ короткомъ часе оттомщеніемъ на тыхъ то истыхъ злоязычныхъ клеветарехъ, котрыи же не обрѣтъ, въдле своего скаредого и неистоваго нрава, на мя ямы подобныя умыслу ихъ неустыделися, и церквамъ святымъ възложеному коснуться, и страха Божіа забывъ на тыхъ то святыхъ Евангеліяхъ пали, изривая о мнѣ въ нихъ яму потаемнымъ своего безъочивѣства злодѣйствомъ, въ кою жь милостію Богородици, яже о мнѣ невинномъ, измененіемъ своее клеветы сами впади; понеже не обдиливъ Богъ презирати яко своя отъ своихъ ему ото всердіа приносямая, такъ и человѣческихъ напастей въ лжу и клевету наносимыхъ.

Форма церковнаго отлученія, составленная южно- русскими іерархами въ 1544 г.

Отлученіе отъ церкви на всякого чловѣка, на мала и на велика, на епископа и архимандрита, священника и диякона, и на всякого причетника церковного, и на простолюдина, ижъ въ нашемъ гречестемъ законѣ не по правиломъ, ни по заповедемъ святыхъ отецъ живущаго. Сие отлученіе пребываетъ на немъ дондеже исправится отъ прѣваго своего злочинства и обычая злаго, и прїидеть со усердіемъ къ паствѣ и прослезится о преже бывшемъ его паденіи, и тако за то прїиметь опитѣмью, водлугъ его съгрешенія, и тако да пребываетъ въ первомъ своемъ чину.

Благовѣрныи князи и панове и вси православнии христіане. Буди вамъ вѣдомо: повелѣніемъ государя нашего архиепископа (имя рекъ), митрополита киевского и галицкого и всея Руси, отлученъ отъ церкви и отъ всехъ православныхъ христіанъ (имя рекъ) за его вступы и обиды церковни и не послушенства въ дѣлахъ духовныхъ, и теперь въ томъ пребываетъ, яко звѣрь зияй, неистовствуя противу церкви Божіи и недбая о своемъ спасеніи. Такогого непослушника мы вси съборне имеемъ отлучена и отреченна церкви Божіи и отъ всехъ васъ православныхъ. И на што бы таковой теперь тутъ въ церкви Божіи не былъ, а если будетъ, вышлите его вопъ ваша милость, або миѣ явите, ино я его вышлю вонъ,—занъ же предъ таковымъ отлученнымъ не годится божественное службы свершати, и тѣла и крови Христовы подносить. Вашей милости буди вѣдомо: хто съ отлученнымъ и неблагословен-

нымъ челоѡкомъ есть, и пѣть, и бесядуетъ, вѣдая, або молится съ нимъ посполу, — по правиломъ святыхъ отецъ тотъ самъ себе отлучаетъ отъ церкви Божіи и отъ благословеніа митрополего. Ваша милость слыште и вѣдайте, и опасно блюдитесь и стережитесь того, ажъ бы есте заповеди Божіа не преступили и въ отлученіе не впади. У правилехъ пишетъ: пятого събора святыхъ отецъ ѿѡ было ихъ на соборе и, обыскавши, съборне положили на добрыхъ благословеніе, а на лихихъ, на непослушныхъ, на обидящихъ церкви Божіи, клятву. Кто будетъ церкви Божіи обидити и священныя ихъ власти, то есть дѣла духовніи и sprawy и суды, или отнимати села и винограды, или привлачити силою епископа и попа или дьякона и всякого причетника церковнаго, или отнимати отъ монастырей, што даное къ церкви, — таковѣи да будутъ прокляти въ сѣй вѣкъ и въ будущій. А есть ли бы такіи о томъ не дѣбали, забывше вышній страхъ Божій, въ таковомъ безстудіи были, — повѣлѣли святѣи отци таковыхъ самихъ огнемъ съжещи, а дома ихъ святымъ Божіимъ церквамъ дати. У Цариграде, у церкви святое Софѣи, събора светыхъ отецъ заповеди, ижъ седьмый вселенскій съборъ утвердили: хто бы коли (отъ) мирскихъ властителей преобидѣлъ божественная церковная повеленія и посмеялся церковнымъ уставомъ, и дерзнетъ епископа бити или насилувати, или попа, или діакона, и всякого причетника церковнаго, или въ темници всадить, зложивши на него какую вину, або какъ безъ вины, — да будетъ проклятъ, да будетъ проклятъ, да будетъ проклятъ. А въ нашей Руси, какъ приняли святое крещеніе, вжо тому есть пѣтсотъ ѿ и ѿ лѣтъ, царь великій Володимиръ и по немъ сынъ его Ярославъ такъ же уставу положили съборной церкви съблюдати и судити неразрушимо никимъ и о всемъ священническомъ чину установили и утвердили, какъ же светѣи отци на съборехъ положили и всимъ намъ повелели держати, и клятвами страшными утвердили и записали, и аще кто измѣнитъ сіа, тотъ вѣчной клятве осуженъ будетъ. То вже не одно въ греческой земли святыми отци събора уставлено и утвержено, але въ нашей русской земли нашимъ православнымъ царемъ Владимѣромъ, нареченномъ въ святомъ крещеніи Васиѣмъ, и его сыньми, и пречестнейшими архиепископи и епи-

скопы, предки нашими, и тежѣ иного православнаго христіанства родителей, прадедѣ и пращорѣ нашихъ, тая устава церковная и мощь святительская ухвалена и принята и утвержена святымъ писаніемъ вѣчно на вѣки, чему жѣ мы нынѣ того не держимъ и тымъ своимъ непослушенствомъ сами на себе клятву наносимъ.—Писанъ подъ леты Божья пароженья, аѣмѣ, индикта ѣ.

Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго, начала XVII стол.

1) Обличеніе діавола миродержца и прелестныхъ ловъ его вѣка сего, скоро погибающихъ, отъ совлекшагося съ хитро уплетенныхъ сѣтей его голяка и странника, ко другому будущему вѣку грядущему, учиненное.

И поятъ его діаволъ на гору високу зѣло, и показа ему вся царствія мира и славу ихъ. И глагола ему: сія вся тебѣ дамъ, аще падъ поклониши мнѣ. Тогда глагола ему Іисусъ: иди за мною сатано, писано бо есть: Господу Богу твоему поклонишия и тому единому послужиши. (Евангеліе отъ Матѳея, глава 4).

Тутъ тогда, коли ся звѣтяжство надъ прелестію твоею, сыну геенскій, отъ Христа Избавителя стало и смертію конечно царство твое лукавое мира сего обнаженно и показанно, черезъ вѣру и крещеніе во имя Отца и Сына и святого Духа, всему свѣту есть,—вопрошу ты: якъ будешь тое гнѣздо миролюбія во вѣрныхъ и крещенныхъ видѣти и основанія невѣрія языческаго фундовати?

Отповѣдь миродержца прелестника діавола.

Сталося звѣтяжство отъ Христа надъ царствомъ моимъ,—признаваю; да отъ облеченныхъ во имя его зовомыхъ христіанъ мало, и то еще отъ свѣжее памяти по вознесеніи его на небеса часть нѣкая, тою теплотою вѣры раждеженная, нѣгдѣ—нѣгдѣ отъ рода христіанскаго на звѣтяжства моего обралося. А нынѣшнего вѣку

въ клубу невѣрія перваго зовемое христіанство впало, и единымъ способомъ съ поганы некрещеными миръ любятъ, и царства и роскоши его насытитися желаютъ, и еще болше нежели погане похоти тѣлесныя своевольного и нечистого житія своимъ злымъ житіемъ исполняютъ. А что вопрошаешь, якобы по Христовѣ звѣ-
тяжствѣ миролюбіемъ во христіанство турбоватися есми имѣлъ, о то и пытать не потреба: таковою жъ хитростію, прелестію, мечтаніемъ, и усоложеніемъ блеску и красоты свѣта того, якоже прежде пришествія Христова, ибо Христось образъ только побѣж-
дати хотящимъ мира далъ, показалъ; научилъ, и самъ собою изоб-
разилъ, прелести же (не уничтожилъ); а то для того учинилъ, абы самовластіе человѣческое въ томъ искуствѣ, борбѣ и пробѣ вѣка того
настоящаго досвѣдчалось, очищало, и на животъ вѣчный исполъ-
ровало. Да вижу мало ихъ собирается и находитъ на тотъ тѣс-
ный гостинецъ хотящихъ и любящихъ ходити. Всѣ пали и покло-
нились славѣ царства, красотѣ и любви вѣка того настоящаго,
многовладомого. Отъ начальныхъ и до послѣднихъ, отъ духовно зо-
ваемыхъ и до простыхъ, отъ властей и до подручныхъ, всѣ полю-
били тотъ мечтъ, блискъ, и пестроты красоты царства моего мир-
ского, которую есми Христови на горѣ обнажилъ и показалъ, и
всѣ нынѣшняго вѣка до того моего царства разумъ, мысль сердеч-
ную, и всю крѣпость тѣлесную привязали, прилѣпили и присвоили
суть такъ крѣпко, ижъ ихъ толко смерть, отъ Бога послана, отъ
любви моего царства разлучити можетъ, а другое ничтоже. Молвлю
и показую, что и при Христѣ молвилъ и показовалъ: кто чего
ищетъ у мене миродержца, — аще падъ поклонимся яся вся тебе
дамъ.

Чтожъ ми дашъ, діаволе; именуй, да знаю напередъ?

Дамъ милости нынѣшняго вѣка, славу, роскошь и богатство.
Если хочешь преложонымъ, духовно зовомымъ, — отъ мене ници и
мнѣ угоди, а Бога занѣдбай, ибо отъ того нелѣдако таковыи до-
стоинства дарованы бывають, а я скоро тебе дамъ. Если хочешь
бискупомъ быти, — падъ поклонимся, я тебе дамъ; если хочешь
арцибискупомъ быти, — падъ поклонимся, я тебе дамъ; если хочешь

кардиналомъ быти,—падъ поклонимся, я тебе дамъ; если хочешъ папеземъ быти,—падъ поклонимся, я тебе дамъ. И другимъ множайшимъ преложенствомъ, пробоществомъ, во приходѣхъ и наданіихъ не такъ гойныхъ и богатыхъ, прагнучи, падши поклонитесь, я вамъ дамъ. И до васъ, мирской власти и титулу земного моего царства прагнучимъ, тожъ молвлю: аще падше поклонитесь, я вамъ вся, сія прагненная вами, подамъ. И если хочещи воинскимъ подкоморымъ, или судіею быти,—падъ поклонимся, я тебе дамъ; и если хочещи старостою быти,—падъ поклонимся, я тебе дамъ; и если хочешъ воеводою быти,—падъ поклонимся, я тебе дамъ; и если хочешъ гетманомъ и канцлеромъ быти,—обѣщайся мнѣ на оферу во геену вѣчную, я тебе и королевство дамъ. Другимъ всѣмъ меньшимъ дигнитаромъ и преложенствомъ тое жъ молвлю: аще падши поклонитесь, и чего попрагнете отъ земныхъ и дочесныхъ, я вамъ дамъ. Также и до васъ простыхъ и неславныхъ въ моемъ царствіи молвлю: аще падши поклонитесь, найду по вашей мѣрѣ и простотѣ чемъ васъ обогачю и въ прелесть моего вѣка уплутаю. Если хочешъ идолопоклонникомъ, сребролюбомъ и лихонцемъ быти,—я тебе мытникомъ, купцемъ и корчмаремъ учиню, тамъ твою волю и прагненіе забавлятися, доколѣ здохнешъ, привяжу, и крѣпко до самого исхода, не мыслячися съ помысломъ отъ лихонства отодрати, прикову. Если хочешъ хитрецемъ, мастеромъ, ремесникомъ руководѣльнымъ быти и другихъ вымысловъ превозыйти, чемъ бы еси и отъ сусѣдъ прославиться и деньги собрати могъ,—падъ поклонимся, я тебе упремудрю, научю, наставляю, и въ досконалость твоего прагненія мысль твою приведу. И если хочешъ похоти тѣлесныя насытитися и подаремъ дому, древа и земли шмата назватися,—падъ поклонимся, я твою волю исполню, я тебе жену приведу, избу дамъ, землю дарую, то ярмо на твою шею навѣшу, и твою мысль въ бѣдѣ, неволи, скорби, мятежи, попеченіи, фрасунку и вставичномъ промыслѣ погребу; я тебе стража, слугу, неволника и вязня женѣ учиню; я тебе всю мысль у женины похоти студныя привяжу. Только поищи, попрагни и мнѣ поклонися, вся сія азъ тебе дамъ.

Отвѣтъ странника, отъ лица всѣхъ прелщенныхъ, діаволу.

Вѣмъ, діаволе, яко ты все то реченное дашъ, если тебе поклонюся. Да пойду искати и въ зеркалѣ ученія Христова глядѣти: тая твоя данина на пожитокъ ли, или на погибель вѣчную будетъ; на славу ли, или бесчестіе вѣчное, превратитъ; на долго ли, или на малый часъ въ рукахъ попѣстуется, а потомъ зъ дароносцемъ посполу знагла погибаетъ и исчезаетъ?

Дашъ ми, діаволе, быти папежемъ, кардиналомъ, архиепископомъ, епископомъ и другимъ нѣкоторымъ духовного стану знаменосцемъ. Да чтожъ за пожитокъ съ того дарованія, коли отъ тебе, діавола, за гордость съ небесе на долъ сверженного, то достоинство прииму, а не отъ небеснаго Бога, который велми заслуженымъ и отъ Духа Святаго посвященнымъ, таковыи преложества стану духовного даровати звыкъ, а не тѣмъ, которые, яко пси встеклые бѣгають и ищутъ, да станъ духовный или имѣнія оноу гонять и поймають? Чтожъ за пожитокъ съ того дару, коли я самъ и отъ тебе, діавола, того прагнулъ и искалъ, а не Богъ небесный мене на то достоинство позовалъ и избралъ? Чтожъ за пожитокъ съ того достоинства духовного, коли я горней поганца злое и нечистое житіе прохожу и въ калѣ чревищій похоти и сластолюбія валяюся? Чтожъ за пожитокъ и съ того священства, коли я и имени святости не знаю и со иновѣрцы равномудростію, образомъ и житіемъ нахожу? Чтожъ за пожитокъ съ тое власти пастырское, коли я рабъ, невольникъ и вязень вѣчный грѣху есмь, за который въ геену вѣчную отыду? Чтожъ за пожитокъ той дочасной славы, коли я вѣчне посромощенъ буду? Чтожъ за пожитокъ съ той малой роскоши, коли я вѣчнѣ во огни печися и смажитися буду? Чтожъ за пожитокъ съ тыхъ селъ, имѣній и богатства великого, коли я нагъ и голъ безъ всего того въ пеклѣ сидѣти буду? — Прето вѣдай о томъ, діаволе, ижъ я поповскаго преложества и стану, отъ вышнего и до послѣднего стопня, отъ тебѣ дарованного, не прагну и тебе поклонитися не хочю: Господу Богу единому поклонюся и тому единому помолюся и послужу. Иди за мною сатано! — Дашъ ми, діаволе, быти кромемъ, канцлеремъ, гетманомъ, воеводоу,

старостою, кашталяномъ и другимъ нѣкоторымъ дикнитаромъ и преложеннымъ власти мирской твоего діавольскаго царства. Чтожъ за пожитокъ съ того твоего дарованія поганскаго началства, коли я христіянство трачу и живота вѣчнаго отпаду? Чтожъ за пожитокъ съ того твоего титулу, коли я царства небеснаго титулу погублю? Чтожъ за пожитокъ съ того королевства, канцлерства, или воеводства, коли я сыновство Божіе, безсмертный титулъ, трачу? Чтожъ за пожитокъ съ твоей маловременной славѣ чи титулку, гнилыхъ и суетныхъ устъ хваленія, коли я отъ Божіей вѣчной славы отверженъ буду, титулъ помазанства Божіепогублю и похвалы ангельскихъ устъ отпаду? Теды, діаволе, таковой власти и титулу отъ тебе не ищу, тебе поклониться не хочу: Господу Богу единому поклонюся и тому самому послужу. Иди за мною сатано!—Дашъ ми, діаволе, купцемъ и лихонимцемъ, мытникомъ и карчмаремъ быти, да тѣмъ лихонимствомъ и упражненіемъ разумъ свой погублю и ослѣплю. Чтожъ за пожитокъ съ того дару твоего, коли свѣта, истинны, науки, слова Божіепо видѣти не могу, и вкусити сладости его не сподоблюся? Прето да знаешь, діаволе, яко отъ тебе того идолопоклоннаго титулу и забавы житія моего въ немъ не потребую, тебѣ не поклонюся: Господу Богу единому послужу. Иди за мною, сатано!—Дашъ ми, діаволе, ремесникомъ хитрымъ и славнымъ быти, да межи сосѣдъ славнѣйшимъ, годнѣйшимъ и честнѣйшимъ буду, деньги собираю, фолварки покупаю, домокъ приоздоблю. Чтожъ за пожитокъ съ того твоего дарохитрства, коли простоты Іисусовы навикнути не могу? Чтожъ за пожитокъ и зъ славы и чести сусѣдской, коли въ лику пророкъ, патріархъ, апостолъ, мученикъ и добрѣ угодившихъ славиться не буду? Чтожъ за пожитокъ со многихъ фолварковъ и оздобнаго дому, коли красныхъ дворовъ горнего Іерусалима не узрю и ни во единомъ кутику тому посѣдетися не сподоблю? Прето я отъ тебе, діаволе, тоей мастерѣи, и славы, и чести не требую, денегъ собирать, фолварки и домки куповати не хочу и тебе не поклонюся: Господу Богу единому поклонюся, и тому самому послужу. Иди за мною, сатано!—Дашъ ми, діаволе, убогому и неславному человѣку утѣху и похоть тѣлесную, жену дашъ ми, домовъ и землицу, смѣтокъ и

бѣду, да свой разумъ въ той забавѣ и фрасунку и старанія домового, земленого и женского погребу. Чтожъ за пожитокъ той утѣхи и похоти тѣлесныя, коли Утѣпителя Духа витати въ своемъ гнѣху сердечномъ николи не сподоблюся? Чтожъ за пожитокъ съ той жены, коли жениха Христа во своей ложницы сердечной, пришедши успокоитися и оспочинуть, видѣти не могу? Чтожъ за пожитокъ съ того домку, коли въ палацу небесного мѣста Іерусалима сидѣти не буду? Чтожъ за пожитокъ съ той малой землицы и грунтьку, коли сторичное заплаты, реченное Христомъ, во царствіи небесномъ за оставленіе сихъ не прииму, и живота вѣчнаго наслѣдникомъ и дѣдичемъ быти не могу?—Презъ то да знаешъ, діаволе, яко я отъ тебе жены, дому и земли дочасное не прагну, тебе поклонитися не хочю: Господу Богу, во Троицы славимому, поклонюся, и тому единому послужу, и нынѣ и все время житія моего и во вѣки вѣкомъ, аминь. Иди за мною, сатано, исчезни и пропади самъ съ царствомъ своимъ прелестнымъ. Приидите поклонимся Христу Спасителю нашему.

2) Посланіе ко львовскому братству и прочимъ православнымъ южно-руссамъ.

Христоролюбивому братству львовскому и прочимъ братіямъ единомудреннымъ и единоплеменнымъ, купноже и всѣмъ православнымъ христіяномъ Малое Руссіи въ санѣхъ и достоинствахъ различно преимушчимъ, богатымъ и убогимъ, княземъ, и папомъ, и простымъ, духовнымъ и свѣцкимъ, и еликимъ до зрака очесъ сіе писаніе прииккнисть: Іоаннъ русинъ Вышенскій, скитствуяй въ святѣй горѣ, отъ Христа Спаса спасенія алчетъ и вседушно молить.

Занеже устремившася отъ святыя Аѳонскія горы монастыря Ксенова братія ити въ предѣлы жительства вашего христоробія, не здаломися задремати недбалствомъ, во еже не посѣтити васъ словомъ начертательнымъ въ хартіи, которыхъ едино якъ съ памяти выгнати (за твердость изліанія духа любовного) не могу, такъ тѣжъ

и спасенія зо всѣми ему свойственными добрами, по заповѣди Спаса Христа, (якъ и себѣ самому) зычю.— Что-жъ будетъ скутокъ, альбо ли существо всего оглавленія сего начертанія къ вашей любви? Мало пождавъ, молю потерпѣти и извѣститься о всемъ; то есть корень и глава нашего спасенія есть Христосъ Богъ, прежде вѣкъ отъ Отца рожденное Слово, въ послѣдняя же лѣта насъ ради отъ пречистыя Дѣвы Маріа вочеловѣчшееся, по богословующихъ ширѣй богопосныхъ отецъ о плотскомъ Его смотреніи, Имже озарена и явлена бысть въ троичное тρειпостасное Божество, Отца и Сына и Святаго Духа, православная вѣра, которою (чисто исповѣднымъ словословленіемъ) спасемъ и жизнь вѣчную (добрыхъ учинковъ заповѣди дѣльно здѣ прошедши) получить чаемъ. Прето въ семъ мечтаніи разумовъ розманныхъ (прелестію плевелосѣятелемъ діаволомъ умноженныхъ) съ памяти выпудивши и добрѣ мысль слезами вышолеровавши,—молю и наминаю любовь вашу, дайте место и фундаментъ въ разумѣ вашемъ православной вѣрѣ, и никакоже ни единымъ козиѣмъ и хитростѣмъ словесного баснословія, отъ духопрелѣстнаго источника отригающимъ—самомнимого разума, вѣруйтѣ. Искусь бо и досвѣдченія сему заповѣдно сами въ себѣ благодатию Христовою стяжахомъ, яко ни единою вѣрою, кромѣ нашего православія изображенною, спастися не можемъ и не спасемъ; по готову тогда (аще бы пималѣй отъ православного исповѣданія укрочимъ) Бога, трончно славимаго, не только не прославимъ, але и въ конецъ похулимъ, заповѣдно вѣдайтѣ. Прето и порадѣ сердеч-но зычливую даю вамъ: будьте (передъ мнящимся мудрыми неправославными) аще и дурны, <просты>, пехитры, неумудренны внѣшнимъ наказаніемъ, яко да буйство проповѣди апостольское почіетъ на васъ, о немъ же глаголетъ Божественный Павелъ: „аще кто хочетъ быти премудръ, да будетъ буй, яко да будетъ премудръ: премудрость бо міра сего буйство есть передъ Богомъ“. Которое аще стяжете буйство тайно разумное, тое вамъ въ исповѣданіи православномъ знайтися даруетъ; и не саромѣйтесь отъ міродержца умудреннымъ сія досады терпѣти, молю васъ, то есть, яко Русь проста, глупа и ненаказанна,—только въ вѣрѣ православной да ся находите. Не скорбите о сей досадѣ и укоризнѣ нимаю,

занеже постигнетъ на васъ радостно пѣснвая (противъ самохвальнымъ еретикомъ, мнящимся быти мудрыми) Григорія Богослова отвѣтная утѣха. Которые тымъ же хитроречьствомъ, славою, могуществомъ, разширеньемъ рода и монаховъ, красно утворенныхъ (въ всѣмъ томъ православнымъ превышаючи) хвалилися,—къ нимъ-же отвѣща: „мудры есте, признавасмъ вамъ, але лживо; мы же имамы слово чисто и истинну неподозреную“. Наки къ нимъ: „славни есте,—есть такъ, але на земли; мы же зримъ свѣтло въ славу трепостнаго Божества. Можни есте, але въ землю и персть; мы же вмѣщаемъ Божество всесовершенное и богатѣйшее. Много васъ, але тѣлесное персти видимъ; мы же есмо сосудъ избранный, языкъ святыи. *И не бойся малое мое стадо, яко Отецъ мой небесный изволи въ вамъ дати царство небесное; и идѣже будете собраны два, или три въ имя мое, ту обряцуся посреди ихъ.* Высокіе дома и трекровны палаты съ гору себѣ збудовали есте, и насъ сими превышаетъ; разумѣмо, але отъ нашея вѣры ничтоже выше, котрею мы чисто мысленымъ славословленемъ (небе небесъ) къ Христу преходимъ и у престола славы святыя Троица, ногамъ Христовымъ касающися, кланяемся. Которому да воздастся отъ насъ недостойныхъ достойная честь, съ Отцемъ и Святымъ Духомъ, нынѣ и присно, и въ вѣки, аминь“.

Сими стихами мы православнии тѣшимся, яко есмо на камени, а не на песцѣ самохвальныхъ видимыхъ похвалъ основани; и наша есть правда, наша истинная вѣра, наша же и по вѣрѣ жизнь вѣчная будетъ, которую да сподобитесь получить отъ Христа Бога желаю. Аминь.

Писася сіе писаніе въ святой Афонстѣй горѣ, монастыри Зуграфѣ.

3) Посланіе къ старицѣ Домникіи.

Честной и благоговѣйной старицы Домникіи Іоаннъ странникъ о Господѣ радоватися жаслетъ и спасенія прагнетъ.

Пишетъ до мене пачъ Юрій, яко отъ діавола пострадахъ, зане до Унева отъидохъ, вину же глаголетъ народную ползу, въ лучшемъ

отъ добрыхъ предразсуждающе; таже Христа приводитъ, яко мило-сердовалъ о народѣ и яко изводилъ его въ пустыню не ради пустынолюбія, но ради мучительныя и завистныя власти, да свободнѣ сѣмя слова о животѣ вѣчномъ посѣетъ. Нынѣ же во градѣ, глаголетъ, проповѣдь не возбраняется, которую не отбѣгати, але многити потреба... и прочая. Показующе образъ и насъ влечетъ въ подобіе, и если глаголу не послѣдуемъ, многа зла о насъ челоуѣцы вознеи-щуютъ, поносятъ, оклеветаютъ и въ соблазнъ отчаятельный впа-дутъ; и яко пустыня единому ходатайствуетъ спасеніе, проповѣдь же многимъ. До здѣ оглавленіе сихъ словесъ, и прочая.

На сія глаголы *), аще бы ми и отвѣщевати непотреба ни мало, свою совѣсть вѣдуще, да не приразимся Богу, а не челоуѣкомъ угодимъ; обаче понеже друголюбнѣ глаголетъ, друголюбнѣ и отвѣщаю, не любопреніемъ словесъ красящися, но истину поискавъ и на среду припесъ въ явленіе невѣдущимъ разумѣти симъ тво-рящее. И первое убо чюдуюся сему, яко панъ Юрко, ведяще естество челоуѣческое немощно сущее, страстно, грѣшно и всѣми узами аерныхъ духовъ злобы звязано,—безъ испытанія, искуса, наказанія, очи-щенія, просвѣщенія и совершенія, по Діонисію Ареопагиту, не въ чинѣ недужнымъ, але заразъ въ здравыхъ, очищенныхъ, про-свѣщеныхъ, челоуѣка творить и разумѣетъ. Ихже другій ни въ спѣ искусомъ проити не помѣчтавъ, сего панъ Юрко на мѣсцы Христовѣ прежде исцѣленія страсти садить и Христову честь — отдастъ, глаголющи: Христосъ тако чинилъ, и ты тако твори; и въ то страстныхъ принуждаетъ и привлекаетъ, дабы лживую славу носили и не отъ Бога дѣло начинали, але челоуѣческому угодію (некущіеся о освобожденію грѣха) догождали. Въ томъ панъ Юрко сопротивляется стѣдови законному святыхъ отецъ, и есть то ве-ликая ересь. Которые яко самі на дѣла, Духа святаго властію отирающіеся, не насаковали, такъ и по себѣ будучимъ степенѣ до того благодатного дару почиши и границу закопали; то есть, якимъ способомъ имѣетъ боголюбець предсѣти до истинного разу-ма и которыми образы, дѣлы, труды и подвиги; и которые зна-

*) На поляхъ, рукописи написано: *Зри и читай внимательно.*

менія послѣдовати имѣють въ совлеченіе вѣтхаго человека приходящому, изобразили; и гдѣ есть конецъ, то есть, достигнуму въ предѣлахъ бестрастія, ознаймили. Таже, достигши одного безстрастного пристанища, ожидать повеленія отъ Бога на дѣло службы его, а не самому безъ помощи Божія выскаковати на герць, остерегли; бо если бы хто что начинати хотѣлъ, альбо и начиналъ, а безъ Бога,—глаголятъ святыи: таковой не только ничтожъ не успѣетъ, але еще въ прелесть и ересь самозаконную впадетъ.—Видиши ли, госпоже Домникіе, якъ панъ Юрко не вѣсть нашего слѣда, почину и степени къ Богу приводящего, але заразъ на верховный (степень) Христовъ вскочилъ и въ гордость мнѣнія (пользовати другихъ, себѣ не ополіровавшимъ и страстей мирскихъ не совлекшимъ повелѣвая), впалъ. Присмотрися, госпоже, что пользуют ихъ черниломъ хитрости (а не Духа Святаго словесы) вситанные школы казнодѣи, которые, зъ латинской ереси себѣ способъ ухвативши, заразъ школы бають, проповѣдуютъ и учать, а полѣрового и безстрастного житія не хочють, и тотъ слѣдъ, изображенный святыми (по отправѣ шкодное науки), отвергли. Первое, церковному послѣдованію, въ словословію, благодаренію и молитвѣ не потребны суть, ни бо умѣють у церкви ни читаты, а ни пѣти; только яко и простѣйшіе безъ помощи церковной нуждѣ богохваленія строятъ. Съ которого цвичея и заживаня способомъ тымъ хитростнымъ латинскихъ наукъ не вижу въ куся ни поца, ни діакона, а ни прочаго священническаго чина служителя; только если тые байки литорскіе знаютъ, то тѣжъ къ баснямъ доскопалнымъ родителемъ сихъ, то есть до латини пакы возвращаются и отходятъ: свойственное къ своему духу влечется и прилепляется. Але бымъ я радилъ нашимъ фундаторомъ благочестія во Львовѣ: въ первыхъ, церковного послѣдованія, славословія и благочестія узаконити дѣтемъ научити; таже утвердивши сумненія вѣры благочестивыми догматы, тогда вѣшнихъ хитростей для вѣдомости касатися не возбраняти. Не бо азъ хую грамотичное ученіе и ключъ къ познанію складовъ и речей, якоже нѣци мнятъ и подобно глаголютъ: занеже самъ не учился, того ради и намъ завидитъ и возбраняетъ. Сей же гласъ, мню, въ первыхъ панъ Виталій, казнодѣя волынскій,

отрыгаль. Но азъ о семъ ничтоже печалую, ниже о поносѣ и
и униженіи брегу, ниже о ложн, завистнымъ именемъ палагае-
мой, смущаюся; само бо существо тѣснаго пути слѣда, ведущаго
въ животъ вѣчный, да извѣститъ кождо. Не бо о сромотѣ уча-
щихся азъ глаголю: да не отпадутъ благочестія утверждаю; еже
пострадаша мнози, извѣстно вѣстѣ. Что бо быхъ завидети мѣлъ
духовъ злобныхъ поднебесныхъ, аеровъ воздушныхъ ученію, въ
погибель вѣкущихъ,—евангельскій разумъ Христовъ въ помыслѣ
вѣры вдрузивши и тѣснымъ путемъ, вѣдущимъ въ животъ вѣч-
ный, пошедши: сіе знаменіе, яко лгутъ отъ зависти. Мнѣ бо дов-
ляетъ простой и нехитрый Христосъ, въ немже вся сокровища
премудрости и разума. То подобно и на святого Павла апостола
панесутъ хулу клеветницы, яко отъ зависти Павелъ остерегаетъ
Колосяны, да угонызнутъ отъ тое поганское латинское науки, ко-
торые ся нынѣ въ тую сѣть духовъ злобныхъ поднебесныхъ уче-
ніе умотали, евангеліе повергли. Апостоль Павелъ къ Колосяномъ.
тыми словы глаголетъ: „братіе, блюдитесь, да никтоже васъ
будетъ преліца хитростію и тщетною лестію, по преданію чело-
вѣческому, по стихіямъ міра сего, а не по Христѣ Іисусѣ: яко въ
томъ живетъ всякое исполненіе Божества тѣлеснѣ“. Не бо мню,
яко отъ завидѣнія наукъ Павелъ сіе рече, но да не увязнутъ въ
прелесть, отъ Христовы любви остерегаетъ. Тако подобно да мни-
ши и о мнѣ,—о пристрозѣ, яже глаголахъ; и не вѣдомость хулю
художества, але хулю, што теперешніе наши новые рускіе фило-
софы не знаютъ въ церкви ничтоже читати, ни тое самое псал-
тыри, ни часослова. А знать, если бы хто што строхи и зналъ,
якъ южъ досягнетъ стиха якого басней аристотельскихъ, тогда
южъ псалтыри читати ся соромѣетъ, и прочее правило церковное
ни за что не вѣняетъ, и яко простое и дурное быти разумѣетъ.
А тежъ не вижу иныхъ, только простою наукою нашего благо-
честія воспитавшіеся, тые и подвигъ церковный носятъ и отира-
вуютъ; а латинскихъ басней ученицы, зовемыи казнодѣи, труди-
тиса въ церкви не хочють, только комедіи строятъ и играютъ. И
недивно, приведу притчу: коли южъ хто наказанія вѣшнаго
страха досягль, подобенъ коневи, въ стайнѣ хованному и на узахъ

держанному, который, часу пролетного дождавши, коли траву оцутить и выпущенъ будетъ, не вѣда якъ ся поймати дастъ отъ игранья, скаканья и шаленья, ради своевольное владности. Такъ власне коли хто зъ благочестія догмать до латынского мудрованія и хитрости выпущенъ будетъ, не вѣда, какъ его южъ ухватити, и обуздати, и къ благочестію привлечь; бо есть такъ сладкая латынское прелести трава, ижъ ее воли на широкомъ поли вкусивый своеволие заживати, иижли въ тайни благочестія, на привязехъ законныхъ напленшимъ овсомъ истинное науки питатися хочеть. Тамъ бо есть у латыни своеволя, тамъ есть чистецъ по смерти мудрымъ безецникомъ, вшетечникомъ и роскошникомъ; а у насъ, дурное Руси, чистца по смерти не маешь, только въ терѣзливомъ страданіи и покаяніи прежде умертія. И для того въ тѣснотѣ сей мало изволяютъ быти: всѣ ся на широту роскоши вергли и настыря себѣ такого своеволники (и на широтѣ роскошій скитающіеся) имѣють, которые таинство вѣка сего сына погибалного изобразуютъ, по Павлу къ Солуняномъ глаголющему.—Отожъ, госпоже Домникіе, не хайся панъ Юрко перво паучить церковного чина и тайны его, а не заразъ кого, безъ воли Христовы, на Христовомъ мѣстѣ отъ своего мнѣнія посаждаетъ, глаголючи: Христость такъ чинилъ, или училъ, и ты такъ чини и учи; бо ся съ того дерзновенія всѣ ереси въ насъ породили, и церковь воздушные духи сцлюцдровали; ижъ такого, же бы хто уготованный на степенъ церковного и духовного чина восходить мѣлъ дверми. нетъ; але и тые самые дѣролазцѣ, наемницы, злодѣи, разбойницы, волици, дражежницы, пси, волхвы, чародѣе, воини, жолнѣрѣ, кровопролїицы, игрцы, скоморохи, альбо манкариники, всякъ видъ злобы мірскаго прошедшіе и естество обезчестившіе, которые нашу церковь нынѣ опановали и подъ власть себѣ мучительски покорили, не только же бы слѣда, альбо порядку якого законного на входѣ сѣдалища власти церковное заживати мѣли; але гонятся и одинъ одного, для власти сани и позысканья имѣній, перебѣгають и унережаютъ, власнѣ якъ конскіе заводницы для закладу. Что бо за чинъ въ нашей церквѣ нынѣ на принятіе стану духовного? Не тотъ ли, присмотрися и признай, если правду глаголю: днесъ катъ,

а завтра священникъ; днесъ мучитель; а завтра учитель; днесъ корчмаръ и танцоводецъ, а завтра богословъ и народоводецъ; днесъ убійца, а завтра святитель и епископъ; доднесъ жертвовать сатанѣ все время вѣка сего, а нынѣ предъ олтаремъ предстоить и непостижимому Божеству таинствуется, и жертву приносятъ. Пытаю васъ, не отъ сихъ ли вашъ хитрѣйшій Потѣй, которого ты, панс Юрку, хвалишь и залецалъ? Розгни книги свѣстные и узриши, ижъ во уготованныхъ чину не коснѣлъ, и не чернецъ, а ни страдалецъ не былъ, только также днесъ еретикъ и кашталапъ, а завтра намѣстникъ Христовъ именемъ, а не дѣломъ, и пастырь славы и чести вѣка сего, а не стада словесныхъ овецъ и будущего вѣка стайникъ. Видиши ли, сестро Домпикіе, куды разумѣнье неправое признадаетъ и благочестіе поруговаетъ. Нехай же не выкладаетъ панъ Юрко Христовыхъ словесъ по страсти и своему угожденію, але по правдѣ, и мою пустыню не уничтожаетъ, безъ которе и онъ самъ (если схочетъ мѣра свлещися и памяти и житія страстного свободитися, по Василія великаго писанію къ Григорію Богослову) быти не можетъ. А еже глаголетъ панъ Юрко, яко Христосъ не изводитъ народъ въ пустыню, развѣ нужди для власти, проповѣдь возбраняющее. а нынѣ проповѣдь въ градѣхъ не возбраняется,— на тоє слово отповѣдь пану Юркови: яко не только я, ничтоже сый въ очахъ людскихъ, але подобно ино самъ Христосъ съ небеси если бы звалъ, крестъ свой залецалъ, и въ пустыню изыйти (для очищенья помысла и навикновенья браши бѣсовское) розказалъ. подобно не только народа, але и самого книгочю, пародонаставника пана Юрка зъ логовиска мирского бы вытургнути не могли; бо ся добре напечатали смаки, юхи, шафрапы, пѣрце и пирожные сласти на помыслъ и угожденію его. Обещую ти, что ся крестомъ Христовымъ панъ Юрко прелстити педасть и для него роскоши львовское не оставитъ, кольми паче другій народъ объ пустыни не мыслитъ; отъ того жъ тѣ и насъ не зовутъ никого, бо быхъ не мирень былъ: довлѣетъ ти свой струнъ соглядати и къ здравію приводити, а не другихъ раздражнати. А еже глаголетъ панъ Юрко, яко пустыня только себе спасаетъ, а не другихъ,—въ томъ словѣ познаваю, ижъ панъ Юрко на бѣглости речей только разумъ

свой забавляетъ и вѣшаетъ, а власного разума и ведомости истинное во писаніи не достигаетъ и вѣдати не можетъ, власнѣ якъ шидерствомъ о спасеніи говоритъ, глаголющи: *въ пустыни себѣ спасаетъ*, яко бы власнѣ пироги, зъ ложа вставши, лацно ясти, такъ въ пустыни спастися; а того не вѣдаетъ панъ Юрко, что святіи надъ всѣ чюдотворства спасти кому себѣ (не только въ градѣ забавномъ, мятежномъ и многомолвномъ, але и въ самой пустыни, въ памяти несмутной и отлученной будучи отъ мира) подкладають. Исаакъ глаголетъ: „[труднѣе] воскресити душу свою отъ страстей, нежели воскресити умершихъ“. А если же такъ великій подвигъ на воскресеніе души отъ мрскаго страстного навикновенія, яко и на чюдотворную благодать ся судить: чтоже можетъ быти болшого и потребнѣйшого на свѣте, яко еже спасти себе? За которое самоособное спасеніе душевное самъ владыка Христосъ всего мпра неспасаемого не равна и недостойна спасаемой (и въ царство небесное напечатаной) души чинить. Отожъ потреба пану Юркови постаратися о спасеніи, бо ему ни една полза отъ науки другихъ, если себе презреть и не спасеть; и не можетъ никто никого врачевати, или бо учить, если напередъ себе не уздоровитъ и не научить; такъ же и въ спасеніе жаденъ привести не можетъ, если перво себе на спасаемомъ фундаментѣ не поставитъ. Отожъ я бымъ и пану Юркови радить, доколѣ дышетъ о своемъ спасеніи плне пострадатися, на Христову науку не робити, але послушаніемъ оной пленитися и оно слово апостольское въ совѣсти своей пробовати, въ которой мѣрѣ предсѣятельного разума стоимо; „учай бо, рече, много, себе ли не учини“?.. Потреба бы намъ съ паномъ Юркомъ тоє власное науки Духа Святаго зажити, якъ бы мучительнѣйшимъ отъ всѣхъ страстей страсти гнѣва и памятозлюбія свободитися. А не только на томъ досыть мѣти, же бы книги проходить, и речми хвалитися, и по своему мнѣнію и страсти Писаніе толковати: тоє ни на что ся не придасть и безнотребный разумъ есть. Христосъ рече: „если не отпущаете человекѣмъ согрѣшенія ихъ, ни Отецъ небесный отпуститъ вамъ согрѣшенія ваша“. Якъ разумѣетъ панъ Юрко о тыхъ словѣхъ? что за вымову знайдесть, если его въ томъ гнѣвѣ смерть заско-

читъ, а съ паномъ Красовскимъ ся не поеднаеть?—Если змоветь: „еретикъ есть и отступникъ“; или если то речеть: „въ церкви благочестія ся показуеть быти, а не съ еретики и отступники“. Былъ, але ся повратилъ; благодарити жъ Бога за повращеніе потреба, а не гнѣвомъ отмщати, бо если отпадшихъ и возвращающихся на покаяніе приимати не будетъ, то зъ Наватомъ еретикомъ въ проклятствѣ отъ святыхъ отецъ будетъ; ибо нѣсть законъ христіанину, аще и случится поползновение брату отступити отъ вѣры, на оного гнѣватися, ярити и враждовати, но паче скорбѣти, и соболѣзновати, и молитися о немъ, просячи Бога о даръ упомятованя: мнѣ бо, рече, отмщеніе; азъ воздамъ, рече Господь. А еже гнѣвъ и печаль другъ на друга имѣти, тымъ мняся кривду Божію отмщати, знаменіе есть оно, глаголють святіи, тщеславное души, а не боголюбное, и о кривде князей вѣка сего воздушныхъ, подънебесныхъ, злобою мира сего владучихъ, а не Христовой (иже совлека начала и властей, и срамотнѣ нагъ повешень, еще о распинающихъ молился) таковъ гневъ послѣдуетъ. Прето молюся, сестро Домниніе, если хочешь ми быти дѣломъ, а не именемъ сестра, постарайся, абы ся тые братіе смирили и простили, жебы того мучителя діавола спосредѣ себе днемъ спасительныя Пасхи воскресенія Христова упразднили и вывергли, и истинно, а не фарисейски „воскресенія день, и просвѣтимся торжествомъ“, и прочая, заспевали; а если бы который зъ нихъ упоромъ отъ сатаны связанъ былъ и проститися не хотѣлъ, такового не съ христіяны, але съ еретики вменити достойно есть, и тотъ власне съ идолопоклонники часть свою маеть, и Христа отрекся есть. Приведу подобную повесть отъ отецъ святыхъ на зразумене тое мучительное страсти и недуга, что ся некогда инымъ отъ тогожь пострадати трафило. Двохъ братій единомысленныхъ, въ инокескій чинъ вшедшихъ, діаволь, завистникъ спасенія христіанскаго, погибели же ревнитель, другъ на друга разгневи; подъ тымъ гнѣвомъ, глаголетъ, попущенъемъ Божіимъ идолжерцы помали ихъ, и коли перваго дня мучени были, претерпѣли и не предали благочестія. Теды, изъ муки ихъ пзведши, въ едину темницу затворили до другаго мученія, если ся не намыслятъ, и доб-

роволнѣ и доломъ не пожрутъ. Видевши, глаголетъ, одинъ братъ, яко конечно смерть имъ пріяти приходится, если и доломъ не пожрутъ, хотячи въ мирѣ и прощеніи зъ братомъ къ Богу отъйти, просилъ другаго брата о прощеніи и смиреніи. Тотъ братъ проститися не хотѣлъ, такъ ся сатанѣ памятозлюбіемъ связати попустилъ. Назавтріе, глаголетъ, коли на муку изведены были, оный братъ, который прощенія искалъ, мужески претерпѣлъ, благочестія не предалъ и, законно скончавъ, къ Богу отъиде. Сей же, который брата простити не хотѣлъ, на первомъ вопросѣ мученія отскочилъ и Христа ся отреклъ, и и доломъ жертвовалъ. И коли юже былъ на свободе, спросилъ его, глаголетъ, мучитель тыми словы: для чего еси вчера безъ мученія такъ заразъ не учинилъ, а то еси невиннѣ мучитися далъ?—Отповѣдалъ онъ, глаголющи: для того еси вчера, глаголетъ, терпѣлъ, бо за мною Богъ былъ, а коли брата еси не простилъ, который отъ меня прощенія искалъ, тогда и Богъ меня отступилъ и ни мало терпѣти еси не могъ. Отожъ, сестро Домникіе, убоиться потреба сея притчи, жебы кто зъ нашихъ братій въ ереси не умеръ: ничтоже есть мерзостнѣйшее Богу, якоже бо гневная и памятозлюбная (духа гордого самомнимого и тщеславного ученица и угодника) страсть. На сіе ли меня зовѣте, же бымъ ся у васъ бѣсовства училъ? Перво ся бѣса свободѣте и Христа мирного посредѣ себѣ введѣте, тогда и азъ васъ посѣщати не отрицаюся; а нынѣ ниже Христосъ (за властію гнѣва мучительного) не имать гдѣ у васъ главу поклонити въ помыслѣ несмутномъ, ниже азъ безъ Христа и его мира витати, жити, или бо забавлятися на оного мѣсцы ни мало могу.

А еже глаголетъ панъ Юрко о возвращеніи моемъ, которое аще укоснетъ, нещевати, злая поносити, клеветати и отчаяватися мнози будутъ; вину же глаголетъ, народное ожиданіе. Сія словеса истовыя басни суть, ниже отвѣта достойни: ни бо азъ съ народомъ завѣты завѣщевалъ, ниже отвѣты творилъ; но ниже народа знаю, ниже бесѣдою съ нимъ общихся и познаніемъ зрака. Что глаголетъ панъ Юрко, не вѣмъ; почто мя ожидаютъ: сѣда заимствовахъ что у кого и долгъ отдати долженъ есмь? Не вѣмъ другого развѣ странствовавшего пана Красовскаго и на препитаніе не-

что возлюбившего; сего и пана Миколая знаю, отъ прочаго же народа никого не знаю. Что есть вина народное страсти и которого народа, доумитися не могу; не бо вещь, ниже народныхъ лицъ, отъ мене пострадавшихъ, не изобрази,—отвѣщати не вѣмъ что. О прехвальныхъ же плодахъ, въ мирскомъ житію гнѣздящихся, имиже вельможа Юрій похвалися, се есть злымъ мниманемъ, поносомъ, клеветою и отчаяніемъ; азъ о семъ ни мало брегу и попеченіе имамъ, егда совѣсть свидѣтельствуеть ми, яко вину злобную (на недугъ сими страстными уязвитися кому) отъ себе не испустихъ. Аще ли же кто чимъ отъ сихъ и постраждеть, мню отъ злого навывковенія, а не отъ моего изображенія сія постраждеть, и исполнится на немъ Христова реченія гласъ: яко злыи злыи глаголетъ, и не щуетъ, и прочая. А еже отчаяватися кому ради отшедшего въ пустыню на покаяніе, а не самому тогожде следа покаятельного ревновати,—сіе не христіанина, въ жизнь вѣчную нареченного, но идолопоклонника сластолюбного, ему же Богъ чрево есть; и о семъ не пекуся: да страждеть страсть возлюбивый; „овѣмъ бо проповѣдаша въ животъ, овѣмъ же въ смерть“, рече апостоль.—О семъ до здѣ.

По семъ блаженъ, свободивыйся прелестей бѣсовскихъ мнѣнныхъ, и разумѣній еретическихъ гонзувъ, въ твердыни же вѣры и благочестія помысль упованія вдрузивъ: во время исхода отъ духовъ злобныхъ поднебесныхъ не убоится, отъ нихъ же и васъ и насъ Христосъ да сохранитъ и въ книгахъ живота вѣчного напишетъ, желаю. Аминь.

Писано въ монастыри Уневѣ, въ недѣлю цвѣтосную.

И се виждь: сего ради къ лицу вельможи Юрія не писахъ, но къ тебѣ, старице Домникіе, слышахъ бо его больна суца; тѣмъ же, бояся, да не стужу и досажду оному въ болѣзни, къ тебѣ пишу; обаче молю тя, благоговѣйнѣ оному метаніе сотворити рачь. Твоя же любовь, сіе писаніе со вниманіемъ въ безмолвіи прочетши, твори миръ и любовь Христову, да вселится Христосъ посредѣ насъ. И пакы молю, сохрани сіе писаніе, да ми его возвратиши, пужда бо есть. Странникъ реченный Вышенскій писалъ.

4) Посланіе къ Іову Княгиницкому.

Боголюбивому брату ми, яже о Христѣ, отцу Іову, въ скитѣ, въ пустыни марковой скитствующу, Іоаннъ грѣшный спасенія алетъ.

Желаніе имѣхъ нынѣ посѣтити васъ, но судьбы Божія и нѣкія болѣзни тѣлесныя преградиша; елма же братія отъ Ксенова тамо ити устремишася, сими извѣствую тебе, яже о святой горѣ и нуждахъ ея. Вѣси, яко святая гора раю подобна, аеровоздушнымъ, чистотнымъ и утѣшительнымъ зефиромъ въ отлученію мира содержима дыхающе: сія и нынѣ никакоже оскудѣ благодать, яже отъ воздуха. А яже нужду отъ навѣта діавола миродержца, страстно владычествующего, страждетъ, въ искупѣ жизни обрѣтающимся zde,—не подобаетъ ми время подробну изглаголати, точію прочая скративъ изглаголю: отънелѣже прѣдохъ, не точію на келіи, но и на пещеры двѣ погловѣщизны дукатовъ влѣзлѣ, такожде и на святую гору, отъ пейже бѣ товаръ одинъ прежде соборного гарачу, нынѣ же и до четырехъ влѣзло. Аще же и тако аспрнымъ нуждамъ святая гора подлегла, по благодатию Христовою миръ бѣ въ конецъ доселѣ отъ входа турковъ и еничарского, и въ благочестіи святая гора по древнему никако же оскудѣваетъ, аще и не имать аспри; изволивже жизнь, день пребывъ, благодарю тя Господи, и не пенюся о утѣмъ: отъ милостыни хранитися можемъ. Азъ же сію жизнь не вомѣщу—отъ келія до келія и отъ монастыря до монастыря скитати; но въ сей притчи стоимъ святогорской, глаголющей: хотяй, рече, во святѣй горѣ мировати и терпѣніемъ укоснути, или буди желѣзцъ, или сребренъ, еже толковати не хочу, вѣси бо сію притчу. Тѣмъ же сими двѣма, и азъ еще, коснимъ благодатию Христовою рукоделіемъ и искупомъ, доколе течетъ принесенное отъ васъ; обаче желаю пакы видети и посетити васъ. Тѣмъ же извѣсти ми о своемъ мирѣ, и что глаголещи о семъ, дай ми гласъ. Аще ли и тебе нужда настонтъ отъ боренія плоти, страстей и воздушныхъ злобныхъ духовъ поднебесныхъ, къ нимъ же намъ брань, гонза? И съ сими калугери, аще не мощно и Дмитра занести? Ты же свою душу и мощи занеси. Аще ли отъ

брани почиваеши и желеаши мое посѣщеніе, да вѣмъ. Болшей не имамъ что глаголати; точію пану Петру спасеніе и прочимъ благодателемъ и знаемымъ метаніе сотворити рачь. По семъ желаю, да сподобить насъ Господь, еще въ живыхъ совокупився, утѣшеніе друголюбное словомъ другъ другу даровати. Аминь.

Писася въ святой горѣ, въ монастырѣ Зуграфѣ.

5) Позорище мысленное,—сочиненіе, написанное по поводу изданной въ Львовѣ въ 1614 году книги о свѣдѣнїяхъ Іоанна Златоустаго.

Честь честнѣйшему первѣйшая отъ всѣхъ въ прочтанію сего писанія да будетъ.

Тебѣ, христолюбивый, благочестивый, правовѣрный христїанине, господине княже Михайле Вишневецкій сего писанія до разсудно внимательного прочтанія посылаю; таже, одержавши вѣсть, и если будетъ благоволеніе твое, правду себѣ на podporу доброго сумнѣнія въ непорочной нашей вѣры изобразивши, или переписавши,—да идетъ до Львова; въ прилучившихся же, во всемъ томъ краю обывателей стретенія, отъ нашей вѣры православныхъ, прегнучихъ подкрепить доброго сумненія, да не боронится. Отъ Львова же, вѣсть наки о семъ почерпши, да идетъ въ подгорскую сторону. Обвѣстивши же всемъ православноименнымъ рода шляхецкого людемъ, да устрянетъ сіе писаніе, все изображенное елико посылается, при церкви премышской. Сія имать похвалу, то есть церковь премышская,—въ Мало-глаголемой Росїи, въ захованію вѣры, непорочности, отъ всѣхъ прочихъ честнѣйшую: не бо помазася духомъ латиномудрія, ниже обесчестися ересію, но въ красотѣ апостольской проповѣди неподозрено стоитъ. Тѣмъ же всему сему писанію у церкви премышской остатися изволяю, и самой же, аще Христосъ изволить, оной дароватися прагну. Аминь.

Позорище мысленное, составленное отъ инока въ пещерѣ горѣ сѣдящаго и себѣ внимающаго преподобного и блаженного отца киръ Іоанна Вишенскаго отъ святаго афонскія горы съ власной рукописи его переписанное. На хулу въ приложѣхъ толку апостольскаго въ книжцѣ о Священствѣ Златоустого выдрукованной, яко бы Златоустый взбранилъ инокамъ изъ града въ горы отбѣгати, але певне самъ перекладачъ отъ себѣ то написавъ и подъ титуломъ Златоустого подметъ, або поклепъ на блаженного сотворивъ: если то слушнѣ учинилъ до истинны баснѣ прикладати и на свѣтъ важитися выдавати,—разсуждайтѣ, разсужденію сподоблшіся.

Пріидите, стецѣтесе на сіе мысленое и словесное позорище, а наибольшей предобрѣйшій ипческой чинъ; васъ бо ради на острогу позорище сіе словесное составихомъ, да не увязнетъ кто въ прелести сего безполезнаго свѣту, во еже изъ града не избѣгати и въ мирѣ въ страстяхъ равно съ мирскими погибати.

Первое убо благодарамъ за трудолюбіе въ выданію книжки о священствѣ, яко Златоустого конечную ревность, мудрость и досконалую хитрость, довѣнъ, или свойственнѣе рещи подвигъ о спасенію людскомъ, невѣдущимъ силу достоинства о священствѣ, явно всѣмъ открыти потщавшися, благословѣнно и добро дѣло сотвориствѣ и похвалы достойны есте. Егда же [похваляя] священства подвигъ, въ приложѣхъ толку апостольскаго барзо хулу на Златоустого перекладачъ писма (а наипачежъ и поклѣпъ) наложивъ и Златоустого бѣседу золотую каломъ памазавъ: сего чинити не умѣлъ, и власнѣ такъ, власнѣ бабскій богословець неосторожнѣ учинивъ, яко приповѣдають простые люди: „вариши, мовять, и проливъ“. Такъ же и то перекладачъ преплывши и прешедши подвигъ благодарный хулою запечатовавъ; а то, азъ молю, терпѣливѣ послушайте и отыремъ вамъ. То есть, перво о сущемъ и власномъ Златоустого устроенію все бѣседы оглавивше, вкратцѣ гла-

голю: якобы изрекъ Златоустый, иже священникомъ, вождемъ и наставникомъ многихъ быти не можетъ, кто просвѣщенія и совершенія съ мудростію словесною (вѣдати, якъ кого спасти различно) не достигнетъ. Ко просвѣщенію жъ, по Дѣонисію Ареопагиту и церковному духовному подвижному слѣду, первый степѣнь очищеніе, отъ очищенія входитъ въ просвѣщеніе, отъ просвѣщенія въ совершеніе и крайнее верховнѣйшее благословіе; очищенію жъ начало иночество, отреченіе мира, бѣгство мира и отлученіе чловѣкъ, гора, пещера, подвигъ съ постничествомъ на съвлеченіе ветхого чловѣка и облеченіе въ нового (по исцеленью страстей), еже есть Христось; иже и самъ Златоустый пину *) проходивъ, и того ради уходивъ отъ священства и отъ градского сводворенья въ пещеру, неисцелный будучи еще. А когда безстрастіе ощутивъ, тогда возвратився до людей пакы, паче же отъ Бога извѣщенъ бывъ, что подобаетъ ему сотворити. Такожде и Григорій Богословъ утекавъ въ Понтъ, Василій великій въ пустыню на исцеленіе страстей, недовлѣючися единою словесною хитростію безъ врачеванья естества. И сіи убо единомудрено прошли слѣдъ тѣснаго пути. Глаголетъ Василій великій ко Григорію Богослову въ словѣ: „познахъ твое посланіе, оставихъ бо еже во градѣ пребываніе, яко тмамъ злыхъ суще повинно, себе жъ и еще оставити не возмогахъ, но подобенъ есмь въ мори въ корабли плавающимъ, яже не вѣдущимъ добрѣ правити корабля, недоумѣются и о величествѣ корабля скорбятъ, яко много волненіе прираждается къ нему....“ и прочая, читай до возшествія въ лодію. И посемъ: „такъ убо, рече, и наше житіе; живущая бо страсти, насъ зъ собою посяще вездѣ, въ таковыхъ же мятежахъ есми, яко ничтожъ велико отъ пустыни сея ползуемъ, якожъ бо творити подобаетъ откуду либа“. Таже глаголетъ о началѣ подвига: „подобаше бо намъ стопамъ послѣдовати спасенію преочищеному; *аще бо, рече, кто хочетъ вслѣдъ меня ити да отвержется себѣ и возметъ крестъ свой и послѣдуетъ ми; се жъ есть, въ молчаніи умъ имѣти, искуситися подобаетъ; якоже бо очима обращаемома видѣти испытно предлѣжащее нѣсть*

*) Пѣтухъ, голодъ, алчба.

мощно, но подобаетъ утвердити зракъ глядѣщему, аще хочетъ извѣстно сотворити себѣ видѣніе: тако и уму человѣчю, отъ многихъ мирскихъ печалѣй привлечиму, неудобъ опасно возрѣти на истину“. Присмотри жъ ся ту, боголюбче всякій, хульному провѣщанію Златоустого, яжъ перекладачъ въ толку посланія апостольскаго написавъ, яко бы Златоустый, самъ чистившися и полеровавшися на богоразуміе въ безмолвіи и отлученіи отъ человѣкъ, инокомъ новыѣ, скварою мирскою страстей отъ народженія и до самого возраста попрелымъ и смердячимъ, мясомъ и кровію гноя ровпо съ мирскими преиспльненнымъ, возбранялъ имъ тое истощати и очиститися, и просвѣтитися и прозрѣти, ко Богу, и освятитися, по тако ровпо и паче страстнѣйше взявши имя высокое иночества, посполу съ мирскими, не отлучаючися отъ нихъ, жити, съ ними валятися во всѣмъ калѣ страстей похотныхъ, и отчаятельно въ образѣ томъ иноческомъ пребывати, але паки конечно отпасти и пропасти (на погибель вѣчную) радивъ; яко бы Златоустый зазрѣлъ инокомъ спасенія и въ томъ чину иноческомъ при мирскихъ пропадати и погибати совѣтовалъ. Тому поклепу на Златоустого, коротко молвячи, не вѣримо; бо если Златоустый о мирскихъ промыслялъ, жебы ся спасали, далеко подобно большей о иноцѣхъ, которые ужъ и во слѣдъ спасенія пошли; бо если самъ Златоустый пробовалъ утѣкати отъ мирскаго огня въ горы, жебы не згорѣть огнемъ грѣха похотнымъ,—пѣвпе и другимъ туюжъ пограду безъ зазрѣнія подавалъ. Едино же положивши рѣченіе толку того Златоустого, и прологъ хулы его въ немъ, будемъ пробовати, и другими святыми и самимъ Златоустомъ покажемъ ихъ тотъ разумъ непотребный и гнилый и бабскимъ баснямъ, а не богословію Златоустого, свойственный, яже перекладачъ до Златоустого бесѣды прицѣпивъ, и безъ стыда на свѣтъ зъ друку выдати важився [въ словѣ толку] отъ посланія къ коринѣомъ 1-го, и нравоученія 6-го. Такъ же въ себѣ имѣеть: „Тако да просвѣтитися свѣтъ вашъ предъ человѣки“.... и прочая; послѣди наконецъ прилогъ али поклепъ, отъ себя приложеный, отъздѣ починается: „ибо всѣхъ немощнѣйши быхомъ, и къ настоящему привязаномъся житію. и аще обрящется кто слѣду нѣчто имѣа древ-

ная премудрости, то сей грады оставь, и торжища, и еже съ людьми жити, и инѣхъ обычая управляти, горы достигаетъ. И аще въпроситъ его кто о отлученіи себе отъ міра вины, обрящетъ извѣтъ прощенія не имущъ. Да же бо не пригублю себе, рече, ниже притуплю сущія въ мнѣ добродѣтели, отскачу. И koliko лучше притупленѣйшу тебѣ быти, и инѣхъ приобрѣтати, нежели пребывающую на высотѣ горъ, презирати погибающую братію“; и прочая *). До здѣ тое хулы рѣченное.—На то отвѣщаемъ тако: сіе бо збраненіе бѣгати въ горы иноку не есть Златоустого;—то самымъ имъ покажемъ. Въ томъ же словѣ толку вышереченномъ: тако просвѣтитсѣ свѣтъ вашъ предъ челоуѣки, — молвить на средѣ о учителѣхъ, апостолѣхъ, яко тако трудолюбиви были и роздѣленно проповѣдь спасительную множили: „ови убо отъ Іерусалима до Іллурика, течаху: овъ же въ Індію, овъ же, въ Мавританію: инъ же, въ иныя страны вселенныя“. Отъ здѣ зри, како укоряетъ домолѣжневъ Златоустый: „мы жъ, рече, ниже изъ отечества изыйти смѣемъ, но пищи ищемъ, и дому свѣтлаго, и всякаго инаго изобилства. Кто бо, рече, голодомъ истаанъ есть отъ насъ слова ради Божія; кто въ пустыни бысть скитаяся; кто отшествія творяше далечайшая; кто отъ учителей изъ рукъ своихъ живя, о другихъ попечеса; кто смерть подъятъ повседневную“ **), и прочая. Отъ сего познавается, ижъ оно отбѣганія въ горы Бога ради и спасенія своего збраненіе не Златоустого есть, але бабскихъ богословцевъ и домолѣжневъ, коханковъ плотолюбныхъ; бо молвить Златоустый: мы же ниже изъ отечества изыйти смѣемъ но пищи и сласти, якоже песъ домолѣжнѣ привязаніи суть. И засѣ Златоустый: кто въ пустыни, или въ горахъ скитаяся Бога ради, альбо далечайшая отхожденія творить. То видишь, ижъ тая хула на отшедшихъ во пустыню, или въ горы, не Златоустого есть, истин-

*) Приводимое Іоанномъ Впшенскимъ мѣсто находится на 279 стр. книги о священствѣ, Златоустаго, пзданной 1614 г. во Львовѣ.

**) Прпведенное мѣсто находится на 278 стр. книги о священствѣ, Златоустаго (Львовъ, 1614 г.)

ного Богословца, але бабяка и домолѣжня, тата и мамы, и сродства разлучитися не хотящаго Христа ради. Присмотрижъ ся еще бабскимъ баснямъ, въ послѣдованію того слова хулы, боголюбный прочитателю,—что рече домолѣжный баснословецъ: коли, рече впроситъ кто вины о отбѣганію въ горы отъ чловѣкъ бѣгателя, отвѣщаетъ, глаголь прощенія не имущъ: да не притуплю, рече, добродѣтели. Тое притупленіе ужъ и смѣху подобно; бо молвить Василій великій: „иже еще въ смѣшенію чловѣческомъ, не толко отъ добродѣтели не имѣеть притупити что, ходже наибольший верхній хитрословецъ и философъ, але еще если ся не отлучитъ въ пустыню отъ чловѣкъ, ни отъ единой страсти мирскихъ всѣхъ свободитися не можетъ; аколи ся сихъ не свободитъ, мѣста добродѣтелемъ, гдѣ бы ихъ вселити, не имѣеть; бо страстное гнѣздо естественное и навykleе основаное въ себѣ носитъ“. Таже рече о томъ же въ одномъ словѣ ко Григорію Богослову: „познахъ твое посланіе“... по ономъ рѣченію: „подобаше бо намъ послѣдовати стопамъ спасенію пречищеному, се есть, еже отрещися себѣ, взяти крестъ, искуситися, въ безмолвіи умъ имѣти“; и по ономъ: „якоже бо очима обращаемома, испытно подлежащее видѣти нѣсть мощно, и подобаетъ утвердити зракъ глядущему, аще извѣстно хочетъ сотворити себѣ видѣніе: тако и уму чловѣчю подобно на истину зрѣти, и отъ многихъ мирскихъ печали, мятежи и смущеніи привлачиму, нѣсть мощно“ (не познавшему себѣ, и не отлучившему, и не искусившемуся въ безмолвіи); и по семъ: „здѣ печатлѣеть, рече, иное все; якоже бо, рече, на воску первообразно начертаномъ писати, или воображати что, не загладивши первописанныхъ образовъ, нѣсть мощно: тако и въ души божественныхъ повелѣній положить, альбо основати, аще отъ прежде бывшихъ въ ней страстей не исторгнетъ кто, нѣсть мощно“.—Посмѣй же ся самъ себѣ, баснописче, отъ сего слова взявши срамоту: то, молвишь, коли впроситъ кто инока, чему отъ людей, или градскаго сводворенія бѣгаетъ въ горы,—отвѣщаетъ, рече, глаголь прощенія не имущъ, да не притуплю добродѣтели. А Василій великій молвить: иннокъ, аще не отбѣгнетъ отъ чловѣкъ и не вселится въ пустыню, не

только не имѣть что притупити отъ добродѣтелей, але еще ни единое страсти не свободенъ, и не имѣть мѣста гдѣ добродѣтель вселити, альбо напечатлѣти, яко на воску, доколѣ первыхъ страстныхъ образовъ не истргнетъ и не уладитъ. Таже паки Василій великій, по ономъ вску и напечатанію на немъ, затривши страсти добродѣтелми, показываетъ мѣсто, гдѣ все тое справовати имѣеть,—рече бо: „къ сему же и сію велику ползу пустыня подаетъ, утишаючи наши страсти и упражненіе даючи слову отнюдъ ихъ отсѣщи; якожъ бо звѣріе удобъ уловляемы суть въ студено время, тако похоти, и гнѣви, и страсти, и прочая ядовитая душевная зла, утѣшившись молчанія ради, а не свирѣпѣюще частымъ раздраженіемъ, удобнѣ побѣждаемы симъ [словомъ] бываютъ“.... и прочая. О семъ довольно срамотному реченію для непритупленія добродѣтели чрезъ отбѣганіе въ горы; самъ бо Василій великій и Златоустый, и оборону чинятъ и хулу попираютъ. Еще на смѣшное отрыганіе бабскаго богослова, отвѣщаемъ, альбо пытати его будемъ, что не смыслио баеть,—и чюдимся, или ума изтупилъ, или пьянъ былъ, или мнѣнно-мудро, конѣчно, слѣпо и безразсудно духомъ мирскимъ обьюродѣвши, такъ отрыгалъ, коли молвилъ: вопроситъ кто бѣгателя въ горы, чему бѣгаешъ отъ человѣкъ, отвѣщаетъ глаголь прощенія неимущъ, да не притуплю, рече, добродѣтели. Таже баснословецъ: и колико лучше тебѣ притупленѣйшу быти и инѣхъ пріобрѣтати, нежели пребывающую на высотѣ горъ, презирати погибающую братію. Пытаю тя, бабскій богословецъ: можетъ ли притупленіе кого пріобрѣсти, а паче же, по Василію великому, страстного, добродѣтелми еще не напечатлѣнаго? Не слѣпецъ ли, слѣпого водяй, оба въ яму впадутъ? Не хорый ли съ хорымъ равно недугъ страждутъ? Болный болного врачевати не можетъ; страстный и злоправіемъ связанный, страстныхъ и злоправіемъ связанныхъ разрѣшати и свободжати никакожъ не можетъ; и небывалый въ брани и подвижѣ ратномъ, ниже видѣвый сплѣтающихся ратныхъ,—како ухищренія ратныхъ и кознѣй ихъ другихъ художества онаго научити можетъ? Рать же паче всѣхъ философъ философственнѣйшая и хитрѣйшая не ко плоти и крови, но

ко началомъ, ко властемъ, ко миродержителемъ тмы вѣка сего, ко духовомъ злобы поднебеснымъ: како притупленный и невѣдомый отъ сихъ ничтожъ, другихъ вразумляти, и пріобрѣтати равно себе несмысленныхъ можетъ? Кое пріобрѣтеніе отъ притупленого и неученого въ подвигѣ пустыннымъ многолѣтствомъ хоцещи видѣти инока?—А паче же и Лѣствинникъ, иже изъ мира изшедшихъ, и еще не уврачеванныхъ отъ всѣхъ мирскихъ злобъ и навывковеній остерегаетъ и наводитъ, не вѣровати имъ никакъ же отъ діавола волагаемому помыслу и во миръ на посѣщеніе и ползу отъ пустыни изыйти совѣтующему, яко есть не отъ Бога, але отъ прелестника; такъ бо молвить: „прочее, рече, пребывай въ разумѣ твердымъ и непоколебимымъ, боголюбный иноче, въ изшествіи изъ мира въ твое тризнице, альбо борбу зъ духи лукавыми и съ самымъ собою, до уврачеванія конечного; и нижъ родительная любовь, нижъ дружная пріязнь и память, или общая польза да тя не привлечетъ и понудитъ, во еже посѣщати, или ползовати кого возвращеніемъ въ миръ“. И Исаакъ, въ словѣ о отреченіи мира, равно и единогласно о семъ глаголетъ. Многи бо покусишася ленивыхъ и разслабленныхъ и страстныхъ спасти и вздвигати, сами еще не оживотворившися и свободу отъ страстей не получивше, и съ тѣми равно, не одолѣвше злобы ихъ, впадше въ тѣхъже страсти и погибоша. Пытаю тя убо, кая польза кому, альбо пожитокъ, или корысть, или хвала Богу, отъ гибели и пакости со многими? Не больше ли, ижъ бы ся единъ спасъ, нежели съ многими погибъ?—Рече бо Григорій Богословъ: „лучше есть Богу единъ спасаемый нежели тма погибаемыхъ, и лучше Богу единъ оправданъ и освобожденъ, нежели тма беззаконныхъ и хулникъ, и богопротивныхъ; и лучше есть, по Господнему глаголу, да ся о покаяніи грѣшного Отецъ и Сынъ и Духъ святой утѣшаютъ, и ангели его Божіи на небеси радуются, а бѣсы плачють, нежели отпаденію, альбо погубленію, или отчаянію бѣси да ся веселятъ, а діаволь радуется, а Богъ оскорбленъ и похуленъ, и ангеломъ плачь сдѣянъ будетъ“. Вѣдай же, баспословче, о томъ, ижъ болшій стосугубо пожитокъ церкви, хвала Богу, заступленіе сродству, и общему естеству, странѣ, роду и языку отъ опого

избѣгшаго инока изъ мира и въ горахъ гнѣздящагося, нежели съ ними общесдворно пребывающаго. А тотъ пожитокъ явственнѣе изображати нѣсть лѣпо, доколѣ кто въ плоти и подвижѣ есть: по скончаніи и совершеніи подвига спасаемыхъ Богъ откроетъ и покажетъ. Обаче и отъ самаго надворного и свѣтскаго образа и подобія пожитокъ отъ инока, избѣгшаго изъ мира и въ горѣ Бога ради сѣдящаго и терпящаго, познати и зразумѣти можешъ. Виждь, коли имѣетъ кто два сына или отрочища, и единъ, вжделѣнно растргъ любви домашняго пребыванія узы, домѣстится на службу царскую, владѣющаго всею землею, еже быти съ нимъ, спребывати, собесѣдовати, и заступати, и покрывати своихъ отъ всѣхъ хотящихъ быти отъ власти навѣтъ, и бѣдъ, и досадъ, отъ искушителя навождаемыхъ и наносимыхъ; а другій отрокъ, взлюбивъ домовую лежню, печь теплую, хату, сквару разныхъ снѣдей, въ ню прироженую, глупскихъ сборъ, игрцевъ корчмолюбныхъ, и друзей смѣховальцевъ, и въ прожности всѣ часы житія изнурити любячаго костырствы и прочими бѣснованіи и непотребствы. Не лучше ли радуешься, и веселишься, и утѣшаешься о ономъ, при цари обрѣтающимся, нежели о домолѣжни, съ тобою пребыющимъ и безпожитечно валяющимся? Такъ разумѣй и о Божіихъ угожденіяхъ. Болши есть Богъ отъ короля и царя: сіи только властію вси родства людская превсходятъ, а плотию, и кровію, и смертію, всѣмъ ровни суть; тѣмъ же безмѣстно и безсловесно есть отъ сихъ, иже у властейъ земныхъ забавленіе имутъ, веселитися, а о сихъ, иже при Бозѣ въ молитвѣ пребываютъ, скорбѣти и сихъ хулити, а не славити. О семъ до здѣ.

Отъ сего уже наши рускіе философи, не имѣючи мѣста на отвѣтъ, гдѣ бы повернутися и свою срамоту покрыти и хулы на бѣгльцовъ въ горы,—паки скочатъ до латинскихъ мниховъ на оборону, и оными бѣглцемъ горскимъ очи будутъ бости и укоряти тымъ способомъ, яко латинскіе мнихи въ домахъ, во отечествахъ съ своими ся находятъ, яко съ ними въ общеніи человѣческомъ пребываютъ, яко своихъ ползуютъ, яко учать, яко костель свой боронятъ, яко въ сварахъ вѣры посполитость заступаютъ. На тое вамъ коротко отповѣмъ, и отъ искуса глаголю, а не отъ самофалки: за единого, въ горахъ и пещерахъ сѣдящаго

русского инока, тысячу домолѣжныхъ и въ полатахъ упокоевающихся миролюбцевъ, мясоѣдовъ, роскошныхъ мниховъ латынскихъ не промѣнилъ бы; а о чемъ непромѣнилъ бы имъ, широко не вѣлѣрѣчимъ, только вкратцѣ явимъ: бо не суть духовные поклонници Отцеви, ихъ же Отецъ ищетъ, по Господнему гласу; но паче хулници, яко папину честь и славу гонять, а не Христову, и ни единъ распинается за Христа или со страстьми и естествомъ борется, и повседневную смерть страждетъ, по апостолу, да поборетъ діавола, съ похотьми въ плоти гнѣздящагося и стастьми, но всѣ себѣ угодницы и тѣлолюбцы суть, занеже алчною и жаждою истаятися не хотятъ, но паче мясомъ пресыщаютъ, да имъ кровь не изсякнетъ, и тѣло не увянетъ, боятся тѣлесного страданія. На что ся церковь восточная вооружила и благодатию Христа Бога діавола побѣдила, и въ спасаемыхъ и вѣнчаемыхъ ужъ есть прежде общаго воскресенія. А ежели латинскіе мниси учатъ и проповѣдуютъ, не лакомяся на тое, бо и діаволь учить и проповѣдаетъ и ангеломъ ся чинить и преобразуетъ, и лжеапостолы, и лжепророки, и лжеучители родить, по апостолу,—а все лжетъ, и всѣхъ прелщаетъ, и зводитъ, и манить, да въ козноплѣтенную пленницу всѣхъ засѣлить и увяжетъ; але лакомятся вы, рускій народъ, на свои мниси, же бы ся спасали, и святили, и Богоугодницы были, по Григорію Богослову и Исааку Сиріанину, глаголющимъ: „добро есть, еже Бога ради богословите, по лучше есть еже освятити себѣ“; кому?—Богови. И пакы: „возлюби пражность безмолвія паче, еже насытити алчущихъ мира и привѣсти многи языки во алканіе Божіе, еже Іоасафъ сотвори и сврши, по увѣренію отца, и въ горѣ Бога ради жизнь запечатлѣ“.—О семъ до здѣ.

Здѣ тебе, домашнему инокови, Василія великого, и Златоустого, и Лѣственника, Исаака, Симеона нового Богослова, Григорія Синаита, и прочіихъ всѣхъ, о подвижѣ иночества изобразившихъ, не слышающему и въ пустыню со начальнымъ пострыгомъ на уврачеваніе страстей не отлучающему, но тако въ мирѣ во общеніи мирскомъ и людскомъ жити и пребывать любящему, ознамену въ кратцѣ: что за пожитокъ, или корысть съ тоей пріязни

мирского сдворенія получишъ, альбо, свойственнѣе рещи, чего вѣдати самъ себе отъ тайнствъ, иночеству служащихъ и послѣдующихъ, постигнути не можешъ.

Первое. Церковнаго гласа пѣсни, во антифонахъ пѣваемого: пустыннымъ, къ животу блаженствъ възвышающимъ, на первое на тебе не совершится; того первого тайнотворного, еже по образу Божію быти, не постигнешъ и никако же во общеніи людскомъ не получишъ. А за тымъ, ниже себѣ познати не можешъ; за тымъ, честь свою, отъ Давида реченную, человекъ въ чести сый не разумѣ, — и ты не разумѣешь; за тымъ, тому же послѣдующее реченіе Давыдово: упраснитесь и разумѣйтѣ, якъ азъ есть Богъ, — того Богопознанія безъ отлученія и упрасненія въ молитвенную единосущую мысль, безъ всѣхъ мечтаній мирскихъ, видѣти, ниже разумѣти ся не сподобиши.

Второе. Плоти и крови ся не свлечешъ, въ которой страстей гнѣздо жилище имѣетъ, тѣмъ же и Павлову плоть и кровь царствія Божія не наслѣдишъ; рече бо: „въ томъ же и ветхій человекъ подвигомъ постничества, труда и плача, въ молитвѣ дѣйствуемаго, отлагается, и вново по исцелѣнію страстей одѣвается.“ Сему же наболшій ходатай бдѣніе нощное, псалтирь и мѣтаніе.

Третье. Понеже страстей свободы подвигомъ не достигнешъ, мудрованіе Духа Святаго видети ся не сподобишъ, только чюжимъ разумомъ казки тые, аще и внѣшнимъ наказаніемъ умудренъ еси, казати мусишъ, а Духа Святаго духомъ своимъ безъ ходатайства дыхати не можешъ.

Четвертое. Тайнство троичное въ Бога вѣры познати не можешъ, иже молніею трисіятельнаго Божества умно видети ся не сподобишъ; а за тымъ, ниже чести христіанину свойственное отъ благодати не получишъ, ниже поклонишиися Сыномъ Отцу въ Дусѣ, ниже наслѣдникомъ царства Божія нарецися для чего не имѣешъ.

Пятое. Освященія ума, отъ которого ся и тѣло свѣтитъ, видети ся не сподобишъ и не постигнешъ, за которымъ идетъ въ доспѣвшихъ неизреченная радость, утѣха, миръ, слава, ликованіе и торжество равно со ангелы. — И до здѣ подвигъ трудолюбія иноче-

ского. Сего ради тебѣ и стихъ самого Семіона, новаго Богослова, о томъ выписую, который такъ ся въ себѣ имѣеть: „Три суть, молвить, въ нихъ же согрѣшаютъ человѣцы: мысль, глаголаніе и дѣло; сихъ же первое виновно, иже отъ двоихъ согрѣшаемымъ; потщимся убо, колико сила, освятитися смыслу нашему о Духѣ, сего бо ради бысть человѣкъ Сый, того ради расияся, и умре и воскресе. То бо есть и воскресеніе въ нынѣшнемъ вѣцѣ, да и во будущемъ получать и телѣса душъ, сподобльшихся востати божественного воскресенія (??) которого угожденію крови и живота своего да не пощадимъ, и помалѣ, коимъ есть смыслъ неисцѣленъ, се преждѣ стяжати стяженіе да подвигнемъ ся, ни единого щадяши, иже Божію милость къ сему влекаше; то бо есть избавленіе, еже послася людямъ своимъ, и се есть великая милость, и се есть оцещаніе, и се есть раздрѣшеніе великіе вражды срѣдостѣнія, и се есть нетлѣніе, и се есть вѣчный животъ, и се есть ко человѣкомъ Божіе примиреніе, и се есть—нищъ духомъ, и чистъ сердцемъ, яко той узритъ Господа“. Сего всего, миролюбный иноче, во общеніи людскомъ безъ подвига пустынного получить не можешъ никако жъ, а коли не получишъ, то вѣдай о томъ, ижъ инокъ именемъ токмо вовмѣнился еси, дѣломъ же беглецъ и пленникъ отъ сопротиворатныхъ обрящешися. Рече бо и Василій великій: „безплодно [имѣть] толко одежу сію [инокескую] на нѣже уповаютъ, яко ничто же имъ пользы отъ единого образа; не всѣмъ, рече, помышляй спастись, или во общихъ житіяхъ, или во особныхъ мѣстѣхъ нареченного инокескаго житія“. А то чемъ? „Занеже мнози, молвить, приходятъ къ добродѣтельному житію, мали жъ и зѣло мали яремъ сего подъемлютъ“, сирѣчь, должное исправляютъ иночество.

Собственноручныя записки Петра Могилы.

1) Сказанія Петра Могилы о чудесныхъ и замѣчательныхъ явленіяхъ въ церкви православной (южно-русской, молдо-влахійской и греческой).

[(1 не нум. л. об.) Въ Улховцахъ селѣ на Покутю за Днѣпромъ, отъ потоку миля една, въ маетности пана Стефана Потоцкаго, воеводы волинскаго, есть церковь святаго Архистратига [му] рованая, которую гды зъ мѣсца своего до села перенесено *) и поставено, тоей жъ noci добувовавши ей, сама ся Божією силою знову на старое мѣсце перенесла. Татаре зась гды спалили Галичъ въ року 4478, гды татаринъ одинъ до цментаря конемъ впалъ, заразъ и самъ и конь, падши, здехли, а другіе, то обачивши, страхомъ обнятыи, поутекали и церковь въдалѣ зостала. Птакъ жа-детъ не сидить на ней нигды. Открыся не даетъ **). Священникъ Потоцкій Іоаннъ церкви святаго Михаила сказалъ ми тое.

[(2 л.) Повѣда намъ нѣкто отъ благородныхъ, нарѣцаемый Янъ Пиглавскій, латинскія вѣры сый, якъ въ лѣто 4478 мѣсяца.... пріидохъ съ многи клеврѣти своими (въ печерскій монастырь), ***) видѣти хотяще сватыя пещеры и въ нихъ сватыя мощи, много бо

*) Въ подлинникѣ описка: *перенеса*.

**) *Точками* вездѣ обозначаются нами мѣста истлѣвшія.

***) Въ подлинникѣ поставленныя въ скобкахъ слова зачеркнуты, а вмѣсто ихъ на концѣ рукописи была сдѣлана приписка, отъ которой сохранилось только начало: *приключившуся ему быти въ печерскомъ монастырь, егда погребашу.....*

преславнаа о нихъ отъ многихъ слышахомъ. Вшедшимъ же намъ въ пещеру святого Антоніа, съглагодохомъ вся святыя мощи и удивившись предивнымъ Божіимъ изыдохъ. Идущимъ же намъ въ градъ, еще на пути единъ юноша, нѣкто прозываемый Лементовскій, слуга Яна Молского, единого отъ клеврѣтъ моихъ, разболѣлся вельми, якъ ели възмогахомъ его допести въ градъ. Болѣзнь же его бяше во всемъ тѣлѣ, изряднѣе же въ выи и въ плещехъ, якъ же отъ костей съкрушеніа и жилъ растрѣгненіа; мы жъ разумѣвше, якъ отъ скверного блужденіа скверный вередъ, нарѣцаемый ца превержесь ему, абіе призвахомъ врача видѣти, что ему есть и еже прилежати о немъ. Врачъ же, сглаголавъ его, рече, якъ ничтожъ ему есть, еже вы глаголете, и не могу [раз]умѣтись, что се такова болѣзнь есть. [(2 л. об.) Толико же въ немъ въскорѣ укрѣпясь болѣзнь, якъ и ни двигнутись възможе. Мы жъ, рече, прилѣжнѣе въпрошахомъ его и опаснѣе испытахомъ, откуда се ему приключись, видяще на немъ толикую бѣду крѣпящуюсь. Онъ же рече, не вѣмъ откуда и что есть вина бѣдованію сему и нестерпимѣй сей моей болезни, точію се вѣмъ, якъ егда съ вами внѣдохъ въ пещеру въ всемъ здравъ бѣхъ, егда же изыдохъ абіе напрасно обдержа мя болѣзнь сіа несповѣдимая. Мы убо абіе разумѣвше, якъ не много ради чего се ему зло бысть, точію презора или паруганіа ради святыхъ тѣлъ въ пещерѣ *), въпросихомъ его: Аще, въ пещере сый, не поругался которому отъ святыхъ? Онъ же окаанный нача исповѣдати злая своя начинаніа, яже сътворѣ, въ пещерѣ сый, глаголя: вся, яже намъ іноци повѣдаху о святыхъ тѣлахъ, помыслихъ басни быти и рекохъ въ себе, якъ не святыи, нѣ простыи мертвецы суть; и егда, отходя, приидохъ и видѣхъ онаго, его жъ глаголють Іоанномъ святымъ многотрадальнымъ быти, рекохъ въ себѣ, не стерплю баснемъ симъ Россійскимъ, нѣ обличу ихъ блядивыя повѣсти; и абіе възхотѣхъ исторгнути главу его и на поруганіе стремъ обратити, и много понудився, не възмогахъ исторгнути, оставивже его, якъ же бѣ и прежде цѣла, изыдохъ съ вами изъ пещеры, и отътоли сіа лютаа

*) Послѣ сего слова на поляхъ рукописи полуотгннвшая выноска.

въ выи и въ плещехъ объять мя болезнь. Мы жъ, се слышавше, ужасохомся вси и разумѣше, якъ сія есть вина болѣзни его, абіе рекохомъ ему: „сѣгрѣшилъ еси, акаанне, якъ поругался еси блаженному тѣлу, нѣ кайся своего злого начинанія и моли Богу да его молитвами избавитися отъ сія болѣзни“. Онъ же абіе **[(3 л.)** нача въштити веліимъ гласомъ и съ слезами глаголя: „сѣгрѣшихъ Господи, со- грѣшихъ акаанный азъ велми предъ тобою, якъ наругахся святымъ твоимъ угодникомъ, въ пещерѣ супчимъ, и тѣлу святому Іоанну многострадалному пакость хотихъ сѣтворити, ею же себѣ болѣзнь сію исхodataйствихъ. Нѣ убо, Господи, отъ всѣхъ сихъ злыхъ, ихъ же сѣтворихъ и святыхъ твоихъ похулихъ, каюсь и исповѣдаю, якъ истинныи твои угодници и святыи суть, ихъ же телеса въ пещерахъ святыхъ лежатъ. Тебе же, о святой, многострадальный, блаженный Іоанне, свята Божія угодника быти възвѣщаю и възвѣщати, донели же въ тѣлѣ живу, не престану; нѣ убо молю, прости ми, Божій святче, еже тѣлу твоему святому отъ невѣрія, окаанный азъ, безумно ругаяся, сѣтворити понудихся, паче жъ себѣ злую и лютую болезнь сію сѣтворихъ, и молисъ о мнѣ Богу, ему жъ нынѣ предстоиши, да избавить мя отъ злыя болѣзни сія, да всѣмъ проповѣдую, якъ истиннаа есть вѣра рускаа, южъ похулихъ, и истинныхъ васъ иматъ святыхъ, имъже поругася; нѣ нынѣ, познавъ грѣхъ и паденіе и лютую свою прелесть, похваляю вѣру русскую и истинну быти исповѣдаю, и почитаю васъ и святыя моци ваша“. Сія же и ина многа изрекъ, абіе облегчись ему болезнь и исцѣли впезапу отъ недуга, и абіе, вставъ, иде въ пещеру и, много помолвився и благодаривъ Бога и святыя его, отъиде здоровъ, якъ же бѣ и прежде. Мы же, видѣвше сіе предивное и страшное чудо, въ ужасѣ быхомъ и прославихомъ Бога.... преславнаа святыми своими чудодѣйствующаго. Азъ же (Петръ Могила, великій Архимандритъ святыя великія чудотворныя Лавры печерскія Кіевскія) *) отъ вышенменованного Яна Пиглавского повѣствуема слышавъ, написалъ сіа въ увѣреніе всѣмъ къ святымъ пещерамъ приходящимъ на пересторогу и въ блюденіе, да не что горіе невѣрія ради

*) Въ скобахъ поставленныя слова въ рукописи зачеркнуты.

или презора вѣры православныя и святыхъ мощей постраждутъ, и да извѣстятъ ся вси, якъ истина есть православнаа россійскаа вѣра и истинно въ ней спасаются вѣрныи и чудеса *)

|| (3 л. об.) Въ лѣто 4478, мѣсяца генв. 11, сущимъ намъ въ веси нашей монастырстей, нарицаемый Забилоче, повѣдана намъ людіе села оного, якъ въ лѣто 4478 въ семптеврѣи мѣсяцѣ, въ веси тогда Бутовичовой, нынѣ же Соколовской, нарицаемѣй Осовце, бѣ нѣкто урядникъ именемъ Грицко, иже многу тщету творяше въ веси оной: овця, волю, свинѣа и иная животна крадя. Многу же испытанію сътворше мужіе веси оной и не возмогше обрѣсти, кто есть вина краденіа онаго; единою опаснѣйшаго ради испытанія събравшася вси мужіе вкупѣ, сущу жъ и Грицку уряднику посредѣ ихъ, испытаніе творяху. Единъ же отъ нихъ, мужъ благъ и бояйся Бога, именемъ Федко грѣшникъ, посредѣ ихъ ставъ, рече: „мужіе—братіе, послушайте мене мужа грѣшника (всегда бо имѣяше обычай себе грѣшника именувати). Понежъ многажды събравшись, испытавшие, не възмогахъ злотворнаго тщетника нашего обрѣсти, ни жъ нынѣ можемъ, Богу вся вѣдущему отъ сердца помолимся, да онъ сердецѣдецъ сый, вѣдый озлобленіе и тщету нашу, объявитъ и обличитъ озлобляющаго насъ; вѣрую бо ему, якъ не въ тѣе оставитъ моленіе наше, нъ вскорѣ сътворитъ отмщеніе озлобленію нашему“. Всѣмъ же намъ изволившимъ, Федко въздѣлъ руцѣ на небо съ слезами възопи: „Боже, Боже нашъ! услыши молитву нашу и обличи озлобляющаго насъ“, и нача глаголати молитву Господню, се есть, *Отче нашъ*. Людіе же по немъ вси, въздѣвши руцѣ, глаголаху весь до конца. Скончавшимъ же имъ молитву,—оле чудо!—Грицко оный урядникъ абіе, посредѣ ихъ стоя, нача стогнати и въпити: охъ мнѣ болѣзнь плещи мои обдрѣже,—и внезапно ниже стояти, ни сѣсти, ни ити възможе; нъ мужіе, взявши его, донесоша

*) Последнія строки, которыми заканчивается сказаніе, совершенно отгипли; съ боку видна слѣдующая приписка, сдѣланная рукою Могилы: «п благимъ и животворящимъ Духомъ нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь. Написано же се въ лѣто 4478, мѣсяца Генваря 11 дня.»

до двора, и тако обличись злодійство его; въ болѣзни же сей лють семь дній мучись, въ седмій же злѣ скончась. ||(4 л.) Зрите убо, братіе, аще колико можетъ простыхъ людей отъ всего сердца къ Богу молитва, колми паче іерейская, или иноческаа противъ озлобляющихъ.

Въ лѣто 4441, нѣкто благородный именемъ Василій Вороничъ, достоинствомъ писарь земскій Кіевскій, лакомствомъ проклятымъ побѣжденъ, устремись на монастырь святой общежительный, нарицаемый Межигорскій и покусися отъяти ему озеро, нарицаемое Косоръ, и себѣ присвоити; отгна же отъ стану иноки и люди монастырскія и съ сѣтьми, тамо ловленія ради рыбъ сущими, своя же тамо постави и люди и сѣти. Ігуменъ же, тогда тамо сущій, именемъ Гедіонъ, и съ братією, много моляше его, да не отъиметь имъ езеро, еже никогда жъ бѣ его, нѣ отъ древнихъ временъ монастырское, и отъ него на все годище братія рыбами питаются. Онъ же, не мало внимая моленію ихъ, паче крепляшесь въ своемъ злоначинаніи, яко и до конца отъять имъ езеро, не точію же сътвори, нѣ и смертію претяше имъ, глаголя, якоде обрящу инока съ вашего монастыря, яко же злодія висити повелю. Видѣвъ же игуменъ, яко ничтожъ успѣетъ моленіе ихъ, еже къ нему, устави братіямъ всѣмъ постъ и молитвы съ поклоны на всякъ день:—рано сто, въ полудне сто, вечеръ же сто,—глаголя: „понеже моленіе наше не възможе преклонити на милость лакомаго врага нашего, помолимся Вѣдющему озлобленіе наше и избавити насъ отъ суперника нашего Могущому“. Абіе же, наченшимъ имъ пѣти молебны съборнѣ въ церкви, съ слезами и съ вздыханіями,—оле чудо!—прінде слуга отъ Воронича, моля игумена и братію о молитву, понеже, рекъ, веліа болєзнь днесъ оздрѣжа господина моего, и не вѣмъ, аще, обращя, обрящу его жива. Еше же имъ моленіе поющимъ, прінде и другій, паки игумена моля, дабы пришелъ съ братією и елей надъ нимъ освятитъ. Ігуменъ, же благъ мужъ сый и незлобивъ, поиде къ нему и елей ос[вяти] ему. Нѣ убо болєзнь его толико укрѣпясь, якъ въ утрѣ *)

*) Прежде было написано, но зачеркнуто: *не по многыхъ днєхъ*.

пвзнавъ свои грѣхъ и яко сего ради болѣзнь ||(4 л. об.)
 одержа его, съзва игумена и съ иными грѣхъ и сей исповѣда
 предъ нимъ и, съ плачемъ прощеніа прося, възврати имъ езеро, и
 сѣти свои и пищу, тамо рыбарей ради привезенную, монастыреви
 дарова, (и тако умре)*) Слышавъ же се
 азъ, Петръ Могила, архимандритъ святой великой и Чудотворной
 Лавры Печерской Кіевской отъ многихъ достостовѣрныхъ свидѣ-
 телей, изрядніе же отъ православнаго митрополита кіевскаго Куръ
 Іова Борецкого, сущаго самовидца сему чудеси, и отъ братіи свя-
 тия Межигорскіа обители. Написахъ же се, да увидятъ вси,
 озлобляющіи иночествующихъ рабъ Божіихъ, якъ скоро творить
 Богъ (по евангельскому своему неложному реченію) отмщенія
 избранныхъ, въпьющихъ къ нему день и пощъ, долготерпя отъ
 нихъ. Въ лѣто 4744, мѣсяца ген. 15 дня.

Повѣда намъ единъ отъ воиновъ запорожскихъ, иже нари-
 цаются козаци, именемъ Андрей Хулакъ Лагута, сый Черкаскаго
 града житель, глаголя, якъ по брани турецкой, яжъ глаголется Хо-
 тинская, идохомъ на море, по обычаю своему казацкому, прибыт-
 чества ради въ землю турецкую. Витагу же, се есть, старшину
 имѣхомъ нѣкоего москвитянина, именемъ Ивашу. Разграбившимъ
 же намъ многи села и грады, наполнихомъ великій корабль мно-
 гого прибытчества и начахомъ плыти, (уже възрацемся къ запо-
 рогамъ) и въ пучинѣ сущимъ, толкій наста вѣтръ крѣпкій и вол-
 ны противныи, якъ наплнитись кораблю воды и якъ нача съ нами
 утопати; извергохомъ все пребытчество въ море, нѣ ни сице что
 успѣти възмогохомъ. Узрѣвше же, якъ уже погибаемъ, начахомъ
 съ слезами и веліимъ въплемъ молити Бога,—да насъ молитвами
 пресвятой Богородицы Печарской и святаго Архистратига Михаи-

*) Выраженіе—и тако умре—впослѣдствіи П. Могилою было зачеркнуто,
 и замѣнено болѣе пространною замѣткою о болѣзни и смерти Воронича; отъ этой
 замѣтки на поляхъ рукописи сохранился только слѣдующія конечныя слова: въ
 прѣвехъ бѣснованіе, и толика мука его бѣ, якъ вземъ ложку сребренну
 изирызе и пояде, по семъ же ошевица велиа обдѣржа его, по исповѣданіи
 же и причищеніи божественныхъ таинъ, ума изступивъ, умре.

ла, избавить отъ горька сія смерти и обѣщавшася въ обители Матери Его время нѣкое послужити. Молящимъ же намъ и къ Богу въспіющимъ,—оле предивному чудеси!—внезапу отъ дна корабля юноша златовиденъ, блистая на конѣ такожде златовидномъ и свѣтломъ, изыи(5 л.)де, и ставъ посреѣ насъ, съ ослабленнымъ лицемъ възрѣвъ, рече: „не бойтеся мужіе, нъ прилежно молитѣ Богу и възопійте къ нему—избавить васъ, на се бо и мене посла“. Зрящимъ же намъ и молящимся Богу съ възлемъ велиемъ (вси убо уже по поясъ въ води стояхомъ), юноша онъ свѣтель по ядвихлѣ корабреномъ възйде къ горѣ, и невидимъ бысть. Вѣтръ же и волны абіе престаша, и внезапу бысть тишина велиа, и корабль внутръ оста сухъ, якъ же никогда въ немъ быти водѣ. Мы же, се видѣвши, прославихомъ Бога, отъ горька смерти избавльшаго насъ, и тако възратихомся вспять цѣлы, славяще Бога и благодаряще, и святаго архистратига Михаила, имъ же избави насъ Богъ отъ морскаго истощенія. По обѣщанію же послужихомъ каждо насъ въ обители Богоматере великіа Лавры.—Се жъ написахомъ, да увѣсте, коль милостивъ есть Богъ не точію преподобнымъ своимъ, нъ и грѣшнымъ и разбойникомъ, отъ всего сердца въспіющимъ къ нему, и скоро отъ бѣды избавляетъ ихъ молитвами Пречистыа своея Матери и Святыхъ. Въ лѣто 4760, генв. 15 дня.

Повѣдаша намъ братія святыя Лавры Печерскія Кіевскія, якъ при Архимандритѣ Елисеи Плетенецкомъ единою прінде келарь къ нему и повѣда ему, якъ много множество хлѣбовъ издается на всякъ день; онъ же, почудився толикому иждевенію, оскорбисъ и иде въ келарню видѣти, кто есть толико множество хлѣбовъ изъядая, и видѣвъ множество нищихъ, тамо събранныхъ, паче оскорбисъ. (Не еже, якъ множество ихъ бяше, нъ якъ и здрави и сильни съ недужыми примаху хлѣбы) и нача самъ здравыхъ изгоняти тоще (повелѣвая имъ не туне хлѣбъ ясти, нъ дѣлати), недужнымъ же повели точію дати, се есть, слѣпымъ, хромымъ и симъ подобнымъ. Якъ же убо возвратисъ въ келію свою, абіе,—оле чудо!—градъ велий толикъ испаде, якъ вся жита монастырскаа, лже въ окрестъ монастыря, поби, потлече и съ землею смѣси, никому же иному

жита градъ онъ не потлъче, точію монастырская. Видѣвше се старецъ Архимандритъ повелѣхъ [(5 л. об.) никому бранити, нѣ всѣмъ просящимъ дати хлѣбы. И аще прочее кто глаголаше отъ келарь: нѣсть сего, или ового въ келарни, не имамъ отъкуду дати,— глаголаше ему старецъ: „дажь, злый рабе, требующимъ, ты бо не будещи (sic), обитель же святая никогда жъ оскудѣетъ“.

Повѣда намъ іеросхимонахъ Дорошеѣ, межигорскій намѣстникъ, якъ въ лѣто 4178 мѣсяца марта бѣ нѣкто іеромонахъ Макарій именемъ, кравецъ художествомъ, боленъ, его же онъ самъ въ великую схиму съ игуменомъ своимъ тогдашнимъ межигорскимъ Родіономъ постриже, имѣя златиць 40, кромѣ иныхъ пѣнязей,—иже, егда постригся, нача въ пити и молити, глаголя: възмѣте отъ мене тяготу Бога ради“. Впросившимъ же его, какова твоя есть тягота,—отвѣща, глаголя: „окаянныи пѣнязи, ихъ же молю „возмѣте отъ мене“. Вземшу же намѣстнику печерскому отъ него пѣнязи на полату монастырскую, нача старецъ онъ, благодушествующе, благодарити, глаголя: „днесъ облегчисте ми съвистъ, възлюбленныи братіе, вземше отъ мене проклятое стяжаніе, и отнедиже взяте окаянныи отъ мене петязи и болѣзнь ми облегча и ни единыи тяжести на совести моей оущаю И тако радуясь отъиде къ Богу *). Зрите, о возлюбленныи братіе мои, и внимайте, каково

*) Впослѣдствіи П. Могіла значительно дополнилъ предсмертную рѣчь іеромонаха Макарія посредствомъ приписокъ на поляхъ рукописи. Вполнѣ прочесть эти приписки, вслѣдствіе порчи рукописи, особенно пострадавшей въ оконечностяхъ, нѣтъ возможности. Помѣщаемъ здѣсь прочитанное нами: «Благодарю тя Боже мой, нехотящаго смерти грѣшника, но еже обращенну ему [и живу] быти преступленія пѣ избавивъ мя и освободивъ мя стяжанія отчужденіемъ мѣрскихъ работы и служенія, остави ми безуміе, очисти ми беззаконія, прости ми обѣтопреступленіе и прегрѣшеніе мое и, каюся предъ Тобою, пснѣвѣдую неправдованіе мое Боже мой, прими мя и на кончинѣ, якъ же разбойника кающагося, и спаси мя, къ Тебѣ вопіющаго: о Іисусе, упованіе и прибежище и спасеніе грѣшнымъ, вѣрою къ Тебѣ прибѣгающимъ, не пришелъ бо еси призвати праведныхъ, нѣ грѣшныи на покаяніе». — Къ братіямъ жъ, къ нему посѣщенія ради приходящимъ, глаголаше: «оставите стяжаніе проклятое и, аще кто дръжится его, престаните отселѣ, мещете отъ себе, зане веліе зло есть души иночествующей—и отъ Бога отчужденіе и второе идолослуженіе.»

зло есть проклятое стяжаніе иночествующимъ и каку тщету приносятъ душамъ ихъ. И аще бо здѣ еще тяготятъ и мучитъ душу обличеніемъ съвистнымъ, колми паче не отряшшихся ей здѣ волюною нищетою въ геени вѣчно, яко же обѣтопреступниковъ, мучити будетъ: и прилѣжно поучитесь отъ предложенныя вамъ истинныя повѣсти, каково есть облегченіе души и обрадованіе и веселое отъ тѣла исхожденіе здѣ, прежде смерти, Христовою истинною спасительною нищетою, отъ безъ преткновенія погибель наносящаго, іудинаго, отреченіемъ мира поправаго и поврѣженнаго проклятаго стяжанія облегчившимся и аки скверныя тины душетлѣнныя очистившимся.

[(6 л.) Повѣда намъ отецъ Исаіа Трофиміусъ, іеромонахъ виленскаго братства обѣ единомъ старцѣ своемъ Архимандритѣ Виленскомъ Леонтіи Карповичи, якъ единою, егда въ общемъ съкровищи сицево оскудѣніе бѣ (сей убо въ Вилнѣ первый начальникъ общему житію бѣхъ), якъ точію единой цатѣ (полгроша) обрѣтись, съзва братію всю исповѣда имъ отолицемъ оскуденіи, глаголя: „мню, братіе, якъ не иныя вины оскуденіе се общее бысть, точію двоихъ ради, или аще кто отъ насъ стяжаніе нѣкое имать себи особъ съкровенное отъ общаго,—Богъ се сътвори, да таковаго преступника и мръзкаго святотацу общею казнею обличить и исправить, или да конечнымъ (аще и на время) оскудѣніемъ искуситъ насъ, аще въ истинну нищитѣ Христовѣ ревнители быти хоцемъ“.

Повѣда намъ тойжде братъ о томъ же Аввѣ, якъ что доброе когда умышляше творити. вси же съпротивляхусь, еже не быти сему, глаголаше: „не отъ Бога вы се глаголите“, и творяше еже умыслилъ быше доброе.—О томъ же Аввѣ повѣда намъ тойжде, якъ единою, егда моляшесь, придоша братіа и, тлѣкнувше въ двери (обычай бо имаше затворити келію, егда молитву дѣлаше), повѣда ему, якъ князь Богданъ Огинскій грядетъ и видитись съ нимъ хоцетъ. Онъ же, понужденъ, изыде (быше бо сей князь ктиторъ и великій благодѣтель обители ихъ), нъ убо первѣе ревно въсплакась, якъ прежде скончавіа молитвы чловѣку угодити понужденъ бысть.

О томъ же Аввъ повѣдаху намъ, якъ никогдажъ изъ келіа (развѣ церкви), не имѣя клеписрры въ руцѣ, исхождаше; сежъ творяше, да во памяти всегда имать, еже ни единого часа вѣтче бездѣлне мимо ити отставляти.

Той же Авва единою, егда приключись ему изыйти въ путь (имѣяше себѣ клеврѣта именемъ Максима Смотрицкого, мирянина), по обычаю затворивъ . . . себѣ двери келіа, молитву творяше утренюю; клеврѣтъ же его, стуживши дѣлгымъ его къснѣніемъ на молитвѣ, часто приходяше къ окну къ его и възываше: „отче, уже время есть спѣшитись въ путь“. Старецъ молчаше. Онъ же, паче стуживши, наустн ученика старча, именемъ Іосифа, повелѣти коннику запрящи кони въ колесницу, самъ же, видѣвъ, якъ старецъ къснить на молитвѣ, кромѣ благословеніа, поиде въ путь. Авва же, съврѣшивъ молитву, изыйде изъ келіа и, видѣвъ кони запряжены, впро[си], чѣмъ повелѣніемъ се бысть. Конникъ же отвѣща: „Іосифъ ми повели“. Старецъ же абіе повели разпрящи кони и дати имъ ясти. Іосифови же, поне безъ благослове[ніа] сътвори, повели вся бревна, отъ нихъ же стѣны келіа съставлены, лобызати, подножіе же трапезное и печь

[(6 л. об.) съкрушися; узрѣвъ же Авву идуща издалеча, падъ, моляше и глаголя: „прости, отче, съгрѣшихъ, якъ безъ благословеніа въ путь изыдохъ, се уже и плодъ имамъ моего преступленіа“. Старецъ же рече: „Богъ да проститъ чадо, нѣ убо виждь, якъ преслушаніе всегда сицевый плодъ имать, молитва же ни въ коемъ дѣлѣ замедлѣніе сътворитъ, нѣ паче въ всемъ поспѣшествуетъ“.

Имѣяше сей Авва, обычай на всякъ день Божественную съврѣшати службу; егда же глаголаху ему нѣціи, яко не добръ есть сице часто къ Божественнымъ приступати тайнамъ, да не частого ради дерзнутіа въ небреженіе святая прійдутъ. Онъ же отвѣща, глаголя: „якъ же ближайше приближающіиcь солнечной свѣтлости, сунція на себѣ скверны очерненіе, аще и меньшее будетъ, узрятъ: сице и Божественнымъ тайнамъ частѣе причащающіиcь своя съгрѣшенія“.

Той же Авва глаголюше, якъ же на бѣломъ платѣ, аще и меньшаа капля чернила паднетъ, абіе познавается, на черномъ же, аще и большаа, не познавается: сиче и чистую совѣсть имѣяй, аще впадетъ въ меншій грѣхъ, абіе, въ чюство пришедъ, покается: нечистую же имѣяй, не удобъ познаетъ паденія, сего ради и въ исправленіе неудобъ пріходить.

Случившусь ми въ селѣ Мѣдѣнѣ на Полѣсѣ, (7 л.) въ предѣ[лѣ] Пинскомъ, въ лѣто 4780, въ мѣсяцѣ сентябрѣ кн. Обнощевну ми у священника именемъ Θεодота Бруяна, показа ми евангеліе напрестольное, на мемвранахъ писаное, до церкви смѣдѣнской отъ великаго Володимера Олгердовича, князя руского, поданое. Начинаетъ же по греческому ряду не столпами, якъ же нынѣ, нѣ отъ св. дня пасхи по ряду дней чрезъ все годище. Есть же въ немъ среди написане сичево: „Сѣ ѡхъ князь великій Владимѣръ Олгердовича. далъ есмь сѣому Николѣ Смѣдѣнскому кдѣ жереви земли Григорѣ Корзиловича Смѣдѣнского съ всѣхъ доходовъ на свѣчѣхъ и на канѣхъ, а свѣчѣ на памѣти и книгѣ мои и дѣтели мои. А идетъ сего жерева по колоду мѣдѣ а полведра а поковра, а полтора квѣка далъ есмь сѣому Николѣ къ вѣкы. а ходитъ обѣмъ Григорѣ Иванѣ а по его жнотѣ и дѣтѣ его ходити а и по тѣмъ хтѣ нѣ имѣть ходити, тотъ имѣть давати сѣому Николѣ кѣ дохѣ, а не надѣкѣ кто николѣ ѡстапатисѣ“. Видѣхъ же въ тоей церкви образъ старъ отъ того же времени святого Николы, его же глаголють чудотворнымъ быти

. (7 л. об.) [Повѣсти отъ древнихъ мужей въ томъ селе содержитъ ся, яко село то за княжения самодержецъ россійскихъ градъ велій бѣше, въ немъ же по крещеніи россійского рода первая церковь во имя іерархи Христова Николы отъ князя Владимера создана бысть, въ ней же сіа икона поставлена бысть, ею же многа чудеса Богъ во оная времена молитвами іерархи своего Николы творяше, ею же и нынѣ не пристая творити]*). По

*) Поставленное въ скобахъ мѣсто писано не рукою Могилы.

пѣненіи же земли Руской отъ Батыя, нечестиваго царя, оста сей градъ пустъ, въ немъ же Божіимъ промысломъ точію едина церковь святого Николы оста, весь бо градъ огнемъ съжженъ бысть. Запустѣніа же сицеваго ради, по времени пренесена бысть сіа церковь святаго Николы въ село, Вышлоговъ реченное, и образъ сей съ церковію тамо взятся. Нъ убо Божіимъ промысломъ и молитвами святаго отца нашего Николы, да не остане мѣсто отъ сице древняго времени святое, пусто хвалы Божія и чудотворца честь да не испразнится, паче жъ да не блаженнаго и равноапостольнаго князя Влодимера память устанеть,—сей образъ самъ на томъ мѣстѣ, идѣже нынѣ есть церковь, на древѣ грушевомъ прехожаще трици. Мужіе жъ, вѣдуще его чудотворна суща, съ іереомъ искавши и, обрѣвши, взимаху пакы и приношаху на мѣстѣ его обычнѣмъ въ церкви. Четвертое же, егда пакы преїде на тое же древо, и не възмогша его взяти, съградиша церковь и въ ту положиша его, идеже и нынѣ многа чудеса дѣются имъ въ славу Божію и въ честь святому Николѣ.—Той же священникъ повѣда намъ, якъ въ лѣто 4784 прїеде нѣкто сътникъ, прозываемый Рогущкій съ воины своими въ весь Смѣдинъ, имѣяше жъ съ собою іерея своего латинского (его жъ латинскимъ языкомъ нарицають *ѡшизъ*), человекъ суровъ и немилостивъ, паче жъ на православныхъ; къ инымъ лукавствамъ, яже творяше тый въ оныи веси, предложи и се: вѣдый убо якъ церковь тая святаго Николы отъ древнихъ временъ есть, мняше много сребра въ ней быти и сего ради наустидвохъ отъ воинъ ити къ церкви и нуждею отврѣзти двери; егда же прїеидоша и възхотѣша ударити секирами въ двери; абіе,—оле чудо!—невидимая нѣкая Божественная сила внезапно сице отъ дверей церковныхъ отрину ихъ, якъ аки мертвыи падоша вспять на земли, и не мало время лежавше на земли, полни страха и ужаса въсташа и всѣмъ начаша повѣдати чудо. (8 л.) Абіе же сътникъ, слыша се, изгна отъ себе безбожнаго онаго іерея, глаголя: „иди, лукавый человекъ, да не тебе ради и мы, въ гнѣвъ Божій впадше, погибнемъ, якъ же ели и сихъ двоихъ не погубилъ еси“,—и самъ абіе съ воины изыйде отъ веси, имѣюще бо ихъ страхъ и ужасъ.

Въ лѣто 447, “ егда въ Россіи попущеніемъ Божіимъ злочестивое отступство, глаголемое унія, множитися нача, по умертвіи православнаго епископа перемыскаго, Михаила Копыстинскаго, отступнику нѣкоему дано бысть отъ царя епископство, нарицаемому Аѳанасій Крупецкій, иже съ епархомъ, се есть, съ старостою перемыскимъ тогда сущимъ, нарицаемымъ Станицкимъ, насиліемъ пріиде взяти престолную церковь святаго Іоанна Крестителя, и егда православныи священници не всхотѣша отврѣсти отступнику церковь, повели епархъ единого желѣзоковца привести, иже нуждею отврѣзе церковныя двери. И тако вдаша епископію скверному отступнику, всѣмъ православнымъ плачущимъ и рыдающимъ. Нѣ убо Богъ премилостивый, аще и грѣхъ ради нашихъ се наведе на ны, и предаде, якъ же нѣкогда кіотъ свой сквернымъ филистимлянамъ, храмъ Предтечи своего мръзкимъ отступникамъ, да не възмнятъ, якъ благовѣріа ради ихъ предаде имъ, абіе слюсарь онъ, отврѣзый двери церковныя, внезапно разболѣсь и до утра лютою смертію умре. Епархъ же такожде, се сътворити повеливый, разболѣся и не по мнозѣ временѣ злѣ скончася. Егда жъ умираше, страшнымъ велимъ гласомъ взываше: „Іоанне, не мучи мене, Іоанне, не погуби мя“,—и тако крича и въпія, издше.—Сеже отъ многихъ достовѣрныхъ мужей благородныхъ, самовидцевъ сему бывшихъ, слышавъ, написахъ въ шлѣзу правовѣрныхъ, въ посрамленіе же зловѣрныхъ, въ лѣто 447, мѣсяца окт. 4.

Въ лѣто 448, по умертвіи князя Острозскаго Ярославскаго Александра, княгиня его, латинскія вѣры сущи, отъ православной церкви іереа православнаго изгнати повели, и отступнику вручивши церковь, различно принуждаше правовѣрныхъ отступству совокупитися, въ темницу ихъ заключая и пѣнежныя вины отъ нихъ взимая, и иными бѣдами казни ихъ, се жъ творяше наущенна отъ своихъ [іерей], глаголемыхъ іезуити. Нѣ они, якъ же добліи воини Христови, крѣко все претръпиваху, глаголющи: аще [и смерти] предаши насъ, вѣры православныя не отступимъ—якъ же и случися, никто же (8 л. об.) Божіею помощію не отступи. Егда въ толпѣмъ терпеніи дванадесять лѣтъ преминуша, Богъ, не оставляя

на люди своя паче мѣры искушенія, призри на молитвы, стenanія и слезы ихъ, паче же на благодарное ихъ доброе трѣпніе. Въ тое жъ время, въ неже отъята бысть церковь отъ православныхъ, и въ тотъ же день, въ четвергъ великій, се есть въ святую страстную седмицу предъ свѣтлою недѣлю святыя пасхи, въ тоежъ время—оле Божіа промысла и чelовѣколюбіа!—единая отъ латинскихъ инокинь старѣйшая дѣвица, нарицаемая Костчанка. ужика суща княгини ярославской, въ единъ вечеръ по молитвахъ своихъ, егда ляже по обычаю въ келіи на ложѣ своемъ спати, видѣ въ видѣніи мужа благообразна, свѣтопосна,—и глагола ей: „въстани, что спиши“? Она же съ страхомъ рече: „что ми повелѣваеши, Господи“? Онъ же рече ей: „въставъ, скоро иди къ сестрѣ своей княжнѣ ярославской, и рцы ей: яко видѣ Господь озлобленіе людей своихъ, Руси, еже отъ тебе трѣпять здѣ, и заустѣніе церкви своея, и кому не имать ти трѣпяти, и аще не возвратиши имъ церковь и ихъ въ мирѣ не съхраниши, смертію лютою напрасно имати умрети“. Она же, абіе въставши и никого же узрѣвши, миѣ, яко сонъ обычный видѣ, и, помолившись, паки усне. Вторницею же, тѣмъ же образомъ, паки мужъ онъ явился ей, поношная и глаголя: „не невѣруй глаголомъ моимъ, пѣ шедши рцы княгинѣ, вся, еже ти повелихъ; аще бо не възвратитъ людямъ моимъ церковь и не престанетъ озлобити ихъ, не точію она напрасною смертію умреть, пѣ и градъ весь погублю, и заустѣніемъ заустѣетъ конечнымъ“. Она же паки трепеща вѣста, и мня, якъ мечтаніе діавольское видѣнное есть, надлѣзѣ помолившись, паки ляже и усне. Третицею же, ярымъ образомъ, аки гнѣваяся, съ яростію явился ей тойже мужъ, глаголя: „невѣруеши, о жено, глаголомъ моимъ? вѣждь убо, якъ аще не поидеши и не речеши княгинѣ, яже ти повелихъ, ты утромъ вѣпрѣвыхъ умерти имаши лютою смертію, потомъ княгиня, и тако и весь градъ погибнетъ; пѣ вскорѣ въставъ иди къ ней и рцы ей мною ти повелѣнная“. Она же, исплъненна страха и ужаса, абіе вѣста и повели въспрящи колесницу, и иде къ княгинѣ, и повѣда ей видѣнное. Она же на утріа призва своя іерей, нарицаемыя езуиты, предъ ними же съ клятвою повѣда

[(Ѳ л.) дѣвица она вся, яже видѣ и слыша. Они же, увѣривше

словесемъ дѣвицы (имѣють бо ю якъ же нѣкую святу), нѣ зависти ради и гнѣва, его же противъ православіа имуть, повелѣша ей никому же повѣдати видѣнное; княгини же рѣша: „лучше есть възратити Руси церковь, нежели зло нѣкое претрѣпѣти имаше ея ради; нѣ убо да не утвѣрдится русская вѣра, ничтоже отъ сихъ бывшихъ да увѣдятъ. Сяце жъ сотворимъ: призовемъ мы сами (аки тебѣ ничтоже вѣдущей) старѣйшинъ града, нашея сущихъ вѣры, и наустимъ ихъ, да они призовутъ рускія граждане, и отъ себе, аки съпоболѣзнующе ихъ вѣрѣ, якъ же своихъ ближнихъ, рекутъ имъ ити къ тебѣ и просити, еже възвратити имъ церковь, хотяще и самимъ ити съ ними и пособники быти моленію ихъ, еже къ тебѣ; ты же тогда, аки побѣжденна моленіемъ ихъ, се сотвориши, и тако ничтоже отъ бывшихъ увидятъ“. И якоже рѣша, шедше наустити своя вѣры граждане; они же, съшедшесь по обычаю въ приторъ, съзваша къ себѣ русскихъ гражданъ, и, якоже отъ езуитъ научени быша, сяце, съпоболѣзнующе бѣдѣ ихъ, бесѣдоваша къ нимъ. Православныи же, боящесь злохитрныя нѣкія на себе казни, рѣша: „господіе, вы вѣсте, колика зла пострадахомъ отъ нашея госпожи и отъ васъ православныи ради нашея вѣры и церкви ради, юже нуждею отъясте съ великою болѣзнію сердца нашего отъ насъ, и многажды ни моленіемъ, ниже кровныя слезы проливающе, что успѣти у госпожи нашей возмогохомъ, нѣ паче, егда моляхомъ ю, на гнѣвъ и ярость подвижашесь; тогожде и нынѣ боящесь, не хотимъ уже прочее о семъ молити ю, да не како горшее отъ нея симъ гоненіе подвигнемъ на ся“. Они жъ рѣша: „вѣруйте намъ, ничтожъ вамъ зло будетъ, нѣ уповаемъ, яко аще днесъ съ нами пойдете и молимъ ю, исполнитъ прошеніе наше и съ радостию имамы отъ нея возвратитися“. Православныи жъ рѣша: „воля Господня буди! великія уже бѣды претрѣпихомъ Его ради; аще же и нынѣ хочетъ насъ что Его ради трѣпѣти, якъ же годѣ Ему есть, сяце съ нами да творить; готови бо есмы и умерти вѣры ради святыя восточныя: по глаголу же вашему, во имя Господне, идемъ“. И тако вси вкупѣ, и ляхи и русь, подоша къ княгини. И егда предсташа ей абіе, аки ничтоже о семъ вѣдущи, по древнему своему обычаю, нѣ не съ гнѣвомъ якоже прежде, нѣ тихимъ гла-

сомъ рече къ нимъ: „что есть паны *) русь, егда уже познасте православную вѣру и свое развращеніе отринуть хотите и пріидосте здѣ“? и прочая. Они же вси почаша единогласно молити ю о възвращеніи церкви и еже къ ней православнаго имѣти іерея. Она же изрече: „азъ разумихъ, якъ уже, познавше истину, пріидосте съвѣкупитись вѣрѣ нашей; нѣ убо, понеже есте непокоривы, Богъ самъ, якъ же хочетъ наставить васъ на свою истину; се уже отсели возвращаю вамъ церковь вашу, якожъ убо хотите іерея вапеша вѣры неунита имѣйте въ ней отсели и о мнѣ Бога молитесь. Они же, паче надежда се слышавше отъ нея, благодаривше Бога, возвратившаго ей сердце (быше бо клялася никогда же въ животѣ своемъ имѣти въ ярославскомъ градѣ церкви не въ уніи сущей), и, поклонившися ей, съ благодареніемъ и радостію возвратишася къ церкви

. ||(9 л. об.) видѣніе видѣвшая бѣ тамо тогда, и еще сущимъ всѣмъ гражданомъ тамо предъ княгинею; егда же повели имъ имѣти своего православнаго іерея, она дѣвица рече къ руси: „азъ вамъ реку и іерея, его же пріимете къ вашей церкви“. Они же рѣша: „добрѣ, госпоже, точію православнаго, унита бо не хотимъ“. Она же рече: „не унита, нѣ вапеша вѣры сущаго, егоже и вы добрѣ вѣсте, рѣку“,—и рече: „онъсица именемъ Іоаннъ, въ веси нарицаемой Рыжкова Воля, отстоящей отъ Яролославля миля едина“. Они же, увидѣвши его православна суща, пріиша его съ радостію и, благодаривше Бога, промысль сицевый о своихъ вѣрныхъ творящаго, възвратишася въ свояси, и донынѣ же въ православіи мирно пребываютъ, благодатію благопромышленника Бога, Ему же слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣковъ. Слышахъ же се отъ многихъ гражданъ и благородныхъ, вѣры достойныхъ мужей, иже слыша отъ слышавшихъ отъ оной дѣвицы, егда повѣдаше княгини и езуитомъ, и своимъ некоторымъ инокинямъ; и написахъ се, да увѣсте вси: како великъ есть Божій промысль о своихъ вѣрныхъ, не упывающихъ въ искушеніихъ и трѣпѣніихъ, и якъ не оставляетъ ихъ паче силы въ искушеніихъ

*) Предъ словомъ *русь* написано было *Могялою* (по потомъ зачеркнуто)—*развращенная*.

впадати; нъ егда вся силы и промыслы челоуѣческія уставають, тогда Опъ свою божественную являетъ силу, по реченному: „сила бо моя въ пемощи совершается“. Тѣмже, братіе, не унываемъ въ напастьхъ и въ искушеніихъ, нъ благодарно вся мужественно, имє- не ради Божіа и вѣры православныя, претрѣпѣмъ: „претрѣпѣвый бо до конца, той спасенъ будетъ“; и не мзимъ глаголати, якъже пѣціи безумно глаголютъ: „забы насъ Богъ, и отврати лице свое, да не видитъ до конца;“ нъ твердо уповаимъ на спасеніе Его: „близъ бо есть Господь, близъ всѣмъ призывающимъ Его въ истин- ну, и волю боящихся Его сътворитъ, и молитву ихъ услышитъ, и измстъ ихъ отъ грѣшникъ, и спасетъ ихъ, якъ уповаша на нѣ“. Ему же слава во вѣки вѣковъ. Аминь.

Пис. въ лѣто 478,*) мѣсяца мая въ 19 день. Въ Кос. кахъ.

Въ лѣто 478,*) егда отъ Греціи въ рускую землю пріиде Іосафъ Мономвасійскій митрополитъ и пребываше въ монастырѣ Унев- скомъ, тогда преподобный онъ мужъ блаженный Езекиль, скит- скій старецъ, пріиде отъ своего монастыря благословеніа ради къ митрополиту, и посѣщеніа ради его. Митрополитъ же съ радостію пріятъ его, быше бо вельми челоуѣколюбивъ мужъ. Егда же пріиде время обѣду, удрѣжа митрополитъ старца обѣ[дати] съ нимъ, вѣ- дяще бо его мужа благоуѣйна и святоблива. Вѣдый же, [(10 л.)] якъ не ясть старецъ масла, ни яиць, хотя искусити его, аще бла- гость Божіа есть въ немъ, повели вся яди съ масломъ въпрѣвыхъ уготовати. Егда же принесоша, пачаша, по благословеніи, митропо- литъ и вси предсидящіи ясти, старецъ же точію хлѣбъ ядѣше, яди же не прикасашесь. Митрополитъ же рече къ нему: „почто не яси старче?“ — Опъ же, поклоншесь ему, ничто же глаголя. Митрополитъ же, под- несъ руку, благослови, глаголя: „яждь старче, благословенно есть ти.“ Старецъ же, съ великою скоростію взя ложку и единою точію вземъ ею, яде и абіе положи ю, и прочее не вкуси. Митропо- литъ же, видѣвъ, якъ прочее не вкушаетъ, рече: „благословенно есть

*) Знаками — „ — вездѣ обозначаются пробѣлы въ рукописи.

уже, чего ради не яси старче?“—Старець же, вставъ, поклонись ему —рече: „еже требѣ быше къ послушанію, испълнихъ, прочее прости мя, отче“. Слышавъ же митрополитъ мудроразсудный старчевъ отвѣтъ, рече: „въ истинну достойно нарицаешися старецъ, и отсели достоинъ еси нарицатися“. И тако безъ масла яди повели представити ему.—Виждь убо, како мудръ сей преподобный мужъ: и послушаніе испълни и воздержаніе сохранивъ, всѣхъ предсѣдющихъ ползовавъ.

Прииде нѣкогда блаженный старецъ Езекиль Скитскій ко княгини Корецкой; она же, по обычаю своему, радостно прія старца. И якъже сѣдоша ясти, старецъ съ тщаніемъ до третей яди вкушаше (якъ дивитись предсѣдющимъ и глаголати, якъ сей старецъ объяснивъ есть), по третей же, егда прочее отъ множества ядій приносимыхъ ничтоже вкушаше, моляше его княгиня, глаголя: „яждь, отче, добрѣйша бо сіа суть прѣвыя“. Онъ же отвѣща, глаголя: „азъ не ищу доброты пища, точію да естественну нужду довольствомъ употреблю“. Всѣ жъ, удивившесь, рѣша: „въистинну сей старецъ истиненъ инокъ есть“.—Имѣяшежъ сей старецъ всегда сей обычай: болѣе двохъ, излишнее жъ нѣкогда трехъ ядій, не ясти,—и егда въпрошаше его кто, чего ради болѣе не ястъ, глаголаше: „излишнее двохъ или тріехъ ядій—объяденіа, а не сытости есть дѣло“.

О обращеніи княгини Корецкой къ православнои вѣрѣ блаженнымъ Езекилемъ Скитскимъ.

Княгиня Анна Корецкая Хоткевичевна, по смерти мужа своего князя Евѣимія Корецкаго „ “ отъ православныя отлучившись вѣры, въ многія ереси часто премѣняшеса: отъ калвинской въ повокрещенъскую, еже есть аріанскую, и въ инныя многія, даже и въ іудейское впаде невѣріе, якъже съ іудеи субботствовати; многа же зла творяше іереемъ, паче же инокомъ, сице православнымъ, якъ же и латинскимъ. Въ лѣто же 48 „ “, промысломъ Бога, хотящаго всѣмъ спастися и въ разумъ истины прійти, слышавши о великомъ житіи ||(10 л. об.) блаженнаго старца Езекиля Скитскаго,

въжделѣ видѣти его и собесѣдовати съ нимъ; посла же къ нему вѣстники, моля его пріити къ ней; онъ же, съ любовію пріемъ вѣстники ея, обѣщася пріити, и отпустивъ вѣстники, приложи постъ къ посту, и молитвы къ молитвамъ, и слезы къ слезамъ, бдѣнія всенощная съ всею братією съврѣшая и моляся Богу о обращеніи ея къ православныя вѣры. По тріехъ же днехъ, уставивъ братіи постъ и молитвы всенощныя, паче обычныхъ, и божественныя безкрѣпныя жертвы по вся дни, допелиже възвратится, о обращеніи ея припросити повеливъ,—пойде къ ней. Егда же пріиде во градъ, идежъ обиташе княгиня, повѣдаша ей слуги, яко старецъ онъ, по него же послала еси, пріиде, предъ дверми стоитъ; она жъ, абіе услышавши, яко пріиде, повели отверсти двери, сама же изыйде въ срѣщеніе его. Егдажъ узрѣ старца, абіе страхъ объять ею, якъ нижъ ити възможе, пѣ стоя трепеташе, слезы отъ очію, акы отъ источника, испуцаа; изъ всего же тѣла ея потъ смраденъ отъ главы дажъ до ногъ нача исходити и струями на землю тещи, якъ же полчася; старецъ же, приближся, отврѣзе уста своя и надлъзѣ богодухновенно отъ божественныхъ писаній простре слово къ ней. Якъ же преста старецъ глаголати, княгинѣ, падши на землю, рече: „вижду, якъ днесъ Богъ, не хотяй смерти грѣшника, помилова рабу свою, пославъ тебе, угодинка своего, къ мнѣ; еже убо повелиши ми, сіе сътворю, и якъ же мя научиши, сице вѣровати хочу“. Старецъ же, въздвигъ ю, рече: „Богъ, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися и въ разумъ истинный пріити, да и тебе уцѣломудритъ и въ познаніе своея истины наставитъ“. И тако, вставши, сѣдоша, и научи ю, яже о православной вѣрѣ и о добродѣтеляхъ. Повуди же старца и исповѣдатись предъ нимъ, аще и не хотяше (не іерей бо баше); нъ убо, услышавъ исповѣданіе ея, призва іерея и свѣдѣтельствовавъ, якъ исповѣдася, раздрѣши ю іерей,—и тако старецъ, нѣкія дни тамо пребывъ, по обычаю поучааше ю, и о всѣхъ бывшихъ благодаривъ Бога, радуяся, отъиде въ обитель свою. Оттолѣ же княгинѣ сіа велми благочестива баше и въ православіи утвержденна даже до дне смерти своея. Сподобижесь въ недузѣ прежде смерти и въ святой иноческій постригъ образъ и въ немъ благочестно къ Богу отъити. Отцелижъ убо къ бла-

говѣрію обратися, многи добродѣтели творяше, паче же милостиѣ прилежаше; сътвори же многи страннопріємниця въ своимъ градѣ страпныхъ ради и священныхъ Божіихъ слугъ, ||(11 л.) якъ же въ Межирѣчу, въ Бѣлиловцѣ и въ Бѣлогодцѣ, и монастыри многи съгради; сія же вся отъ сего блаженнаго старца навиче и благодатию Божією исправи: Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4782, въ мѣсяцѣ августѣ, предъ Успеніемъ пресвятой Богородици, приде нѣкто отъ благородныхъ отъ поморскія земля именемъ „кальвинскія ереси въ печарскій монастырь видѣти преславная, яже быти въ семъ монастырѣ слыша (якъ же обычай есть многимъ всегда отъ многихъ и далекихъ странъ приходити ко святой сей Лаврѣ), и сущу ему ту, ругашесь св. иконамъ и обрядамъ церковнымъ (якъже обычай есть еретичествующимъ), бяше бо наученъ въ латинскомъ языкѣ. Егда же повѣдаху ему и о житіяхъ преподобныхъ отецъ и о нетлѣнныхъ телѣсахъ, смѣяшесь и хуляше; нъ убо челолюбивый Богъ, взыскати и спасти погибшаго въ миръ пришедый и сему не хотя погибнути, подаде ему въ сердце, еже вніти въ пещеру и видѣти святыя мощи (не хотяше бо прежде тамо ити); и тако вышедшу ему въ святую пещеру святаго Антонія, абіе толико великое умиленіе и съкрушеніе сердца съ страхомъ же и ужасомъ нападе на нь, якъ аки отъ источника слезы изливахуся отъ очію его (якъ же дивитись всѣмъ, тогда съ ними тамо сущимъ и на нь зрящимъ), и плача, повръже себе на землю, глаголя: „благодарю тя, Господи, отверзшаго нѣкогда отъ рожденія тѣлесна оцѣ слѣпому, нынѣ же мнѣ умныя просвѣтивнаго зѣницѣ, якъ не оставилъ мя еси въ злохульной и мерзкой кальвинской ереси валяся погибнути, нъ далъ ми еси познати, якъ единая токмо тая есть истинная вѣра, въ ней же спасошась сіи твои угодниці, ихже телеса здѣ лежаща вижду, отсели уже ты мя настави на твою истинцу и сътвори со мною по милости твоей“. Вставъ же отъ земли, къ предстоящимъ рече: „днесъ познахъ, яко вѣра греческая, юже вы съдержите, истинна есть и отъ сего и азъ тосѣ вѣрѣ быти хочу“. И

обшедь всю пещеру съ многымъ благоговѣніемъ, съ многими слезами молитвы дѣя, облобызавше моци святаго. Изшедше изъ пещеры, иде въ святаго Михаила монастырь, нарицаемый золотоверхій къ православному митрополиту Іову Борецкому и предъ нимъ, исповѣдавъ грѣхы своя, отречесь калвинскія ереси, и отъ него нау[учись] православныя вѣ[ры] и, пречтець святѣй събориѣй, апостольстѣй церкви, причастись божественнымъ тайнамъ и съ радостію, благодаря Бога, грѣшныя [въ] покаяніе призывающаго, възвратись въ своя. Се же въ тожде [время?] ||(11 л. об.) повѣда ми вышереченный преосвященный митрополитъ и мнози отъ братіи святии обители печерскія въ славу Божию, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4784, князь Курцевичъ Павелъ приде въ печерскій монастырь посѣщеніа ради матери своея, яже въ женскомъ монастырѣ ипочествуетъ; вельмижъ очнымъ недугомъ*) сице одръжимъ быше, якъ не точію ничтожъ видѣти можаше, нъ отъ великой болѣзни ели и ходити, ведомъ, можаше; видѣвше же его братія свята обители толико страждуща, сжалишась о немъ (пайпаче же тогда сущій намѣстникъ Кипріянь Лабунскій), рекоша ему: „господице Курцевичъ, здѣ чудотворная есть святая Лавра сіа, и многа исцѣленія вѣрою приходящии къ ней, молитвами преподобныхъ отецъ нашихъ Антоніа и Θεодосіа, приѣмлють, и ты убо (аще и не православныя нашея, нъ латинскія еси вѣры) умоли іерея да утро божественную съвършитъ въ пещерѣ преподобного Антоніа службу, ты же, послушавъ святую литургію, отъ креста святаго Марка пещерного, иже на рацѣ моцей его лежитъ, водою священною очи съ вѣрою омывъ, исцѣленіе молитвами святаго (иже многихъ силою Христою исцѣляетъ), уповаемъ, яко приимиши“. Онъ же, се слышавъ, абіе съ радостію умоли отца Кипріяна божественную въ пещерѣ съвършити службу, и на утрин, служащу сему съ благоговѣніемъ, ста, послушная святую литургію; по съвършеніи же помолвися Богу и святаго Марка призвавъ о молитву, омы очи своя съ

*) На поляхъ рукопис. приписка: *единымъ окомъ.*

креста священною водою и, цѣловавъ мощи святого, изыде, и абіе же въ той же часъ преста ему болѣзнь, нѣ пе у еше идѣти можаше. Всѣдъ же на колесницу свою, поиде въ кіевскій градъ; идящу же ему, егда на гору възйде, Вздыхалницу рекомую, сня покровъ, имѣ же очи покрываше (отъ свѣтлости бо вяцншую трѣпаше болѣзнь), и абіе, снемъ, все и предъ собою узрѣ и яже об-онѣ полѣ рѣки Днепра далече сущая. И тако отъ того часа зрѣніе възвратись ему и здравъ бысть. Абіе же нача славити Бога и благодарити святого Марка печерского, егожѣ молитвами исцѣленіе пріятъ. Самъ же сей князь Курцевичъ въ лѣто 4478, мѣсяца августа 11 дня, въ праздникъ Успенія Богоматере, сущу ему въ монастырѣ печарскомъ, усты своими предъ всѣми тогда сущими повѣда ми чудо сіе, на немъ бывшее, въ славу Божию, Ему же подобаеъ всякая слава, честь и поклоненія въ вѣки. Аминь.

(12 л.) Въ лѣто 4478, мѣсяца мая дня 1, сущу ляцкому епископу, нарицающемусь кіевскому, именемъ Богуславъ Бокна Радошевскій, въ монастырѣ печарскомъ кіевскомъ,—повѣда ми самъ, глаголя, якъ въ лѣто 4478 при Архимандритѣ печарскомъ кіевскомъ Захаріи Копыстенскомъ, сущу ми въ градѣ моемъ, нарицаемѣмъ Чорного-родка, поидохъ видѣти дѣлателей, иже земную ограду, се естъ, валъ окрестъ граду дѣлаху (началабось бѣ разоряти, аще и древнѣе дѣланна баше). Стоящу же ми верху ограды оная и зрящу ми на дѣлателей, единою веліа часть земли ограды съ горы отрѣжись и паде въ яму, иже дѣлатель дѣлаху. Іншіи же убо вси побѣгоша невредимо (мнози бо бяху), единого же отъ нихъ вся земля она покры, якъ множае пятіа локоть на немъ лежати. Видѣвъ же се азъ, вельми оскрѣбивъ, якъ, мнѣ зрящу, смерть сицева челоуѣку оному приключись, и почыхъ плакати и, окаываяся себе, глаголати, якъ грѣхъ ради моихъ се бысть; и идохъ въ домъ, идѣже тогда обитахъ, повелихъ же прочімъ дѣлателямъ откопати онаго, землею притлоченнаго, якъ уже умръшого. Идущу же ми и плачущу, пріиде ми помысль о чудотворной Лаврѣ печарской, и абіе падохъ на лиціи своемъ на землю и начахъ съ слезами къ пресвятѣй Богородицѣ печарской молити, глаголя: „о пресвятѣйшая Дѣво, себѣ

пзбравшая въ снхъ странахъ въ селеніе печарскую церковь и чудесы прославившая сію на славу пречистаго ти имене! Покажи и нынѣ, якъже и всегда многимъ благодѣи и милость показуеши, вѣрою приходящимъ къ церкви твоей печарской и отъ сердца призывающимъ тя, мнѣ нынѣ припадающему къ тебѣ и невреждено жива съхрани челоуѣка сего, егоже земля покры, да и азъ иду и поклонюсь тебѣ въ церкви печарской и благодарю о благодѣянїи семъ; нѣсть бо, нѣсть уже надежды иныя, кромѣ твоея благодѣи, о Царице небесная“!—И тако сія рекъ и большая, и обѣщахся самъ ити въ печарскій монастырь и благодареніе въ церкви предъ всѣми сътворити пресвятѣй Дѣвѣ и милостыню дати. Обѣщахъ же и челоуѣка оного на поклоненіе и благодареніе послати. Молящу же ми и вельми о семъ скръбящу, **[(12 л. об.)** прїйде отрочищъ (уже минувшимъ якъ двомъ часомъ оролойнымъ, се есть, зегаровымъ) и рекъ ми: „господине, уже до главы челоуѣка прокопаша и мнимъ, якъ живъ есть“. Азъ же, се слышавъ, паче боле начахъ молбу къ пресвятѣй Дѣвѣ простирати, и обѣщатись печарскую посѣтити церковь,—и еще ми се творящу, другїй прїйде, глаголя: „не скорби, господине, уповаемъ, якъ живъ будетъ; до главы бо его прокопаша, и очима помизаетъ, и зритъ“. Азъ же, се слышавъ, възрадовахся, и абїе самъ идохъ тамо, и узрѣвъ его главою покивающего (не убо бѣ весь ископанъ), благодѣи Бога; и тако помалу ископаша его жива и здрава и ни въ чемъ же поврежденна, точїю страхомъ обѣята и ужасна. И абїе, якъже пзвлекоша его, нача глаголати и въспроси пити; азъ же повелихъ ему вина стекляницу дати, и испи ю. И тако благодатїю Божїею и молитвами пречистой Дѣвы печарской, здравъ сый, пакы съ иными клеветы своими нача дѣлати. Азъ же прїидохъ, по обѣщанїю моему, и благодареніе сътворихъ, преклонъ коленѣ посредѣ церкви здешней печарской предъ всѣми Господу Богу и пресвятѣй Дѣвѣ Марїи, чудодѣющей преславне въ своей сей святой церкви, якъ отъ горкія смерти челоуѣка преславно пзбави, и уже (якъ же азъ разумѣю, и всѣмъ тамо тогда бывшимъ) всякая надежды живота лишеннаго и умершаго вскрѣси силою Сына и Бога своего, Господа нашего Іисуса Христа, Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и

поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ и пресвятымъ благимъ и животворящимъ св. Духомъ во вѣки. Аминь.

Той же бѣскупъ кievскій, тогожде лѣта, въ тойже день въ печарскомъ монастырѣ сый, повѣда ми, якъ прежде пришествія его тогдашняго въ печерскій монастырь тремя днями, се есть, мѣсяца мая 3, въ печерскій бо монастырь прииде 1 тогожъ мѣсяца, тогожъ дня. Егда прииде въ кievскій градъ въ лѣто 487ки, конь добрѣйшій, его жъ купилъ быше за шесть сотъ злотыхъ, вельми разбо(13 л.)лись, якъ уже не надѣялся ему жити. Прииде убо, рече, старѣйшій конникомъ и повѣда ми, рекъ: „господине, конь добрѣйшій отъ твоея колесница издыхаетъ, и уже, еже разумѣхомъ, врачевства сътворихомъ ему, нъ ничтоже успѣти могутъ,—уже бо отъ земля не встанетъ, и убо и врачъ конный, видивъ его, невозможно уже, глаголетъ, живу ему быти“. Азъ же, рече, оскорбився, якъ только пѣнязей вѣтце заць дадохъ, повелѣхъ всѣмъ изыти изъ дому и, падъ ницъ на лицѣ своемъ, помолхся съ слезами къ пресвятой Дѣвѣ печерской, глаголя: „о пресвятѣйшаа Дѣво Печерскаа, всегда преславнаа чудеса въ твоей церкви печерской творящая всѣмъ, тебе отъ сердца призывающимъ, якъ же онаго человека землею притлоченаго, горкія и лютыя смерти избавивши, здрава неврежденно съхранила еси, и нынѣ молю тя, припадаю, исцѣли коня сего, якъ да всѣмъ възвѣщу славу твою и прославлю чудотворную твою печерскую церковь“. И обѣщахся ити въ печерскую церковь и посредѣ ея, преклонъ колѣнѣ, ѿ господнихъ молитвъ, се есть, *Отче нашъ*, и ѿ—*Богородице Дѣво*—изрещи, благодаря Бога и святую Богородицу. Абіе жъ, не минувши полчетверти часа, прииде пакы старѣйшій конникомъ и, толкнувъ въ двери, рече: „не скорби, господине, уже конь вѣста здравъ и ястъ, и ничтожъ уже зло ему есть“. Азъ же възрадовахся и благодарихъ Бога и святую Дѣву печерскую, преславнаа творящую. И рече къ мнѣ: „се уже, отче архимандрите, и обѣтъ, его же пресвятѣй Дѣви обѣцахъ, въ святомъ здѣшнемъ храмѣ ея предъ всѣми вами въ славу Божію и въ честь преблагословенныя матере Его исплѣтихъ, яже есть благовѣстная во вѣки. Аминь.

Той же бискупъ въ тоужъ время повѣда ми, якъ сущу ему въ монастырѣ печерскомъ при архимандритѣ Плетенецкомъ, единъ отъ коморниковъ его, нарицаемый Вольскій, ввійде съ иными въ пещеру, и вшедъ, не якъ же иныи благоговѣнно съглядаше, нъ ругашеся святымъ моцемъ, за власы торзая ихъ и глаголя: „не сѹтъ сїи святїи, нъ Русь мертвыхъ изсушиша тѣлеса на льщенїе здѣ приходящимъ“. Инокъ же, пещеру стрежай, рече ему: „не хули, человекѣ, ниже ругайся святымъ, да не зло ты что постигнетъ, ни единого бо, сице творящаго, казнь Божїя мимоходитъ, нъ въскорѣ постигаетъ; въ истину бо сїи святїи сѹтъ угодницы Божїи, ихъже сїя тѣлеса сѹтъ, нъ паче чти ихъ и на молитву проси“. Онъ же ругашеся ему, глаголя: „бляди, еже хочещи, азъ твоему блядословію (13 л. об.) не вѣрю.“ Изшедшу жъ ему изъ пещеры, всяде на конь свой и поиде въ путь съ господиномъ своимъ бискупомъ; аби́е же изъ монастыря изшедшимъ имъ, конь его паде съ нимъ и преднїи ноги съкруши себѣ, якъ и тамо издохнути, самъ же Вольскій вельми разбѣхся: по семъ же многа зла приключишася ему, дондеже не по мнѡзѣмъ времени въ томъ лѣтѣ убіенъ бысть.—Сїю жъ повѣсть бискупъ, наказуя единого своею мниха Бернардина, ниже ругашеся моцемъ святымъ, и поношая ему, предъ всѣми нами повѣда, и рече ему: „не хули святыхъ, да не и ты, якъже сей, зло нѣчто постраждешь“. Ко всѣмъ же своимъ рече: „ниже хочетъ въ пещеру ити, да не входитъ, аще не имать вѣру, якъ къ святымъ ввїити и честно сихъ тѣлеса посѣщати не хочетъ. Святая бо мѣста святолѣпно съ вѣрою посѣщати подобаетъ“.

Нѣкто благородный воинъ, именемъ „Гражевичъ, латинскїя вѣры, съ клеврѣты своими прїнде въ печарскій монастырь въ лѣто 488 „“, и сущу ему тамо, иде и въ святую пещеру святаго Антонїа, и тамо сый, много святымъ наругася тѣлесемъ и безмѣстнаа глаголя, хуляше преподобныхъ отецъ. Инокъ же, стрежай святую пещеру, моляше его, да не творить сїя, и прещаше ему Божїею казнїю. Онъ же ему, злословя, посмѣвашеся. Изшедшу же ему изъ пещеры съ иными и пришедшу въ монастырь, иныи вси отыдоша, самъ же сей ругатель изумленъ хоуждаше окрестъ церк-

ве, бѣ же се предъ полуднемъ. Братіа же, по свѣршеніи божественныхъ службъ, идоша въ трапезу и, ядше, отъидоша въ келіа своя, онъ же безпрестанн, акн безумецъ, хождаше; видяху же се вси братіа, нѣ никтоже отъ нихъ, по смотрѣнію Божию, не рече ему, чего ради сице ходиши, или что ти есть, якъ сице вѣще трудиши,—да показуется и научится, якъ зло есть хулити святыхъ Божіихъ угодниковъ: и тако по семъ приспѣ время и вечерни, онъ же единаче, не претая, окружане церковъ; по вечерни же, егда вси мірстїи исходятъ изъ монастыря, онъ, не претая, обходя церковъ. Единъ же отъ братїи, видя его весь день сице бездѣльно блуждающаго, приде къ нему и выпроси его, глаголя: „что ты здѣ твориши, господине, весь депъ окружая церковъ; се уже вечеръ есть и вси уже изыйдоша, и вре¹(14 л.)мя уже есть затворитись вратомъ монастырскимъ, иди и ты въ свое обиталище“ (собрашася и инїи братіа къ нему, узрѣвше брата съ нимъ бесѣдующа). Онъ же рече: „вѣмъ, како здѣ прїидохъ и съ кѣмъ, нѣ не вѣмъ, како и что есть, якъ не могу отсюду изыйти, и ниже путь вѣмъ, ниже врата изобрѣсти могу и, акн изумѣвся, хожду, якъ же мя видите“. Они же рѣша ему: „еда, что согрѣшилъ еси, здѣ сый?“—Онъ же рече: „ипос не вѣмъ, точію якъ, сущу ми въ пещерѣ, наругахся святымъ и много злѣ похулихъ ихъ. И пынѣ же вижду и разумѣю въ истину, якъ сего ради казнь сію Богъ на мнѣ попусти“. Они же рѣша ему: „въ истину виждь, якъ сея ради вины Богъ тя наказуетъ, да научишися, еже святыхъ его, ихъже самъ прослави, не хулити; нѣ убо покайся отъ всего сердца и вѣренъ есть Богъ, молитвъ ради святыхъ своихъ, еже протити ти и помиловати“. Онъ же нача съ слезами глаголати: „вижду, якъ согрѣшихъ и вельми болѣзную сердцемъ, якъ се зло съдѣяхъ, нѣ понежъ, якъ же изумецъ сый (якъ же мя видите), не вѣмъ прочее, что имамъ сѣтворити, вы мя научите“. Они же ведоша его къ уставнику, се есть къ еклесіарху, иже, увидѣвъ вицу, много наказа его и научи о семъ, якъ тяжкій есть грѣхъ наруганіе и хула на святыхъ Божіихъ, ибо якъ же кто образу царскому ругается, на царя самаго наруганіе наноситъ: сице и святыхъ Божіихъ, иже образы Божїи суть, хуляй, первообраза ихъ—Бога хулитъ. И тако къ умиленію

его приведъ, веде его въ пещеру, рече: „идѣже стѣрѣшилъ еси, ту и покаяніе сътвори“. Онъ же вшедъ, абіе къ коемуждо отъ святыхъ моцій съ слезами припада, прощенія прошааше. И тако возвратися ему смыслъ и бѣ смыслепъ, якъ же и прежде, здравъ изыде, славя Бога. На утрѣ же паки пріиде и умоли іереа божественную въ пещерѣ свръшити о немъ службу, и съ многимъ страхомъ и умиленіемъ стоя, послуша, и много помолився и плакавъ о своемъ стѣрѣшеніи, пойдѣ во свояси, предъ всѣми славя Бога и святыхъ печарскихъ угольниковъ его.—Повѣда же ми се игуменъ печерскій Сильвестръ, иже слыша самого сего Гражевича, повѣдающа сіе, на себѣ бувшее чудо, изряднѣе же отъ братіи печерскихъ: мнози [бо] самовидцѣ сему суціи. Написахъ же се въ лѣто 4780, мѣсяца окт. 15, въ славу Богу, предивная и въ днѣхъ нашихъ святыми угодниками своими дѣлющему. Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, въ вѣки. Аминь.

(14 л. об.) Іосафъ Мопемвасійскій митрополитъ, вопрошенъ отъ нѣкоего старца о іереехъ, недостойнѣ служащихъ, како о нихъ разумѣеть, отвѣща: „іерей, недостойнѣ служаи, прежде вѣчныя муки уже здѣ мучится; душа бо его, отъ всегдашняго обличенія жегома, аки въ огнѣ горя, муки пріемлетъ, и донелѣже не покается и не престанетъ священствовати, святитисъ не можетъ“.

При архимандритѣ печарскомъ Елисеи Плетелецкомъ „
“ бѣ нѣкто старецъ „ “ въ печарскомъ монастырѣ въ троицкой больницѣ болѣлъ, иже имѣяше нѣчто пѣнязей своихъ. Егда же умираше, по обычаю монастырскому, архимандритъ, посѣщая его, въпроси, аще что или забвепіемъ, или срама ради не исповѣданна отцу своему духовному остави, или аще вещи нѣкія особь своя имать, да исповѣсть предъ нимъ. Онъ же рече: „вся, еяже помнѣти возмогохъ, исповѣхъ и вещи, яже имѣхъ, отдахъ духовному своему отцу“,—и се рекъ, умре. По обычаю же, скутавши тѣло его, несеша къ гробу, и уже проводу пѣвасему, и архимандриту ту суцу, больничарь пріиде къ архимандриту, пося тободу пѣнязей въ рукахъ, и рече: „отче святой, па одрѣ умершаго

брата подъ постелею его, опрета постель, обрѣтохъ се и принесохъ къ тебѣ; гдѣ убо повелѣваеши отдати?“—Онъ же, узрѣвъ, абіе почудися и вельми оскръбѣвъ, рече: „горе тебѣ, окаяннаа душе, аще не исповѣдалась еси о семъ, якъ въ святотатствѣ отъишла еси на осужденіе“,—и вѣвросивъ духовника его, аще о сихъ исповѣда ему (тамо бо и духовникъ на погребѣ быше); увидѣвъ же отъ него, якъ не исповѣда ему, вѣзпи рече: „уже погиблъ есть, о горе мнѣ! горе, братіе, и сему окаянному, якъ съ Ананією и Сапфірою, съкрывъ сребрепники, осудись“. И повелѣ имъ престати отъ пѣнія, глаголя: „възмите окаянное сіе тѣло и врьзите е въ гробъ, недостойно бо есть христіанскаго погребенія“. И врьгне его въ гробъ; архимандритъ возьмъ пѣнязи и съ плачемъ врьгъ я на тѣло въ гробъ, рече: „понеже якъ Ананія и Сапфира предъ апостоли съкрылъ еси е, не исповѣдавъ духовнымъ отцемъ, сребро твое буди съ тобою въ гибель“. Абіе же нападе страхъ на всѣхъ и вскорѣ разыдошася кійждо, окаявающе себе и слезяще, въ своя келія, не совершивше погребного пѣнія . . . въ лѣто 474, мѣсяца октяб. 11 дня.

[При архимандритѣ печерскомъ Елисеѣ Плетенец¹(15 л.)комъ бѣ пѣкто старецъ именемъ Θεодосій, родомъ москвитянинъ, въ Таврѣ печерской, подвижный вельми. Ненавидяй же добра діаволь, видя его постническіи подвиги и труды, покусисъ сластолюбіемъ побѣдити его и вложивъ въ помыслъ, яко нѣсть грѣхъ инокомъ ясти мяса, и сице раздеже его ко мясному яденію, яко глаголати ему, яко аще мяса не ѣмъ, умрети имамъ и яко самоубійца осужденъ буду]. *) И тако, не познавъ діаволе искушеніе, нетръпѣніемъ побѣжденъ, посла своего послушника и купи ему мяса; принесъ же, повели ему испечи е. И се сътворивъ, послушникъ принесе ему; опъ же возьмъ надъ пенцію, покрывъ, положи, ища время да никтожъ узритъ, егда ясти е будетъ. Минувшимъ же якъ двомъ часомъ, затвори отъ себе двери и взя съсудъ съ мясомъ, хотя уже ясти; егда же откры, велій смрадъ изыйде изъ мяса онаго. Онъ же взрѣвъ,— оле чудо! — полно бѣ червѣй; видѣвъ же се, абіе приде въ чюство и отметнувъ отъ себе мясо, съ слезами паде ницъ на лицѣ

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

своємъ, плача своего паденія и моля Бога о прощеніе. Надлѣзѣ же лежа ницъ на земли, плакасъ; вѣставъ, же съ многою скорбію показуя братіи смрадное мясо. исповѣдаше свое грѣхопаденіе и чудо, бывшее въ удивленіе всѣмъ.—Зрите убо, о братіе, како премилостивый Богъ старца (на предвѣя его подвиги взирая) пощади и отъ грѣхопаденія въ покааніе, преславно въздвигъ, приведе; намъ же образъ подаде и показа, якъ единою уже нами въ отверженіи міра отреченныхъ не должно къ тому вѣжелити или похотити, нѣ аки смрада и гноенія бѣгати и ошаяватись подобаетъ. Старець же сый по исправленіи семъ, бывшемъ отъ Бога, приложи постъ къ посту, слезы къ слезамъ, и молитвы къ молитвамъ, день и поць моля Бога о своемъ съгрѣшеніи, еже проститись ему, и уже въ больній подвигъ себе, нежели прѣвѣе, вдаде. Сежъ мнози отъ братіи свята Лавры печерскія, самовидцы сему бывшии, изряднѣе же Филоѳеѣй Кизаревичъ, намѣстникъ нашъ, повѣда ми. Въ лѣто 4740, мѣсяца сентября, дня 7.

[(л. 16.) Въ лѣто 4740, мѣсяца августа 7 дня, сущу въ печарскомъ монастыри Варлааму іеромонаху, отъ Молдовлахійскія земля, отъ Мирона Берновскаго воеводы посланный къ мнѣ, повѣда, яко въ лѣто 4739, „ „, егда нечестивый царь агарянскій султанъ Османъ пріиде подъ Хотинъ братись съ царствомъ полскимъ (иже съ студомъ, Божіею помощію, ничтоже успѣвъ противъ христіаномъ, на свою погибель вѣзвратись; вѣзвращбоя отъ своихъ воинъ, абіе убіенъ бысть),—козакъ запорожтін, иже идяху противъ нечестивымъ, не просто идоша ко Хотиню, идѣже полское войско бѣше, нѣ устремишась на Сочавскій градъ, еже разграбити его (вси бо парочити и богатыи тамо собралися бяху), и уже приближившиися имъ рѣки, нарицаемыя Сочава, увѣдѣно бысть во градѣ, якъ множество козаковъ об-онѣ полъ рѣки суть. Граждане и вси, тамо тогда сущіи, все, еже имяху, внесоша въ горный градъ: и жены и дѣти. Митрополитъ же тогда сущій, Анастасій Кримковичъ, съ іереи вѣсхоти по обычаю внести отъ митрополіи въ вышній градъ и моци святого великомученика Іоанна новаго; и егда пріидоша взяти, не вѣзмогоша поднести е отъ мѣста его (сиче бо всегда чудотворить благодатію Божіею, егда въ пужди градъ избавленъ быти имать отъ враговъ палежа-

щихъ ему). Познавше по семъ избавленіе свое, не къ оружіамъ, нижъ на брань, нъ на молитву и постъ устремившася съ всѣмъ множествомъ, иже бяху въ градѣ, моляще Бога и святаго Іоанна, угодника Его, о избавленіе. Егда же приидоша козаци къ рѣцѣ, уже къ граду прити хотяще, — оле чудо! — рѣка, юже и пѣше люди тогда переходяху, въ мгновеніе ока сице наводниися, якъже никогда же прежде сицевому наводненію быти. Они жъ, видивше се, устрашишася и пачаша отступати; вода же velmi множишася и страшно разливахася. Зрящимъ же имъ чудо сіе и не могущимъ более ждати, приидоша: и тако градъ избавися молитвами святаго Іоанна, новаго мученика. Отъ тогдашняго убо времени митрополитъ съ всѣмъ клиросомъ и съ епископы уставивша по всей землі Молдавлахійской праздновати день той, въ оный же избави ихъ Богъ отъ толика бѣды, сіесть мѣсяца „ „. Творять же въ митрополіи въ той день литію, обходяще церковь съ мощми святаго Іоанна, благодаряще Бога, преславно отъ толика бѣды избавишаго ихъ молитвами святаго великомученика Іоанна новаго.

[(16 л. об.) Той же Варлаамъ іеромонахъ повѣда намъ, якъ въ лѣто 477 „ въ четвертокъ по сошествіи святаго Духа, егда память празднують святаго Іоанна, новаго великомученика, въ митрополіи Сочавской (непремѣнно бо въ сей день память его всегда празднуется), по обычаю людіе, приходящіи отъ многихъ и далекихъ странъ, многи дары приносятъ, и егда лобызають мощи святаго, и пѣнзяи многи даютъ; епископъ же тогда сущій, именемъ „ „ пауценъ отъ діавола, взя отъ пѣнзяей, на блюдѣ при рацѣ святаго сущихъ, часть и съкрывъ въ капсѣ своей. Абіе же се сътворивъ, вніде въ оный сатана и поврже его на землю предъ ракою святаго, въпія и пѣны тѣща. Абіе же видѣвши, прибѣгше, повѣдана митрополиту, иже, пришедъ и видѣвъ его отъ бѣса мучима, рече: „или отъ мощей святаго взя или отъ пѣнзяей сихъ безъ благословенія святотатство сътворити покусися“, — и абіе повелѣ искати у него; поискавше же, обрѣтоша немало пѣнзяей въ капсѣ его. Ужалився же митрополитъ, видѣвъ

его отъ бѣса велики мучима, молитвы заклипательныи нача надъ нимъ читати, и абіе изыйде изъ него духъ нечистый и, вѣставъ, припаде къ ногамъ архіереовѣма, исповѣдая грѣхъ свой и прощеніа прося. Онъ же, пампозѣ наказавъ его, на время отлучи и, запрѣщеніе давъ, прощеніа сподоби.—Видите убо, братіе, каково зло есть сребролюбіе и како тяжкій грѣхъ есть святотатство, якъ ни мало, якъ же Анапін и Сампфирѣ, не стерпѣ ему Богъ, нѣ абіе обличи, показавъ его въ страхъ и съблюденіе и инымъ, да не дръзнуть Богу и святымъ Его данное себѣ присвоити, или отай взяти; все бо отай безъ благословенія взимаемое, отъ еже церковное есть, святотатство проклятое осудись отъ святыхъ отецъ быти.

При Еремїи Могилѣ, воеводѣ господарѣ Молдовлахійстѣмъ, стрын моемъ, бѣ между инѣми многими благородными лѣхи, иже служашу ему, единъ сътникъ, нарицаемый Уяздовскій, латинскіа вѣры, иже, егда господарь въ праздникъ памяти великаго мученика Іоанна новаго въ митрополію Сочавскую прииде посѣщеніа ради мощей святаго, видѣвъ множество много людій, отъ многихъ странъ събранныхъ, лобызающихъ святое нетлѣнное тѣло и дары многи дающихъ, нача хулити, глаголя къ своимъ клеветомъ: „..... зрите, како сїи отступници, мертваго отступника тѣло, миры благовонными помазавше, и изсушивше, и аки святаго многоцѣнно украсивше, толикъ народъ, прибытчества ради своего прелщающе, погубляютъ, нѣ убо аки сей, его же тѣло лобызають, въ адѣ мучится, и лобызающіи таможде мучимы будутъ“.—Абіе же се изрекъ, предъ всѣмъ народомъ и господарю тамо сущу, духъ нечистый вніиде вънь и велики възопивъ, якъже всѣмъ устрашитись, и повргъ его на земли, люто мучаше. Изпесоша же его клевети его вонъ изъ церкви; нѣ убо зѣльнѣе мучаше его бѣсъ въ удивленіе всему народу. Вѣдяще же клевети его, якъ лютое его отъ бѣса мученіе более крѣпится, приидоша къ митрополиту тогда сущему Георгію Могилѣ, брату господарскому, иже бѣ мужъ благочестивъ и святъ, и, касающеса ногамъ его, моляху, да помолится о немъ Богу и святому Іоанну, якъ да избавится отъ бѣды сея, страхъ бо и трепетъ одръжаше ихъ. Митрополитъ же, увѣдивъ вину, еяже ради ругатель страж-

детъ, рече: „оставите его мало, да накажется, еже не хулити святыхъ Божіихъ и православную нашу вѣру“.—Они же излиха моляху его, да сътворитъ милость съ нимъ, боящися, да сице мучимъ напрасно умретъ. Егда же не хотяше, умолиша и господаря, еже молити его: и тако, послушденъ моленіемъ ихъ, по съвршеніи божественныя службы, молебень святому Іоанну нача пѣти, ругателя жъ бѣснующагося повели, предъ ракою святаго приведе, поврещи на землю. Ели же приведе, его не можаху держати, лють бо бѣсъ вшелъ бѣ въ нь, и тако пуждею преклонше его; на конецъ молебна митрополитъ молитвы запрещающы прочеть надъ нимъ, изыйде изъ него бѣсъ и здравъ бысть, якъ же и прежде. Онъ же, пришедъ въ себе, лежа предъ ракою святаго, велегласно глаголати нача: „сѣгрѣшихъ, о святче Божій, истинный рабе и угодниче Божій, яко нахулихъ тя и вѣру святую греческую, нынѣ наказанъ исповѣдую тя истиннаго Божія мученика и свята быти и поклоняю святымъ твоимъ мощемъ, исповѣдуя, яко истинна есть вѣра греческая, еяже ради муки и смерть отъ нечестивыхъ агарянъ претръпѣлъ еси, яко доблій воинъ Христовъ; всякъ же, хулай тя и вѣру святую греческую, да казимъ отъ Бога будетъ и мучимъ, якъже азъ нынѣ безумнаго ради хуленія моего“. И со слезами молящися, глаголя: „прости мя, Боже мой, и не приложи ми ктому грѣха сего; уже бо къ тому не имамъ хулити, ниже злословити вѣру греческую, но якъ истинну и праву сущую предъ всѣми исповѣдати, и ты, о святче Божій Іоанне, прости мя; отсели бо предъ всѣми и всюду якоже свята и чудо“(17 л. об.)творна Божія мученика возвѣщати буду“.—Сіа же и ина многа изрекъ и много помолився, вѣста здравъ, якоже и прежде, и поклонся митрополиту, наказанъ отъ него много, еже како чтити святыхъ и вѣру православную и еже никогдаже хулити сихъ, изыйде, славя Бога. Все же людіе съ страхомъ и радостію славяху Бога, и честь въздаяху святому мученику о обличеніи и наказаніи страшномъ хульника и ругателя вѣры святыхъ православныхъ, еяже ради святой Іоаннъ пострадавъ, вѣнецъ на небесѣхъ пріять, въ славу Бога въ тронномъ единствѣ славимаго, Отца, и Сына, и святаго Духа. Сіе же чудо и донынѣ множество людіи, самовидци бывшіи, по-

вѣствуютъ. Написано же се есть и въ книгахъ митрополіи Сочавской. Нѣ убо и азъ отъ родителей моихъ, самовидцевъ бывшихъ, се повѣдающихъ, слышахъ, и самъ же онаго Уяздовскаго, аще и вельми малъ тогда быхъ, вѣдѣвъ, памятствую. Написахъ же се, да и нынѣшніи вѣры святыя и святыхъ Божіихъ хулици, увидѣвши истинное, бывшее чудо и убоявшеся Божіеи на себѣ лютѣйшей казни, престанутъ хулити, вѣдуще, якъ аще и долготрѣпнѣ Богъ и не скоръ есть на отдаваніе отмщенія, пѣ обаче лученъ, и якъ страшно еже впасти въ руцѣ Бога живаго. Блаженъ бо есть, иже чуждею казнею къ покаянію влекомъ бываетъ.

Егда Михайлъ воевода, господарь земли Угровлахійской, изгна Батеръ Андреяша, пріать скипетро Сѣмиградскаго воеводства, прииде въ стулешній градъ, нарицаемый Белградъ, и въсхотѣ церковь православную тамо въ градѣ създати, іерее же и граждане и вси бояре, латинскіа сущіи вѣры, не съизволяху ему създати, глаголюще себѣ православныя быти вѣры, и сего ради не хотяху чуждыя вѣры церковь въ градѣ своемъ имѣти. Господарь же глаголаше: „вы нѣсте правыя вѣры исповѣдники, не имате бо благодати святаго Духа въ своей церкви, мы же, православныи сущи, дѣйствительную силу благодати святаго Духа имамы, еже и дѣломъ показати всегда готовы, Божіею помощію, есмы“. Они же прѣнѣмъ словесъ и съглаголаніемъ хотяху показати сіе. Онъ же рече: „ни, не словопрѣніемъ, но дѣломъ хочу да пока (18 л.)жете, или азъ да покажу въ увѣреніе всѣмъ“. Они же рѣша: „како убо показати имамы?—нѣсть бо мощно инако, аще не отъ божественныхъ писаній словомъ изъявити“. Онъ же рече: „въ словопрѣніяхъ трудъ безъ конца есть, нѣ кромѣ словопрѣнія въскорѣ се, Богу поспѣшествующу, мы показати можемъ; идемъ, рече, посреде града и тамо воду чисту да принесутъ, и мой архіерей съ своими іереи предъ всѣми посвятить ю, такожде и ваши таможде особѣ да творятъ, и тако посвятивше, въ вашей велицей церкви до 40 дней, запечатлѣвше и азъ и вы своими печатми и воду и церковныя двери, поставивше знаменанно въ особныхъ сосудѣхъ заключимъ. Ихъже убо истлѣнна пребудеть, якъ же нынѣ отъ источника взята будетъ,

сихъ вѣра истинна есть, а ихъже растлѣется, и вѣра зла есть. Аще же убо моя вода нетлѣнна, якъ же уповаю на Бога, пребудеть, невзбранно съизволите ми церковь создати, аще же ни, то, по хотѣнію вашему, не създамъ“. Они же вси единогласно възопиша: „добрѣ, добрѣ; будѣ тако“. На утрѣи же изыйде Господарь съ всѣми боляры и съ дворомъ своимъ на тръжищи, по обычаю съ литією и епископъ и іерее съ нимъ, съ кресты, со свѣщи же и съ кадила, и на устроенномъ мѣстѣ ставше, великое освященіе водѣ сътвориша, молящесь вси съ слезами и въздыханми, да прославить Богъ православную вѣру, зловѣрныя же да постыдитъ. Латинницы же такожде особѣ таможде предъ всѣми, по своему обычаю, освятиша воду и солію осолнша; и тако, освящыше, каждо въ особномъ съсудѣ влѣяша свою священную воду и обоихъ странъ печати оба съсуда запечатлѣша и, внесше, въ великой поставиша латинской церкви и, заключивше двери, запечатлѣша и отъидоша. По вся же дни прилѣжно Господарь съ епископомъ и іереи и съ всѣми православными моляшесь, постя. Такожде и латинницы творяху. Минувшимъ же ѿ и пятимъ днямъ, по Божію откровенію, прииде къ нему епископъ и рече: „Господарю, призови латинники и ихъ іерея, и не жди установленнаго дня чстыредесятаго; идемъ къ церкви и, отпечатлѣвше, отврѣзѣмъ двери, и узриши благодать Божію и якъ вѣрныи раби его, истинно уповающии на нѣ, не постыдятся“. Господарь же, призвавъ вся по съвѣту епископа, иде къ церкви и, отврѣзше двери, внидоша вси, и впрѣвыхъ православный епископъ, преклонъ колѣнѣ, съ слезами помолися Богу, глаголя: „Боже, едине въ въ Троицѣ святѣй славимый и поклоняемый, якъже древле праведнаго твоего Елію въ извѣщеніе твоея истины услышалъ еси огнемъ и посрамилъ еси злочестивыхъ: [(18 л. об.) сиче и нынѣ услыши мя, недостойнаго раба твоего, и всѣхъ предстоящихъ вѣрныхъ рабѣ твоихъ, не ради достоинства нашего, его же не имамы, нѣ славы ради имени Твоего святаго и утвержденія ради истинныя, яже въ Тя, нашея вѣры, яви неотъемлемую благодать святаго Духа отъ воды сея, неистлѣніемъ ея да увидятъ вси предстоящии, якъ въ единой точію восточной греческой Твоей съборной церкви истинна есть вѣра и дѣйствительная благодать святаго Духа: Ты

бо единъ еси благословий и святый всяческая, Боже нашъ, и Тебѣ славу возсылаемъ Отцу, и Сыну, и Святому Духу, нынѣ и присно и въ вѣки вѣковъ, аминь“. Воставъ же, поя—„Господь, просвѣщеніе мое и Спаситель мой, когось убою,“—разпечатли съсудъ, въ немъ же вода священная бѣ, и возрѣвъ на воду, чистѣйшу и свѣтлѣйшу, нежели первѣе сущу, обрѣте, и обонявъ свойственно годное благоволеніе, аки отъ ретяцаго источника вземлема бываетъ оцутивъ, възопи, глаголя: „Слава Тебѣ, Боже нашъ, не презрѣвшему моленія наша, слава Тебѣ, прославляющему церковь свою, слава Тебѣ, предивно утврѣждающему православную вѣру и не посрамившему насъ въ упованіи нашемъ“. И къ всѣмъ рече: „пріидите и видите, како толико дній сія вода стоя, благодатию святаго Духа, не истлѣнна пребысть, и увѣряйтесь, якъ истинна есть вѣра наша православная“.—Латинници жъ, такожде помолившись и службу по своему обычаю съврѣшивше, разпечатлѣнна съсудъ, въ немъ же ихъ вода бяше, и абіе же отъврѣзше, вся церковь наполнися смрада, якоже устрашится всѣмъ латиннискомъ и съ удивленіемъ възвѣстити: „истинна есть вѣра греческая, яже господарь съдръжитъ, да съзидаетъ церковь своя вѣры въ нашемъ градѣ, понеже бо якъ сего възбранихомъ, Богъ разгнѣвася на насъ и засмердѣла вода наша“. И тако посрамлени латинници съ своими іерей съ велимъ стыдомъ разыдошася, инѣи же отъ нихъ къ православной обратишася вѣри. Господарь же съ епископомъ своимъ, и съ іерей, и всѣми боярами и вои своими, исполнь радости и веселія, возвратись въ дворъ свой, славя и благодаря Бога о бывшемъ преславномъ чудеси на утврѣжденіе истинныя православныя вѣры. Сотвори жъ учрежденіе велие въ той день всему граду и всѣмъ воємъ своимъ. Съ клятвою же изволиша вси жители земли Семиградскія создатись церкви и еже никогда же разорѣти ю. Абіе же Господарь нача созидати (нѣ не въ градѣ, да не премѣненіемъ время разорять ю, нѣ на предградіи, близъ стѣны града, на красномъ мѣстѣ, и создавъ ю, освяти „ и епископію тамо принесе (на иномъ бо прежде мѣстѣ живяху епископи), идѣжъ и донынѣ, благодатию Божіею, пребываютъ. Постави же тамо перваго епископа Бѣлграду Іоанна, мужа кротка, добродѣтельна и свята, иже тамо

святѣлѣпно живя, и чудесемъ благодать получить сподобись. По представленіи же его, тѣло его нетлѣнно, благовоице доднесь пребываетъ, чудеса многая творя вѣрою къ рацѣ его приходящимъ, въ славу Христа Бога нашего, Ему жъ подобаесть всякая слава, честь и поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ, и съ пресвятымъ и животворящимъ Его Духомъ, нынѣ, и присно, и въ вѣки вѣковъ, аминь. Се же написано прочтохъ въ мултанскомъ лѣтописцѣ, и отъ многихъ самовидецъ достовѣрныхъ слышахъ, изрядніе же отъ папы Вистярника тогда бывшаго, нынѣ жъ логомета великаго Угровлахійскія земля сущаго, и отъ Драгомира великаго питаря тоя жъ земля.

Бѣ нѣкто юноша, именемъ Стефанъ, служа у родителей моихъ, родомъ русинъ отъ Каменца Подольскаго, кравецъ художествомъ, смѣренъ, чистъ, богоговѣиъ, и никогда же правила церковнаго, яко же инокъ, оставляше. Единою же, по обычаю своему, въ полунощи вставъ на молитву клеветъ же ради своихъ, иже въ единомъ же дому спяху, да не ругаются ему (всегда бо, егда видяху его молящася, ругахусь ему), изыйде вонъ и вѣ моляшеся. Молящусь ему со слезами, свѣтъ велій осія его; онъ же, пристрашенъ бывъ, възрѣвъ на небо и видѣ крестъ велій отъ звѣздъ свѣтло сіяющъ и слыша гласъ, глаголющъ къ себѣ: „человѣче, изыйди отъ мира и иди въ монастырь и тамо, потщався, обрящени покой“. Се же видѣвъ и слышавъ, паче страшенъ паде на лице своемъ, обѣщася инокъ быти, рече: „яко же Ты, Господи, Исусе Христе, Боже мой, хочещи, настави мя и пойду въ истинѣ твоей“. И тако наутріи моли родителей моихъ, да отпустятъ его; они же не хотяху, вельми бо послушливъ и добръ быше юноша. Онъ же, и нехотящимъ имъ, отъиде и въ Сочавицкій монастырь, въ Молдовлахійской земли сущій, вшедъ, отречеса мира, бысть искусенъ инокъ, и нарекоша ему имя Аѳанасіе. Се же, сущу ми въ монастырѣ Сочавицкѣмъ, въ лѣто 441, септ. мѣсяца въ 14 день, самъ сего Аѳанасія, повѣдающа се, слышахъ, егда въпрошахомъ его, чего ради отбѣже отъ родителей моихъ и како бысть мнихъ. Написахъ же, да увѣ-

мы, како Богъ любить измлада въ чистотѣ и въ молитвахъ пребывающихъ и всегда Ему служащихъ, и якъ и самъ къ нимъ бесѣдуетъ и путь спасенія показываетъ въ честь и славу своего неприступнаго Божества, Ему же слава во вѣки, аминь.

|(19 л. об.) Нѣкто Александръ Музеля, врачъ хитростію, въ предѣлѣхъ Кіевского воеводства, паче же Волынскаго отъ всѣхъ знаемъ, Грекъ родомъ, парализемъ нарушенный въполъ, врачествомъ не можаше исцѣлѣти; въ лѣто же 4478 „ „ въ печарскій монастырь пришедъ и слышавъ отъ братіи, якъ мнози исцѣленія отъ мира отъ главъ святыхъ, иже суть въ пещери, исходящаго, мажущіисъ приѣмлютъ, службу божественную въ пещерѣ послушавъ, съ благоговѣніемъ и вѣрою возьмъ отъ святаго мира, помаза болѣзненную своего тѣла полъ. Изшедъ же изъ пещеры, Божіею благодатію преста ему болѣзнь и исцѣли молитвами отецъ нашихъ, иже въ пещерѣ, въ славу и честь Бога, въ Троицѣ славимаго, аминь. (Roku którego Sahaydaczny umar[1], tegoż roku o środoposćciu był w Kijowie, a to się po wielkiejnocy działo).

Въ лѣто 4478 „ „ четыры ловцы, ихъ же нарицають севруки, отъ града „ „ изыйдоша ловитвы ради звѣрей и рыбъ въ пустынь, нарицаемой орельская, идѣже севруки ходять, и тамо ходяще. Егда възратитися възхотѣша, Божіимъ хотѣніемъ заблудиша, и немогущимъ имъ изобрѣсти путь, имъже бы възвратили въ свой градъ, хождаху заблудѣше двѣ седмици, и уже не имяху и чесо ясти, оскудѣла бо бѣ имъ пища. Скорѣбящихъ же имъ и по пустыни ходящимъ, Божіимъ произволеніемъ обрѣтоша стезю малу, новопотлаченну, и съ удивленіемъ, възрадовавшись, идоша ею, и възрѣвше видѣша кунцу малу, изъ нея же куреніе дыма исхождаше, и вшедше въ ню, обрѣтоша трапезу и на ней грушы дивніи въ медѣ и вареніи и пещь малу, въ землѣ ископану, въ ней же груши на изсушеніе вметаны, и горнецъ малъ, въ немъ же сокъ вареныхъ грушъ бѣ. Видѣвшіи же се, ужасошася и, ничесому же прикоснувшись, скоро изыйдоша, мняще, якъ разбойническое обиталище есть. Изшедше два

отъ нихъ отъ единой стороны кущи, два же отъ другія, съкрывшесь, стрежаху съ самопалы прихода разбойническаго. Стрегущимъ же имъ, видѣша отъ пустыня мужа святолѣпна, брадата, власи длъги нмуца, въ одежды отъ лыкъ и сплетенной, длъгота ея ниже колѣнъ, рукавы же по локтей, въ лычанныхъ обовенъ до полголеней и плетенныхъ обущехъ, на главѣ жъ такожде лычанный, якъ же иноческій, и плетеный подкапокъ, на руцѣ жъ секиру нмый —идяше; якъ же убо приближись кущи, абіе духомъ позна приходъ чловѣческій и нача въ пустыню въспять бѣгати. Они же, видѣвше и познавше, якъ пустынножителъ есть, начаша гнати по немъ въпїюще: „не бѣгай отъ насъ, чловѣче Божій, нъ пождавъ помилуй насъ, якъ христїане есмы отъ пути **||**(20 л.) заблуждены,“—и повѣдаша, отъ коего града суть. Онъ же, слышавъ, якъ христїане суть, ста. Они же, приближшесь, поклонишась ему до земля; онъ же, цѣловавъ ихъ Христовымъ именемъ, рече: „Господь и Богъ нашъ Іисусъ Христосъ, сый благословенъ въ вѣки, да благословитъ и помилуетъ васъ чадца“. Они же рѣша: „аминь“. Введе ихъ въ куцу и молитву сотвори, даде имъ отъ грушъ, яже въ кущи бяху, ясти. Вечеру же бывшу (поздѣ бо бѣ уже, егда прїя ихъ въ куцу свою) ста на молитву, и они, по повеленію его, сташа. Повели же имъ, стояще, не взираи сѣмо и овамо, ни жъ панъ, точію, съ благоговѣніемъ долу очи испустивше, на землю зрѣти, послушающе молитвы. Молящимжесь имъ, единъ отъ нихъ, не стрѣпѣвъ, възрѣ панъ, и вѣдѣ его не на земли стояща, нъ на воздусѣ, простертѣ руцѣ къ небесемъ нмуца, стопы же его вышше колѣнъ ихъ на воздусѣ бѣху стояще. Надлѣзѣ же помолився и скончавъ молитву, повѣли имъ спати. Мало сѣдше самъ же, изшедъ изъ кущи, обѣнонцъ, на молитвѣ стоя на воздусѣ, съ слезами моляшесь; единъ же отъ нихъ, стрежа своя клеврѣты спящая (таковъ бо они обычай нмутъ), се видяше. Егда же нача свѣтати день, прїнде къ нимъ и, възбудивъ я, рече: „въстаните, время уже есть Богу молитись и извести васъ изъ пустыня“. И тако молящесь, паки на воздусѣ видѣша его стояща; по молитвѣ же изыйдоша въ путь, изводя ихъ изъ пустыня. Идуцу же ему предъ ними, въпрошаше ихъ о церквахъ православныхъ и нынѣ стоятъ, и

поучаше ихъ, еже всегда молитись, добродѣтельно жити и никого-же обидѣти ни въ чесомъже, въ правовѣрїи жъ твердыми и незыблемыми быти. Вопросы же ихъ и о печерскомъ и межигорскомъ монастырѣ, како стремчи суть, и о архимандритѣ печерскомъ Елисеѣ, аще живъ есть (еще бо тогда живъ быше). Единъ же отъ тѣхъ козаковъ, съзиди идый, знаменіе творяше на деревьяхъ, удуже идяху, да и по семъ познаетъ путь ити къ старцу. И по двою дню изведе ихъ изъ пустыни, показа имъ путь правъ къ граду ихъ. И благословивъ ихъ именемъ Господнимъ, въсхвотъ возвратитись въ пустыню. Они же, поклоншесь ему, отъ Бога наставлени, да не сїце многоцѣнное съкровище въ пустынѣ изобрѣтенно, безпамятно паки въ пустынѣ невѣдѣніемъ покровенно остане, съ слезами начаша молити старца, именемъ Господнимъ заключающе, да скажетъ имъ, кто есть, откуда и како приде въ пустыню сію, и много время имать, отшельжъ въ пустынѣ живетъ. Онъ же, принуждаемъ отъ нихъ, неволею нача сказати имъ сїце: „Азъ, рече, чадца, инокъ есмь отъ Межигорскаго монастыря, и тамо живя, прельщенъ отъ діавола, въ грѣхъ впадохъ, нъ Божією благодатією, нехотящаго смерти грѣшника, въ чувство придохъ и, видѣвъ свое іуденіе, начахъ каятись и молити Бога, да наставитъ мя на покаяніе, и молящужьмись, приде ми помысль въ сердцѣ, глаголя: „изыйди изъ монастыря и иди въ пустыню, и тамо обрященіи покааніе“. Приемъ же сей помысль **|| (20 л. об.)** азъ, аки отъ Бога извѣщеніе, рекохъ: „Ты Господи, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастись, настави мя, амо же Ты Самъ волиши, да пойду въ путь Твой. И тако, молясь, изыйдохъ; Божіимъ промысломъ и наставленіемъ придохъ въ пустыню сію и уже тринадцать лѣтъ, не видя человѣка, самъ единъ, якъ же мя видите, благодатію Его пребываю въ кущѣ оной, юже видѣсте, плоды пустынными доселѣ питаемъ“. Имя же, вопросиша, что ему есть. Онъ же рече: „грѣшный и нецотребный Божій рабъ Григорій есмь“. Они, поклоншеса, благословеніе отъ него просиша. Онъ же рече: „да благословитъ и помилуетъ васъ Богъ, отъ Сїона живый въ Іерусалимѣ“,—и се рече, възвратись въ пустыню. Они же идоша въ путь свой, славяще Бога, сподобившаго ихъ, подобнаго Павлу Оивейско-

му, своего угодника видѣти. Пришедше же въ градъ, никому же видѣнное повѣдаша, нѣ многу времени минувшу, въ молчаніи о семъ пребыша. По времени жъ, Божиимъ хотѣніемъ вспомянувшѣ, начаша повѣдати іереемъ и граждапомъ. Се же пѣцци отъ іереев и отъ благочестивыхъ мужей слышавше, поревноваша и сами ити тамо и посѣщати Божіа человѣка. И взявше иноческія ризы, хлѣбъ же и рыбы и иная отъ иноческихъ ядій, съ опѣмъ, знаменовавшемъ на деревьяхъ путь, идоша, и обрѣтше знаменія, идоша даже до кущи оной и, внидше, обрѣтоша въ ней вся: и груша оная оставшая и горнецъ, якъ же и прежде, нѣ уже растлѣнна и отъ птицъ позобанная, познавше, якъ по различеніи отъ нихъ человѣкъ Божій къ тому не възвратись въ кущу, нѣ въ дальнюю пустыню, предзрѣвъ Духомъ святымъ еже отъ человѣкъ тщетныя похвалы, на безмѣтвіе побѣже. (Бога бо искренно възлюбившии, аки серна отъ тенета бѣгають человѣческія суетныя славы и тщетнаго ихъ събесѣдованія: да не человѣческою, еже на время, славою погубятъ, яже отъ Бога вѣчную на небесехъ, и суетнымъ ихъ собесѣдованіемъ устранився пресладкаго всегдашняго зрѣнія и непрестаннаго Ему събесѣдованія). Возвратишася въ своя и скорбяще, якъ отщетишася толика Божіа благодати, не сподобшеся Божіа видѣти человѣка. Се же они самовидцы четиры, въ оброцѣ суще въ монастырѣ печерскомъ въ лѣто 48^л»

“ повѣдаша братіи, братія же, отъ нихъ слышавшии, повѣдаша намъ, мы же написахомъ се въ славу Божию, иже и днесь, якъ же и древле, различно прославляетъ угодники своя и на пользу нашу блаженное ихъ изъясняетъ житіе, на утвержденіе православныя нашея восточныя вѣры: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки, аминь.

(21 л.) Повѣда намъ Янъ Древецки, скарбный кіевскій, якъ человѣкъ единъ именемъ Іоанъ, житель веси Зарубинець, юже дръжить самъ отъ пани виленской, бѣса люта имый, часто мучимъ люто отъ него бываше. Хотяше избавитись отъ него и исцѣлѣти, многа мѣста, на нихъ же исцѣленія бывати повѣдаютъ отъ латин-

никъ держимыя, приходяше (якожъ Сокаль, Лежанскъ, святыи Крестъ, Калварію, Ченстоховъ, и Журовиче, еже уніате дрѣжаты) и у нихъ исповѣдашесь и причащаше[сь], вѣру ихъ принимая, нѣ убо ни единыя ползы обрѣсти възможе, нѣ паче горее мучимъ бываше. Въ лѣтоже 4733 на праздникъ пресвятой Богородицы успенія прииде въ Печарскій чудотворный монастырь, идеже при литургіи божественной стоя, егда възгласи священникъ—„изрядно о пресвятѣй, чистѣй и преблагословеннѣй“, и проч.,—възопи веліимъ гласомъ бѣсѣ изъ него: „Маріе, не мучи мя, уже бо исхожду отъ него“,—и абіе изыйде. Человѣкъ же паде на земли якъ мертвъ, якъ устрашитись людемъ всѣмъ, окрестъ его стоящимъ. По окончаніи же богородичныя пѣсни, вѣста здравъ, и отъ того часа исцѣли и иде въ домъ свой, славя Бога и святую Богородицу и всѣмъ повѣдая исцѣленіе въ Печерской церкви, молитвами пресвятыя Богородица на немъ бывшее, въ славу Бога, въ Тронцѣ славимаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Въ лѣто 4741. Повѣда памѣ Александръ Велогорскій, якъ братъ его на Волинѣ въ дому разболѣсь и, огневицею распалемъ, велми болѣзноваше, якъ не възмоци ему ниже отъ одра вѣстати. Единою же, призвавъ его, рече: „молю тя, брате, пошли въ печарскій монастырь къ архимандриту принести ми монастырскаго вина, вѣрую бо Богу моему, якъ точію вкушу его, абіе молитвами пречистыя Матере Его здравъ буду“. Онъ же абіе сътвори тако. И посланный же по колико днѣй принесе отъ архимандриты Плетенецкого Елисея вино, абіе же, съ радостію приѣмъ больный, рече: „Господи, Іисусе Христе, молитвами твоея пречистыя Матере исцѣли мя виномъ симъ“,—и испивъ единою якъ полгорнца, успе. Минувшу же якъ часу единому, вѣста и обличеса въ рѣзы и нача ходити, повелижъ себѣ дати ясти, и отъ того часа здравъ бысть, молитвами пречистыя Богородица, юже всегда славяше предъ всѣми, якъ благословенную въ вѣки, аминь.

[(21 л. об.) Повѣда намъ Ісаакій Боришковичъ, Епископъ Луцкій, глаголя: при архимандритѣ Печерскомъ Никифорѣ Турѣ, сущу ми панамаремъ, се есть параккисіархомъ, въ лѣто 4543 на празникъ святаго преподобнаго отца нашего Θεодосіа печерскаго, егда по обычаю бденіе всенощное свечера съврѣшашесь, архимандритъ отъ начала не приде въ церковь, но, съ князы и инѣми благородными бесѣды творя, въ келіи кѣснѣше. По обычаю же азъ съ іереемъ и діакономъ, видя въ архимандритскомъ сѣдалищи мужа благообразна и святолѣпна, и воческо одѣяна, стояща, лицемъ блѣдна, недолгобрадна и, не домыслиаяся о немъ, кто есть, нѣ мняще его архимандрита быти, идохомъ и, поклоншесь ему, лобзахомъ рукѹ его и пріяхомъ благословеніе. Всю жъ ночь на архимандритскомъ мѣстѣ бѣ, аки молясь, стоя. Подобенъ же бѣ иконѣ святаго Θεодосіа, якъ же вышѣ рѣхомъ. Начинающе же діакону на поліелеи и на ѿ пѣсни кадити, по обычаю благословяше. Егда же начаша славословіе пѣти, архимандритъ съ князы и съ боляры приде. Мы же, видѣвше архимандрита идуща, ужасни рѣхомъ къ себѣ въ олтарѣ стояще: „да аще нынѣ архимандритъ идетъ, кто убо естъ всю ночь стояй на мѣстѣ его, отъ него же и благословеніе пріяхомъ?“—и възрѣвше не видѣхомъ его. Абіе же проразумѣхомъ, якъ преподобный отецъ [(22 л.) нашъ святой Θεодосій бѣ, честь своего престола съхраняя и увѣряя насъ, якъ всегда, якъ же бодрый пастырь о стадѣ своемъ къ Богу безпрестани молится и не отступаетъ отъ насъ, аще и лѣнивыхъ правителей имамы,—и прославихомъ Бога, сподобившаго насъ своего угодника, нашея же печерскія Лавры первопрестольника и учителя видѣти и благословеніе отъ него пріяти. По скончаніи же утрѣни, повѣдахомъ архимандриту видѣнное. Онъ же съ плачемъ рече: „мене ради, о чадца, вѣдѣніе се бысть, да навикну, якъ архимандриту прежде всѣхъ подобаетъ на церковномъ обрѣстись правилѣ, такожде и на всякомъ дѣлѣ богодухновенномъ“,—и отъ того часа нача частѣе обрѣтатись въ церкви, и себѣ опаснѣе внимати, въ славу Бога, предивно и различно путь спасенія людямъ своимъ показующему, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ, аминь.

Въ лѣто 4784, мѣсяца окт. 17, приключшумись въ Туровскомъ градѣ въ епископіи быти отъ любве, яже къ пресвятѣй Богородици и ко чудотворной иконѣ ея, яже тамо есть,—благословеніемъ епископа Аврааміа молебное акаѳистово на утрѣни съврѣшихъ въ столичной церкви пѣніе; по съврѣшеніи же идохъ и, поклонся, лобзахъ образъ чудотворный пресвятѣй Богородици. Оле чудо! только благовоніе ощутихъ отъ образа исходящее благолѣпное, елико отъ всѣхъ аромать, яже суть на земли (якъ же азъ мню) быти не можетъ: не точію бо телеснѣ сего ощутивъ, неизреченно усладихся, нѣ и душа моя неизглаголаннаго веселія исплѣнилась. Абіе же исповѣхъ се епископу, въпрошая его, аще ли всегда сиче икона сіа благоухаетъ. Онъ же рече: „благоуханія николижъ ощутихъ, нѣ се вѣмъ, якъ чудотворна есть“,—и повѣда ми сецеву о ней повѣсть, глаголя: „глаголють о образѣ семъ, якъ отъ Херсоня, се есть Корсуня, греческаго града, иже на черномъ морѣ, Владимѣромъ, великимъ княземъ рускимъ, егда крестись, принесенъ бысть здѣ; многа бо чудеса тамо творяше, якъ же и до нынѣ здѣ творить“,—и повѣда ми и се глаголя: „яко братъ мой, іеромонахъ Матѳей, прежде малаго времени велми разболѣсь бѣ, якъ уже и къ смерти приблизитись ему; и ниже взирати, ниже глаголати добрѣ могущу, въспомянухъ себѣ чудотворный образъ, и абіе идохъ и молебень отпѣвъ, взяхъ едину златницу, иже на образѣ и свѣсѣхъ больныи, абіе же,—оле пресвятыя Богородицы благодати [(22 л. об.) и глаголати добрѣ нача въ удивленіе всѣмъ тамо тогда бывшимъ. И такъ не помнозѣ здравъ бысть, житіа уже отчаянный. Мнози же, рече, и пніи, съ вѣрою приходящіи къ сей святѣй иконѣ, исцѣленія всегда получаютъ“.—Видѣте убо, братіе, како пречистаа Дѣва Богородица благовоніемъ показа, якъ любима ею велми акаѳистова пѣснь и благопріятна есть. Сего ради потщимся частѣйше, якъ даръ пречестенъ, акаѳистово богодухновенное пѣніе той приносить, да и она, сіе пріемши, якъ же шипокъ благовоненъ Сыну и Богу своему принесетъ и милостива намъ Того сътворитъ. Все бо, якъ мати, у Сына своего испросити намъ можетъ, по достоанію тую блажащимъ, милостива бо есть и бла-

госердаа мати и милостива имать изъ нея рождѣшагося Бога, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ и пресвятымъ и благимъ и животворящимъ Его Духомъ, нынѣ, и присно, и вѣки вѣкомъ, аминь.

Повѣда намъ Анастасій Кримковичъ, митрополитъ Сучавскій, глаголя, якъ единою сущу ему въ монастырѣ своемъ, нарицаемѣмъ Драгоміерна, иже онъ създа имѣніемъ Луки Стропча, логовета векаго Молдовлахійскія земля, (сей бо Стропча, не хотя отъ челоуѣкъ временныя славы, ею же обыкоша людіе мзды трудовъ и добродѣтелей своихъ отъ Бога погубляти, нѣ отъ Бога, вѣдущаго тайная сердець челоуѣческихъ, почестъ пріяти, вся имѣнія своя, никому жъ вѣдуцу, колико лѣтъ прежде своей смерти сему митрополиту съ клятвою вдаде, еже своимъ именемъ създати монастырь, никому же повѣдая, якъ имѣніемъ его зиждетъ, якъ же и сътвори: създа бо великій и красный монастырь паче инѣхъ монастырей, въ Молдовлахіи сущихъ, и многимъ златомъ и серебромъ и многоцѣнными священными одежды украси, и селы и винограды обогати; пѣ убо Богъ, видя, еже сътвори Стропча Его ради въ тайнѣ, въздаде ему явѣ; по смерти бо его вси, увѣдѣвши о семъ, не митрополитовъ уже монастырь онъ именуеть, нѣ Строичевъ),—въ единъ отъ дній папамарь, не по обычаю рано въставъ, на утреню въсклепа, нѣ уже близъ сущу дню; пришедъ же къ церкви отворѣти двери, обрѣте я отворѣсты, и вся свѣща зажженны, посреде же церкви палой положенъ и книга отворѣста на немъ. Стропча же логовета стояща и чтуща на книзѣ видѣ [(23 л.) Вшедшу же ему отъ страха не вѣдаяше что творити, нѣ хотяше побѣщи; Стропча же, стояй посреде церкви, обращя, рече къ нему аки съ гнѣвомъ: „доколѣ ми труды дѣеши, о лѣнивче, и не оставляеши мя почивати, азъ бо уже много крѣтъ вмѣсто васъ, Господеви предстоя, утрѣннюю совершаю Ему хвалословіе, и да не лѣнивства вашего ради прогнѣвается Владыка, егда время славословіа Его приходитъ, принужденъ вашимъ нерадѣніемъ, въставъ, пѣніе Ему приношу; нѣ убо отсели, оставивше лѣнивство въ время подобно на славословіе Бога нашего въстаните, къ тому

бо не възмогу умолити о васъ Владыку, аще не сами трезвитесь“. И пакы рече ему: „вся, яже видѣлъ еси, и слышалъ еси иди и повѣждь митрополиту; ігумену жъ и братіи рцы: „внимайте себѣ прочее и трезвитесь, аще спасеніе свое любите“. Онъ же, исплънь страха и ужаса, еще трепеща прибѣже къ митрополиту и повѣда ему вся, яже видѣ и слыша. Митрополитъ же абіе ужасенъ приде къ церкви и никого же обрѣте, точію свѣща горяща и на налои посреда церкви книгу, въ ней же прологъ того дня, на немъ отврѣзту лежащу, абіе же, не вѣруя панамару, митрополитъ повели ему на святѣй трепезѣ клятись, якъ не самъ свѣща зажже, ни жъ налой съ прологомъ постави, нъ сице я обрѣте, и якъ и двери само отврѣсты быша и Строица логовета, посреда церкви стояща, тогда видѣ и повѣдаемая глагола къ нему. И тако предъ всѣми клясь, якъ истинна суть повѣдаемая отъ него. И прослави митрополитъ Бога, и вси братія, поклоншесь, славу въздаша предивно спасенія путь имъ являющему Христу, и отъ того дне начана опасно житіе свое исправляти и къ церкви утръневати и себѣ каждо ихъ внимати. Въ славу Отца и Сына и святаго Духа, Бога, въ Троицѣ единого, славимаго и покланяемаго, аминь.

[(23 л. об.) По умертвіи князя Александра Острозкого Ярославскаго, осташа сыны его два въ малыхъ лѣтахъ,—единому имя Константинъ, другому жъ Іоаннъ, въ православной церкви восточнаго благочестія крещеннаа; мати жъ ихъ княгиня Анна Костчанка, латинскія сущи вѣры, къ своей вѣры ихъ обратити хотя, учителя ихъ православнаго іерея Лаврентія Зизанія Тустановскаго и отъ нихъ и отъ церкви Ярославскія изгна, и тако облести отрочища отрещися православныя отеческія ихъ вѣры, своей же съвѣкуши. Въ тожь время, сгда увѣщаваше ихъ православіа отрещися, Богъ пророческимъ духомъ подвиже іерея нѣкоего латинскаго, именемъ Станислава, отъ предградія ярославскаго, отъ костела, нарицаемаго святаго Якова, вже, пришедъ къ княгини, рече: „престани, княгини, отвращати своя дѣти отъ отеческія ихъ вѣры; аще бо отвратиши ихъ, конечнѣ княжатъ Острозскихъ домъ и племя ихъ ты погубиши; въ младости бо своей сына твоя оба измрутъ, и не възрадуеши въ нихъ,

тебе жъ гнѣвъ Божій постигнетъ; аще жъ оставши ихъ въспита-
тись въ своей ихъ отеческой вѣры, Богъ ихъ имать благословити,
и възвеличати, и множити, якъ же прародителей ихъ и отца ихъ,
и тебе съ нимъ възблагословить“.—Іезуити же, слышавше се, рѣ-
ша: „не подобаетъ сего безумнаго іерея послушати ти, о княгини,
изумибось и не вѣсть, что блядословить“,—и аки безумному ру-
гахусь, и изгнаша отъ княжескои палаты. Не по многихъ же
днехъ, не послушавши княгини Господня гласа, бывшаго къ ней
о сынехъ еи іереємъ тѣмъ, увѣща сыны своя, и отвратишась отъ
православія къ латинской вѣри, и егда исповѣдашась у латинскихъ
іерей и въ великомъ костели, нарицаемымъ Фарра, въ Ярославѣ,
причастишась и начаша по обычаю своему (благодаряще Бога о
семъ) *те Деум лаудамус*, се есть Тебе Бога хвалимъ, пѣти,—іерей
опъ прииде къ княгинѣ, въ костели сущима и сынома еи тамо
близъ ея, и рече къ ней въ услышаніе [(24 л.) всѣмъ: „радуешись
нынѣ, о княгини, и поеши—*Te Deum laudamus*, якъ отвратила еси
сына своа отъ отеческіа вѣры: нѣ виждь, якъ не по мнѣмъ вре-
мени, оба сіа на носилахъ*) мертва зря, горко възплачеши и
и възридаешись“. Сежъ глаголя, съ гнѣвомъ и жалостію рукою
показоваше на княжата.—Прежде же сего всего сицево наказаніе
къ княгини отъ Господа и пророчество о сынахъ еи прииде. Въ
лѣто 4779 мѣс. августа „ „ въ Ровенскій градъ прииде
пѣкто пелgrimъ, се есть странникъ, къ вуйту града того, Тимо-
ою Олшевскому именемъ, и отдаде ему писаіе, ляцкимъ писме-
лемъ написанное, глаголя: „отдаждь сіе княгини Ярославскон; азъ
бо далекости ради пути не могу ити къ пей“. Вуйтъ же, возьмъ,
не възможаше прочести, понежъ не вѣдаше ляцкаго письмене.
Странникъ же онъ отъиде въ путь свой. Вуйтъ же, хотя увѣдѣти,
чго есть въ хартіи оной написано, умоли пѣкогого благороднаго,
нарицаемаго Улятицкій, латинскія вѣры сущаго, писменника доб-
раго, прочести ему сіе. Опъ же, прочетъ, не хотяше изрещи въ
немъ написанное, нѣ рече: „вуйте, или съжжи или раздери писа-

*) Сверху написано: *марахъ*.

не сіе; не добро ти будетъ, аще оддаси е княгини; понежъ злое пророчество есть о погибели дому князятъ Острозскихъ“. Вуйтъ же намнози умоливъ его, да прочтетъ ему, и ели умоленъ, прочте ему. Сяцево же писаніе бѣ лядкимъ языкомъ и писмены:

Miłościwa Xiężno Anno! Ja Heliasz pustelnik puszczy Narewskiej, w której puszczy mieszkałem lat siedmnaście, pokarmy mnie były ziółka y iagody suche, a s potoka ciekącą wodę piałem y to nie codziennie y nie dosytości, co pod przysięgą powiadam sprawiedliwie. A gdy poczeli ludzie o życiu moim swiedzieć y mnie nawiedzać, iam umyślił yść do ziemi świętej y puściłem się wprzód do Krakowa, gdzie nawiedziłem grob św. Stanisława. A potem puściłem się drogą według obietnice swej, w której drodze ydąc noclegi moje zawsze miewałem w polu albo w lesie, gdzie mnie noc zastawała, a we wsi y w mieście nierad nocowałem; iałmużny nie prosiłem ni odkogo, (24 об.) a nocleg, stojąc zawsze pod drzewem, na modlitwie odprawowałem. A gdym barzo osłabiał od snu, tom trocha wsiadszy sen morzył; toć pod przysięgą prawdę powiadam. A gdym przyszedł do Lwowa [y obaczyłem cerkwie ruskie, o których wierze ledwie kiedy co słyszał, a nabożeństwa ich nigdy nie znał, y tak mi się zdarzyło być w monastyrze św. Jerzego, y coś mi się nabożeństwo podobało. Jednak drogi swojej onej zwyczajney nie zaniechawszy, przyszedłem do miasta Ostroga, gdzie przyszli mi na pamięć oni wielcy xiążęta Ruscy Ostrozcy, chcąc tedy więcej ich nabożeństwu się przypatrzeć, poszedłem do cerkwie, gdzie mu się przypatrzywszy, barzo mi się podobało, y tam bywszy wspomniałem, że kiedyś słyszał o Kiiowie, y o pieczarach y w nich o ciałach świętych, y tak puściłem się do Kioiwa, tak iako y pierwej drogę odprawując. Bywszy tedy w Kiiowie y pieczarach, puściłem się znowu w drogę do ziemi świętej, a gdym przyszedł trzeciego noclegu od Kioiwa pod iedno drzewo, y począłem według zwyczaju mego modlitwy odprawować, ukazał mi się anioł Pański z nieba z gołym ognistym mieczem, grożąc mi y rozkazując, abym szedł do ciebie, xiężno Anno, a opowiedział ci gniew Boży, y to tobie oznaymił, abys ty synów swoich Konstantyna y Iwana od ich wiary nie odwodziła;

gdy oni przy wierze swoiey oycowskiey zachowani będą, wywyższy Konstantyna, iako onego wielkiego ich przodka Konstantyna; a Iwana iako onego ich przodka Iwana: y będą długo wieczni y szczęśliwi, y ciebie Pan Bóg błogosławić będzie. A ieśli ich odwiedziesz od ich wiary, tedy, państwa swego nie doczekawszy, w iednym roku pomrą, a ciebie żywą robacy ziedzą, y do piekła oddana będziesz; (25 л.) co pod przysięgą powiadam a niełgę. A iż sam do ciebie za pilną tą moią drogą iść nie mogę, posyłam ci przez pielgrzyma iednego to moje pisanie, któremu we wszystkim wiarę day, boć prawdę powiadam a niełгę, Panu Bogu cię oddaіę. Napisan pod drzewem, gdzie mi się Anioł Pański ukazał] *).

Слышавъ же се вуйтъ чтомое, рече: „не хочу азъ господіемъ моимъ навѣтникъ быти, нъ акн рабъ вѣрный и всѣхъ благъ пріискренно имъ желательный не раздеру, нижъ съжгу, нъ по повелѣнію страннаго онаго, давшего ми се, княгини пошлю; азъ бо разумѣю, якъ отъ Бога наказаніе се въ истину есть, она же, якъ же въсхощетъ, сице сътворитъ; боюбось, да не отданія ради сего казнь Божая не постигнетъ мене“,—и взя писаніе, отъ Улятицкаго“. Сей же Улятицкій повѣда сему вуйтові о пустынницѣ ономъ, глаголя: „азъ мну, якъ пустынникъ сей Ілія есть Chomentewski, его же азъ добрѣ вѣмъ; бѣ бо воинъ прежде въ Литвѣ, и пришедъ единою къ мнихомъ въ костели „
сѣвлече одежда воинская, и облекоша его въ страническая, и, изшедше, иде въ пустыню оную“.—Прочтошажъ сіе писаніе мнози отъ благородныхъ и отъ гражданъ ровенскихъ, вѣдущихъ лятцаго писанія, изряднѣе жъ Янъ Бопдзынскій, мечникъ земли волинской, Іоаннъ Левковскій и Іоаннъ Немилскій, инии же мнози, повѣдущіи чести, отъ прочетшихъ слышавше и донынѣ сіа повѣтствуютъ. Вуйтъ же писаніе сіе посла къ княгинѣ нѣкіимъ Петромъ, десятникомъ предѣла ровенскаго. Княгиня же, прочетши е, и ничтожъ разсудивши, ниже пріемши се, якъ Божій сѣвѣтъ, нъ наущенна отъ езуитовъ, вуйта онаго повели огнемъ съжещи, глаголя, якъ

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою П. Могилы.

онъ се, руснѣ сый, смысли и сицевая хуленіа написати дѣрзну. Прежде убо многу испытанію бывшу въ градѣ ровенскомъ о семъ, аще онъ сіа написа, и егда мнози свидѣтели быша, иже страннаго онаго, егда даде ему писаніе, видѣша, и якъ самъ вуйтъ ниже писати поляцку вѣсть, и проста его быти человѣка, сицевая смышляти не могуща, вѣдяху [(25 л. об.) огневи не предаша. Нѣ,—оле безчеловѣчнаго немилосердіа и неправеднаго осужденія!—ни въ чемъ же повинна старца изъ града отъ жены и отъ дѣтей, и отъ всего имѣнія его (бѣ бо богатъ), въ единомъ токмо рубинѣ, изгнаша. Но семъ же и жену и дѣти его такожде отъ всего въ ину страну изгнаша, вся же имѣнія ихъ разграбиша. Минувшимъ же ѿ лѣтомъ по семъ, егда възвратишася отъ влоскихъ и иныхъ чужихъ странъ юнаа два княжата, пророчество онаго іереа и сего пустынника,—увы, увы!—на нихъ исплѣнись: оба бо въ единомъ лѣтѣ окааннѣ умроша, се есть, въ лѣто 4811 старшій Константинъ, егожъ по лицюму Адамъ злополучнѣ нарекоша, первѣе въ любельскомъ градѣ въ дворѣ Стадницкаго мѣсяца “ напрасно мало поболѣвъ, люто умре; потомъ

же въ лѣто 4811, тогожъ мѣсяца и дня и часа, въ томъ же градѣ и въ томъ же дому, исполнившусь единому лѣту, Іоаннъ—юнѣйшій, его же нарекоша Адамомъ по лицюму (оле праведнаго суда Божіа и неизмѣннаго и неложнаго его обѣщанія!), скорою смертію скончася. И тако на сихъ двоихъ, съ великою жалостію всѣхъ, конецъ пріять славный и великій благочестивый родъ Острозкихъ князатъ отступства ради отъ правыхъ греческихъ вѣры и догматъ вѣсточныхъ святыи церкви; ибо небо и земля мимоидеть, слова же Божія не мимоидутъ, глаголющаго: *аще възхоцете и послушаете Мене, блазая земли снѣсте; аще жѣ не възхоцете и не послушаете Мене, оружіе васѣ поястѣ, уста бо Господня глаголаше сіа*. Внимайте убо, о благородіа Россійскаго православнаго рода оставшіа отрасли, и не преліцайтесь отъ истинныхъ отнасти вѣры, нѣ тврѣдо и непозыблемо въ ней стояще утврѣждайтесь; елици жѣ отступите отъ правовѣрія, обратитесь паки и пріиметь вы Богъ; не отмените Господня отъ себе наказанія, да не когда прогнѣвается на васѣ, и не точію отъ пути его праведнаго погибнете, нѣ и па-

мѣть ваша отъ земли потребится, ибо въ Левитику глаголетъ: *еще въ повелені[ихъ] Моихъ ходите и заповѣди Моя съхраните и сътворите я, призрю на вы, и благословлю васъ, и възращу вы, и умножу васъ, и проч.* „*еще жъ не слушаете Мене, ни сътворите повелѣній Моихъ, нъ ниже покоритесь имъ, и судьбъ Моихъ възислудуетъ душа ваша, якъже вамъ не творити всѣхъ заповѣ*“(26 л.)*дей Моихъ, и якъ разорити завѣтъ Мой, и Азъ сотворю вамъ сѣще: умалены сотворю васъ и погубитъ вы находяй мечъ, и будетъ земля ваша пуста, и дворы ваши будутъ пусты; яко вы ходите къ Мнѣ лукавствомъ, и Азъ пойду къ вамъ въ ярости своею, глаголетъ Господь Богъ святой Израилевъ.* Въспомните убо себѣ, о преславный благочестивый роде россійскій, колико множество князей и благородныхъ домовъ имѣ Малая Россія, и како донележе въ правовѣрїи греческомъ, не престающе предѣлы, ихъже Богоносныи положиша отцы наши, пребыша, — възвеличени, славни и умножени быша; благословяше бо ихъ десница Вышняго, ей же покоряхуся. Егдаже отъ православїа отступиша, абїе въскорѣ съ шумомъ погибоша, и память ихъ ищезе, богатства же, грады, села и множество подданныхъ, въ нихъ же не надѣяхусь, чуждыхъ впадоша руки. О благовѣрнаго рода исчадіе! не зрите маловременную мира сего и скоро погибающую славу, нъ на небесное мздовъздаѣніе взырающе, въ правовѣрїи крѣпитесь; ниже прельщайтесь почестми вѣка сего, якъ сѣнь мимоходящими, отъ вѣры отступить, почести и небесныя вѣнца поминающе. Не мзѣмъ временныхъ ради вѣчныхъ честїи погубляти. Не ревнуемъ лукавымъ, ни завидимъ творящимъ законопреступленіе; зане (якъ же видимъ) якъ трава скоро иссыхаютъ, и якъ зеліе злака скоро отпадаютъ. Нъ мужайтесь и да крѣпится сердце ваше, и потрѣпите Господа, и Той изведетъ якъ свѣтъ правду вашу, и судьбу вашу, якъ полудне; повинуйтесь Господеву и умолите и, и сѣмя ваше въ благословенїи будетъ, будѣте вѣрни до смерти, и дастъ вамъ вѣнецъ живота, здѣ же на земли благословитъ васъ, и якъ звѣзды небесныя умножитъ, и якъ песокъ въскрайній моря сѣмя ваше распространитъ; отъ Того бо милость и много отъ Него избавленій, и Той избавитъ вы отъ всѣхъ скорбїй вашихъ. Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

|| (26 л. об.) Въ лѣто 4478, мѣсяца „ „, въ градѣ Бѣлоцерковскомъ Яну Пигловскому родись дщи. По обычаю же баба, въспріемши отрока, пунокъ урѣза, нѣ не добрѣ связа. Не внемшижѣ се бабѣ, положи отрока въ корытцѣ, обѣ ношѣ же кровь изъ отрочатѣ течаше пунокомъ; кровію же исплѣвъ, умираше. Жены же, сущія при матери отрочатѣ (православныя), видѣвши отрока умирающе, пришедше къ матери его, рѣша: „обѣщай сына своего и сама себѣ къ церкви святой пречистой Богородици монастыря печарского и вѣруемъ Богу и пречистой его матери, аще и уже умираетъ, якъ исцѣлѣетъ и здраво будетъ“. Она жѣ (аще и латинскія вѣры сущи) съ усердіемъ обѣщася и съ отрочатемъ посѣтити святую церковь печерскую. Абіе же се сътворши ей, въ той же часѣ,— оле благодати и милосердіа Божіа и преблагословенныя Матере его скорого заступленія и помощи!—преста токѣ крѣве и исцѣлѣ отрока и здраво и допынѣ есть. Мати же его устрабивши съ отрочатемъ и мужемъ своимъ Яномъ Пигловскимъ придоша пообѣщанію въ монастырь печерскій на поклоненіе и благодареніе Богу и пресвятѣй Богородици о преславномъ исцѣленіи отрочатѣ. И повѣдаху всѣмъ сіе чудо, славяще Бога и благодаряще пресвятую Богородицу. Отъ нихъже и азъ, слышавъ се, написахъ въ славу Божію и въ честь преблагословенной Владычицы нашей Богородицы и присподѣвы Маріи, всегда въ преславной церкви своей печарской чудодѣйствующей и усердно съ вѣрою къ ней притекающимъ изобильно благодать въ ней изливающей. Та бо есть благословенна отъ всѣхъ родовъ во вѣки. аминь. Въ лѣто 4478, мѣсяца августа 13 день.

|| (27 л.) Въ лѣто 4478, бѣ нѣкая жена благородна въ градѣ Бѣлоцерковскомъ, именемъ Марина Папкудская, латинскія вѣры, болѣзнію очною одѣржима, и полгода ни чого видѣти можаше. Слышавшижѣ отъ многихъ, якъ мнози миромъ, отъ главъ святыхъ въ монастырѣ печерскомъ исходящимъ, вѣрою мажуци сѣ, приѣмлють очесемъ здравіе, посла зятя своего Яна Пигловскаго къ мнѣ Архимандриту Петру Могилѣ, моля еже сподобити сѣ мало мира, отъ главъ святыхъ въ пещерѣ исходящаго, глаголя: „якъ абіе святымъ симъ миромъ оцѣ мои помазавши, вѣрую молитвами святыхъ

печерскихъ исцѣленіа пріяти.“ Азъ же дахъ ей. Пріемши же жена святое миро, помаза оцѣ свои, абіе же,—оле Божіа благодѣаніа и чудеси!—отвръзошася оцѣ ея и прозри, и донынѣ молитвами преподобныхъ отецъ нашихъ печерскихъ, болѣзни избывши, цѣло видѣть очима.

Въ томъ же градѣ другая жена, прозываемая Шченютинская, такожде очима болѣзнуя, услышавши, якъ святымъ миромъ отъ главъ святыхъ печерскихъ Пашкудская, помазавши оцѣ, изцѣли, пріиде къ ней, моля ю, да миромъ тѣмъ и ей оцѣ помажетъ; не имѣючи же е уже, точію съсудецъ, въ немъже бѣ миро (понежъ мало велми далось бѣ ей) рече: „поне съсудецъ даждь ми, да измывши его, водою сею помажу оцѣ мои, вѣрую бо Богу, якъ молитвами святыхъ печерскихъ и еже мало прилипешю къ сосудцу оста, будетъ довольно на исцѣленіе очесемъ моимъ.“ И тако водою омывши съсудецъ, измы жена оцѣ свои, и абіе божественною благодатію, молитвъ ради преподобныхъ отецъ нашихъ печерскихъ, преста болѣзнь очная ей и донынѣ здраво и цѣло видѣть въ славу Бога, въ Троицѣ славимаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, нынѣ, и присно, и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

[(28 л.) Въ лѣто 483, нѣкто отъ благородныхъ, именемъ Александръ Сосницкій, въ очный сицевый великій впаде недугъ, якъ отнюдъ тринадцать седмиць ничтожъ видѣти възможе, но якъ слѣпъ водимъ бываше. Слышавъ же о чудотворной Лаврѣ Печерской Кіевской, съ тѣцаніемъ изъ отечества своего пріиде, идѣ же въ велицей церкви въ день Успеліа Пресвятѣй Богородицы молитву творя, абіе благодатію Божіею и молитвами пречистыя Богородицы и преподобныхъ отецъ нашихъ Антоніа и Феодосіа печерскихъ прозрѣ, и болезнь веліа, обдрѣжающая очи его, преста. И донынѣ убо здравъ сый, въ печарскій монастырь съ многими клевреты своими воины, бывшими сомовидци сему чудеси, въ лѣто 484, мѣсяца ап. 31 дня, пришедъ, самъ повѣда ми сіе, бывшее на немъ чудо, славя и благодаря Бога и пречистую Богородицу, ся же молитвами многаа въ сей святой Лаврѣ всегда съдѣваются преславная чудеса; и ему даровася прозрѣніе, въ славу единосущной

и нераздѣлѣмой Троицы Отца, и Сына, и святаго Духа, Бога единого, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, нынѣ, и присно и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Симеонъ Байбуза, ротмистръ крола его милости, многа лѣта живя съ женою своею, латинскія вѣры суңей, не имѣяше чада, понеже жена его мертвыя рожданіе дѣти, и сего ради и многу печаль и скръбь имѣяше; слышавши же отъ многихъ великая чудеса, яже въ святѣй Лаврѣ печерской съ вѣрою приходящимъ всегда съдѣваются, самъ, брашнихъ ради тогданнихъ суңихъ крамолъ, не възмогши пріити, въ лѣто 4778 ка жену свою посѣтити Божіа Матере чудотворную церковь и святаы пещеры и ту молитвы творити и обѣты своя въздати Господевн посла, еже сътвориши по желанію его, даде ему Богъ сына, его же именована Адамъ, иже и донынѣ живъ есть. Самъ же сей Симеонъ Байбуза въ лѣто 4778 мѣсяца апрѣля 31 дня, въ монастырѣ печарскомъ сый, повѣда ми сіе Божіе, на немъ бывшее благодѣяніе, славля и благодаря Бога, преславная во обители Матере своея творящаго.

¶(28 л. об.) Въ лѣто 4778, мѣсяца мая, егда ляцкое воинство съ козакы брасъ, все воинство оно мимо Лавры печерскія кіевскія на оу—полѣ Днѣпра прехождаху и множество ихъ на всякъ день прихождаху видити святаы пещеры и удивляхусь о толпѣй благодати Божіей, въ нихъ суңей, видяще толь много множество нетлннихъ святыхъ тѣлесъ. Единъ же отъ слугъ нѣкоего сотника, именемъ Павла Павловского (егожъ вождь ляцкаго воинства Станиславъ Копецпольскій провозженіа ради промовъ . . . кіевскихъ и монастырскихъ къ стайкамъ послать быше) вшедъ въ святую пещеру святаго отца нашего Θεодосіа, хуля святая тѣлеса ругашесь и плюваше на ня; изшедшу же ему и абіе на поромъ всѣдшу,—оле чудеса!—аки изумѣвся, възіаше: „о пещеры, пещеры; васъ дѣля умираю“. Глаголаху же ему суңи съ нимъ: „не бойся, ничтоже ти есть, ниже будетъ“. Онъ же глаголаше: „уже азъ умираю и жити не могу, понежъ убиваютъ мя сватыи пещерстін.“ И тако 3 дній, ни ядый ни піяй, и день и ноць въпі-

яше съ стенаніемъ, въ удивленіе всему воинству; во осьмый же день на перевозѣ въ стайкахъ, идѣжъ на оцъ—полѣ Днѣпра провозжахуся, идше. Се же чудо вси воины, тамо бывшии, видѣша и, възвратшесъ отъ заднѣпріа, пѣцци отъ нихъ (съ ними же бѣ самовидецъ и Казимиръ Тишкевичъ, воеводичъ минскій,) повѣдаху намъ. Еже въ съблюденіе всѣмъ, къ святымъ пещерамъ приходящимъ, и въ увѣрѣніе, якъ истинныи святыи суть, ихъ же телѣса въ пещерахъ нетлѣнна пребываютъ, въ славу же Божию, предивно святыхъ своихъ прославляющаго, написахомъ: Тому бо подобаетъ слава, честь и поклоненіе во вѣки, аминь.

Въ лѣто 4478, Быковска, пѣкая вдова, въ предѣлѣхъ Премыскомъ село, Горки нарицаемое, арендою дрѣжаше. Сущи жъ ей аріанскія ереси, въ день Господня преображенія повелѣи всѣмъ людемъ жати на полѣ житю. Онижъ моляху ю, да не сътворитъ насиліе Господнему празднику. Она же, не послушая ихъ, изгна всѣхъ на дѣло. Изшедшижъ и сама на поле, и, егда начаша жати вси, смѣяшеся къ предстоящимъ ей, глаголя: „зрите, како въсхотѣша ми Русь день той съ своимъ спасомъ украсти, — *ихъже спасъ свѣтъ насъ*“. Се же ей глаголющи (тѣшинѣ и велику ведру сущу) — оле чудеси! — абіе мѣтніе и громъ страшень бысть, якъже пасти ей на земли и всѣмъ сущимъ близъ ея, нъ ничтоже вреди ихъ, точію вся жита ея и на [(29 л.) нивахъ и въ снопахъ пожже и въ пенелъ обрати. Опажъ, велимъ страхомъ одѣржима, вставши, съ клятвою обничае не къ тому въ рускіа святія праздники дѣлати, нъ съ всякою честію тѣхъ праздновати. Людѣ же вси, падше, славу въздаша Христу Богу, честь святаго своего праздника съхраншему и еретичествующую посрамившему. И въздѣюще руки на небо и благодаряще Бога, възвращахусъ въ дома своя, ересь злочестивую аріанскую проклинаяще. Жена же она по семъ въ вся лѣта въпрашааше, когда Спасово преображеніе будетъ, да ничтожъ въ дому ея что дѣлаеть въ день той. Мпозн же отъ самовидецъ бывшихъ чудесе сего повѣдаша памъ, — еже написахомъ въ славу и честь Христа Бога нашего, Ему же слава и держава, честь и поклоненіе съ Отцемъ и съ святымъ Духомъ, во вѣки, аминь.

Въ Подольскомъ Каменцѣ во внутреномъ градѣ есть церковь
древняя Покрова пресвятой Богородици, отъ князятъ Куріатови-
човыхъ създанная, ихъже и тѣлеса тамо лежатъ, яжъ и донынѣ
стоятъ. Единъ же убо епархъ или староста, именовъ „
Брезкій, лютеранскія ереси сый, не точію іереемъ службу съвршати
не попускаше, нъ на поруганіе православныя вѣры и кони въ
церкви поставити повели. Въ второй же или въ третій день повели
по обычаю извести кони, еже видѣти ихъ. Изведеннымъ же имъ,
вся обрѣтошася слѣпы суще. Видѣвъ же се, разгнѣвася зѣло и, не-
разумѣвъ силы Божіа,—оле безуміа!—въсхотѣ и церковь разорити;
нъ Богъ, не тръпий храму своея Матере обиды, и его оцѣ слѣпо-
тою помрачи. Видѣвъ же епархъ и на себе казнь Божію, въ чюв-
ство прииде и, очистивъ церковь, съзва іерея православныя и от-
даде имъ ю, да въ ней по прежнему славословіе Богу приносятъ,—
еже сътвори, абіе прозрѣ. Законъ же сицевый іересемъ постави
(его же и королевскимъ писмемъ утврьди): да въ всякъ святой
праздникъ, изряднѣе же въ всяку недѣлю единъ отъ градскихъ іе-
ренъ божественную съвршитъ службу, на негожъ убо рядъ
придетъ; аще Божію не съвршитъ службу, епархъ двѣ яловицѣ
отъ градскія череды взяти иматъ поповы ради вины, іерей же за-
платити ихъ долженъ будетъ абіе.—Зрите убо, како Богъ преблагій
и мѣсто славы своея отъ безчестія преславно свободи, и да не іе-
рейскимъ лѣпнствомъ и перадѣніемъ пакы въ заустѣніе не при-
детъ, царскимъ закономъ укрѣпи.

|(29 л. об.) Въ лѣто 4176 въ Белзкомъ предѣлѣ, въ селѣ
Крышинѣ, Василя пѣкогго земледѣльца жена въ день Преображе-
ніа Господа нашего Іисуса Христа поиде на поле жати, и яжъже
дѣлати пача, абіе вихрь вѣтрный, изъ поля пришедши, ввійде подъ
вѣскрилія ризъ ея и абіе удари ю и, падши, пздше. Оле нестерпи-
мому Божію праведному суду! како въскорѣ насильницу божествен-
наго Его праздника, ни мало претерпивши, постижъ, да убоятся убо
вси, дни святыя насилствующи не токмо дѣлеса, но и обьяденіемъ
и піанствомъ, плясаніи же и коңуны и иными безмѣстн: ибо
аще чистыхъ ради дѣлъ, яже въ простыя дѣлающе дни Бога не

прогнѣвають, сицевый судъ въ святыхъ дни дѣлающихъ постигаетъ; колми паче безмѣстныхъ ради, ими же Богъ всегда гнушается, гнѣвъ Божій постигнетъ, аще не здѣ напрасно (долготръпѣливъ бо есть Богъ, обращеніа ожидая грѣшныхъ), то въ геенѣ вѣчная мука,—отъ нея же всѣхъ вѣрныхъ своихъ да съхранитъ Богъ, молитвами святыхъ своихъ, аминь. Повѣда же ми се Станиславъ Хоменцкій, наслѣдникъ села того и господинъ той жены, самовидецъ сый тому чудеси, въ лѣто 4741, мѣсяца сен. 5 дня.

Въ лѣто „ “ въ предѣлѣ Перемыскомъ благородный вѣкто, именемъ Еразмъ Гербортъ, въ постъ предъ Рождествомъ Христовомъ, колико днѣй предъ своимъ латинскимъ Христорожденнымъ праздникомъ, съвѣтомъ своихъ іерей латинскихъ и слугъ, тоея же вѣры сущихъ (младъ сый), вся іерея православныя съ протопопомъ ихъ, числомъ яко дванадесять, отъ всѣхъ селъ своихъ (богаты бо бѣше) събра и повелѣ имъ по повораствѣпному ихъ календару латинскому вкупѣ съ ними Рождество праздновати и мясаясти. Они же абіе вси отрекошася не творити се, и паче смерть нежели постъ разорѣти и Богоносными отцы преданный календаръ измѣняти изволѣти господину своему обѣщашася. Онъ же, разтѣвався, обезчести ихъ, и ругаясь православною вѣрѣ безбожно..... въ темницу затворити повели. Онижъ, плачуще и стѣяюще, въпіяху къ Господу, радуящесь духомъ, яко сподобившася правыхъ ради вѣры безчестіе и темничное заключеніе пріяти, и съвѣтомъ православнаго своего епископа, тогда сущаго, Михаѣла Копыстенскаго, еже не съизволяти прещенію ||(30 л.) господина ихъ, нѣ пострадати съ людьми Божіими, нежели сласти временнѣй, съ иновѣрными съобщившесь, вѣчную погибель себѣ спискати изволити, вси единодушно (якоже иногда апостоли) въ темници гласъ и руцѣ къ Богу, вѣдущему благочестивыя отъ напасти избавляти, съ слезами и съ стѣнами отъ сѣдца въздыгоша, молящесь, да не оставитъ вѣру святую православную въ смѣхъ и поруганіе мръзкому отступнику, нѣ въскорѣ да отмститъ озлобленіе ихъ. Молящимъ же имъ и къ Богу въпиющимъ (се же предъ рождественнымъ латинскимъ праздникомъ двѣма днями бысть), — оле Божіаго суда и скорого отмщенія!—въ той часъ напрасно онъ Гербортъ разболѣсь;

абіе же служи его, се видѣвше, разумѣна, якъ озлобленія ради Божіихъ слугъ се господину ихъ приключись, скоро испустити ихъ темница іерея побѣгоша; нѣ убо доцелиже они къ темници прибѣгоша, господинъ ихъ злѣ испровръже злую свою душу. И тако Божіи раби и служители тайнамъ Его отъ узилища, добраго ради трѣпѣнія и тврѣдаго въ вѣрѣ стоянія, пречудно свободишася: не оставляетъ бо Богъ жезла грѣшныхъ на жребіи праведныхъ; вѣсть бо благочестивыя отъ смерти избавляти, нечестивыя же въ день гнѣва своего мучити. Елико бо есть милостивъ и длготрѣпеливъ, толико праведенъ и скоровѣздаятеленъ излика творящимъ гърдыню. Ему жѣ подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто „ “ въ селѣ Мунинѣ, въ предѣлѣ Перемыскомъ, отъ Ярославскаго града поприще едино отстоящемъ, къ нему же и прислушаетъ, бѣ человекъ нѣкій земледѣлецъ, ляхъ, именемъ Войчехъ, Душа прозываемый, имяше жену, именемъ Анну. По смерти же жены его не по многѣмъ времени, бѣсѣ, хотя не точію прелестныхъ латинникъ въ заблужденіи чистительнаго огня утвердити, нѣ правовѣрныхъ къ ихъ заблужденію, своимъ злохитріемъ прелстивъ, привести, влѣзши подъ пещію, гласомъ жены его невидимо възва мужа своего именемъ, глаголя: „Войчехъ!“ Онъ же, слышавъ, пристрашенъ въскочи, хотя вонъ избѣжи. Бѣсѣ же къ нему: „не бѣгай, рече, Войчехъ, нѣ послушайся моего гласа; азъ бо есмь душа жены твоея Анны и грѣхъ ради моихъ стражду въ пещи сей; нѣ убо молю тя, умилосердись, помози ми и, шедъ, моли іереевъ, да молятся и службы да сътворять о мнѣ, паче же да здѣ приидутъ и въ дому семъ службы и моленія да сътворять о мнѣ дондеже избавлюся отъ чистительнаго сего мученія, уповаю бо скоро спасена быти ихъ молитвами. До сего бо времени ты не бреглъ еси о мнѣ милостынями и службами помощи и съкратити ми чистительныя муки; нѣ въ забвеніи, отнелиже отъ тѣла издохъ, у тебе быхъ“. Мужъ же, прелесть бѣсовскую не разумѣвъ, увѣрѣся, якъ душа жены его есть, абіе тече скоро въ градъ Ярославль и повѣда езуитомъ и оарскимъ іереемъ

вся слышанная; они жъ извѣстнѣйшаго ради увѣренія, аще истинно есть повѣствуемое, послаша два въ домъ челоуѣка онаго вѣдѣти. Пришедшима же има и съ нима бѣсѣ, якъ же и съ челоуѣкомъ, аки душа бесѣдова, о молитву ихъ моля. Възвращающама же има и повѣдавшима, увѣрѣшася вси іерее латинстїи съ езуиты, якъ истинна есть душа жены оной. Абїе же молбы и моленія начаша о пей творити и службы съвершати. Людемъ же всѣмъ заповѣдана постъ и прилично молитися о пей повелиша, на поученїи же велегласно злословяху православнымъ, се есть Русси, глаголюще, яко не пасъ ради вѣрующихъ о чистителномъ огнѣ, нѣ васъ дѣля схизматиковъ, не хотящихъ истинному ученію нашему вѣровати, самымъ дѣломъ, да поне сице къ познанію истинны обратитесь, святую сію душу Богъ показа (уже бо святою Анною,—оле прелести!—нарицаху бѣса). Идоша же съ литїею вси іерее и езуите и народъ многъ пѣшъ до веси Мунина въ домъ челоуѣка онаго, поюще и молящеся о ослабѣ души оной. Вшедшимъ же іереемъ въ домъ, начаша призывать душу ону; бѣсѣ же, аки душа, гласомъ жены оной отвѣщеваше имъ и моляше, да помолятся ||(л. 31.) о пей; они жъ, прелщени, аки истинною увѣрившеся, въ дому ономъ начаша службы съвершати и молитвы творити о пей; бѣсѣ же, да во прелщенїи томъ прелщенныхъ утвѣдитъ и множайшихъ привлечетъ, благодараше имъ и повѣдая, якъ молитвою ихъ облегченїе прїемлетъ, и моляще, да священною водою покропятъ мѣсто, идѣже повѣдаше себе быти,—овогда бо глаголаше себе подъ пещїю, иногда подъ лавою, овогда же подъ окриномъ, въ немъ же свиція питаху; они же прилично абїе, еже имъ бѣсѣ глаголаше, творяху, мняще облегченїе души творити. Изыйде же слово по всей странѣ той, якъ душа святаа въ Мунинѣ явися, и людїе отвсюду не точїю латинскїа вѣры, нѣ и православныи много множество прихождаху видѣти и слышати гласъ души оной и, прелщени, увѣряхуся, якъ истинно душа есть, моляху же о пей и милостыня творяху. Пребысть же прелестъ сіа въ латинникахъ, еже о бѣсѣ молитися, якъ бї недѣль: по вся дни творяще молитвы въ дому ономъ и во всѣхъ костелахъ своихъ и службы съвршающе. Богъ же, да не въ прелести сей и отъ православныхъ прелстятся, (мнози бо уже

начинаху и отъ вѣрныхъ отпадати), вложи въ сердце единому правовѣрному отъ благородныхъ, именемъ Мартину Грабковичу, княжати Василя Острозкаго слугѣ, еже пойти и видѣти прелесть оную, тогда бо отъ Краковскія земля пришелъ быше въ Ярославскій градъ. Егда приключись всѣмъ іереемъ и народу многу ити съ литією къ души оной въ весь Мунинъ, шедъ же и видивъ, абіе прелесть бѣсовскую позна,—донелиже бо онъ еще въ домъ не ввійде, душа глаголаше іереомъ, да не оставятъ Русь и вновѣрныхъ вніти въ домъ, понеже егда они, рече, входятъ прилагаетьмися мука и злѣ стражду, и сего ради не могу глаголати съ вами, егда мя въпрошаете. Изгоняху же изъ дому всѣхъ правовѣрныхъ. Пришедъ же Грабковичъ, ввійде (не возмогоша бо ему, якъ князевому слугѣ, възбранити) и абіе нача въпрашати іереевъ о души, гдѣ есть (вшедшу бо ему преста абіе глаголати); они же показоваху ему мѣсто, отнюдуже гласъ слышашъ; [(31 л. об) онъ же на мнозѣ зваше, глаголя: „аще еси душа или бѣсъ, глаголи съ мною.“ Егда же не бысть гласа ни отвѣщанія, рече къ іереемъ: „не прелщайтесь, господіе мои, нѣ вѣру ми имѣйте, якъ не душа есть, нѣ прелесть бѣсовска, и самъ бѣсъ есть глаголяй съ вами, прелщая васъ и толикъ народъ людей вами.“ Іерее жъ глаголаху: „ты, схизматикъ сый, сицевая глаголещи и хулиши святую душу сію, нѣ убо виждь, якъ не насъ ради, но васъ дѣля схизматиковъ, да обратитесь къ святому костелови римскому и да увѣритесь, якъ въ истинну есть огонь чистительный душамъ по смерти, показавъ Богъ.“ Многа же и ина, подобная симъ, глаголаху, поношающе ему. Онъ же рече: „аще въ истинну есть святая душа, а не бѣсъ, яко же вы глаголете, — чесо ради не глаголетъ съ мною?“ Они же рѣша: „понеже нѣси каѳоликъ нашей вѣры“. Онъ же рече: „съ вами попе да глаголетъ, точію да гласъ ея слышу“. Они же начаша звати ю и молити, да глаголетъ съ ними, нѣ нижъ имъ отвѣщаваше; па мнози же умолима, въпрашаху ю, глаголюще: „чесо ради, святаа Аппо, не отвѣщаваеши намъ?“ Бѣсъ же, ели умоляемъ, нача стогнати и акци боленъ отвѣщевая: „понежъ здѣ чуждъ, не нашъ вшелъ есть человекъ (быше бо сей Грабковичъ мужъ благъ и боясь Бога, и велми благочестивъ, мудръ же и въ Божественныхъ

Писаніяхъ искусень)“. Слышавъ же гласъ, абіе рече: „о ксіенжа! аще, якъ же глаголете, истинную вѣру имате и правы каѳолици есте, чесо ради не познасте лєсть бѣсовскую, нѣ акы нечествующїи и Бога незнающїи, отъ него прелїцєни, свята бѣса нарицаете, молитвы и моленїа и—что вящшее—службы о немъ творите, и толїкъ народъ, якъ прелїцєни, въ погибелїю прелєсти пропасть съ собою привлечите? Не слышите ли и не познаваете, якъ истинный діаволскїй есть гласъ слышанный?“—и абіе рече къ бѣсу: „во имя Отца и Сына, и святаго Духа, Бога единого, во святѣй Троицѣ слави|(л. 32)маго, Творца и Създателя всея видимыя и невидимыя твари, запрєцаю ти, глаголавшему нынѣ, да речеши ми, аще ты еси душа свята, или бѣсъ проклятый, прелїцай люди?“—Бѣсъ же абіе нача стогнати; онъ же паче прїлежалєше именемъ святаго Троица и воплощенїемъ Сына Божїа, заприцаа ему, да отвѣщаетъ. Припуждєтъ же, рече: „о злый чєловѣче, мучиши мя.“ Онъ же паче заприцаашє ему; съ нуждею же отвѣща, глаголя: якъ нѣсмь душа. Абіе же вси видѣша и познаша, якъ бѣсъ есть прелїцай ихъ. Грабковичъ же рече къ ієреємъ: „зрите, како прелїцєни сущє отъ бѣса, множество людїй прелїцаєте и въ погибєль ведете; нѣ убо покаяйтесь и къ тому не лєстите нї себє и людїи; видите бо како предаде васъ Богъ въ неразумєнъ умъ, учащихъ умышлєнїа и преданїа басней чєловѣческихъ о чїстїтельномъ огни, о немже ниже Богоносныи отци учать, творити неподобная, се есть, бѣса свята нарицати и о немъ молитись. Нѣ убо вѣдайте, якъ се къ ползѣвашєй діаволу творити попусти, якъ да познавшє свое злоє ученїє о чїстїтелной муцѣ, прєстаетє прелїцати окаянно народъ, ихъ же лєстяще злаго ради прїбытчества вашего вмѣсто очїщенїа съ собою въ геєну вводите“.—Они же, посрамлєни, съ великимъ стыдомъ възвратишася въсвояси. И въ костєлахъ на поучєнїяхъ всѣмъ вєлегласно запрѣщаху, да никтоже уже тамо ходитъ уже, понеже прелїцєнїє бѣсовское бѣ явившєсѣ, а не душа. Грабковичъ же, ещє тамо имъ сущимъ, абіе нача испытати крѣпко господина дому, глаголя: якъ или ты или кто отъ твоихъ чародѣянїемъ упрожняетєся и бѣса сєго имате. Чєловѣкъ убо самъ ни въ чєсомъ же бысть въ сємъ виновный обрѣтєся, добръ

бо и простъ быше; иъ поварица его, се естъ кухарка, въ истязаніи крѣпкомъ исповѣда предъ всѣми сего бѣса со собою зъ Великой Полской имѣти (бѣ бо ляхавица); иъ рече, якъ не азъ се ему повелихъ творити, еже бо хоцетъ онъ и кромѣ мене творитъ. Вземше же кухарку ону, всадиша въ темницу, ⁸/₁₀хотяще ю съжести, иъ убо срама ради іерее латинстїи повелиша ю пощю пустити, да не болшимъ испытаніемъ всюду на большее ихъ посрамленіе промчется слово о лести бѣсовской.

[(43 л. об.) Въ лѣто 445, мѣсяца „ “

егда Дмитръ рострига съ ляхи на царство Московское поиде, нѣкій церульникъ, се естъ хирургъ, пѣмецъ родомъ, прииде съ иными многими воины въ печерскій монастырь и, вшедъ въ пещеру святаго Антонїа съгляданїа ради мощей святыхъ, единому отъ святыхъ ногу отглезну истрѣже и, съкрывши у себе, изыйде, и иде съ сею въ кїевскій градъ въ свое обиталище и тамо положи ю на полицѣ, никому жъ вѣдущу. Пришедши жъ пощї, егда вси възлѣгоша спати, свѣтъ велїй отъ полицы оной въсіа въ храмїнѣ; госпожа же дому, възбпувши, видѣ свѣтъ и, възмнѣвши, якъ храмина огнемъ възжесъ, отъ страха нача велїмъ вопити гласомъ: „встаните, храмина възжеся“. Господинъ же ея и домочадци вси, вѣставше и видѣвши свѣта полну храмїну, ужасни възкочиша и изыйдоша вонъ видѣти, отъ которыхъ страпы распались огнь; и изыйде же съ ними и хирургъ онъ. Изшедше же и ничтоже видѣвши внѣ, възвратишася паки въ домъ и уже и въ дому свѣта оного не видѣша и, мнѣвши мечтаніе нѣкое быти, възлегоша и спаху. Предъ полунощю же единъ отъ нихъ паки възбнуса и, видѣвъ свѣтъ, възопи подобно, якъ же и прежде госпожа дому. Вѣставше же паки и свѣтъ видѣвши вси, изшедше вопъ, обыдоша домъ и, всюду оглядавши, ничтоже видѣша, страхомъ же и ужасомъ одрѣжми, паки възвратишася въ домъ и чудящеся видѣнію, ибо, възвращшася, не узѣрша свѣтъ; възлегоша же паки третицею, спати, и еще имъ не успувшимъ, отъ полицы оной изыйде свѣтъ, аки молніи, якъ же велми всѣмъ устрашитесь и възкочити къ оной полицѣ, и, пришедше, обрѣтоша ногу человѣчу суху отглезну

пстрыгненну, и наипаче ужасошась. ||(44 л.) Обрѣтше же ногу, свѣта уже не вѣдѣша ктому являшагося. Абіе же нача испытанія творити, кто есть принесый ногу ону. Хирургъ же онъ, страхомъ одържимъ, припаде къ нимъ, глаголя: „азъ есмь сътворивый се и вѣмъ, якъ съгрѣшихъ предъ Господомъ Богомъ и сего ради откровеніе сіе бысть“. И нача повѣдати имъ, како въ пещери единому отъ святыхъ исторже ногу, ругаясь и не вѣруя, яко святыи суть, и якъ сего ради исторже, да и инымъ, показуя сію, наругается російскимъ святымъ. Дому же владыка съ женою своею и съ домашними своими всѣми, услышавше сія, съ великою честію взяли святую ногу ону, постлавше обрусъ на трапезѣ и свѣщу вжегше, положиша, донелиже день свѣтати нача. Бывшижъ дни, шедше възвѣстивша старѣйшинамъ граду; они же, се видѣвши и съ клятвою извѣстившися и отъ владыки дому и отъ хирурга онаго, взяли святые мощи, съ честію пондоша, носяще ихъ въ печерскій монастырь. Архимандритъ же тогда сущій Елисей Плетенецкій, съ клиросомъ и съ всѣми иноки, зъ свѣщи и кадилы, изыйде въ стрѣтеніе имъ, и взяли отъ нихъ святые мощи, внесе я въ святую пещеру и положи, привязавъ къ уду святаго телесе, отъ него же истръжены быша, благодаря и славя Бога о преславномъ чудеси, имъже прослави угодниковъ своихъ печерскихъ. Хирургъ же онъ отъ того времени не обрѣтеша въ Кіевѣ, понеже отъ великаго страха и ужаса, иже напалъ бѣ на нь, побѣже. Поискаша же его клеветы его много и не обрѣтоша. Се же все бысть Божіимъ произволеніемъ, да пространнѣе прославятся святыи угодницы печерстїи, ихъ же Самъ нетлѣніемъ и чудеси прослави въ славу пресвятаго Своего имени, еже прославленно и благословенно есть въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

|| (44 л. об.) Въ лѣто 4747, мѣсяца ноябрія „
въ четвертокъ „
„ Потоцки, подкоморій Каменецкій, полковникомъ, се есть стратилатомъ тогда сый, егда вѣзвратись отъ брани*), тогда бывшей съ козаки на Коруковѣ, прииде въ Печерскій монастырь; прїемъ же его архимандритъ тогда су-

*) Сверху надписано: *комисіи*.

щій Захаріа Копыстенскій [и] съ честію учреди его. Сущіи же съ нимъ воины и слуги его идоша въ пещеру святаго Антоніа съглядати святаго мощи, и удивившеся Божіей толпцею благодати, славяще Бога и чудясь, изыйдоша. Единъ же отрокъ подкоморого, немецъ родомъ, именемъ Генрикъ Мансвелтъ, съ иными въ пещерѣ тогда сый, отаи всѣхъ единому отъ святыхъ тѣлъ отъ руки перстъ истрѣже и съкры у себе. Иидоша же съ подкоморымъ вси въ кіевскій градъ, и отрокъ онъ поиде пѣшъ съзади. Егда же бѣ прямо монастыря святаго Николы Пустыннаго, мракъ темень нападе на нь, и, аки изумився, хоуждаше и крѣпляшеся ити къ Кіеву и не можаше*). Видѣвше же его пѣціи сице, аки безумна ходяща, пришедше, рѣша къ нему: „что ти есть, и чесо ради, якъ безумень, сице ходиши?“ Онъ же рече: „мракъ нападе на мя и ниже путь видѣти, ниже ити могу“.—Рѣша же ему: „что есть се, и откуда ти се бысть?“—Онъ же рече: „яко не вѣмъ, точію мню, якъ грѣхъ мой, иже сътворихъ, постиже мя“. Они же въпросиша его: „что еси сицево сътворилъ?“—Онъ же нача повѣдати имъ, како въ пещерѣ истрѣже перстъ единому отъ святыхъ тѣлъ и съкры у себе, и како абіе изшедшу ему изъ пещеры, мракъ нача нападати на нь; „нѣ убо, рече, азъ сему не внимая, дождѣ ели пріидохъ, оттуду же более ниже видѣти, ниже ити могу, и аки безумецъ есмь, якъ же мя видите, и не вѣмъ прочее что сътворю“. Они же рѣша ему: „злѣ створилъ еси, окаанне, нѣ аще имаша у себе перстъ, иди и положи его ||(45 л.) отнюду же еси възять“. Онъ же, предъ ними перстъ показуя, моли ихъ, да идутъ съ нимъ, полнъ бо страха и ужаса бяше. Они же, видѣвше перстъ, и сами ужасошася и възвратишася съ нимъ къ монастырю, абіе же отрокъ,—оле чудеси!—нача самъ ити и помалу мракъ отъ очію его отступати. Пришедъ же въ пещеру, положи перстъ у тѣла, отъ него же възь; абіе же се сътвори, възвратися ему смыслъ и мракъ до конца отступи отъ очію его, и изыйде здравъ, славя и благодаря Бо-

*) На поляхъ рукописи противъ этого мѣста приписано: *видѣвъ и се противъ ему идутъ мужіе ниціи, скрежещущи зубы на нь и прещаютъ ему, да възратится и възтое да възратитъ.*

га и величая святыхъ Божіихъ угодниковъ печерскихъ, и иде въ градъ Кіевъ къ господину своему, повѣдая всѣмъ бывшее о немъ преславное чудо, въ славу Отцу и Сыну, и святому Духу, Богу единому, въ Троицѣ славимому: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе отъ всея твари во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Се же повѣда ми самъ сей Стапиславъ Потоцки, подкоморый тогда бывший, нынѣ же каштелянъ Каменецкій сунцій, въ лѣто 4844, мѣсяца апреля 14 дня, въ градѣ Пытоку, на погребеніи Стефана Потоцкаго, воеводы Брацлавскаго.

Въ лѣто 4844 мѣсяца „ „ пѣкоего отъ благородныхъ Миколая Скаревскаго сынъ „ „*) въ воинствѣ сый подъ знаменіемъ Одриволскаго, егда воинство ляцкое на козаки идяше на Коруковъ, преходя подъ Бѣлоцерковскимъ градомъ рѣку, нарицаемую Рось, истопне; донелиже убо съзваша знаменіе его отъ града рыбарей и донелиже его остіями за ребро отъ воды извлекоша, более два часа минуша; извлекоша же его аки мертва, и два часа ниже дыша пребысть, на делвѣ жъ (по обычаю истопленныхъ) тачаху его, нѣ ни едица же бысть надежда ожитія его. Ниціи же отъ съродникъ его, вѣдуще, яко многа чудеса Богъ творитъ вѣрою обѣщающимся къ чудотворной Лавры Печерской Кіевской, молитвами Богородица и преподобныхъ отецъ нашихъ Антонія и Θεодосія,—падше ницъ на земли съ слезами, обѣщаша его къ святѣй церкви печерской и себе самыхъ пѣши пти и пѣкое время тамо послужити, и пресвятой Богородицѣ и преподобнымъ отцемъ, ихъ же мощи въ пещерахъ суть, поклонитись; абіе же въ той часъ,—оле превеликому Божію милосердію и преславному Божіа матере чудеси!—житія отчаянный юноша и уже аки въ мертвыхъ сый оживе и, вѣставъ, глаголати нача. Все же, видѣвши чудо сіе предивное, великими гласы славляху Бога и благодаряху пречистую (45 л. об.) Богородицу, и по обѣщанію и юноша самъ и съродници его пѣши приидоша въ монастырь печерскій и, благодаряще Бога и пресвятую Богородицу о благодар-

*) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *или пытати*.

ніи, еже пріяша, и, исплняюще обѣтъ свой, всѣмъ сіе чудо повѣдаху. Самовидецъ же сего преславнаго чудесе Янъ Пикгловскій повѣда намъ се, и мнози отъ слышавшихъ повѣствующихъ, въ оброцѣ бывшихъ, онѣхъ мужей и юношу—повѣдаша намъ. Еже написахомъ въ славу и честь Богу единому, въ святѣй Троицѣ славимому, преславная чудеса, молитвами Богородица и преподобныхъ отецъ нашихъ, въ нашей святой печерской обители творящаго: Тому бо подобаеъ всякая слава, честь и поклоненіе отъ всея твари въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4744, мѣсяца юля 11, въ день святаго равноапостолнаго великаго князя Россійскаго Владимера, приключимся въ весѣ моей монастырстей, нарицаемѣй Рубежовка, у слуги моего Станислава Третьака быти и тамо новый домъ посвятити, пже онъ създа; по обычаю же, сътвори малое освященіе водѣ, посвятихъ домъ. Третьакова же жена, взявши оставшую священную воду, съхранно на особнѣмъ мѣстѣ въ стекляномъ съсудѣ съкры. Мѣнувшижъ лѣту единому, егда съглядаша воду ону, обрѣтоша ю въ вино преложшусь: и тако, велми удивившесь, прославиша Бога. Приключившужемсь въ лѣто 4744, тогоже мѣсяца въ 12 день, въ томъ же селѣ быти, придоша къ мнѣ оба—Третьакъ и жена его, носяща съсудецъ съ водою и повѣдающа ми, якъ вода она, юже минувшаго лѣта на освященіе дому освятихъ, въ вино претворись; азъ же, удивився, взяхъ съсудецъ и обонявъ, оцутихъ винну волю, вкусихъ же, и се—вкусъ, аки волоскаго вина; рѣхъ же къ нимъ (паче удивився): „аще въ истинну вода преложись въ вино, азъ бо не вѣрую водѣ быти, нъ волоское вино быти мню“. Они жъ начаша съ клятвою [(46 л.) глаголати: „якъ сего лѣта ниже видѣхомъ въ дому наю вина, и въ семъ съсудѣ николиже вино бѣ, и се нѣсть вино, нъ вода, юже ты освятилъ еси минувшаго лѣта“. Азъ же извѣстнѣйшія ради вѣры многимъ людемъ, тамо сущимъ, и братіямъ, рекохъ къ нима пакы подѣ неблагословеніемъ и клятвою святыхъ отецъ: „рцыта ми истинну о семъ, аще не нѣкіа ради вины се, сице смысливше, не сущу сице, глаголете“. Она же пачаша великими клятвы клятись, якъ въ истинну вода она есть,

а не вино. Слышавъ же азъ ихъ клятву, увѣрихся и прославихъ Бога. Воду же взяхъ, яже и донынѣ у мене есть сице неистлѣнна, воню и вкусъ вина имущу, якъ же и тогда; ниже въ оцетъ предлагается—нижъ воня, ниже вкусъ ея. Написахъ же се, да увѣмы, якъ многообразнѣ и нынѣ показываетъ Богъ въ сія послѣдняя времена дѣйствительную своего пресвятаго Духа силу быти въ нашей вѣсточной съборной греческой церкви; отнюду же и вѣра быти истинна является, ейже на утврѣжденіе и пзвѣщеніе сія Божіею благодатию съдѣваются преславная и надъестественная чудеса, на посрамленіе же и искорененіе всякаго зловерія и отступства.

Въ лѣто 44^л „ “ мѣсяца „ “ егда Божіимъ попушеніемъ грѣхъ ради нашихъ вся епископскія престолы, разве единаго Львовскаго, душепагубное отступство, нарицаемое уніа, посяде, и по всему тѣлу Россійскія церкви, якоже гаггрена (или канцеръ), распространитись сей геенскаго огня недугъ нача: по умертвіи прѣваго отступника Діонисія Збируйскаго, епископа Холмскаго, посадиша отступници нѣкоего Аѳанасія, прозываемаго Покость, на тойжеде престолъ, родомъ отъ Вилепскаго града (иже, укравши единому отъ бурмистровъ вилепскихъ Лукану Бандиковичу, кармазинъ, аще бы, не избѣгши къ уніатомъ, въ мнишескій не постригся чинъ, въ истину бы якъ же тать обѣщенъ былъ). Пріемъ же престолъ сей вышереченный Пакость, по имени его бысть и житіе его; сый бо человекъ суровъ и немилостивъ, веліе гоненіе въздвиже на православную церковь, якъ же по всей епископін [(46 л. об.) Хелмской священниковъ, непокоряющихся отступству его, вязаше и различно муча, отъ домовъ, отъ имѣній, и отъ церквей ихъ изгоняше, и насиліемъ церкви, нныя сѣкирами двери разбивая, отврѣзаше и своихъ богомерзкихъ іерей представляше, нныя жъ, запечатлѣвъ, пусты хвалы Божія быти творяше. Егда же къ граду, нарицаемому Красный Ставъ, пріиде, многа зла гражданомъ сътвори, и съ воины пришедъ, съ трубы и тимпаны на церковь найде, и насиліемъ разби двери церковныя, и взя каменную церковь; при каменной же церкви есть церковь деревяная святой великомученицы Параскевіи; пріиде же и къ тоей, и також-

де насиліємъ отвръзъ двери, ввійде, и вшедъ къ алтарь, ставъ предъ святою трапезою, въсхоти молитву творити; абіе же невидимаа божественнаа сила отрину его. Онъ же ни въ чтожъ се вмѣнивъ, паки ввійде и нача́ молитву творити,—паки же отрину его. Опъ же, мнѣвъ, якъ граждане пѣкое чародѣаніе сътворища (тако бо обыкоша окаменепныи сердцемъ певѣрници, егда Богъ чудодѣйствіемъ обличаетъ ихъ суровство и безбожіе, чародѣяніямъ сіе приписуютъ и найпаче суровѣйшіи бывають и немилостившіи), и третицею вшедъ, разъярився, молитись нача: нъ,—оле предивному чудеси!—абіе божественнаа сила не точію отъ святаы трапезы, нъ и изъ алтаря сице отрину его, якъ же пасти ему предъ амбономъ въ знакъ якъ же мертвъ, въ зрѣніе всѣмъ, тамо тогда бывшимъ, и удивленіе. Изнесше жъ его слуги его внѣ церкви, ели оживе, быше бо яко мертвъ, и отъ того часа объять его болѣзнь. Нъ убо, яко же Фараонъ, видя Божія чудеса, паче ожесточаше сердце свое озлобити люди Его: сице и сей, аще и казимъ отъ Бога и наказуемъ бѣ, въ чувство не прійде, нъ болѣе озлобляше правовѣрныя христіаны и топяше церковь Божию; въ церкви же оной отъ того часа, ниже оцъ, ниже инъ отступникъ вніти дръзну, нъ запечатлѣша ю. Многа жъ зла, живя, святымъ Божиимъ іереемъ и правовѣрнымъ инокомъ и бѣлцемъ—узами, [(47 л.) біенми и темницами, и многими муками,—творяше, принуждая ихъ къ своему отступству. Къ инымъ же злобамъ и суровствамъ немилостивыя мучительскія своя душа и суроваго сердца надъ всѣми, при кончинѣ окаяннаго своего житія, приложи и се сътворити. Въ конечномъ недузѣ, въ немже и злѣ несчастливую свою испроверже душу, (по совѣту чародѣевъ) повара своего, юношу млада, именемъ „
“ предъ собою жива пожемъ чрево его разрѣзати повели, якъ и каплями отъ него истекающими окроплени быти,—оле немилосердіа!—и сердце его, еще движущееся сторгнути, и испекши с, самъ аки звѣрь изъяде; глаголаху бо ему влъшебници: „якъ, аще теплыми человѣческими крѣвми окропиши и сердце человѣческое, испекъ, пзясн, здравъ будешь“. Нъ убо ложное ихъ бысть обѣщаніе; по тріехъ бо или четырехъ днехъ, по житію его и кончина его люта и немилостива бысть: егда бо испроверзаше скверную и немилостивую

душу свою, страшно и немилостивно бѣсы хульную его главу съ высю отъ нечистаго и богомерзкаго тѣла его насиліємъ невидимо исторгоша, якъ же предъ всѣми предстоящими на землю отъ тѣла и отъ одра испасти, во удивленіе всѣмъ и въ обличеніе беззаконнаго ихъ отступства. Смерть бо грѣшникомъ люта. Служи же же его и иніи мнози, самовидци бывшіи сему, повѣдана памѣ, изряднѣе же Стефанъ Иляковскій (братъ единоутробный Елисея монаха, протопсалта великія Лавры Печерскія Кіевскія), бывший у окаянаго сего отступника домовымъ отрочицемъ, иже бѣ при немъ до издыханія его, и сія вся очима своими видѣ, и повѣда намъ. Написамажеса сія, да вси православныи увѣдятъ, каковъ плодъ имать отступство; ибо, по глаголу Господню, не можетъ древо зло творити плодъ добръ, и отъ плодъ ихъ, познавши ихъ, да блюдемся душегубныя ихъ прелести: яковъ бо есть отецъ ихъ, злобы и всякои прелести изобрѣтатель, таковы и еговѣ сынове суть, имже кончина погибель, имже Богъ чрево и слава въ студѣ ихъ, иже земная мудрствуютъ, . . . по апостолу, (къ Филип. гл. 3)

[(47 л. об.) Въ лѣто аѣке, попущеніємъ Божіимъ бысть моръ великій въ градѣ Виленскомъ, якъ многу народу измрѣти: между инѣми же и отступнической протопопъ Михайлъ Котлубай умре. Преставшу же мору избѣгшіи вси приидоша каждо въсвоеси; приидошажъ и отступничестіи мниси, рекомыи уніате, въ свой монастырь, нарицаемый св. Троицы, по обычаю пачаши память умръшему протопопѣ съврѣшати. На прѣвой же службѣ по обычаю вліяша въ потиръ вино и воду (служаху же съборомъ іеромонаси Рафаиль Карсакъ и Валеріанъ Калнофойскій и иніи). Егда же прииде время причащенія, вино, еже въ потирѣ, приложися въ воду, якъ точію самой единой водѣ быти въ потирѣ; ощутивъ же, якъ вода точію бѣ, абіе възмутишася велми, и веліе испытаніе сътвориша, и обрѣтоша, яко проскомисавый іерей вино влія и мало по обычаю отъ воды, и діаконъ, подавый іерею, исповѣда, якъ самъ вино въ съсудцѣ влія и подаде іерею, и симъ убо извѣстіе бѣ, якъ вино въ истинну вліяно бѣ въ потиръ, ибо въ сосудцѣ ономъ, имже вливается вино, отъ вліяннаго вина оставалось бѣ. Нъ убо хотяще извѣстнѣе іереи они увѣдѣти бывшую вещь, и къ винопродав-

ци (у него же вино оно купили быша) послаша, съ клятвою въпрошающе его, аще въ той день купиша у него вино и аще истинное вино продаде имъ; онъ же съ клятвою исповѣда, якъ въ той день взяша у него вино и якъ истинно вино даде имъ. Они жъ, взявше и икусивше, якъ едино бѣ съ оставшемъ въ сосудѣ обрѣтше, иное вино влѣявше въ потиръ, съврѣшиша службу. Запретиша же всѣмъ, вѣдущимъ о семъ, да никому же повѣдаютъ се, нѣ да рекутъ, якъ священникъ проскомисавый погрѣши, не влѣявъ вина, точію воду, да не увѣдѣвъ (48 л.)ше православныи поругаются. Оле окамененіа и слѣпоты волныя! видяще не хотятъ видѣти, и разумѣти могуще, не хотятъ впимати. Ибо ради обращеніа отъ всепагубнаго отступства къ правовѣрію, сътвори Богъ вино въ воду претворитися, и на обличеніе безбожнаго съ римскими отступники единства мръзку и непріятну ихъ жертву предъ собою быти показа. Якъ же и въ началѣ отступства въ Грубѣшовѣ градѣ въ лѣто „

егда Ипатій Потій съ иными схизмархи епископы своими (по совѣтованіи и богоборномъ съгласіи своемъ къ отступленію отъ вѣсточныя церкви, еже къ западному костелу), съборомъ службу совершаху въ церкви святаго Николая, вино въ потирѣ въ воду приложися, и егда такожде погрѣшенію проскомисавшаго причиташа, вляяша пакы вино въ потиръ,—Богъ же, хотѣй всѣмъ чловѣкомъ спастись и въ разумъ истинный пріяти, показа богомръзко быти ихъ соединеніе, отнюду же и жертву ихъ скврѣну и непріятну быти изяви: абіе бо,—оле страшнаго чудеси!—потиръ разсядесъ и вино истече, якъ же възопити единому отъ священникъ, се есть протопопѣ Грубешовскому Симеонѣ Чанка, велимъ гласомъ къ народу, повѣдая имъ бывшее, и глаголя, яко еретици епископы наши суть, не послушайте ихъ; и бывшу въ народѣ великому смятенію и мѣлвѣ, не скончавше службу, отступници розыйдошася. Такожде въ лѣто 4475, на соборѣ Берестейскомъ, на первой литургіи, егда унію свою или съединеніе съ латинскимъ костеломъ тыжде отступници всѣмъ огласяху, и правовѣрныхъ, святому апостольскому престолу константиноградскому покаяющихся, проклинаху, въ вѣчный студъ отступства ихъ и въ явное клятвопреступнаго ихъ лиценіа уничтоженіе и посрамленіе, [вся къ благоугожденію и къ спасенію

душъ человѣческихъ творяй Богъ, вино въ воду въ безкровной жертвѣ претвори, да сѣмъ единѣмъ покажетъ, яко елико далечайшій вкусъ водный отъ вкуса виннаго, сиче далече отстоитъ честіе, (sic) кромѣ согласія всей восточной церкви и кромѣ вижества въ святомъ Дусѣ отца и пастыря нашего вселенскаго патріархи, повомумышленной уніи отъ старовѣчнаго нашего благочестія; и аще никто отъ латинскихъ церквей іерей езуитскаго чина, именемъ Петръ Скарга, своего времени мужъ преизящень, [(48 л. об.) сие чудо погрѣшеніемъ вліянія двократного воды во вина мѣсто оглаголуетъ, но убо како сіе оглаголаніе безчестіе отъ апостать нашихъ истребляетъ, имъ же погрѣшеніе сіе не иного часа изволи Богъ подъяти, точію во время приношенія первой безъкровной въ уніи жертвы, книждо ясно видити можетъ, яко ихъ праведный Богъ самымъ тѣмъ погрѣшеніемъ недостойныхъ быти осуди, еже Ему отъ времени онаго отступленія ихъ отъ естественнаго своего пастыря сію безкровную жертву приносить, юже Онъ себѣ въ винѣ и въ водѣ, а не въ самой единой водѣ принесенную быти изволи. Но убо, яко же сихъ отступства начальниковъ сичево великое и страшное и ясное, отступство ихъ обличающее, знаменіе, въ Рубежовѣ и въ Берестю Литовскомъ бывшее, окамененную и жестоковѣдную душу въ чувство отъ отступства къ правовѣрію обращенія привести не возможе, но паче ожесточи:]**) сиче и тѣхъ, еже въ Вилнѣ. Ибо мірскими суетствіи ослѣпиша очи свои, еже не видѣти и ушима тяжко слышати, и сердцемъ разумѣти, да не когда познавше свою прелесть и обратятся къ правовѣрію и исцѣленія воспріимуть. [Сему же чудеси, въ Вилнѣ бывшему, самовидецъ бѣ Елисей Илковскій, монахъ тогда при отступниковъ (sic) бывший, нынѣ же въ великой Печерской Кіевской Лаврѣ протопсалтъ сущій, иже и со клятвою повѣда, яко самъ очима своими сіе видѣ, еже выше писахъ, чудо. Въ Грубешовѣ же и въ Берестю бывшая отъ многихъ самовидецъ, достовѣрныхъ мужей, слышахъ: нѣ убо и въ книгахъ, типомъ изданныхъ, аще кто восхоцетъ извѣстнѣе увѣсти, прочтетъ, иряднѣе же въ *Оборонѣ собору Бере-*

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

стейскаго вышѣреченнаго ксендза Скарги прикгодныхъ реченныхъ на страницы Ѡд, и въ кпигѣ реченной, *Верификация невинности*, повторе выданой, на конечномъ листѣ] *). Повѣда же се и Гавріиль Хоменецкій, бывшій тогда подстаростѣмъ Грубешовскимъ.

[(49 л.) Нѣкто Александеръ Музеля, родомъ Грекъ, хитростію же врачъ, въ предѣлѣхъ кіевскаго воеводства, паче же волинскаго отъ всѣхъ знаемъ, въ Городку, монастыра Печерскаго веси, у мене архимандрита Петра Могилы посѣщенія ради, въ лѣто 4474, мѣсяца ноября 14 дня, сый,—повѣда ми, глаголя: якъ многоаго времени слышащу ми отъ многихъ о множествѣ тѣлъ святыхъ нетлѣнныхъ, въ пещерахъ сущихъ, усумнивахся, невѣруя истинно се быти, паче же, егда о сухыхъ костехъ, се есть о главахъ святыхъ, отъ нихъ же миро пречудно исходитъ, повѣствоваху, никакоже сему вѣровати хотѣхъ, нѣ паче блядословіямъ вѣровахъ, глаголющимъ, якъ на лщеніе приходящимъ елей нѣкій хитростію нѣкою влагаютъ или главы оны мажутъ, и показываютъ аки отъ костей исходяща. Желалъ и самъ очесы своими видѣти сіа, аще истинна суть повѣствуема, или хитростію на лщеніе творима. Божіимъ же прозволеніемъ, въ лѣто 4474, въ святую великую четыредесятницу въ монастырь печерскій пришедшу ми, благословеніемъ отца архимандрита тогда сущаго Елисея Плетенецкаго, взыйдохъ въ пещеру святаго отца нашего Антоніа и, послушавъ тамо въ церкви Въведенія Пресвятой Богородицы съвршаемую божественную службу, съ велимъ удивленіемъ съглядахъ вся святыхъ тѣлеса. Молихъ же тогда сущаго пещеропачалника іеромонаха Исаію, нынѣ сущаго архієпископа Смоленскаго, да ми главы, отъ нихъ же миро истѣкаетъ, покажетъ: показа же ми на единомъ мѣстѣ двѣ главы сухы, на стеклянныхъ блюдѣхъ стоящихъ. Рекохъ же къ нему (сущимъ и инымъ отцемъ тамо): „сіа ли мироточивая суть?“ Онъ же рече: „сіа суть“

[(49 л. об.) рукою моею отъ блюда главу и хотя видѣти, аще коея хитрости въ ней нѣсть, отвсюду обращаю, оглядахъ. Дръжащу

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

же ми въ рукахъ главу и съглядающе,—оле предивному чудеси!—отъ сухыя кости абіе врѣхомъ главы, ни единныя дыры сущи, акы отъ источника высоко кипящи нача исходити святое миро, не помалу, нѣ вельми, якъ же не точію мнѣ, нѣ и всѣмъ предстоящимъ въ ужасѣ быти и недоумѣніи. Не минувши же и полчетверти часа, наполнись блюдо мира, и преста же вельми и истекати, нѣ акы роса точію помалу изъ врѣха исхождаше. Благодарихъ же Бога, сице преславно мое съмнѣніе и о семъ невѣрствіе въ увѣреніе приведшаго, и наполнихъ три немалы съсудцѣ святого мира, взяхъ я себѣ, славля Бога сице премирно кости преподобныхъ своихъ хранящаго, и сіа источникъ благодатей творящаго. Въпросихъ же, аще часто сице истекаетъ святое миро отъ главъ онѣхъ. Пещеро-начальный же и предстоящій отцы рѣша, якъ николиже сице изобильно истекаетъ, нѣ точію акы роса, и се убо не всегда исходитъ; нынѣ же не обычно се бысть въ удивленіе всѣхъ насъ. Мнимъ убо, якъ тебе ради Богъ се сътвори и показа ти сіе предивное чудо. Азъ же рѣхъ: „простите ми отцы святыи, азъ донелиже сіе чудо видѣхъ, не вѣровахъ истинно быти се, еже нынѣ вижду, нѣ мнѣхъ хитростію вашею съдѣловатись сему, якъ же противници церкви нашей оглаголюють васъ; нѣ убо нынѣ вижду и исповѣдую, якъ истинно есть не человѣческаа хитрость, нѣ Бога, прославляющаго святыхъ своихъ чрезъестественное есть дарованіе, и прославляю Того, мене увѣрившаго и неправедная на ||(50 л.) святыхъ его глаголющихъ обличившаго“. Три же съсудци полны мира возьмъ и изыдохъ изъ пещеры, славя и благодаря Бога. Пребывшу же ми въ монастырѣ дни пѣкїа, изійдохъ въсвоеси. По въскресеніи же Христовѣ четвертой недѣли, сущу ми у пана кїевского Гавріила Хойскаго, въ градѣ его Хоици, тогожъ лѣта ⁴хѣ разболѣхся вельми, якъ же къ смерти приблизитись ми; болѣзнь же ми бѣше огневица, юже одрною нарицають, и утробная, юже диселтерією именуютъ. Отчаялъ же ся бѣхъ своего живота и видѣвъ же себе уже близъ смерти суща, съзвахъ іерея и молихъ, да освятятъ мнѣ елей по обычаю, вмѣсто же елея мира онаго отъ святыхъ главъ изтекшаго положихъ. Егда же обычно миромъ онѣмъ въ елея мѣсто помазаша мя,—оле великаго Божїа милосердіа и святымъ его да-

рованнаго исцѣленіямъ отъ него дара!—абіе въ той часъ вся бо-
лѣзнь уста, и въ всемъ здоровъ и цѣлъ быхъ и абіе вѣстахъ, и до-
нынѣ; благодатию Божіею и молитвами святыхъ Его печерскихъ,
здравствую. Се же на мнѣ бывшее отъ мѣра святаго, иже отъ
главъ святыхъ печерскихъ, благодатию Божіею исцѣленіе мнози
отъ благородныхъ волинскаго воеводства видѣша, и самъ вышере-
ченный папъ Кіевскій, въ свидѣтельство Божіаго на мнѣ бывшаго
великаго благодѣянiа: Ему же подобаетъ всякая слава, честь и по-
клоненіе во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто 4431, въ неже благочестивый родъ и племя княжатъ
Острозскихъ скончася, мѣсяца декевріа въ 5 день, сицево знаме-
ніе въ городѣ Острозѣ съ небесе бысть: егда по утрѣнемъ пѣніи
людіе исхождаху изъ церкви, вѣдѣша вси надъ среднею трулою
церковною руку, мечъ дръжащу, отъ конца же рукояти меча онаго
кръвь течаше. Се же видѣвшіи повѣдаша князю Григорію Четвертеп-
скому; князь же мнѣ се повѣда въ лѣто 4441 мѣс. ген. 1, въ Городкѣ.

(50 л. об.) На Покутю за Галичомъ три поприща, надъ градомъ
Тисмянцею, на горѣ, бѣ церковь създана отъ тесанаго камени (якъ-
же повѣсть съдръжится) двѣма братома отъ русскихъ велможъ. Егда-
же одинъ отъ обою брату юнѣйшій вѣры православныя отвръгъся,
латинскому зломудрію съвѣкуишъ, абіе—оле чудеси!—полцеркве тоя,
юже онъ създалъ бѣ, до основанія паде и разсыпаша; полъже старѣй-
шаго брата цѣла неразорима пребысть, даже до лѣта 4441. Того
убо лѣта, егда Янушъ Потоцкій, воевода брацлавскій, Езупольскій
наслѣдникъ, на създаніе пирга, се есть башни, въ градѣ своемъ
Езуполи, тую оставшую полцеркве рязорити или разбирати повели,
идущу ему съ женою своею на колесниці видити, како дѣлателіе
разоряють, вѣтръ великій взя ихъ съ колесницею и съ конми, и
ели въ рѣку, подъ градомъ текущую, не вверже ихъ. Нъ убо онъ
ни въ чтоже се вмѣнивъ, не преста разоряти церковнаго зданiа, доп-
деже, по хотѣнію своему, създа пиргъ. Създавши же, егда первіе

*) На поляхъ рукописи приписано: *Подъ Езуполемъ подъ селомъ Гану-
совкою.*

їзъ пирга онаго отъ бомбардъ стрѣляти повелѣ, абіе пиргъ съ
верха весь даже до основанія, падъ, раздрунись. Оле праведнаго
Божія и скорого суда! Якъ же бо отступство юнѣйшаго брата
разореніємъ отъ него полздавныя церкви обличи и отриповенна
отъ себе и мрѣзка быти не точію его, но и яже отъ него Ему
принесепая, показа; стояніемъ же и неразореніемъ другія пол-
церкви старѣйшаго брата, въ правовѣріи пребывающаго, припо-
шенная Ему отъ него пріятна быти свидѣтельствова: сице и пыѣ
разореніемъ пирга яснѣ изъясвѣ, яко единою Богу въ честь и славу,
или мѣста, или дѣла, или иныя кія вещи освященныя, не благово-
литъ Богъ наки на человѣческую употребляться потребу, и паче
изволяетъ праздно, или пусто стояти, нежели, ежекъ благоугожденію его
освященно и отданно есть, къ человѣкоугодію употребленно быти.

[(51 л.) На святой горѣ Аѳ[онской] монастырь Діонисіатскій
нарицаемый, иже имать обычай въ пѣкіа парочитыя праздники
приходящимъ нищимъ милостыню отъ хлѣба даяти. Въ лѣто же
ѧѳч, мало пшеницы имуще и боящися глада, не давше хлѣба ни-
щимъ, тще възвратиша ихъ кленущихъ. На утрин же възгорѣся
монастырь и вся житница съгориша и монастырь весь. Познавше
же братія, яко скупости ради ихъ отъ Бога сіа казнь имъ бысть (ибо
не възвергоша на Господа печаль свою, да Той ихъ препитаеть,
ниже помянувши Господне слово, глаголющее: непецѣтесь душою
вашею, что ясте, или что піете,—якъже единъ отъ старецъ мона-
стырскихъ имъ глаголане тогда, нѣ не послушаша его, и сего
ради, сице пострадавше, покаяшась); и отъ того времени, аще и
велики мало на свое употребленіе имуть хлѣба, всѣмъ приходя-
щимъ нещаднѣ подавають, и николи же благодатію Христовою оску-
дѣваетъ имъ хлѣба; ибо милуай нищаго Богу заемъ даетъ, и
рука дающаа николиже оскудѣваетъ.

На тойже святой горѣ есть другій монастырь, нарицаемый
Симопетра, тойже обычай имущій; нѣ убо, не помянувши казнь
Божію на Діонисіатскій монастырь бывшую скупости ради, въ
лѣто ѧѳка, мало имуще пшеницы, не даша по обычаю милостыню

приходящимъ, нѣ тще възвратиша ихъ ротящихъ и кленущихъ. Се же бысть въ суботу предъ святою пятидесятною недѣлею; на утрѣи же въ день ѿ-тый отъ хлѣбныя печи разгорись огнь и вся житница сѣже и храмы, въ нихъ же, яже на пищу, съкриваютъ. Тако бо о себѣ точію, а не о искренемъ пекущѣмъ всегда страждутъ. Нѣ убо оттолѣ уставѣша съ клятвою николи же удържати милостыню, нѣ всегда, аще бы и единъ точію хлѣбъ въ монастырѣ обрѣтался, даяти нищимъ не възбранно.

[(51 л. об.) Въ лѣто 4411 марта кѣ, въ день Благовѣщенія пресвятыя Багородица, въ веси пана Замойскаго, нарицаемой Пискуровице, въ предѣлѣ Бѣлзкомъ лежащей, единъ отъ земледѣлецъ ляхъ наемнику своему, сущему вѣры православной, пиву, на нейже бѣ жито на зиму сѣялъ (понеже ничтожъ бѣ вѣдѣти прозябшее на ней, не уповаюсь уже прозябнути), изорати повели; наемникъ же рече: „господине мой, двесь у насъ, у Руси, праздникъ есть великій Господскій святой, вѣнь же не достойтъ дѣлати, сего же ради и орати не могу, къ сему же, и идеже посѣялъ еси жито, уповая на Бога, нѣсть лѣпо отчаяватись Божіей благодати, не убо преиде время прозябанія, и симъ убо Бога прогнѣвати не подобаетъ. Принуди же его господинъ его въспрящи волю и изыйти на поле; изшедъ же съ сыномъ господина своего, никакъ же дерзну орати Господскаго ради праздника. Господинъ же его изыйде видѣти, аще оретъ, и узрѣвъ его праздно стояща, нача словеса злымы клясти наемника и глаголаше: „нѣсть се святой день, уже минулъ есть день Благовѣщенія, блядиши ты съ своимъ Русскимъ праздникомъ; иди, ори, более же не блядослови.“ Послушный же церковный сынъ, паче изволи временнаго господина повелѣнію послушати, нежели Божіаго закона преступникъ быти (пбо рабъ всякій донелѣи же не съпротивъ Божіему повелѣнію господинъ его повелѣваетъ, долженъ есть все, еже повелѣваетъ, по силѣ своей сътворити; сгда же что съпротивъ Божіему и церковному повелѣнію дръзнетъ господинъ повелѣти, нѣсть дѣженъ послушати ни въ чемъ же), и рече господину своему: „аще хочещи и убити мя, изволяю, дѣлати же никакъ же въ сицевый святой день буду“. Госпо-

динъ же его, злословивъ ему много, нача съ сыномъ своимъ орати. Наемникъ же възвратися въ весъ. Идущу же ему, видѣ исъ поля вихрь темень, аки мракъ идущъ къ господину его; егда же прииде, надъ нимъ въскрутився мало, невидимъ бысть. Въззрѣвъ же наемникъ, ниже господина, ниже сына его, ниже воли, ниже ора-ло видѣ, и пристрашенъ бывъ, побѣже въ весъ и повѣда всѣмъ бывшее. Людіе же, изшедше на поле, никого же обрѣтоша, и даже до дне сего не обрѣтается, нбо погуби его Богъ, якъ ругателя и презирателя ||(л. 52) благочестіа и повелѣній его преступника.

Мученіе преподобнаго отца нашего Аввакума скитника святой горы, бывшее отъ нечестивыхъ турковъ въ Солунскомъ градѣ, въ лѣто 4741, мѣсяца ок...

Сей преподобный отецъ нашъ Аввакумъ, измлада Бога възлюбивъ, миръ възненавидѣ, и шедъ въ святую гору аеонскую бысть мнихъ, и велми во подвигъ себе великій вдаде, якъ и отъ монастыра устранился и особъ на скити отшельническо жити, богомыслиемъ и себѣ вниманіемъ упражнясь. Вѣдя же многу бѣду и скърбь, юже по вся дни нечестивыи Агаряне христіаномъ творятъ, и насилствуютъ имъ, и лютое ихъ, еже на Христову вѣру хуленіе, разгоривъ духомъ, якъже другій ревнивый Ілія, и положи на сердци своемъ, еже поити къ граду и Божественную Христову проповѣдати вѣру, печестивая же безбожнаго и безумнаго Махомета ученіа и преданіа обличати. Се же утврѣдивъ въ себѣ, поиде къ духовнику, тогда сущему болгарскому, Θεодосію именемъ, въ Ксеновскомъ скитѣ живущему, еже благословитись отъ него (ни что же бо николи же, яко же истинный инокъ, навѣкъ быше кромѣ благословеніа творити), и извѣститись хотя, аще есть Божіе на се произволеніе. Слышавъ же се духовникъ отъ него, рече ему: не требѣ ти есть мученичества, само бо то иночество, аще до конца добрѣ съхранимъ, аще и безкровиѣ въ мученичество вмѣнится, потъ бо и трудъ вмѣсто крове будетъ: и запрѣтивъ, не благослови его.“ Онъ же, послушавъ, поклонися и поиде въ куцу свою, молясь Богу усердно, да извѣститъ его самъ о семъ. По тріехъ же

днѣхъ извѣщеніе пріемъ отъ ангела не поиде прочее къ духовнику, нѣ иде просто въ градъ Солунскій, и пача проповѣдати Христа, нечестіе же турецкое обличати; нечестивыи же агаряне, емше его, велми биша и ведоша его ко своему суди, его же нарицають кадія. Ставъ же преподобный воинъ Христовъ на судищи съ дръзновеніемъ Христа проповѣда, глаголя: „уже время есть уклонитись вамъ отъ зловѣрія лживаго вашего пророка, проклятаго Махомета, и познати истинну, яже есть Христосъ Богъ и Спасъ нашъ, иже пріиде въ миръ, да свободитъ насъ отъ діаволскіа прелести, въ ней же нынѣ есте вы, прелщенни отъ прелщеннаго діаволомъ безумнаго Махомета, ибо кромѣ Христовыя вѣры нѣсть мощно человѣку спастись, ниже съ Богомъ ||(л. 52 об.) съединитись, нѣ вѣчно погибнути, и съ діаволомъ въ огненѣй геенѣ мучитись, идеже и вашъ лживый учитель Махометъ есть съ всѣми, невѣровавшими Христу. Тѣмъ же покайтесь и пріймѣте вѣру Христову спасительную и креститесь водою въ имя Отца, и Сына, и святаго Духа, да будете сынове Божіи и наслѣдники царствія небеснаго съ Христомъ Богомъ нашимъ, и съ всѣми святыми Его, ибо царство мира сего, нмѣ же вы хвалитея, дръжаще, тлѣнное есть и временно, и ниже спасти можетъ, но паче въ погибель въводитъ всѣхъ любящихъ его. Тѣмъ же, якъ же рѣхъ, уже время есть оттрясти мракъ прелести отъ очію свою и видѣти свѣтъ истинный Божій, и отложить лжу и пріяти истинну Христову. Судіа же, не трѣпя прочее слышати хулима своего лжепророка, Христа же проповѣдаема и славима, повели велми пальцами бити преподобнаго мученика, яко же не точію рубищу, еже на немъ, нѣ и земли обогрѣтись святыми его крѣвми, и уста ему потлѣчи повели, еже не моци глаголати; нѣ убо Христовъ воинъ, доблественнѣ трѣпя, радовалешь, яко сподобись раны за Христово имя пріяти, и не престая ясно проповѣдаше Христа Бога. Надлѣзѣ же, бивше его и мучивше, увѣщаваху, еже хулити Христа, Махомета же славити; онъ же никако же покорися, нѣ паче славяше Христа вселгласно, глаголя: „вамъ достонѣтъ отъ лжи и погибельныя прелести, къ истинѣ и къ животу възвратитись. Мнѣ бо, аще и тысящами сугубо приложите муки, отъ любви Христовы не отлучуся, животъ бо мой есть Хри-

стось, а еже страдати и умрѣти Его ради пріобрѣтеніе ми есть. Вашъ же нечестивый животъ дѣлательница есть погибели, смерть же—самая погибель“. Много же поелику глаголаше имъ истинну, потолику лютіе біаху его, и ели жива въ темницу вѣврѣгоша. На утрѣ же, сѣдшу кадіи на судищи, приведоша Христова страсотерпца; и рече ему: „по толицѣмъ вчерашнѣмъ наказаніи еда умудрился еси, еже не хулити нашего великаго пророка и святой его законъ“. Святой же отвѣщавъ, рече: „азъ паче, о судіе, дивлюся, яко ты человека блудника, скверна же и всякаго беззаконія исполнена, паче же безумна пророка, и блядивая и смѣху паче достойная, отъ діавола сущая, его погибелная преданія, свята наруѣцаеши.“ Разгнѣвавъ же кадіа, рече: „не довѣютъ ти вчерашняя раны, нѣ паче **[(53 л.)]** болшая себѣ пріобрѣтаеши, яже, аще не увѣриши пророку нашему, не мѣмоудуть ты; нѣ убо (ласканіемъ нача) азъ ти съвѣтую, пріими нашу вѣру и буде у царя и у всѣхъ насъ честенъ и славенъ, и богата ты сътворимъ, и смерти гонзѣши; аще ли же ни, то по многихъ мукахъ лютою скончиши смертью.“ Рече же, преподобный: „слава твоя, честь твоя и царя твоего, и богатство ваше съ вами, о безумне, да будетъ въ погибель, тлѣнна бо и привременна сіа суть. Слава же моя—христіанская, честь и богатство—Христось есть вѣчный мой царь и Богъ, Ему служу и покланяюся, мукъ же твоихъ не боюся, ни трепещу о укрѣпляющимъ мя Христѣ, ибо телесныя муки веселіе суть рабомъ Христовымъ, вѣнецъ бо тѣмъ и царство вѣчное изходатайствуютъ.“ Разярѣвъ же велми, повели люто бити его, дондеже весь изнеможе и бысть якъ мертвъ, и пакы вѣврѣгоша его въ темницу. Сице же до третіаго дне томаху святаго, различно ранами мучаще его отрещись Христа; нѣ убо доблій, яко же твердъ адамантъ, вся мужескіи трѣпаше, и поелику лютіе томимъ бываше, потолику свѣтліе проповѣдаше Христа Бога, беззаконіе же ихъ зѣлнѣе обличаше. Въ четвертый же день изведевъ бысть предъ беззаконнымъ судіемъ преподобный страдалецъ Христовъ, и възрѣвъ на нѣ, акы звѣрь лютой нечестивый, съ яростію рече: „единаче, о окаяне, пребываеши непреклоненъ отъ злыя своея и гяурскія вѣры и хулиши святой нашъ законъ, нѣ убо престани хулити и пріими нашъ

законъ великаго пророка нашего Махомета, яко аще не покорнишися и не приѣмши нашу вѣру, днесъ лютою умрешъ смертію.“ Блаженный же, въсклабнвъся, рече: „ты паче, беззаконниче окаянецъ еси, въ тнѣ прелести бѣсовстѣй пребывая, видѣти не хотя свѣта и истинны Христовы, и правдѣ Божіей противляся; твой законъ, скажу ти, чесо ради не приѣмлю: ибо, отъ сквернаго учителя преданыи, учительница есть всякая нечистоты и порока, и всякая злобы, ими же Богъ гнушается, и блядивыя васъ басни и смѣху достойныя о Богу непостижимомъ, невидимомъ, и умомъ необъемлемомъ, точію вѣрою отъ христіанъ познаваемомъ, и о будущемъ вѣцѣ блядссловитъ и учитъ, и иная подобная симъ, и сего ради законъ вашъ ничто же иное есть, развѣ пространный и широкій путь, въводяи въ погибель. Христіанскій же законъ отъ Христа Бога, насъ ради въплощенаго, отъ чистаго и добра чистоты всякая душевныя и телесныя, и всѣхъ добродѣтелей есть учитель, ими же Богъ услаждается. Вѣра же христіанская истиннаго, не-премѣннаго, не созданнаго, превѣчнаго, въ трехъ лицахъ единаго, (53 л. об.) нераздѣльнаго Бога познати и славити, и Тому единому служити и поклонятися учитъ, се есть Отцу, и Сыну, и Святому Духу. И сей есть путь, аще тѣсный и прискрѣбный чистаго и добраго ради житія видится, нѣ въводяи въ вѣчный животъ. Тѣмже молю и васъ отвргните прелесть и съ мною Христови поклонитесь, да и съ Нимъ въ вѣки поживете.“ Разъярися, якоже звѣрь суровъ, нечестивый судіа, и въскочи отъ сѣдалища своего, аки безумный, и яко левъ рыкая, къ предстоящимъ възопи: „возмите хулника сего и на части разсѣците, да не более хулить нашъ законъ“. Предстоящи же воины, глаголемыи яничаре, яко дивыи звѣріе устремившася на святаго и, поемше, ведяху на тръжище, ниими же руками біаху по ланцтома, друзи же тростіемъ морскимъ по главѣ, ниими же ножи рѣзаху тѣло его и метяху по стогнамъ; блаженный же преподобномученикъ, радуяся, вдяше и пояше, глаголя: „обыдоша мя пси мнози, юнци тучныи одръжаша мя, отвръзоша на мя уста своя, яко лви, въсхищающе и рыкающе: нѣ Ты, Господи, Іисусе Христе, Боже мой, изми и избави душу мою отъ неправедныхъ устенъ ихъ и съ миромъ приими ю въ животъ вѣчный.“

Приведше же его немилостивыи христоненавидцы на средѣ торжища, увѣщаваху его отрещись Христа. Святый же плюоваше на лица ихъ, проклиная Махмета и законъ его, Христа же, яко Бога, славяше и величаше; они же, извлекше оружїа своя (не терпяще слышати Христа хвалима) и начаша сѣщи его, благодаряща Бога и глаголюща: „Господи, Іисусе, приими духъ мой,“—дондеже на мали части разсѣкоша святое и многострадалное тѣло его. И тако предавъ святую и блаженную душу свою въ руцѣ Господеви, его же желаше, октовріа въ тридесятый день. Святое же тѣло его раздробленно даже до пощи лежаше на позорищи ономъ, пощю же отъ благочестивыхъ христіанъ ниціи, отай пришедше, събраша и взяли е въ дома своя, и (54 л.)деже многа чудеса съдѣаша въ славу Христу Богу. Егда же приде вѣсть къ святой горѣ о мученіи его, духовникъ его онъ Θεодосій рече: „понеже се безъ моего благословенїа сътвори, не имамъ его, якъ мученика, дондеже узру мощи его нетлѣнны и благовопіа имущихъ“. Въ тоужъ убо лѣто въ четыредесятницу принесены быша нѣкіа отъ частей стятыхъ его мощей въ святую гору, отъ онѣхъ благочестивыхъ мужей; духовникъ же, слышавъ, поиде видѣти, и видѣвъ я цѣлы и веліе благовопіе имущихъ, паде на землю съ слезами, славя и благодаря Бога о семъ и прощенїа прося за невѣріе, — паче же сгда слыша отъ христіанъ онѣхъ, яко въ Солунѣ мнози отъ педужныхъ исцѣленїа прикосновеніемъ святыхъ его мощей прїяша. Въ лѣто же 458, въ святуюжъ четыредесятницу, въ святую седмицу святыхъ страстей, единъ отъ поганныхъ агарянъ, видѣвъ мощи святаго, исцѣленїа многа творящихъ, приде въ себе, и раскаався, яко отступникъ быаше отъ христіанскїа вѣры, съ дерзновеніемъ иде въ преторъ предъ кадіею и, ставъ предъ нимъ, сня кидаръ (иже глаголется завон) съ главы своея и повръже его на землю, и ногама ступати по нѣмъ нача, глаголя: „познахъ, о судіе, яко вѣра ваша мусулманскаа зла есть, и нѣтъ въ ней Божїа истинны, сего ради предъ тобою и предъ всѣми предстоящими отмѣщуся ея днесь, яко злыя сквръныя же и богопротивныя, и поплюваю, и ногама пошираю ю, и проклинаяю, къ христіанстѣй же, якъ къ святѣй и истиннѣй и непорочной вѣрѣ (отъ ней же діаволскимъ наважденіемъ отпаль бѣ)

възвращаюсь и приѣмлю ю“ (и персты крестообразно зложивъ, лобыза) рекъ: „и сердцемъ и усты лобызаю, и Христа Іисуса съ Отцемъ и Духомъ въ единомъ существѣ неразлучна и единого истиннаго Бога быти вѣрую и Господа всѣмъ его исповѣдую, вашего же лжепророка Махомета отрицаюся, яко блядива и слугы діаволя.“ Судіа же бити его и, якоже безумна, изринутѣ повелѣ, мня его бѣспующася. Онъ же възываше: „нѣсть азъ безуменъ, нѣ нынѣ въ разумъ истинны приидохъ, силою [(54 л. об.) Христа Бога моего, хотящаго всѣмъ спастись, и молитвами святаго мученика Аввакума, его же вы за имя Его умучисте.“ Бивше же его, изгнаша вошь изъ своего судилища; онъ же, ходя по граду, повѣдаша себе христіанина быти и свѣтоваша всѣмъ вѣру Христову пріяти, Махмета же, якъ лжива пророка, отрещися; біяху же его вси агаране и плюваху на нь, онъ же трѣпеливнѣ пріимаше раны Христа ради, и славяше Его, моля, да имени ради Его, подъяти сподобится. Въ утрѣи же пакы приде на судищи, и исповѣда себе христіанина; печестивыи же, лютѣ бивше, изъ града изгнаша его. Онъ же въ третій день третицею въ преторъ приде, и рече судіи: „не мни мя безумна, нѣ благоразумна быти, о судіе! терпеливнѣ точію, молю тя, послушай, и повѣмъ ти, что у тебе хочу, третицею къ тебѣ приходя,—азъ бѣхъ христіанинъ, и прелщень отъ миролюбія, отврѣгохся Христа, и пріяхъ вашу Мехметскую вѣру, и донелѣже Богъ свѣтомъ своего благоразумія просвѣти мя въ тмѣ, сей пребывахъ, егда же минувшаго лѣта видѣхъ доблественнаго онаго и крѣпкодушнаго блаженнаго Христова мученика Аввакума, толики муки отъ васъ Христова ради исповѣданія, наконецъ же и толику немилостивую и лютую смерть съ радостію приѣмлюща, рѣхъ въ себѣ: аще бы сей человѣкъ не имѣлъ доброе и извѣстное упованіе своего спасенія, и вѣчнаго на небесехъ вздаанія, не бы сицевыя муки радостно и вседушно претерпѣлъ,—нѣ убо ождахъ, да вижу, аще тѣло его неистлѣнно пребудетъ и благовонно, и сей мужъ аще чудо нѣкое сътворитъ, якъ же отъ христіанъ о мученикахъ Христовыхъ чтомая слысахъ, и сего ради и азъ, егда разсѣкоша его, пощѣ оная взяхъ едину часть тѣла святаго онаго и съкрыхъ ю у нѣкоего христіанина; единою же единъ отъ домоча-

дець моихъ разболѣсь велми, [(55 л.) въспоманухъ же себѣ о сокровенной части тѣла онаго, и рекохъ въ себѣ: аще истинна есть вѣра христіанскаа, о ней же мученъ бысть человекъ онъ, то и ни съгни оная тѣла его часть, и егда прикоснуса ею болящему, исцѣлѣеть,—и поидохъ къ оному христіанину и обрѣтохъ мощи оны нетлѣны и благовоніе имущи, и взяхъ я, и абіе, егда възложихъ на болнаго, преста болезнь его и исцѣли и вѣста здравъ, и нынѣ въ дому моемъ есть, аще убо хочещи призови его и увѣждь истину. Се же азъ видѣвъ, прославихъ Христа Бога, даровавшаго своимъ угодиномъ по смерти сицевую благодать и силу имѣти, и отъ того часа вѣровахъ ему и христіанинъ есмь. И сего ради молю тя—или даждь ми писаніе свое къ христіаномъ, да якъ христіанина пріимуть мя къ святому своему събранію, или повели мя исповѣданіа ради имене Христа Бога моего, по беззаконному твоему закону, огнемъ съжещи. Законъ бо твой проклинаяю, и вѣры твоея отрицаюсь лживаго вашего Махомета, Христу же, Богу моему, кланяюсь, и Тому вѣрую, Того славлю и величаю.“—Разгнѣважеся мучитель и бити повели его велми, и на утрѣ на смерть осуди его и предаде мучителемъ. На торжници же у стѣпа привязаша блаженнаго мученика, смолою обвивше его, потомъ же окрестъ хвастіе сухое възложиша и възгоща, молящуся святому Господи. Абіе же, егда разгорисъ все хвастіе и самая смола, яже на немъ,—оле чудеси!—вѣтръ велій подвижеся и трусь, якъ же всему граду трястисъ и всѣмъ на позори сущимъ бѣгати и самымъ мучителемъ, мняще, якъ и градъ весь испровержется; егда же преста вѣтръ и трусь, обрѣтесъ Христовъ мученикъ единъ стоя при столпѣ развязанъ и весь цѣлъ, и здравъ, ниже смолы, ниже дрова, нѣ ниже пепелу сущу Егда же преминулъ страхъ онъ вихрьный, начаша събиратися нечестивыи и вѣдѣти, что бысть ему, и обрѣтше его здрава и ни отъ огня и вѣхра отнюдь невреждена, ови дивляхуся и славяху Бога, нѣи же хуляху, злословя ему, яко же чародѣю. Онъ же глаголаше къ нимъ: „о безумніи и безстудніи невѣрицы! чесо ради силу Христа, Бога моего, великую и крѣпкую чарованіемъ быти оглаголете?.. Той есть Богъ, иже и при Новоходоносорѣ пречудно не покорившихся нечестивому [(55 л.

об.) безбожному велѣнію отъ пещи огненнѣй избавивый трехъ отроковъ и Давііла отъ устъ львовыхъ цѣла, въ ровѣ заключеннаго, съхранивый, иже и мене нынѣ, не покорящагося вашему скверному и нечистому ученію, отъ огня, яко служителя своего, и истинѣ его покланяющагось, неприкосновенна съблюде, не мене ради, изволяющаго отъ сердца и желающа скорѣе имени ради Его умрети, и съ Пимъ абіе жити,—нѣ васъ дѣля окаменныхъ сердца и ушесы, да вѣдѣвши чудеса его, обратитесь къ Нему и вѣруете въ Него, и съ мною прославите“.—Нечестивыи же, не приѣмше наказанія святаго, ниже чудеса увѣрившесь, нѣ яко звѣріе дивныя зубы скрежещуще на нѣ, бѣюще и оплевающе лице его, взяша его и ведоша и въ долную темницу всадиша его. Въ нощи же, да не чудеса прочее удививъ люди къ вѣрѣ приведетъ, христіанъ же въ вѣрѣ да не утвердитъ, нечестивый епархъ повели главу святаго усѣщи, тѣло же его, къ каменію привязавъ, въ море вѣвреди,—и тако, теченіе добрѣ скончавъ, къ желаемому Христу на небеса вѣстече, и съ мученическими лики, тамо вѣдваряся, славить побѣду на враги ему давшего.

(93 л.) Въ лѣто 44^х
. мучень бысть святой преподоб-
ный мученикъ Аѳанасій, родомъ, грекъ сынъ чауша
потурнака за вѣру Христову навожденіемъ отца его, иже его на
вѣру Христову намовлялъ навернутися. Тотъ святой преподобный
зъ молоду въ двенадцати лѣтахъ отъ тур[ецкой] поганой вѣры до
Святой горы отъ отца и матери утѣкъъ и въ Іевер[скомъ] мона-
стыри черицемъ zostалъ, и въ монастыри осмь лѣтъ змешкавши,
отца своего и матку до хана вернути пошолъ, который отъ отца,
срогого поганина и богатаго, розманте былъ и лагодостю и срого-
стю и черезъ его самага, яко и черезъ ученыхъ емировъ, до за-
прыняся Христа и правды Его былъ намовяный и притяганный до
принятя блуду погибели махометанской; але гдыся о вѣру святого,
якъ о твардый и нескрушоныи діаментъ, ударили и неотминной
сталости въ немъ въ Христѣ обачили,—незбожнѣи от[ецъ] самъ его
до кадѣи оскаржилъ и абы каралый былъ просилъ и инсти-

говалъ. Взятый до тяжкаго вязеня и чрезъ три дни отъ емировъ и отъ иныхъ зводителей поганскихъ былъ намовляемый, абыся Христа заприлъ, але и тые гды духовными усты его словеси, яко острымъ мечемъ Христовы вѣры, звяжонными зоставалъ, срого въ темниці бити слугу Христового казали, и розмантими муками страшили, еднакъ онъ имъ далѣй, тымъ статечнѣйшимъся быти показовалъ. По всѣхъ страхахъ и мукахъ третего дня самого зоставленнаго недвижимаго, гды въ темницю темничный зъ сторожами смотрили што бы самъ чинилъ, обачили при немъ сидящихъ двоухъ молодцевъ, въ свѣтлыхъ шатахъ оболоченыхъ и з нимъ розмовляющихъ, и розумѣвши, же христіане потай пришли и умоцняютъ его въ вѣрѣ, побѣгли и дали знать отцу его, который, якъ шаленный песъ розъярившись, прибѣгъ до темниці, и гды му двери отворе, еще при немъ сидящихъ святыхъ Христовыхъ ангеловъ обачилъ, и розумѣючи, же люде суть зъ фурією кинуся ихъ полапати, але зблизившись до него, самого только знашелъ. И такъ зъ яду сына, катовско порвавши, ||(92 л. об.) зъ темниці выволокъ, якъ на чаровника волаючи, и такъ за его инстигованіемъ, а за беззаконныхъ судіи декретомъ, самъ его, срого біючи и мордуючи, на рынокъ выволокъ, где дрова и иншіе приправы наготованые были и до столпа привязанный (sic) немилостиво палили, молячогось и мовячого: „Господи, приими духъ мой!“ А ижъ, гды отдалъ духъ свой Пану и Богу своему, котораго вызналъ, буря наступивши велика и страшна на мѣсто бургу, весь людъ пострашила и незбожрый отецъ и кадіа, албо несправедливый судіа, зе страху бурѣ оное тогожъ дня и тоеижъ години злѣ заразъ здохлѣ. А matka того преподобнаго мученика, обачивши тое, до себе пришла, и покинувши прелесть турецкую и всю маєтность, потаемне зъ мѣста того, дорого купивши голову сына своего у единого янчарина, пришла до Солуня и ченицею въ монастырѣ, называемомъ святой Параскевы *) зостала и Афанасією названо. Въ славу Христу Богу нашему въ монастыру Іверскомъ на святой горѣ того преподобнаго мученика рука правая есть цѣлая, благовонія и чудеса точащая. Самовидецъ Прохоръ Кобляинскій, схимонахъ монастыря Іверскаго.

*) Прежде было написано (но зачеркнуто): *Пресвятой Богородицы Успенія.*

1) Каноны и другія церковныя пѣснопѣнія, составленныя Петромъ Могилою.

*а) канонъ къ причащенію священникомъ *).*

[(32 л. об.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Понмъ Господеви, Израїля древле отъ работы видимаго Фараона Моисеомъ сквозѣ Чермное море избавившему, насъ же отъ мысленнаго врага лести крѣвію своею спасъшему честною, якъ прославись **).

Вѣрою несуменною, обаче съ страхомъ, надѣясь словесемъ твоимъ реченнымъ: грядущаго ко мнѣ не изжду вонъ,—дерзаю приблизитись, и святому ти Жертвеннику служити: нѣ аще и не достоинъ есмъ, ты мя самъ святымъ твоимъ достойна служити яви Тайнамъ.

Никтоже достоинъ нарецись можетъ предъ твоимъ величествомъ, (вся бо правда наша якоже рубище привържено есть предъ тобою) аще не твоя благодать туне оправдитъ насъ. Самъ убо, человеколюбче, по благоутробію твоему, достойна мя сътвори святымъ твоимъ служити Тайнамъ.

Священникъ сый въ вѣки, по чину Мелхиседекову, Христе Спасе мой: жертву себе единою о насъ Отцу своему, на Крестномъ Жертвенницѣ принеслъ еси, иже и нами всегда приношенъ безкрѣвнѣ хотя быти въ спасеніе вѣрнымъ, установлъ еси насъ

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *Помощникъ и покровитель былъ еси намъ въ спасеніе отъ Отца прежде денница всѣливый и на земли въ плоти явивыйся, якъ прославись.*

служити святымъ твоимъ Тайнамъ, имъ же и нынѣ служи[ти] достойно сътвори.

Дѣво Пречистаа, Маріе Богородице, Бога Слова плътію рождшіа на спасеніе вѣрнымъ, того моли, достойно мя сподобити святымъ своимъ служити Тайнамъ.

Пѣснь Г. Ірмосъ.

Да утвердится сердце мое о тебѣ, Христе Спасе, и да разширяются уста моя, на пѣніе твоея хвалы: якъ пѣсть свята, ниже праведна, паче тебе Господи, Боже мой.

Не на достоинство свое взирая, еже не имамъ, нѣ на пучину твоего благоутробіа, дрѣзаю приблизитись къ святому ти Жертовнику, и служити святымъ твоимъ Тайнамъ. Ты убо, Спасе, сътвори мя достойно безъкровную ти принести жертву.

Аще всякъ живой не оправдится предъ тобою, Владыко челоувѣколюбче: како азъ недостойный, идеже аггели приникнути желаютъ, внити дрѣзну и служити страшному ти Жертовнику; нѣ ты мя яви достойно безъкровную ти и всесвятую принести жертву.

Не по моему достоинству, нѣ по твоему благоутробію, яко же сподобилъ мя еси въ чину священныхъ твоихъ слугъ вчислятись: сице и святому ти предстати Жертовнику сподоби: и о своихъ съгрѣшеніихъ и о людскихъ невѣждествіихъ, словесную и безъкровную [(33 л.)] ти принести жертву.

Въ утробѣ своей носившіа Творца твари, Богородице Пречистаа, и плътію неизреченно родившая, того моли, еже неосужденно ми священнодѣйствовати священнаа его таинства, и достойно принести безъкровную ему жертву.

Пѣснь Д. Ірмосъ.

Услышавъ пророкъ приходъ твой, Христе, убояся: азъ же вѣрою пречудная твоя разумѣвъ дѣла, трепетно удивляюсь, и прославляя твое Божество въцію: слава силѣ твоей, Господи.

Не въ хлѣбѣ, ни съ хлѣбомъ, ни подъ хлѣбомъ Тѣло: ни въ винѣ, ни съ виномъ, ни подъ виномъ Кровь быти: нѣ существо хлѣба въ самое твое Тѣло, Спасе, и существо вина въ самую пре-

чистую, истинную твою Кровь премѣнитись вѣрую; и подѣ обоихъ виды, единого тя цѣла Богочеловѣка исповѣдуя, молю достойно служить и причаститись сподоби мя.

Не образъ тѣла, ниже образъ крове, нѣ самое истинное, одушевленное и обоженное тѣло, и Божественную изъ ребръ истекшую ти, Спасе мой, кровь, въ пречистыхъ твоихъ Евхаристіи Тайнахъ быти вѣрую, и твердо исповѣдую: имже молюся, достойно мя служить и причаститись, Христе мой, сподоби.

Не тѣло съ небесъ спедши, нѣ хлѣба существо, въ оное на небеси сущее, и вина въ Пребожественную твою, Христе мой, кровь, Божественными ти словесы, дѣйствомъ же Пресвятаго Духа, премѣнятись исповѣдую: имъ же служить и достойно причаститись, Спасе, сподоби.

Тогожде единого, нераздѣлиѣ цѣлаго въ Тайнахъ на престолѣ, подѣ видимыми видами невидимо крыющагося Христа Бога воплощеннаго, имже и на небеси съ Отцемъ сѣдящаго, твердо быти вѣрую, ему же теплыми ти молитвами, служить, пречистаа Дѣво, мати щедротъ и милосердіа, и достойно причаститись сподоби.

Пѣснь ѿ Ирмосъ.

Отъ пощъ Духомъ утренюю Боже, и молю тя, росою яже отъ тебе исцѣли душу мою, и страхъ твой всади въ сердце мое, да прииму духъ спасенія, его же сътвориша еси на земли, кромѣ бо тебе иного Бога не знаю:

|(33 л. об.)| Имъ Бога всесила, на небеси и на земли, и всюду тя Христе суща исповѣдую: якоже Бога и человѣка на небеси точію и на земли въ Тайнахъ причащенія, быти вѣрую, имъ же мя недостойнаго, достойно яко благо служить сътвори, и причаститись неосужденно сподоби, великія ради твоя милости.

Вѣрую твердо увѣщаюсь, подѣ видимыми хлѣба и вина виды, истинное быти Тѣло твое, и истинная спасительная ти Кровь, еже сподоби мя неосужденно въ жертву благопріятну Отцу твоему принести о нашихъ съгрѣшеніихъ, и о людскихъ невѣдствіихъ, великія ради твоя милости.

Пресущественія божественныхъ ти Таинъ, образъ не свѣтъ Господи, ниже како преминеніе сихъ бываетъ испытую: Образъ бо есть несповѣдимъ: нѣ якъ словеса твоими, и напѣмъ святаго Духа, отъ иже въ Дѣвѣ таинственнаго твоего воплощенія навѣкъ, твѣрдо увѣряюсь, якъ ты еси въ Тайнахъ Причащенія, вещественнѣ Христосъ Богъ и человѣкъ, пришедый въ міръ спасти насъ, великіа ради твоея милости.

Плоть, юже отъ Дѣвы пріялъ еси, и на смерть въдалъ еси, и на небеса възнесъ, одесную Отца посадилъ еси, тую едину и подъ видомъ хлѣба на престолѣ, и отъ пяти Пречистыхъ ти раиъ истекшую животворящую кровь, подъ видомъ вина въ Божественной чашѣ, по изреченіи Божественныхъ ти словесъ, дѣйствомъ Пресвятаго Духа быти вѣрую, иже достойно священнодѣйствовать, и тѣмъ неосужденно причаститись, молитвами тя родниа сподоби, великіа ради твоея милости.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Изъ чрева ада грѣховнаго, отъ глубины сердца, якъ отъ кнѣта Іона, вѣнчу ти, Христе: отъ тля животъ мой възведи, да приложи, еже видѣти церковь твою святую.

Аще и пресуществуется хлѣбъ и вино, нѣ существа своего не оничтоживаютъ, ниже погубляютъ, ниже иное приѣмлютъ: нѣ свое существо въ Тѣло Христово, и честную его Кровь, неизреченно премѣняютъ, нѣ въ обоихъ единъ Христосъ цѣлый, точію виды Хлѣба и Вина (яже непреминны пребываютъ) покровенны въ снѣдъ и спасеніе вѣрнымъ предлежитъ.

Аще и всегда раздѣляется: нѣ цѣль и единъ Христосъ въ Тайнахъ, по всей вселенной на Престолѣхъ нераздѣлимъ пребываетъ: и всегда ядомъ, никогдажъ истощевается: нѣ освящаетъ вѣрою ему причащающихся. На снѣдъ бо и спасеніе вѣрнымъ предлежитъ.

(34 л.) Якоже тѣломъ Божество свое, Спасе, человѣка себѣ съвѣкупляя, покрылъ еси: сице и нынѣ въ Тайнахъ, да насъ плоть отъ плетей, и кость отъ костей твоихъ сътвориши, истинную плоть

и Кровь свою спасительную, видимыми хлѣба и вина виды покрывъ, въ спасительную снѣдь и питіе вѣрнымъ (имѣже и мене достойно причаститися сподоби) предзагаеши.

Богородице, Мати живота, хлѣбъ живота вѣчнаго, Тѣло Христа Бога моего, и чашу безсмертіа, Крѣвь его Божественную, твоими Матерними прилежными молбами, достойно въ оставленіе грѣховъ и въ приобрѣтеніе жизни вѣчныя пріяти сподоби, на се бо въ пищу вѣрнымъ предлежитъ.

Пѣснь 3. Ирмосъ.

Трієхъ отрокъ вѣра въ пещи огонь на хладъ преложи и невреденно, аки въ свѣтѣ ликоствующа, единными усты съгласно пѣти научи: отецъ нашихъ Боже благословенъ еси.

Бранию есмь великихъ (Христе въ Тайнахъ вѣрному въпіеши), вѣруй и снѣси мя: не бо азъ въ тя, якъ тлѣннаа твоего тѣла, предложуся пища, нѣ ты въ мя претворишися, и обожиишися Причащеніемъ; тѣмъ же и азъ достойно молю тя: руками коснутись и усты пріимати Тѣло твое сподоби и Крѣвь Божественную, и тебе славити, Отцемъ Бога въ вѣки.

Нераздѣльнаго ради съединенія Бога и человѣка, якъ же на небеси, сице и въ Божественныхъ Тайнахъ, истинно вѣрую тя быти Христе мой: просвѣщающаго и освящающаго, и себѣ съвокупляющаго, вирую и чистымъ сердцемъ тѣмъ причащающихся: имѣже и мене въ приобрѣтеніе вѣчныя жизни и царствія небеснаго причаститися сподоби, и тебе славити Отцемъ Бога въ вѣки.

Богородиченъ.

Хлѣбъ, иже въ Божественныхъ ямы Тайнахъ,*) хлѣбъ есть рукою Духа святаго въ чревѣ Дѣви въображенный, и огнемъ страстей на олтарѣ испеченный крестномъ. Хлѣбъ Ангельскій въ снѣдь вѣрнымъ дается: его же мя достойно сподоби ясти, и Кровь твою испити, Христе, спасительную, и славити тя Отцемъ Бога въ вѣки.

*) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *Амвросій о Тайнахъ.*

Хлѣбъ живота вѣчнаго, Тѣло твое, подѣ видимымъ видомъ хлѣба вещественнаго: и чашу безсмертіа, Кровь твою спасительную, подѣ видомъ вина естественнаго, сподоби мя, Христе Спасе, достойно пріяти въ оставленіе моихъ прегрѣшеній, и славити тя Отцемъ Бога въ вѣки.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Въ пещь огненую иногда съшедшаго Слова къ дѣтемъ еврейскимъ, и пламень на хладъ предложнаго, въ послѣдняя же лѣта въ чрево Дѣвѣ вселнагося Бога, и насъ отъ работы вражіа плѣтію своею сводобившаго, пойте вся дѣла, и превозносите его въ вѣки.

Подѣ видомъ пшеничнаго въ квасѣ хлѣба, самое Тѣло твое, якъ же реклъ еси, Христе, подѣ видомъ же отъ плода лознаго вина, самую Пречистую ти Кровь: подѣ обонхъ же единого тя Богочеловѣка цѣла въ нераздѣльныхъ [видахъ] вѣрнымъ въ спасеніе быти вѣрую, и пою: Господа въспѣвайте людіе и превозносите въ вѣки.

Хлѣбъ пріимъ Христосъ естественный, пречистыма своимъ руками, и отъ плода лознаго вино, словесы жъ своими Божественными преестественно въ Тѣло и Кровь свою претворивъ, ученикомъ подаде въпіа: Ядите и пійте, въ оставленіе прегрѣшеніемъ, еже и нынѣ на престолѣ творить, всегда священнослужители своими: Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

[(34 л. об.) Слово Божіе понеже истинно и дѣйственно есть, и всемоцно, образъ же непостижимъ: безъ испытанія вѣрую, якъ хлѣбъ, вино и воду премѣняетъ въ Тѣло свое Христосъ Богъ, Духомъ Пресвятымъ, имъ же и отъ святыя Богородица, самъ собою, и въ самомъ себѣ плоть състави, Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

Родила еси, Пречистаа Дѣво, не челоуѣка проста, нѣ Бога истиннаго: ни жъ Бога нага, нѣ воплощенна отъ Пречистыхъ твоихъ кровій. Того убо якъ Сына и Бога моли, да мя нынѣ достойно, въ оставленіе грѣховъ и въ жизнь вѣчную, сподобитъ Тѣло свое пріяти и Кровь Божественную испити. Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

Пѣснь ѿ Ирмосъ.

Евву отъ ребра Адама первозданнаго създавый, и того безъ вреда цѣла съхранивый: отъ тебе въ послѣдняя лѣта, Дѣво всечистаа, плоть себѣ заимствовавъ и ключа дѣвства невредивъ, неизреченно родись: Его же величающе, тебе, Богородице, благочестно ублажаемъ.

Якъ же по естеству чрезъ яденіе хлѣбъ, чрезъ питіе вино и вода въ плоть и крѣвь ядущаго и піющаго прелагается, и не бываетъ иная, точію таяжде первая его плоть: сице и на Престо-лѣ хлѣбъ, вино и вода призваніемъ и нашествіемъ святаго Духа, вышше естества, въ Тѣло и Кровь Христову прелагается, и не два, нѣ единъ и тойжде есть Христосъ Богъ въ вѣки благословен-ный и препрославленный.

Сице вѣрую, и сице несумѣнно, якъ же предрекохъ о Тай-нахъ Божественнаго ти Причащенія, о Христе мой, исповѣдую: имъже мя достойно, въ истребленіе многихъ ми съгрѣшеній, въ очищеніе и освященіе, въ стѣну и помощь, въ възраженіе съпро-тивныхъ, и въ обрученіе будущаго живота и царствія, сподоби причаститись: въ вѣки бо еси Богъ благословенный и препро-славленный.

Причастіе Пречистаго ти Тѣла, Господи, да будетъ ми угля, страстнаа души пополяющъ движенія и очищающъ сердце мое, обще-ніе же честныя ти Крѣве веселія да исполнитъ сердце мое, и умъ твоимъ радованіемъ, и твоему пребыванію въ мнѣ да сътворитъ достойное жилище: да съ Отцемъ и Духомъ пришедъ въ мнѣ не-разлучнѣ до кончины моего живота пребудеть: въ вѣки бо благо-словенъ Богъ еси и препрославленъ.

Пренепорочнаа Дѣво, Мати Царя вышнихъ силъ, стѣно и помощь и заступленіе къ тебѣ вѣрно притѣкающимъ, молюсь усердно, недостойный рабъ твой, съсудъ мя избраненъ, твоими молитвами, причастію Божественныхъ Таинъ твоего Сына и Бога покажи: Той бо въ вѣки есть благословенъ и препрославленъ.

б) Канонъ на исходъ души.

[(35 л.) Пѣснь ѿ. Ирмосъ.

По твоему Божественному хотѣнію уставивый, Господи, челоуѣку единою умрѣти, душу раба твоего, нынѣ отъ тѣла разлучающуюсь, пощади, молимъ тя, Спасе, и презрѣвъ ей вся съгрѣшенія, въ селѣхъ праведныхъ, волныхъ ти ради страстей, якъ благъ прійми.

Еще въ тѣлѣ сущую раба твоего душу, нами нынѣ тебѣ молящагось, отъ грѣхъ раздрѣши, челоуѣколюбче, и отъ тѣла разлучающуюсь кротко безъ смущенія, святыхъ ти ради страстей, Владыко Христе, якъ благъ прійми.

С л а в а:

Трепещеть и боится убогаа отъ тѣла разлучающисъ душа, предвидящи дѣла своя: нѣ на щедроты твоя надѣясь (нами къ тебѣ припадаетъ вѣнчующи), якъ щедръ пощади, Спасе, и святыхъ ти ради страстей, въ вѣчную жизнь якъ благъ прійми.

И н ы н ѣ:

Родшаа творца твари, Маріе Богородице, отъ тѣла разлучающейся души, въ часъ сей нынѣ ужасный предстани и бѣсовскія мрачныя плѣки отжени, Сына и Бога своего усердно молящи, да отъ грѣховъ ту очистишь, въ селеніихъ святыхъ своихъ якъ благъ прійметъ.

Пѣснь ѿ. Ирмосъ.

Молимъ тя, челоуѣколюбче, съ слезами раби твои, помилуй раба своего, нынѣ отъ житія сего представляющагось временаго, и презрѣвъ ему вся, въ немъ злѣ съдѣанная, въ вѣчную ти жизнь туне, пречистыхъ ти ради ранъ и кровей Божественныхъ изліанія, якъ благъ прійми и съ праведными милосерде причти.

Окрестъ престола твоего отъ предстоящихъ святыхъ ти аггелъ, Владыко челоуѣколюбче, пошли молимъ тя, Христе Царю, съ ми-

ромъ кротко пріати душу, нынѣ разлучающуюсь отъ тѣла, смѣреннаго раба нашего, и въ вѣчную ти въвести жизнь повели, святыхъ ти ради ребръ прободеніа, и съ праведными якъ благъ, Іисусе, причти.

С л а в а:

Грѣшнаа душа, нынѣ отъ тѣла разлучающисъ, суда твоего неумытнаго боится: нѣ ты, безсмертный Царю, милостивъ и челоуѣколюбивъ сый, отъ всѣхъ сквернъ ея туне, молимъ тя, оцѣсти, и пятѣхъ ти ради святыхъ ранъ, и душечистительныя крѣве, и жизни твоей, якъ благъ, съ праведными причти.

И н ы н ѣ:

Изъ глубины сердца съ слезами въпіемъ ти, Пречистаа Богородице, предстани въскорѣ нынѣ, и отъ суетнаго житіа и тѣлесной храмины, бѣднѣ разлучающейся души, и помощь ей подаждь твоими молитвами, бѣсовскія плѣки далече отъ нея отгоняя, и царствію небесному, якъ благосердаа съ праведными причти.

С ѣ д [а л н а ,] г л а с ь 4, п о д . : *Удивися Іосифъ.*

Пріидѣте видимъ, братіе, како все мятется всякъ челоуѣкъ живой, вчера бо и днесъ въ своей красотѣ съ нами пребываяй, нынѣ отъ тѣла бѣднѣ разлучается, и по разлученіи абіе смраднѣй снѣдъ червіемъ безъ дыханіа тѣло предлежимо явится: вѣстинну суета есть челоуѣческое житіе, и все еже не пребываетъ по смерти: нѣ въскорѣ аки отъ сна отъ злыхъ въспрянимъ дѣлѣ, и въ покааніи, съ слезами припадающе, вопіемъ Христови: пощади и помилуй, Спасе, душу, нынѣ отъ тѣла исходящую, яко единъ челоуѣколюбецъ.

С л а в а : и н ы н ѣ:

Маріе Богоневѣсто, Мати щедротъ и милосердіа, предстани нынѣ въскорѣ, и молбу теплу къ Владыцѣ сотвори Христу о рабѣ твоємъ, съ тѣломъ нынѣ разлучающимся, да вся, яже въ вѣдѣніи и

невѣдѣніи съгрѣшенная имъ, прости, и отъ всѣхъ сквернъ очисти, чисту въ царство свое въведетъ, велие бо, яко Мати, имаша къ нему дерзновеніе, едина въ вѣки благословенная.

|| (35 л. об.) Пѣснь ѿ. Ирмосъ.

Лѣность нынѣ, братіе, всякую отложше, припадемъ съ слезами къ Христу, въпiously усердно: ослаби, остави и отпусти, Спасе, вся, въ житіи съдѣланная, души нынѣ съ тѣломъ разлучающейся, и волнаго ради твоего на крестѣ распятіа, съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ, яко благъ всели.

Ангела свѣтопосна послѣ нынѣ, Спасе, душу раба твоего, отъ насъ къ тебѣ представляющуюся, свѣтомъ твоего человеколюбіа просвѣти, тму же ту отъ грѣховъ одръжающую отъ нея отгнати, молимъ тя, человеколюбче, и волнаго ради твоего на крестѣ пригвожденіа съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ вселити.

С л а в а:

Аще и яко человекъ съгрѣши тебѣ, Спасе, нынѣ отъ суетнаго представляйся житіа рабъ твой, Христе, нъ не отступи отъ тебе Бога нашего: тѣмже молимъ тя, вся ему, яко человеколюбецъ, отпусти, и волныхъ ради на крестѣ твоихъ страстей, съ всѣми святыми въ дворѣхъ своихъ, яко благосердъ, всели.

И н ы н ѣ:

Радость міру родшаа, Маріе Богородице, предстани нынѣ, яко благаа, въскорѣ рабу твоему, отъ житіа представляющемуся, страхъ же и печаль смертную молитвами ти отъ него отжени: и твоимъ предстательствомъ въ дворѣхъ Сына твоего съ всѣми святыми, яко благосердаа, всели.

Пѣснь ѿ. Ирмосъ.

Храмину нерукотворенную угодникомъ твоимъ вѣчную давай на небесѣхъ, нынѣ, Христе Царю, аще и недостойному, подаждь, молимъ тя, и рабу твоему, отъ тѣла исходящему, прощая ему рся

сѣгрѣшенія, боготѣлесныя ти ради смерти и волнаго погребенія, Владыко челоуѣколюбче.

Изъ гроба тридневно възкресый, да мертвыя грѣхомъ вѣроу яже въ тебѣ оживиши, изъ гроба нынѣ тѣлеснаго исходящую раба твоего душу пощади, Спасе, и небесному ти селенію причти, животворныя ти ради смерти и волнаго погребенія, Владыко челоуѣколюбче.

С л а в а :

Моря житейскаго брега стремнину, бѣдную и грозную, и житія челоуѣческаго скоро исчезающую красоту въ братѣ, нынѣ представляющимся, якъ въ зеркалѣ вси видяще, смерть всегда поминаемъ, въ покааніи Христу зовуще: помилуй, спаси и вѣчному ти селенію причастника сего сътвори, животворнаго ти ради погребенія, Владыко челоуѣколюбче.

И н ы н ѣ :

Ангела ходотая въ Божественномъ снитіи къ челоуѣческому роду, ходотанце міру Пречистая имѣвшая, ходотайствомъ ти [(36 л.) [Ангела свѣтоносна, вѣрна хранителя, отъ Сына снзпосли душу нынѣ отъ тѣла исходящую, отъ всѣхъ бѣдъ изъяти *), и въ вѣчныя въвести кроуы, Владычице челоуѣколюбивая]. **)

Щ ѣ с н ь ѿ . І р м о с ь .

На тя надежду, на тя упованіе, въ тя всю вѣру, Христе, рабъ твой възложи, аще убо и яко челоуѣкъ сѣгрѣши, ты яко Богъ щедрый сего помилуй, и отъ всѣхъ бѣдъ, нынѣ нанъ находящихъ, якъ челоуѣколюбецъ изми, и въ вѣчныхъ селеніихъ въведи, да тя съ всѣми святыми въ вѣки славить.

*) Прежде было написано: *изъемъ*, но потомъ поправлено рукою Могилы, какъ напечатано въ текстѣ.

**) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

День уже житія преклонись, и солнце привременнаго мечтанія заходитъ рабу твоему, нынѣ отъ тѣла исходящему, тѣмже молимъ тя, солнце праведное—Христе, день невечернаго ти свѣта възсіяй ему, и вся въ житіи съгрѣшенная имъ презрѣвъ, въ селеніихъ твоихъ въведи, да ты съ святыми въ вѣки славить.

С л а в а:

Рая мысленнаго вѣчное селеніе подаждь, молимъ тя, рабу твоему, Христе Царю, нынѣ отъ временнаго исходящему житія, и яко благъ, простивъ ему вся съгрѣшенія, волная и неволная, съ всѣми святыми упокой, да съ ними ты въ вѣки славить.

И н ы н ѣ:

Извѣстнаа помощнице, крѣпкая предстательнице, предстани нынѣ въ помощь въ часъ сей, Богородице, отъ житія исходящему, и отъ всѣхъ бѣдъ, сего обдержалшихъ, заступленіемъ твоимъ изми, и въ вѣчный покой въведи, да въ вѣки съ святыми Христа славить.

Пѣ с н ь 3. І р м о с ь.

Тлѣннаго и временнаго житія, суетнаго же мечтанія мира сего образъ, прійдѣте, братіе, нынѣ въ представляющемся братѣ видяще, съ слезами въ покааніи Христу възопіимъ: пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и въ ограду небесную съ святыми ти покой.

||**(36 л. об.)** Мечтаніе сонное, пара же и дымъ, трава и цвѣтъ сельный, быти зряще житіе наше, отвержѣмъ житейскую, братіе, печаль, къ небесному вознесшеся житію, въ покааніи Христу възопіимъ: помилуй и пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и съ святыми покой.

Окрестъ нынѣ стоящии братіе, зряще, како всеу мятеться всякъ человѣкъ, оставимъ еже о временныхъ печаль, и предложимъ мыслью къ небеснымъ, въ покааніи Христу възопіемъ: помилуй и пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и съ святыми покой.

Лѣянїемъ слезъ потщимся, братіе, на молитву подвигнути Пречистую Божию Матерь, съ въздыханїемъ къ ней възноше: помощнице Христїаномъ, потщись въскорѣ душу, отъ тѣла исходящую, отъ бѣдъ избавити и съ святыми въ мирѣ пожити.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Буря грѣховнаго страха и отчаательнаго истощенїа, Христови, братіе, нынѣ усердно помолимся, душу, отъ житїа сего исходящую, избавити, и въ небесныя кровы вселити, съ ангелы тому въспѣти: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Приносимъ ти молбу, Царю, и слезное рыданїе раби твои, и припадающе усердно просимъ, прости въ житїи съгрѣшенная души, нынѣ отъ тѣла исходящей, и чисту Божественному ти престолу представи, съ ангелы тебѣ въспѣти: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Ты нынѣ, челоуѣколюбче, услышавъ моленїе наше, прїйми въ мирѣ душу, отъ тѣла исходящую, и всели ю съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ, якоже есть писано, призирая ей вся съгрѣшенїа, да тебѣ всегда поетъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Владыци молбу принеси, Владычице чистаа: съ архангелы и ангелы, и съ всѣми святыми о рабѣ твоємъ, отъ временныхъ нынѣ къ вѣчнымъ представляющемся, еже въ мирѣ душу его прїяти, и съ святыми вселити, да съ тѣми непрестанно възношетъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъносите его въ вѣки.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Вся небесныя силы, съ апостолы и мученики, съ святители и праведными, съ преподобными и дѣвственныхъ лики, и съ всѣми въ небесной оградѣ сущими, молитесь прилѣжно Владыцѣ и Богу, да помилуетъ душу, отъ тѣла исходящую, и презрѣвъ ей вся съгрѣшенїа, съгражданина вамъ въ вѣчныхъ селенїихъ сію, яко милостивъ, сътворитъ.

||**(37 л.)** Сѣнь житейская мимоходитъ и храмина тѣлесная раздрушается, яко же видимъ, братіе: сего ради отъ сна злыхъ дѣлъ въспрянимъ въскорѣ, и къ Спасу въ покаятельномъ умиленіи прилежно възопіимъ: милостивъ буди намъ, Спасе, и души, отъ тѣла нынѣ исходящей, молитвами всѣхъ святыхъ, и презрѣвъ сѣ вся съгрѣшенія, вѣчныхъ ти благъ причастницу сътвори.

Христе, Царю вѣковъ, творче и зиждителю, аще и съгрѣши тебѣ създаніе твое, нѣ не отступи отъ тебе, Бога нашего, и сего ради въ молбу ти всѣхъ святыхъ и Богородицу приносимъ, съ слезами припадающе и възпѣюще: пощади и помилуй отъ насъ представляющагося раба твоего, и призрѣвъ ему вся съгрѣшенія, небесному царствію причастника сътвори.

Творцу и Богу Мати бывшаа, Маріе Богопевѣсто, якъ имущая дрѣзновеніе къ нему, молися усердно съ всѣми святыми, помилувати нынѣ душу, отъ насъ представляющуюся, и презрѣвъ ея вся съгрѣшенія, небесному царствію своему и вѣчной славѣ причастницу да сътворитъ.

в) Канонъ о умирении православной церкви).*

Вѣры яже въ ты истинныя камень, основаніе незыблیمое церкви твоей положивый, Христе Царю, и еже адовыми вратами не одолѣтись ей обѣщаніе пеложное давый: отъ нынѣшнихъ еретическихъ бѣдъ и обстояній отступническихъ, избави въскорѣ, съ слезами молимъ тя, юже честною си искупилъ еси крѣвію.

Разверзошася адова врата, уста богохульная, пещадно церковь твою святую поглотити; нѣ ты истинный тоя, Христе, царю женіше, божественною ти силою тѣхъ загради, сердцемъ съкрушеннымъ молимъ тя, и въскорѣ отъ всѣхъ обстояній сію свободну покажи, юже честною си искупилъ еси крѣвію.

Угльнаго края камень и глава сый, Христе царю, тѣлу церкви твоея, псовъ, ту безбожнѣ на уды растерзающихъ, въскорѣ жез-

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

ломъ креста твоего разждени, и отъ нихъ възмущеную божественною ти силою умири, юже честною си искупилъ еси крѣвію.

Утроба, Бога носившаа, Мати благословеннаа, предстательнице и покрове рода нашего, стадо Сына твоего, отъ влѣкъ хищныхъ възмущеннос, покрый и отъ душевреднаго ихъ наважденія избави, молимъ тя усердно. Сынъ бо твой и Богъ нашъ, честною своею то искупилъ еси крѣвію.

Пѣснь 7. Трмосъ.

Ты, человеколюбче Спасе, вѣдый озлобленіе церкви своя, отъ противныхъ навѣтовъ сущее, умилосердися, призрѣвъ на моленіе наше, и въскорѣ, якъ благосердѣ, изми ю отъ всѣхъ бѣдъ и скръбей, и въ мирѣ глубоцѣ на камени истиннаго исповѣданія утверди, да вси въ единомысліи съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя нераздѣльнаго Бога.

Въсташа влѣци тяжци, нещаднѣ расхищающе и распужающе словесныхъ ти овецъ церковное стадо, безбожнѣ прелестію поглотити тщащесь; нѣ ты, Христе, пастырю добрый, душу свою о насъ положивый, отъ сихъ свободи и скоро избави, да вси въ единомысліи съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя единого Бога.

Единодушно съгласишася на разореніе твоя церкви, Христе, безбожными отступници прелестми своего суетумудрія; нѣ ты сихъ съвити божественною ти силою, якъ же древле стѣлпотворное съединеніе языковъ, разори и размѣси, съ слезами молимъ тя, да вси въ единомысліи, съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя единого Бога.

Рождшаа Спаса и Избавителя миру, Маріе Богородице, избави молитвами ти отъ всѣхъ скръбей, бѣдъ и навѣтовъ схизматическихъ церковь Сына твоего, да вси единодушно въ нераздѣльномъ существѣ, съ Отцемъ того и Духомъ славимъ единого Бога.

|| (37 л. об.) Пѣснь 7. Трмосъ.

Да отъ лести вражіа церковь свою избавиши, нещадно кровь свою изліялъ еси, Владыко Христе: и нынѣ тѣхъ ради и изліанія,

отъ всѣхъ новоплетенныхъ ересей и прелестей схизматическихъ избави молимся, и невреждену съблюди, якъ единъ человеколюбецъ.

Изостриша зубы немилостивно, расшириша уста звѣроподобнѣ отступници, расторгнути и поглыти[ти] Церковь твою, Христе Царю; нѣ ты въ устѣхъ ихъ съкруши лестныя зубы ихъ, неврежденъ отъ сихъ стадо свое съблюдая, якъ единъ человеколюбецъ.

Божественною ти, Спасе, премудростію, на посрамленіе противныхъ лестій, правителей церковныхъ сердца умудри, молимъ тя усердно, и свѣтомъ твоего благоразумія на утвержденіе истинныя въ тя вѣры, языкъ ихъ уясни и разумъ просвѣти, якъ единъ человеколюбецъ.

Жестоковѣрныхъ отступниковъ развращенный разумъ, церкви православной силою бодрыхъ ти молитвъ покорн, Владычице чистаа, и мракъ прелести отъ сердець ихъ скоро отжени, да съ нами правовѣрно единодушно Христа славятъ, единого человеколюбца.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Право правити слово твоея истины, даждь благодать Іерархомъ твоимъ, Христе человеколюбче, и всѣмъ правителемъ церкви твоея, Спасе, ереси же вся и отступства искорени, благодѣтелю многомилостиве.

Славити тя, Христе, въ православіи мирно церкви твоей даруй, молимся, человеколюбче, и отъ озлобленій и пагубныхъ обстояній скоро изымая, отъ всѣхъ пуждъ, нынѣ отъ отступникъ ей подлежащихъ, спаси, благодѣтелю многомилостиве.

Нуждею раздирають отступници лестныи ризу церкви твоея, Христе, отъ вышняго твоего истканную Богословіа; нѣ ты, якъ благъ, Божественную ти силою скоро предваривъ, изми и отъ душепагубныхъ ихъ рукъ избави, благодѣтелю многомилостиве.

Юнци тучны обыйдоша церковь сына твоего, Богородице, и якъ лви рыкающе, хулная своя, на поглощеніе ея, развергоша уста; нѣ ты нынѣ представи, крѣпкаа въ бѣдахъ христіаномъ помощнице, и сихъ въскорѣ раждени, Христа о насъ прилѣжно молящи, благодѣтеля многомилостиваго.

[(38 л.) Пѣснь 5. Ирмосъ.]

Моря прелестнаго вѣны, паче мѣры на истощеніе въздвигнась церкви твоея, Христе; нѣ ты нынѣ въскорѣ, якъ же иногда чувствениому [морю], отъ сна вѣставъ, запрѣти и отъ истощенія душегубнаго избави, молбами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Дукъ свой напруга на отступниці и оружіе извѣскона състрѣляти и заклати нищихъ и убогихъ рабъ твоихъ, право въ ты вѣрующихъ; нѣ оружіе ихъ, Христе, сътвори вѣнїти въ сердца ихъ, и луци ихъ да съкрушатся, ничтоже вреждающе насъ, молитвами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Изъ глубины сердца съ слезами припадаемъ ти, Христе Царю, прилѣжно молящесь: отъ настояща съпротивныхъ бѣды и тяжкаго наважденія Церковь свою избави, и въ мирѣ глубоцѣ сію невредну отъ нихъ съхрани, ереси вся и отступства скоро потребляя, молитвами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Треокаанное отступство лестный въздвигна, Пречистаа, ковъ: Церковь сына твоего, честною искупленною крѣвію, разорити отъ основанія хотяще; нѣ ты, христіанское прилѣжище, скоро Христови молися сего разорити, сію же умирити,—матернихъ ти ради молитвъ и всѣхъ святыхъ твоихъ.

Кондакъ Гласъ 4

Скоро предвари, да же не поработимся: врази бо хулятъ ты и прѣтятъ намъ, Христе Боже; нѣ порази Крестомъ своимъ, борущихся съ нами и съвѣты ихъ въскорѣ разори, да разумѣютъ вси, являющіи рабомъ твоимъ злая, и явѣ познаютъ, koliko можетъ православныхъ вѣра,—молитвами Богородица, едине чело-вѣколюбче.

Пѣснь 3. Ирмосъ.

Тя, Бога Спаса, и искупителя, и жениха Церкви, усердно призываемъ, Христе, невѣсту сею изъ руки законопреступныхъ, умертвити ту имущихъ, мышца лести ихъ съкрушая, избави, да поемъ ти непрестанно: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Пеструю пленницу лести, еюже заняты лстивый Церкви твоей
тщится змій, скоро разсторгни, Господи, и сѣти его съкруши; да
отъ сихъ избавлени бывше, единогласно тебѣ въпіемъ: отецъ на-
шихъ, Боже, благословенъ еси.

Тръпѣніе въ напастехъ намъ мужественное, спасеніе съдѣ-
лвающее, подаждь, Спасе, въ искушеніихъ паче силы не вводя, пѣ
избави отъ всѣхъ лукавыхъ, на насъ отступническихъ лестей па-
падающихъ, да въ православіи всегда тебѣ въпіемъ: отецъ нашихъ,
Боже, благословенъ еси.

[(38 л. об.) **Молбу** сътвори къ сыну си и Богу нашему, Маріе
Богоневѣсто, да въздвигъ силу божественную свою, отъ бѣдъ от-
ступническихъ и отъ ересей безбожныхъ, пришедъ, Церковь свою
спасетъ, и отъ прелестей избавитъ правовѣрно ему поющихъ:
отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Гибнущихъ насъ и на всякъ день прелестію умаляющихся
отступства, Христе человѣколюбче, якъ Петра въ морѣ утапающаго
спаси, на камени истиннаго ти исповеданія крѣпко утверждая вѣр-
но поющихъ: дѣла вся Господня пойте и превъзнесите въ вѣки.

Лають, рыкающе хулно, якъ лви лютыи, на Церковь твою,
Христе, въ лестной оградѣ своей отступничестіи дѣти, немилос-
тивно въсхитити ту хотяще; нѣ ты, Владыко, кровь свою тоя
ради изліавый, не предаждь до конца въ руки врагъ нашихъ насъ,
вѣрно поющихъ ти: дѣла вся Господня Господа пойте и превъз-
несите его въ вѣки.

Архіерею вѣчный, Христе, Іерархію свою, на земли сущую,
Православіемъ утверди, Церковь неодолимому адовыми враты, по
своему ти обѣщанію, Владыко, въ вѣки съхрани, и насъ отъ на-
стоящихъ бѣдъ избави, вѣрно тебѣ поющихъ: дѣла вся Господня
Господа пойте и превъзнесите его въ вѣки.

Маніемъ Богодѣтельнымъ създавши всяческаа, изъ тебе плоть
заимствовавъ, родишь, Пречистаа, да насъ отъ лести избавитъ вра-
жіа. Того моли, Пречистаа, молимся усердно, и нынѣ отъ на-
стоящихъ бѣдъ Церковь свою избавити и спасти вѣрно тому пою-
щихъ: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзнесите его въ вѣки.

Пѣснь ѿ Ирмосъ.

Дряхлое и отъ влѣкъ хищныхъ возмущенное словесное ти, Христе, стадо въплемъ крѣпкимъ въпіетъ: ущедри, помилуй и избави насъ въскорѣ отъ сѣти ловящихъ, да не до конца погибнемъ, нѣ да ты, намъ вѣрнымъ едину сущую главу, въ вѣки величаемъ.

И Трепенуще и боящися, съ страхомъ многимъ, вѣдуще своя безмерная согрѣшенія, Владыко Христе, къ тебѣ припадаемъ и тебѣся молимъ: вѣру утверди, Церковь умири и отъ прелестій отступства скоро избави, да ты, намъ едину сущую главу, правовѣрно въ вѣки величаемъ.

Лестъ жестокою всѣхъ ересей, и хульнаго отступства пагубу раздруши и до конца искореши, Спасе; раздиранія церковныя утѣши, растаченная же събери и святому ти стаду съвѣкупи, и насъ ва Православіи умири, молимъ ты, Христе Боже: да ты, едину намъ сущую главу, въ вѣки величаемъ.

||**(39 л.) Погубити** лестныя потоки вся и скоро иссушити, молишь, Пречистаа, сыну и Богу твоему, заблужденныхъ къ познанию истинны обратити, Церковь свою умирити, и насъ всѣхъ православно въ вѣрѣ утвердити, молимъ ты, Владычице Дѣво, да ты, истинно сущую Богородицу, въ вѣки правовѣрно величаемъ.

*і) Плачъ изгнанныхъ изъ рая прародителей *).*

||**(63 л. об.)** Съдѣтель мой и Богъ, весь сый благодѣи, своя благодѣи дѣйство изъявити хотя, прѣвѣ невещественныхъ умовъ существо отъ небытіа, въ познание себе творца и всегдашнее себѣ служение, въ еже быти приведе. Потомъ же своимъ божественнымъ троннымъ свѣтомъ самъ, прѣстъ въземъ, отъ земля, тоея же ради благодѣи, създа, и божественнымъ вѣдохновеніемъ душу ми вложи, и подобіемъ и образомъ своя благодѣи, правды, трѣшенія, кротости, чистоты и милосердіа почте, да вся сіа имый съ нимъ съцарствую въ вѣки, царя же и обладателя и расви жителя съ-

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

твори мя и заповѣдь ми, яко Владыка, предаде—отъ древа не съѣсти; нѣ врагъ лествый, завистию разжизаемъ органомъ змѣннымъ въображся, прелести мя и ядохъ, и отпадохъ Божіа благодати, и пагъ изъ рая изгнанъ быхъ,—оле паденія и горкаго обнаженія! Нѣ, о милостиве Владыко, презри мое съгрѣшеніе и помилуй мя, яко милосердъ, падшаго.

Въ совръшенствѣ, и святѣ, и непорочнѣмъ житіи отъ Бога създанный, и безсмертіемъ огражденный, въ чести сый разумѣти не въсхотѣхъ,—о окаанный азъ!—нѣ прелестную змѣю вселукавымъ жену послушахъ, и яденіемъ отъ плода запрещенія скотомъ приложихся несмысленнымъ и уподобихся имъ, и абіе пагъ славы и Божіа благодати явихся, студомъ же и боязнію обдрѣжимъ, крѣхся; нѣ всевидячій Творецъ **(64 л.)** грозно възопи: „понеже се сътворишъ еси, смертію ты умрешь, и въ землю, отъ нея же взятъ еси, възвратишся.“ Въ тлѣніе же облеченнаго изъ рая изгна мя окааннаго, плачуща и рыдающа, и вышлемъ въпѣюща: съхрѣвшихъ ти, Спасе щедрый, помилуй мя падшаго.

Изгнанный изъ рая Адамъ, прямо того сѣдя, горко рыдая, плакаше, и лютѣ сѣтуя, въ перси біяся, въпѣяше: о колѣкіа славы, преступленія ради единныя заповѣди, лишихся, и благодати, и премудрости, и величіа чести, ея же отпадохъ; о преславнаго Божіа вѣденія и съ нимъ събесѣдованія, его же отчюждихся, о любви Божіа, и безсмертныя жизни, и сладкаго райскаго наслажденія, его же отлучихся! Оле паденія, оле пищеты, оле окаанства моего! Како прелстихся, како Творца прогнѣвахъ, како заповѣдь не съблюдохъ създавшаго мя! Кто не умилился, кто не всплачетъ, или кто не съвзыдаеть паденію моему?... Нѣ ты, о создателю мой и творче, милостивымъ си окомъ призри на мя и помилуй мя падшаго.

Внѣ рая изгнанный сѣдя Адамъ обнаженный, въ лице біася, горко плакаше: горе мнѣ невъздръжному, горе мнѣ непослушному, горе мнѣ чревообъястному! въпѣяше: како Божіа не съблюдохъ единыя легкіа заповѣди, нѣ врага завѣстна съвѣтъ приахъ и всѣхъ благихъ абіе лишихся; вмѣсто чести, студа исплъненъ, вмѣсто славы безчестія, вмѣсто нетлѣнія, ризы тлѣніемъ обложенъ, и вмѣсто обоженія клятвы въспрїятіемъ изгнанъ есмь

отъ рая и отъ того сладкаго причастіа. О горе мнѣ окаанному и врагомъ плѣненному! Кто умолитъ ми владыку, кто молитвами того сътворитъ и на милость привлечетъ? Но ты самъ, създателю мой, призри на мое смѣреніе и горкую нищету, и помилуй мя падшаго.

||(64 л. об.) Слава, гласъ ѿ.

Сѣдя Адамъ прямо рая, и своя нищеты и обнаженія рыдаше, и въ лице біася, съ слезами въпіаше: о раю, пресладкій раю! Како отпадохъ твоего сладка причастіа и краснаго вѣдѣнія, како отчюждихся еже въ тебе любезнаго пребыванія! Не трѣплю еже красоты твоя не вѣдѣти и Божіа славы лишитись, нѣ не вѣмъ къ кому прибѣгну, и что сътворю не доумѣваюся, херувимъ бо предстоитъ, врата твоего въхода пламеннымъ стража оружіемъ; не смѣю къ тебѣ приступити, да не опаленъ буду; владыку прогнѣвахъ и того призвати трепещу и боюся. Нѣ ты, о сладкій раю, шумомъ листовъ твоихъ умоли зиждителя, тебе насадившаго и мене създавшаго, да не до конца враждуетъ, ниже отринетъ мя отъ своего лица, нѣ милостиво пріиметъ мое покааніе и помилуетъ мя падшаго.

На стиховнахъ, слава, гласъ ѿ.

Изгнанная Ева изъ рая, зря свое паденіе, горко въсклицаше и, власы терзая, болѣзненно въпіаше: горе мнѣ, горе, и пакы реку горе! Како и сама прелстихся, и съпрудника прелщатись привлекохъ! Оле, проклятый змію, злоначальниче, враже и завистниче, гордости ради отпадый славы Божіа! Не терпя, мя въ чести видѣти, преступити Божіа за||(65 л.)повѣдѣлъ жнымъ ти обѣтомъ привлеклъ мя еси. О враже вселукавый, проклятый и лживый! что ти сътворю, или како тя проклину? Въсто бо еже Богу сравнитись, смерти припреглъ мя еси, и скотомъ уподобихся, познахъ же, яко добро бѣ въ раи съ Богомъ быти, зло же въ проклятій и изгнаній Божіа благодати лишитись. Нѣ, о владыко и творче, по нелъжному ти обѣщанію, скоро женское сѣмя на сътребіе вселукаваго

зміа главы, умилосярдився, пошли: той бо есть чааніе наше, той
сть тобою ны смиритъ, той раздрушитъ клятву папу, той отъ ада
възведеть осужденныхъ и помилуетъ мя падшую.

д) *Канонъ покаяненъ о сѣзданіи мира, и о изгнаніи Адама изъ рая,
и о избавленіи.*

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Помощникъ и покровитель бысть мѣ въ спасеніе, сѣи ми
есть Богъ, и прославлю и, Богъ отца моего, и възнесу и, славно
бо прославися.

Откуда начну твою благодать, творче мой преблагій, славити,
своего же отпаденія плакати! нѣ ты даждь ми слово, Боже преб-
лагій.

Благодатыня твоя, Господи, прѣвое дѣйство, не веществен-
ныя суть умы; второе же прѣвая вещь, отъ нея же вся видимая
сѣздалъ еси, Боже преблагій.

Реклъ еси, да будетъ свѣтъ, его же нареклъ еси день, и отъ
тмы разлучилъ еси, ея же нареклъ еси ноць, и слово абіе дѣло
бысть, вся бо ти възможна суть, Боже преблагій.

Богородице Дѣро, умоли зиждителя, творца и Бога подати
ми ума просвѣщеніе, еже възспѣти достойно его дрѣжаву и сла-
вити его благодатыню.

[(65 л. об.) Пѣснь г. Ірмосъ.

Утверди, Господи, на камени заповѣдей ти подвигнесся сер-
дце мое, яко единъ святъ еси и праведенъ.

Реклъ еси, да будетъ твердь, егоже нареклъ еси небо, и раз-
личіе посреди водъ и водъ въ второй день положилъ еси; Боже,
слава тебѣ.

Събралъ еси воды въ сѣимъ единъ и нареклъ еси море, су-
шу же землю именовавъ еси, вся словомъ сѣздалъ еси; Боже,
слава тебѣ.

Повелилъ еси, творче, быліе травное земли прозябати и древо плодоносно въ третій день, и повелѣніе абіе исплѣнись; Боже, слава тебѣ.

Дѣво Богородице, умоли благосердаго Бога подати ми разумъ въ дѣлехъ руку его поучатись и тому въпити съ удивленіемъ: Боже, слава тебѣ.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Услышавъ же пророкъ приходъ твой, Господи, и убояся, яко хоцещи отъ дѣвы родитися и человѣкомъ явитись, и въпіаше: слава силѣ твоей.

Свѣтилѣ велицѣ словомъ сътворилъ еси двѣ и звѣзды на твердѣ небеснѣй яко силенъ, Боже, въ четвертый день, тѣмъ же ти въпію: слава силѣ твоей.

О силы Божіа и всемоціа! Водамъ повеливаетъ бездушнымъ гады душъ живыхъ, киты и птицы пернаты извести, и абіе бываетъ, слава силѣ твоей.

Благословляетъ Богъ расти и множитись гадомъ и великимъ китомъ въ водахъ, птицамъ же на земли, се же въ пятый день, яко творецъ и съдѣтель, творить; слава силѣ твоей.

Благословенаа Дѣво причистаа, испроси у Сына си и Бога отпущеніе съгрѣшеніи нашимъ и напастемъ свободженіе, да свѣтло въпію: слава, Господи, силѣ твоей.

|| (66 л.) Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Изъ нощи утренююще, человѣколюбче, просвѣти, молюся, и настави насъ на повелѣнія твоя, и научи мя, Спасе, творити волю твою.

Земли бездушнѣй, душа живы, четвероногы и гады, и звѣря по роду извести Богъ въ шестый день повелѣваетъ, и абіе творить повелѣнное.

Небо и землю Отецъ безначальный съ Сыномъ и Духомъ Святымъ вкупѣ създавши, съвѣтуя, рече: сътворимъ человѣка по образу и по подобію нашему.

Персть вземъ отъ земля, съдѣтель челоуѣка създа, и вдуу въ лице его дыханіе жизни, и абіе бысть челоуѣкъ въ душу живу, словесну же и умну.

Обладателя и повелителя рыбамъ морскимъ, птицамъ, звѣремъ и всѣмъ на земли сущимъ, славою и честію челоуѣка вѣнчавъ, постави его.

*е) Канонъ о второмъ пришествіи Спасителя на землю и послѣднемъ судѣ *).*

[(41 л. об.) Пѣснь ѿ. Ірмосъ.]

Въскресеніа общаго день поминающе, людіе, убоимся неумытнаго суда Господня, грѣшныхъ бо въ муку, праведныхъ же на небо Христосъ Богъ нашъ превести грядетъ, побѣдную поющихъ.

Очистимъ душу и тѣло покаяніемъ, да узримъ неприступнымъ свѣтомъ второе пришествіе Христова блистающеся, и възрадуемся ясно, съ апостолы побѣдную поюще.

Небеса убо съ шумомъ мимоидутъ, земля же и яже на ней дѣла сѣгорятъ, мертвіи же отъ вѣка вси встанутъ, Господь же съ славою на облацехъ грядущъ явится, и вси апостолы и святіи съ нимъ, побѣдную поюще.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Приидѣте, праведный речетъ судіа, благословеніи Отца въ царство небесное—праведнымъ, грѣшнымъ же—въ огнь отидѣте вѣчный, діаволу уготованный и аггеломъ его.

На Божіимъ судѣ богоглаголивый Даніилъ предстоя, трепетно убоясь и въпіаше: Богъ на судѣ сядетъ и книги разгнутся и тайная челоуѣкъ обличатся. О кій страхъ тогда! Покайся убо душе, да помилуетъ тя Христосъ, якъ всесильнъ.

Вчера въ житіи семъ съпогребимся Христу, да съвьстаемъ днесъ въ вѣчную жизнь, егда приидетъ судити живымъ и мертвымъ, и самъ насъ прославить, Спасъ, въ царствіи своемъ.

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

Тогда вся испльнятся страха, небо и земля и преисподняя, егда мертвіи отъ гробовъ встануть, Христосъ же съ славою приидеть судити живымъ и мертвымъ.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Мужескій убо полъ и женскій, младенческій же и дѣвствен- ный, вси въ единомъ възрасти встанемъ, егда приидеть Христосъ, Богъ же и человѣкъ, агнецъ, креста ради нареченный; непорочный же въ животъ, скврѣныи же въ огонь пойдутъ; бѣда грѣшнымъ, яко Богъ истинный судъ въздасть.

Якъ единого тѣла удовъ, благословенныхъ вѣпчаетъ Христосъ совершенными вѣнци въ царствіи своемъ, грѣшныхъ же муцѣ предаеть; ты жъ, видѣщи се, душе, нынѣ прежде конца покайся.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Утрьнююще утренюемъ нынѣ, постомъ и молитвами въ пока- яніи припадающе къ Владыци, да узримъ праведнаго солнца, всѣхъ судити грядущаго.

Безчисленное твое милосердіе (л. 42) намъ грѣшнымъ и осуж- деннымъ подай, Владыко Боже, егда придеши судити, Христе, да веселящесь, узримъ твою славу вѣчную.

Приступять съ страхомъ вся колѣна земная предстати суди- щу Христову, и разлучени будутъ яко же овца отъ козлицъ, пра- ведници отъ грѣшныхъ.

Пѣснь ѿ Ірмосъ.

Съиидеши съ славою на земли съкрушити до конца силу вражію, Христе, и вѣчному того огню съ грѣшники предати, въ отмщеніе крѣве рабъ своихъ.

Съхранившии цѣло вѣру Христови и богоугодно пожившии въ житіи своемъ, възкреше отъ гробовъ, внидутъ въ небесныя дворы.

Спасенныхъ въ животъ вѣчный Отцу своему, якъ воню благо- уханія, самъ Христосъ приведетъ, съвѣсвресивъ съ ними и грѣш- ныхъ, въ муку пошлетъ отъ гробовъ.

Пѣснь 3. Ирмосъ.

Отроки якъ отъ пещи избави, и вѣрныхъ всѣхъ въскресишь, мученія всякаго свободитъ, и въ петлѣнія облечетъ благолѣпіе, едишь благословенъ Богъ отецъ нашихъ.

Жены и мужіе богомудрыи, въ слѣдъ Христа шедши, отъ мертвыхъ вѣставше, поклонятся, радуясь, живому Богу, грѣшныи же, мучими, възрыдають въ вѣки.

¶ (л. 42 об.) Якъ вѣистинну страшный и грозный день онъ будетъ всѣмъ отъ вѣка грѣшнымъ, свѣтоносный же и радостный всѣмъ праведнымъ, въ немъ же вѣчный свѣтъ изъ гробовъ вѣставшимъ възсіяетъ.

Тогда будетъ смерти умерщвленіе и адово съ грѣшники убіеніе, праведнымъ же съврѣшенства вѣчнаго начало, въ немъ же, радуясь, въспоють виновнаго отцемъ Бога и препрославленнаго.

Пѣснь 4. Ирмосъ.

Сей убо нареченный страшный день всѣхъ дѣла обличитъ и открыетъ праведныхъ и грѣшныхъ, и отдастъ комуждо по дѣломъ его, въ немъ же възблагословятъ Христа святыи въ вѣки.

Приидѣте праведніи, речетъ судія благословенный, Отца моего наслѣдуйте небесное царство, и божественнаго веселія насладитесь, и съ ангелами мя въспойте, отцевъ Бога въ вѣки.

Възведутъ очи свои грѣшници и узрятъ праведныхъ въ животъ идущихъ, себе же въ огонь отсылаемыхъ, и възрыдають нещадно въ вѣки.

Отче Вседержителю, и Слове и Душе, Боже въ Тройци единый, ты насъ вѣрныхъ съхрани въ твоей святыни и геены избави въ часъ страшнаго ти суда, да славимъ тя въ вѣки.

Пѣснь 5. Ирмосъ.

Свѣтло, просвѣтитсѣ свѣтло] новый Іерусалимъ тогда, егда слава Господня въ немъ всѣхъ святыхъ осіаетъ; ликъ сътворять ангели, съ челоуѣки веселящесѣ, и въспоють Христа, съврѣшенными вѣнцы тѣхъ вѣчно прославившаго.

О, Божественнаго, о любезнаго, о сладчайшаго ти гласа! Прийдѣте бо праведнымъ, съ мною, глаголеши, быти безъ конца, Христе; его же праведницы слышавше, безпрестани радуются.

|(л. 43.) О славы великіа, о просвѣщеніа, Христе, о веселію и благодати словеси Божіи, ея же подаваеши вѣрнымъ твоимъ причащаться въ невечернемъ дни царствіа твоего.

С в ѣ т и л н а.

Плотію яко успувый Христосъ, Царь и Богъ, тридневно въскресе, въ второе свое пришествіе и всѣхъ отъ гробовъ въздвинетъ, и нетлѣніемъ даровавъ, вѣрныхъ убо съ собою, грѣшныхъ же въ муку вѣчно вселить.

На хвалитехъ стихирь, глас. ѿ, стихъ: *Да възкреснетъ Богъ.*

День пресвѣтлый праведнымъ покажется въ второе Господне пришествіе, день новый, святой, день таинственный, день пречестный, день Христа избавителя, день невечерный, день великій, день вѣчный, день двери вѣчнаго живота вѣрнымъ отверзающій, день всѣхъ просвѣщающій праведныхъ.

Стихъ: *Яко ижезаетъ дымъ, да ижезгнутъ.*

Приидѣте отъ добродѣтельнаго елеа въ житіи семъ свѣща души просвѣтимъ, и съ мудрими дѣвама, въ вышній Сионъ внидемъ, Христови зовуще: пріими отъ насъ воню благоуханіа, труды рабъ своихъ, и всели насъ въ вышній твой Іерусалимъ, егда пріидеши отъ гробовъ на судъ всѣхъ въскресити.

Стихъ: *Тако да погибнутъ.*

Миро добродѣтелей зѣло рано въ житіи семъ суще, въ гробѣ телеснѣмъ живодавцу принесѣмъ, и узрящемъ тогда того на обладѣхъ грядуща и къ намъ, провѣщавающе, глаголюща: приидѣте благословенніи Отца моего, не плачесь прочее, шедше наслѣдуйте царство небесное.

Стихъ: *Сей день его же сътвори Господь.*

День прекрасный, възопіють праведныи, день, Господень день; глаголюще: день всечестный намъ въсія, день, въ немъ же радостию възрадуемся, о день избавленія отъ скорби, ибо изъ гроба днесь, яко отъ чертога, въздвиже насъ Христосъ, и радости всѣхъ исплѣни, глаголя: вніидите въ царство небесное.

Слава и нынѣ, гласъ ѿ.

Въскресенія общаго день, видѣти хотяще торжество, другъ къ другу рецѣмъ: въспрянимъ братіе отъ злыхъ дѣлъ и прилѣжно Христови рцѣмъ: „прости, Спасе, прегрѣшенія наша, и помилуй тебѣ въпѣющихъ, възкреси насъ отъ мертвыхъ, и въздвигъ отъ гроба животъ даруй“.

*ж) Благодарственныя пѣснопѣнія въ честь пресвятой Богородицы по случаю чудеснаго избавленія ею Печерской обители отъ нашествія лѣвѣйскаго войска *).*

(57 л. об.) 1) *На Господи возвахъ на малый вечерни стихиры заступленію Пресвятыя Богородица.*

Наста день радостенъ, вѣрныи приидѣте съшедшеся празднуимъ свѣтло, Христа Бога нашего славяще, пречистую Матерь свою въ покровъ и извѣстное прибѣжище обители нашей **) даровавшаго, и молитвами тоя отъ нужднаго обстоянія преславно насъ свободившаго.

Обитель твою всегда тя чтущую и тебе, Богородице, подѣлгу славящую, якъ же огненнымъ дѣждемъ отъ тяжкаго обстоянія преславно избави еси, и всегда, молимъ тя, отъ глада и губительства, труса же и всякоя смертоносныя раны, и отъ всякаго пахожденія противныхъ избави, Владычице, и невредиму съблуди, Дѣво чистая.

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Прежде было написано (но потомъ зачеркнуто): *народу нашему.*

Яко же твоимъ обѣщала еси угодникомъ, Дѣво, Антонію и
Ѳеодосію Печерскимъ до скончанія вѣка въ храмѣ семъ пребывати,
и нынѣ, молимъ тя, неотступно пребуди, Пречистаа, съхраняя
въ немъ тебе чтущія отъ всякаго злаго обстоянія невредимыхъ:
ты бо прибѣжище и заступница еси роду нашему.

Слава и нынѣ. Гласъ.

Пріидѣте благочестивыхъ съборы, пріидѣте, и ликъ съставимъ
въ преславный день праздника нашего, Пречистую Дѣву пѣснми
чтуще, въ той бо пречудно отъ огня и меча огненоснымъ дож-
демъ обитель свою избави и враги, на ны находящая, явленіемъ
множества ангель на стѣнахъ, въ студъ обрати, и благодарно къ
ней възопіимъ: покрый насъ, Дѣво, твоимъ честнымъ омофоромъ,
молящи Сына и Бога своего избавити насъ отъ всякаго зла и спа-
сти душа наша.

На стиховнахъ стихиры, гласъ ѳ, под: *Доме Ефрав.*

Огненосный дождь молитвами ти испустивши, Дѣво, Печерскую
обитель избавляеши преславно нынѣ отъ воинскаго нахожденія.
Стихъ

Множества воинъ небесныхъ явленіемъ, плѣки безбожныхъ
воинъ въ бѣгство всемогій Христосъ претвори, предстательствомъ
ти, Дѣво. *Стихъ.*

Егда человѣческаа изнеможе сила, тогда Божія въ немощи
сѣврѣшишь; дождевиднымъ бо съ небесе огнемъ молитвами Богоро-
днца Христосъ враги отогоняетъ.

¶(58 л.) Слава и нынѣ (*тойже подъ тожъ*).

Блажымъ тя, Богородице Дѣво, и благодаряще молимъ: стадо
свое избавляй всегда отъ всякаго зла и враговъ обстоянія.

¶(59 л.) 2) Канонъ благодарственъ къ Пресвятый Богородици, ему же краеграніе сичево: «Пѣснь благодарственную Печерская твоя великая Лавра тебѣ, Богородице, приносить и Петръ Могила Архимандритъ велечаемъ заступленіе твое».

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Отвѣрзу уста моя, и напѣнятся духа, и слово отрыгну Царици Матери, и явлюся свѣтло тръжествуя, и въспою, радуясь, тоя чудеса.

Пѣснь достойную принести твоему заступленію, силу подаждь твоимъ рабомъ, молимъ тя, Владычице, и воспѣвати, радующеся, твоя чудеса.

Благодарственную нынѣ пѣснь въ твоємъ, Богородице, храмѣ, ликъ съставше, воспѣваемъ, твое бывшее заступленіе славяще, и, радующеся, величаемъ твоя чудеса.

Печерская твоя, Богомати, славная ограда, отъ воинскаго днесь нахожденія преславно твоимъ заступленіемъ избавляема, славить, радующися, твоя чудеса.

Твоя благодѣянія подѣлгу твоимъ рабомъ славить подаждь, Владычице, и по достоянію присно радующимся възвеличати твоя чудеса.

Пѣснь ѿ. Ірмосъ.

Твоя пѣснословца, Богородице, живой петлѣный источниче, ликъ себѣ съвѣкупляшіа, духовно утвѣди и въ божественной ти славѣ вѣнцемъ славѣ сподоби.

Великая твоя, Богородице, сила отъ нахожденія безбожныхъ воинъ преславно твою обитель избави, юже, молимъ тя, невредиму и отнынѣ съблюди, и насъ въ божественной ти славѣ вѣнцемъ славѣ сподоби.

¶(59 л. об.) Лавра нынѣ Печерская, Богородице, яко же царскій иногда градъ, тобою отъ нужднаго обстояніа избавляема, славить помощь твою, Дѣво, и въпіеть: вѣнцемъ насъ славѣ сподоби.

Тебѣ, Богомати чистаа, пѣснь побѣдную приносяще, въпіемъ: покрый обитель твою божественнымъ си покровомъ, избавляющи насъ отъ насилія враговъ, и вѣнцемъ славѣ сподоби.

Богородице Дѣво, ты еси прибѣжище, ты покровъ, ты заступленіе наше всегда, ты насъ отъ всѣхъ бѣдъ и обстояній избави, и въ царствіи Сына твоего вѣнцемъ славѣ сподоби.

Пѣснь Ѳ. Ірмосъ

Сѣдай въ славѣ, на престоли божественнѣ, на облацѣхъ легцѣхъ, прииде Иисусъ пребожественный отъ Пречистыя Дѣвы, и спасе воинопіющія: слава, Христе, силѣ твоей.

Приноситъ ти, Дѣво, благодарственную твою Лавра пѣснь о преславномъ своемъ тобою избавленіи Сыну твоему, вѣрно зовущи: слава, Христе, силѣ твоей.

Испустила еси съ небесе, Дѣво, на молитву рабъ твоихъ дождь, якѣже огонь, враги пополающъ и отъ твоея обители отражающъ; тѣмъ Сыну твоему въпіемъ: слава, Христе, силѣ твоей.

Пещный пламень иногда въ росу благочестивымъ предложися; нынѣ же твоимъ, Богоматри, ходатайствомъ роса въ огонь претворись и враги попали не поющія: слава, Христе, силѣ твоей.

Трици покусившихся твоей обители насилствовать воинъ, явленіемъ множества въоруженныхъ ангелъ, въ бѣгство претворила еси, пѣти не хотящихъ: слава, Христе, силѣ твоей.

(60 л.) Пѣснь Ѳ. Ірмосъ.

Удивишася всяческая о божественнѣй славѣ твоей; ты бо, неискусобрачная Дѣво, пріять въ утробѣхъ надъ всѣми сущаго Бога, и родила еси безлѣтнаго Сына, всѣмъ, воспѣвающимъ тя, миръ подавающая.

Могущества и крѣпость сильныхъ разоряяи Христосъ, твоимъ ходатайствомъ, Дѣво, насилія воинъ, погубити твою обитель хотящихъ, преславно свободи, и воспѣвающимъ тебѣ миръ подаде.

Гибнущихъ насъ отъ враговъ нахожденіа, дождевиднымъ пламенемъ невидимо тѣхъ пополающа, свободила еси пречудно, Владычице; тѣмъ благодаряще тя, молимъ: всѣмъ воспѣвающимъ тебѣ миръ подаждь.

Лаянія враговъ, окрестъ твоея оплѣчившихся обители, огненоснымъ уставила еси, Богородице, дождемъ; насъ же силою Сына твоего отъ огня и меча ихъ невредимо съблюла еси, всѣмъ, въспѣвающимъ тебе, миръ подавающи.

Архистратига, Дѣво, своего послати твоей обители, Христа всегда моли, отъ бѣдъ и враговъ нашествія избавити и всякаго злаго обстоянія, и всѣмъ, вѣрно поющимъ тебѣ, миръ даровати.

Пѣснь ̑. Ірмосъ.

Божественное сіе и всечестное съврѣшающе празднество, богомудрыи, Божіа Матере приидѣте рукама въсплещемъ, отъ нея рождшагося вѣрою славяще.

Маніемъ, Богомати, Сына твоего отъ враговъ палимыя храмы огонь невреди, ниже прикоснуса; нѣ дождь въ огонь преложъся и тѣхъ дръзость въ бѣгство претвори, да вѣрою славимъ тя.

Древеса палимая,—о чудо!—смолу испускающе, аки рососою огненную угашаютъ силу, маніемъ ты, Дѣво; облаци, же дождь точаще, враги поपालютъ на избавленіе вѣрою славящихъ тя.

(60 л. об.) И твою обитель отъ огня и меча, и чудотворныя преподобныхъ пещеры отъ раскопанія безбожныхъ воицъ, дождевымъ огнемъ избавила еси, Богородице, плачъ въ радость притворяющи вѣрно славящихъ тя.

Величаемъ, Дѣво, и славимъ, еже о насъ твое чудное промышленіе, и, поюще, възываемъ: непрестанно Сына и Бога своего моли ущедрити и спасти вѣрно славящихъ тя.

Пѣснь ̒. Ірмосъ.

Не послужиша твари богомудріи наче зиждителя, нѣ огненное прещеніе мужески поправше, радовахуса, поюще: препѣтый отцемъ, Господи и Боже, благословенъ еси.

Тебе стяжавше вѣрныи къ Богу молитвенницу, Дѣво, къ тебѣ прибѣгаемъ, въѣиюще: отъ всякаго озлобленія обитель твою и насъ избави, Сыну твоему зовущихъ: Боже, благословенъ еси.

Запустѣнія всякаго и враговъ нахожденія всегда избавляй

обитель твою, Богородице, Сына твоего присно молящй миръ даровати вѣрно тому поющимъ: Боже, благословенъ еси.

Сътворила еси дръжаву мыницею Сына твоего, Дѣво, отъ нахожденія враговъ обитель свою избавляющи; тѣмъ нынѣ молимъ тя: отъ всякаго обстоянія избави рабы твоя, Христу поющыя: Боже, благословенъ еси.

Твое заступленіе стяжавше, Пречистаа Дѣво, молимъ тя прилѣжно: отъ бѣдъ, скръбей и отъ врагъ нашествія обитель твою избави, Христови присно поющую: Боже, благословенъ еси.

[(61 л.) Пѣснь ѿ Ирмосъ]

Отроки благочестивыя въ пещи рождество Богородично спасло есть, тогда убо образуемое, нынѣ же дѣйствуемое, вселенную всю въздвиже поющую: Господа въспѣвайте дѣла и превъзнесите въ вѣки.

Устави, молимъ тя, Дѣво, весь гнѣвъ Сына твоего, праведно на ны движимый, матерными ти молбами, миромъ ограждающи жизнь нашу и избавляющи всякаго зла тому поющихъ: дѣла вся Господня Господа превъзнесите въ вѣки.

Преценія враговъ и ересей нахожденія присно, молимъ тя, избави обитель твою, Богородице, всегда тѣхъ разоряющи злохитрныя съвѣты, да вѣрно Сыну твоему вѣнемъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъзнесите его въ вѣки.

Лестная ученія всѣхъ еретикъ и враговъ оплъченія въ вѣки обитель нашу избавити Христа моли, Богородице, и всѣхъ насъ въ мирѣ съхранити, вѣрно тому поющихъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъзнесите его въ вѣки.

Не оставляй насъ, Богородице, въ руки врагъ нашихъ, нѣ твоимъ омофоромъ всегда покрывающи свою обитель, невредиму отъ тѣхъ нахожденія съблуди, да Сыну твоему вѣрно зовемъ: людие, превъзнесите Господа въ вѣки.

Пѣснь ѿ.

Всякъ земнородный да възиграется Духомъ просвѣщаемъ, да ликоствуетъ же бесплътныхъ умовъ естество, почитающее священ-

ное тръжество Богоматере, и да въпіеть: радуйся, преблаженнаа Богородице, чистаа Приснодѣво.

Іерея, и інокѣ, и вся вѣрныя люди въ правовѣріи утверди, отъ бѣдъ всякихъ избави ихъ, и обитель твою миромъ глубокимъ оградити Сына твоего прилѣжно молящи, да тебѣ всегда въпіемъ: радуйся, чистаа Приснодѣво.

[(61 л. об.) Твердое и извѣстное прибѣжище, твое заступленіе раби твои стяжавше, Богородице, въ нуждныхъ бѣдахъ къ тебѣ прибѣгаемъ, спасеніе улучшить просяще, еже и богато улучшить, тебе въпіемъ: радуйся, частаа Приснодѣво.

Огня и меча, нашествія же иноплеменникъ, и междусоборныя рати, губительныя и всякія смертоносныя раны обитель твою избави, Богородице, и вражія плѣненія, да вѣрно тебѣ въпіемъ: радуйся, чистаа Приснодѣво.

Единая въ женахъ благословеннаа, Богородице Маріе, прими отъ насъ благодарное сіе пѣніе и моли Сына своего и Бога даровати церквамъ единомысліе, миръ обители твоей и благостроеніе, да вси въпіемъ ти: радуйся, чистаа Приснодѣво.

Свѣтиленъ, гласъ той же. Под.: *Еже отъ вѣка.*

Яко же на молитву рабъ твоихъ представши, Дѣво, отъ воинскаго обстоянія избавила еси обитель свою: сице и нынѣ отъ всякаго зла свободи, да вси въпіемъ ти: радуйся, мати Господня.

(62 л.) На хвал. стихиры, гласъ Ѳ. Под.: *Яко добля.*

Славнымъ заступленіемъ ти Печерская радуется Лавра, и іночестіи възрадовашася лица, вся же россійская земля веселится, пѣснь ти похвалную приносяще, матери всѣмъ царствующаго, неискусобрачнаа пресвятаа Дѣво, обитель свою избавляющая отъ воинскаго обстоянія.

Отвсюду сътецѣтесь, іночестіи съборы, благодатнымъ пѣніемъ почести Богородицу и заступницу нашу, и огнь съ высоты враги поалающе зряще, гласъ Гаврііловъ радостию въпіемъ ей: радуй-

ся, всепреизрядный Воеводо, радуйся отъ горкіа смерти обитель свою пречудно избавившаа.

з) *Благодарственное пѣснопѣіе печерскимъ угодникамъ Антонію и Θεодосію по случаю чудеснаго избавленія печерской обители отъ нашествія ляхаго войска *)*.

Гласъ Ѣ. [подоб. егда ѿтъ древа] **).

Днесъ, братіе, усрдно съшедшеся, благодарное пѣіе преподобнымъ отцемъ нашимъ, Антонію и Θεодосію, принесемъ, глаголюще: радуйтася заступника наша и теплаа къ Богу молитвенника, предстательствомъ своимъ избавившаа насъ отъ пахожденія воискаго и обитель невредиму съблюдшаа отъ конечнаго разоренія; радуйтася и о насъ къ Богу всегда ходатайствуйта, еже всегда отъ бѣдъ и всякаго озлобленія избавитися обители ваю святаа.

и) *Молебное пѣснопѣіе о умирении православной церкви, составленное по случаю возшествія на престолъ Владислава I, V ***).*

[(22 л.) ****) Помилуй насъ, Боже, по велицей милости твоей, молимтисъ, усл[ыши] гласъ молитвы насъ грѣшныхъ и недостоинныхъ рабъ твоихъ, молящихся и помилуй.

Боже, Боже нашъ, призри съ высоты святаго жилища твоего и виждь озлобленіе, еже отъ сопротивныхъ церкви твоейлежащее, умилосердись на нищету ся и изми ю воскорѣ отъ рукъ ихъ и съвршениѣ умири ю, молимъ ти, услыши и помилуй.

*) Этого заглавіа въ рукописи нѣтъ.

**) Поставленные въ скобахъ слова въ рукописи зачеркнуты.

***) Этого заглавіа въ рукописи нѣтъ. Все иже помѣщенное пѣснопѣіе писано не рукою Могилы.

****) Курсивомъ вездѣ обозначаются листы второй пагинаціи рукописи, неправильно переплетенной (см. описаніе рукописи, въ концѣ предисловія).

Царю превѣчный, женише и главо церкви твоея святыя, Господи Иисусе Христе, Боже нашъ, изліянiя ради пречистыхъ ти кровей, ими же искупилъ еси насъ отъ работы вражія, помяни щедроты твоя и милости твоя древняя, и загради уста всѣхъ, глаголющихъ лукавая и развращенная и сопротивная на церковь твою святую, и невредиму и непоколѣбиму ю съблуди отъ всякаго злаго обстоянiя ихъ, и умири ю съврѣшенѣ,—помолимътисѣ, Господи, услыши и помилуй.

Царю праведный и Господи господствующихъ, волиныхъ ти ради страстей и живоносныя смерти и погребенiя, и животворнаго въскресенiя твоего, совѣтъ благъ о вѣрѣ православиѣ[й] и о святѣй твоей соборнѣй церкви въ сердце цареви и всѣхъ предстоящихъ ему въ полатѣ всади, и мирная и благая о ней всегда глаголати устрой, и еже воскорѣ съврѣшенiѣ ю умирить совѣтуй,—прилѣжно молимътисѣ, услыши и помилуй.

Боже и Творче и Содѣтелю нашъ, не помяни нашихъ без[з]аконiй первыхъ, аще бо и согрѣшихомъ, но не отступихомъ отъ тебе, Бога нашего, не воздѣхомъ руки наша ко Богу чюждему, тебе молимъ и тебе мнѣя дѣемъ, призри на рабъ твоихъ, труждающихся о умирениіи церкви твоея святыя, и прости въ имъ и намъ всякое согрѣшеніе волное и неволное, испосли на нихъ благодать и даръ пресвятаго ти Духа, въ еже подати имъ силу и крѣпость и слово во устѣхъ, еже мощи сопротивитисѣ всѣмъ сопротивляющимся церкви его святѣй, и благополучи побѣдити ихъ,—рцемъ вси: Господи, услыши и воскорѣ помилуй.

Еще молимся о благочестивыхъ рабѣхъ Божіихъ (имя рекъ) о еже Господу нашему укрѣпити и утвердити ихъ во службѣ своей и подати имъ силу и крѣпость Духа своего пресвятаго во побѣду на вся противящiяся церкви его святѣй и во потребленіе злочестiя ихъ.

[(22 л. об.) Со умиленіемъ отъ всея души и отъ всего помышленiя нашего, колѣна преклонше, благодарственно Господу помолимся.

Молитва благодарственная.

Хвалимъ тя, Боже преблагій, благословимъ тя, Царю пресвятой, и славимъ тя, Вседержителю милостивый, яко не возгнушалъ

ся еси надъ нами недостойными, грѣшными и оскверненными рабы твоими, но, услышавше молитву нашу, всѣхъ сердца во едино согласити и едиными усты съгласно на царство сіе избрати и нарицати маніемъ ти Божественнымъ повѣлѣтъ еси, отъ царскихъ бедръ изшедшую, всесвѣтлую отрасль, мужа кротка, монарха блага, церковь твою и людей твоихъ, во благочестіи сущихъ, любяща, царя Владислава, его же, молимъ тя, яко же Давида благослови и царство его утверди, яко же Соломона мудростію и праведнымъ судомъ и любовію ко всѣмъ подручнымъ своимъ и ко страннымъ украси, церковь твою и люди твоя любить и мирная о ней глаголати и тѣмъ благотворити всегда сотвори, длгоденнымъ здравіемъ, многолѣтнимъ пребываніемъ, силою и крѣпостію и побѣдою на вся враги и супостаты огради его. Молимтись, Господи, услыши и помилуй.

Паки и паки, преклонше колѣна, отъ всея души и отъ всего помышленія нашего Господу помолимся.

Господи Боже, Вседержителю, благословяй и святяй іерея и вѣчай царя, великаго царя нашего Владислава благослови и, вѣнецъ царскій положивъ на главѣ его, славою и честію вѣчай его, и царство его утвердивъ, во долгоденствіи здравиемъ оградивъ, мирно и многолѣтно царствовать сътвори; рецемъ всѣ: многа лѣта, Господи, даждь великому государю нашему Владиславу.

Господи, Боже нашъ, Царю всемогущій, новоизбраннаго великаго короля нашего Владислава силою твоею свыше утверди и мышцу его укрепи, грозна же и страшна*) всѣмъ врагомъ всегда сего яви, кротка же и мирна ко всѣмъ благочестивымъ рабомъ твоимъ присно покажи,—рцемъ вси.

Господи Боже, Спаситель нашъ, упованіе всѣхъ конце земли и сущимъ на морѣ дале (sic), молимтись: утверди, помилуй и благослови новоизбраннаго царя нашего Владислава, и въ сердцѣ его мирная и благая о церкви твоей и всѣхъ людяхъ твоихъ всегда глаголати и съвершеннѣю умерити и во прѣвое благолѣпіе и благочиніе украсити сътвори, [(23 л.) во дняхъ его всему царству благочиніе, миръ и благоденствіе подаждь, людямъ

*) Въ рукописи описка: и страшна.

твоимъ здравіе, воздуховъ благораствореніе, плодовъ земныхъ умноженіе (sic) и времена мирная даруй. Рецемъ вси: подай, Господи, и долгоденствіе, и во здравіи мисголѣтиѣ и благополучнѣ царствовати великого короля нашего Владислава, ему же подай, Господи, многа лѣта, многа лѣта, многа лѣта.

Псаломъ сѧ — „Боже судъ твой царици даждь“, — іерей читеть — По скончанію псалма — „Тебе Бога хвалимъ“, все до конца. По семъ: „Достойно есть“. — Тажъ ектенія — „Помилуй насъ, Боже. Еще молимся о великомъ королѣ нашемъ Владиславѣ, дрѣжавѣ, побѣдѣ, пребываніи.“ — и отпустъ.

Помилуй насъ, Боже, по велицей милости твоей.

Не хотяй смерти грѣшнику, но ожидай обращенія и покаянія нашего, услыши насъ грѣшныхъ, въ покаяніи со умиленіемъ къ тебѣ вопіющихъ, и помилуй.

Изліявый кровь свою многимъ милованіемъ спасенія нашего ради, умилосердись, Царю святой, и даждь миръ церкви своей святой, молимъ ти, услыши и помилуй.

Обручивый себѣ невѣсту церковь, возмущенную нынѣ отъ врагомъ отступныхъ, причистыхъ ти ради страстей, яже того ради человеколюбнѣ претерпѣлъ еси, отъ озлобленія ихъ избави и вскорѣ умири, — молимтисъ, услыши и помилуй.

Раны, заушенія, оплеванія и поносная униженія церкви ради своей волею претерпѣвый, отъ волковъ хищныхъ нынѣ возмущенную и отъ безбожныхъ отступныхъ гонимую, тую нынѣ отъ сихъ злодѣйства избави и воскрѣ умири, — молимтисъ, Владыко святой, услыши и помилуй.

Смерть волею насъ ради на крестѣ претерпѣвый, да отъ лести злохулныхъ апостатъ и отъ всѣхъ блудъ обдержавшихъ церковь свою святую нынѣ избави и воскрѣ и умири, — молимтисъ, Господи, услыши и помилуй.

Изъ мертвыхъ воскресый, да собою и насъ воздвигнешь, церковь твою святую, въ гоненіи сущую, твоимъ благоутробіемъ воздвигни и воскрѣ умири, — молимтисъ, услыши, и помилуй.

Взнесыйся на небеса и сѣдай одесную Бога Отца, воздвн. ..

3) Разсужденія Петра Могилы о высокомъ значеніи иноческой жизни. *)

(2 л.) Нестяженіе отъ всѣхъ дѣлъ бездѣльныхъ всегдашнее упокоеніе, отъ мятежъ, молвъ и попеченій житейскихъ работы свободженіе, и Маріи Дѣвы благія и благословенныя части Христовыхъ погъ присѣданія избраніе. Симъ бо безмѣвія Духа святого крѣмчію имущіи зиждется корабль. Симъ Христова послушанія утврѣждается степень. Симъ смѣренія протяжеса Богопостижимаа высота. Симъ нескръбное посничествующихъ исправляется равноангельное житіе. Симъ пустынныхъ непрестанное поощряется божественное желаніе. Симъ дѣвства цѣлость съхраняется невредна. Симъ мѣчанія непобѣдимый зиждется градъ. Симъ храбраго уединенія гласно творится тризнице. Симъ младенческое безстрашное въ души рождается незлобіе. [Сіе есть безстрастнаго житія основаніе и начало. **] Симъ вся тѣлѣнная и привременная презираются и уметы быти въмняются. Сею всегдашняя память смертнаа, ею же страхъ Божій притягается, зачинаеть и плодится. Симъ въсходнаго Боговидѣнія любви превысокаго съврѣшеннаго Христова възраста возводятся лѣствица. Нестяжаніе бо бестрастнаго, съврѣшеннаго іноческаго житія есть начало и основаніе. Безъ него же исправити добродѣтель нудайся інокъ, вѣтце труждается и всеу на пѣсцѣ храмину зиждеть, мирскими бо суетствіи и попеченіи, акы вѣтромъ и воднымъ устремленіемъ, въскори разорится и погибнетъ.

Іноческое житіе христіанскаго житія есть съврѣшенство, съврѣшенство же христіанское Христова житія есть подражаніе. Христось же съврѣшенство не въ иномъ положи, развѣ въ нестя-

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Поставленные въ скобахъ слова въ рукописи зачеркнуты.

жаніи: вся бо заповѣди юноша совершилъ бѣ, развѣ точію еди-
ноя сея, еже рече ему Христосъ: „иди, продаждь вся имѣнія твоя
и раздай нищимъ, и гряди во слѣдъ мене“. Нестяжаніемъ бо и
свѣршенное свѣршенство или любовь свѣршенная свѣршится
можетъ, идеже бо мое и твое, нѣсть тамо миръ и вседружество

.....
|(2 л. об.) Инокское истинное житіе на нестяжаніи осне-
вается, дѣвствомъ и послушаніемъ состоитъ, любовію же свѣрш-
нается: вся же добродѣтели отъ сихъ четырехъ, якъ отъ источника,
истекають, и въ разумъ Божій свѣршенный человекъ исправ-
ляютъ и свѣршаютъ, и еще на земли, въ тѣлѣ суща, небес-
наго наслажденія творятъ причастника, таинъ божественныхъ са-
мовидца, божественныя славы наследника и ангеломъ съжителя
и събесѣдника.

Нестяжаніе есть, еже самага себе познати, истинное зеркало.
мира и вся, яже въ мирѣ, презрѣнія и снхъ истиннаго отрицанія
извѣстѣйшій и истиннѣйшій путь; еже себе внимати неблазнен-
ный руководитель; Христова божественнаго свѣта, еже оставити
и раздати вся и въ слѣдъ его ити, скорый испытатель; любов-
наго союза нерѣшимая пленница; страстей всѣхъ острое отсѣченіе.
всѣхъ же добродѣтелей некрадомое съкровище и неистощимый
источникъ. Смѣренія степень, послушанія вождь, дѣвства другъ,
молитвѣ нераздранныя риза, постничества вѣрный хранитель, ум-
наго очищенія предверіе.

Инокъ стяжательный, аще и мнитъ добродѣтели исправляти,
себе лститъ: понежъ основанія ихъ не имать, еже есть вольная
Христова нищета, юже пріять въ свлеченіи мирскихъ ризъ, и
облеченіи власныя срачицы, и въ отреченіи мира и яже въ мирѣ.
Аще же и будетъ каа въ немъ добродѣтель, или многія, не на длзѣ
пребыти могутъ, ниже въ немъ вкорелятись, попеже безъ основа-
нія на песцѣ любонимія снхъ назидаеть, яже мятежами и мол-
вами житейскими и попеченіемъ, о еже что имѣти, или о събран-
ныхъ съхраненіемъ, еже снхъ не погубити или умалити, разоряются
и яко воскъ отъ огня растаються, и помалу, временемъ изсыхая,
искореняются и погибають.

|| (3 л.) Любовь двойственная есть, Христова и мирская, духовная и плотская, къ Богу и къ вѣщюмъ, сія же обоя въ едино стѣвѣкунлѣтисѣ не могутъ, по глаголу Господню: „никто же можетъ двѣма господниома работати, ибо или единого възлюбитъ, о друзѣмъ же нерадѣти начнетъ;“ и по Апостолу: „любовь плотская вражда есть на Бога.“ Тѣмъ же інокъ, имѣяй любовь къ вѣщюмъ, духовную, яже къ Богу, имѣти не можетъ; любовь же къ вѣщюмъ есть еже стяжаніе имѣти и съхранити, никто же бо, еже ненавидитъ, себѣ съблюдаеть и хранитъ, или снискаеть; любовь же къ вѣщюмъ исходитъ отъ плотскіа любви, яже есть вражда (якъ же рѣхомъ) на Бога. Вражда же на Бога глаголется плотская любовь, заже плотолюбци плотскою любовію Бога ненавидѣютъ, идеже убо ненависть есть тамо вражда пребываетъ; къ Богу же любовь ничимъ же познавается, точію испълненіемъ его заповѣдей, плоть же любяй заповѣдей Божіихъ удаляется. Сего же убо ради, пожеже любонимѣніе или стяжаніе отъ плотскіа любви исходитъ, яже есть вражда на Бога, всякъ стяжательный інокъ враждебникъ есть Божій. Сего же ради інокъ стяжательный, стяжаніа ради, врагъ есть Божій, заже любви ради Божіа отречесѣ единою мира и яже въ мирѣ невѣзвратно, наки же аки пѣсь на своя блевотины, якъже ругаясѣ Богу, къ плотолюбію стяжаніемъ възвращается, не възпомѣная на се, якъ іноку ничтоже ипо въ мысли, и сердци, и въ умѣ, и предъ очима быти имать, точію Христосъ Іисусъ распятый насъ ради, да напѣ всегда взирая, потщитсѣ и себе сраспяти ему и съпострадати, да съ нимъ воцаритсѣ: въ немъ бо есть животъ нашъ, онъ есть похвала наша, онъ слава наша; въ немъ еже жити добро, а еже умрети пріобрѣтеніе. Аще бо здѣ уподобимсѣ цвѣтѣ, смѣренію, послушанію, трѣпѣнію и злостраданію его: по отшествіи отъ мира сего, и славѣ и царствію его будемъ причастници. Аще же ни, всяко не възможно есть работатѣ Богу и мамонѣ, и имъ же кто побѣждается, сему и работень бываетъ. Аще любовію, яже къ Богу, побѣждаемы есмы, Богу работни есмы, отъ него же и мзду пріимемъ въ вѣчнѣй жизни; аще же проклятому стяжанію, то [есть] плоти, плоть же страстемъ, страсти же злоначальнику врагу, съ нимъ же и мзда вѣчная въ геенѣ работающімъ ему.

|| (З л. об.) Любовь истинная въ іноцѣ, яже къ Богу, въ самомъ единомъ Бозѣ творить имѣти упованіе и надежду, самымъ точію и единѣмъ улаждатись Богомъ, и того единого вмѣсто всего себѣ имѣти, и развѣ того единого все ничтоже вмѣняти, и кромѣ Бога единого ничтоже желати, ниже что имѣти вождѣлѣти, и безъ него ниже жити, ни умрѣти хотѣти; тому единому послужити и тѣмъ единѣмъ поработитись; къ тому единому взирати и кромѣ того единого ниже самъ что быти хотѣти, все же ему единому, еже единъ Богъ быти, и самъ единъ единому Богу,—кромѣ же единого Бога миръ и вся, яже въ мирѣ, смрадъ и гной и уметы быти вмѣняти. Сею бо любовію мученицы раждегнесь, плъти небрегоша, и на муки мужески устремившесь, вѣнцы побѣды пріяша; сею исповѣдницы распалаемъ, мучителемъ обличина безбожнаа велѣніа. Сею постници и пустыножители препоясавшесь, плоть изнуриша и безплътнаго врага побѣдиша и вторыи страстосцы въ мирѣ явишась; сею слабомощное женское естество вооружившесь, видимыя и невидимыя борця мужески побѣдиша. Сею отъ вѣка всѣ святыи добродѣтели исправина лѣствица, ея же и въ небесныя въздоша селеніа и Христу съцарствовать сподобишась.

[Любовь есть съврѣшенство христіанскаго союза, всѣхъ добродѣтелей съкровище и верхъ, и христоподрожательнаго житія печать. Сія растеть и множится и пребывалище имать, идеже нѣсть мое и твое; а идеже сію два еста, она пребывалища имѣти не можетъ, аще же и вселится тамо, или онѣхъ ижденеть, или сама вмалѣ, малѣти и ищезати начиная, изгонится. Любовь бо, съ ненавистію дружества не имѣя, всегда борется; ненависть же, отъ еже мое и твое, раздается].*)

Вся добродѣтели на явѣ, еже видимы быти отъ чловѣкъ сътворенныя, здѣ похвалою, яже отъ нихъ, пріимуть мзду свою; а яже въ затворенномъ влѣти сердца, еже есть не похвалъ ради чловѣческихъ, аще и на явѣ творимыя, отъ единого сердцевица Бога на небеси възмездіе възимають.

*) Поставленныя въ скобахъ строки писаны не рукою П. Могилы.

|| (4. л.) Грѣшникъ, поелику есть грѣшникъ, не можетъ отъ Бога оставленія себѣ испросити, нѣ поелику покаательный. Понеже поелику есть грѣшникъ, врагъ есть Божій; поелику же покаательный, другъ начинаетъ быти Его. Грѣшная бо, имѣ же Богъ гнушается творить, каяйжесь, имѣ же Богъ услаждается и умолимъ бываетъ. Якъ же мытарь, поелику бѣ грѣшникъ, не смѣлаше ни очію възвести на небо: поелику же, познавъ грѣхъ свой, въ покааніе прииде, глаголаше: „Боже, очисти мя грѣшнаго,“ — тѣмъ же и оправданъ изыйде паче, нежели велерѣчивый фарисей.

Христіанинъ, донелиже мирови не умретъ, спасенія получить не можетъ, любовь бо мирская вражда есть на Бога: донелиже убо миръ любитъ, мирови живетъ; мирови же живяй, любви Божіей въ себѣ имѣти не можетъ; въ немъ же убо Божіей любви нѣсть, мертвъ есть Богови, умерый же Богови погибельный есть сынъ, донелиже презрѣніемъ мира и преобѣдѣніемъ всѣхъ, яже въ мирѣ, не възкреснетъ.

Інокъ, аще не отречется всего конечнымъ отреченіемъ, не точію інокъ быти, но ниже спастися можетъ. Понеже, якъ же лотова жена еще зрѣтъ въспять, и якъ же она, аще и отъ Содомоморы пзыйде, по Божіему повелѣнію, но понеже не въ всемъ повелѣніе Его съхрани, вспять зрѣніемъ, и кромѣ онѣхъ погибе, не отъ всего бо сердца отреклася бѣ мръзкихъ оныхъ грѣшникъ, нѣ любовь въ себѣ нѣкую къ нимъ, аще и отъ среди ихъ изыйде, оставила бѣ, вспять зрѣвши, въ столпъ сланъ обратись. Конечное же и истинное всего отреченіе естъ не точію мира и яже въ мирѣ всѣхъ отрещись, и ничтожъ своего имѣти, и отъ всѣхъ стяжаній обнажити себе, нѣ къ симъ еже и самаго себѣ и воли своей отрещись, и аки мертвъ себѣ сый, ничтожъ по своему хотѣнію (аще и отъ меншихъ) сътворити, и своей воли ни въ чемъ угаждати, точію повелѣнію настоятеля во всемъ, аки самому Христу, тщатись, никогда же себѣ жити помышляя, но по Павлу всегда себѣ рещи: „не къ тому азъ себѣ живу, но живетъ во мнѣ Христосъ;“ и паки: „азъ закономъ иноческаго житія и отврѣженіемъ мира, закону естества и воли моеѣ умрохъ, да Богови живъ буду.“

(4. л. об.) Якъ же невѣзможно въ суровѣмъ дрѣвѣ възгнѣти огонь, мокроты и воды испльненнѣмъ, въ сусѣмъ же абіе мощно: сице и огонь любви въ приуготованномъ сердци, и отъ телесныхъ и земныхъ мятѣжей якъ же изсохшемъ, надежду въ своей силѣ, попеченіи и разумѣ невѣзлагающемъ, разгорается.

Истинный Інокъ никогдажъ о утрешнемъ печется, нѣ на всякъ часъ смерть предъ собою зря, поучается добрѣ умирати, и ни колижъ утру сущу помышляетъ себе вечера доспѣти, вечеру же сущу утра постигнуть, нѣ всегда днесь умирати живетъ. Сего же ради сицевый николиже съгрѣшати (по премудрому) изволить, ниже къ чесому любо отъ мирскихъ пристрастия или прилипнѣти сердце свое, нѣ „и день и ноць въ законѣ Господни, по пророку, поучается;“ все бо ему мирское и временное мерзость предъ очима, и смрадъ, и гнушеніе: точію единъ Христосъ Іисусъ услажденіе, желаніе, любовь и вѣдѣліе его безъ сытости всегда есть. Сему еже жити Христосъ, и еже умирати приобрѣтеніе, понеже донеліе въ плѣти живетъ, ничтоже ни помышляетъ, ничтоже мудрствуетъ, ничтоже желаетъ, развѣ еже Христа получить и съ нимъ жити; и вся презрѣвъ, ничтоже всяческая быти вмѣняетъ, развѣ единого Христа, въ немъ же всяческая и всяческая тѣмъ, и сего ради еже жити ему Христосъ, а еже умирати приобрѣтеніе, понеже тогда, еже желаше, лицемъ къ лицу постигнути сподобится и еже съ нимъ жити уже приобрѣтаетъ. Сей и съ пророкомъ всегда въпити можетъ: „предзрихъ Господа предъ мною въищу, якъ одесную мене есть, да ся не постыжду.“

(5. л.) Человѣкъ, донеліе въ грѣсѣ смертномъ не исповѣдуюсь, безъ покаанія пребываетъ, еще въ тѣлѣ сый, въ адѣ есть, и съвѣстію, аки въ геенѣ всегда пострикаемъ, уже мучится. По исповѣданіи же, покааніе творя, въ истязаніи аки на воздушныхъ мытарствахъ есть: покааніе бо очистительница грѣховъ, ею же очищаются и умываются вси, въ немъ пребывающіи, отъ сквернъ грѣховныхъ. Покааніе же испльнивый и отъ грѣховъ тимѣніа (sic) очистивыйся, егда достойнѣ причащеніемъ божественныхъ таинъ Христу съвѣкупляется, на небеси со Христомъ царствуетъ. Зри убо, якъ человѣкъ, еще въ тѣлѣ сый, и въ адѣ, и на воздушнѣмъ истяз-

заніи, и на небеси быти аки въ зеркалѣ можетъ, по смерти же лицемъ къ лицу.

Іноческое житіе Боговѣдѣнія въсходнаа есть умомъ богозрительнаа патріархи лѣсвица, ей же верхъ досязаетъ небесъ и утверждается на ней; якъ же лѣсвица всяка чувствевнаа отъ двоихъ съоружается долгихъ и правыхъ древесъ, тая же два дерева множествомъ съвѣкупляется и утверждается степеней, и тако лѣсвица съвръшенна съставляется: сице и духовнаа отъ двоихъ добродѣтелей въпрѣвыхъ състоится—отъ дѣвства и отъ послушанія; два же сіа различнымъ въ добродѣтеляхъ повседневнымъ предспѣваніемъ съставляета и съвѣкупляета, възносится смѣреніемъ и поставляется на твердомъ, неизблемомъ камени нестяжанія, верхъ же ея есть любовь, ею же інокъ досязаетъ небеснаа врата и къ Богу възносится; Ангели Божіи, восходящіи по ней, суть духовнаго разума мысли къ небеснаго дѣтельнаго вѣдѣнія въсходъ и всегдашнее о горнихъ божественныхъ вещей размышленіе; низходящіи жъ, къ еже себѣ внимати мысли обращеніе, еже есть размышляти суетство мира сего, тлѣніе, временнаго житія мечтаніе, и еже како все мятется всякъ человѣкъ живой, смерть, второе Христово пришествіе, судъ страшный, геену вѣчную, и подобная симъ, ими же человѣкъ въ презрѣніе всѣхъ тлѣнныхъ и въ теплое вожделѣніе горнихъ благъ взводится и съвръшенному страху Божию пригвождается. Богъ же утверждается на сей лѣсвици, благодатию пресвятаго Духа въ предспѣваніи вседневномъ въ добродѣтельныхъ дѣлахъ поспѣшествуя, немощъ человѣческа естества укрѣпляя и силу къ дѣтельному Боговѣдѣнію всегда по мѣрѣ тщанія и достоинства подавая, безъ его [всесильныя] помощи и заступленія неточію кончати, нъ ниже начинати что доброе можетъ |(5 л. об.)

Подобаетъ ему съ богозрительнымъ умомъ единому отъ студенца изыйти клятвеннаго, се есть отъ мирскихъ отлучитись молвъ, и мятежей, и дружествъ, пдѣже аки въ рвеницѣ долу понизати всегда привлекаетъ житейскихъ сластей вода,—и ити въ Харранъ, се есть въ безмолвіи обрѣсти же мѣсто себѣ вниманія. Камень же прісѣдѣнія въ возглавіе себѣ, се есть въ началѣ всѣхъ трудовъ іно-

ческихъ положити, и тако постомъ, бдѣніемъ и стояніемъ всепощнымъ, низу лежаніемъ, коленнымъ преклоненіемъ, всегдашними молитвами, конечнымъ послушаніемъ и глубокимъ смѣреніемъ тѣло умръщвляя, спасти: сонъ бо подобіе имать смерти, іноку же, спасенію хотящему, подобаесть умерети и аки безчувственну ко всѣмъ житейскимъ похотемъ и страstemъ быти, Христови же трезвенно жити, и въ предспѣаніи житія и разума духовнаго скорымъ и тщательнымъ обрѣстись, якъ же боговидный Іаковъ, снѣ, дѣствицу видѣ и Богу събесѣдовати сподобися.

Присѣданіе іноку въ послушаніи монастырстѣмъ есть изобрѣтательница и извѣстная хранительница всѣхъ добродѣтелей, отсѣцательница страstemъ, себѣ вниманію присный другъ, послушанія бодееъ, съвѣсти всегдашняя истязательница, опаснаго и частѣйшаго исповѣданія вина и правльнаго исполненія неусыпная посѣщница. Інокъ длгымъ временемъ и многимъ трудомъ богатство добродѣтелей въ безмълвіи, въ монастырстѣмъ присѣдѣніи събранное, въ маломъ времени неприсѣдѣніемъ расточити и погубити можетъ.

Отврѣсійсь мира донелиже воли своеі угаждаетъ, не точію інокъ есть, нѣ ниже иночествовати нача. Понежъ, по Павлу, человеку угождая, Христовъ нѣсть рабъ. Ащежъ истиненъ інокъ быти хощетъ, да тщится въ образъ началствующаго послушаніемъ Христу во всемъ угодити. Егдажъ воля его самоугодіемъ принуждаетъ его себѣ поработити, да глаголетъ къ себѣ: „елци отврѣгохомся мира, мірови и себѣ умрохомъ, и съпогребохомся [Христу] отврженіемъ мира и отсѣченіемъ своеі воли, да уже не кому себѣ живу, нѣ распятшемуся и умершему о насъ Христу. І ако же убо мертвый нечувственъ и бездушенъ сый, ничтоже дѣлати можетъ: сице и азъ умеръ единою себѣ и похотнемъ страstemъ, уже къ тому не могу плотнугодіа въ похотехъ творити, а еже нынѣ въ плоти живу не азъ, нѣ живетъ во мнѣ Христосъ, иже всегда въ своему угожденію обѣты, ими же ему волею срасняхся, принуждаетъ“.

Інокъ, хотяй искренно свою отсѣци волю и въ послушаніи всегда обрѣстись (6. л.) всегда Христови своему угождати (аще и по нужди) тщится. Інокъ да понуждаетъ себе самохотнѣ и нуждею въ послушаніи (а не своеі

воля исплѣнная) всегда обрѣтись, и снѣ по малу—малу, Христу споспѣшествующу, въскорѣ конечнымъ навѣкъ свою отсѣщи волю, отсѣченіемъ въ послушаніи сый не на земли чловѣку, нѣ на небеси посредѣ ликостояній ангелскихъ и святыхъ Божіихъ сый, Богу самому сладостно служити себе мнитъ, и съ страхомъ и трепетомъ вся повелѣнная въ многомъ благоговѣніи исплѣнити усердно всегда тѣнится. Егда же въ послушаніи не обрѣтается, аще и въ маломъ времени, аки отриновенъ отъ [Божія] службы, отъ сердца скорбя, и аки толикія великія почести лишена себе рыдаетъ и плачетъ. Въистинну бо нѣсть большія почести, якъ еже Богови прискрѣно всегда работати.

Інокъ бездѣленъ дѣлательница ссть злыхъ помысловъ, отъ нихъ же вся душегубныя раждаются страсти и безмѣстныя похоти. Аще же снхъ освиятись и отъ себя отсѣщи хоцетъ, никогда же празденъ да обрѣтается, нѣ всегда дѣлатель. Праздность бо, якъ же нѣкто отъ премудрыхъ рече, раждаетъ грѣхъ.

Інокъ, хотяй страхъ Божій притяжати, всегда паче всѣхъ грѣшнѣйша и окаяннѣйша себе быти да помышляетъ, сего же притяжавъ, аще хоцетъ его въ себѣ всегда имѣти, выну, съ прокомъ Господа предъ собою да предзритъ. Сежъ творя, выну всегда неподвижимъ вражіими лѣстми пребудеть.

Інокъ, трыпѣнія не стяжаяй, спастись не можетъ; глаголетъ бо Господь: „претрыпѣвый до когда, той спасенъ будетъ;“ и пакы: „въ трыпѣніи ванемъ стяжете дупа [ваши].“ Аще жъ хоцетъ трыпѣнія стяжати, всегда Христа распятаго предъ собою да зрѣтъ и [его] страсти, поруганія, раны, ошлеванія, заушенія, досады, поносная уничиженія и лютую его смерть, якъ вся волею нашего ради спасенія претерпѣлъ, въ умѣ своемъ пріемля, всегда да размышляетъ и опасно елико силъ [по]дражати сіа да тѣнится, по Павлу глаголющу: „трыпѣніемъ да тецѣмъ на пред[лежа]щій намъ подвигъ, व्यрающе на начальника вѣрѣ и съврѣшителя Іисуса“. Емужъ бо въдружиться крестъ Христовъ и уладятся медоточная его страданія. Аще лютѣйшія напасти насъ нападуть, якъже въ чуждемъ тѣлѣ, съ радостію претерпѣтъ и . . . якъ отъ нихъ сладости ради Христовыхъ мукъ, ими же всегда улаждается, не оц[утитъ]; вскусивый бо

небесныя сладости, [тѣлесныя муки] ни въ чтоже вмѣняеть, нѣ аки
нечувственъ сладосно претръпѣваетъ . . . (6 л. обор.) . . .
.

пугвицы на ризахъ носятъ или петлицы: гордому діаволу всходѣ
къ устамъ своимъ твореніе. Інокъ гордый бѣсовское есть игра-
лице, миряномъ наруганіе и смѣхъ, Богу же съпротивная мръзость.

Інокъ донелиже не въ всемъ повинуется наставнику своему
не можетъ рещи, якъ свою отсѣче волю. Отсѣченіе бо своя воля
есть еже ничтоже по своему хотѣнію, нѣ по повелѣнію и благо-
словенію начальника творити, все бо еже отъ своя воля творимое,
аще [и] добро, зло проклято есть, а еже по повеленію и благосло-
венію, аще и мнится зло быти, добро и свято есть.

Інокъ, хотѣй Христа въ сердци своемъ распятаго всегда имѣти,
въ первыхъ да тѣнится имя его въ молитвѣ Іисусовой безыпре-
стани въ устахъ имѣти, отнюдуже въ умѣ и въ помыслѣ его вко-
репится, и тако крестомъ своимъ въдружится въ сердце его, и лю-
бовію своею уязвитъ его, и болѣзнь въ не[мѣ] непрестаннаго своего
желанія сътворитъ. Се же постигый, ничтоже ино предъ очима
своима зреть точію Христа распятаго, се же имѣяй, вся тѣпная
и временная, уметы и смрадъ быти вмѣняеть. Таковъ убо близъ
сѣврѣшенія есть и Боговидѣнія степене.

4. Замѣтки II. Могилы о пожертвованіяхъ на возобновленіе Кіево - Софійскаго собора и Десятинной церкви.

I.

|| (73 л.) Лѣта 4741, мѣсяца іюля 7 дня.

Каталогъ вапна до святой Софїи, отъ ихъ милостей обывателей оршанскихъ обѣцаного.

А Его милость панъ Богданъ Стеткевичъ, подкоморій Мстиславскій, бочокъ двѣстѣ, albo ортовъ двѣстѣ.

Б Его милость панъ Іоанъ Максимовичъ Ломскій, бочокъ триста, albo ортовъ триста.

Г) Его милость панъ Михаилъ Максимовичъ Ломскій, бочекъ двѣстѣ, albo ортовъ двѣстѣ.

Д) Его (sic) милость пани Елена Максимовичова Ломска, матка вышреченыхъ, бочокъ двѣстѣ, albo золотыхъ сто.

Е) Его милость панъ Іосифъ Нешпка, *) бочокъ ѿ, albo ортовъ ѿ.

Ж) Его милость панъ Сефанъ Тобіашъ Подберезкій бочекъ ѿ, albo ортовъ ѿ.

Евдокія Подберезка бочокъ ѿ. **)

З) Его милость панъ Криштофъ Швейковскій бочокъ 9, albo золотыхъ ѿ.

И) Ея милость пани Анна Огинска Стеткевичова, подкоморина Брацлавскаа, судно вапного камня и золотыхъ ѿ.

І.) Панъ Данило, бурмистръ и мещанинъ Оршанскій, бочокъ сто.

*) Въ рукописи сверху рукою II. Могилы написано —*ляхъ*.

**) Это имя вписано рукою II. Могилы впоследствии.

ї) Панъ Іоанъ Семанко, лапвойтъ Оршанскій, подписокъ городскій, обѣщаль своимъ стругомъ що Богъ до сердца ему подасть послати.

їі) Панове Оршанскіи бурмистрове бочокъ сто.

їіі) Его милость панъ Криштофъ Григорій Лядинскій бочекъ сто.

||(л 73. об.), З Могилева:

а) Панъ Богданъ *) Ребровичъ, бурмистръ Могилевскій, бочокъ двѣстѣ.

б) Панъ Андрій Ребровичъ, бурмистръ, бочокъ р̄.

г) Панъ Василій Азаровичъ, бурмистръ, ортовъ к̄.

д) Панъ Захарій Сидоровичъ ортовъ к̄.

е) Панъ Алексій Азаровичъ кошъ ї.

Панъ Макарій Филиповичъ Козель, бурмистръ, бочокъ двѣстѣ.

Панъ Романъ Ребровичъ бочокъ р̄.

Ихъ мил. панове сотникове Цертъ, Іванъ и Θεодоръ, ваина обѣцали послать судно, албо и болшъ, што ласка ихъ милостей.

Панъ Θεдоръ Выголка еси великіе мосязови два даровалъ до церкви святой Софїи.

Панъ Θεодоръ Претинскій ортовъ л̄.

Леонасій Матѳіевичъ Шкловянинъ бочокъ ї̄, албо зол. р̄.

Гавріилъ **) Θεодоровичъ Свирядовичъ бочокъ сто.

Александръ и Іоанъ Ярчакове зъ Головчина бочокъ двѣстѣ.

Іванъ Парѣеновичъ и другій братъ Іванъ бочокъ р̄іі.

Іванъ Онуфріевичъ (до того писати.)

II.

[(75 л.) Въ Имя Отца и Сына и святаго Духа, аминь.

Въ лѣто 4876, мѣсяца октовріа 14 дня, складанка на реставрованіе церкви святой Пречистой Десятиной.

Его мил. Отець митрополить зл. ѿ далъ.

*) На поляхъ рукописи рукою Могилы написано: *имя крестное Миронъ*.

**) На поляхъ рукописи рукою Могилы написано: *крещенное имя Ермолай*.

Отець Константинъ Негребецки зл. $\overline{\text{К}}$ далъ.

Отець Θεодосій Оранскій зл. $\overline{\text{К}}$ далъ.

Отець Варлаамъ Дижковскій зл. $\overline{\text{К}}$ далъ.

Отець Макарій Гончовскій зъ Василкова зл. $\overline{\text{Л}}$ отдалъ.

Отець Іосифъ ікономъ зл. $\overline{\text{Г}}$ далъ.

П. Иванъ Предримирскій зл. $\overline{\text{К}}$.

Отець Ілія Горскій зл. $\overline{\text{К}}$

Димитрій Конющій зл. $\overline{\text{Н}}$.

Василій Сербистый зл. $\overline{\text{З}}$.

Панъ Даніель Суботовичъ зл. $\overline{\text{К}}$ далъ заразъ.

П. Θεодоръ Кокбудскій зл. $\overline{\text{Г}}$.

Олховицъ інокъ зл. $\overline{\text{Р}}$.

Его милость панъ Филонъ Богусевичъ, чашникъ черниговскій,
зл. $\overline{\text{Н}}$ и лѣгумина.

П. Василій Орлицкій, староста радомыскій, зл. $\overline{\text{Н}}$.

П. Матѣй Мачеха, бурмистръ кievскій, зл. $\overline{\text{К}}$.

П. Василій Комонецкій золотыхъ $\overline{\text{К}}$ далъ.

П. Стефанъ Мацовка, мец. кievскій, зл. $\overline{\text{Г}}$.

Іерей Іоанъ, протопопъ бѣлоцеркоскій, злот. $\overline{\text{Г}}$.

П. Кирилъ Мехедовичъ зл. $\overline{\text{Е}}$.

Прокопъ Ложондъ зл. $\overline{\text{Г}}$.

[(75 л. об.) Иванко кухмистръ зл. $\overline{\text{Е}}$.

[Отець Иванъ Богушъ зол. $\overline{\text{К}}$]

[Отець Исакій*] Печарный зол. $\overline{\text{К}}$.

Іоаникій Предриморскій зл. $\overline{\text{Е}}$.

Отець Іовъ старецъ далъ зл. $\overline{\text{І}}$.

Отець Пансій обѣщаль зл. $\overline{\text{З}}$.

*) Поставленные въ скобахъ имена вписаны не рукою П. Могилы.

5. Хозяйственные и нѣкоторыя другія замѣтки Петра
Могила.

[(74 л.) Roku tysiąc sześć set dwudziestego dziewiątego, dnia iedenastego maia. Pamięć złota, które się dało panu Henrykowi złotnikowi na robotę.

Węgierskiego złota dobrego czerwonych złotych 55½.

Złota koronnego według proby czerwonych złotych 218½.

Srebra grzywien sześć y łotow sześć y poł.

Szafirow cztery.

Diamentow cztery.

Balas rubin ieden.

Szmaragd ieden.

Rubinow wielkich trzy.

Rubinow roznych dziewietnaście.

Pereł wielkich kartowych cztery.

Pod temi srednich pereł dwadzieścia y cztery.

Mniejszych trzydzieści y dziewięć.

Sześć czerwonych złotych na pozłotę szapki srebrney.

Pamięć co wydał Jego M. za kamienie y perły
we Lwowie.

Za cztery perły wielkie y ieden szafir o trzech rogach zł. 68.

Za ieden szmaragd y szafir co najmnieyszy, y za rubin co nay-
podleyszy złotych 45

Jeden szafir większy zł. 36.

Jeden Balas zł. 46.

Item ieden szafir zł. 45.

||(87 л.) Roku 1633, miesiąca aprila, 16 dnia.

Dałem panu Stanisławowi złotnikowi złota spuszczonego na łań-
cuch, czerwonych złotych sto trzydzieście dwa.

Dwie parze lichtarzow wąża grzywien srebra 16, ktore
robił pan Mikołay złotnik.

[На одной изъ обложекъ рукоп.] Въ лѣто ꙗꙋꙋка, Павелъ Кур-
цевичъ, очнымъ недугомъ [одръжимый], въ пещерѣ святаго Антоніа
божественную [службу] услышавъ, отъ креста святаго Марка свя-
щеннаго исцѣли. *)

Діонисіацки монастырь лѣтъ 11 якъ згорилъ за за ми-
лостынѣ. **)

ꙗꙋꙋка въ день 11-ый згорилъ отъ пекарни ся заявжи, монастырь
Симонетра зато ежъ ***).

Въ лѣто ꙗꙋꙋка, декабрія 31, презъ Максима на работу послалъ
до Яна Газы:

Лихтаровъ серебряныхъ двѣ пары.

Рыпидъ двои.

Чарочка мала.

Штука отливнаго серебра една; важы по осми гривны без . .

Пушка една цо на танны бывала. Тыє зась всѣ кромѣ шт[уки]
важат гривенъ 11 и лотовъ 1.

*) Срав. стр. 69—70.

**) Срав. стр. 122.

***) Срав. стр. 122—123.

6) Каталоги книгъ, купленныхъ Петромъ Могилою въ
Варшавѣ и Краковѣ въ 1632—1633 гг.

||(19 л. об.) A) *Elenchus librorum emptorum (ad Bibliothecam Illustrissimi M. D. K.) Varsaviae, Anno 1632, in electione S. Regis Vladislai.*

	Fl.	Gr.
Stemmata principum Christianorum	—	18
Clementis Alexandrini opera	—	17
Samachai Summa Theologica	—	35
Oecumenii opera	—	34
S. Hilarii opera.	—	11
Gregorii Thaumaturgi opera	—	18
S. Bernardi opera	—	21
[Nicephori Historia Ecclesiastica] *)	—	35
S. Iustini Martyris opera	—	16
[Justinianus in epistolas ecclesiasticas canonicas].	—	—
Romaei effigies Calvinii	—	15
Ru . . . De praedestinatione	—	19
Cordieri Cathena Graecorum patrum in Joannem	—	13
Synesii Cyrenaei opera.	—	14
Hovarini electa sacra.	—	11
Juliani imperatoris opera.	8	15
[Higroni Regulae societatis Iesu et tractatus ascetici]	—	—
Argoli Ephemerides	—	13
. Conciones.	—	11

*) Книги, поставленные въ скобахъ, въ рукописи зачеркнуты.

	Fl.	Gr.
[(20 .i.) [Silvius Jtalicus]	—	—
Antonius	18	—
Plautus	5	2
Prudentius	29	—
[Juvenalis]	29	—
Senecae Tragediæ	29	—
Constantinopolis.	10	5
Lipsii Politica	1	25
Bardani De prudentia	2	25
Sarbieri Lyrica	1	10
Biblia sacra priscorum patrum.	22	—
[Solvii Vita Mariæ]	—	—
Lucii Dextri Chronicon	12	—
Alexander ab Alexandro.	10	3
[Petavii Orationes]	—	—
[Lypsii Epistolæ posthumæ]	1	10
Epistolæ obscurorum virorum	1	10
Conciones Cathechicæ	9	—
[Lypsii Manuductio]	—	—
[H. Philippi Quaestiones chronologicae].	—	—
Historia Sarracenica	9	—
Bibliotheca ss. patrum	3	20
[Jgnatii Balsamonis instructio].	—	—
[Hortulus Rosarum]	1	5
[Machiavelli De republica]	—	—
Pitisci Trygonometria	5	15
Eblemata	—	15
[(20 .i. 06.) [Mascardi Sylvae].	—	—
Castellani de Festis Graecorum	1	10
[Causini de Eloquentia]	10	—
Tertuliani opera compacta	10	—
[Causini Tragediæ]	2	15
[Bucleri Thesaurus]	1	10
Bibliotheca concionatorum	13	—

	Fl.	Gr.
Mastrilli conciones	8	—
Hamerii conciones	6	—
Corderii Commentar: Genesi:	5	16
Bessei Novi conceptus	6	—
[Coreni Quadragesimale]	9	—
Gori Quadragesimale	7	—
[Conciones adventales]	3	10
Centum compendiosi Sermones.	9	—
[Chrisologi Sermones]	3	—
[Conciones de Christo, duæ partes]	5	—
Tuba novissima.	2	—
Bodenii Conciones de septem sacramentis	2	—
Thesavrus sapientiæ divinae	—	—

||(21 .i. oб.) B) *Index librorum emptorum Cracoviae in coranatione eiusdem Serenissimi Regis Vladislai IV, Anno 1633.*

	Fl.	Gr.
1) Monotessaron Evangelicum, in folio, duo exemplaria, Severini Lubomilii Roxol:	5	—
2) Avicennae opera	9	—
3) Jacobi Pontani progymnasmata	1	15
4) Jacobi Pontani Poeticae institutiones	1	—
5) Roberti Turneri orationes duo volumina	1	15
6) Roberti Turneri epistolarum volumen unum	1	15
7) Didaci Massii Methaphysica	2	—
8) Thesauri linguæ latinae Cnapii, tomus 2	5	—
9) Causini Eloquentia	5	—
10) [Cnapii Thesavri tomus secundus]	5	—
11) [Ejusdem tomus 2-dus].	5	—
12) Ejusdem tomus tertius	8	—
13) Logica Massii	6	15
14) Pontanus in Ovidium metamorphosis	12	—
15) De Strictibus et de Ponto.	9	—

	Fl.	Gr.
16) Horatius cum comento Lambini	10	—
[(20 a.) 17) Martialis cum scholiis	1	—
18) Raderus in Martialem	11	—
19) Commentarii in orationes Ciceronis, 3. volumina .	5	—
20) Aliud eiusdem exemplar	5	—
21) Manutius in epistolas ad Atticum	3	—
22) Eiusdem in epistolas Familiares.	5	—
23) Eiusdem in Officia Ciceronis	4	—
24) Aliud eiusdem modi exemplar in Officia	4	—
25)	2	—
26) Perpiniani orationes	1	9
27) Ambrosii opera	26	—
28) Hieronimi opera ,	45	—
29) Manutii antiquitatum Romanarum	2	—
30) [Methaphysica Massii]	2	—
31) Thesaurus Cnapii, tomus 3—tius	8	—

II.

Грамота кїевского митрополита Мисаила къ папѣ
Сиксту IV, 1476 г.,—обнародованная Ипатіємъ По-
цѣємъ въ 1605 г.

До читателя.

|| (1 л. нѣнум.) Нѣтъ ничого чителнику милый такъ таежного
жебы ся зачасомъ открыти не мѣло, яко самъ сынъ Божій Ісусъ
Христосъ панъ и збавитель нашъ посветъчаетъ. што если же в ре-
чахъ злыхъ и Богу противъныхъ звыкло бывати, коли людей зброивъ-
ши што, потаемне злости свое покрывати услують. а предъся ихъ
утанти не могутъ, жебы люде за часомъ доведатися не мѣли. чого
много прикладовъ маемо. о яко далеко болшей правъда святая
тую силу маеть, имъ ее хто болшей губить и топить, тымъ она
яснейшая бываетъ. а праве яко олива поверъху воды плаваетъ. а
яко одинъ мудрый написалъ, ижъ правъда хотя подъчасъ допу-
щаетъ топиться, але до конца утопити не дастся. власне ото и въ
той справѣ еднѣности светое и зъгоды съ церковью рымскою гре-
комъ и руси. яко много незличонныхъ штукъ и фортелевъ діаволь
непріятель правъды Божое, черезъ начинья свое, черезъ люди зло-
стивые заживалъ, подъ пр[ет]екъстомъ рекомо благовѣрья. волаючи
на сеймикахъ на сеймехъ на з'ездахъ посполитыхъ, же ся кгвалтъ
дѣеть вѣры, кгвалтъ правамъ и вольностямъ, кгвалтъ церемоніямъ
и стародавнымъ уставомъ. зачимъ и писъма не малые виданы были.
оныѣ філялеты, оныѣ соборы подъметъные флоленъ" (1 л. нѣнум. об.)
тейскіе листриѣйскіе. нужъ выдиранья с книгъ церковныхъ правъ-
дивыхъ соборовъ, губечи правду божую. о чомъ ужъ писалосѣ и
явно показано. не вспоминаю розмантыхъ потварей которыми насъ

до людей гдѣли, и теперѣ гдѣти не переставаютъ. и то все ни
пречъного только же ихъ до згоды до любви христіанское, до
стародавнихъ правъ привилевъ и до вольностей тягнемо. кото-
рыхъ предъкове наши пароду руского за тосю згодою и соеди-
неніемъ с церъковью рымскою достигли, а зъ неволи такъ ду-
шевное яко и телесное вызволеніи сталися. Ино волности милы,
а того зачимъ есмо тое волности достигли, яко пекла бегаемъ.
волають на насъ яко бысьмы права и волности ламати, новыи и
неслыханыи рѣчи до панства тутешнего въпроважти мели. а того
глухи коли ихъ упоминаемъ, абы до перъшое згоды и милости
христіаньское, для которое тѣхъ правъ и волностей достигли веръ-
нулись. а сами своихъ правъ и привилевъ не ламали. Повсдають
же вѣру православную и церемоніи светое восточное церъкви лам-
лемъ, а мы просили абы при вѣре своей стародавней которое
насъ светые богоносные отцы светое восточное церъкви на-
учили моцне стояли. згodu и единость которую они с церъковью
рымскою держали, абы и они въ томъ ихъ наслѣдовали. присяги
предъковъ своихъ не ламали, которую перазъ отновляючи тую едино-
ность святую чынили. а штося дотычетъ **(2 л. нѣнум.)** церемоней и
обрядковъ светое восточное церъкве. и тыхъ, альбо слепи же не
хотятъ видѣти якося отправляютъ, в которыхъ жадная одѣмѣна не
сталася, и на вѣки не будетъ, только нехъ потварей занежаютъ, а
очима смотреть. Але вѣмъ о што имъ граидеть, о послушенство и
зъверхность папѣжъскую, нехай же себе светыхъ богоносныхъ
отецъ восточное церъкви читають. яко о зъверхости светое столи-
цы рымское архiereовъ наслѣдниковъ Петровыхъ завѣжды розу-
мели. Нехай зъ предъками своими митрополитами владыками кня-
жаты папами рускими, и зо всемъ пародомъ рускимъ мовятъ,
слухъне ли то учили, же насъ въ томъ упредили, а еше далекое
большей а нижили мы папѣжомъ рымскимъ признали. Але рекутъ,
гдежъ о томъ, чымъ того доводишь. о то привилѣя господарей на-
шихъ отъ полутора ста лѣтъ выданыи. Владиславовъ, Алексан-
дровъ, Жыгмонтовъ светѣчатъ, ото соборъники рускіе велми ста-
рыи въ которыхъ соборъ вселенскій флорентейскій уписаныи, отъ
лѣтъ ста шестидесять и далей показываютъ, ото листъ на паръга-

мине с печатью завесистою. Исидора митрополита кievьскаго, подъ тосюжъ пемаль датою тогожъ посветъчаетъ. Наконѣцъ ото теперь недавно знашлись книжки баръзо старыя въ церъкви кревъской, въ которыхъ и тотъ соборъ флорентейскій, такъ же яко и въ соборъникахъ виленъскихъ уписанный. а надъ **(2 л. ненум. об.)** то листъ митрополита кievьскаго Мисаила, и иныхъ духовныхъ, такъже княжатъ великихъ пановъ сенаторовъ, и иныхъ зацныхъ становъ рускаго народу, который писали до папежа Сикъста четвертого, въ року **1485.** за датою у Вильни. съ которымъ листомъ и двоухъ особъ зацныхъ в посельстве до Риму посылали. подивися якіе ему титулы дають, яко зверъхность его величаютъ, послушенство чинятъ, о благословеніе и о розъгрѣшеніе просятъ, единость и зъгуду припоминають, собору флорентейскаго мощне деръжатся. А коли то прочитаешъ, обачишъ же тые далеко болшей учинили а нижили мы. што на насъ крачете. Але речеть еще упорный, же то речи ново зъмышленые. нио забѣгаючи и тому, ото тые книжки покладаны были на вѣряде буръмистровъскомъ места виленъскаго, пры собранью множества людей годныхъ. такъ набоженства рымъскаго яко и рускаго, ба и самыхъ тыхъ противниковъ которыхъ книжекъ самъ вѣрядъ огледалъ, подписалъ, и сведецтво свое на писме выдалъ. которое для лепшого вѣры и тутъ до тыхъ книжокъ вынести есмо рассказали. Просимо tedy и с повинности пастырства нашего напоминаемъ всѣхъ благоверныхъ хрестіанъ, для милого Бога утишнися, успокоитися, дайте мѣстце правде, не затверъжайте сердець вашихъ, приймите наказаніе да некогда прогневасться на васъ Господь, и погубить васъ яко **(3 л. ненум.)** и другихъ. о чомъ нашъ же патріарха власный, мужъ светобливый и вельце учоный пишеть. если намъ не верыте, нио своимъ патріархомъ верыте. которые причину казни Божое надъ греками ясне описали. а теперешніе не только намъ своимъ овѣчкамъ, але и себе ничого помочи не могутъ. и о вышемъ отъ тогожъ отъ котораго и мы помочи потребуючи просятъ, и до згоды светое берутся. Але ихъ же овечки а радыней козлове смердячыи имъ до того перенкажаютъ, и в небеспеченство великое своихъ же пастырей приводятъ. чого прыкладъ на Іереміи што

туть былъ. и на Неоенте теперешънемъ патріарсе видити можемъ. Протожъ и мы недивуемося тому жеса и напн такъ з нами объходятъ, бося тогожъ смроду напнли. Дай имъ пане Боже упаметанье. А ты читателю милый, прійми з упреймостію таковою, зъ яковою и мы тебе то оферуемо.

(3 л. нenum. об.) Лѣта Божего нароженя .а.ѣ.ѣ. В середу.
мѣсяца, июня, ѣі, дня.

Бурзмистры и радцы места ею королевское милости виленскаго, обоей стороны рымское и руское. чинимъ явѣно всимъ вобецъ и каждому зособѣна кому о томъ ведати належитъ. ижъ пришедши до уряду местскаго виленскаго на ратушѣ въ Бозе велебный вѣможный, Ею Милость отецъ Ипатей Потей, Митрополитъ Киевскій, Галицкій и всея Руси, Владыка Володимѣрскій и Берестейскій. оказалъ естъ книгу найденую въ церквѣ Крѣвской. старосвецкимъ писмомъ уставнымъ словенскимъ езыкомъ писаную, инъ кварѣто инѣтропикованую, вельми старую, в которой естъ написанъ соборъ осмый Флорентейскій, и листъ до святейшого отца Сикста четвертого, папы Рымскаго. писанный отъ митрополита Ки(4 л.)евскаго Мисаила и отъ архимандритовъ Печерскаго и Виленскаго, такъ же и отъ великихъ княжатъ, и пановъ русскихъ. року по рожестве Христоу мѣсяца чотыриста семѣдесятъ шостомъ. который листъ, абы всимъ ку ведомости пришолъ, бачены того быти потребу ею милость умысливъ з друку на свѣтъ по словенску и по польску выдати. А якобы никто с противныхъ не моѣ и не смеѣ того мовити, и удавати в людехъ, жебы той листъ не с тое поменное, вельми старое книги, але з новыхъ якихъ екземплярѣвъ з друку на свѣтъ выданъ мѣлъ быти. жодати ею милость рачилъ, абы въ той книзе ихъ милость панове бурзмистрове и радцы и

писары местъские руки свои подписали, и жебы оказанье тое кни-
ги на вряде до книгъ местъскихъ радецкихъ записано было. Въ
чомъ урядъ видечы быти жоданье его милости служное и пот-
ребное, въ той книзе два панове буръмистры, а два панове радцы,
и ||(4 л. нѣнум. об.) два писары места Виленскаго радецкие руки
свои подписали, и оказанье на вряде тоеи книги, до книгъ местъ-
скихъ записать позволили. С которыхъ и сесь выписъ подъ печатью
местъскою радецкою его милости естъ выданъ.

Выписъ с книгъ шляхетныхъ пановъ буръми-
стровъ и радець места виленскаго.

(1 л.) Поселство до папежа рымъского Сикста $\overline{\text{д}}$. Отъ духовенства и отъ княжатъ, ипановъ рускихъ, зъ Вилни року дѣѣоѣ мѣсяца марта $\overline{\text{д}}$ дня черезъ пословъ въ томъ же листе ниже менованыхъ.

Пречестный въ Бозѣ отецъ, освященный епископъ смоленской, Мисанлъ. выбранный алектъ на митрополию, кievского престола и всея росіи.

Честный въ законѣ отецъ Иоан, архимандритъ славныя лавры печеръскія въ Кіевѣ въ обітели святыхъ $\|$ (1 л. об.) богоносныхъ отецъ Антоніа и Θεодосіа.

Достойный въ благочестіи сіающий честный отецъ Макарий, архимандритъ виленскіи обітели светыя живоначалныя Троица.

Великославное княжа, ясно врожденый Михаиъ, братъ по плоти пресвѣтлаго Короля полского, князя Казимира литовского и руского пана.

Благовѣрный князъ Θεодоръ зъ Бѣлое брат во крове великого князя Андрѣя.

Благовѣрный князъ Дмитръ Вяземскій сынъ князя Константиновъ зъ бѣлое Руси.

Благородный, и великонарочитый в полате, Иоан Ходковичъ намѣстникъ витебскій, и маршалокъ земли великого князства литовскаго въ войскахъ гетманъ найвышшій.

Благородный братъ его панъ Па $\|$ (2 л.)вель Каменецкій.

Благородный панъ Евѣстафій Василевичъ с Полоцка, преболашый в боярехъ.

Благородный панъ Романъ с Кіева, староста путивльскій.

Благородный братъ его, панъ Иоан с Кіева строитель градъ-скій троецкое власти, и посолъ мирный къ поганом о утверженіи міра хрестіанскихъ сыновъ.

Благоразумный во законѣ Божиемъ, панъ Якубъ, навыйшій писаръ великого князства литовского, и ключаръ виленскій послуживый въ посланіи семъ.

Благородный панъ Михайлъ Александровичъ зъ Загорова, честный в боярехъ земли волыньское.

Благородный братъ его панъ Андрей с Попортеи, сынъ па-па Александра подскарбега.

|(2 л. об.) Благородный мужъ, панъ Салтанъ Александръ, великославный рыцер божіа гробу, и ушъпанскій, златаго стрыха носитель, подъскарбій великославного двору пресвѣтлаго короля Казимера.

Благочестый свѣтлый въ божественныхъ писаніи книголюбец, киръ Иоан братъ ихъ юнѣйшій. выбранный нынѣ подскарбимъ навыйшимъ земскимъ великого князства литовского. Послуживый вѣрнѣ духомъ в посланіи семъ.

|(3 л.) Все во святыхъ и всесвятого, великого Бога произволеніемъ, дышуще, сію епистолію послахомъ вашей святости.

Вселенскому папе, великому солиъцу, всемирному свѣтилнику, церковному свѣту, всесвятому и всенасветѣйшому, отцу отцемъ, и всепачальнѣйшому пастыру пастыремъ, блаженному Сиксту, святая вселенскія соборъныя апостольскія церкви, викарію надостоинѣйшому *) во перъвыхъ, священныхъ чыноначанія свѣтлосіяющему просвѣщеніемъ, небеснаго разума озаренія, священноначальнѣйшаго великаго свѣта, паче ясно зрытелныхъ херувимовъ **), блистая оумновиднымъ просвѣщеніемъ |(3 л. об.) великаго ума, всенапресвѣтлѣйшаго, в себѣ чыпообразно пося, единому точен от серафимовъ, пламъноблистаемыхъ свѣтовъ, чудноумьному, и все

*) Зры якіе похвалы и тытулы папе римскому подають.

**) Не антыхристомъ а ни противникомъ церкви Хрістовой яко геретыкове его называютъ.

свѣтлому серафиму, огнемъ божественнымъ разгараему, и много-
рачительною желаніемъ, всегда палимъ отъ божественныя любви,
и пакы во божественную любовь, у престола сущи, славы великаго
Бога, трысвѣтую ему пѣснь, приносяще о всѣхъ и за вся, и отъ
него просвѣщаемъ и освѣщаемъ, во духовную благодать, свершен-
нымъ, просвещеніемъ всесвѣтлаго свѣта. на освященіе душамъ
всѣхъ, привлекая желаніемъ любви, яже къ нему в чудный его
свѣтъ, еже есть непостижимъ всякому уму. и тако отъ него много
просвѣщенъ бывъ все⁴(4 л.)напресвѣтлейшимъ блистаніемъ свѣта.
паче всѣхъ священноначалій церковныхъ и прочимъ препо-
добная, и сущимъ подаване свято, божественною священною
святынею, комуждо по мѣрѣ раздѣляя духовная дарованія, овымъ
просвѣщеніе, купноже всѣмъ конечное прощеніе, и совершенное
благословеніе, во вся на вся церковныя чины, начала же и власти,
черезъ нихъ же и во всяческія человеческія духы, и умы, изливая
въ нихъ изобилно, свѣтъ богоразумія къ просвѣщенію ихъ душамъ.
юже ти подастъ многоразличная премудрость Божія, совершенію
святымъ, пасты свою церковь. и избранное стадо своихъ словес-
ныхъ овецъ, яже ти Господь самъ уручы а не человекъ. Великій
пастыру пастыремъ начальнику, и всѣхъ священно⁴(4 л. об.)нача-
лій. первенейшему свѣту, церковному свѣтильнику. всемирному
солнцю, всѣхъ ходотая израднѣ предположивъ, къ ходотаяю новаго
завѣта Христова, избравшаго тя въ сій рядъ и чинъ, по благоволе-
нію хотѣнія своего, во образъ свой божественный и светый. и по-
саждей ты на престолъ великаго Рыма, на сѣдалищѣ святыхъ вер-
ховныхъ своихъ апостолъ. просвѣща слово истинное истиннаго Бога.
возвѣщающа во всю вселенную и въ концы ея спасеніе Божіе, во
свидѣтельство всѣмъ хотящимъ вѣровати истинному Сыну Божію. по-
дая всемъ миръ и здравіе и все спасенное благословеніе. силою
подавъ ти отъ всемогущаго Бога, на спасеніе всѣмъ душамъ. тако
бо угоденъ есть, во всѣмъ первосвятитель, по писанію, преодо-
бенъ, безлюбивъ, безскверненъ, ⁴(5 л.) благоугоденъ, всѣмъ мило-
стивъ, и отлученъ отъ грѣшникъ, правомъ и житіемъ. егже по-
рожденіемъ, ни отъ плоти ни отъ крови, ни отъ похоти мужскія, но отъ
самаго Бога духомъ свыше породивыйся, отъ отъ просвѣщенія славы

великаго свѣта. иже просвѣщаетъ всякого человѣка градущаго в миръ, и выше небесъ избранъ бывъ от самого того серафимскаго лика. иже всегда предстояй, у престола славы великаго Бога, и пресвѣтлому величеству на небесех, по образу сущему, указаннаго ему на горѣ святѣй. святымъ служитель, и сѣни истинней юже самъ Господь водрузи а не человѣкъ. иже можетъ приносить всегда, жертву живу, святу и благоугодну Богу. не токмо о собѣ, но и о людскихъ нечѣждьствнихъ и грѣховъ. яко да | (5 л. об.) будетъ приношеніе, еже о словесныхъ овцахъ пріятно Богу и освещенно Духомъ святымъ и истинною.

О великоначальнѣйшій всѣхъ святыхъ отцемъ отче, тако великъ и толико многоблажен еси, неизреченною достоинстію Бога. да кто отъ человѣкъ возможетъ изглаголати, или изрещи, предивный достоинства и величества святыи твоихъ, или ублажити по достоинію святительства твое изрядное. имъже ты Господь Богъ самъ ублажилъ паче всѣхъ земныхъ сыновъ человеческихъ. и самъ хотѣхъ сыновъ свѣта, славою и честію вѣнчавъши ты. Мню убо тако много ублаженный святителю божій, великій пастыру, вселенскій учителю, законоположенный вторый Мойсею. паче Арона прославленный от Бога архіерею, | (6 л.) самого того превышшій чуднаго Самоила. новаго завѣта Христова совершешій уме, недремлющее церковное око. правителю новаго ковчега завѣта Христова, въ немъже лежатъ не скрижали каменны, но самое тое слово Божіе живо написано и позлащено Духомъ светымъ во сердца твоихъ святомъ вкорененно отъ Духа свята. манною небесною, и воспитанно всесвятѣйшою и пречистою плотію и кровію агнца непорочнаго Христа избавителя всего мира.

Да что еще о семъ продолжая время много глаголемъ. о воистинну яко ни едино есть слово тако возможно быти, еже от насъ достойно или возможно ко похваленію, чудныхъ и предивныхъ святыи твоихъ. которое бо благое похваленіе мы земьнороди | (6 л. об.) и не научени припсесемъ ти, ублаженному, сущу от самого вышнѣго Бога богоносне всеблаженне отче, не можетъ бо отъ человѣкъ отъ Бога данныя ти милости, или почести словомъ изрещи. аще кто и всѣхъ премудростей разумъ языкъ иматъ, но ток-

мо еже от усердія теплыя вѣры, и палимыя любви юже имамы к тобѣ. всенасвятѣйшій Божьи святой мужу, поелику возможно еже от насъ, сіе ти приносим малое грапесловіе. ублажати ти Господень великій святителю, от Бога бо праотець всѣмъ христіанскимъ душамъ. прежде лѣтъ вѣчныхъ прознаменанъ еси, и Духа святаго свыше порождениемъ. Папа вселенскій нарековася святыя великія вселенскія соборныя апостольскія церкви, сопрестолъникъ и причастъ, (7 л.)никъ, и всеначальнѣйшій викарій, исправленіе вѣры, столпъ крепокъ от лица вражыя. храбрый воинъ цара небеснаго, вторый Ісусъ Навѣвинъ. на иноплеменные полъкы побѣждаа и, и секущи ихъ нещадно глаголомъ Божиємъ мечемъ духовнымъ враги креста Христова. купюжъ вся видимыя и невидимыя ратники и противники Христовы. Авраамовъ образъ на себе въземъ, пленники отплѣнивъ от лъсти вражыя, и враги со царъми ихъ, поразив ихъ, гошивъ даже до Даоана. начеже удобее рещи, прогониливъ от человеческихъ душъ святыми твоими молитвами, даже и до ада пренсподняго. сего ради преболыши еси во архiereохъ, яко другъ Божій наречеса, о много блаженныхъ даровъ свыше да (7 л. об.) рованыхъ ти силою великого Бога, вѣры ради твоея юже к нему, вменилося ти есть въ правду въ род и род до вѣка. о всесвятой избранный Божый.

Вселенскій пастырю, пастырю великаго пастыря Христа. вѣистинну истинный ты еси священникъ Бога вышнего, приносящи ему жертву святую безкровную, о мирѣ всего мира, и о благостояніи святыхъ божіихъ церквахъ, и о совокупленіи ихъ. пакы во едино. дондеже достигнут вси въ единеніе вѣры и в разумъ любви Сына Божіа, въ мужа совершена, въ мѣру возраста исполненія Христова. не по закону Аропову но по чыну Мелхиседекову, вознося честныя дары с похвалами, к Богу Отцу въ волю благоуханія, пречыстое тѣло и кровь, сына его возлюбленнаго Господа нашего Ісусъ Христа. за спасеніе всего мира, и о о (8 л.)священіи душъ купюж и о всехъ и за вся. начеже о заблудшихъ и погибшихъ овцахъ дому Христова. да много милосердый Богъ премногимъ своимъ человеколюбіемъ симъ умоленъ бывъ, расточенныя пакы собереть, и совокупить я во едино стадо, и аггелъ и человекъ, во церковь перворожденныхъ, написаномъ

на небесехъ, милосердія ради милости своєю богатыхъ. неизреченнаго человеколюбнаго ради благоутробія. юже всѣмъ имать яко щедрый челоѡколюбецъ твоимъ поистинѣни. о многоблаженный отче предстательствомъ священной службѣ, и пречистыхъ жертвовъ приношение, съ богопрятными твоими молитвами, и моленіемъ паки всѣмъ намъ милостиваго содѣлай, претворя его гнѣва на кротость |(8 л. об.) милосердія. яко да от него обратятъ вси милост во день судный. ибо Господне есть благословеніе на людехъ твоихъ, и благословеніе твое от нынѣ и до вѣка. Но о семъ о всѣмъ твоимъ таковомъ премудромъ промышлѣніи, и попеченіи божественныхъ овецъ. Мы вси сущи зде на странѣ далече словесныя овцы тогожъ стада Христова от двору его святаго, святыхъ соборныхъ тояжъ апостольскія церкви от четырехъ евангелистъ вселенскихъ пресветѣншихъ патриархъ греческихъ*) от устава ихъ обычая и преданія наученіемъ ихъ греческимъ церковнымъ, сущи порождены от купели святыя и живопачалныя Тройца, обновилены банею паки бытія свыше благодатию святаго Духа добре пасущеся ими, по истинномъ благовѣріи на пажитехъ |(9 л.) живоносныхъ, на благоцвѣтущихъ горахъ свѣржныхъ страны. а страны яже суть ребра свѣрова, градъ самого царя великого. поспеже бо Богъ въ тяжестяхъ его знаемъ ест, егда заступаетъ и от всякого насилія вражія, супостата стараго змія діавола. воздушнаго князя тмѣ, злобы поднебеснаго. еже восхотѣ престолъ свой поставити на нашихъ свѣржныхъ странахъ, и быти подобенъ Вышнему. сего ради Богъ и опроверже намъ сію страну дарова, самъ пася насъ во мѣстехъ сихъ паственѣхъ, ту пасъ и на водахъ похѣнахъ насъ воспита. дуна наша обратилъ естъ къ собѣ, наставляя насъ на стезя правды заповедей своихъ святыхъ имени своего ради, в неже крестихомъся. |(9 л. об.) пріемъше печать святаго мира имущи написано на челехъ нашихъ благодатию свыше святаго Духа. сего ради аще и ходимъ подъ свѣнію свѣни смертныя князя сего прежде реченнаго, власти воздушныя. и не убоимъся зла, яко самъ Господь с нами

*) Стъ патріархоль армянны веру и крещеніе святое о зверхности нашей римскаго якъ розумели.

есть, жезломъ и палицею своею отгопя и бѣя мысленныя волки, яко да ни единая от овецъ его погибънетъ, и стадо все цѣло соблюдено пребудет. сею палицею и жезломъ утепаша душа наша, и пасеть якъ милосердый пастырь, и щедрый овчелюбецъ, милостию своею поганя пасъ. и нехотящихъ приблизитися къ нему яже не суть от двора сего, и оного его, и тыя подобно симъ хощеть привести, въстѣгивая браздами и узъдами челюсти ихъ, **!(10 л.)** да будутъ вси едино стадо подъ единымъ пастыремъ Христовымъ. *)

По семъ же вашей светынѣ всемъ поручныхъ от Христа пастыремъ, старейшаго пастыра, нѣсть бо на лице зрѣнія у Бога, якоже о семъ венцаетъ начальнейшій пастырь по Христѣ верный Петръ по Христе, яко во всякомъ языке отецъ бояся Бога и делая правду приятенъ ему есть. къ симъ же великій Павелъ, серафимскій надутый языкъ глаголетъ. всякъ иже аще призоветъ имя Господне спасеться, той бо есть Богъ всѣмъ богатѣй въ всѣхъ, якоже кому хощеть раздѣляетъ мѣру дарованія вѣры по своей ему воли, воли бо его кто противится. и сего ради затворилъ Богъ вся въ сопротивленіе да помилуетъ всѣхъ. **!(10 л. об.)** понеже бо единая главы Христа, все тѣло христіанъскихъ всѣхъ душъ составленіе истыменно крещеніемъ воды и святого Духа. о немъже всяко созданіе составляяся растетъ, въ церковь святую о Господи о немъже и мы съзидахомъся, во жилище сіе Божіимъ духомъ, яко да веселимся купно вси въ домъ Господень во долготу дни вѣка. нѣсть бо разньствія о Христе грекомъ и римляномъ, и намъ сущимъ роcійскимъ славяномъ, вси едино тожъ суть. в немъже кто званъ бысть, в томъ да пребываетъ, каждо во своемъ чину **), всемъ же намъ начатокъ Христос. потомъже Христовѣи елицы во Христа крещеніи, во Христа облекошася. ни едины бо послушницы закона оправдаются. якоже пѣщы мнятъ, но творцы за**!(11 л.)**кона сѣи суть праведніи у Бога, естествомъ законная творяще, имуще за-

*) Присмотрѣя и з воли Божой есть абы были вси едино стадо подъ единымъ пастыремъ Христовымъ вѣдомымъ.

**) Тое бо в собѣ едѣность замыкаетъ абы каждый во своемъ чину и въ единой вѣре Бога хвалить.

конѣ написанъ во сердцахъ своихъ. сего ради сія написахомъ, къ вашей и всенасвятѣйшой святости. Слышахомъ некіи о насъ, предъ вашею святынею, исповѣдающе глаголы ложныя хулящая насъ и глаголюща. яко нѣсмы съвершени истиннии хрестіане святыя православныя вѣры Христовы.*) и иная таковая много на насъ хулящая блуденіемъ дышуще, завистию опаляема. въ коле рождества своего. языкомъ клеветниче ражжеснымъ. отъ огня геонскаго ради лѣноты, неправдѣ исполнѣ суще яда смертоносна. имъже обыкоша Бога Отца благословити, симъже накіи клеветуютъ на вѣрныя челоуѣки, благовѣрно жы' (11 л. об.)вущимъ созданнымъ Духомъ святымъ по образу Божію и по подобію, званымъ же прежде лѣтъ вѣчныхъ во благодать сію, и по прозрѣнію великаго Бога. егда еще миръ не бысть. яко да внидутъ во вѣру сію святую, надѣжду и любовь в собѣ имуще ко Господу. чающе оного божественнаго упованія и просвѣщенія, славы великаго Бога Господа нашего Ісусъ Христа. сіиже елика убо невѣдятъ, хулятъ. еликаже по естеству, яко безсловесна, животна видятъ, разумѣюще собѣ душевно а не духовно сими прельщающесе глаголютъ, клеветниче на ны. воистинну сіи суть облаци безводни отъ вѣтръ препослани. древета безплодна есенна. волны свирепыя, моря въспеняюще своя струя. звѣзды прелестныя, имъ же ||(12 л.) мракъ тмы въ вѣки блюдется. о нихъ же пророчествова седмый отъ Адама, Енохъ сія глагола. якоже свидѣтельствуеть, о семъ Іюда Іаковль во соборномъ своемъ посланіи пиша о сихъ пространѣй, таковѣи не хотятъ, да быхомъ были вси едино тѣло о Христѣ. не слышатъ самого Христа, заповѣдающа и глаголюща. сія заповѣдаю вамъ, да любите другъ друга, якоже и азъ возлюбихъ вы. о семъ познають васъ вси яко мои ученицы есте, аще любовь имѣти будете между собою. а идѣже нѣсть любви тамъ Богъ не пребываетъ. такова премудрость нѣсть свыше низходящая, по земна душевная бѣсовская,**) идѣже бо зависть и рвенія, ту нестроение всяка

*) Выговляють ся нѣкъ ихъ неслухне однесено до папежа якбы не была совершенное вѣры хрестіанское.

**) Таковая есть премудрость тыхъ, которые се згоде и еднѣсти святой спротивляють.

злая вѣщъ. Мы же вѣруемъ на|(12 л. об.) святѣишей вашей всей и многоразумной, во благоразсужденіи, велико глубинной премудрости, яко не имѣте вѣры симъ. и тако к тому подобнымъ и инымъ прочимъ вѣщамъ, еже на насъ клеветуютъ не поистинѣхъ хотяще раздражити твое незлобивое благосердіе еже ко намъ, но аки премудръ вселеннѣй пастырь, и учительный отецъ, мѣсто придаши своему всесвѣтлому уму, въ разсужденіи святыхъ истинныхъ писаній идеже обратится незазорна правда къ намъ, и ко всѣмъ требующимъ благословенія твоего святаго, послѣдующу тобѣ своего первоначальнѣйшаго пастыра Христа. яко градущихъ къ нему не изгоняетъ вон, но всѣхъ равнокупно милостиве къ собѣ приемлетъ отъ востокъ и западъ, севера моря. (13 л.) яко да о немъ возблагословятся вся колѣна земная, и вси языци ублажатъ его. Мы бо вси вѣруемъ и исповѣдуемъ быти тебѣ всенасвятѣйшаго пастыра и вселенскаго всеначальнѣйшаго, старѣйшину*) всимъ сущимъ священнымъ отцемъ, и православнымъ патриархомъ верховнаго праотца. и подкланяемъ главы наша со всякимъ послушаніемъ благовоиннымъ, не отъ пужда, ни отъ скорби, но отъ вѣры желаемыя любви благоволепнаго сердца. требующихъ отъ твоея святости всенасвятѣйшаго твоего благословенія. въпѣрившій умъ во глубины божественныхъ словесъ святаго писанія и отгуду извлекше многоцѣнный бисеръ разума, аки пчелы сотъ, отъ много цвѣтущихъ цвѣтовъ собравше |(13 л. об.) пицце прынести духовный мѣч. во многочисленныхъ и дивнѣи нѣкакъ устроенныхъ во воскооставныхъ пчелныхъ сосудехъ, со многою честію и похвалами. сложивши отъ сладкоточныхъ словесъ прынесемъ къ похваленію всенасвятѣйшихъ святыхъ твоихъ. якоже и выше о сихъ писаніяхъ отъ сѣверныхъ странъ, мы словесніи суще овцы. аще убо Ааронъ древній онъ, законныя сѣни ветхаго завѣта священникъ жертвами безсловесныхъ, и кровію юнчею и козлею и попеломъ юница кропя оскверненныя освящаше, къ плотней чистоте, и отсюду памяти сподобляемъ с похвалами въ слугахъ божіихъ поминаютъ имя его въ законныхъ псаломскихъ книгахъ. не много ли и кол-

*) Признавають его быть старшаго надъ вселенною и надъ патриархами, не отъ пужда ни отъ скорби але з вѣры.

ми паче новаго завѣта Христова преболшій великій архіерею, много
 бла(14 л.)женный отче, и всенадостойнейшій Сиксте похвалами
 высочайшими быти достоинъ еси яко священникъ Бога вышнего.
 Второй Мелхиседекъ таинникъ, педоумейныхъ тайнствъ, великія
 оныя жертвы небесныя,*) священникъ и служитель. впоюже желаютъ
 аггели приикнути. сюже очищаеши и освящаеши не токѣмо къ
 плотней чистотѣ, но от совести мертвыхъ дѣлъ, всех душа спа-
 сасши. а тако много болши оного достоинъ быти похвалами, и на-
 мяти въ сынов христіанскихъ всегда прославлятися имя твое все-
 пресветейное. въ соборахъ, и в службахъ поминаючи,**) якъ отца
 началнейшаго всего събора христіанского. но к таковому великому
 святому которыя ти достойныя похвалы словомъ представимъ. иже
 (14 л. об.) паче славы достоенство, вѣтія любославныя, молчаніемъ
 вмѣсто слова добродитель похваляти наказуютъ, и самого естества
 превозшедшему мѣры, а всего виденіемъ горьныхъ восхищеннаго.
 и не инако иже въ тѣлы вѣвѣряюща жизнь, развей богословнаго
 языка ученіем. смуже и иѣвецъ съклада и слова глаголане, языкъ
 мой трость книжника скорописца. Чтожъ к симъ, дерзнемъ ли
 убо къ похваламъ вашей святости, дерзнемъ вся къ усердію любовь-
 ному насъ влекуще, к вашей всенасветейшой отческой святости
 ниже бо безбѣдно намъ молчати такова отца всего христіанства
 нарекшимся чадом, не яко да ваша прославленная святости нами-
 ми похвалами лучшии будете. како(15 л.)бо иже со апостолы во
 дворающійся, и тѣхъ возвращающіи число самого образа Ісуса на
 собѣноса, се откуда явлено, пожеже бо прежде апостольское житіе
 от самое юности изволи. Петру поровновать апостольскому верху,
 и Зеведеевымъ сыномъ. и не оставь ли вся про ницету возненави-
 дѣвъ евангельскіи послѣдова. иже ницету возлюбльшему и на-
 учивъшему тебѣ владыце Христу, высокое бо истинное любомудрие
 иноческое, еже ест и мнишеское глаголю житіе избравъ, и благо

*) Правдивую жертву признавають, хотяжъ их на тотъ часъ въ пріемъ
 хлебе тапы тѣла и крѣве Христовы совершалъ.

**) Въ службе Божей и во всѣхъ молитвахъ соборныхъ найпервей яко отца
 началнейшаго понімалъ.

все во всемъ присвоаяся. еже есть не возможно инако, развѣ иже от усердія стяжати любовь и быти с ними едино. возлюбивъ законъ много лѣтъ пребывая, уставъ рекгулы святаго отца Франѣишка,*) в немъже много лѣтъ пребылъ, и (15 л. об.) достойне ходивъ. житіе жестокое искусивъ, донъдеже призрѣ Господь на смиреніе твое, видяи многій трудъ и терпеніе удрученіе тѣла твоего, зря в немъ сіяющую твою душу паче солнца к нему палящую любовію, ко любимому любви любителю. сего ради посетилъ ты есть востокъ свыше, направилъ ноги твоя на путь светительства рымъского престола. да упасеши люди его хрестіянъское стадо, вся приводя во единеніе и совокупленіе прежняя славы и любви. любовію паче пастырскою, нежели палицею желѣзною вышняго Бога Слова. научитеся от мене яко кроток есмъ и смиренъ сердцемъ. подобаетъ бо премудростію любовною, кротостію растворяти яко не требовати |(16 л.) оружія ярости отнюдъ къ исправленіе таковыя паствы, многихъ бо в нашихъ странахъ видим од части западныхъ церкви обычай той содеръжащихъ, отъ нарицающихся пастырей, яростію мняще снабдевати стадо**), болши погубляютъ той, и предавшему суды отдаютъ достонныя, вяжуще и мучаще, а иныхъ силою влекуще из благочестія во благочестіе, и союзъ мира любви, завыстнымъ гнѣвомъ разтеръзающе, ово бо кричаніемъ прерютивъ неискусный пастырь напрасно и скоро низверъже и от числа отпусти, ово бо жезлъ пустивъ пристрашая врази, въ главу и мертвости абіе узрѣ пред собою. другое стремленіем обюроденъ ногою пхнувъ, и хребетное составленіе пре|(16 л. об.)ломи, или ребренныя кости имиже внутренняя защищаются. но милосердый пастырь всихъ сихъ чуждъ вне обретається, кротъко убо зря на свое стадо, тихо устнѣ движа. и воцлемъ духа оглашая стадо во едино собиратися сътворяетъ, да и прочее не расходно будетъ, и хрома на раму нося соделоваеи не оставляти. ибо яковъ обычай извыкше овца сладкаго оного пастырева гласа во след течаху, чужаго же обѣгающе, и тако пред ними радостныма сту-

*) Тотъ папа Сыкстъ былъ мнихъ рекгулы святаго Франѣишка.

**) Знать же якуюсь прыкрост терпелі отъ преложонныхъ церкви рымское.

пая исгана, апостолская и пророцкая пося евангелскимъ путемъ наставляеть, и часто обращаея, и зря сихъ благочиніе, во еже шествовати, во еже раздаться, во еже тучне ясти веселяшися. яко не токмо мзду совершену пріяти отъ господина ||(17 л.) *) стаду, чести чая сподобленъ быти. Также и зною наставшу отъ солнечнаго вара, и хладу велику потребу сущу, на Евангельскихъ горъ высоту сия возводитъ и свободу всяку подаваетъ примати, такоже отъ туду на небеса предпосылаетъ. Сия вся и инная множая такова обретаются и дѣйствуютъ ся во сердцахъ твоихъ все святомъ деиствомъ пресвятого Духа деиствующаго въ тебѣ. Видимъ бо и иную премудрость пастырства Вашея Святости яко иныя овца яже не суть отъ двора сего любовию укротевающу и привсокупленіе единому сотворяя ихъ да будутъ вси едино о Христе каждо еже во своемъ чину да пребываетъ, якоже изволилъ и звиклъ бѣ из млада своимъ нажитемъ растимо отъ тояжъ росы небесныя, яко да уже кому ни зверне ни татис ни разбойницы ни дивни мысленныя волки дерзнуть ко стаду приступити, не стрелами бо ни працею, ни песнемъ лаяниемъ отгоними бывають по силною молитвою, и не сопнымъ бдениемъ того боящыся они, и гласа вашего наисвятѣйшаго пастырскаго яко грома трепещуще далече отъ стада отбѣгають, яко да стадо цѣло и не врежденно пребудеть твоими святыми молитвами, и ходатаиствомъ и заступленіемъ. Отъ таковыхъ и толикихъ твоихъ чудныхъ промышленій и попеченій овецъ тебе таковая и толико великаго пастыря все наисвятѣйшии отче откуду ты похвалимъ, каколи ты прославимъ, коимъ ли ты словомъ ублажимъ, ты бо владееши вся вселенныя християнствомъ и державою морскою и деже отъ нихъ пребываютъ, возмущение еже волнъ грѣховныхъ отъ вѣтръ вражыхъ ты укротеваеши. Ты смирилъ еси яко язвенна гордаго денницу мышцею силы твоея данныя ти свыше отъ Бога твоя суть небесная дарованія, и твоя есть земля всенаисвятѣйшая благословенія вселеную всю и концы ея благословляеши

*) Съ 17 л. по 21 л. об. включительнo грамота печатается по изданію Петрушевича. — Ред.

и просвещены конечнымъ разрушеніемъ отъ всѣхъ грѣховъ ихъ. Попеже бо тобѣ уручены суть ключи царства небеснаго вязати и решати отъ самаго Бога область пріемъ, сего ради и мы ти отселе припадаемъ и молимъ твое человеколюбие о владыко милостивъ буди намъ живущимъ далече на северныхъ странахъ во граде свѣтле росніскія чреды, подъ уставомъ и ряду восточныя церкви содержащія светыхъ седми вселенскихъ соборовъ, к нимъ же купно и осмыи флорентіискии ухваляющы, и яже на нихъ уставленная святыми отцы, спхъ всихъ держащеся крепко и цело во вѣры святой, истинны соблюдающе держимъ, да того ради бедимъ и умоляемъ милостивное твое милосердіе обычнаго ти нѣрава ходатаиствуи милостивне и о насъ ко Богу да спасеть тебе ради душа наша, яко благословениемъ твоимъ, и всекопечнымъ прощениемъ разрешеніе пріемлемъ, всемъ грехомъ нашимъ, въ семъ нынѣшнемъ веке, и опомъ будущемъ, а нашея вѣры великое желаніе, еже имамы къ тобѣ, прими зъ любовію, всепансвятѣишы отче, вмѣсто много священныхъ даровъ, и наше прошение и хотѣніе исполни яко милосердын пастырь. Попеже бо доходить насъ слухъ сєи в наше страны яко настѣи нынѣ годъ пятьдесятныи, во православномъ Риме, имея в себе милостивное лѣто, на отпущеніе всимъ грехомъ, на оставленіе всимъ долгомъ на спасеніе душамъ нашимъ, на освященіе смысломъ, на просвѣщеніе умомъ, на избавленіе отъ муки, на оправданіе жизни, на порожденіе пакыбытя въ прежнеіє сыновство, аки непопечныи младенцы изышедшеи изъ чрева матере своея, отъ матки святыя церкви: вси купно просвѣщаются освящаніемъ душъ, вси купно просвѣщаются, вси ново порождаются освященіемъ душъ свыше милосердіемъ Божиимъ: вси купно нескверныи и безъгрѣшныи пакы являютя, и оправдани настоящаго ради лѣта милостиваго сего преданнаго отъ вѣка Богомъ во книгахъ левитскихъ древняго завѣта, о немъ же Псаия велегласно проповѣда: Духъ Господень на мнѣ, сего же ради помаза мя благовѣстити ницымъ посла мя исцѣлѣти сокрушенныя сердцемъ, проповѣдати пленникомъ отпущеніе и слѣнымъ прозреніе призвати лѣто Господне благоприятно еже есть сєи нынѣ настоящее лѣто, милосердія бо-

жественнаго безчисленно многомилостиве, съмилование исполненное, егоже и мы вѣруемъ отомкнути отсюду ключамъ небеснымъ, богдохновеннымъ свыше. ѿ. псалм. духомъ сокрушеннымъ и сердцемъ смиреннымъ, и к тому пяти ранами Христовыми, отворити двери милосердия небеснаго Бога Отца аще къ тому намъ да поможетъ сего ваша святая воля всепаче святѣиши отче. Вѣруемъ бо вашии много убоженной Святыни, яко да сего намъ не возбраниши, но милостивне намъ все купно подаси и зычати намъ синовомъ светло роснѣския чреды, яко да на семъ знаемъ милосердие твое любовное, аще имаша къ намъ некое благоволение аки милосердный отецъ; сего ради молимъ ти ся много яко да не возбраниши намъ сего щедратаго и общаго всимъ великаго и многомилостивнаго лѣта, внемже лежать сокровища безчисла, обильно милосердия безчисленнаго Божья полно падаема тобою, всимъ убогимъ грѣшникомъ вѣрою желающимъ его яко да обогатятся паки вси купно помилованиемъ его святымъ.

Буди же уже к тому паче святеиши отче намъ всемилостивъ и щедръ, якоже и самъ той отецъ небесный милосердъ есть ко всимъ осневая солнце свое на злыя и благия, такожде и одождевая дождь на праведныя и грѣшныя, пехотяи никогоже отъ нихъ погубити, но всимъ спастися, и въ разумъ истины прийти, праведники любяи и грѣшники милуяи, и всехъ зоветь ко спасенію за обещанія будущихъ своихъ благъ, яко щедрый милостивый челоуѣколюбець. Тако Богъ Отецъ возлюбилъ есть мира, иже Сына своего не пощади, но за всехъ насъ предасть его на смерть, да мы спасемся имъ отъ гнева и будетъ правда Божия о немъ, то како убо уже къ тому, не все ли намъ всимъ, съ нимъ намъ подасть Богу самъ оправдаяи и то кто есть осуждаяи. Иѣсть бо разнства, вси бо согрѣшаемъ и лишаемся славы Божья, оправдающеся туне тою благодатию и избавленіемъ еже о Христе Иисусе, его же предложы Богъ очищении вѣрою и кровію его во явленіе правды его за отпущение прежде бывшихъ грѣховъ, во удержаніи Божьи во явленіи правды его во нынѣшнее время даровавъ намъ вся прегрѣшенія омывъ кровію его, распятиемъ Сына своего имже смирилъ к себе весь миръ, не вменивъ темъ

всѣхъ согрѣшеніихъ, не посла бо Богъ Сына своего да судить мнрови, но да спасеть ся имъ миръ. Всемъ познаваемъ великое милоседіе Божье бывшее ко всимъ грѣшникомъ и нынѣ еще тоже есть и будетъ, и пребудетъ даже до скончанія вѣка. Сня писахомъ не яко не ведущей вашии святыни о семъ, но яко да тымъ милостивнѣшныи и милосерднѣшыи будены къ намъ, яко да явится и на насъ милость Божья спасителная всимъ человекомъ, наченъ отъ вашии насветенней святости преславнаго Рыма, даже и до послѣднихъ земли, и дозде идеже мы пребывамъ, чающе отъ вашия всенасвятенное святости прияти посланіе булныхъ епистолн святыхъ написанныхъ къ намъ. Ваше всесвятое благословеніе, и совершенное прощеніе и всеконечное отъ всѣхъ грѣховъ разрѣшеніе егоже вѣрою и любовію чающе блаженнымъ упованіемъ сие получить.

О всепренасвятѣйши отче помани, еже оное слово глаголющее великаго овцамъ пастыра Христа ко первоначальнѣйшему всѣмъ прежде пастыру верховному Петру емуже самъ уручилъ ||(22 л.) бѣ пасти своя овца и агньца, повелевая ему не токмо седмъ кратъ на день человекомъ отпущати грехи, но седмъ крат седмерицею, являя свое человекѣлюбіе грѣшникомъ, яко да не отчаваются спасенія своего, имуще только обещаніе на оставленіе долгомъ, аще некако врѣмя поразгневается но не до конца, тогда пощадитъ жезломъ безаконія ихъ, и ранами неправды ихъ, милость же свою никогда же не разоряетъ отъ нихъ, не по безаконіи нашемъ сотворилъ есть намъ, ни по грехомъ нашимъ воздалъ есть намъ, но яко по высоте небеснѣй отъ земля, утвердиль есть Господь милость свою на боящихся его, и елико отстоятъ востоцы отъ западовъ, тако далеко удалилъ есть отъ насъ безаконіи нашихъ, а якоже ущедряетъ и милуетъ отецъ сыны ||(22 л. об.) тако ущедряетъ и милуетъ Господь всѣхъ боящихся его и уповающихъ на милость его, ибо той самъ знаетъ созданія наша, яко отъ единой персти вси создани есмы человекѣ, въдохновеніемъ Божиимъ оживленіи быхомъ на образъ его и на подобіе божественное, воспріемше отъ существа его, умъ слово и духъ, яко да симъ разумеваемъ превышнее бытіе горьнаго существа, просвѣщеніе славы великаго

Бога три едіно превечно безначалную силу святаго Троица, ею же содержатся всяческая, маніемъ державы благоволеніемъ ея, яко да в насъ не будутъ бози мнози, но намъ всемъ купно да будетъ едінь Богъ Отець всемогый, вся мы у него, и едінь Господь нашъ Ісусъ Христосъ, имже вся и мы тѣмъ, и едінь Духъ святъ в немже всяческая, и мы в немъ. тре¹(23 л.)святый Богъ едінь, от негоже и имже и въ немже всяческая, тому слава въ вѣки.

Тако вѣруемъ, тако исповѣдуемъ*) Бога быти Отца самого от себе, не от иного суща, безначалнаго суща, и нерождена. Сына же от Отца рожденаго прежде всѣхъ вѣкъ, Бога праваго с праваго во всемъ равно существомъ, и хотенія кромѣ рожденія. Духа же святаго равна купно исходяща от Отца и прежде, также и Сына едіномъ духовеніемъ**); и подаемъ и изливаемъ на всяку плоть обильно, Господомъ нашимъ Ісусъ Христомъ. все бо елика Отчее Сыновнѣ развѣ неродства. внемже елика Сыновнѣ Духова родства, все же елика Духово Отче, и Сынове, развѣ схождение. и сего ради Отець и Сынъ и Духъ не рожденіемъ, рожденіе исхождение***). вся бо елика имать Отець, тожъ имать и Сынъ, раз¹(23 л. об.)вѣ не рожденія. яко же выше о семъ рекохомъ. вся елика пакы имать Сынъ. Духа суть, развѣ рожденія. вся же елика суть Духа, Отче, и Сынове, разве исхождения. понеже бо Духъ не рожденъ, но исхождение от Отца. а тако сіи имена нерожденіе и рожденіе, и исходящее имутъ. въ тріехъ лицѣхъ едіно божество, единая сила, едіно существо, единое хотеніе, равно себе во всемъ, равно дѣйствующее во всехъ. якоже кому хоцетъ тако и творитъ. Сія естъ вѣра наша, и тако исповѣдаемъ святую Троицу быти. да уже к тому заградятся уста глаголющихъ на насъ неправду. предъ вашимъ****) светилскимъ и всенасветѣйшимъ лицемъ, повѣдающе яко быхомъ

*) Исповѣданіе вѣры.

**) Тыми словы исповѣдуютъ пакъ Духъ Святый похадитъ отъ Отца и Сына вечно.

***) Тутъ штоось не до речи бо чогось не доставаетъ, муселся писарь помылитъ.

****) Въ подлинникѣ опечатка: *предъ ваврыишимъ*, — *Ред.*

пнако вѣровали и исповѣдовали святую и живоначальную нераздел-
ную (24 л.)*) Троицу, еже есть инако, разве точно якоже науче-
ни быхомъ отъ святыхъ Апостолъ и святыхъ божественныхъ отецъ
Никенскаго собора изложившихъ православную вѣру еже есть:
Вѣрую во единого Бога, имуща в себе всѣ членовъ святыхъ со-
борныхъ апостолскихъ церкви. Мы же симъ последующе, тако и вѣ-
руемъ, тако исповедуемъ единому крещению быти во оставление
грѣховъ, а не двема, якоже нецыи творять в нашихъ странахъ
зде сущи некихъ и силою влекуще отъ нашея церкви и паки
второе крещение на ны воскладоюще и глаголюще, яко тако намъ
повеливаетъ всенасвятѣиши отецъ папа творити: разсмотри раз-
суди сие о всенасвятѣиши отче премудрыи, аще есть сему тако
лено быти: и сия тако угодно творити. Единая главы суща Хри-
ста, всѣ тѣло едино будущи вси мы, еже тѣло и уды имать
мнози в себе, вси же уды единого тѣла мнози суща разнствомъ,
едино суть о Христѣ тѣло и во единомъ духу мы вси, во единомъ
тѣло крестихомся: аще ли иудеи, аще ли елины, аще рабы, аще
свободны аще и мы в тожъ роспискии сыны и всеи нашеи ве-
ликородныи и мнози словенскии языкъ и вси единымъ пи-
вомъ духовнымъ напоихомся. Ибо все тѣло есть единыи уды, но мно-
зи, аще речеть нога яко не смъ рука не смъ отъ тела, не отъ сего
есть отъ тѣла? и аще речеть ухо, яко не смъ око не смъ отъ тѣла? и
аще бы было все тѣло око, где слухъ? аще все слухъ, где уханіе?
ныне же положи Богъ уды еди- (25 л.)наго каждо въ телеси яко
же восхоте, аще ли бы были вси единыи уды, где тѣло. нынѣ же
мнози убо удове, едино же тѣло. не можетъ же око рещи руцѣ,
не требѣ ми еси. или паки глава ногама не требѣ ми есте. но
много наче мнящися уды тѣла немоцнейши быти, потребнейши
быти суть. яже мнимѣ, нечестивѣиши быти тѣла, сими честь мно-
жайшую облагаемъ, и ни благообразіи наши, благообразіе мно-
жайше имуть, а благообразіи наши не требѣ имуть. но Богъ
раствори тѣло, лишаемуся болюю да не будетъ распря
въ телеси, но тожде пекутся в себе вси уды. и аще стражеть

*) 24 л. грамоты печатается по изданію Гетрушевича. — Ред.

едінъ удъ, то с нимъ страждутъ вси уди. аще ли жъ славится едінъ удъ, то с нимъ радуются вси уди. Всѣ же ||(25 л. об.) есмы тѣло Христово, уди его отчасти. да почто сіа нестроєніа, распря, и расколы въ едіномъ тѣлѣ деются. Суди и се все насветѣйши отче праведно. аще Богъ повелеваетъ сему тако быти нестроєнію и зависти, яже деются в тело Христово. а не наче любовь, яже есть союзъ всякому совершенію. безъ неяже никтоже ввійдетъ къ Господу, аще мнятъ се и тмы благихъ дѣлъ имѣти в собѣ. яко и оны буйа дѣвы, ихже есть, ѿ числомъ. Потребно убо есть зело потребно всенасвятейшой отческой святости о семъ помыслити добре, и благоразумно и благолюбно, о такомъ дѣлѣ прилежно попещися. яко да не будетъ распря во едіномъ тѣлѣ Христовѣ. противящися другъ другу, и завидяще собе противленіемъ законнымъ, едінъ | (26 л.) другаго хуляще о вѣрѣ Христовѣ. не возможна же сима инако быти, въ союзъ мира и въ любви Христовѣ, развѣ аще не пошлетъ ваша всенасвятейшая много ублаженная святыни, въ наше страны здѣ дву нѣкую нарочиту доброразумныхъ мужей, добре законъ сведущихъ*), и обычая обоа церькве уставленіе, и флорентійскаго собора не зазорно хранящихъ, яко же тогда уставлено и ухвалено премудрыми обоа страны бысть. сеже глаголемъ едіно дабы далъ самъ суцымъ гречину восточныя церькве греческія, весь законъ и уставъ самъ хранящи, и вся уставы ея не лицемерно соблюдаючи. а другій такожде западныя церькве римскій законъ свой хранящи. обои же сіи да будутъ светители премудріи, учительны, не ||(26 л. об) зазорни, не лицемерцы, не славолюбиви, не челоуѣкоугодницы, не мздоимцы не сребролюбъци, не злotosбиратели не страшливи, не стыдливи лицъ челоуѣческихъ, правды ради Божіа. но правдиви, и законолюбители, миролюбци, миротворци, смиренномудри, кротъци, не гневливи. не вилчави, милосерди, милостиви, боголюбци, любящи миръ и любовь, и братско пребываніе въ покою имущимъ, о съвершеную отъ вашей всенасвятейшей святыни имъ поданое въ

*) Просятъ панежа жебы до нихъ прислалъ двоухъ мужей, которые бы добръ свѣдомы были о Божіи церквѣ обычая и установленія и собора флорентейскаго.

миротвореніи любовь их пакы приводити, но тако яко да
кождый ихъ своея церькви обычай и устав не порушимо
съблюденіе да имуть, каждо ихъ во своемъ да стоитъ, а та-
ко средостеніе огради. вражды ихъ еже есть межи нами, разоре-
но будетъ. ||(27 л.) и будемъ смірени обои въ едіну любовь Хри-
стову, якоже о семъ писано есть, блажени миротворъцы яко тѣ
сынове Божіи нарекутся, якоже и Христосъ самъ сущи истинный Сынъ
Божій смиритель бысть, между Богомъ Отцемъ и человѣкомъ. подавая
началнейшимъ пастыремъ образомъ да последуютъ стопамъ его. Сего
ради долженъ еси всенасвятейшій отче о такихъ вещехъ промыш-
ляти и трудитися, акы началнейши пастырь о овцахъ Христова
стада, да не разыйдутся по горамъ снѣдени будутъ отъ дивіихъ
волковъ, или отъ татѣй и разбойниковъ, и расхищени во своя имѣ
дворы. еже глаголемъ о туръцехъ и татарехъ, и оныхъ прочихъ
поганныхъ. видящи они наше нестроеніе. и не мирную промежду
нами не любовь, многія страны христіанскія |(27 л. об.) поседоша,
и въ свой законъ махметовъ многихъ отъ нихъ обратиша. уже бо и
самехъ насъ близу они нынѣ сущи. а яже прѣключъшаяся отъ нихъ
близу, о нихъ не ведемъ Богъ едінь вѣсть. на такихъ подобаетъ
вражду имѣти купно всему роду христіанскому, на враги креста
Христова, и Христовы вѣры. а сами христіане на себе востающи
прещенія гнѣва, яростію дышуще, раздоровъ и хуленія на проти-
ву себе плъни сущи, а едінь другаго о вѣрѣ уничижающе, еже
не подобаетъ христіаномъ творити*). писано бо есть яко вси предъ-
станемъ судищу Христову, и тогда комуждо будетъ похвала отъ
Бога. а прежде времени не повелено намъ естъ судити ничтоже. а
ни пакы тежъ винити кого дондеже прійдетъ Господь, ниже про-
светитъ ||(28 л.) тайная тмы и явитъ совести серъдечьныя. и тогда
похвала будетъ комуждо отъ своего благочестія ему, и тако бо не
возможно никомуже прійти въ сіе похваленіе отъ Бога. развѣ аще
не будетъ кто имѣти въ себе сего мирнаго милосердаго милованія
и милостивнаго любленія прежде ко Богу. потомже ко всимъ равно
человѣкомъ ближнимъ своимъ, созданныхъ по образу Божію бывши

*) Знать же въ тотъ часъ жадное геретичество не было въ краехъ нашихъ.

и по подобію его. разумѣмъ же се отъ святаго писанія. яко симъ милосердымъ и милостивнымъ милованіемъ вси оправдятся благочестіи въ день судный по глаголу Господню. симъ же пакы осудятся вси немилосерди, человеконенавистницы и нелюбящіи Бога. но довольно намъ уже о семъ буди бесѣдовати къ вашей всенасвятейшей святости, ||(28 л. об.) да не продолженіемъ многихъ словесъ некое стуженіе подамы слуху вашему всесвятому. ино зде сія оставивши на прежнюю пучину духовныхъ словесъ, къ вашей всенасвятейшей пастырской благоутробной милости. пакы возвращаемся вѣдуще яко в тобе лежатъ сокровища Божія премудрости и Божіяго смилванія, милосердыхъ и многихъ его щедрость. яже суть шестеры милосердные болшіи добродѣтели преданыя самымъ Господомъ *). яже суть сія. Алчнаго накормити. жажднаго напоити. страннаго въвести въ домъ. нагого приодѣти. больнаго посетити, в темницы сядящаго пришедъ къ нему его утѣшити. сія вся знаменія суть милосердія Божіяго бывшаго къ всѣмъ человекомъ и пакы отъ всихъ |(29 л.) **) насъ того же требуетъ повѣливая къ всимъ купно и равнѣно подавати, всимъ немущимъ и требующимъ того. Паче же вамъ всенасвятѣйшимъ отцемъ, и высоконачальнымъ пастыремъ повелено есть духовно подавати всимъ требующимъ отъ вашихъ святынь того.

Нынѣ же и мы того ради желаемъ всихъ сихъ шестерыхъ добродѣтельныхъ даровъ отъ Вашей Всенасвятеншое милосердное Святости аки отъ пастыра милостиваго, и утѣшителя душъ, да подаси намъ обилное се въ наслаждение и насыщение на спасение душамъ нашимъ къ вѣчному животу. Попежебо алчпы есмы небеснаго дару милости Божья сего ради молимъ твое человеколюбие алчущихъ насъ накорми, и насыти симъ небеснымъ хлѣбомъ духовною пищею ангельскимъ брашномъ божественною манною. Насыщеніемъ святаго Духа отъ поученія святыхъ божественныхъ Христовыхъ словесъ, егоже брашна желаемъ евангелскихъ, не сего брашна гибнущаго, но пребывающаго въ животъ вѣчны: оная тра-

*) Шестерыхъ добродѣтельныхъ даровъ просятъ.

**) 29 л. печатается по изданію Петрушевскаго. — Ред.

пезы небесныя идеже вси ближнии спедятъ обедъ онъ во царствіи Божии. Поданже памъ всѣмъ всенасветѣиши Отче отъ плода пшеницы сея небесныя и вина и елея своего егоже умножилъ ти есть Богъ подати, да и прочимъ подаси требующимъ того отъ тебе, яко да отъ тука пшеничнаго напитаемы ны, и отъ камене духовнаго насыщены будемъ всякодоволно, в собе сего имуще небеснаго ядения насытившеся сего небеснаго хлѣба немамы взлукати во вѣки: пожежебо вкусихомъ и увидихомъ яко благъ и зѣло сладокъ есть Господь, сего ради алчемъ и желаемъ его на всяко ||(30 л.) время, да насыщени будемъ, дондеже явится нам слава Господня по глаголющему пророку. жаждущих нас напои*) духовнаго пива от источника спасенных, ибо зѣло желаемъ на воду сію, аки желаетъ елень на источники водныя. тако желаетъ душа наша къ источникомъ симъ спасеннымъ воды живы, от неяже пивше не возжаждемъся к тому въ вѣки. Мы убо вѣруемъ быти тебе всепосвятейшій отче, такого самого источника спасенію, сего ради съ благочестіемъ вѣры притекаемъ прилежно къ источникомъ симъ спасеннымъ пречистымъ теченію спасеннаго словомъ смотряюще, да сърадостію почерплемъ отсюду нетленный утѣшеніа потокъ, приносяще жажду божественную съ твоимъ всесвятымъ благословеніемъ, всему миру пребывающему, |(30 л. об.) охлаждадая душа от печадна педуга, яко да в сытость напаяемся вси мы от обилія дому твоего, и от потока пища твоея напоишы ны желаемыхъ сихъ небесныхъ даровъ. ибо отъ тебе истекаетъ всимъ источникъ животу**), и источникъ присно текущія живыя воды, по средѣ рая, божественною же благодатію безпрестани кипящи. и от него истекаютъ чотыре реки напаяющіи всяку тварь на оживленіе евангельскимъ благовествованіемъ, чрезъ чотыре вселенскія патріархїи утвержденныхъ святыхъ столпы восточныя церкви. от нихъ же рекъ, сія точащія благодатныя воды мы вси напояхомся, сущіи zde на стране северной прилежащей к востокомъ, имущи

*) Жаждущіи напоенія прагнутъ.

**) Пожеже источникъ а чотырохъ патріарховъ реками отъ него истекающихъ благодати Божія называютъ.

въ ней всякъ доволъ изъобиль во ||(31 л.) всѣмъ къ насыщенію душамъ нашимъ, и къ прохладенію сердечнымъ жаждамъ на всякую потребу собе черплюще отъ нея еюже омываемъся и крещеніемъ святымъ *) очищаемъся и освещаемъся и просвещаемъся чающе оного блаженнаго упованія, и просвещенія славы великаго Бога и спаса нашего Іисусъ Христа. сяже воды еще измлада суще обыкохомъ пити во вся дни живота нашего, и мы и отцы наши и отцы отцовъ нашихъ, даже и до днешнаго дня. А прочихъ иныхъ водъ не обыкохомъ вкушати сумнящися къ ней, яко противна суть естествомъ нашимъ. сего ради молимъ тя о владыко оную воду первую, пошли намъ четвероструйныхъ сихъ быстринъ **). яко да насыщающися отъ нея не возжадаемъся во вѣ |(31 л. об.)ки, воззирающе на тебе на источника жизни, приспо текущаго прежде всихъ сея живыя воды, возвращающаи всихъ въ наслажденіе живота оного вѣчнаго. Странныхъ насъ въ домъ Господень въведи ***), великоначальнейшій патрархъ. благословенный Аврааме, странно милостивый пріемникъ, друже возлюбленный Божій. ибо странни есмы пришельцы на земли чуждей, и не имамы зде града пребывающаго. но лучшаго чаемъ оного небеснаго сму же хитрей самъ Богъ. и сего ради изволихомъ пребывати въ дому Бога нашего паче неже ли жити намъ сезде въ селехъ грѣшничехъ. яко лучши день единъ во дворехъ его паче тысячъ, да того ради возлюбихомъ благолѣпіе дому его, и место вселеніе славы его. яко да не по|| (32 л.) ****) губить со нечестивыми душа наша, и единого сего просимъ всегда отъ Господа, и того возыскаемъ даже живемъ въ дому Господни вся дни живота нашего и зримъ неизреченную красоту Господню его посещающаи всегда церковь святую его, церкви же лукавнующихъ возненавидехомъ со совершенною ненавистію, и сего ради допомози намъ, о отче всенасвятѣйшии внити въ домъ сей Го-

*) Знать же якоєсь насіловане въ обрядахъ своихъ мели.

**) До которыхъ и мы бысе отъзывали, гды бы въ той ||(31 л. об.) же святой еднѣсти яко предъ тымъ первымъ.

***) Странствующіе въ домъ Господень воведены быти прагнутъ.

****) 32 л. печатается по изданію Петрушевскаго. — Ред.

сподень, яко да въ немъ ходяще узримъ свѣтъ неприкосновения славы его, идеже естъ всѣхъ веселящихся жилище, у него многа бо у Отца небеснаго обители суть по мере дарованія комуждо разделени. А тобѣ сия вся отъ вишняго Бога небеснаго дарованія комуждо разделены уручена суть, сего ради молимъ тя богатаго щедродавца сего возлюбленнаго дому, благолѣпне раздѣлити и намъ корысть, яко да и мы блаженни будемъ живуще въ домѣ его во вѣки.

Аще неимамы одеянія брачна да достойни быхомъ были внити всей небесны чертогъ, по твоими святыми молитвами и благословеннемъ вся сия возможна намъ будутъ, ибо оснежыхомъ въ Силуамлей купели святыя Троици, облеченни свыше благодатию святаго Духа чающе взyti на гору сию святую Божию в домъ небесны гору в неже самъ Богъ благоволи жити до конца, ибо колесница Божия тьмами темъ тысяща гобзующихъ всегда предъ нимъ естъ, яко да и мы его восхищени будемъ во многочисленное се число избранныхъ проходяще сквозе мѣста крова дивна ||(33 л.) до дому Божія во гласе радованія и исповѣданія шума празднующаго, идеже естъ гласъ непрестанный великаго дарованія в селехъ праведникъ. простѣри къ намъ страннымъ руку твою десную милостивый страннолюбче, и сподоби насъ недостойныхъ внѣйти в домъ сей Господень. самъ отворяя намъ двери небеснаго царствія ключару небесный*), вводя насъ страннолюбно странныхъ пришельцовъ отъ далекихъ странъ, верою къ тобѣ пришедшихъ, яко внѣйдемъ радостию в домъ Божій небесный въ градъ царя великаго во горный Ерусалимъ. и узримъ славу Бога нашего, и поклонимся на престоле сидящему великому Богу вышнему царю, и агньцевн вземлющему грѣхи всего мира. и тако всегда со Господемъ будемъ, с нимъ ||(33 л. об.) царствующе мы въ дому его въ вѣки. и поспешествующими твоими святыми молитвами о насъ къ Господу. нашихъ насъ приодени***) яко назн ссмы, пожеже мы во Христа кре-

*) Зри яко просятъ абы имъ двери небесныя отворилъ яко ключаръ небесный.

**) Наши одеянія просятъ.

стихомся. сего ради и во Христа облекохомся. но яко одежду пер-
вую окаляхомъ многими грѣхн, и обнажени быхом на врѣмя от-
враговъ. сего ради молимъ тя умилосердися паки над нами отче
святой и приодей насъ одеждою спасенія, и ризою благосло-
веннаго прощенія облеци насъ*). яко да наготу нашу сим паки
покріеши своимъ всесвятымъ отческимъ милосердіемъ. и тако съ-
грѣеши душа наша теплотою святаго Духа, от студени мраза грѣ-
ховнаго померзаемаго люте, дондеже не пристигнетъ онъ лютейшій
ледъ, скрегтанія зубнаго, никогда ||(34 л.) растаемый великомраз-
ный лютый тартаръ. от негоже да избавит ны Господь твоими
святыми молитвами милостивый пастыру. понежебо въ крове кры-
лу твоего надеемся, да покріеши ны на месте озлобленія от лица
вражія и от лица всихъ ненавидящихъ нас. яко да узревши насъ
облеченыхъ во одежду отмищенія, вратници адовы устрашышася ви-
дящи насъ Христовыхъ въоруженныхъ въ вся оружія Божія. мо-
гущимъ намъ уже ктому стати противу всимъ кознемъ діаволь-
скимъ. имущи на себе броня вѣры святыя церкви Христовы щит-
ящихся крестомъ святаго животворящего креста. имже возмо-
жемъ вся силы неприязнены, разжужденныя на насъ угасити благос-
ловеніемъ твоимъ святымъ. ||(34 л. об.) и шлемъ спасеній на главахъ
нашихъ воспріемши и к тому еще мечъ обоюду остръ в рукахъ
нашихъ имуще, иже есть глаголь Божій, острое копіе Иисусово имя.
дондеже прійдетъ именовъ лютаго князя, того воздушнаго и тем-
ныя власти, и всихъ духовъ поднебесныхъ злобеначалниковъ. а тако
не возбранно предстанемъ лицу Христову хваляще и благодаряще
всемогущаго Бога и тебе во милосердіи милостиваго отца, яко
пройдохомъ сквозе воду непостоянную. душа наша яко птица изба-
вися от сетей ловящихъ, сеть сокрушися и мы избавлени быхомъ
именемъ Господнимъ, и покровомъ одѣянія твоихъ святыхъ молитвъ
придѣвшихъ нашу наготу, и представиши насъ непорочныхъ и нез-
меръ. ||(35 л.)заемыхъ мразомъ грѣховнымъ праведному солнцу Хри-
сту твоимъ помилованіемъ всесветейшій отче пречестный. болящихъ

*) Одежа прощенія грѣховъ.

нас посѣти и исцѣли *) многими недугами обтягченныхъ и болез-
ными различными тяжкими грехи стягнутыхъ и вопіющихъ ко те-
бѣ из глубины душа. о врачу душамъ **) потщися умилосердив-
шися на ны, и помози намъ яко изгибаемъ от греховныхъ недуговъ
люте, тебе бо токова премудра врача вѣдуща, могуща исцелити и
спасти всякъ недугъ греховный и всяку язву въ людехъ к тебѣ
прибегаемъ вѣрою оного сотъника, Центурія именемъ, смиреніемъ
припадающа любовію прося || (35 л. об.) ца, несмѣюще ты ни по-
мышлениемъ двинути, толикаго и таковаго учителя и врача да к
намъ приидеши, и ѣсмы бо того достойни, да ни под кровъ от
предѣлъ иѣкихъ домовъ страны наша вѣнидеши, а то ни от-
нюдь возможно есть, не токмо намъ, но и всѣмъ странамъ, но
то токмо рци о насъ слово къ Богу тогда исцелѣютъ душа наша
и тако спасени будемъ от всѣхъ болѣзней нашихъ и немощей на-
шихъ, или оно милостивное и любовное слово изрци нам глаголя.
отпущаются вам грехи ваши и по вѣре ваю якоже хотите буди вам
от Бога милость, здравіе и спасеніе во всемъ, вси бо свѣмы се.
и яко самъ многомилостивый Богъ великій врачъ душамъ и тѣ-
ломъ слово се рекъ есть самъ || (36 л.) глаголя. яко не требуютъ
здравіи врача, но болящии во грѣсехъ, той бо повелѣваетъ намъ
ищите рече и обряцете, просите и дастьсе вамъ, толъците и от-
верзется вамъ. и сего ради помени сія о всенасветѣйшій милости-
вый отче, како самъ Богъ слезы Манасіины и Ниневитянъ покаянія. и
Давыдово сокрушеніе. и Езекинно воздыханіе. Маріинъ Магдалынинъ
плачь. Петровы слезы. Хапаненны Сурапки жоны веръную молитву.
разбойническо исповѣданіе, Павлово обращеніе, и иныхъ безчислен-
но многихъ въ гресехъ, и лютыхъ недуговъ сълежащихъ, всѣхъ
сихъ милостивъне въспріемъ, и въскоре вся помилова спасъ. та-
коже и ты всенасветѣйшій отче прійми ныне наша молитвы,
|| (36 л. об.) и подаждь нам здравіе болящимъ, о немже ты мо-
лимъ. Христосъ сынъ Божій сына вдовича и тщерь Аирову, умер-
шую яко Богъ въскресиъ есть. тыже яко добрый врач от него

*) Болящии прощенія просятъ.

**) Лекаремъ душевнымъ полежа называютъ.

наученый ныне насъ възведи от греховъ смертныхъ болящихъ, оживи и исцели. ты бо еси путь и животъ всѣмъ хрестіанскимъ душамъ *). не токмо бо Богъ самъ сіа творя, по Тавноу, тобѣ равносопребстольнымъ Петромъ възкресивый, Енію с Павломъ исцеливый Еутихія юношу оживи падшаго съ высоты от трикровника долу, иже нынѣ тобою болящихъ насъ уздравить и умершихъ грехми оживить, послушавъ тебе своего церковнаго, всенепріемнѣйшаго молебника, всѣ бо съвѣмы яко умре! (37 л.) ты ны еси, Богу тако изволившу по на малое се время милостивне в насъ Богъ, да пождетъ еще въ благо, да не оклеветаютъ насъ гордіи. и дондеже не приспѣетъ вечерній часъ смертный насъ неготовы суща, и сего ради просимъ здравіе. пособствуй и помагай нашему сиротству всему насветѣйшій отче и милостивый пастыру и врачу, ты бо во все время и часъ егда умолиши всемилостиваго Бога, да подастъ намъ здравіе тобою, и прощеніе от всякаго греха, и свое многомилосердное смилваніе, на спасеніе душамъ нашимъ, отче милостивый врачу твоя преславная чудеса, да и насъ достигнутъ нынѣ. бесы прожени, недуги погуби, немощи уздрави, раны исцели, белезны уврачуй от всякія язвы спаси || (37 л. об) ны, печаль нашу предложи на радость, и всѣмъ тяжкимъ недугомъ, бедамъ же и печалемъ и скорбемъ запрети, страшнымъ и великимъ именемъ Господнимъ, яко да къ тому уже отселя ни коснутся насъ дерзнутъ дондеже есмы въ животъ нашемъ, по евангелскому вѣрующа гласу от твоея святости ищемъ милости, якоже и вышше сего писахом, просите бо рече и дасться вамъ, аще не за прошеніе, но за достуженіе чаемъ пріяти, аки она вдовица от судій, тако и мы предстояще ныне вѣрою тебе молимъ, ищемъ от тебе отвѣта милостиваго да речеши къ намъ оно слово глаголющее встанѣте и ходѣте, се оздрависте яко уже от васъ отбеже болезнь и печаль, и воздыханіе, и отятъ Господь || (38 л.) вся слезы от лица вашего и благословеніе Господне къ тому на васъ отныне и до вѣка, и въ вѣки векомъ животъ вѣчный вамъ даровалъ естъ Богъ. въ темнищи телесъ нашихъ душа сѣдящая, и въ темныхъ сѣни смертнаго мира сего

*) Сопребстольнымъ Петрови его быти менуютъ.

сдержимыя пришедъ къ намъ духомъ посети*), и въ печали нашей окованныхъ нищетою и желѣзомъ духовно утешн. ибо самъ Господь якоже вѣщаетъ великій Петръ духомъ съшедъ а не плотію, и сущимъ въ темниці проповеда, престаивльшемся иногда. егда ожидалше Божіе долготерпеніе во дни Ноевы егда суд пріймутъ по чловѣку плотію. но живутъ же по Бозѣ духомъ, тайна си есть велика. мы же своя словеса къ тобѣ всенасветѣйшій отче да пошлешн къ намъ нѣкая |(38 л. об.) утешительная словеса отъ свѣтыхъ книгъ божественнаго писанія, сими утешая насъ глаголя. иже въ узахъ изыйдѣте, и иже въ тмѣ открытеся и не просто тако но и просвѣтитеся, яко лица ваша уже къ тому не постыдятся. сію намъ благовѣстуй радость въ темниці сидящимъ, да паки прійдемъ на первое блаженство своего достоянія райскаго, наслаждаются божественныя чести, еюже умалени быхомъ ничимъ отъ аггелъ, а славою и честію уже венчанныхъ. бывшихъ сія вся погубихомъ преступленіи ради праотцемъ нашимъ Адамомъ, и сего ради изгнани быхомъ, во тлю сѣши сія смертныя въ мѣсто озлобленія во удоль плачевну, на мѣсте семъ идеже положени есмы нынѣ, осужденною облечени смертною кожею, ||(39 л.) яже есть темница горко душамъ нашимъ. въ пейже вси слезимъ, изгнани сынове Еввины, алчуще и жаждуще и слезами ся обливающе изъ глубины душа тяжко воздыхающи къ милосердному Богу кричащи. Господи изведи ис темниці сія душа наша, исповѣдатися имени твоему святому. ожыдають бо сего праведницы, дондеже воздаси намъ, не по грѣхомъ нашимъ а ни по беззаконіемъ, но по милости твоей богатой. а ты всемилостивый отче допомози сего намъ твоими свѣтыми молитвами о насъ къ Богу, буди милосердый ходатай между Богомъ и нами чловѣкъ **). умиряя миръ, укротевая вражду, яко да показная покажутъ насъ Господь смерти же не предастъ насъ до конца. Помени вели||(39 л. об.)каго чудотворца Николая, еще въ житіи сый како въ темниці три мужи избавилъ отъ смерти. не токмо се временныя, но оныя вечныя умоливъ у Господа спасеніе и животъ вѣчный. и многымъ инымъ въ печалехъ и во

*) В темниці сидящіе посещенія прагнутьъ.

**) Ходатаемъ между Богомъ и чловѣкомъ его называютъ.

бедахъ сущимъ утешительный отецъ бысть. егоже преславная чудеса и в нашей стране нынѣ обильно дѣются на многихъ мѣstechъ, въ святыхъ церквахъ нашихъ русскихъ подавая всемъ исцѣленія, и здравіе комуждо на потребу его. слепымъ прозрѣніе, хромымъ хоженіе, болящимъ здравіе, недужнымъ исцѣленіе, ослабленнымъ исправленіе, парализемъ забитыхъ конечное прощеніе, мертвымъ воскресеніе, и всемъ купно радость и веселіе, не токмо сіе телесное [(40 л.) но духовное спасеніе. сей намъ милостивый отецъ всегда даруетъ, не срамляется нами а ни церковей нашихъ гнушается в нихъ пребывати. аще и рускія суть уставъ греческій держащи. нбо и онъ гречин бѣ родомъ, и сего ради знаетъ своя и свои ему познаютъ его вся. Сего ради насветѣйшій отче милостив и ты буди намъ, и помощникъ въ скорѣбехъ увѣтлив буди намъ яко к тобѣ прибѣгаемъ, на четвероносной Божіей носящися, не отврати рабъ своихъ тощъ, тебе бо вѣруемъ, великаго помощника имѣти и ходотая изрядна о насъ къ Господу, яко да избавиши насъ от тмы и сѣни смертныя, и направиши ноги наша на путь смиренъ, вѣводя насъ паки въ чудный его свѣтъ немерцающій и въ незаходимый, но присно сіяющій и блистаемый не [(40 л. об.) изреченною красотою, и просвѣщеніемъ славы божественнаго наслажденія идеже всѣ праведныи веселятся от века радованіемъ вечнымъ, яко избавленіе, и благословеніе Господне на нихъ и веселіе вѣчное над главою ихъ, хвала и радованіе и веселіе постигло ихъ, яко к тому уже не умрутъ, и смерть имъ не удовлѣетъ, отбѣже бо от нихъ всяка печаль и болезнь, и въздыханіе, тамо желаетъ и душа наша вникнути, идеже всѣ сїи праведници почиваютъ, у Авраама, и Исаака, и Якова на лоне, ихъ же око не видѣ, ни ухо не слыша, ни на сердце челоуѣку не възыде, яже Богъ уготова любящимъ его, сегоже да буди и намъ получитьи благодатию и челоуѣколюбіемъ Господа нашего Ісусъ Христа, твоимъ [(41 л.) всесвятымъ благословеніемъ и молитвами, и нынѣ и до века, въ нещетныя превѣчныя безконечныя вѣки аминь. Въ всѣхъ сихъ шестерыхъ добродѣтельныхъ благословенныхъ духовныхъ даровъ великихъ, щедрый подавца и милостивый дарователь буди намъ, отче всечестный и

всенасвятѣйшій Сиксте, четвероблаженный *) тезоименитый онымъ
прежѣде тебе бывшимъ тремъ, самъ четвертое число сего имени
на собѣ нынѣ образъ нося четвероносная херувимская колеснице
Божія еже Езекиель видѣ на нейже ношашеся и опочиваетъ Духъ
Божій всегда, ты бо кый всенасветѣйшій милостивый отче о всѣхъ
сихъ церковныхъ даровъ раздатель **), алчущимъ питатель, жажду-
щимъ ||(41 л. об.) напоятель, въводитель милостивый в домъ, нагимъ
покрыватель многоценными ризами, болящимъ врач искусныи истин-
ный, въ темници и въ узахъ утешитель и отецъ милосердый,
страннымъ всѣмъ всякъ въ всемъ бывая, да вся утешиши да всѣхъ
помилуеши да ущедрити да всѣхъ обдариши сихъ духовныхъ
дѣяній небеснаго дарованія, якоже писаніе глаголетъ, блаженнѣе
есть паче даяти, нежели пріймати, того ради свойственно есть се,
вашей всенасветѣйшей святости, вся сія духовная подаяти а намъ
аки от отца утѣшительнаго милостивне усердіемъ любовнымъ прі-
имати, понеже убо нищи есмы духомъ, яко да наше царствіе не-
бесное будетъ, и сего съ всякою крото|(42 л.)стію ищемъ, да на-
слѣдимъ землю ону благую, плачущеся к ней да тамо утѣшени
будемъ, алчуще и жаждуще правды Божія, яко да ея наситимся.
милостію милости ищемъ да помиловани будемъ, вѣрующимъ чы-
стымъ сердцемъ Бога видети. сего ради и пишемъ о мире и любви
всенасветѣиши епистоліи яко да сынове Божіи наречемся. терпя
пѣкое отчасти изгнаніе правды ради Божей, да царство небесное
получимъ, и тако всегда стояще на сихъ осмерыхъ святыхъ бла-
женныхъ степенехъ, чаемъ получить осмого вѣка будущаго бла-
женное упованіе. въспоминающе в себѣ всегда оный гласъ блажен-
ный глаголющій. блаженни есте егда поносятъ вамъ, и издедутъ
вы и рекутъ вам ||(42 л. об.) всякъ золь глаголь на вы лъжуще
имени моего ради, радуйтеся и веселитесь, яко мзда ваша многа
ест на небесехъ. сія вся духовная словеса пишемъ к вашей все-
пренасветейшей святости, вѣдуще добрѣ яко вся премудрости и

*) Знатн же былъ четвертымъ.

**) Всѣхъ церковныхъ духовныхъ даровъ раздая||(41 л. об.)телемъ его быти
называютъ.

разума глубокихъ философскихъ ученій, и святая священная божественная писанія богодуховныхъ богословныхъ книгъ, вся сія вашей великоразумной и всенасветѣйшой премудрости явѣ благо-разумна суть и всѣхъ всегда пребывающи умомъ твоимъ ясно зримъ телеснымъ и остроумнымъ разумомъ зріши не изреченная, ихъже умолчить умъ человѣчъ постигнути не можетъ ибо еси царское священіе языкъ святъ святительство блаженное каменъ *) же живой ||(43 л.) от Бога избранъ честенъ на немъ же камени основалъ естъ Христосъ церковь свою, ейже врата ада никогда одолѣти не могутъ. того ради одѣяніе твое червленное от винограда восорѣска **), прообразуетъ явѣ царскую баграницу. от-мщеніе побѣду Христова плѣненія сбразъ. витязный на собѣнося трычастными корунами венчанъ на главе твоей всесветой окруженный царскою діадимою ***) пресвятаго Духа прообразующе трисоставныи чины оныхъ небесныхъ умовъ, ограждаемыхъ ясно сіятельнымъ божественнымъ свѣтомъ вся сія твоя всенапресвятѣйшая окрашенія святительства твоего израдного, от небесъ свыше истѣканна суть весь чинъ и образъ в себѣ нося серафимскимъ лицемъ присно блистаяся, и пламенно виднымъ ||(43 л. об.) огнемъ Духа святаго всихъ съгревая ученіемъ твоимъ святымъ, всихъ умекчевая души аки воск. яко да пріимутъ въображеніе печати, и надписаніе царское параклитова, дару утешительнаго духа имущи имена написана на небесехъ въ книгахъ животныхъ. о всепрена-светѣйшій велико много премудрый святоблаженный отче, и намъ нѣкое утѣшеніе милосердія щедротъ подаждь. и пеленостенъ буди къ намъ отписати на сѣи словеса ****). яко да и мы видяще твою всена-святѣйшую нѣкую сладкую и утешительную словеса къ намъ писаная. купно възрадуемся и возвеселимся душами получивши желаніе сво-

*) Зри Каменемъ его называютъ на которомъ Христосъ церковь свою збу-
довал.

**) Гледи яко одежі его чрвоной в которой ходять розумѣютъ не такъ якъ
наши блюзнять.

***) О коронѣ тройчатой.

****) Просятъ о отписъ.

его хотѣнія въ благодати сей духовной. обачеже удивляемся сему велико, и зѣло много [(44 л.)] тому чудимся. яко прежде сего малу времени минувшу, послаша къ вашей всенасвятѣйшой святости. от нашихъ странъ наши святїи отцы. освященный епископи. тажъ и пренаяснейшыя великославныя княжата и велможніи и многочестїи благородїи панове и вси благочестивїи нарочитїи мужїе *), написаніе нѣкое благопотребно вашимъ леггатосомъ Аньтоніемъ именемъ, мужемъ честнымъ и достойнымъ в святости. егоже ваша пренасвятѣйшая святость посласте къ великому князю московскому, дщерь цареву в бракъ ему съчѣтавши. и сію ему от себе честно пославши и подавши аки милостивный законолюбный отецъ. но не вѣмы что в томъ есть, донесены ли будутъ тая писанїя наша предъ ваше свѣти[(44 л. об.)]телское всепренасвятѣйшее лице или нї. да того ради много опечалихомся, на время се помышляюще в собѣ. егда како не прїятна будутъ писанїя наша предъ вашею священносною святынею, или узгоръжена наша усердная чистая любовь, юже исключихом от чиста сердца, къ вашей къ насвятѣйшей святости, чаючи нѣкое утешительное отписаніе видѣти вашего святительскаго благосердія еже к намъ. узяви намъ се всенасвятѣйшїй отче, коея ради вины быстъ се таковаго замедленїя дѣло яко неполучити намъ желасяго хотѣнія отъ вашей святости. вѣруемъ бо мы вашей великой премудрости, яко ни едино отъ сихъ ваше нераденіе нѣкое на семъ познано будетъ в насъ, но вся намъ сія любовно отпишеша а[(45 л.)]**)кы милостивыи Отецъ наше смиренїе и мирное желаніе во всемъ наполнити, а не опечалишы нашихъ сердецъ уже къ тому болѣе, ибо милосердыи еси учитель и всеразумныи Отецъ, вси како премудростію своею паки оскорбленныхъ утѣшиши и печаль нашу на радость преложишы, яко да паки купно вси возрадуемъся и возвеселимся о утѣшенїи твоємъ и ни единого сумненїя въ совестныхъ нашихъ въ семъ постраждемъ къ вашей всенасвятѣйшой великомилостивой святости. О отче пречестныи.

*) Знать пжъ было поселство ѿ отъ всѣхъ епископовъ княжатъ і пановъ і отъ всѣхъ становъ до него.

**) 45 л. печатается по изданію Петрушевича.—Ред.

Но о семъ о всемъ слава уже буде во вишнихъ Богу, яко на земли миръ и благословение намъ чловѣкомъ тобою даровася, показуя во чловецехъ благословение своея благодати, яко да вси спасутся, и познають его сущаго истиннаго Бога давагого тобѣ тайную власть въ чловѣцѣхъ предивная и великая творить. Сего рады мы о толикихъ и тако великихъ твоихъ небесныхъ даровъ хвалимъ хвалимаго отъ всѣхъ чловѣкъ, благословимъ благословеннаго отъ вышняго Бога, кланяемъ ты ся, покланяемому отъ всего собора Христіаньскаго, славословимъ разными словеси божественными ублажающия, благодаримъ ты великия ради славы твоея, юже имашъ свыше отъ Бога велики архiereю Мелхиседече небесныи Отче духовныи, даровъ вседержителю. Сына единогороднаго Господа Иисуса Христа, единовравныи ему служитель святыи, святаго Духа всесвятая душе, отпускаи грѣхи миру помилуй насъ. Прощаи грѣхъ (46 л.)хъ всему миру, прійми сія молитвы наша, сидя одесную престола славы величествію въ церкви святѣй. акі на небесехъ. паки глаголемъ помилуй насъ, и милостивъ буди намъ, яко ты еси еди́нь святъ, ты еди́нь Господь, начальный Отецъ, всепресвятѣйшій и многоблаженный Сикъсте, славою и честію отъ Бога Отца многопочтенъ сый, паче всехъ земнородныхъ сыновъ чловѣческихъ. сего ради хвалимъ и благословимъ имя твое во вѣки хваляще и благодаряще великаго Бога о несказанномъ его даре таковѣмъ сущимъ на тобѣ. имиже ты ублажилъ самъ великій мудрый зиждитель едни блаженный сильный Царь царствующихъ и Господь господствующихъ. еди́нь имѣяи бесмертіе, живый во неприступномъ свѣте трисвѣтлаго Божества блистаемаго || (46 л. об.) сіянія главы своея всегда въ премудрости, единосущныи и неразделимыи Троица и отнюдъ никогда никимъ недовѣдомыи и неудобъ къ тому немыслимыи. токмо отъ оныхъ силъ небесныхъ умовъ, в нихже и ты самъ всенасвятѣйшій серафиме живши, и комуждо ихъ по мѣре просвѣщеніе божественное подается. в нихже онъ непрестанно воспеваемый и славимый и хвалімый естъ Богъ, и отъ всехъ земнородныхъ родовъ величаемый и покланяемый и благодаримый: отъ всякого дыханія дивно удивляемый и воспеваемый и славимый. яко того естъ еди́ного превѣчная слава, и честное веле́ніе и область и держава. яже еще прежде

всѣхъ вѣкѣ бѣ и нынѣ есть, и еще будетъ, и пребудетъ, и преиз-
будетъ |(47 л.) во безконечныя и неисчетныя превѣчныя вѣки
аминь. Будиже к тому благословеніе на насъ тобою всенасвятѣй-
шій отче всегда нынѣ и присно и въ вѣки вѣкомъ аминь. Яко яви
намъ сію милость свою, и спасеніе твое даждь намъ отнынѣ и до
вѣка, паки трикратный аминь. Честь святѣй Троицы яко да въ
всѣмъ славиться три едино превѣчный Богъ.

Писано у Вилни Въ лѣто ̅҃҃҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. от перъво сътворенаго
Адама. Под лѣты рождества Христова ̅҃҃. ̅҃҃. ̅҃҃. шостое. Мѣсяця марта
̅҃҃. дня. Индикта ̅҃҃.

„Ключъ царства небеснаго“, западно-русское поле- мическое сочиненіе 1587 г.

(Посвятительная предмова князю А. К. Острожскому)*).

|| (1 стр. ненум.) Ясне освещеному, и вельможному, княжати а пану. пану Александрови Константиновичови, Божию милостию княжати Острожскому, воеводичови киевскому. и прочая, и далей, и еще.

Ясне освещенное, вельможное, а милостивое княжа.

Ижъ мало не всѣ рѣчи створены отъ початку свѣта. за предивнымъ устроениемъ ихъ Творца. преходити едины по другихъ и пременяться и гинути мусять. Едины въ единомъ округу лѣта, другіе въ колку, иные въ колку десять ажъ и до ста, и далей. Ачъ естество или натура ихъ не гинетъ. кгдажъ прошлому подобное вырастаетъ и рождается едино зъ другого. Также и народъ людскій, которому всѣ тые рѣчи суть подручны, и поданы. высоколетающіе птицы, глубоко плавающіе рыбы, быстро скачущіе звѣри, и все иное подъ ноги ему есть покорено. а вжды и той также менитися толко не гинути мусить едины коротьколи долголи на свѣте побывавши, до общей матере своею вочаються а иные на мѣстца ихъ наступать. и такъ в томъ воля Божіа дѣется и дѣятися будетъ ажъ до скончанія свѣта. А ведъже вѣрные а добродѣльные, толко смертію зъ дочасного на вѣчное премѣняются. а иные пакъ якобы и не умирають, бо мудрецъ такъ

*) Этого заглавія въ подлинникѣ нѣтъ.

||**(2 стр. ненум.)** написалъ, родивый чада не умераетъ, кгдажъ собѣ подобного отъ сѣмени и церкви своей наслѣдникомъ, то есть дѣдичемъ по собѣ составляетъ, и наболшое благословество и ласку на свѣтѣ у Бога а Творца своего относятъ тые, въ которыхъ, отчествѣ, и добрахъ по нихъ не дѣдичить общій, и не убѣгають, а ни забиваются ото чужие.

Таковымъ благословениемъ почтилъ и увелбилъ Богъ одного великого Владимира. преславно, и много чудно крестившаго землю рускую. которого церкви и роду, зацная линѣя и доншѣ неустала. въ нейже истинный наслѣдникъ, и властный потомокъ, ваша княж: милость, есть еси. и на мѣсте оныхъ великосановныхъ, и многославныхъ предковъ своихъ наступаетъ. а яко новотный на томъ житейскомъ мори, дивнымъ, и прошлымъ, и настоящимъ рѣчамъ с пилностью присматруватися, ваша княж: милость маешь беручи за початокъ всякой мудрости страхъ Божій. а маючи завжды такъ же предъ очима страхъ и взоръ, яснее родившаго и свѣтлопитающаго, и наказующаго со богоразумиемъ юность твою. и многимъ по многихъ сторонахъ свѣта добрый прикладъ дающаго. а праве по вселенной у правовѣрїи изрядно сіающаго неотступно, ани измѣнно.

Ревнуй же прилѣжно сему и ваша княж: милость, а послѣдуй неизмѣнно святому прикладу у свѣтлоцвитущей молодости своей и справуй храмъ свой телесный яко бы былъ прибыткомъ Духу Святому. тогда оный же благословенный Богъ Отецъ по обычной доброты своей и тобѣ тое даровати можетъ яко и начальникомъ твоимъ, а не толко тое але и на столици ихъ перъвой посадити можетъ.

Прето потреба вашей княж: милости мѣти всегдашнее ||**(3 стр. ненум.)** пилное бачене на зацный станъ, и на новый вѣкъ свой. въ которомъ не толко часу якого долгого, але и дня и години единое стравити дармо, а безпотребне шкода. Кгдажъ и телесные силы и душевные также смыслы въ таковомъ юнотскомъ возърастѣ, што далей то болше растутъ множатся, и ку горѣ поступуютъ. и якъ хто въ таковыхъ лѣтахъ управитъ, а накеруетъ тую свыше спряженую колесницу свою, котораа никгда не стоитъ, але

до кресу назначеного точитсе. на которой и самъ Богъ рад пребываетъ, хто ему годѣе ее устроить, также и на дальшіе часы трѣбуется, и поступаетъ. и до вѣчныхъ прибытковъ, которыхъ око, ухо, и сердце человѣчее дознати не можетъ, въсвѣдѣчаетъ. Чого и вашу княж: мил: Господи получить сподоби. а колебаниа у вѣре не установичного чли премененя Господи сохрани. кгдажъ з Богомъ жартовати, у вѣрѣ о немъ отмѣпяючися, зле, а еще горше соблазнительнымъ звлаща слабымъ подавати. але в чомъ хто светымъ крещеніемъ разъ отъ него есть везванъ, и отъ родичовъ правовѣрныхъ избранъ, въ томъ по апостолу нехай и пребываетъ и прочая.

А хтобы хотѣлъ вѣдати, и розезнавати лѣпшес отъ горшаго ведле тогожъ апостола, вся искушающе добрее содержати, нехайже не будетъ такимъ подлымъ а плохоумнымъ, рѣчей судею, же едину толко сторону выслухавши, похваливши, з нею пересталь. але якъ на мудрого, ростропного а боячогося Бога узнавцу пристонть, обомъ сторонамъ с цѣлностью, а не спрудка прислухатися, присмотрувати, и цѣлне уважати и если же тому можетъ спростати, тожъ теперъ с тыхъ лѣпшую, не обзираючися на зацность, можность, и телесную мудрость того свѣта, але на самую истинную правду Божію. пелегкомысльне узнати, обрати, и з нею переставати безпечне масть. Ачбы подобно еще лѣпше, ||(4 стр. **ненум.**) коли бы тымъ не всѣ што не кождому належитъ шафовали, толко с тымъ што церковь святаа духовно уставила законно утвердила, и неотмѣнно держить переставали. але ижъ теперъ свѣтъ на томъ, радися пытаются а иные и отменяють, в новыа або перемѣныныа вѣры. а дѣла бы на горѣшныа хотъ старыа, хотъ новыа не дбають, к тому не толко мужчизны, але и зъ бѣлыхъ головъ нѣкоторые хотять вѣдати глубокости писма таемницы догматы церковныхъ которымъ призвоитна бы куделя з веретеномъ, а иижли тоа што писано перомъ. к тому лихитыа змѣа образныа шепталци, которымъ наши Евѣвы волно нахиляють ухо. показують имъ сличныа в поставкахъ и словкахъ яблуска, а при нихъ можность и славу свѣта того, зачимъ южъ и Адамовѣ даются зводити, сирѣчь, за молодыми и старыа починають блудити. не хотять бачити штося за таковуа песталость. предковъ всѣхъ придало.

Прото якъся выше ознаймило, рачъ ваша княж: милость тымъ певнымъ, а истиннымъ прикладомъ поступовати, и што да-лей написано не рачъ леноватися прочитати и тамъ можется што до тогожъ нездоровное показати. А ижся важило тую троха писаня вашей княж: милости папу своему милостивому припи-сати и подъ можную оборону поддати, не розумѣлося кому бы слушпѣй и власнѣй. Кгдыжъ по Бозѣ всѣхъ содѣтели и по его княж: милости нашимъ милостивымъ пану, а отцу, ваша княж: милость много не знаемъ, и все церковное отвсюду на младый возрастъ ваше княж: мил. умилено зрѣть око, слезы испу-щаючи, всѣхъ Творцу молячися, да не до конца лишена будетъ начальника своего наслѣдіа. у православіи **¶(5 стр. ненум.)** пре-свѣтло сіающаго.

Прето здалося за рѣчь небезпотребную тое ваш: княж: мил: предложити, бо хто не хочеть похлѣбовати, тому годится правду указовати. зваца хто есть хлѣбомъ и иными добродѣй-ствами отъ кого доволенъ.

Остатокъ и початокъ ачъ младому але мудрому баченю вашей княж: милости поручается, кгдыжъ за сѣдины мудрость, а за лѣта старости животъ побожный Соломонъ положилъ.

Плютархусъ.

Такіе нехай у тебе мѣстце мѣвають.

Которые не ради на все зезволяютъ.

А которымъ мила роскошь нижъ цнота.

Предъ такими кажи замыкать ворота.

(1 стр.) До народовъ русскихъ, короткая а пилная пред-
мовка.

З на поминаннемъ и моленнемъ прилѣжнымъ.

Учителеве костела римьского, тыхъ звлаща часовъ многіе такъ словне с казалницъ костелныхъ, яко и писмомъ з варстатовъ друкарскихъ, и многими дѣйственными skutkami з великою пилностью, а потужнымъ старанемъ, минаючи своихъ, которые отъ костела ихъ познавши в немъ штось непристойное отступили. удаются до васъ народове рускіе розличными кшталты и способы, выносячи зацность, святобливость, можность и надъ всѣми подъ небомъ звирхность своихъ папезовъ римьскихъ и отъ нихъ уставленные законы и вѣры также, а вашихъ патріарховъ кгрецкихъ, и отъ нихъ держаную вѣру и законъ, и з вами посполу, з недовѣрствомъ глупствомъ, и отщепенъствомъ змешавши, предъ очима вашими явне топчуть ногами, а призываютъ васъ въ едность.

Вы не вѣдати чи такъ на тое долгося розмышляете если призоволити албо нѣтъ, чи такъ тое згола мимо себе пуцаете. А в томъ вѣра ваша и законъ, а напередъ вѣры вашей подателя Бога отъ нихъ хулится у васъ пресвятое имя спросне, и поносне.*) изводятся многіе, а отступають отъ вѣры што вѣдати, за таковое недбалство ваше не будете ли колись чинить личбы ведле талантовъ каждому з васъ свыше повѣренныхъ. и многихъ различ|(2 стр.) ными властью, и достоенствы отъ толже почтеныхъ. Вжды то естъ людскій обычай и повинность на пытане чинити отповедь, а на

*) З добрыхъ дѣлъ христіанскихъ у поганехъ имя Божіе славится а тутъ з недбалства вашего у христіанехъ хулится.

писане такое другое чого еще отъ васъ не видати, а ни слыхати и донинѣ. Во што ачѣ вдаватися а заходити в речь далеко шкода, але тежѣ вкоротце а правдиве отпавити, и своихъ у вѣре покрепити не вадить, о чомъ и Петръ святой радить мовячи.**) Готови будте завжды ку отповѣди каждому пытаючому васъ, и прочая. Бо чимъ далей будете молчати, тымъ ся тыхъ шкодливыхъ новинъ болше будетъ являти. В чомъ единъ с таковыхъ учителей выше помененыхъ пытаючи, подобнося на васъ за тое южѣ и розгнѣвалъ, кгдажѣ васъ тымъ почтивъ што ему самому власнѣй и слушнѣй причтено быти могло бы. Поневажѣ у книжце своей такъ рокъ во Льове твореной выехалъ на пляцъ з выводами вѣры костела римского**) и доложилъ того для руси навроценъя за старшихъ своихъ позволенемъ. тамъже и календаря новаго не занежалъ похваляти, якъ естъ потребне поправлянъ. и васъ до него с пилностью толко не велми учтиве наминаеть. А по томъ початку писалъ штося ему подобало едножѣ с правдою далекою минало. И не ждучи на тое жадное отповеди или отпису, за разомъ писалъ и декретъ учинилъ на остатку. Богъ кгрекомъ и руси все отнялъ,***) не мають ани памяти, абы умѣти Отче нашъ и вѣру въ Бога. а ни розуму, абы збавленне рѣчи бачити, а ни доброе волн, жебы добре жити. и далей писалъ, якъ ему шатапъ казалъ. А на краю доложилъ руское глупѣство и блуды. Якожѣ тыхъ новинъ, ачѣ неправдивыхъ але шкодливыхъ. о васъ теперъ полны уши всюды. ||(3 стр.) Годилися вамъ тое на собѣ такъ долго за молчаньемъ носити, баченю вашему поручается. Кгдажѣ молчане с часомъ слушнымъ за мудрость почитано бываеть и з пожиткомъ, а с часомъ тежѣ за глупѣство и з шкодою.****) а то не в таковыхъ

*) Ѧ Петр. глав. Ѧ зачало Ѧ.

**) Тамъ выводовъ потреба где ся што часто пременяеть и поправляеть. А што въ своей клюбѣ не отмѣнно стоить. выводовъ жадныхъ не требуеть.

***) И тутъ не вѣдати што бы то было за навроцене. Коли хто самъ блудитъ. да иныхъ за собою лудитъ. плохое хвалячи доброе гудитъ.

****) Кто на речъ пытаую или ущипливѣ заданую молчитъ. здаеться яко бы позволяеть или впецъ ся подаваеть.

речахъ Божіихъ законныхъ великихъ а обѣщихъ але у власныхъ каждого. А в таковыхъ и жидове, и еретикове, и бусурмани, молчанемъ не терпятъ якъ вы. Невѣдати чи у вѣре вочѣтпите чи о Бога избавлене мало дбаете про што на предки свои не паметаєте, о которыхъ полнѣ увесѣ поднебесный свѣтъ великое славы и дивное sprawy же и небеса проникала, и предѣ престолѣ Божій ставала, такъ у вѣре истинной цѣлое а крѣпкое сталости, яко и въ рыцерскихъ справахъ можное а потужное дѣлности, на чомъ и теперь противъ сопостатовъ телесныхъ вамъ не сходитъ. Зешло бы ся еще болше противъ духовныхъ пилную чуйность и подвигъ мѣти. бо кого невидимые боятся, тому и видимые постояти не могутъ. С чого и слава болшая, и заплата вѣчная. А ижъ в тоє писане за великимъ мушенемъ, а на болше за розказанемъ нѣкто отъ худыхъ простаковъ вдался отъ васъ о богохвалныє великое славъ и правое вѣры народове рускіє не безъ великого жалоу и сумненя, власне якъ плохий а голый за збройного рыцера воевати, а простака неучоный за мудрого оратора отповедати. штожъ дѣлати коли сами не дбаєте, на простака не дивуйте. Такъ ся написало, якъ ся разумѣло. Што вжды з васъ годныхъ до того порушити и подвигнути могло бы. Взявши брощѣ духовную отъ недужого и неумѣлого, сами по вѣре крѣпко дѣйствовати, и сопостатомъ истинный ответъ давати.*) |(4 стр.) Только Бога дѣля, и отъ него царства небесного, вамъ наготованого дѣля.***) Повстапте. почуйтеса, и подвесѣте очи душѣ вашнхъ, а обачте с пилностью якъ спротивникъ вашъ дияволъ не спитъ. и не тольо якъ левъ рыкаючи ищеть кого пожерети, але явне сами в пащепки ему розными способами многне от крѣви и повищныхъ вашихъ впадають а звлаща отъ единое матере вашеє невѣсты пепорочнои, царя небеснаго, роженые братья и сестры. О чемъ она яко мати ваша***)) болезно васъ породивши водою святого крещеніа омывши, дары Духа святого

*) Ревнителемъ речей добрыхъ с того вымовляті и левеватися не годится.

*) Тыє слова христіанна побожного в сердечныє двери торкнути могли бы.

*) Церковь святая мати вѣрныхъ обѣщая.

просвѣтивши, и хлѣбомъ животнымъ учепшемъ евангельскимъ воскормивши, жепиху своему, кровню пречестною васъ откупившему, яко сыны свои за слуги и дворяны отдати з радостю, яко родителей и прародителей вашихъ надѣялася, и с ними, и с вами вѣчно царствовати певна была. теперъ вмѣсто надѣи, радости, и потѣхи, жалостно нарекаетъ и много слезно плачетъ, единыхъ. же отъ нее отступають. другихъ же о тое не дбають. и вси вобецъ на повинность свою мало памятають, колеблючися дивными способами у вѣре. единъ з другого болшую слабость и згоршене беручи. Гдѣ бы есте болшую крѣпость брали, а тому ся забурнею не дивовали. Кгдыжъ родивый васъ благовѣствованиемъ о Христѣ упоминаетъ и простерегаетъ мовячи. Братие должніи есмы мы силни немощи немощныхъ посити и не собѣ угожати,*) то есть нетвердыхъ у вѣре вѣрою подпирати. Але в насъ теперъ кгда ся слабые опирають подобно вмѣсто покреплення и поднесеня, нижеи нахиланы бывають. А инде тойже апостолъ, Подобаеть и ересемъ во васъ бывати абы искусные бывали познаваны.***) еще ли мало ересей, еще ли мало противовѣрства и от||**(5 стр.)**ступления. А праве мечъ вѣры вашея духовный обложенъ есть з obu сторонъ многими брусамы, или ослами бысте толко хотѣли сами ржу недбалства вашего отерти и прояснити. а хутю палающею науки вѣры вашея наострити, лацно бысте могли своихъ покрепити, и сопостатомъ одолѣти. попеважъ правда сама являетъ истинну, и обличаетъ крѣпко противниковъ своихъ маючи поборника з неба.

Прето Бога ради и правды его дѣля и за ваше спасеніе, и повторе поволный писатель молится вамъ прилѣжно***) с пилностю прочитати, и добре зразумѣти тое малое составлене не поленуйтеся обачите ачъ вкоротце але правдіве о своей православной вѣре испорочное церкви, и ее строителехъ истинныхъ. такъ тежъ о костелѣ римскомъ, и о его многихъ законодавцахъ достаткомъ, а о новомъ пакѣ календару и с прідаткомъ. И такъ ра-

*) Къ Римл. гл. VI, зач. ѣѢI.

**) Къ Римл. гл. AI, зач. ѣѢII.

***) Кто самъ не могаеть помочи отъ пищихъ жадаеть. И годится ратовати Кгдыжъ не о влатное почалъ працювати.

зумѣю же писанья сего причины податель и з своими старшими позволителями за`зле мѣти не будетъ. а хотя бы хотѣлъ, слушне не можетъ. Кгдыжъ такъ небачне спросне и вшетечне, на зацные особы и великие станы обоого достоенства. и на всю вобецъ речъ посполнѣтую обоихъ народовъ кгрецкихъ и русскихъ и иныхъ всѣхъ имѣ единовѣрныхъ,*) по многихъ и далекихъ краехъ свѣта, широко и славно розширенныхъ. бы намнѣй баченья мѣти не хотѣлъ. Але всѣхъ ровно и посполу безрозумствомъ блудами и глупствомъ почтилъ. толко абы его такъ Богъ и люди добрые чтили и важили, чого есть годеиъ. кгдыжъ ани у Бога ани в людий мѣстца имѣ не оставилъ, нехай же тежъ не дивуетъ если ся што ему и его позволителемъ непомыслное предъ очи приточить.

А ижъ тутъ толко самый початокъ и конецъ книжокъ [(6 стр.) предънаписанныхъ в коротце ся припомянуло, а што в средку писано тое ся занехало. Вѣдайте, же не прето абы тое отповеди или отпису слушного а правдивого мѣти не могло. толко оказуючи его в томъ чортоподобную гордость и буйство. Же не ждучи ани мѣстца даючи на тое отповеди или отпису. яко бы южъ и людий и правды на свѣте не было. а яко бы в пустый домъ хто вшолъ где кгсподара немаиъ чинить што хочеть. за разомъ осудилъ и сказалъ, же не мають розуму, памяти и доброе воли глупство и блуды до того придавши.

Не явна ли речъ якимъ духомъ и якою милостью тое чинить, кгдыжъ на початку якобы указываетъ выводы, и притягаетъ до згоды, а на остатку яду аспидного под устнами задержати не могъ, што сердце з мыслью тайно уковало, тое перо з рукою явно указало.

А ижъ нѣкоторые слова Христовы, и апостоловъ его святыхъ на свой млынъ римский криво опачиною натягалъ, право поставивши ему самому безстыдные очи колоти будутъ, кгдыжъ превѣчную Божеественую власть и силы безъ баченя и страху зъ Христа дереть да на своего папу кладеть, а иныхъ всѣхъ достоенства и власти

*) Не было ту баченя не только на зацные станы и на роды але и на самого всѣхъ Творца. который мовплъ. иже речеть брату своему раза пли уроде чого есть повиненъ.

имъ выше поданое отлучаетъ. А што з многихъ историковъ, и каноновъ соборныхъ писма приводить. ачъ и тое далеко с правдою розно папешовъ усѣхъ подъ небо выносячи, а с патріарховъ многихъ еретиками указуючи ино и тутъ зрозумѣти и обачити того учителя и его костела правду не трудно. Кгдыжъ якъ з васни а ненависти, выткнулъ на пляцъ еретиковъ кгрецкихъ и с тыми теперъ всѣхъ правовѣрныхъ при грекахъ у вѣре стоячихъ зривати и змѣшати радъ бы. и церковь всю вѣсходную зъ еретиками осудити хо¹ (7 стр.)тѣть бы, запомнелъ Бога и правды его и оныхъ светилниковъ, великихъ и незыблемыхъ столповъ церковныхъ учителей кгрецкихъ.*) Василіа Великого, Григоріа Богослова, Іоанна Златоустаго, Аоанасіа, Кирила, Дамаскина, и иныхъ многихъ. А кому на свѣте може быти тайно, же зъ грековъ философы, з грековъ богословцы увесь свѣтъ масть, без которыхъ и его Римъ ничого не знаетъ. При которыхъ преданю наукахъ и уставахъ церковь святая восточная стоитъ крѣпко и неотступно. штожъ правдивей судити. тое ли што было злое на время и откинено, чи ли тое што есть доброе и вѣчно. А хочемъ ли правдиве судити, отпустѣмъ же собѣ а идѣмъ далей. Бо если же с патріаршескихъ столицъ находилися еретики, теды такъ тежъ ихъ и отправляно якъ были годны. што мало дивно кгдыжъ Богъ самъ только безгрѣшенъ и неотмѣненъ. В чомъ створене на небесѣ и на земли ему ровно быти не можетъ. Икожъ и межи самыми ангелы нашолся былъ отступный и взялъ заплату свою, иные ангелове святѣи не были винни, и небо змазы за тое не взяло. При бытности Христовей телесней на земли нашолся былъ межы апостолы тому подобный, взялъ заплату свою.***) такъ и потомъ при всѣхъ апостолѣхъ Николай, Димасъ, Фиггесъ, и Ермогенъ, апостолѣми и епископами бывши отступили от вѣры, с невѣрными суть причтени.***) апостолове святые не были винни, и ихъ достоинство за тое змазана не была. такъ власне и межи намѣстниками апостольскими же ся находили еретики, брали заплаты свои. И иные патріархове святѣи, и увесь

*) Учителе или докторы з народу и церкві греческое.

*) Тим. А, гл. А, зач. СЧА.

*) Тим. А, гл. А, зач. СЧД.

духовный станъ за то винни не были и церковь святая въсходная змазы на собѣ не отнесла и нынѣ ||(8 стр) есть чыста и непорочна.

Тутъ же еще зрозумѣти потреба, если бы речено але с папешовъ римскихъ жадеиъ заплаты свосе такое не взялъ, тымъ еще горше и прегорше. Кгдыжъ межи десяти чиновъ ангельскихъ нашолся злый. межи дванадесять особъ апостоловъ нашолся недобрый. а межи колко сотъ папешовъ римскихъ жебы не мѣлъ быти жадеиъ злый и еретикъ, то речъ неподобная. кгдыжъ ся и трули, и дѣти родили, и многіе ереси плодили. штося можетъ показати доводне на иномъ мѣстцы а то нагоршая, же ересь и злость оная никгды с костела римского оттипана, и пречъ выметывана не бывала мусѣла внутръ зоставати, а ку смерти ся ровнати. Бо и на тѣле чловѣчемъ бываючие розные вроды, струпы, и коросты, кгдыся на верхъ укажутъ, встоятъ и выплывутъ с тѣла пречъ. а часомъ и с члонкомъ оттипаны бывають, тѣло здорово зоставаетъ. а кгды ся указавши розпаливши внутръ уступаютъ къ смерти ся ровнаетъ. такова власне справа церкви заходное, которая всѣ змазы вроды струпы и коросты в собѣ таитъ, и внутрь свой приймаетъ. *) Прето есть у вѣчномъ животѣ смертелна и с послѣдователми своими. А то мається розумѣти от того часу, якъ ся от едности соборной церковной оторвала. а звлаца отъ оного Формоса, за которого стался костелъ римский якъ лице без носа. да коли бы хто от тыхъ часовъ ажъ донынѣ оныхъ самотворныхъ намѣстниковъ Божіихъ также перомъ оборочати, и подмѣнивати хотѣлъ. Показало бы ся дивовъ и страховъ много. да не такъ якъ кгрецкихъ заразомъ оттипано и пречъ от тѣла церковнаго отмѣтапо |(9 стр.) але тамъ все посполу и донынѣ вритъ, подобно остатокъ ажъ у пеклѣ ся доварить.

Ачъ ся речъ порозширила, але для лѣпшого зрозумѣня мусѣло тое быти. Прето правовѣрные народове руские, тое што есть с пилностью рачте прочитати и зразумѣти. Зыйдетлися также за старшихъ срохъ позволенемъ, кажѣте на иное отписати. не зыйдетъ ли ся. сами не рачте не дбати. Бо якъ причины до того не годится давати, такъ тежъ за даною не зыйдется молчати.

*) Справа костела римского.

(10 стр.) Ключъ царства небесного, и наше христіянское духовное власти нерешимый узелъ.

За правды поведаю вамъ, што бысте колвекъ звязали на земли, будетъ звязано и на небѣсѣхъ. А што бы есте розвязали на земли, будетъ розвязано и на небесехъ*). Еще заправды поведаю вамъ. Ижъ кѣды бы ся звасть два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили, станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ або вѣмъ где суть два або три собрани во имя мое, тамъ естемъ впосредку ихъ**).

Тутъ потреба обачувати пилю якова того черпила духовная спла. про што тутъ спастъ нашъ, тужъ заразомъ при отданіи всѣмъ ровное моцы вязаня и розвязаня, двомъ зезволившиися о всякую речъ кажетъ просити отца своего небесного, и будетъ имъ дано. и такъ же з двома або с трема где бы ся въ имя его собрали, и самъ бывати обещаеся. А в писме святомъ везде много находимъ же и отецъ его небесный многихъ по единому выслухавать. И онъ самъ яко сынъ его едиnorodный такъ же чинилъ. и бывати зъ единымъ обещаеся не только самъ зъ и зъ отцемъ своимъ небеснымъ, Гдѣ такъ мовити рачилъ. Если кто будетъ миловати мене а словъ моихъ пилю слухати, теды и отецъ мой певче ся его тежъ розмилуеъ, а до него прійдемо и менкене собѣ у него учинимо***).

А тутъ ажъ двоухъ выслухати, а з двома або с трема бывати обещаеъ.

*) Матѣ. гл. Γ , зач. $\Theta\varsigma$.

**) Іоанн. κ .

***) Іоан. гл. Δ , зач. $\lambda\mu\iota$.

Неледажъ бы тые единоустныя слова Христовы уважати
¶(11 стр.) собѣ противны. Поневажъ самъ
же Христосъ неотмѣняный у словахъ своихъ. первѣй тымъ же
апостоломъ розказалъ молитися по единому и на едины такъ мо-
вячи. ты коли ся молишь, войди в кѣтъ свою, и затворивши двери
твоя, помолися отцу твоему втайне. а отецъ твой видяи втайне,
отдастъ тобѣ явне*). зри, зри и пилно гляди.

Тутъ же теперъ отворивши обое очя, и очистиивши всѣ смыс-
лы. з добрымъ сумненемъ, а з боязнию Божею присмотримся
пилно. для чого то Христосъ мовилъ апостоломъ.

Кгды бы ся з васъ два зезволіли на земли о всякую речъ которое
бы просили, станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ.
Перво велитъ самому наединѣ, молитися тому жъ отцу своему не-
бесному. А потомъ радить или розказуетъ, абы ся два зезволив-
ши о всякую речъ просили, тожъ будутъ выслухани. А далее з
двома або с трема и самъ бывати обещался.

Што то есть, чи слова Христовы не згожаются. чи евангели-
стове пишучи помыслися. Нѣ. И евангелистове ся не помыліли, и
словамъ Христовымъ отмѣны нѣтъ. кгдыжъ самъ есть истинная
а неотмѣнная правда, снадѣй небу и земли отменитися. толко
подобно мусѣло оную старую приповѣсть рушити**). Бывши около
сука вдарити в сукъ.

Тые то слова Божіе живые явне колютъ обѣ двѣ оцѣ тымъ
всѣмъ которые такъ великую а важную справу его на единой особѣ
противъ воли его завешаютъ. Которого единого отецъ его выслуха-
ти не маеть, и онъ самъ з нимъ бывати не обещался. К тому еще
и тое пилно обачати и добре зразумѣти потреба. про што того слова
Христова початокъ (12 стр.) с концемъ показуется розно кгдыжъ
самъ мовити рачилъ обещне до всѣхъ апостоловъ, коли бы ся з васъ
два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили. зри и ра-
зумѣй мовилъ з васъ, а не рекъ станется вамъ. але рекъ станется
имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ. а потомъ

*) Матѣ. гл. 5, зач. 37.

**) Приповѣсть старая и простая о новую хитрую опирается.

не рекъ ни вамъ ни имъ, толко где суть два или три собрани во
имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ.

Што бы ся кому здаło суди.

Я яко всѣхъ подлѣйшему а крайнему належитъ, напередъ вотумъ свой положу. А кого Богъ с преднихъ почтілъ правымъ а, доскопалымъ вырозуменемъ. *) крайнему за зле мѣти не маеть. толко нехай ся якъ повиненъ не ленуетъ. Кгдажъ речъ подлейшая лѣпшой завжды уступаетъ. А меншее ся отъ большого кромъ всякого спору благословляетъ **). Мнѣ ся такъ видить, тые слова кгда быся зезволили з васъ, а станется имъ. злучили моцно, и звязали крѣпко нераздѣльную силу власть и едность. якъ у апостолехъ обещне, где мовить з васъ, такъ и въ ихъ намѣстникахъ напотомъ где мовить имъ. А што при томже яко бы кромъ апостоловъ рекъ, где суть два або трі собранн во имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ.

Тутъ не телесно только и временно, але вѣчно и божественно до скончанія свѣта бывати обещаея завжды со всѣми вѣрными где быся колвекъ во имя его собрали. а с пастырни пакъ вѣрными вѣрныхъ и о вшемъ.

А ижъ самъ пастырь нашъ небесный не хотѣлъ мѣти межъ апостолы и ихъ истинными намѣсниками розности, и единого [(13 стр.) вмѣсто себе старшого, а всѣмъ головою. только во всемъ ровною братею якъ были апостолы***). Гдѣ жъ ся теперь тая надъ всѣми голова в Римѣ взяла.

Бы хто учоный ростроине тые слова острѣйшыя надъ всякій мечъ з obu сторонъ острый ростряснути хотѣлъ. мало бы объ той змышленной всего свѣта головѣ доводовъ пытлихъ потреба. А ведъже

*) Не о неверныхъ, аи протпвовѣрныхъ, толко о правовѣрныхъ тое ся разумѣти маеть.

**) Ко Евр. гл. 3, зач. טָשַׁל.

***) Апостолы были въ своемъ уряде ровною братею. Также бы и пущь наместникомъ ся годило.

и такъ вѣрному, а хотячому правду узнати не есть трудно зрозумѣти.

Претожъ церковь святая соборная вселенская, розумѣючи добре оныя слова живые пастыра своего вѣчного. не единому але пятемъ уставила, и узаконила тою духовною властью а свыше данымъ пастырствомъ, по преданію апостолскому надъ собою рядити, и справовати.

Што тръвало и стояло святобливе и побожне в доброй справе и порядку лѣтъ сотъ не мало. А если ся што нарушало и казило рознымъ еретичествомъ оного пекелного волка и райского зміа справою такъ з стороны яко и посредку ихъ. они збираючися соборно*) з оноюжъ церквою многочисленно святыхъ преподобныхъ и богоносныхъ отцевъ. с которыми и самъ пастырь небесный бывалъ, якъ ся обещалъ. и оныя волки и змїи отгоняли, съ престоловъ змѣтовали, и анаѳемъ предавали и якъ добрыя пастыреве при овцахъ и души свои покладали.

А ижъ Христось наменилъ два и опять два или три**). И тутъ личбы замѣренное не указалъ абы ся и вси не подносили намѣстниками Божіими менячися, же отъ самого Бога суть поставлени. толко абы вѣдали же отъ церкви. которая за годность ставити и чтити можетъ, а за выстунокъ карати и змѣтовати можетъ. А ведъже яко бы не отступаючи в томъ и словъ Христовыхъ, двоухъ а трехъ обрали намѣстниками апостолскими, и учинили пять сообразно пятерочюственной десницы Божой правячи всю поднебесную.

Отчого потомъ пятый, который засѣдалъ мѣстце первое гордостю и лакомствомъ и многою славою свѣта того за нападѣмъ великихъ папствъ и богатствъ зведеный, отступилъ дороги правое, и оного товаришства и братства собѣ ровнаго, где могъ единый другого простерегати, и паправляти. Захотѣлося ему самому поднести столицу свою на заходѣ солища, и ровнаться Богу вышнѣму. Где южъ теперъ у волной кузницы своей куеть собѣ што хо-

*) Соборы вселенскіе противъ еретиковъ.

**) Іоан. гл. I, зач. 45.

четь, ни на кого ся не обзираючи а ни о чню ласку и ратунокъ дѣлючи. всего много з стороны свѣта маючи. а гордость всякая умножается от превозбильныхъ рѣчей. за которою и похлѣбство не омишкуетъ спѣшачися у приданныхъ.

Ачѣ и тыхъ четырехъ различными фортеми и дивными штуками черезъ розмантые пачини духа своего непрестанно услуеть тягнуци до себе. Але южѣ не на оную правую толко на свою змышленую дорогу. и южѣ не в братство и ровную почестъ, але в подданство и в мушешное послушенство. самъ толко надъ всѣми, и передъ всѣми, всего свѣта головою, единымъ найвышшимъ, пастыремъ каменемъ вѣры фундаментомъ церковнымъ княземъ апостольскимъ, намѣсникомъ не толко Петровымъ, але и Божіимъ без встыду и страху зватися смѣетъ, и инымъ доущаетъ и кажетъ *).

Што южѣ нынѣшнихъ многомятежныхъ, и богопротивныхъ часовъ, на томъ схилку свѣта. ажѣ и до скарговъ и гербестовъ пришло **). тожѣ пакъ тые вже по своему почали тую катедру носити ажѣ подъ небеса. да и рускіе народы напередъ блудами, глумствомъ, и отщепенствомъ почтивши, и з жидами зро(15 стр.) внавши. тожѣ теперъ указуютъ имъ тую столицу якъ хороша, а на ней пакъ сидячого снать и в ноги целуютъ, а онъ не гиѣвается, та и нашимъ кажутъ ано не хочется. Чого ихъ Боже уховай, и всѣхъ насъ до конца Господи соблюди такового богопротивного челоукообоженья, или идолопоклонения. Кѣдыжѣ Христось Господь всѣхъ творецъ и откупитель, подаваючи з себе всякое тихости и покоры прикладъ божественные и пречестные всетворительные руки свои простіраетъ, ноги умывати ученикомъ творецъ твари прекланяетъ колѣна умываетъ руками и служитъ раболепно ***). Онъ же мнящійся намѣсникъ ученика его протягаетъ тленные, и не нескверные ноги в целоване гордостное всѣмъ приходячимъ к нему.

*) Превознесене папезовъ богопротивное.

**) Скарга оскаржаетъ Гербестъ осуждаетъ бо той писмомъ своимъ страшить а сей декретомъ не тѣшитъ.

***) Іоан. гл. ГІ, зач. МД.

Петръ блаженный, Корнилія сотника поклонившагося ему под-
носпѣть мовячи, встанѣ кгдажѣ и я чоловѣкъ естемъ *). показуючи
то же Богу належачихъ поклоновъ предъ человекомъ чинити не
годится. А предъ намѣсникомъ его мнимымъ и цесаромъ не
пропускають. А иныхъ посполитыхъ подобно и быють не по-
клоняющихся ему со страхомъ и трепетомъ. І много безчинства
и противозаконства за поступкомъ лѣтъ и часовъ много.

А оныи четыре столпы церковныи, намѣсникове апостоль-
скіе, патріархове крѣцкіе, пастыреве и богомолцы наші. За ми-
лостію Божею и за молитвами ихъ, и иныхъ христіанъ богобой-
ныхъ, и правовѣрныхъ въ своемъ заволаію, порученію, и предъся-
взятію стоять mocno и непоколебимо, апостольскихъ преданій, и
отческихъ правилъ соборныхъ ни в чомъ не нарушаючи, а ижѣ
суть в убожествѣ. и подѣ рассказованемъ поганскимъ тому ся
дивовати не маемо, а ни ся тымъ горшѣмо. изводитися инымъ не
даваемо, поручаючи то недовѣдо(16 стр.)мымъ судьбамъ и спра-
вамъ Бога вседержителя, который за грѣхи караетъ, а за терпли-
вость милуетъ. и дочасную утрату вѣчными нагорождаетъ дары.
Якоже рече сосудомъ своимъ избраннымъ. аще наказане трѣпите,
яко сыномъ обрѣтается вамъ Богъ **). Его же бо отецъ любитъ сы-
на сего и наказуетъ, не трѣпящаго же наказания, и двомъ господи-
номъ работающаго презираетъ, и мимо пуцаетъ, и учинилъ дек-
ретъ черезъ праотца и патріарха нашего Авраама. межѣ таковыми
сынами мовячи, чадо. ты въсприятъ еси благая своя в животѣ
своемъ, Лазарь же злая. сего ради сей утѣшается, ты же стражде-
ши ***). такъ и теперь разумѣймо, кого дочасне Богъ караетъ, вѣчно
з собою мѣти хочетъ. А кого по воли пуцаетъ, тутъ его дочасне
отправляетъ.

Претожѣ радоватися в каранію достонѣть лѣпше, а нижи
горшѣти. Кгдажѣ то не новыи обычай Божій, чинювалъ то и дав-
но з выбранными своими. каралъ ихъ Египтомъ, каралъ Вавило-

*) Дѣян. гл. І, зач. Кѣ.

**) Ко Евр. гл. К, зач. Чѣла.

***) Лук. гл. 51, зач. Пѣ.

номъ окрутно и немилостивно. авжды отъ нихъ промысломъ дивнымъ и милосердіемъ отцовскимъ не отступовалъ. А дивными и страшными справами своими, з ними и з оными ся обходилъ. А потомъ ихъ до ласки и милосердія своего чудовне приводилъ. В чомъ и намъ вопѣтити непотреба кгдажъ у Бога лѣтъ тысяча якъ день единъ, и не есть ему николи не можно ничего.

А ижъ и тое намъ задають, же крестовъ на церквахъ не мають, звоповъ мѣти не волно, и на томъ велми мало. кгдажъ крестъ волный маемо на церквахъ своихъ телесныхъ всюды и завжды а безъ звоновъ и органовъ Бога хвалити, и емуся молити можемъ. Кгдажъ болше смотритъ на сердца, нижли на тые гуки. не все было волно ведле уставъ Божіихъ израилтяномъ [(17 стр.) онымъ справовати в неволи. авжды ихъ лѣпше выслушавалъ нижли на свободѣ. тамъ же пророки и священники старцѣ и дѣвицѣ не в великой повазе и учтивости были. што скромне с покорою терпачи, Богу ся подобали.

А што ся ткнетъ о свободѣ роскоши можности богатствѣ и славе свѣта того, тое все якъ за старыхъ давныхъ вѣковъ такъ и теперъ болше межы поганы бывало, нижли межы вѣрными. Кгдажъ нашъ откупитель не звался царемъ свѣта того, такъ бачу и вѣрныхъ своихъ мѣти хочеть. наготовавши имъ што лѣпшее болшее и вѣчное. І Павелъ апостолъ указуеть же не маемъ здѣ пребывающаго града, по грядущаго взыскуемъ*). А якъ то рядить и для чого што справуеть, замкнулъ то в недостигненыхъ своихъ судьбахъ. Которыхъ ткнутіся розумы людскими такъ безпечно, якъ соломѣ огня.

*) Ко Евр. гл. г҃і, зач. ч҃л҃д.

(18 стр.) Календарь Римский новый.

О которомъ князь Венедиктъ Гербестъ у книжце своей новотвореной во Львовѣ, в листе до читателя чинить пытанье такое.

А за годиться единому людови християнскому не единако и велику поць и Боже парожене. и инъшы свята презъ далый рокъ тримати. *)

Вчора самъ отъ едности церковное в томъ оторвался а пынѣ южъ намъ тое задаетъ, заразомъ и притѣся и потваряетъ. самъ же мовитъ же ся негодить, самъ же и отъ едности церковное отскочилъ или отщепилъ. И што ся дѣетъ явне предъ очима и ушима не только всѣхъ насъ але праве всего свѣта. Штожъ разумѣти масмъ о тыхъ речахъ давныхъ. в которыхъ такъ же отъ едности отступаючи, насъ невинныхъ потваряють. Чимъ простаковъ некрѣпкихъ у вѣре зводятъ страшачи ихъ, же безъ воли ихъ папы жаденъ збавенъ быти не можетъ. а той волѣ таковымъ способомъ никгда конца не будетъ. Кгдыжъ каждый з нихъ можнейшимъ, мудрейшимъ, и зацнейшимъ единъ на другого хочетъ быти на свѣте. Которую таковую мудрость Павелъ апостоль глупствомъ именуеть, и мовитъ. **)

Мудрость телесная ворожество есть на Бога, и Божему закону не покарается. Не телесная ли то мудрость противо-

*) Смѣшная мудрость Гербестова. або о пныхъ плохо розумѣть. або ся самъ мало чуетъ.

**) Къ Рим. гл. II, зач. 45.

законная, же явне самомнителною гордостю надъ всѣхъ превознесшися. Едины повинны уставляютъ, а другіе старины поправляютъ. И якъ отступилі ||(19 стр.) дороги правой завжды ся мешаютъ да иннихъ до того примушаютъ и страшатъ же имъ тогожъ не помагаютъ. Ано бы в добромъ баченю болший то мѣлъ быти пострахъ где апостолове и ихъ послѣдователи святыя богонссныя отцеве, укрепляючи и упеvняючи уставы и порядки церковныя безъ парушенія анаѳемою страшно загрозили того ся стеречи и бояти лѣпше бы потреба, а нижъ ли ихъ папы, и с тымъ новымъ календаремъ. О которомъ тамже пишетъ, же за великими причинами южъ ото маетъ свое потребное поправлене.**) Съ которыхъ причинъ великихъ, и едное наменное не указалъ. а хотя бы хотѣлъ подобно слышное не мѣлъ. ачъ многіе дають до того тую заповную причину. Ижъ кгда бы насвятии папѣжъ яко пайвыишый намѣсникъ Божій а всего свѣта голова такъ мудре а потужне в часть тому не забежалъ, теды за небаченемъ и глупствомъ посполитого люду вошло бы было Боже парожене у весну, а велка поць в лѣто. Якожъ за правды за такъ пилнымъ а преважнымъ промысломъ и стараньемъ, звлаца такъ зацное особы, которая ключѣ носитъ отъ неба, досыть ся значне погамовало. же не толко Боже парожене у весну не вошло, але и велка поць не смѣла.***) Кто былъ на той часъ в костелѣ у худой одежи лѣпшей повѣдти можетъ.

Ачъ хотя бы былъ и не помыкалъ тыхъ неделъ четырехъ напередъ, не велми бы ся с тымъ опознилъ. Не вѣдати чи звѣздиый бѣгъ его в томъ омыслъ, с которымъ законныя справы свое посполу скорикговати хотѣлъ.

Чи пакъ звездамъ творецъ спротивился оному своволному корикгователви, абы в тое ся што ему не поручено не вѣдавалъ, кдыжъ на томъ яко видимъ и назбытъ иванковалъ. ||(20 стр.) Ачъ яко недбалый коштовалъ, яко бы было ведле его зданя лѣпше. рядивши на земли хотѣлъ поправити и на небѣ и прозрѣвши напередъ

*) Причыны великіє календарного поправленія.

**) Свята Божего нароженя у весну не впушено:

якимсь невѣдати если не валаамъскимъ духомъ, тому такъ пилю въ часть забегалъ вѣдаючи же по шкодѣ разумъ мало потребенъ бываетъ. Бо и лѣкаръ довѣщный кгда обачить який шкодливый вродъ, або якъ они зовуть пекелный огонь. не жалуетъ напередѣ здорового члонка урѣзати, абы все тѣло отъ того ся не псовало. Такъже тежъ роетропный строитель в мѣсте, гдѣ бы ся загорѣлъ, а моцъ великую взялъ и печелный огонь, бо и той лихъ где свою волю возьметъ. *) перебегаетъ напередъ колко домовъ цѣлыхъ, и единъ бы налешого будованя, а хотя бы и великого папа. одираетъ, рубаетъ, ломить, и розметуетъ. мало ся в томъ кого радить. на будованье и кгосподара домового ничего ся не обзираючи. А кгда ся тое погамуетъ и угаситъ за зле ему не меваютъ. але по старому ведле волѣ или можности своее знову будують, где што кому належитъ.

Такъ тежъ подобно насвятший онъ третийнадесять Грігоръ папежъ,**) кгда обачилъ же календаръ предковъ его старый дороги правое далеко зблудилъ. солнце днювъ причінило, мѣсяць имена свои помешалъ, звезды бѣгъ свой потерялі. заразомъ яко довтипный лѣкаръ и роетропный строитель, отрѣзалъ члонки здоровые, которые еще стояли нѣшто при тѣле церковномъ.

Домъ тежъ законъный на седми столпехъ моцныхъ оныхъ святыхъ соборовъ вселеньскихъ добре укгрунтованый, и вѣчно убудованый. перебѣгши недѣль четыре напередъ ободралъ, порубалъ, поламалъ и розметалъ, мало ся кого ||(21 стр.) в томъ радилъ, на будоване и кгосподара или папа ничего ся не обзираючи, все давное погамовалъ, и огонь Духа святого до конца погасилъ. пстолко Божего пароженья, але и велкое noci у весну не впустилъ, же ся ледве и святки уминули. Мѣсяцы иначе покрестилъ, христианскую пасху з жидовскою далеко отменилъ, и опакъ посадилъ, и своему предъсявзятю яко видимъ досыть учинилъ, толко ся после того борзо и самъ схоронилъ. што вѣдати если в неклѣ чого поправляти не казано. Бо то речъ еще старшая нижъ календаръ.

*) Коли в печи горитъ велми добръ и потребенъ. Але коли вышше печи шкодливъ и страшенъ.

**) Гі Григоръ папежъ.

А такъ зешло бы ся южъ опять по старому на ономъ давномъ фундаментѣ будовати. Гдѣ были трамы стѣны окна и двери за недбалыми кгосподами, а с насъ наемниками покрѣвились, и понадгнивали. знову все ведле старого фундаменту, надъ которого иного жаденъ заложити не можетъ кромѣ заложеного побудовати. *) тамъ же бы южъ и о еднсть не трудно ся згодити, до которое не лацно прийти поколь ся такъ будетъ блудити. Бо если панове земные за таковыя кгвалтовныя рѣчи за зле не мѣвають. але небесный не вѣмъ если ся не розгнѣвалъ. Бо якось тые новоперемѣнныя квѣтки и мань вѣсто зеленое барвы все бѣлою намъ зверху при-трясають. што видячи и розмышляючи сердце ся лякаетъ, и единъ Богъ вѣдаетъ если што далей горшее насъ не поткаеть. Кгдыжъ то суть его самого sprawy и уставы законная пасха старая, которую самъ установилъ самъ и докончилъ и новую учнемъ своимъ и намъ всѣмъ вѣрнымъ подалъ, все тое пошло опакъ. што завжды законная шла напередъ, теперъ мусѣла колко и двадцать днѣвъ зостати назадъ. И мовять нѣкоторые же жидове поблудили, [(22 стр.) а мы добре порядили, или поправили.

С которого то поправленя яко видимъ заправды мало што доброе дѣется. толко великий а дивный розрухъ стался по всемъ праву свѣте. Не толко у дѣйствахъ законныхъ церковныхъ. але и во всѣхъ справахъ. и поступкахъ светскихъ, и великая васнь и ненависть межи людьми с того поправленя всчалася. тягнуци за собою много трудностей и утратъ безпотребныхъ невнине.**) Человѣкъ бѣдный убогий который отъ працы рукъ своихъ***) и въ потѣ лица мусить ясти хлѣбъ свой. и с тоежъ працы и поту мусить досыть чинити и давати пану што ему роскажутъ. Звыклъ былъ отъ предковъ своихъ отдавати, што належало Богу, и што належало пану. теперъ южъ в тое жаднымъ способомъ гараздъ потрафити не можетъ. панъ ему кажетъ у дни святыя Богу ку чти и хвалѣ ведле звычаю церковного давного належачие робити. Боится

*) Л. Корпнѣ., гл. Ї. зач. кѣ.

**) Первое.

***) Поправы календарное пожитки.

и Бога боятся и пана, мусить большого опустити, а меньшему служить. Бо о ономъ слышаетъ, же есть долготерпеливъ и многомилостивъ. а сего вѣдаетъ же есть коротко терпеливъ, и троха милостивъ. Если не его тѣло повесити, теды воловое певне. Панъское тежъ свято придетъ радъ бы бѣдный убожество свое работою подпомогъ, боятся пана мусить лишити. а часомъ за тыми бедами не толко панского нового свята не памятаеть, але и своего старого забываетъ. в чомъ и Богу и пану неправъ бываетъ. а собѣ пакъ рѣдко або николи. Зверху пенѣдза доедаетъ, а внутрь сумнѣе грызеть. Чого инѣшимъ способомъ ратовати не могучи, мусить нареканемъ вздыханьемъ, и слезами часто бѣду свою нагрожати. и не вѣдати ели в таковой своей роскоши и оного ||(23 стр.) календарного поправителя часомъ злиха не проклинаеть в чомъ хотя не в шарлатѣ. и не ораторъ, потурати не треба. кдыжъ тотъ панъ до котораго то чинитъ в горкости сердца подчасъ и шарлаты и ораторы изъ ораторни бываютъ у него якъ сметься. поневажъ толко на чистое покорное и сокрушеное сердце гледитъ, и таковыхъ выслушаетъ. а сильныхъ и незбожныхъ со престоловъ зметываетъ, да на мѣстца ихъ отъ гною беручи сажаеть.

*) Такъ тежъ в мѣстехъ затвористыхъ, панихъ на свое помыслы свята збронъ не пуцають. в работахъ заказують забирають и сажають, они тежъ якъ христіане правовѣрные, будучи повинны свята свои церковные давные обходити и святити мусять, в чомъ не малые забавы трудностей и утраты в своихъ справахъ и крѣпостяхъ подарствахъ домовыхъ и полныхъ и дорогахъ гостинныхъ, невинно не мусять отнестити и тые не мають за што оногожъ благословеніи, ***) такъ тежъ въ ярмаркахъ, и у справахъ купецкихъ великимъ въ записехъ, в цырографехъ.***) Едны по старому другие по новому мѣшатся, и великихъ трудностей и безпотребныхъ забавъ накладываютъ и утраты. А часомъ и заваспѣя уживати мусять. и с тѣмъ подобно не всѣ мовять, бодай здоровъ поправлять, якожъ много ся тутъ после того забавлять.

*) Второе.

**) Третье.

***) О ярмаркахъ и записехъ.

*)

*)

овкою

*) С

*) Ктому еще мужъ и зъ женою, которыхъ самъ Богъ напередъ прозираетъ здалека. а потомъ словомъ своимъ всетворительнымъ, черезъ слуги церковные злучаетъ въ едно тѣло. межн которыми в доброй згодѣ и порядку, якъ тѣло едино, такъ воля и мысль маеть быти едина. первому розказовати и рядити, второму слухати и повиноватися. такъ тежъ въ молитвахъ до Бога, въ учинкахъ ми(24 стр.)лосердныхъ, въ постехъ и святыхъ мають быти якъ едино сердце и уста, такъ едина и рука. теперъ тотъ календаръ новый, нашолъ и тамъ skutки свое новые. В тыхъ мовлю где з реліи грецкое и римское стапъ малженский приняли.**) якожъ то бывало, истолко межн посполитыми. але и межн зацными станы. Кгдыжъ единому бываетъ средопостье, а другому мясопусты. потомъ единому жалостное роспамятоване Христовыхъ страстей, а другому веселые роспусты. также тежъ и всѣ свята дорочные, што прѣвѣй з радостью, з дѣтками и с челядкою хвалу даючи Богу обхоушли сполечне. теперъ мусять далеко розно. С чого подобно чаомъ единому бываетъ маркотно а другому немилу. Кгдыжъ прѣвѣй все ся дѣяло яснѣ, а теперъ якобы ся снцло.

В чомъ насъ же невинныхъ укоряють възгоржають и неспадятъ. и безмала не слупней бы тое покрывленемъ назвати, нижли поправленьемъ. кгдыжъ болше вадить нижъ помагаетъ. якъ не певные а новотные уставы не всѣ тежъ единако держать, звлаща в томъ року.

Единны по старому мясопусты отправили, другие по н. вому. по старому велку поць з нами обходити позволіли. А иные з нами запустивши, з ними ся отговѣли. и постъ святой великий, самымъ Спасітелемъ нашимъ проображенный, апостолыи его тыми установленый. и святыми преподобными отцы соборно по праву свѣте где едно имя христіанское слыхати моцно ерженный. теперъ у нихъ за тымъ поламанымъ календаремъ постъ ламатися мусить.***) Бо единны постили недель одинадесять,

*) Четвертос.

*) Згода вдичная въ малженствѣ ляхови з рускою. также якъ русинови овкою.

*) Статечность посту новокалендарного.

другие седмъ. а третіе толко три недѣли спостивши, а з старого календара на новый ||(25 стр.) переступивши, фортелемъ остатокъ отправили. А далей пакъ што ся будетъ дѣяти, Богъ то лѣпше вѣдаетъ, страшно помышляти. если тая мѣшанина далей будетъ трѣвати. не вѣдати на што было речъ такъ певную а вѣчную поправовати. бо якъ здоровому лѣкарства такъ речи цѣлой поправления не потреба.

А хто противъ того чинитъ, болше казитъ нижъ радитъ. А ведже хотя бы южъ и такъ было. же то собѣ ку воли, або кому на упоръ, тыхъ десять дновъ вывергни нехай будто поправили. што предъ ся пошло яко бы своимъ коломъ кромѣ тыхъ днiovъ десяти. *) Але сее пакъ другое коло, которое отъ воскресения Христова ажъ до вознесенія точится. и презъ цалый годъ бѣгъ свой справуетъ. Про што замѣреного кресу также ведле первого бѣгу своего не одрѣжало.

Подобно тымъ если бы также десять днiovъ выкинули. то бы в середу велку поць мусѣли святити. Але ижъ тое ся не зешло, тыжъ днемъ тежъ напередъ десети дновъ. личбы не дошло. а двома недѣлями засъ перешло. а такъ южъ тое коло снать кому на упоръ пустили якимсь дикимъ гостинцемъ, никгды нетоптаннымъ, а праве стропетнымъ. Прѣвого року недель три, другого двѣ, а третего едину. а теперешнего пакъ сполна недель четыре.

Што если же теперь твердятъ, и визнавають же в томъ право ходятъ.**) теды нѣлзе едно мусятъ признати же ихъ папезове отъ початку ажъ до того часу за всѣми своими наследовниками блудили. а если же оные не блудили, ино теперешніи блудятъ. Якожъ и великое подобенство, кгдажъ не толко противъ уставъ законныхъ церковныхъ давныхъ, и оныхъ великихъ соборовъ славныхъ. Але и противъ самого законодавца, творца и откупителя |(26 стр.) всего света. Который водлугъ воли Бога отца своего небесного справуючи спасене наше. а выпольняючи всѣ писма о себе пророческие действомъ доконѣчилъ закону старого. в четвертокъ великий отправилъ пасху законъную. і нового завета великую тайну апостоломъ своимъ подалъ.

*) Кела церковные.

**) Суди хто хочетъ толко мѣй бачене на судю правдівого и страшного.

у пятокъ муки и смерть подъялъ для збавенья всего света. В субботу лежать у гробѣ, в которую была объхожепа жидовская пасха. Якъ евангелистове свѣдчатъ. А въ неделю з мертвыхъ воскресеньемъ своимъ небо и землю, и преисподняя просветилъ. што есть наша хрестиянская истицная пасха.

Зъ якоужъ то смѣлостью и баченьемъ, хрестиянскую пасху свою, передъ жидовскою напередъ дновъ двадесять и пять внесли. А нѣ с хрестияны, а нѣ зъ жидамися сгожаючи штось велики дивно. А не только апостольскимъ преданнемъ, и отеческимъ устамъ. але и самому Христови много спротивно. Который яко сътворитель откупитель и законодавецъ не пришолъ закона казати, але выполънити. якожъ собою все выполънивъши, и новый уставивъши вѣрнымъ своимъ подаль. Чого Павелъ апостолъ посведчаючи написалъ, старое мимо пошло, а ото все ся стало ново. Якожъ вѣрнымъ певне ново, але тымъ мѣшанымъ не вѣмъ яково.

То южъ тые два законы вѣдаемо гараздъ отъ кого суть поданы. Первый старый отъ Бога отца, черезъ Мойсея жидомъ подаль бытъ до часу. Второй новый отъ тогожъ отца небесного черезъ сына его единокровного вамъ поданъ есть вѣчно.

|(27 стр.) А сей пакъ теперъ третій законъ отъ кого поданъ хто вѣдаетъ якъ сего законодавца назъвати, кдыжъ не отъ Мойсея, а ни отъ Христа. Безмала не на тое пошло до второго имене придавъши, триста, шестьдесятъ единъ. или *ἴ. ἵ. ῥ.* личба розъна, сила едина*). Кдыжъ южъ яко видимъ и само небо, або на немъ сѣдячий противится явне ихъ такъ небачному упорови, большее зумно в томъ ихъ квѣтню показуючи, а нижли въ иныхъ мѣсяцехъ прошлыхъ было. А звлаца ихъ недели бѣлое, где и чорному муселю быти подъ посомъ бѣло. А хто бы тому вѣрити не хотель, нехай бы безъ футра и теплое изъбы потрываль хотя зъ годину, бачитьмися ктому не бытъ бы невѣренъ, но вѣренъ.

У пятокъ великий кды Иудаша хлопята странили тыми крепотками, в которого была не голосна, мусель зубами треску докладати. а звлаца тые которые отъ пауперибусъ латину починають

*) Титулъ третьего законодавца.

учить, такъ тежъ и на самую велку, ночь дивное знаменіе*) Богъ показати рачилъ, такъ бурливое і страшное зимно, з великимъ снегомъ. Же не каждому волно было и колачи до костела святити отослати, хто былъ в мѣли або далей отъ костела, кѣдыжъ не только санями, или пѣшому, але и на кони не можно где потреба доехати. І много быдла розъмантого на тотъ день отъ зимна вѣтру, і квалътовного снегу поздыхало: што и з людей мало ся кому не прідало. А вжды нѣкоторый казънодея, который прѣво былъ прокураторѣя такову штучу в обмовѣ учинилъ до своихъ. Видячи же ихъ мало въ костелѣ на такъ (28 стр.) великое свято было. не противѣтсея тому, ато насъ панъ Богъ кареть для небачное упорное а крнубрѣное Руси, жеся не хотятъ узнати**). А до найвышшого намѣсника Божего пристати.

А нися тому дивуйте, же жидовская велка ноцъ по нашей припадаетъ, бо мають рокъ преступный, і тымъ своихъ вонтьпенъе покрепилъ, а по другихъ и в дома посылать. Бо многие были умыслили по семи неделяхъ и тые четири постити. В чомъ ихъ цѣло простерегыши, повиделъ. Потымъ теко дню кто хце можетъ постити, тылко теразъ каждый мусить законови святому досыть чинити.

А бы такъ на простака пришло, трудно бы въ тое могъ потрафити.

А вжды твердятъ, опираючися якъ на леду же право ходять, а иные всѣ блудять. С чого можемъ snadше обачити, и властне зрозумѣти. же не безъ великихъ явныхъ а слупныхъ причинъ***), всѣхъ всходныхъ и полуденныхъ сторонъ, или церквей пастиреве мусели опустити заходного костела воза. Который ачъ будучи з нами въ едности и зъгоде, прѣвое мѣстѣце заседавъ, але потомъ утылъ утолѣстѣлъ и разъширѣлъ, и забылъ Бога Спаса своего, и закона отъ него поданого. Вакнытсея кромъ соборовъ вселенскихъ. противъ письма святого приложити Духу Святому исходити ровню и отъ Сына яко отъ Отца, два початки единому отъ

*) Знакъ отъ Бога противный поворимской велпкой ноци.

**) Обмова учителя не глупая.

***) Причины грецкихъ патрярховъ и римского напежа незгоды.

Тройца лицу въводечи, што есть богоборно и законопротивно. Къдыжъ святыи вселенский коньстантиноградъский соборъ второй, яко наибольший артыкулъ вѣры, противъ духоборца [(29 стр.) Македоніа еретика единомудръно и согласно, оногожъ всеутѣшительного Параклита силою, противника победивши, и проклятию вдавши вызнать, ижъ Духъ Святыи отъ Отца исходитъ, яко и Сынъ предъ всѣми вѣки отъ негожъ есть роженъ. и есть единовластенъ и сопрестоленъ Отцу и Сыну, яко же и Сынъ Отцу и святому Духу.

Што визнавши установивши и вѣчно утвердивши, до того ни приложити ни отъяти подъ анаѳемою крѣпко загрозилъ. Опрѣснокъ тежъ жидовскій мерътвый, речъ дочастную а прошлую установилъ вмѣсто хлѣба повседневного doskonaлого, въ сакраментъ збавленомъ тѣла Христова справовати, и всѣмъ за отпущене грѣховъ подавати. І то единое части сакраменту подъ особою не doskonaлою, а другое части подъ особою doskonaлою вина, народове всѣ которые по той едности розеръванію вѣру христіанъскую отъ костела римъского приняли. подобно кромъ ихъ духовныхъ жаженъ з нихъ не сконтовать оной откупительной и пречестной крѣви вылитое за животъ всего свѣта. о чемъ тойже святыи выливъца рекъ. Кто не будетъ поживати тѣла Сына человеческого, и не будетъ пити крови его, живота в собѣ не будетъ мети, то есть вѣчного. Дивъ великъ, якъ тые народове того ся не боятъ, подобно не мыслятъ о животѣ вѣчномъ, толко на земныхъ имена свои нарекли. Чи пакъ болше вѣрятъ мерътвымъ языкомъ своихъ духовныхъ, а нѣжли живому слову Божему.

А ведже то еше болший дивъ, же тые которые были познали дорогу правды, вернулися отъ преданія имъ [(30 стр.) святыя заповѣди, лѣшше было имъ не познати, а нѣжли познавши въспакъ обернутися*). Къдыжъ будучи цѣлыми участниками doskonaлое вечерѣ Христовы поживали пречистое тѣло его подъ особою свершеного хлѣба. И пили животворящую кровь его подъ особою вина, на отпущене грѣховъ, и просвещеніе душамъ своимъ и тѣломъ. Теперъ не ведати для чого произволили подъ

*) Б. Петр. гл. ̑, зач. ̑̑.

едною особою прѣснаго оплатъка. а кровь спасительную за нихъ всѣхъ ихъ духовные испиваютъ. а онымъ вѣрою чогось досегати кажутъ, и такъ чинятъ. Великое речи заправды ся имъ зверяютъ. если такъ і в животѣ вѣчномъ, не вѣмъ если не утеряютъ. Бо яко бы рекъ, южъ ты можешъ умерети, але не фрасуйся я за тебе буду живъ, не вемъ бы наубожшии і на простейшии и цахворшии отъ лѣкара телесного завдячне тое принялъ. Хотя смерть дочасная каждому певна. а они всѣ духовную вечную смерть отъ своихъ лѣкаровъ приймаютъ безъпечне, подобно и вдячне. Поневажъ тое слово Христово у нихъ мѣстьца не маеть, где мовить. Иже не ясть тѣла Сына человѣческаго, и не пиеть крови его живота в собѣ мати не можетъ. Ядый мою плоть, и пий мойю кровь, во мне пребываетъ а я в немъ *). А хто иначе, певная речъ живота в собѣ не маеть. а где живота не достаетъ, тамъ смерть мѣсце оседаетъ. Тутъ бы ся мель ткнути в совѣсть, князь Гербестъ если зъ стороны сакраментовъ не толко дѣтокъ малыхъ. але всего вобецъ посполства незличеного множества душь не забиваютъ. и тое розезналъ, што есть болшее, бискупняли бирмоване, чили всехъ откупителя, пречестной крѣви розѣлиане. | (31 стр.) Кѣдыжъ ихъ в томъ такъ пелютостиве ласки Божее и живота вѣчного отлучаютъ. тамъ указуютъ страхъ, идеже на есть страха **). але тутъ дѣло страшно и предивно, и на всемъ Богу самому и збавленю ихъ велми противно. Кѣдыжъ самъ откупитель рекъ. Приимете ядите то есть тело мое пиите отъ нея вси то есть кровь моя, которая за васъ и за многихъ. то есть за всехъ вѣрныхъ. есть выливана на отпущене грѣховъ ***). tychъ словъ живыхъ и животворящихъ, евангелістове, апостолове, и вси истиннии учителя, нѣкѣды не розделяли и ни отменяли. але якъ пришло до римского законодавца, истолко слова, але и самый ихъ скутокъ мусилъ ся меняти. што вси его наслѣдовницы mocno твер-

*) Иоан. гл. 5, зач. кѣ.

**) Пс. гл. 115, 116.

***) Мѣ. гл. кѣ, зач. ѣ. Мрк. гл. 14, зач. 24. Лук. гл. кѣ, зач. ѣ. А Коринѣ. гл. 11, зач. 24.

дять, же то ему якъ всѣхъ голове, што хочет волно чинити, а они тежъ мусятъ яко Божее розказане приймати, и такъ се дѣють.

Але если оная голова такъ слѣпо противъ правды Божое брідучи вдоль впадетъ члонъки за нею не мусятъ ли. Подобно хотя бы не ради. Кѣдыжъ начине Духа Святого выбраное всѣхъ простерегаючи в томъ такъ упевнилъ, мовячи, хотя быхмо и мы сами, или ангелъ з неба научалъ васъ болше, или иначей нижли отъ насъ есте прияли, анаоому в нагородъ указалъ*). ато барзо долъ злый в которомъ единъ другому южъ не поможетъ ничого**).

Которого Духа Святаго силою и дѣйствомъ, святые отцы на седьми соборехъ становячи, нѣ придати нѣ отъяти. подъ тоюжъ анаоемою заложили.

Такъ тежъ жоны законъные, отъ самого Бога презъреные, и подаые и отъ апостолъ святыхъ, такъ skutкомъ [(32 стр.)] яко и писмомъ подтверженые, духовнымъ своимъ поотыймовали, да на ихъ мestyца блудъницы поподъставляли, а хотя не подставляли, ипо на дурное и сами ся домышляють, кѣдыжъ ихъ посполу зъ собою многіе явне ховают. и особый юръкелтъ у паповъ своихъ имъ вымовляють. Если же ваша милость опатрилъ каплана, потреба еще и на прачку. а ты бѣдъный попе рѣсскій мусишь и зъ законъною пендзу клепати неборачку.

Надѣто, хотя кому можется здати речъ малая, але не вѣмъ не есть ли и то противозаконъная, кѣдыжъ самое подобіе Христова, пророковъ его древнихъ, и апостоловъ святыхъ показили, борода и усы поголивши мужскій образъ в женскій премяняючи. Не оному ли то к воли папѣ который малого папечка былъ уродилъ, бо тамъ борода и усы не мусели быти, и розумѣли же то з великого набоженъства Богъ его тымъ почтилъ, же ангелу подобный образъ ему подалъ, зверху ся имъ такъ здадо, а на долѣ не вѣдали што ся дѣяло, ачъ единъ муселъ вѣдати, але не сказаль никому, и на сповѣди не смѣлъ ся того звѣрити жадному. Боячися

*) Гал. гл. ѿ, зач. рч.д.

**) Вѣдалъ апостолъ, яко исполненный Духа святаго, же не мелъ пначей учити; и ангелъ зъ неба также престерегалъ же и самъ сатана пременялся въ ангела свѣтла. За его же сиравою мѣли быти лже апостолы.

клятвы якъ намѣстника Божого, а ключника высокихъ воротъ, бо бы его не пустилъ до неба. о не малую шло заправды. И такъ тое было не значно и тихо, ажъ ся выполънили дни, тожъ пакъ всѣмъ было явно и лихо.

А предъся волѣли тое зелживости мѣститися на Богу, или на истинныхъ уставахъ его церковныхъ, а нижли на уставахъ папѣжскихъ, бо и донынѣ многие ся голятъ, подобно и самъ папа. але южъ ихъ тымъ жадець не [(33 стр.) оплукаеть, пригода учить розуму, доглядають того с пилностью которимъ то повѣрено. Смотривши в вочи, смотрять изъ другого конца ку горѣ подпоясачи столца. Вѣдають южъ гараздъ чимъ были опукани. акгды тое добре обачать, и намацають южъ за тымъ всю годность познавають. а господского великого и пресветлого празника безъмала не за тую неформную процесію отступили, и с костела выкинути, тройческаго явленія Божества на Ирдани. Отцу повелевающе, Сыну крещающуся, Духу Святому свѣдѣтельствующу. с которого велебного празника и свята церковь свою злупилі да на тое мѣстце и в той день трехъ вѣнцковъ перѣскихъ посадили, и великую имъ учтивость чинят Бога запехавши. або не вѣрятъ же Христось Спасъ нашъ такъ чудовне крестился въ Ердани. або для вышеписаное петрефное процесии тое опустили. Кгдыжъ а ни в старомъ а ни в новомъ календару того свята не видати, такъ тежъ и в костелѣ не слыхати, не Божіе ли то, и церкви его святое соборное апостолское истинныи уставы опустивши, папѣжскіе и донынѣ многие на лицахъ своихъ явне носять*). ачъ и то якъ не певныи, не вси не завжды и не единако держать, едины поапостольску ростятъ, другіе покозацку голятъ, толко в томъ ихъ чищъ превышають, же и усомъ не отпуцають, а третие подъворску обрезають. такъ же и ниши церемонии и уставы меншии за болшими артыкулами вѣры, вси поменали и поницовали. толко еще и тое ажъ до тыхъ нашихъ часовъ въ единости трѣвало и стояло, [(34 стр.) свята празниковъ господськихъ,

*) Тутъ князь Гербестъ коли бы тотъ венець отъ него улетеный глушьствомъ и блуды, вложилъ тежъ на свою голову; кому бѣ в немъ власнѣй прпстало не хайбыжъ присмотрѣли людѣ.

кромъ Богоявленя, и парочитыхъ святыхъ. И имена мѣсяцевъ небесныхъ, чому до конца и тому стерпети не могли. што очима видимъ, ушима слышимъ, и сердцемъ розумѣймо. и выстерегатися таковыхъ богомрѣзьскихъ блудовъ умѣймо. што и сами бачать, и многіе не хвалятъ. А вѣды по старому вольчую приповестъ з ба-раномъ о воду выполняючи. якъ давно такъ и теперь недовѣрѣ-ями и отщепенцами насъ же венеруютъ, и многіе досады задають. што всѣ зъ стороны свѣта, зешлобыся з молчаньемъ скромне трѣпети. Кгдыжъ Спасъ нашъ блаженствомъ тыхъ почтіть, кото-рые невіны правды его дѣля, поношеня и розные досады и и укорізы трѣпять. Але зъ стороны истинное вѣры, непорочное церкви, терпѣти и молчати зле хулу на вѣру приймати. А то еще горше, же не кренкіе у вѣре, да еще оныхъ великіхъ вѣры правое начальниковъ сынове и внукове безъ всякое осторожности даются зводити, за которыми южъ и старіе к воли свѣту и тѣлу, замру-живши око духовное за телеснымъ починають блудить. В чомъ срокое личбы пастыреве, и учителиве ихъ въ день судный не вѣмъ будут ли волні, же молчать, а ни языкомъ а ни перомъ о тоє ся старають.

Часъ бы ся южъ за правды почювати и давно. бы потомъ коли будеть труднѣй, и помочи будеть не лачней, и прочая. Што жъ было чиніти оныхъ часовъ, въсходныхъ и полуденыхъ церквей пастыремъ, и начальникомъ, и всему вовецъ хрестіянству, за перъвымъ единымъ блудиті. чѣли имъ чотыремъ же **(35 стр.)** всѣмъ своимъ подвластными прі правде стояти. маючи по собѣ писмъ святыхъ яко оболокъ, к тому изъ самого неба прикладъ великій. Же тежъ первый ангель подысшися в гор-достъ а хотячи ровенъ быти вышнему. зверженъ естъ зо всимъ почтомъ з высоты. А иные чинове ангельскіе со страхомъ и трепетомъ стали въ своемъ везваню, или чину, крѣпко и неот-ступно, и нынѣ суть, и вѣчно будутъ. Также и наши начальници православное вѣры добре ся розмысливши, ач не без великого жа-лю мусѣли то вчинити, за што ихъ и насъ менять отщепенцами в чомъ безмала не своимъ титуломъ, иныхъ подписують. Претожъ тутъ хто боится Господа Бога, и святую правду его знаетъ,

нехай тому добре ся присмотрити очима верхніми и внутрішніми*) а нехай не боятся тыхъ плоньныхъ страховъ которіми грозять, же без того папы, и его календара жадець збавленъ быти не можетъ.

Подобній бы тому лякатися, который отступивши правое старожитное спасающее вѣры, и своего исправленья церковного, и присталъ до тыхъ многозмышленныхъ блудовъ, которіхъ чимъ будутъ болше поправляти, тым тое горше будетъ валяти **). и смѣлъ в томъ южъ не насъ толко, але и самого Христа потварити, мовячи. Же до тое едности и теразь значне насъ рачить вести през костелный календарь ***) самъ змысливши, и написавши, прівлащаеть Христа або своего папежа Христомъ именуеть.

Надѣто еще все, южъ не тылко дни и свята празнікомъ господскимъ и нарочитыхъ святыхъ угодниковъ Божіихъ [(36 стр.) отменили на земли, але и на небѣ лунного бѣгу дорочного дванадесятимъ мѣсяцамъ имена отъ начала свѣта ведле временъ и часовъ имъ даные, поотменяли, подобно у римъскую вѣру ихъ покрестили, хочачи и тыхъ под послушенство папы своего привести, абы и они без волѣ его нѣчого справовати не смѣли. февраля назвали мартомъ, а марта кветнемъ. бачітмися и май у нихъ змѣнить своего имене скутокъ. такъ и всѣ дванадесять мусятся меніти. штожъ дѣлати, коли то ихъ папѣ волно чинити. толко тое на него яко бы полихо. же имя отменити можетъ. але прироженья и skutку свѣше поданого трудно. Зимна в тепло, снѣгу в дождь пременити. то не римского Бога сила и справа. хотя бы и всѣ кардыналы собрали, до того не помогутъ нѣчого.

Къ тому еще жидове, ачъ Месияша правдивого не познали, але въ законныхъ уставахъ и церемоніяхъ, а звлаца в той наболюй, переходу израилского зъ Египта ****), где Моусеови Богъ самъ явне указалъ и мѣсяць на имя, и день мѣсяцевъ также. в чомъ розумѣю жадному увѣстися не дадутъ. а вжды и тамся кушено, праве

*) Суди хто рачить; толко мѣй бачене на оного судію отъ которого декрету делпберовати и апелевати не мощно.

**) И акцыя якобы о его кривду властную точіться.

***) Гербестъ глаголетъ.

****) О жидовской пасце.

у весь свѣтъ хотячи подурити, передъ своею великою ночью ихъ жиловскую пасху вполни марта поставили, сполна недель чотыри напредъ. хотячи ихъ отменою мѣсяца подманути. што никгды отмены отъ часовъ Мойсеовыхъ ажъ до нынѣ не мѣло. Якожъ предся ихъ в томъ нѣкоторіе винують же поблудили. в чомъ бы менший дивъ хотя бы тые и поблудили. Але если всего свѣта голова заблудила, на целый дивъ походило. ||(37 стр.) А ведже тое знати гараздъ, и не есть тайно хотячому правду познати нѣ троха, же не идетъ имъ такъ о жида, якъ о правовѣрныхъ. Розными а дивными шутами, лавки подѣставляючи, на которыхъ скоро бы хто усель, заразомъ бы ся на суши охинулъ по уши.

Бо зле и небезпечно королевскіе и княжацкіе уставы и декрета нарушати и ламати, а о Божихъ пакъ якъ маемъ розумети, о которыхъ нарушеню в добромъ баченю страшно бы и помышляти.

А то все справа тыхъ новоименъныхъ законъниковъ, котрымъ упрікрилося звати християны, прозвалися езусіяны, или езуитаны. ни на чомъ старомъ не хотячи переставати. А достатокъ великій на всемъ зъ стороны свѣта маючи, робити чого потребного не хотять, такъ они старое поруть, да опять пошивають, але южъ у первый шевъ где духовное око смотріло, телеснымъ далеко не трафляють. Кгдыжъ тое с тымъ такъ близко, якъ востокъ отъ запада. А ижъ сами мало видять, мнимають же южъ на свѣтѣ вси слепи, и южъ з оного своевольного буйства, не маючи што далей чинити. Которий ся з нихъ улезъ в одежду имене пастырского, оного святого і богоразумного мужа Генадіа патріярха константиноградского, власные щиріе новые вымыслы свои подъ именемъ его святымъ и подъ именемъ зацного дому великое фамиліи княжати. В чомъ обадва не суть вицъни, намъ показываютъ, и за особливый упоминокъ быти мнімаеть. розумѣючи же заразомъ похвалять и скоро увѣрятъ

Отпись на листъ виленскихъ унитовъ, 1616 г.

Отпись на листъ унитовъ Виленскихъ, которые усиловали свое лестное отступленіе отъ Восточное Церкви къ Западному Костелу слушное показати, которымъ къ воли сесъ листъ зъ Слущка стался худшимъ во презвитерохъ Андреемъ.

Униты якъ ужъ леств жаломъ воюють,
Манью моцнѣть, благочестіе неують.
Косою лукавствомъ вытнѣють квѣты.
Ослою наострѣны Богу не пѣты.

Сынови моему Яну отъ Господа Бога всего добра
зычу.

Знову з материнскимъ упомнѣнемъ ставлюсь предъ тебе сына, а то въ зламаныю вѣры Православия старожитного Греческого къ нынешнимъ нашимъ вѣкомъ памяти, послушенства спрофонованого костела римского отъпалесь; якожъ не меншую потѣху оттуль одержаламъ, же тмѣчы слова мои в листѣ першомъ надъ слоуце яснѣйшыя даремно працювалесь. Моцнѣйшее бовѣмъ едино слово материнское, а нижли сыновскихъ прожныхъ словъ безъ личбы; то, мовлю, видѣчы, же се платитъ хотѣло матце напоминающей, але ся не заплатило, зачимъ розумѣю нелядаяко зъ упадку повѣстанье. Гдѣ ку зрозумѣнью повторившы мое першыя слова, нынѣ знову указать неотмѣнную старожитность нашего Православия, а вашего кривославия; тутѣжъ и на иныя вѣтры и оболочки лѣто ясно промѣнистое, мовлю, в манѣй потварый, неправдѣ, легкомыслостей, ча-

чокъ отъ пустошашныхъ дѣтей сталои матеры указующыхъ: роспрошеть, указать такъ, яко ты ся въ своемъ писанью бадаешъ, постановиламъ; и того чогось хотѣлъ зъ азбуки, азбуки ты научить, кдыжъ зъ псевдологии не бачу, neque humanarum, neque divinarum rerum cognitio, то есть: „ани Божескихъ, ани чловѣческихъ речей розуму.“ Але толко она вытрыснула маѣю, а тая *vanitas vanitatum* засмаковала, а прожне, бо за тымъ то укаже, же имя ваше маѣя, а прозвище *vanitas* оно мѣнуеть, а сее вашу правду указываетъ. Оба теды тые тытулы сталости вашей належныя и мы зъ святое памяти Мелетиемъ, Патрыярхоу Александрийскимъ, даруемъ и умоцняемъ.

На оныя слова в листѣ моемъ, не унияцкимъ, але православнымъ крещениемъ тебесмо обдарыли.

Спомянулесь проклятыхъ пурковъ памъ брыдкихъ, а вамъ розумельемъ о ходотайствѣ Збавителя нашего близкихъ, неналежне. Бо ани тое, ани овое мѣлесь быть указать, але довести, же нашихъ святое крещение иновѣрцомъ помощно. Если же помощно и добро, а чему жъ той матце, которая нимъ тебя облекла, ты ся сталъ непотребнымъ. А то фундаментъ спасення нашего вѣра и крещение, а хтожъ ты нимъ прыоболокъ, аза не отъ небесе Богъ, яко свѣдчытъ Авъгустинъ: *Baptisandi potestatem Dominus sibi tenuit, servis ministerium dedit**)—то есть: „силу крещения Господь собѣ удержалъ, а слугамъ услугованье далъ.“ Отожъ ведлугъ того розуменья, вѣрою, крещениемъ нашего православия погордѣвши, Богомъ гордишъ, и не отъ насъ еси отпалъ, але отъ Бога. А не мѣлесь быть того учинить, бо и за то на крещении шлюбывано, жесь мѣлъ оного шлюбу до смерти живота своего додержать, яко научаетъ Грыгорый: *Tunc enim veraciter fideles sumus si, quod verbis promittimus, operibus complemus*,**)—то есть: „въ той часъ бовѣмъ правдивое вѣры естесмо, если нто словы обещуемъ, дѣлами исполняемъ“. Але и жесь

*) *Evang. Ioan. tract. 5.*

**) *Homil. 29.*

того Богу не додержалъ и шлюбующымъ за тя, зосталесь пусть Церкви Божое, в которой его то былъ взялъ. Вѣдаю, же речешъ: крещениемъ не горжу, а тоее церкви не слушаю; добре речешъ, бо такъ есть, што Августинъ такъ тую тму розъяснилъ: *Non omnes, qui tenent Baptismum, tenent Ecclesiam*,*)—то есть: „не вси, которые держать крещение, держаться церкви“. Хлюбъжесе ты крещениемъ матки наше, але она о тобѣ знать не хочетъ. За тымъ ты держышь крещение, а въ церкви не естесь, прето а ни тя оно ползуетъ. Мы зась, окрестившыся во Троицу Единосущную, естесмо в той церкви, отъ которое той даръ маемъ, то есть от своихъ святѣйшихъ восточныхъ пастырей. Ты зась нынѣшнее манѣи не естесь сынъ презъ ее крещение, але нашимъ есься к ней прыдурылъ. Прето въ церкви нашей не естесь, а въ своей теперешней не окрещенъ презъ тотъ способъ, яко слышишь. Розважай же якъ хочешъ: албо зостать пры матери правдивой, которая тобою болѣла, поруганье, уплевание, бичованье и распятие.... и нагость твою крещениемъ приодѣла, албо пры сей улюбеной, которая, одершы тя зъ святое шаты, вывѣвши за лобъ с того соборного дому в нерядный, яко услышишь, домъ упровадила; где облупившы тя з цнотъ, мовлю, лупѣжца зъ облупленнымъ гражданину (по Богословцехъ) на странѣ далекой службы очекивають. Отожъ маешъ силу слова, штомъ писала въ першомъ паракграфѣ листу моего до тебе.

Противно есть становенье Папешское святымъ Отцемъ, бывшимъ на седми соборахъ вселенскихъ.

Православная Каѳолическая вѣра Духомъ Святымъ на Никейскомъ первомъ и Константинопольскомъ четвертомъ соборахъ достаточне есть укгрунѣтована и запечатана, а то въ постановеню гасла. Але потомные папезы тымъ соборомъ святымъ се спротивили, кгрунѣ нарушыли, печати поламали; прето папезы суть противниками соборомъ святымъ и справѣ Духа Святого.

Хотай едно поровнати першихъ святыхъ соборовъ науку, мовлю Никейского первого и Константинопольского четвертого еперал-

*) *Contra Dion. lib. 5.*

ныхъ, с твоимъ осмымъ Трыденьскимъ зборыщемъ, обачымъ если тогожъ Духа овая послѣдняя сынакгокга до запечатанья артыкуловъ вѣры мѣла, яко оныя першыя святыя отцы. Они бовѣмъ по Никейскомъ соборѣ собравшысь до Константинополя contra Macedonium, первый канонъ написали: Custodiendam esse fidem 318 Patrum, qui apud Nicaeam Bithiniae convenerunt ad anathematizandam omnem haerezim,—то есть: „иже въ Никее Батиней святыхъ отецъ триста и осемънадесятъ вѣра твердо да держаться, сошедшихъся на проклятие всѣхъ еретикъ.“ Тужъ достаточне написавшы Символонъ безъ онаго словка на Духа святого *и отъ Сына исходяго*, на увесь свѣтъ за ненарушную печать и гасло подали: Credimus in Spiritum Sanctum Dominum et Vivificatorem, ex Patre procedentem,—то есть: „вѣруемъ и въ Духа Святого, Господа животворящаго, изъ Отца исходяго.“ Где по нынешний день, збывшы многихъ геретыковъ, претрвавшы многихъ тырановъ, тое святое печати вцале церковъ кгрецкая доховала, а римская спрофоновала. Et subscripserunt 150 Episcopi, qui in eodem concilio convenerunt,—то есть: „и подписали ꙗкоже Епископовъ, которые на той соборъ собрались.“ Варовали, мовлю, свои святыя уставы единостью зъ соборомъ Никейскимъ. Откуль двѣ причынѣ быть повѣдаю: первая, ижъ той же Духъ Святой на томъ Константинополскомъ соборѣ справовалъ, што и на Никейскомъ; вторая, же противъ оного Македония геретыка духоборца, тую печать албо гасло кгрунтовне и не недостаточне зложили и всему свѣту передали. Ото маешь оныхъ святыхъ отцовъ зъездъ и вѣру. Чытай же знову Флоренский синодъ, если ся обычаемъ оныхъ святыхъ отецъ починалъ, вырозумѣй. Approbante hac sancto synodo Florentina definimus, ut haec fidei veritas ab omnibus christianis credatur et suscipiatur, quia Spiritus Sanctus a Patre et Filio aeternaliter est,—то есть: „похваляемъ и той святой соборъ Флоренский, уставуемъ, абы тая правдивая вѣра

*) Vide Garan. summ. consil. fol. 87.

отъ всѣхъ христіанъ вѣрныи принята была, иже Духъ Святый отъ Отца и отъ Сына вѣчно есть.“ Двѣ тутъ справѣ противныхъ святому собору четвертому Константинопольскому повиненъ быти: первая, же отъпадаетъ сей сидонъ еднѣи зъ Никейскимъ и Константинопольскимъ соборами, не перестерегаючи и не наслѣдующи ихъ вѣры; вторая, значная противность у призначу вѣры о святомъ Духѣ. Тамъ мовитъ: отъ единого Отца исходячаго, а тутъ: отъ Отца и Сына, *quia Spiritus S. a Patre et Filio aeternaliter est*,—то есть: „поневажъ Духъ святый отъ Отца и отъ Сына вѣчно есть.“ Ото *non aeternaliter*, не вѣчно, бо тамъ тѣе святыи отцы противъ духоборца того не писали, а затымъ а ни вѣрыли. Тужъ ми до вѣро помысли свои глыбокии разумы албо слова, которые мовишь в листѣ: не маешь у братчиковъ Духа Святого. Тамъ то, лукавче, Духъ святый пребываетъ, где его уставы цѣло и ненарушено ховають. А хтожъ зъ святыхъ вѣды вамъ о то приговарялъ, чытай Теофилакта, колюмну церкви святое греческое: *Sane latini male haec exponentes et minus recte intelligentes dicunt, quod Spiritus etiam ex Filio procedat*,—то есть: „вѣнцы латинницы зле то е выкладають и недобре разумѣють, повѣдаючи, якобы Духъ Святый мѣлъ походити и отъ Сына.“ А што на то мовишь, же ревоковалъ знову Теофилактъ святый тыхъ словъ, гдѣсь еси знашолъ листъ его на Вытыканѣ в Римѣ. А хтожъ неправдѣ кажетъ вѣрныи, ото у меня, яко слышалъ, соборъ Константинопольскій крѣпкъ вѣры, а не Вытыканѣ. А Дамаскинову ревокацію гдѣ знайдешъ, который яснѣ написалъ: *Ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus*,—то есть: „отъ Сына бо вѣмъ Духа Святого не мовимъ“. Але чему крѣцкими слупами церковными подпираю такъ важный соборъ, такъ яснѣ всего свѣта вѣру, приглядись Леонови, чотырнадцатому папѣ рѣмскому, чему онъ вышелъ с костела въ Кралней, кѣды спѣвано Символъ съ придаткомъ слова и отъ Сына? Чему онъ то призналъ, же того оныи святыи отцы не вложили, а чему жъ треклятыи приложили? Речешъ, же объяснили для герезыи. А хтожъ, пытаю, мѣлъ перво вѣдать о герезыи, аза не онъ сторожъ церковный Лео? Къ чему жъ се то онъ противилъ тому

словьку? Поневажъ потребу повѣдаешъ,—чему декретъ по долгой диспутации учинилъ, абы того словка и отъ Сына до Кредо не прикладали? Чему таблицы двѣ сребрныя вырывши, Кредо без при- датку, зъ анафемою хто бы иначе училъ, в костеле прибить рос- казать? Аза не забѣгаючи объясненю тому, онъ то чинилъ? Аза не видѣло его внутренее око, якие противники по отходѣ его Духу Святому мѣли повстати? (Хочай Борониушъ все на умоцнене сто- лницы Римское, але несправедливе писалъ, еднакъ правду, не хочечи, рекъ в тымъ мѣстцу.) Отожъ твое объясненье. И то што усилуешъ показати, же для герезыи, правда же зъ герезыи. А которую жъ новую тарчъ еще противъ того острого кроту, слоная той яс- ный блудъ римскихъ вашихъ пастырей, изнесешъ? Аза не покру- шила матка безъ личбы заслоны с паучыны зробленые, ляменту- ючы васъ сыновъ выродныхъ? Штожъ она доказала повторать я не хочу, але для короткости тымъ той аргументъ мой замыкаю: Нимашъ у унитовъ нынѣшнихъ Духа Святого, бо се згодили зъ ге- резыею о Духу Святомъ, дваи початки ему даючи; за тымъ сакра- ментовъ святыхъ не мають, и не могутъ ся познати правдивыми христянами, кдыжъ гасло вѣры превиркнули. Немашъ ни по- ровнанья въ ихъ зборыцахъ становенью и науце зъ святыми со- борами оными на увесъ свѣтъ яспыми; бо тамъ Духъ Святый хо- тѣлъ такъ, а тутъ противникъ Пана такъ розказалъ. Прето про- тивникомъ се Духа святого называетъ. Нимашъ лентиме (legitime) идучыхъ старшихъ у нихъ, толко вдираючыся квалтомъ на тые уряды вступують; не рядить таковыми всѣми Духъ Святый, кото- рые ламлють sprawy его, якосъ мѣлъ в заданью речи моеи и въ поровналью соборовъ святыхъ зъ вашими Флоренскими, Трыден- скими статутами. То маешъ перьшый нерядный домъ, въ которомъ чистости Духа Святого немашъ, до которого тя манѣя запроводила. Але ты предсе слухай далей.

Герсть манѣи мовить: все у васъ добре, сакрамента добрые, вѣра добрая,—едно послушенство не отдасте единой главѣ всего свѣта римской, бо Кирылъ, Флавянъ, Афанасій, Златоустый, па- стырские крещкые, до оногось утѣкали, и его за голову мѣли. А чы снитьтись, чы ли такъ зъ зламацье вѣры Господь Богъ розумъ твой

роздѣлили? А чымъ же ты того подопрешъ, чы канонами, которые бы тыхъ філяровъ научали до Рыму ся о помочъ и на справу утѣкати? Але тамъ я тебѣ укажу што иного, а тымись то бы мѣлъ найслушне указати; положылся на доводъ Пелядия, Созомена, але и тые не инакъшую прычину бытъя тыхъ свѣтилниковъ в Рымѣ быти кладуть, толко *fortuito casu*; для гerezый на своихъ столицахъ жить не могли, бѣгали по разныхъ сторонахъ. А же папѣжъ цесара за Златоустаго клялъ, теды то чынилъ яко споль истинный братъ, яко листъ его свѣдчытъ: Гласъ крве брата моего Иоанна вопиеть ко Богу. Бо на онъ часъ не такая едноть по всѣмъ свѣтѣ трвала, якуются вы склѣтили: не противна была соборомъ святымъ и Духу Святому, яко нынѣ тая ваша; не вѣдали отцы святыя оныя на онъ часъ Духа Святого быти отъ Сына, не вѣдали о пуркгацыи вашей, але за такового тые святыя отцы бытъ розумѣли Папежа, чымъ сами были, братомъ, а не паномъ оный имъ былъ, а за тымъ не отцемъ. Милость братерская Папезовъ побужала до писанья листовъ добродѣйствъ, клятвъ, а не звѣрхности. Мѣли они свое *diocesie* такъ, яко и онъ свою водлугъ канону святого Никейскаго. Александрийскій ровную моцъ мѣлъ такъ яко и Римскій. Мовить канонъ шестый святого собору первого Никейскаго: *mos antiquus perdurat in Egipto vel Libia et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habet potestatem, quoniam quidem et Episcopo Romano parilis mos est*,—то есть: „давныя обычаи нехайся заховують, абы во всѣхъ краинахъ тыхъ, которые суть около Египту, Ливией и Пентаполю, Александрийскій Патріарха ровную моцъ во всемъ мѣлъ, яко и Епископъ Римскій.“ Поштожъ тамъ Афанасей утѣкалъ, чы по листъ заклиналный? але онъ такую жъ моцъ мѣлъ, яко и папезъ. Затымъ повинни бы идучые отцы восточныя не до Римскаго, але до Александрийскаго Патрыарха в потребахъ своихъ утѣкати, яко той же канонъ учить, але тое тамъ бысть ихъ сталось *fortuito casu*, такъ, яко слышалъ. А стороны нынѣшнихъ святѣйшихъ Патрыарховъ нашихъ, жесь ты з ними въ згодѣ, хочай то *litteretu patule*; але дай то, чогожъ болшъ хочешъ, то и з нами. Кгдыжъ мы вси

сталымъ сердцемъ въ сполечности Святого Духа вѣры естесмо. Зевлохъ то, зъ западу, гнилый вѣтеръ тую новину прынѣсь. Ражу а ни ты, а ни я, тыхъ басней ку замыдлещю правды приймать нехотѣмъ. Штожъ и ся отступило речы, давши той покой, па оную першую такъ отповѣдаю.

А ижъ болшихъ рацый па подпоръ своео манѣи не маєте, толкѣ тые, прето южъ то вамъ не разъ, не два, але безличбы презъ друкъ отъ покорныхъ правдивыхъ сыновъ церкви Божое указано. А ни бовѣмъ бысте тыхъ святыхъ отцовъ в Рымѣ звѣрхность папешкую умоцняеть, бо того с каноновъ не укаженъ, а ни тежъ нынѣ годиться с противниками Духа Святого товаришеть. Если тамъ было братство безъ блудовъ въ вѣрѣ, безъ вынеслости пыхи, а пынешнее ваше въ вышпоценю догматъ розно яко небо отъ земли, толкѣ бы имъ за носы васъ водить, а вамъ ихъ слухать. До такое унѣи они васъ довели, абысте сполковали зъ беззаконными церемонияты, абысте ихъ видечы, брыдкие злости хитрости, лтуки, волчыя покоры, на нихъ не волали, то для того они васъ потребуять до манѣи. Южъ певне не для порады, бо по старомусте прожпые трутни; а если который извясливый противъ вѣрныхъ зпайдеться, ихъ же то инструментъ, мѣхи пекелного коваля. Отожъ масшъ другую госпѣду своео утечки.

Babylon aut confusio, sicut inquit Divus Chrisostomus.
Вавилонъ албо затворжене розуму от злости и страсти,
яко мовить святой Златоустъ.

Confusio enim vocatus est id quod Babylon sonat,)*—то есть „затворжене бовѣмъ названо есть тоежъ, што Вавилонъ брмить.“ До того то ты дому вавилонского, албо закаляного нерядами упроваженъ, якомъ тобѣ писала; але ты, бачу, оттоль Богу дякуешъ, же ты в тое замѣшанье управилъ, яко слышишъ святого Хризостома о Вавилонѣ. Вышолесъ зъ Ерусалиму до Вавилону, албо такъ попросту зъ обѣту царствия небесного до замѣшанья непри-

*) Homil. XXX.

ятеля душъ людскихъ. А хочешъ ли вѣдать што тамъ в той конфузии за кѣсподыни? Ово я тобѣ снадне укажу. И видѣлемъ, мовить, невѣсту прыоболочоную в порпуру и кармазынь, и узолочена золотомъ еси, маючы кубокъ в руцѣ своей полный брыдливости и плюгавства; а на чолѣ ее имя написано Вавилонъ, матка вшетечества. *) Але то о старомъ болдохвалскомъ Рымѣ албо Вавилонѣ мовить. А южъ ми ту не перескочышь, ово дамъ тобѣ интерпретатора, то есть выкладача тыхъ словъ, доктора. А доктора такового, на котомъ ты увесь естесь мовою, а не вѣрою, Геронима, мовлю, святого, который пишетъ: *Cum in Babylone versarer, et purpuratae meretricis essem colonus et iure quiritem vivere,* **)—то есть: „кѣдыжъ мшикаль въ Вавилонѣ, то есть в Рымѣ и шарлатное перядницы былемъ обывателемъ и права римского заживалемъ“. Отожъ маешъ святого Еронима, розумѣючого невѣсту не старый Римъ, ани цесарей поганскихъ, але пынѣшній костель и старшого твоего в немъ. Бо южъ цесары на тотъ часъ християнские были, и подъ правомъ духовнымъ, але не ряднымъ быть в Рымѣ той святой мужъ, бо Дамасъ папекъ южъ былъ умеръ, пасталь якийсь вѣрутный збродень, же ажъ мусѣль Еронимъ святой до Ерусалиму з Вавилону, албо затрвоженья, утѣкать. Отожъ правда, же южъ вырозумѣешъ, же не зе злости бачу тя в томъ плюгавомъ дому з мерзеного кубка пѣючого, але с такого розумѣня, яко слышышь Гипполита, которого тежъ привелъ будьто собѣ на помочъ. Але и того не инакшое розумѣне о той конфузии было, и иныхъ без личбы святыхъ. И и теперъ ревностью материнскою страпена, знаючыся в томъ, жемъ ты поцтиве сплodiла, в домахъ зацныхъ святыхъ выховала, бачачы ты одешлого в той мизерной домъ, слезне упоминаю: вернися до церкви святое. А хтожъ не утекаеть з Вавилону, а хтожъ отъ тыхъ окрутныхъ наносвъ здоровъ быть може?

*) Апокалипс. гл. 37.

**) Tom. 7. fol. 39...

А на плонныя казкі то маешъ.

Пишешъ в листѣ разъ Потѣевъ, предводителя вашего, который мѣлъ зъ гайдукомъ в рынку Виленскомъ. Не такъ, якъ ты мовишъ, абы за вѣдомостью братскою то ся тамъ стало, але напоминанье то Божое было, яко Сосипатръ философъ пишетъ: *admonitionum duo sunt genera, alterum acriter objurgans, alterum leniter curans*,—то есть: „напоминанью двой есть рожай, иншее остро карающее, иншее лядаяко albo легко фрасующое.“ Хотѣль Богъ тымъ напомнимемъ обернуть отъ его прелукавое дороги. Але онъ улюбилъ пространный путь сребрный, злотый, перловый, ланцуговый, ублажытельный отъ всѣхъ гинучыхъ. Вшакъ не знѣслъ того напомнимя Божего скромне и безъ помсты; але на всѣхъ мукъ мученый не повѣдилъ того, што ты на братство кажешъ. О томъ покой, бо южъ тамъ оба, где имъ зготовано. И вы мало за што маєте тому предводителеви своему дяковать, кгдажъ той васъ в тачкахъ *do confusii* отвѣзъ, той васъ перядницы приказалъ, иже сталые гонители правды будете, за васъ прысягъ, и вымѣтачами, пецухами, прокураторами, секутниками, того дому перядного кгосподарми зоставилъ. За чымъ не святое памяти нехай будетъ, але треклятое.

Дыспутацыя ваша теперешняя виленская.

Пишешъ ми, же вызываемъ на споры страдалцевъ сыновъ церкви святое мое вѣрне любимое братни, и мовишъ, же ся мое псевдо-логии глыбокое боячы не становили. А с кимжесь то ты диспутовалъ, поневажъ напы тамъ не были, а штожъ то ты тамъ за трымфъ звыйграное строишь? Чы не стялъ то ты на тотъ часъ чеха, чы не змѣрылесь то ты былъ локтемъ вѣтру, и чы не с те-пѣмся то ты потыкалъ, што есть найшалаеншая на томъ свѣтѣ? Давши тому троха покой, повѣмъ ти о томъ (хочъ его лѣпѣй а нижли я знаешъ) когось то вызывалъ на тую брань. *Incircumcised qui blasphemasti castram Domini*,—то есть: „необрѣзанный который хулишь наметы Господня.“ То належитъ вызывающему. Але што кроткій Давидъ: *Nec pertimescam, inquit, corporis proscritatem cum insipientem noverim*

mentem tuam, quem sciam te esse adversarium Dei,— то есть: „не боюся, мовить, великости тѣла твоего, кгдажъ в кглупствѣ неласкавость мысли твоея, которого вѣдаю быть противникомъ Божиимъ.“ Еднымъ словомъ, яко онъ воинъ, каменемъ даль бысть въ сердце, мусѣлъ бысь пасти. Але што штуки ваши та суть стрѣлы добре вѣдоми. Албо ся южъ о правду Божую не просѣдѣлъ в той безднѣ, которуюсь ко мнѣ писалъ? А комусте вы коли слова додержали? Але не дивъ Богу невѣрнымъ бывшимъ людемъ и овшемъ. А до того вѣдали добре, же не на диспутацию ихъ взываете, але на посмѣвиско, што ся указало з баламутни вашее въ концу, кдысте переперли шести. Отожъ есь выгралъ, на томъ соборѣ вашомъ. Когось то переперьъ? Своихъ же бехуровъ дурный лейзеръ. А штожъ тамъ за доводы и одводы лихне з недобрыми, непевные з несправедливыми? О тожъ есь выгралъ курка на костелѣ. А чогожъ хочешъ? Скаржышся, же с тобою не диспутуютъ; я тебѣ скажу: сумнѣнье не кажетъ. Але ты чому и для чого диспутовать хочешъ? Диспутуй же о то з Ляментомъ, который вѣрный сынъ церкви Божое его (а не іеретыцы) писалъ. З ним ся то тамъ было стерти, не зъ своими бахурами. Оттуль то мой писарь вашу унѣю манѣею назвалъ. Вшакъ умѣемъ по латынѣ; *манія significat шаленство, албо отступлене розуму.*

Убозство папежа теперешнего.

Задивоваламсе тежъ, кгда пишешъ о убозствѣ твоего папежа. Правда же есть убогий, але в цноты убогий, але в повинности; стороны зась дочасное намъ марное мастности зъ едное шкортацши выборние обѣдъ и вечеру зъ своими дворяны мѣти бы могъ. Еднакъ есть и в то убогий, бо болше еще маеть тоее сѣрки зобрати на поджогу въ день страшный воздаяння; южъ бысья ты зъ своимъ богатствомъ не дотиснулъ до его убоства. А онъ южъ за золотомъ и Бога не знаетъ, за золотомъ самъ ся Богомъ учынилъ. О чомъ мовить: *Nihil miseri^{us} est, quam propter nummos Deum continere,**)—то есть: „немажъ ничего нецнѣйшого, яко для сребролюбя Бога пребачыти.“

*) *Hieronim. ad quen.*

О Митрополитѣ.

А о своемъ митрополитѣ *с s a v i t e* што намъ скажешъ?—Законникъ, увесь ся выдалъ, абы законъ Василя помнажалъ. Правда же законникъ онъ той фарысей, што искушалъ Христа, и Василя якогось новотного законъ множить, в чомъ Богъ ему судия, въ якуюсь гипокрызыю удалъ. А чему тоее покоры не зажилъ, ено надъ попомъ, покинувшимъ манѣю за Потѣя, кгда бороды вырвалъ? А ты его такъ барзо покору залецаешъ, снать то о васъ Господь нашъ Исусъ Христосъ рекъ: *Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra,*)*—то есть: „вы есте, которые ся оправдаете предъ людьми, але Богъ зрѣть сердца ваша.“

И о той дорожѣ вашей што и ляхомъ и русиномъ ся указовать мовить: *Ingreiens duas vias, non habebit successus*, то есть: „ходяй двома дорогами, не одержыть дѣдѣцтва“. И тое тежъ подобенство палежное не зоставлю: *Argentum cum sit candidum, nigras tamen ducis lineas ut stamnum, ita quondam alia species est, alia facta*,—то есть: „сребро хотяйже есть бѣлое, еднакъ черную тѣнь пуцаеть, за едно тежъ и цына, такъ кгда иная есть тварь, а инакшые учынки.“

Учоные в манѣи.

А кого то тамъ маєте в манѣи?—Повѣдаешъ, же людей зацныхъ, учоныхъ, неволочасыхся отъ панства до панства з баламутпею. А якожъ есте набыли манѣи, если не презъ волокиту панства? Кого ми з насъ укажешъ, хто такъ бѣгаетъ, какъ ваши? Не далеко имъ Вавилонъ albo конфузя; недалеко бискупы, недалеко Киевъ, недалеко Минскъ, Бѣлая Русь, о околичныхъ мѣстечкахъ, селахъ немовлю. А добре чинять, кгдажъ такъ о нихъ розумѣемъ: *coelum non animum mutant, qui trans mare currunt*,—то есть: „небо не умыслъ пробѣгаютъ, которые моремъ бѣгаютъ“. О наукахъ ихъ маснѣ певность, же ся завше учать, а николи в

*) Luca, XVI cap.

розумъ истинный прийти не могутъ. То маешь о манитахъ сынахъ Вавилонскихъ, а о сынахъ Сыонскихъ, которыхъ баламутаи и волоцугами зовешъ, чинишъ то с таемное зазрости, противъ цнотѣ воюючы. Зазрость бовѣмъ цнотѣ пероздѣльный товаришъ. Мусять-се преходити отъ града во градъ, кгда ихъ ваши выпихаютъ. Потужна есть Вавилоня, яко самъ сынъ Божий мовитъ: Аще мене изгнаша и васъ издженуть, не можетъ быти ученикъ надъ учителя. Стеснены суть сыны Сионские, чекають оного слова: паде, паде Вавилонъ, градъ великий, и бысть жилище бѣсомъ.

Отожъ маешь на аргумента пробацые, або рачей сиѣданье, а на обѣдъ ся в короткомъ часѣ полѣпшымъ, в чомъ ти ся не догодило. Прыймуй вдячне.

Отожъ маешь и часки дѣтинные, сталои матеры указующые, где южъ тыхъ твоихъ заволяныхъ листовъ не зычала бымъ собѣ, а звлаца такихъ далей чытать. Еднакъ замкнувши жалосною печатю смутное сердце, нарекшы такъ Богу: се азъ и дѣти, яже ми еси далъ Господи.—Навернися сыну мой, молю тя до православия нашего. Кгдыжъ даремно вѣкъ той жыти будешъ, если той путь не знайдешъ, которыйсь стратилъ. Штобымъ розумѣла о твоємъ сердцу, же похочешъ ярость преломити, до чого и я молитвою моею въспомагати тя не престану. Мѣйся добре. Зъ Слущка августа 14 дня не по попованому, року 1851.*)

*) Въ копiи, хранящейся въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ (№ 239), помѣщенный документъ заканчивается слѣдующими словами: *зычу всего добра тобѣ матка Пелагія Киприяновна Гегевичовна.*

Verificatīa niewinności,—сочиненіе, изданное виленскимъ православнымъ братствомъ въ защиту возстановленной іерусалимскимъ патріархомъ Теофаномъ западно-русской іерархіи.

(Изданіе первое, 1621 года.)

|(1 л. загл.) Verificatīa niewinności:

Y omylnych po wszytkiey Litwie y Białey Rusi rozsianych, żywot y uczciwe cnego Narodu Ruskiego o upad przyprawić zrzadzonych nowin, pod miłościwą Pańską y Oycowską nawyższey y pierwszey po Panu Bogu narodu tego zacnego zwierzchności, y brzegu wszelkiey sprawiedliwości obronę, poddane chrześcianskie uprzątnienie.

Lipsius.

Nihil quidquam tam probè aut provide dici potest, quod non vellicare malignitas possit.

Nic nigdy tak ostrożnie y ciele wyrzec się nie może, czegoby złość szypać nie mogła.

(1 л. загл. об.) *Levit: cap. 19.*

Non facies calumniā proximo tuo, nec vi opprimes eum.

Nie będziesz potwarzy kładł na bliźniego swego, ani go gwałtownie utiskać będziesz.

Tamże:

Non eris criminator, nec susurro in populo.

Nie będziesz potwarcią, a ni podszczuwaczem między ludzmi.

Hierem. cap. 22.

Haec dicit Dominus: Facite iudicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris.

To mowi Pán: Czyńcie sąd y sprawiedliwość, y wyzwolaycie gwałtownie uciśnionego z ręki potwarce.

D. Chrisost. Hom. 43. in Matth.

Non iniuriam pati, sed iniuriam facere, malum est.

Nie cierpieć krzywdy, ale czynić krzywdę, zła rzecz iest.

|| (2. II.) *Czytelniku Miłościwy y Łaskawy.*

Potwarz, która iest fałszywe z nienawiści, poszłe zaoczne udanie, ponieważ tey własności iest, iż y dobremu a niwczym niepodeyzranemu człowiekowi na uczciwym uymę czyni, y do ludzi fałsz za prawdę udawszy, tak ie a nie inaczey o spotrwarzonym (nie dając mu do okazania swey niewinności mieysca y czasu powinnego) rozumieć upewnia. To też ma z natury, że y nymędrszego y nyniewinnejszego trwożyć zwykła; za czym by też naobłudnieysza była, lekce ważona być niema: Ponieważ nic iadowitszego nimasz coby nad nie uczciwe ludzkie bardziey łżyło, sromociło y mazało, a co by większą nienawiść w ludziach y naprzeciw niwczym niewinnemu pobudzało. *) Kamieniem uderzony, mowi Athanazyusz S., szuka lekarza: **) lecz potwarz szkodliwsze niż kamienie rany zadaie. Iest abowiem potwarz iakoby strzałą zadany raz, nieuleczony. Ale temu

*) Eccl. 4.

**) Apol. 1.

wszytkiemu sama prawda zabieć może, y rany te zaleczyć, która gdy bywa zaniedbywana, rany im daley tym bardziey się szerzą, y bolesnieysze stawiaią się. Potwarce abowiem, ktorzy ią udawać y szerzyć umieią, nad wszelką ią prawdę wynoszą, y mimo Boga, który być temu dopuszcza, oycowi kłamstwa y z wiekow mężo-boycy, ktoremu imie Diabeł, to iest potwarca,*) nad niewinnością z umysłu bestwić się dopuszczaią. Dla czego z powinności czucia o sobie, każdy naobłudniey, iakośmy rzekli, spo|(2 п. об.)trwarzony, radzić o niewinności swey iest powinien, aby w oczy postawiona niewinność, przynamniey baczných ludzi po sobie pociągszy, intentanemu przez nie złemu wstręt uczynić mogła. Bywać abowiem to niegdy zwykło, że y prawdę po sobie maiący a milczący, przegrywa: a wielomowny y iawnym fałszem wygrywa.

Y acześmy rzecz tę, iako iawne fałszywą, niechcąc iey z naszey strony głosić, mimo się puścić byli umysłili: Gdyż y pod czas Moskiewskiey Expediciey toż nas od tych że ninać dobre niepamiętných ludzi fałszywie potykało, y zamilczanie iak niebyłe znikło. Wiedząc to dobrze, że nie cierpieć potwarz iest rzecz zła, ale czynić, y też cierpieć iey nie umieć, według Złotoustego św.***) Bo iak gdyby kto ubogiego człowieka bogatym nazwał, y chwalił go z tego, chwała ta bynamniey nie należy, tylko śmiech stroi: rownie y gdy omylnie potwarzany kto bywa, do siebie tę potwarz należeć rozumieć niema.

Ale iż się iuż aż nazbyt szeroko, y nadder wysoko na wszytek zacny narod nasz Rusky to złe rozlało y wyniosło, tu zwłaszcza w Wilnie, gdzie iuż z starożytney relligiey Rusią y obcować, y handlować, y gadać przełożeni ratuszni y apostatscy z swych mieysc y kathedr zakazuia: a co trzecie słowko, to nas zdraycami oyczynny y szpiegami Tureckimi szkaluia, y bezecnia, y iuż kilkunastu uczciwych teyż starożytney relligiey mieszczan Wileńskich, ludzi nigdy niwczym niepodeyzrzanych, bez żadnego Delatora, (gdyż

*) Joan. cap. 8.

**) Homi. 43. in Matth. Homi. 12. in Joan.

kożda potwarz to troie mieć z potrzeby powinna, delatorem, delatum et auditorem, to iest potwarcę, spotrwarzzonego y słuchacza) bez żadney prawney obrony, a bez żadnego dowodu, za surową, nagłą, y niesłychaną inquisitią ieł(3 π.)dnych na Ratuszu posadzonych, drugich pod Ratusz do okrutnego więzienia ciemnego podziemnego wrzucono. Panow rady ratuszney od ławice suspendowano, a drugim z Ratusza schodzić niekazano. Rzemieśnikom klucze od ich przywileiow y składanek poodbierano, a ktorzy dawać ich nie chcieli, ciągnieniem ich na kole wymęczono, y z schadzek cechowych iak zdraycow wyłączono. Że się mowimy, tak iuż nazbyt to złe wyniosło y roziątrzyło, mimo się milczeniem puścić godnie zdało się nam: nie dla tego się iemu, iako mowi Bazyliusz W., *) mową naszą sprzeciwiając, abyśmy się nad potwarcą mścić chcieli, ale żebyśmy kłamstwu, na niewinne ludzie omylnie narzuconemu, szerzyć się, ile na nas, niedopusćili, y tych, ktorzy udanemu temu kłamstwu uwierzyli, abyśmy od zatracenia dusznego odwiekli, (potwarca abowiem iednym y tymże zachodom troiakiom osobom szkodzi,—spotwarzonych krzywdzi, słuchaczow oszukawa, sumienie swe obraża:)***) wkrótce do wiadomości donieść każdemu Państwu Krola Iego M., Pana naszego miłościwego, obywatelowi zdało się nam to, co się niżej pokłada.

Zapomniawszy ktoś boiaźni Bożej, (ktosiem go zowiemy, bo się tai) ktora mowi:***) Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum: Nie będziesz kładł potwarzy na bliźniego twego, ani go gwałtownie utyskować będziesz. Mimo dobre sumnienie, z samey lekkości umysłu, na zamieszanie wewnętrznego Rzeczypospolitey pokoiu, pod czas wojenney expediciei z nieprzyjacielem chreścianskim, poganinem cesarzem Tureckim, do Krola Iego M., Pana naszego M., do ktorego poważnych uszu, mowi mądrzec, nic fałszywego donoszono być niema, około dnia siódmego lutego, w roku te-

*) Epist. 65.

**) Eccl. 4.

***) Levit cap. 29., Ezech. cap. 18., Luc. 3. I Cor. cap. 9., Zach. cap. 7., Prou. cap. 24.

rażniey|(3 π. 06.)szym 1621 (tak bowiem Jego Kr. M. za opacznym y zaocznym udaniem w prywatnych listach swych do urzędow y do osob niektorych, pod datą pomienionego roku, miesiąca y dnia, pisać raczy, doszło nas wiedzieć) donieść y udać nie wstydał się, ani się obawiał: iakoby Przewielebny Ociec Patryarcha Ierozolimski, który w państwach Kr. Jego M. przez cały niemal przeszły 1620 rok był, y za wiadomością Jego Kr. M. w nich mieszkał y wyiachał, miał być impostorem na szpiegi do państw Jego Kr. M. od cesarza Tureckiego wysłanym: a Borecky y Smotrzisky, przez tegoż impostora Patryarchę Ierorozolimskiego z cesarzem Tureckim rozumiawszy się, pod praetextem religiey y nabożeństwa, bunt y rostyryki między ludźmi szkodliwe czynili y rozszerzali; za którym takim do K. I. M. opacznym udaniem, Jego K. M. z zwierzchności y powinności swey krolewskiej w czas temu złemu zabiegając, iako w tak nagłych zapalach dziać się zwykło, chce mieć y rozkazuie aby urzędy, do ktorych było od Krola Jego M. pisano, o takich zdraycach, buntownikach, z ramienia impostora Tureckiego wysłanych, wiedząc, iako zdraycow łapali y do urzędow grodzkich y magdeburskich, miast państw Jego Kr. M., odsyłali. A to to iest opaczne udanie, omylna y fałszywa na ludzi niewinne potwarz.

Na przeciw ktorey, co się wszytkich trzech za impostory, szpiegi, zdraycy do Krola Jego M., Pana naszego M., niesprawiedliwie y niesłusznie udanych osob dotyczy, czytelniku miłościwy y łaskawy, do wiadomości twej krotce a prawdziwie donosimy: iż Szlachta Rycerstwo, Obwyatele Korony Polskiej y W. X. Litewskiego y Ruskiego, oboiego stanu Duchownego y Świetskiego ||(4 π.) religiey starożytney Greckiey, pod błogosławieństwem Nayświętszego Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego stale y nieodstępnie trwające, wzięwszy wiadomość o przybyciu do państw Jego K. M. męża nieiakiego duchownego, imieniem Theophana, który patryarchą Ierozolimskim być głoszony był: z ktorego głoszenia niesłychaneytey w kraiach naszych sławy, z zawitania tak dalekiego y znamienitego, a wszytkiemu chrześciaństwu, względem mieysc tych świętych, na ktorych się zbawienie nasze stało, ktorych on iest z łaski Bożey strażnikiem y przełożonym chrześciańskim, y w ktorego rękę ży-

wotdaiący Iezu Chrysta Pana naszego y Boga grob, na każdy rok z uciechą wszytkiego chrześcijaństwa, a z podziwieniem pogan tamniejszych, przez schodzący z nieba w każdą wielką sobotę ogień cudodziei: a nam y z samey w wierze iednomyślności lubego y wdzięcznego gościa zadziwowani, chociażeśmy o nim, iak o tak znamienitey świętey Apostolskiey Stolicy tytułującym się Patryarsze, nie złego w podeyrzeniu mieć nie mogli; dla samego iednak, podczas nieprzyjaźni y zaciągu wojennego z cesarzem Bisurmańskim poroku, postanowiliśmy u siebie samych byli, nie widzieć się z nim, ni pisać do niego, aż by się o nim, coby zacz był, stąd wiedzieć dało, skąd o ludziach takowych z cudzych ziem do państw Koronnych y Wiel. X. Lit. przybywających, uznanie w oyczyźnie naszej wychodzić zwykło. Y tak się działo: począwszy niemal od śrzodośćcia w roku przeszłym tysiąc sześćsetnym dwudziestym, o którym czasie ten mąż do państw Iego Kr. M. przybył, aż niemal do święta Zaśnienia Panny najsświętszey, w tym że roku, to przedsięwzięte postanowienie w swym zawarciu u nas zostawało. Przed którym mało co cza||(**4** п. **06**.)sem, naprzod dwa listy były pisane o tym, Patryarchą Ierolimskim ogłoszonym mężu, od godney pamięci Iaśnie Wielmożnego Stanisława Żółkiewskiego, kanclerza y hetmana Koronnego: ieden do wszech w obec obywatelów ukraiennych, drugi do woyta, burmistrzów y radców miasta Kiiowskiego; w których obudwu listach, czyniąc wzmiankę o przybyciu do państw Kr. Iego M. pomienionego męża tego, mianuie go być Patryarchą Ierolimskim, człowiekiem wielkim, gościem zacnym, uczciwym, swobodnym, y bezpiecznego przejazdu przez państwa Iego Krol. M. godnym. A wrychle potym pisane były dwa listy od samego Krola Iego M., pana naszego miłościwego: ieden prywatny, do samego tego przerzeczonego męża, a drugi uniwersalny do wszytkich obywatelów wojewodztwa Wołyńskiego y Ukraińskiego, w których obudwu listach Krol Iego M. z poważnym, y oboiey osoby godnym poszanowaniem, pomienionego męża tego Wielebnym w Chrystusie Oycem y pobożnie miłym, Patryarchą Ierolimskim y wszytkiey Palestyny, mianować, na zawitanie do dworu Maiestatu swego (ieśliby się to iemu za słuszną rzecz być zdało) invitować go, a wszytkich

przerzeczonych wojewodztw Dignitarzom, Urzędnikom, Starostam, y wszystkim w obec obywatelom rozkazywać raczy, aby tego męża, iak człowieka zacnego y niepodayrzanego, w przystoynym poszanowaniu, bez żadnego naprzykrzenia się, bezpiecznie przez państwa Iego Kr. M. przeprowadzali, pod łaską to swoją po nich mieć chcąc. Przy których Kr. Iego Mości y Hetmanskich listach, wyszły listy y inszych ludzi zacnych do tegoż męża poważnie, z wielkim poszanowaniem pisane: Wielebnego w Bogu Iego M. Xiędza Biskupa Łuskiego, podkanclerzego, na ten czas [(5 π.) kanclerza koronnego Andrzeia Lipskiego, y od Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego Krzystopha, kasztellana Krakowskiego, na on czas koniuszego koronnego, starosty Krzemienieckiego.

Z tych tedy, mowiemy, wszystkich listow wzięwszy my pewną wiadomość, że Krol Iego M. y pomienieni Ich M. Panowie Senatorowie, męża tego człowiekiem mianują być zacnym, uczciwym, niepodeyrzanym, wielkiego poszanowania y czci godnym, a przytym zaraz wielebnym y pobożnie miłym Oycem w Chrystusie, y przewielebnym z łaski Bożej Patryarchą Ierozolimskim y wszyskciey Palestyny tytułują go: pisania nam do niego, iak do Patryarchy Jerozolimskiego, posyłania y iazdy, iak do męża zacnego, z świętey ziemie Ierozolimskiey, od grobu Bożego, y strażnika świętych mieysc do nas zawitałego, nauczyciela prawosławnego, y Nayświętszemu naszemu Patryarsie Konstantynopolskiemu w Duchu brata, społ Pasterza y społ Patryarchy, iak z otwartych nam do niego przez listy Iego Kr. M., y Ich M. PP. Senatorow drzwi przyczynę wzięliśmy. Do ktorego z przyczyny tey, wiele z nas sami osobami swemi bezpiecznie ziechawszy, wiele przez listy y posłańce swoje iego iak zacnego y uczciwego męża y Patryarchę Ierozolimskiego nawiedziwszy, gdyśmy przytomni z listow iego świadecznych obaczyli, a odlegli wiadomość pewną wzięli, że iakim był od wielu głoszony, y iakim od K. Iego M. y Ich M. PP. Senatorow był tytułowany, takim się naydował, y prawdziwym Patryarchą Ierozolimskim był, za takiego my y uznaliśmy go, y iak naszej wiary Pasterzowi błogosławionego Iakuba brata Pańskiego według ciała, pierwszego od samego Chrysta Pana na Episkopstwo Ierozolimskie poświęco-

nego [(5 π. 06.) Archierea successorowi,*) pokłon nasz duchowny oddaliśmy, y o Oycowskie iego y Pastyrskie błogosławieństwo prosiiliśmy iego: ktore z danney iemu od Ducha Św. władzy, y z walney na niego od żywotdaiącego Grobu Pana Chrystusowego łaski, przez mnogie iego do wielu z nas osob, bratstw, y miast pisane błogosławione listy odzierzeliśmy.

A że tegdyż zaraz y o tym pewną wiadomość wzięliśmy, że y list od Naświetszego Oyca Timothea, Patriarchi naszego Konstantinopolskiego, poważny, z podpisem przy ręce iego samego kilkunasu Metropolitow, był iemu dany, na zupełny dozor y sporządzenie w iego dioecesiach wszelkich spraw y niedostatkow duchownych, w ktorych kolwiek by się iemu tym przeiazdem być zdarzyło, y iż przytym tak wysokiego dostoięstwa zacnym Patryarsie był, od tegoż Oyca naszego Patriarchi Konstantinopolskiego, Legat albo Exarcha, mąż wielkich cnot y dostoięstwa Arsenius, wielki Archymandrita Wielkiej Cerkwie: Za łaską y nathnieniem prześwietego a ożywiaiącego Ducha, u niego, iak Boskim zezwoleniem w czas pogodny do krain naszych zawitałego, starać się zezwoliliśmy o to, na czym nam duchownym w świętey Cerkwi naszej Rossyskiej schodziło: y co on nam canonice, za zezwalaiącym na to przez list swoy, y przez Exarchę, y przytomnym Oyca Patryarchi Konstantinopolskiego Duchem dać mógł, maiąc iuż zaszłą na to Krola Jego M. Pana naszego M. obietnicę w roku 1607, na seymie walnym uczynioną, a na tym blisko przeszłym rownie walnym seymie reassumowaną, stwierdzoną, y do konstitucij na obodwu tych seymach włożoną, że nam według praw y wolności naszych Metropolita y Władyki, pod posłuszeństwem duchownym, nam zwykłym Patriarszym mieć pozwolić, y wszytkie dobra na te dostoięstwa przynależące, im przywrocić miłościwie przyobiecać raczył. A widząc iż to nam Pan Bog sam swym Boskim przemyśłem w dom bez żadnych naszych zabiegow, nakładow, y trudności posłać raczył, czegobyśmy za granicą z trudnością nabywać mieli: to iest, o podniesienie upadłej przez Metropolita y niektore Episkopy, od zwykłego im

*) Chryst. Hom. 38. in Epist. 1 ad. Cor.

świętey Konstantinopolskiey stolicy posłuszeństwa odstępniki: od ktorey y porodzeni w Duchu, y wychowani, y wszelkim duszewnym dobrem przyozdobieni byli: O podniesinie, mowiemy, upadłey w świętey Cerkwi naszej Rossyiskiey hierarchii starać się zezwoliłiśmy. Iżeby nam Metropolita według praw, swobod, y przywileiow, nam y przodkom naszym od świętey pamięci Krolow Polskich przodkow Jego Kr. M. nadanych, przysięgą y nowemi przywileciami od Krola Jego M., Pana nam szczęśliwie panującego, stwierdzonych, rownie y według wiecznych praw cerkiewnych, władzą Ducha Ś., któremu tak się stać podobało, przez wielu lat na świętych powszechnych synodach namowionych, y do wiecznego nieporuszonego zachowania wszytkiemu po wszem świecie prawosławnego chrześcianstwa, wszytkiey, mowieny, S. Katolickiey Apostolskiey Cerkwi podanych, y wyłączeniem od Cerkwie y przekleństwow napraw tych, przestępcy y gwałtowniki obwarowanych: Aby, mowiemy, nam, według tych praw poważności, Metropolite y Episkopy na miejsce odpadłych od Ś. Cerkwie naszej Rossiyskiey chirotonizował y poświęcił, pomienioną Krola Jego M., Pana naszego M., obietnicą ubespieczeni, prosić go oto u siebie samych postanowiliśmy, z tym iednak sprawy sporządzeniem y obwarowaniem, iż ile [(6 л. об.) do investitury duchowney, ktora, iako prawa duchowne o niey uczą, z prawa Boskiego Episkopa stanowi, te, na znamienice, wysokie, y święte metropolitańskie y episkopskie przełożeństwa, prośby naszej do Naświętszego Oycy Patryarchi Jerozolimskiego doniesenie, tym zacnym oboygu stanu, Duchownym y Swietskim wszelakiego dostoięstwa y powołania mężom w zupełney władzy, wszytkich nas imieniem, y duchem naszym z niemi przytomnym zleciliśmy, dali, y zostawili, ktorzy by się pod ten czas przy Oycu Patryarsze Jerolimskim naydowali; ktorych na ten czas wielu być rozumieliśmy z dwu przyczyn: częścią, z occasii bytności tam na ten czas tego ś. męża, częścią zaś z occasii pod ten samy czas przypadłey znamienitey uroczystości Zaśnienienia Przenayświetszey Panny, przebłogosławionej Matki Bożey, na ktorey uroczysty obchod wiele wiary y nabożeństwa naszego oboiego stanu duchownego y swietskiego ludzi, z starodawnego pobożnego zwyczaiu monasterz Piccherski w Kiiowie,

y cerkiew w nim Panny Naswietszey Zasnienia ex voto nawiedzać zwykli. Ile zaś do investitury, która, iako też Duchowne prawa uczą, z prawa ludzkiego Episkopa podać, broni, y karmi: te wszystkich osob do podniesienia tey Świątnice należących względem, to iest, względem Electorow, Flectow y Duchownego Investitora, całą, zupełną, namniey niwczym nienaruszoną we władzy Krola Iego M., P. naszego M., iako podawcy y obrońcy własnego, zostawiliśmy: chcąc wszyscy, iak po wszystkie przeszłe, od lat dwudziestu sześciu, tak y na tym blisko przeszłym seymie Kr. M. prosić, aby nas przy prawach, swobodach y przywileiach naszych, nam od Iego Kr. M. samego, y od przodkow Jego K. M. nadanych, y przy^{||}(7 π.)sięga stwierdzonych, zachowawszy, miłościwą obietnicę swoją pańską na wszystkich seymach czynioną, a w roku tysiąc sześćsetnym siódmym przyrzeczoną, warowaną, y ogłoszoną, y w roku przeszłym 1620 reassumowaną, odnowioną y stwierdzoną, w tych na pomienione dostoiństwa poświęconych osobach ziścić y wykonać miłosciwie raczył: aby za tym miłosciwym Krola Iego M. w uczynioney nam obietnicy z narodem naszym obeścieni się, wszystkie wewnętrzne, ile do relligiey naszej Ruskiej, nieprzyiaźni y niepokoie, niesnaski y ciężary prawne, ustąpiły, seymy zatrudniane bywać przestały, y sam Krol Iego M., Pan nasz miłosciwy, w sprawie tey molestowan daley nie był.

Te tedy naprzeciw tey potwarzy obmowę przełożywszy, abyśmy co się powiedziało istotnie każdemu wiedzieć chcącemu, a osobliwie komu by wiedzieć o tym należało pokazali, listy Krola Iego M. y Ich MM. PP. Senatorow do tego świętego męża, Oyca Theophana Patryarchi Ierozolimskiego pisane, słowo w słowo przekładamy: a przy nich y listy Ich MM. PP. Senatorow. Pokładamy przy tym list przenaywielebniejszego Patryarchi Timothea Konstantynopolskiego, z ktorego się wyraźnie wiedzieć daie, iż ten święty Patryarcha Ierozolimski, prawdziwy iest Patryarcha, a nie zmyślony, y że temu świętemu Patryarsze Ierozolimskiemu od Oyca Patryarchi naszego Konstantynopolskiego, na używanie zupełney iurisdictiey w sprawach duchownych, po wszystkich Diocesiach stolicy Konstantynopolskiej podległych, władza iest pozwolona. Na-

koniec pokładamy y obmowę Bogiem umiłowanego Oyca Melecysza, Archiepiskopa Połockiego y Archimandryta naszego Wileńskiego, uczynioną do Iego M. [(7 л. 06.) K. Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, za occasiā listow od Kr. Iego M. y Iego M. P. Kanclerza W. X. Lit. do niego pisanych. Z czego wszytkiego łącno każdy zdrowego rozsądku człowiek obaczyć może, iak sprawiedliwie ci pomienieni, zacni, uczciwi, y niwczym niepodeyzzrzeni mężowie za szpiegi y zdrayce Tureckie do Krola Iego M. udani, na uczciwym swoim zmazę pońoszą.

A że pierwszy (iakom wyszey pomienił), były do tego świętego męża Patriarchy Ierozolimskiego pisane listy od godney pamięci Iego M. Pana Kanclerza y Hetmana Koronnego, Stanisława Żółkiewskiego, niż od Krola Iego M.,—te naprzod pokładamy.

Kopia listu godney pamięci Jaśnie Wielmożnego P. Stanisława Żółkiewskiego, Kanclerza y Hetmana W. Koronnego, do P. P. mieszczan Kiowskich pisanego.

Staroetny Panie Woycie y Panowie Raycy Kiowscy!

„Pisałem do Iego Kr. Mści, Pana naszego młściwego, o czym dałem wam przed tym znać, oznaymując o przyieździe Ś. Patriarchy Ierozolimskiego do Kiowa: dobrzeście uczynili, żeście tak wielkiego człowieka y zacnego gościa z przystoyną uczciwością przyjęli. A to Iego Kr. M. dla tym przespieczniejszego przejazdu Iego, aby był na każdym mieyscu tym więcey szanowany w drodze, posyłać raczy P. Poczanowskiego, Komornika swego, iż by go na Kamieniec do Chocinia przeprowadził, y W. M. możecie kogo kolwiek posłać coby przy nim iachał do granicy Wołoskiej. Zalecam się za tym łaskawey dawney przyiaźni W. M.—Z Żółkwie dnia 5 Maia, Roku 1620.“

W. M. wszęgo dobra zyczliwy przyiaciel

*Stanisław Żółkiewsky,
Kanclerz y Hetman Koronny.*

Kopia listu tegoż Iego M. Pana Hetmana otwartego do Ich M. PP. obywatelów Ukrainnych Wołyńskich y Podolskich pisanego.

„Stanisław Żółkiewski, Kanclerz y Hetman W. Koronny: Barski, Iaworowski, Kamieniecki & c. Starosta.

„Oznaymuie komu wiedzieć należy, iż Iego Kr. M. posyłać raczy P. Poczanowskiego, Komornika swego, dla przeprowadzenia Patriarchi Jerozolimskiego, żeby go do Kamieńca albo gdziekolwiek przeprowadził. Przeto wiedząc o tym, kiedykolwiek by Patriarchę tego prześcignął, żebyście W. M. pomocnemi byli do ||(8 л. об.) wczesnego przeprowadzenia onego, y iako uczciwego y zacnego człowieka, w poszanowaniu przystoynym wszędzie mieli, gdyż nie mało na tym Rzeczyp: pod tym zwłaszcza czasem, kiedy ktorey wojnę przeciw Państwam Rzeczyp: obracają, należy, aby Patriarcha ten, zacny człowiek, swobodny y przespieczny przez Państwa Rzeczypospolitey miał przejazd. Data w Żółkwie, dnia 5 Maia. Roku 1620.“

Kopia listu Krola Iego M., do świętego Oycy Patriarchi Jerozolimskiego pisanego.

„Sigismundus III, Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Lituaniae, Russiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniae, nec non Svecorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex.“

„Venerabilis in Christo Pater devotè nobis dilecte. Postquam nuncium de adventu Rev: Vestrae in Regni nostri ditiones accepimus, non alio proposito Rev: Vestram huc advenisse existimavimus, nisi ut pacatè tranquilleque ea, quae erant ipsius propositi, perageret. Etsi vero diversae di|| (9 л.) versorum voces de eo adventu Rev: V: ad nos perferentur, ea tamen tanti momenti apud nos non fuère, ut aliquam de Rev: Vestra suspicionem sinistram apud nos possent parere, potiusque expectandum tam diu censuimus, donec certius aliquid de instituto Rev: V: cognosceremus. Quod cum nunc ex literis Rev: V: Nobis, uti arbitrabamur, haud obscurè pateat, non

„egre patimur Rev: V: in ditionibus nostris huc usque commoratam
„esse. Existimamus autem omnia Rev: V: acta, quod ipsius quoque
„professio requirere videtur, nihil aliud nisi pacem, tranquillitatemque
„spectare. Quamobrem ea omnia, quae a nobis Rev: V: petit, benignè
„illi concedimus, cubicularioque nostro per literas mandamus, ut
„Rev: V: per ea loca, quo iter suum susceptura est, securitatis causa
„deducat. Quanquam non abs re factura Rev: V: videretur, si in
„aulam quoque nostram deflecteret, suique nobis copiam faceret: sed
„num id rationes ipsius permittant secum ipsa accuratius conside-
„rabit. Quod reliquum est, bene feliciterque valeat Rev: V. Data
„Varsaviae, die 1 mensis Augusti. Anno D-ni MDCXX. Regnorum
„nostrorum Poloniae XXXIII. Sveciae XXVII. anno.“

SIGISMUNDUS REX.

I n s c r i p t i o :

*Venerabili in Christo Patri Thephano, Hierosolymitano totiusque Pa-
lestinae Patriarchae, devote nobis dilecto.*

Ktory na ięzyk Polski przełożony tak się w so-
bie ma:

„|(9 п. 06.) Zygmunt III, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie
„Xsiaże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Liflantskie: y Swed-
„ski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol, & caet. } ✓

„Wielebny w Chrystusie Oycze, pobożnie nam miły. Gdyśmy
„wzięli wiadomość o przybyciu Wiel. Waszey do Państw Krolestwa
„naszego, nie innym przedsięwzięciem przybyłą owdzie Wiel. Waszę
„rozumieliśmy, tylko aby skromnie y spokojnie to co było iey przed-
„sięwzięcia odprawowała. Aczkolwiek roznych rozne głosy o tym
„Wiel. Waszey przybyciu do Nas donoszone były, te iednak wagi
„takiey u nas nie były, aby iakie o Wiel. Waszey podeyrzenia prze-
„ciwne u Nas mogli urodzić, ale raczey tak długo czekać postano-
„wiliśmy, ażbyśmy co pewnieyszego o przedsięwzięciu Wiel. Waszey
„poznali. To iż iuż z listu Wiel. Waszey, iakośmy y mniemali,
„iawno wiedzieć się daie, łagodnie to znosimy, że Wiel. Wasza
„pod ten czas w Państwach nszych mieszkała. A rozumiemy, że
„wszystkie Wiel. Waszey sprawy, co też y same iey powołanie wy-

„ciągać zda się, do niczego się inszego, tylko do spokojności y po-
„|| (10 π.) koiu sciągają. Dla czego wszystko to, o co Nas Wiel. Wa-
„sza prosi, łaskawie iey pozwalamy, y komornikowi naszemu przez
„list roskazujemy, aby Wiel. Wasza przez te mieysca, ktoremi ona
„drogę zawziąć ma, dla bezpieczeństwa prowadził. Aczkolwiek nie
„od rzeczy Wiel. Wasza uczynić zdałaby się, ieśliby też do dworu
„naszego stąpiła y Nas przytomnością swą nawiedziła. Ale ieśli
„się to Wiel. Waszey uczynić będzie zdało, sama to pilniey niech
„uważy. Zatym dobrze y szczęśliwie niech się ma Wiel. Wasza. Dan
„z Warszawy dnia 1. miesiąca Augusta, Roku 1620. Krolestw na-
„szych Polskiego 33. Szwedskiego 27.“

SIGISMUNDUS REX.

Nadpis listu tego:

*Wielebnemu w Chrystusie Oycu Theophanowi Jerozolimskiemu
y wszytkiej Palestyny Patryarsze, pobożnie Nam milemu, et cact.*

Kopia listu drugiego Kr. Iego M., pisanego do P. Pa-
czanowskiego, Komornika K. Iego M., dla przepro-
wadzenia S. Oycy Patryarchi zesłanego.

||(10 π. 06.) „Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie
„Xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudskie, In-
„flantskie: y Szwedski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol, et cact.

„Posyłamy do rąk Wierności twej otwarty uniwersał, abo pas-
„port, dla tym bezpiecznieyszego przeprowadzenia Patryarchi tego
„Ierozolimskiego, ktoregośmy Wier: twej z Kiiowa do Kamieńca, a z
„tamtąd daley gdzie będzie potrzeba przeprowadzić rozkazali. Prze-
„to pilnie napominamy Wier: twoie, abyś Wier: twoia pomienio-
„nego Patryarchę Ierozolimskiego, niemieszkale z Kiiowa do Ka-
„mienca przeprowadził, potrafiając w to pilnie, iakoby żadney przy-
„krości przy Wier: twej w drodze nie odniósł, y owszem wszędzie
„przystoyne poszanowanie iako człowiek zacny miał. Co uczynisz
„Wier: twoia dogadzając woli naszej. Dan w Warszawie dnia 1
„Lipca, Roku pańskiego M. DC. XX. Panowania naszego Polskiego
„33. Szwedskiego 27 roku.“

SIGISMUNDUS REX.

|| (11 п.) Kopia listu trzeciego, albo uniwersał otwarty
Krola Iego M., do obywatelow Ukrainnych y Wołyń-
skich pisanego.

„Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie Xiążę Li-
tewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudskie, Inflantskie: y
„Szwedski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol.“

„Wszem w obec y każdemu z osobna komu to wiedzieć należy,
„a mianowicie Dygnitarzom, Starostom, Urzędnikom y wszystkim
„województw Wołyńskich y Ukrainskich obywatelom. Oznaymujemy,
„iż posyłamy szlachetnego Szczęsnego Poczanowskiego, komornika
„naszego, aby Patryarchę Ierolimskiego y Palestyńskiego Wieleb-
„nego Theophana z Kiiowa do Kamieńca, a z tamtąd gdzie będzie
„potrzeba, daley zaprowadził: dla czego napominamy pilnie, uprzej-
„y wier: wasze, żebyście pomienionemu komornikowi naszemu, dla pręt-
„szego y sposobnego przeprowadzenia pomienionego Wiel: Patryarchy
„pomocnemi byli. Samego zaś iak człeka zacnego w poszanowaniu
„przystoynym mieli, y żadney mu przykrości w drodze czynić nie
„dopuszcili. Należy bowiem na tym siła || (11 п. 06.) Rzeczyposp: zwła-
„szcza pod ten czas niebezpieczeństw, od pogaństwa następujących,
„aby ten Patryarcha, człowiek zacny, przez Państwa nasze był prze-
„prowadzony. Co uczynią uprzej: y wier: wasze dla łaski naszej
„y z powinności swej. Dan w Warszawie dnia trzydziestego mie-
„siąca Lipca, roku Pańskiego 1620. Panowania naszego Polskiego
„33. Szedskiego 27 roku.“

SIGISMUNDUS REX.

Petrus Gembicki secret:

Kopia listu przewielebnego Iego M. Xiędza Biskupa
Łuckiego, podkanclerzowego Koronnego, do Św. Oycy
Patryarchi pisanego.

Przewielebny w Bogu Oycze Patryarcho Ierolimski!

„Wziąwszy wiadomość z pisania, do mnie danego, o bytności
„Wielebności Waszey w Państwach Iego K. M. cieszę się z tego,

„życząc aby to było ku dobremu wszystkiego chrześcijaństwa. Czern-
„cow, ktorycheś Wielebność Wasza do Krola Iego M. wyprawił,
„y miłościwy przy(12 п.)stęp y prędką u Iego K. M. ziednałem
„odprawę, iako to Wielebność Wasza z nichże samych wyrozumiesz.
„A iż w tey mierze Komornikowi Iego Kr M. P. Poczanowskiemu
„dana iest dostateczna od Iego Kr. M. informatia, dla tego na ten
„czas referuiąc się, zalecam się modlitwom Wielebności Waszey y chę-
„ciom przyiacielskim, Pana Boga przy tym prosząc, aby on sam
„łaską y błogosławieństwem swym wspierał pias intentiones Wiel.
„Waszey, y dobrym zdrowiem posilał. Z Warszawy, dnia 1 Augu-
„sta, 1620 roku.“

Wielebności Waszey przyiaciel zyczliwy.

Adreas Lipski,

Episc. Luceoriensis, Vicecancellarius Regni, &c. c.

Nadpis tego listu taki:

*Przewielebnieyszemu w Bogu, Oycu Theophanowi Patryarsze Ierozo-
limskiemu y wszytkiey Palestyny należy.*

|| (12 п. об.) Kopia listu, pisanego do Św. Oycy Patryar-
chi Ierolimskiego od X. Iego M. Zbaraskiego, na
ten czas kasztellana Krakowskiego, starostę Krze-
mienieckiego, Sokalskiego, &c. caet.

Illustrissime et Reverendissime Domine!

„To coś mi Wm., moy Mściwy Pan, w liscie swym roskażać
„raczył przez posłanniki swoje, uczyniłem rad. Ieśli od Iego Kr. M.
„dozwolenie wezmą na odiażd Wm., a przyszlą kogo do mnie, dam
„do urzędnikow swoich listy, aby Wm. dobrowolnie wszędy puscili,
„y poszanowanie wszelakie uczynili. Oddaie przy tym moje posługi
„łasce Wm., mego miłościwego pana. Dan w Końskiey Woley, &
„caet., 22 Iulii.“

Wm. mego M. Pana zyczliwy przyiaciel

Krzysztof Zbaraski, koniuszy

Nadpis tego listu taki:

*Illustrissimo et Reverendissimo Domino Theophano, Dei Gratia Pa-
triarchae Hierosolimitano, Domino et amico observantissimo.*

[(13 л.) Obmowa, którą czynił Wielebny w Bogu Oyciec Meletius Archiepiskop Połocky, et caet., do Iego M. P. podkomorzego Trockiego, na list Krola Iego Mości.

„Ja cale wiernym, y namniej ni w tym w czym iestem tradowany, ni w inszym czym y namnieyszym niepodeyrzanym być „poddanym Iego Kr. Młosci przed Bogiem oświadczywszy się, „wiadam, że gdzieby nas list Krola Iego Młści dość pocześnie do „tego meża, według dostoięństwa, którym on się tytułował, pisany „był nie zaszedł, widzieć się nam z nim nie przyszło by było. „Ale za tego, y przytym drugiego do obywatelow Wołyńskich y „Ukrainnych pisanego, do nas przesłaniem y ubezpieczeniem, od starszego mego, iako posłusznik w nawiedzenie iego zesłany byłem: „za takiego gi mając y rozumiejąc, iakim go Iego Kr. M. w listach „swych mianować y tytułować raczy. A żeśmy nie my tylko dwa, „ale y insi kraiew Wołyńskich y Ruskich poświęcenie od niego „wziąć, obrazę Maiestatu Krola Iego Młści być nie rozumieli, upewniało nas wielu inszych postronnych Episkopow y Archiepiskopow „w Państwach Iego Kr. Młści swobodne mieszkanie y w Cerkwi „[(13 л. об.) naszej po wszystkie te czasy usługowanie, którym y „namnieyszą literą to, coby się z obrazą o maiestat Iego Kr. Młści „opierało, nie było nigdy zadano,—ni im samym, ani tym, którzy „ie w maiętnościach swych mieli y mają. Gdyżeśmy nuda officia „oddzierzawszy, na łaskę Kr. Iego Młści, ktoremu ius patronatus „należy, we wszystkim inszym, iak na obrońcę y podawcę tych „stolic y dobr, ieśliby na to wola Boża y wola Iego Kr. Młści była, „czekać w pokoju z sobą postanowili pierwey, niżeśmy się poświęcić „pozwolili. Zaczym aby się od osob naszych, na co z pomienionego „złego zanosić miało, nie najduie.“

Obmowa druga tegoż na list Iaśnie Wielmożnego Iego M. P. Kanclerza, do tegoż Iego M. P. Podkomorzego Trockiego pisany.

„Starszy naszego monasterza, pobożnie zesły przodek moy „Archimandrit Wileński, z nami bracią swą w zawartey radzie to

„miał, nie do tego męża, który Patriarchą Ierolimskim był gło-
szony nie pisać, a ni się komu z naszych z nim widzieć, aż by
„się o nim, coby zacz był, stąd wiedzieć ||(14 ж.) dało, zkad
„o ludziach takich uznanie w oyczyźnie naszej pochodzić zwykło:
„y tak się działo, że od śrzodopścia roku przeszłego, o którym
„czasie ten mąż do Państw Kr. Iego M. przybył, aż do Panny
„Mariey Zielney niemal, namowiona rzecz w swym zawarciu zosta-
„wała; o którym czasie listy Krola Iego M. do tego męża y do
„obywatelow Wołyńskich y Ukrainnych pisane, aktikowane nas do-
„szły, ktore nam iako poszanowne z wyraźnym Ierolimskiego Pa-
„triarchowstwa oitułowaniem, iazdy do niego bezpiecność otworzyły
„y przyczynę dały. (Ktorych autographa przy Oycu Boreckim y teraz
„zostawać rozumiem.) Gdzieżeśmy y o poświęcenie za wielką wielu
„duchownych y swietskich, na znamienitą Zaśnienia Panny Nayświęt-
„szej uroczystość do Kiiowa zewsząd przybyłych ludzi, instantią
„ważyli się. Ile do osoby iego, za takiegośmy rozumiejąc, iakim go
„Kr. Iego M., Pan nasz M., y insi wielcy Senatorowie Koronni, du-
„chowni y swietscy, rozumieć przez listy swe nam podali, uczyni-
„liśmy to; ile zaś do osob naszych, upewniała nas na pogładanie na
„osoby duchowne, Episkopy y Archiepiskopy, ktorzy z cudzych
„||(14 ж. об.) stron do Państw Krola Iego M. przybyli, w Cerkwi naszej
„to, co ich dostoięństwo nosiło, obchodzili po wszystkie te czasy
„bezpiecznie, bez żadnych głosow obrazy Maiestatu Krola Iego M.,
„tak od nich, iak y od tych, w czyich maiętnościach żyli y po dziś
„dzień żyją. Gdyżeśmy y my od Oyca Patriarchy to tylko wzięli,
„co on nam dać mógł, na ius patronatus, podawania stolic y dobr,
„ktore w zupełney Krola Iego M. władzy zostają, nie tylko dziełem,
„ale y myślą targnąć się nie ważyć się z sobą postanowiwszy y
„przrzekszy: Czekać chcąc cierpliwie na łaskę Boga Wszechmo-
„gącego y na Miłościwą łaskę y obietnicę Kr. Iego M., na seymie
„roku 1607 uczynioną y na tym przeszłym reassumowaną, w pokoju
bez żadnych buntow y sedycij, na iawinie pokątnie w Państwach
„Iego Kr. M. żyjąc. A co się tknie praw cerkiewnych, y te są
„w swej całości zachowane, ktore tegdy gwałt y łamanie w tey
„sprawie odnosiłyby, gdyby się to nad wiadomość y wolę zwierzch-

„niego pasterza Patryarchy Konstantynopolskiego było uczyniło. Ale
 „ten, umyślnie iemu w tym zupełną władzę swą zleciwszy, y Legata
 „swego albo Erarchę, męża [(15 π.) wielkiego, przy nim zesłał,
 „aby z osoby iego w tey tu iego Rossijskiey z kanonow cerkiew-
 „nych (iako to y Wm., moy Mściwy Pan, w liscie swym do mnie
 „przyznawać raczysz) y z starożytnych praw y przywileiow, od
 „Krolow Ich Mści Polskich, przodkow Iego Kr. M., y od samego
 „szczęśliwie nam teraz panującego Krola Pana naszego nadanych,
 „iemu należącey dioecesiey bezpieczniey, ile do praw duchownych,
 „y swiebodniey, y z większym od nas temu wiary daniem sprawo-
 „wał to, coby na urząd iego należało. Co że się za takim Konstan-
 „tynopolskiego Patryarchy zezwoleniem przez Paryarchę Ierozolim-
 „skiego prawilnie stać mogło, poświęcenie terazniejszego Wielebnego
 „w Bogu Oyca Władyki Lwowskiego świeżym przykładem, który
 „za zezwoleniem Patryarchy Konstantynopolskiego, od Metropolity
 „Wołoskiego (ktory do Państw tuteyszych tak wiele prawa ma,
 „iako y Patryarcha Ierozolimsky) poświęcenie wzięwszy, zakonnie
 „postanowionym Episkopem zostawa.“

[(15 π. 06.) List Przewielebnego Oyca Patryarchy Kon-
 stantynopolskiego, dany Przewielebnemu Patryarsie
 Ierolimskiemu, gdy do Moskwy iachał.

Τιμωθεὸς ἐλὲν Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
 νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Ἱερωτάτοι Μητροπολίται καὶ ὑπερτίμοι, θεοφιλεστάτοι Ἀρχιεπίσκοποι καὶ
 ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ τῆς ἡμῶν Μετριότητος,
 οἱ ἐντευξόμενοι τῷ παρόντι γράμματι, χάρις εἰη ἡμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος
 ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος.

Ὁ μακαριώτατος καὶ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κύριος Θεο-
 φάνης ὁ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ποθεινότατος ἀδελφός καὶ συλλειτουργός τῆς ἡμῶν
 Μετριότητος ἀνάγκην ἔχει παραγενέσθαι ἄχρι τῶν ὁρίων Μοσχοβίας, καὶ οἱ
 κατὰ πάροδον εὐσεβεῖς, ὑπὸ εὐλαβείας πάντως μετακαλέσαι ἔχουσιν αὐτὸν
 λειτουργῆσαι, καὶ πάντα τὰ Ἀρχιερατικὰ ἐκτελέσαι, εἰς τὸ εὐλογῆσαι καὶ
 ἁγιάσαι αὐτούς. Διὰ τούτο ὀφείλετε μετὰ [(16 π.) τιμῆς καὶ εὐνόιας ἀποδεχ-
 θῆναι αὐτόν, καὶ ἄδειαν παρασχεῖν ἀπαραιτήτως, ὥς κληρονικόντε καὶ δίκαιον
 ἱεουργεῖν καὶ πάντα τὰ Ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν ἐν ταῖς ἐπάρχiais ἡμῶν. Ἐίδε

τις ἄλλως ποιήσει, καὶ παραήκοος φανῇ ὅπωςδῆποτε, οὐκ ἀμέτοχος ἔσται τῆς προσηκούσης ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς. Οὕτως οὖν δηλοποιῶμεν ὑμῖν, καὶ μὴ ἄλλως γένοιτο ἐξ᾽απάντως. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν, ἀμήν. Ἐν ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου 5393. Ἰνδικτιόνος α. μηνὶ ἀπριλλίῳ.

Który polskim ięzykiem tak się w sobie ma:

„Thimotheus z miłosierdzia Bożego Archiepiskop Konstantynopola, nowego Rzymu, y Occumenicus Patriarcha.“

„Przeoświeconym Metropolitom y Hypertimom, Boga miłuiącym Archiepiskopom y Episkopom, w Duchu świętym umiłowaney Braci y ktorych ten list nasz doydzie, łaska wam, pokoy y miłość od Boga wszechmogącego.“

„Przebłogosławieński y naświetszy Patryarcha Ierozolimski Kyr Theophan, w [(16 π. 06.) świętym Duchu miły brat y społ-służyciel pokorności naszej, mając potrzebę, iedzie do ziemi Moskiewskiey, zaczym do ktoregokolwiek z was błahocześciwych prze-iazdem tym przybędzie, wzywać Wielebność iego y używać będziecie do odprawowania Boskiey liturgiey, do błogosławienia was y oświecenia: powinni będąc z wszelką chucią y uczciwością Wieliego przyjmować y wszelakimi dostatkami opatrywać nieodmownie, iak tego, ktoremu, iako po nas kanony cierkiewne y sama przy-stoyność mieć chciała, święteści cerkiewne y wszelkie Archiereyskie sprawy w naszych eparchiach odprawować pozwoliliśmy, y gdzieby się kto przeciwnym y nieposłusznym temu okazał, iakim że kolkiek sposobem, każdy takowy pod należne karanie cerkiewne podpada. Co aby się inaczey nie działo, oznaymuemy wam. Zatym łaska Pana naszego Iezu Chrysta niech będzie z wami. Amen. Z Konstantynopola, roku od stworzenia świata 7126, Indicta 1, miesiąca Kwietnia.“

[(17 π.) Przeczetszy tedy to wszystko a uważywszy, miłościwy y łaskawy czytelniku, rozumiemy, że się łącno sprawić możesz, iak dobrym sumnieniem ten zaoczny a opaczny Delator obżałowanych tych osob uczciwe, przed Pomazańcem Bożym, ktorego, iakośmy rzekli, poważnych uszu nie fałszywego dochodzić niema, zmazał y obezecznił. Ktożby się z tym, z cudzych krajow do nas zawitałym

mężem, widzieć uchylał, nierzkąc żadnego zakazu niemiawszy, ale takie Krola Iego Mości y wielu oświeconych Senatorow poważne do niego pisane listy widziawszy? Krol Iego M. y prześwietny iego Senat ma go za człowieka zacnego, uczciwego, niepodeyzzranego, wszelkicy czci y poszanowania godnego, za Oyca w Chrystusie pobożnie miłego, y za Przewielebnego w Bogu Patryarchę Ierozolimskiego y wszyskicy Palestyny, y do dworu swego na zawitanie wzywa go; ktory pewnie uczyniłby to był, by się był na bisurmiańskie pod ten zaciągowy czas podeyzzrenie oglądać nie był powinien, gdzie nie sprawiedliwości y miłosierdzia, tylko samy gwałt y okrucieństwo, gdzie samawola prawem. Na co snąć y Krol Iego M. poglądaiąc, y męża tak wielkiego przez te do dworu Iego Kr. M. zawitanie w podeyzzrenie okrutnikowi popaść szczedząc, przy tym swym inuitowaniu baczne y chrześcijańskiego pana godne w liscie swym do niego słowa pokładać raczy owe: *sed num id rationes ipsius permittant, secum ipsa accuratiûs considerabit*: „ale ieśli się to Wiel. Waszey uczynić będzie zdało, sama to pilnie niech uważy.“ Krol tedy Iego M., iakośmy rzekli, y przeoświeceni iego Senatorowie, za zacnego y wielkiego, niepodeyzzranego y wszelkicy czci godnego człowieka mają, a my go mieć mieli za szpiega y zdraycę? Pewnie sami takimi y według Bożego y według ludzkiego [(17 ж. об.) prawa, zostawać musielibyśmy, iako y ten niewstydlivy Delator. Ieśliż wszyscy, ktorzy za takimi Krola Iego Młści y Ich M. PP. Senatorow listami tego świętego męża sami osobami swemi, lub przez listy y posłańce swoje nawiedzali, iemu pokłon swoy duchowny oddawali, y o błogosławieństwo prosili, mieli być szpiegami y zdraycami Tureckimi,—nietylko wszytka Ruś musiałaby być tą bezecną zmazą pokropieni, ale y wiele zacnych ludzi z Polsky y z Litwy. Iaśnie Oświecone Xiąże Zbaraskie, Kasztelan Krakowsky, y Przewielebny w Bogu Iego M. Xiądz Biskup Kiiowski, iuż w przeiezdzie tego świętego męża z Państw Krola Iego M. za granicy, wielkimi com-meaty suppeditowali y sustentowali, y w majątnościach swych łaskawie, iak człowieka wielkiego y zacnego, przyimowali, czcili y szanowali, y wiele inney zacney y znamenitey szlachty to czynili. Coż o tych, wszelkicy czci godnych Senatorach y o inszych uczciwych

ludziach, ten niewstydlivy Delator rzecze? Jedno, że tylko Borecky y Smotrzysky, mimo niezliczone insze duchowne y świeckie osoby, z conversaciey tego uczciwego y niepodeyrrzanego męża na nieuczciwe y podeyrrzane zadziałali? Ieśli on uczciwy y niepodeyrrzany, za iakiego gi ma Krol Iego M y Ich PP. Senatorowie, w czym ich nieuczciwemi y podeyrrzanemi mógł uczynić? Zaż takimi wysokimi tytułami ten święty mąż na Boreckiego y Smotrzyskiego oszukanie był zdobiony, ktory by przez nie zamienieni, za zdraycy sądzeni y karani być mogli? By był ten ś. mąż choć iedną literą, od tego komu należało, takim, za iakiego gi teraz udaia, notowany, lub conversatia z nim zakazana, ktoby się nad ten zakaz, lub nad to ozechowanie z nim conversować ważył? Ale widzi sam Pan Bog y obwi (18 π.)nionych niewinne sumnienie y tego niewstydliwego Delatora potwarzliwy umyśł, na co zmierzaiąc y świętego męża Patryarchę Jerozolimskiego, te przy nim zacne osoby nad boiazń Boga tak sromotnie zmazać śmiał. Ono się to, co się w pospolitey fabułce obnosi, z tey tak przykrey gory toczy: baran wilkowi wodę maci, choć wniz rzeki stoi. Ieśliż co swego przez tę potwarz wesprzeć chciał, iakoż tak iest, tym samym oświadczy, że sprawiedliwiey niema: prawdy abowiem fałszem nikt dobry nie broni, y potwarzają rzeczy sprawiedliwych nikt uczciwy nie wspiera. Ieśli Bożey sprawy broni, czemu obronę iey nie od Pana Boga począł, ale od przeciwnika Bożego, ktoremu imie diabeł, to est potwarca?*) Ieśli uffa swey sprawiedliwości, czemu potwarzają oczy sędziom proszy? Co bowiem ciemności z światłością, y Beliałowi z Chrystusem? Wy, mowi, Chrystus Pan, z oycy diabła iesteście, — a to by dla czego? Dla tego, mowi, iż żądzę oycy waszego chcecie czynić: on mężoboyca był od początku, a w prawdzie nie stał, bo kłamca iest y oyciec kławstwa.***) Ieśli się mu tey trochę krwi Boreckiego y Smotrzyskiego zapragneło, czemu się iey brudem potwarzy zamęconey, nie raczey czystey napić postąpił? Niechciał mieć na tym dosyć, zabić niewinnego na cieie, ieśli nie zaraz y na uczciwym: kusiłby się snać złośliwiec y o duszę, by do niey mógł mieć przystęp y namniemy-

*) Joan. 8.

**) Ibid.

szy. Ale Bog, niewinności obrońca, *) między[nim y temi niewinnemi rozsądzi, a sam sprawę tę rozegna: Od mężow krwi wybawi, ktorzy zmyślili nieprawość w sercach swych, zastrzyli ięzyki swe iako węzowie, a pod wargami ich iad zmiłowy. **) Da sąd swoy Krolowi, a sprawiedliwość (18 п. 06.) swoje synowi Krolewskiemu, aby sądził lud iego w sprawiedliwości, a ubostwo iego w sądzie. ***)

O Dostoieństwach y Beneficiach Cerkiewnych.

Ale głos się nosi, bez podania Krola Iego M., podawcy tych dostoieństw, y bez błogosławienia Metropolity, mianować się ważą, ow Metropolitom, a drugi Archiepiskopem, y na takie dostoieństwa nastąpili, ktore mają żywe pasterze, z porządnego na to poświęcenia y z podania Krola Iego M., zaczym w nieuszanowanie Maiestatu Krola Iego M. popadli.

Jeśli tak iest: czemuż, lekkomyślny człowiek, potwarz do tego przyszywa? Czemu uczciwe ludzie przed swoim dowodem, a sędziego wyrokiem, na dobrej ich sławie y na uczciwym lży? Zaż na samym, iako powiada, nieuszanowaniu Maiestatu Krola Iego M. z pomienionych przyczyn, bez opacznie zmyśloney zdrady nie dosyć? Nie to zaiste, czytelniku miłościwy, co w słowach praetenduje, na umyśle ten calumniator knuie, iż z pomienionych od niego przyczyn intentowane Maiestatu Krola Iego M. nieuszanowanie stanąć nie mogło, przyszył do nich potwarz, aby iednego o drugiego uderzeniem skry zamyszonego przez się w oyczyźnie pożogu wykrzesił ludzi niewinnych, łapaniem, więzieniem y morderstwem podżarzył, po wszytkich Koronnych y Litewskich Państwach y Ruskich rozpłomienił, a potem krwią niewinną tuszył y gasił.

W sprawie abowiem tey, co słusznie Krola Iego M. zachodzić miało, nie się z łaski Bożey nie stało. Wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw y duchownych y świejskich, ktoremi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuje, dobre świadomi, co w tey

*) Psal. 63.

**) Psal. 42.

***) Psal. 71.

sprawie nieporuszne y niwczym nietknione przy władzy Kr. Iego M., iako ||(19 π) podawcy beneficjorum y praelatury cerkiewney, względem iuris Patronatus Regii, zostawić, a co od duchowney władzy bez nieuszanowania Maiestatu Kr. Iego M. wziąć mogli.

Dwie rzeczy w sprawie tey na osoby swoje brane być naydowali: pierwszą y przodkuiącą rzecz, dostoięństwo duchowne; drugą y za tą z potrzeby następującą, beneficia tych dostoięństw. Nie dostoięństwo abowiem dla beneficii, ale beneficia dla dostoięństwa są uczynione, nadane y sporządzone. Dostoięństwo, ktore w sprawie tey naydowali, było Metropolitańskie, Archiepiskopskie y Episkopskie; Beneficia, ktore tym dostoięństwom należały, były maiętności, z ktorych Metropolit, Archiepiskop y Episkopowie żyją, y z swoim się klerem sustentuią. Rzecz sprawy tey pierwszą: to iest, dostoięństwo te, według oboiego prawa duchownego y swietskiego, widzieli być w ręku przełożonych duchownych: mianowicie, Metropolitowi w ręku Patryarchy Konstantynopolskiego, Episkopom w ręku tegoż Patryarchy y w ręku Metropolity wszytkiey Rossii. Rzecz teyże sprawy drugą: to iest, beneficia te, według prawa swietskiego Koronnego y Litewskiego, widzieli być w ręku Krola Iego M., iako własnego beneficj tych podawcy y obrońcy. Że dostoięństwo Metropolitańskie y Episkopskie w Państwach Krola Pana naszego iest w ręku przełożonych duchownych, to iest: Metropolitańskie w ręku, iakośmy rzekli, Patryarchy Konstantynopolskiego, a Episkopskie w ręku tegoż Patryarchy y w ręku Metropolity wszytkiey Rossii, widzieli to z kanonu 28 praw duchownych czwartego powszechnego synodu,*) ktory Thracię, Pont, Asię y Barbarię, pod rząd y władzę Konstantynopolskiemu Patryarsze przysądza, y z kanonu osmego trzeciego powszechnego synodu,**) ktory temu Patryarsze w tey krainie rząd duchowny y władzę zostawuie, ||(19 π. 06.) przez ktorego do wiary Pana Chrystusowey iest przywiedziona y ochrzczonea. Z praw swietskich widzieli samy ustawiczny zwyczaj y przywileia Krolow Ich M. Polskich, ktorzy rząd y władzę du-

*) 4 powszech. syn. canon 28.

**) 3 powszech. synod. can. 8.

chowną w Państwach swych w narodzie naszym Ruskim Patryarsze Konstantynopolskiemu przyznawali y pozwalali. A że beneficia cerkiewne są w ręku y we władzy Krola Iego M., widzieli to z prawa iuris Patronatus, właśnie Krolowi Iego M. należącego. Ktore dwie rzeczy, to iest, dostojenstwo y beneficia, kanonistowie pospolicie nazywać zwykli investiturą duchowną y świecką: Investitury duchowney własność być, powiadaia, Biskupa z prawa Bożego stanowić; investitury zaś świeckiey własność Biskupa z prawa swietkiego karmić. *) Insza, mowia, investitura iest, ktora Episkopa czyni, a insza, ktora Episkopa karmi: ona z Boskiego prawa nabywana bywa, a ona z prawa ludzkiego. Uymi prawo Bozkie, duchownie Episkop nie staie się; uymi prawo ludzkie, maiętności traci, przez ktore cielesnie karmiony bywa. Nie miała by maiętności cerkiew, by nie były iey od Krolow darowane, od ktorych acz nie Bozkimi tajemnicami, ale ziemskimi maiętnościami nadarzona. **)

Z ktorych przełożonych dwu rzeczy, pierwszą: to iest, prawo o dostojenstwach duchownych, tych słow poważnością Ich M. Krolowie Polscy, Panowie naszy, w przysiędze swej stwierdzać zwykli: obiecuiemy y powinni będziemy dostojenstw duchownych wielkich y małych, Graeckiego zakonu będących, nieumnieyszać, ani zatłumiać, y owszem wcalezac hować.—Rzecz zaś drugą: to iest, beneficia, tym dostojenstwom ||(20 π.) należące, owych słow poważnością w teyże przysiędze swej confirmuią: Beneficia iuris Patronatus Regii praelaturarum Ecclesiasticarum w kościołach Graeckich, ludziom Greckiey wiary dawać mamy.

Z ktorych praw owo na oko wiedzieć się daie, że Ich Mściwi Krolowie Polscy dostojenstwa duchowne nie umnieyszać y nie zatłumiać, y owszem w cale zachować przyrzekaią: Beneficia zaś tych dostojenstw iure Patronatus, we władzy swej maiąc, ludziom religiey Graeckiey dawać ie obiecuią. Skąd iako y ze wszystkiego prze-

*) Juret. ad Juonem Carn. Epist. 239.

**) Z przywileiu K. Jego M. Zyg. Aug., na seymie walnym Lubelskim w r. 1569 danego; z confederacji w r. 1575, na seymie walnym Warszawskim, pod czas Interregni, uczynionej.

łożonego wiedzieć się rzeczywiście daie, że wyżej pomienione osoby, iedna Metropolitańskie, a druga Archiepiskopskie dostojenstwo od należnego sobie duchownego przełożonego, według praw starodawnych cerkiewnych wzięwszy, na beneficia, ktore iure Patronatus są w ręku Krola Iego Młści, z rąk Krola Iego Młści czekać są powinne.

Obtruduią wątpliwość praesentaciey, ktora, mowią, poświęcenie uprzedzać zwykła: y ta aby przed poświęceniem necessario w naszej religiey Graeckiey być miała nie nayduiemy, y owszem w kilkudziestu, ieśli nie we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przekładzie mamy, że pierwey za wieku swego Xiążęta Ruscy (ktorych duchowne zwyczaje y prawa narodowi naszemu Ruskiemu są poprzysiężone), potym sami Ich M. Krolowie Polscy, W. Xiążęta Litewscy, od Patryarchy posłane iuż poświęcone Metropolity, bez żadney przed poświęceniem ich praesentaciey, łaskawie przyimowali, y beneficia im, iakoby z potrzeby, miłościwie conferowali, żadney w tym Maiestatu swego nieuszanowania, nierzkąc obrazy, nie nayduiąc.

|(20 п. 06.) Mowią y w tey sprawie kanonistowie: z prawa ludzkiego tak wiele Krolom duchowni winni zostaią, iak wiele majątności miłuią, ktoremi od nich albo od rodzicow ich cerkiew obogacona y przyozdobiona bywa znana.*) Mogą, tedy Krolowie bez obrazy swey po electiey prawidlney, y po wolnym poświęceniu, przez investiturę Krolewską w dobrach cerkiewnych pozwolenie, pomoc, y obronę Episkopowi podać. Ktorego zwykłego starożytnego duchowney investitury sposobu zwyczajem y teraznieyszą razą dzisieyszy błahocześciwy Metropolit poświęcony iest pierwszey, niżeli Krolowi Iego M. praesentowany, y inszy Episkopowie. Na co iednak ciż Ich M. Krolowie Polscy w Rzymskich Arcybiskupach y Biskupach, mimo wiadomość y wolę ich poświęconych, nie pozwalali, a to z tey przyczyny, iż Biskupowie Rzymskiey Religiey w Państwach Krolow Ich M. Polskich nie tylko Biskupi, ale y Senatorski stolec zasiadaią, z ktorych na ieden pierwszy, to iest, na Biskupi, wsadzany

*) Juret. ibid.

bywa władzą Biskupa Rzymskiego, y dostojenstwa swęgo nie traci, by dobrze Krol Iego M. beneficii conferować mu nie zezwolił. Privatione iednak bonorum, to iest, niepodaniem dobr y niepozwo- leniem rozpościerania Biskupiey władzy, skarany być może. Stolca zaś Senatorskiego, mimo wiadomość y wolę Krola Iego M., nigdy żaden Biskup osieść y beneficij obiać nie może. Ono bowiem pierw- sze, to iest poświęcenie, ma Rzymski Biskup w zupełney władzy swey, iako absolutus investitor duchowny. Owo zaś drugie, to iest podniesienie na Senatorstwo y beneficij conferowanie, ma Krol Polski w zupełney władzy swey, iako absolutus investitor świetsky. Zaczyn (ponieważ Graeckiey Religiey Metropolit y Episkopowie [(21 п.) Se- natorskiego stolca nie zasiadają) y bez praesentaciey, przed poświę- ceniem uczynionej, już poświęceni y praesentowani przez Patryarchi Konstantynopolskie Metropolitowie, iako ab absoluto ich investitore spi- rituali Patryarchy Konstantynopolskiego na Metropolitaństwo poświę- ceni, od Krolow Ich M. łaskawie przyjmowani y do beneficij mi- łościwie przypuszczani bywać zwykli.

Z tey to dostojenstw y beneficij różności idzie, że w niekto- rych wojewodstwach wolność obierania sobie duchownych przeło- żonych przywileciem iest warowana: y że beneficia, ktore iuris Pat- ronatus Regii nie są, odiete od tych dostojenstw być mogą, iakowe są te beneficia, ktore Xiążeta, Panowie y Szlachta z własnych swych dobr pod swoją y potomkow swych opieką czynią. Stąd się to stać mogło, że po odstępstwie duchownych Ruskich, od Xiążąt nadane majątności są im odiete. Względow takowych beneficiy Xią- żąt, Paniąt y Szlachty, Krole Ich Młść y dostojenstw w pomnoża- niu, lub umniejszaniu ich, władzy używać nie zwykli, ale to przy władzy tych beneficiy Fundatorów y Panow, iak Patronow, zostaje. Stąd Archimandrytstwa w majątnościach Xiążąt Słuckich y Ostro- skich, także w majątnościach inszych Xiążąt, Paniąt y Szlachty, iakowe iest y Archimandrytstwo Wileńskie Bratstwa Cerkiewnego Wileńskiego, y tym podobne, od Xiążąt, Paniąt y Szlachty na swych beneficiach, za błogosławieństwem władzy duchowney Metropoli- tanskiey, lub Patriarszey, ufundowane, Krolowie Ich Młść w poda- waniu Fundatorów duchownych y świeckich zostawują. Stąd y to

Xiążęta, Panięta y Szlachta we władzy swej, bez żadnego nieuszanowania Maiestatu Krola Iego M. mają, że na swych dobrach, które się beneficia zowią, Episko(21 π. 06.)py y Metropolity chowają y sustentują: co po wszystkie czasy odstępstwa duchownych naszych Ruskich czynili Xiążęta Ostrożscy, Wiszniowieccy, Koreccy, y inszy Panięta y Szlachta, y teraz czynią. Zaczyn y teraznieyszy przez Przewielebnego Oyca Patryarcha Ierozolimskiego legitime y canonicè poświęceni przełożeni duchowni, Metropolit y Episkopowie, wiedząc, iż Krol Iego M. tych beneficij, które ich dostojenstwom w Ruskiej Cerkwi prawnie należą, iest podawcą, nie wrywają się do nich, nie rzucają się do żadnego gwałtu, iako ie niezbożnie potwarzyć udają; nie wydzierają tych majątności, teraznieyszych possessorow z tych beneficij mocą nie wypychają, ale na beneficiach Szlachty, Paniąt y Xiążąt żyją, a na łaskę y na obietnicę Krola Iego M. w pokoiu czekają. A obywatele tak Koronni iako y Wiel. X. Lit., ludzie mere Religiej Gracckiej, za niemi y za sobą Krola Iego M., iako podawcy beneficij tych y naywyższego po panu Bogu praw y swiebod naszych obrońcy, proszą y z skwierkiem zebrzą, aby według przywileiow, narodowi Ruskiemu y Litewskiemu zdawna od przodkow K. I. M. nadanych, a od Iego Kr. M. samego przysięgą y przywileymi stwierdzonych, te beneficia dostojenstw cerkwie Ruskiej, od iawnych apostatow naszych im nienależące wzięwszy, tym podać raczył. Przez co wszystko nie tylko przeciw zwierzchności Krola Iego M., Pana swego M., nie czynimy, ale raczey z należną przystoynością Maiestatu Iego K. M. takie, iakie wiernym y Pana miłującym poddanym przystoi, zachowujemy.

Ieśliby też kto na nas tę winę wkładał, iakoby wprzod, nim prośba o tym do Krola Iego M. była uczyniona y doniesiona, dostojenstwa na te beneficia były wzięte: tedy niesłusznie by nas y w tym winował, iako się mało wyszję pokazało. Bo, że po wszystkie lata odstępstwa duchownych naszych Krola Iego M. o to prosiliśmy, a iakośmy rzekli, skwierkiem zebrzemy, świadkiem iest solennis owa Krola Iego M. obietnica, za instantią preśby naszej o tym, na seymie w roku 1607 za zgodną wszystkich stanow uchwałą uczyniona, a na teraznieyszym, blizko przeszłym seymie, re-

assumowana y ponowiona, że nam Krol Iego M. obiecować raczy, wedle fundacij y dawnego zwyczaju, od przodkow swych nam podanych, naszego nabożeństwa merè Relligiey Gracckiey ludziom dostoięstwa y beneficia dostoięstw tych conferować y dawać. Ktorą to Krola Iego M. obietnicą, iako Boskiemu wyrokowi podobnym słowem, upewnieni y ubezpieczeni, osoby na dostoięstwa te y beneficia godne, za occasiã przybycia Przewielebnego Oyca Patryarchy Ierozolimskiego, wybrane y poświęcone, Krolowi Iego M. na tym że seymie przeszłym przez list do koła poselskiego od nas pisany, podany, y publice z rozkazania Iego M. P. Marszałka koła tego w głos czytany, præscentowaliśny y o podanie im beneficij, dostoięstw ich właśnie należących, prosiliśmy y teraz prosimy. Bo ieśli za tą K. Iego M. pewną obietnicą za granicy te osoby dla wzięcia poświęcenia wysyłać nam przychodziło: nierowno słuszniey, doma to mieć mogąc, starać się nam o to należało. Y ieśli K. Iego M. obietnicę swoię Krolewską nam wypełniając, za granicy do Patryarchy naszego dla otrzymania poświęcenia osobom pozwolić wolę miał (inaczey abowiem obietnica K. Iego M. ziszcć się y stanąć nie mogła:) przec by to w granicach Państw Iego K. M. otrzymane, y zupełnie na wła(22 п. об.)dzy y na łasce K. Iego M. zawieszane, ostać się nie mogło.

Lecz y nagwałtowney naszej y duszezbawienney potrzebie, y na tey pewney u nas y nieodmienney, a iakośmy rzekli, w pewności Boskiemu wyrokowi podobney Krola Iego M. obietnicy bezpiecznie polegszy, da y to, iak mowicie, że narod nasz Rusky na to, aby Metropolit y Episkopowie pod poszluszeństwem Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego w Ruskiey cerkwi poświęceni byli, zezwoliwszy, wystąpił: niebarziefy iednak, kto szczerym sercem według Boga sądzić będzie, wystąpił nad Dawyda, który gdy łaknął, y ci wszyscy krorzy przy nim byli, wszedł do domu Bożego y iadł chleby pokładne, ktorych mu się ieść nie godziło, a ni onym, ktorzy przy nim byli, iedno tylko samym Kapłanom.*) Wystąpili y te osoby, ktore od Przewielebnego Patryarchy Ierozolimskiego poświęcenia

*) Reg. cap. 21. Matth. cap. 12.

błogosławieństwo wzięły: mniey iednak, według wyroku prawdy, niż wystąpił wielki ony Patryarcha Iakob u oycy y brata swego starszego błogosławieństwo podchwyciwszy. *) Tam aczkolwiek zrządzenie Boskie było, ale woli oycowskiey, nierzkąc obietnicy, nie było. Tu zaś y zrządzenie iest Poże, bo tak się Duchowi świętemu y świętym Synodom powszechnym podobało. Iest y wola Krola Iego M. y obietnica, po dwa walne seymy solenniter uczyniona y ogłoszona.

Ufaiąc tedy świętey sprawiedliwości y oycowskiego K. Iego M. do wiernych poddanych swych miłosierdziu, cale widzimy, że y poświęcone osoby przed pomazancem Bożym, Krolem Panem swym Młściwym, nie wystąpiły, nie wystąpił y wszytek narod nasz Rusky, który to po nich zgodnie, iak iedynym sercem y iedynemi ustami mieć chciał. Coż więc? Wszyscy oraz duchowni y świejscy Koronni y Wielkiego X: Lit: y Ruskiego obywatele, [(23 ж.) Szlachta, Rycerstwo, y wszytek lud pospolity, pod prześwietne Krola Iego M. Pana swego Młściwego nogi siebie służebniczo podesławszy, łzami ię naszemi oblewamy, a iak świętey sprawiedliwości, praw naszych y swiebod opiekuna, stroża y obrońce uniżonym sercem, w słowach wszelkiey powolności, wierności y poddaństwa prośimy: aby według Krolewskiej swey, uczynionej nam, obietnicy, Pańsko y Oycowsko, miłościwie y łaskawie z nami obszedzsy się, formę duchowieństwa naszego, w przełożonych duchownych Cerkwie naszej Ruskiej, tę nam zachować raczył, krorą w Państwach tych swoich, pod czas szczęśliwey swey Koronaciey zastał, wolą swą Pańską y przysięgą stwierdził. Pod tego przełożonego duchownym błogosławieństwem y posłuszeństwem Metropolity y Episkopy aby nam mieć pozwolić raczył, ktoremu sam za szczęśliwego Panowania swego przez uniwersalny list swoy, według starożytnych praw y swiebod naszych, w osobie świętey pamięci Ieremiasza, Patryarchy Konstantynopolskiego, w roku 1589 tu w Wilnie byłego, władzę y dozór w duchowieństwie od dawnych czasow iemu należący, przyznawszy, wszelkie sprawy cerkiewne, duchowieństwu iego przysługujące, odprawo-

*) Genes. cap. 27.

wać, sądzić, rządzić, sprawować, występne karać, y wszystkie duchowne zakonu Graeckiego od nastarszego aż do naniższego stanu, w władzy y w posłuszeństwie swym mieć mu pozwalać raczy. To uspokojenie w religiey naszej Graeckiey postanowić y do skutku przywieść aby raczył, ktore w rozdawaniu dostoięństw y dobr duchownych, według naszej fundaciey y dawnego zwyczaju od przodków swoich przodkom naszym y nam nadanych, przyrzekać, y już to po dwa walne seymy obietnicą swą Pańska, [(23 п. об.)] niechcąc nam praeiudicium w sumnieniu y w prawach naszych czynić, upiewniać nas raczy.

Mówić też tego nikt słusznie nie może, że się to nad prawo cerkiewne od Patryarchy stało, który pod żywym Metropolitem y Władykami, z porządnego na to poświęcenia podniesionemi, insze na te dostoięstwa osoby podniósł y poświęcił. Ktoż abowiem inszy za godne tego dostoięstwa sądzić może, lub kto inszy na Ruską Metropolię y Episkopstwa duchowne przełożone podnosić y poświęcać prawo ma, procz samego Patryarchy Konstantynopolskiego, który w krajach naszych Ruskich od czasu okrzeczenia się wszystkier Rusi, z starożytnych zwyczajów, prawem duchownym y swietkim od Krolow Ich Młści Polskich y Wiel: Xiążąt Lit: przywilejami obwarowanych y przysięgami stwierdzonych, iest absolutus duchowny investor? On ie osądził za niegodne tych dostoięstw, on ie wyklął: y ma ie cerkiew święta Wschodnia, ktorey oni iako synowie od niey z wody y Ducha odrodzeni, posłusznemi być powinni byli; ma ie, mowiemy, przez złość ich apostasiey, za apostaty, za wyklęte y za nieżywe. Ktoż o tym mimo własnego ich Pasterza, mimo Patryarchę, mowiemy, Konstantynopolskiego o ich godności y niegodności zdanie ma ferować? Ten ie, a nie kto inszy, za godne y za niegodne tego dostoięstwa uznawać ma; ten, a nie kto inszy, na te dostoięstwa podnieść ie miał y poświęcić; on o ich porządnym na te stolicy y nieporządnym wstąpieniu wyrok dawać zupełną władzę ma, a nie kto inszy. Iakąby poważność miał w Rzymskim Kościele Arcybiskup Gnieźnieński, lub Biskup Wileński, y inszy, od Patryarchi Konstantynopolskiego mimo wiadomość y wolę Papieża Rzymskiego poświęcenia: taką zaiste, a nie inakszą poważność w (24 п.) cer-

kwi Wschodniey ma Metropolit Rusky y wszyscy inszy Władykowie, od Biskupa Rzymskiego, mimo wiadomość y wolę Patryarchy Konstantynopolskiego, poświęceni. Tak bowiem wiele prawa ma Biskup Rzymski do święcenia Ruskiego Metropolity y Władyk, iak wiele prawa ma Patryarcha Konstantinopolski do święcenia Arcybiskupa Gnieźnieńskiego y inszych Biskupow. Niech kto co chce z pokątnych latopiscow wydziera y na oszukanie niewiadomych podać: my samy ustawiczny zwyczaj, prawa przytym, przywileie, listy Krolow Ich M. Polskich y Wiel: Xiążąt Lit: uniwersalne y prywatne, y kroniki, nie z podławia wydarte, ale pisma ludzi w urodzeniu zacnych, w nauce biegłych, w dostoięństwie poważnych, pokazuiemy, y przekładamy: ktorzy przy wszystkim pomienionym wyraznymi słowy wiedzieć daią y o tym, że Ruś od samego czasu okrzeczenia się od Patryarchy Konstantynopolskiego nigdy ni pod czyim inszym posłuszeństwem duchownym nie była, tylko pod tegoż władzą, iurisdietią, y rządem duchownym po wszystkie przeszle chrześciaństwa swego wieki zostawała, y zostawa; od nich, a nie od kogo inszego, przełożone swoje Metropolity, a przez nie Episkopy miewała y miewa^{*)}). Ten tedy własny przyrodny duchownym y świeckim prawem uznany nasz Pasterz Patryarcha Konstantynopolski, począwszy od Michała Rahozy, pierwszego odstępcy Metropolity, osądził iego samego y wszystkie tak nasladowce iego w apostassiey, iak y successory, za apostaty, za wyklęte, y za nieżywe. Za czym y terazniejszego Metropolita y wszystkich odstępných Władykow za inaksze mieć nie mogszy, tylko za iakie nam są od zwierzchnego Pasterza naszego w Duchu ogłoszeni, za własnego nam Metropolite nie znaliśmy go |(24 π. 06.) y nie znamy. Przetoż za pozwoleniem praw duchownych przełożonego od Patryarchy Ierozolimskiego duchowne osoby, na owdowiałe dioecesie nastąpiły, zaczym żadnego z tey miary gwałtu duchownego nie uczyniły, y legitime na dioecesij tych dostoięństwa a legitimo Pastore et Investitore są podniesione y poświęcone.

*) Strykowski, pag. 141. Gwagnin, Rerum Polonic: Tom. I., pag. 213, Krom. de Rebus Polonorum, lib. 3. pag. 31.

Coż by to była za poważność prawa duchownego, gdyby Rzymskiego w Polsce y w Wielkim Xięstwie Lit: kościoła Arcybiskupowi y Biskupowi swego zwykłego pasterza Biskupa Rzymskiego, od którego są ochrzczeni y ktoremu prawem przyrodnym, iak nasz Rusky Metropolit y Episkopowie Konstantynopolskiemu pod rządy y władzę, iak synowie oycowi, podlegać powinni, wolno było impunè odstąpić? A tych, którzy by ich w tym ich odstępstwie nie nasładowali, musiem za sobą ciągnąć, y bezprawnie turbować y opprymować?

Żadnego zaiste pod słońcem drugiego takiego narodu niemasz, iakowy naszi apostołowie chcą mieć narod nasz Rusky, aby w wierze był za niewolnika. Co u człowieka bacznego ma być naswiebodnieysze, to oni u nas chcą mieć za zniewolensze. Nie tak wierzysz iakoć rozkazuje odstępca Metropolit, toś buntownik, turbator pokoju pospolitego, obrazca Maiestatu Krola Iego M., zdrayca oyczyzny, byś był naskromnieyszy, naspokojnieyszy, nawiernieyszy y nauczciwszy. A pokłoniszli się Xiędzu Ruskiemu, toś nie zdrayca.

Prawo duchowne, ktore nam odstępcy Metropolita y Władyk nie pozwalaią mieć za duchowne.

Powiedzieliśmy mało wyszey, że my odstępcow naszych, Metropolita y iego nasładowcow Władyk, za Episkopy nigdy nie ziali y nie mieli, mieć y znać nie mogli (25 π.)gli, po onych wiźszej położonych przyczynach, y temi o to świętych powszechnych Synodow y błogosławionych Oycow uchwałami y wyrokami upewnieni, nauczenni y od świętych naszych Pasterzow, Patryarchow Konstantynopolskich ostrzeżeni czyniliśmy, to y czynimy, ktore przekładamy.

Mowią błogosławieni Apostołowie w kanonie praw swych trzydziestym szostym, iż w cudzey dioecessii, mimo wiadomość własnego iey Episkopa, poświęcający Episkop, y sam dostoięństwa odpada y ci, ktorych poświęca, poświęcenia nie dostępią. Zaczyn, według poważności tego błogosławionych Apostołow kanonu, odstępcy naszi za Episkopy zwani od nas być nie mogą. *)

*) Kanon. Apost. 36.

Pierwszego powszechnego Synodu święci Oycowie w szóstym swym kanonie mówią, iż ieśliby kto, nad wiadomość swego Patriarchy, od inszego Patriarchy był poświęcon, aby każdy takowy za Episkopa nie był miany.*) Dla czego my naszych apostatow, według poważności tego świętego Synodu, którzy nad wiadomość własnego swego Patriarchy Konstantynopolskiego od inszego, diecesii Ruskiej nie należnego, Episkopa są poświęceni, za Episkopy nie mieli, nie mamy, y mieć nie możemy.

Wtorego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie wtorym y czwartym, reassumując szosty pierwszego powszechnego Synodu kanon, mówią, aby żaden Episkop w nienależną sobie diecesję, pod drugim Episkopem będącą, nie wstępował, granic sobie założonych aby nie przechodził, cerkwiey, mimo uchwalone prawa, aby nie mieszał y nie turbował.**)

Iż tedy apostatowie nasi nie należnemu Episkopowi posłuszeństwo oddawszy, y założone granice przeszli y cerkwie mimo [(25 π. 06.)] uchwały synodalne pomieszczeni y poturbowali, za Episkopy od nas miani nie byli y być nie mogą.

Trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie swym mówią, iż ieśliby który Episkop (lub Metropolit, lub Patriarcha) krnąbrną pychę nadęty, w cudzej diecesji poświęcenia odprawował, każdego takiego poświęcenie nie ma być ważne. A że takim pestępkiem nasi odstępcy w cerkiew naszą są wtrąceni, poświęcenie ich u nas ważne nie było y być nie mogło.

Daley ciż trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w tymże osmym kanonie mówią, aby każdej krainy prawa nieporuszone zachowane były, a ieśliby kto inszą praw formę wprowadzał, ważną być nie ma.***)

A że Apostatowie nasi y prawa krainy naszej Ruskiej naruszyli, y inszą duchownych praw narodowi naszemu niezwykłą formę do Cerkwie Ruskiej wprowadzili; zaczyn y oni sami y niezwykła ta forma u nas ważna nie była y być nie może.

Tegoż trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w tymże kanonie y to stanowią, aby te krainy, ktoreby przez krzest y

*) 1. Syn. powsz. Kan. 6.

**) 2. Syn. powsz. Kan. 2 y 4.

***) 3. Syn. powsz. Kan. 8.

przepowiedniki od ktorego patryarchy do wiary chrześcijańskiej przywiedzione były, przy nim wiecznie zostawały, a od inszego ktorego Biskupa, aby następu żadnego nie cierpiały. A ieśliby ktory y nastąpił y gwałtownie ie pod władzę swoją podbił, ma ich koniecznie ustąpić, aby się przez to uchwałam Oycow świętych gwałt nie dział, y żeby w postaci cerkiewnego rządu potężności nadętość nie panowała. *)

Nad to, czwartego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie swym 28 Thracię, Pont, Asię, y Barbarię, w ktorej części nasze się kraie Ruskie zamy(26 π.)kaia, Patryarsze Konstantynopolskiemu pod rząd duchowny y władzę poddali, **) z ktorej władzy y rządu duchowni nasi, iż upornie ustąpili y od tego Pasterza y Oyca, ktory ie w przodkach ich przez antecessory swoje do wiary chrześcijańskiej przywiódł y ochrzcił, apostatowali, słusznie od nas iak apostatowie opuszczeni zostali y zostawać muszą, iako nie nasi, ale cudzi, przez gwałt na rząd cerkwie Ruskiej wtrąceni. ✓

Dla czego błogosławiony Cyrillus trzeciego powszechnego Synodu praeses, w którym praw swoich, szóstym y siódmym powszechnymi Synodami przyiętych kanonie, ieśliby, mowi, kto z tych uchwał, ktore Bogonosni Oycowie uchwalili y postanowili, znieważył y naruszył, nie ma to dispensatją być nazywano, ale raczey praevaricatją, zgwałceniem uchwał y niebożnością na Boga. ***) Y u nas przeto smiana od duchownych naszych na przeciw uchwałam Bogonosnych Oycow sprawa, według błog: tego nauczyciela zdania, praevaricatją iest, iest zakonoprzestępstwo, gwałt uchwał y niezbożność na Boga.

Przytym y samego Rzymskiego kościoła Biskup Zosemus, na przeciw uchwałam, mowi, świętych Oycow stanowić co, albo odmieniać, y Stolicie Rzymskiej poważność nie może, ****) y my przeto na

*) Ibid.

**) 4. Syn. powsz. kan. 28.

***) S. Cyril. Alex. can. 2.

****) Zosem. Episc. Rom. Tom. Concil. 1. pag. 811. Epist. 95.

przeciw Oyców świętych uchwałam, przez duchowne nasze sprawiony postępek, za nieprzystoyny mając, poważności iemu nie dajemy, y dać nie możemy. A z Zosemem y błogosławiony Lew, pierwszy Biskup Rzymski, żadnym, mowi, sposobem za Biskupy poczytani być ci nie mogą, którzy nie są od cleru wybrani, od narodu pożądan. Y zaś, ci, którzy naprzeciw kanonów świętych Oyców poświęcenia dostępują, kto to im przywłaszczyć zachce czego oni nie dostąpili? Naszi tedy apostatowie y od cleru cerk[.] (26 л. 06.) wie naszej Wschodniey nie byli wybierani y od pospolitego ludu Ruskiego nie są pożądan, a przeciw kanonom poświęcenia dostąpili, przetoż my ich za Episkopy nie mieli y mieć nie mogli: y tego, czego oni dostąpić nie mogli, przyznawać y przywłaszczać im nie możemy.

A to wszystko przełożone, iest uchwała y kanony tych czterech powszechnych Synodów, ktore błogosł: Gregorz W., Biskup Rzymski, przyimuie iak cztery Ewangelia. *) Y my tedy męża tego świętego przykładem, cztery powszechne, od inszych trzech po nich obchodzonych pochwalone y przyięte concilia, iak cztery Ewangelia przyimując, apostatów naszych za Episkopy mieć nie mogliśmy, y poki prawa cerkiewne stoją mieć nie możemy.

Błogosławiony nakoniec Złotousty, zwykłego kanonnego porządku poświęcania Episkopów, tak postrzegać y bronić radzi y naucza, iako y samey wiary; inaczej bowiem, ieśli każdemu, mowi, Episkopowi w nienależney sobie dioecesii rząd y sprawowanie porywać wolno będzie, y ieśli każdemu inszego sobie zagranicami dioecesij poświęciciela szukać nie będzie bronno, wszystko się mieszać będzie. Naprasno y ołtarz podnoszony bywa, nadaremne iest y zupełne cerkiewnego ciała postanowienie; próżna y świeszczeników liczba. **) Co ieśli kto z prawosławnych za rzecz lekką być poważy y mimo siebie puści, on uyrzy: ia lekce nie ważę, ale czuć o tym y dbać chcę.

*) S. Greg.

**) Homil. 11. in. cap. 4. Epistol. ad Eph.

Na ktore to prawa cerkiewne, a przy nich na prawa swiebod y wolności narodu naszego Ruskiego, przeszli Ich M. Krolowie Polscy poglądaiąc, wyroki o nas dawać zwykli, że Ruś bez przyzwolenia starszego ||(27 п.) swego, Patryarchy Konstantynopolskiego, w sprawach duchownych nie stanowić nie mogą; dla czego, mimo wiadomość iego, do żadnych takowych praw ni od kogo w Państwach naszych pociągani być nie mają. *) A że się do tychże duchownych naszych nieporusznych wiecznych spraw y do praw przodkow swoich Krolow Polskich, y Krol Iego M., Pan nasz terazniejszy, wolą swoją y wyrokami przychylaiąc, y nas przy nich na wieczne potomne czasy nieporuszenie zachowuiąc, (abyśmy od tych przełożonych duchownych, ktorzy od posłuszeństwa Patryarchy Konstantynopolskiego odstąpili, wolnemi byli y żadnym ich nad nami rząd, iurisdiction, prawom, sądom y dekretem podlegać nie byli powinni,) wyiąć nas według oboich pomienionych praw naszych, duchownych y świeckich, y wolnymi od nich uczynić raczył: przekładamy przywileie y dekreta Trybunalskie y Constitucie, z których łącno każdy praw, swiebod y wolności postrożca baczny obaczyć może, iakim prawem starsi nasi od apostatow naszych zapozwami turbowani bywaią: ktory, by się na swoje nagość obeyrzeć chcieli, a obaczyć, w iakim są w cerkwi naszej położeniu, za prawidłnym Ruskiej dioceesiey Metropolitowi należnego Konstantynopolskiego Patryarchy wyrokiem, widzieli by to na oko, że iak wiele unarły, tak wiele y oni w sprawach cerkwie Ruskiej mogą, od należnego sobie Pana w Duchu Pasterza y Oyca z cerkwi Ruskiej elimitowani zostawszy.

Rzeczże śnać kto, zaż od Rzymskiego Biskupa poświęceni Biskupowie Biskupskiego dostoięństwa y władzy nie dostępuią? Mowiemy: nam na ten czas nie o tym rzecz, abyśmy uważali, ieśliż od Rzymskiego Biskupa w własney iego dioceesii poświęceni Biskupowie, ||(27 п. 06.) są zupełney władzy Biskupowie, ale o tym, ieśliż nad wiadomość y wolę własnego naszego Episkopa, to iest, Patryarchy Konstantynopolskiego wtrąceni od Biskupa Rzymskiego

*) Kr. Jego Miłość w liscie swym uniwersalnym, w r. 1584.

w iego diocezie rękopolożenicy, są zupełney władzy Biskupowie. Takowych my, (iakowi są y naszi przez mus y gwałt, pace ejus dixerimus, na karki nasze od niego wsadzeni, y do cerkwie naszej Ruskiej mimo prawa cerkiewne wtrącenii) poważnością przełożonych praw duchownych upewnieni, za Episkopy nie znamy, y znać nie możemy.

A skąd by Patriarcha Konstantynolsky należny nam był Pasterz y Oyciec w Duchu, byśmy nic innego na to nie mieli, tylko owo, że on nas odrodził w Chrystusie Panie, że on przodki nasze przez Wielkiego Włodzimierza do poznania prawdziwego Boga z pogaństwa przywiódł, okrzyknął y wszystkim dobrem duchownym opatrzył, sięgami rozmaitey psalmodiey hymnow całorocznych y codziennych, liturgią świętą, postillami y wszelkim inszym zbawiennym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył y przyozdobił: dosyć by nam na pokazanie należności iego do nas było. Ale mamy na to prawa Synodow powszechnych, mamy prawa Panow naszych Krolow Polskich,—one przekleństwem na przestępniki obwarowane, a owe przysięgą na gwałtowniki stwierdzone. Duchowne prawa, ktoreby były, acz w krotce, prawdziwie iednak y dowodnie iuż się przełożyły, a żeby y świeckie temu, komu by o nich wiedzieć należało, prawa nasze niektore, narodowi Ruskiemu względem wolności religiey pod posłuszeństwem Patryarchy Konstantynopolskiego od Krolow Polskich nadane, wiadome były, y tych summariusz przekładamy.

[(28 л.) Prawa świeckie, ktore nas z władzy odstępcy Metropolita y Władyk wyymuią.

Pierwszy przywiley.

Świętey pamięci Krola Stephana, pod datą 1585 roku, iż bez pozwolenia Patryarchy Konstantynopolskiego do żadney w kalendarzu ceremoniach y nabożeństwie swym odmiany, ludzie starożytney religiey Graeckiey przystąpić nie mogą.

Drugi.

Przywiley tegoż św. pamięci Krola Stephana, pod datą 1586 roku, o wolnym świąt Ruskich używaniu y nieuciężeniu, ani przy-

muszaniu nas do posłuszeństwa Rzymskiego kościoła, nad staro-
wieczne nasze prawa y zwyczaje.

Trzeci.

Przywiley terazniejszego Krola Pana naszego, pod datą 1589 r.,
dany Patryarsze Konstantynopolskiemu, przewielebnemu Hieremia-
szowi, na wolne w Państwach Iego K. M. rządy duchowne, sądy,
y nieposłusznych karanie, z gruntownym iurisdictioney iego potwier-
dzeniem.

||(28 л. об.) *Czwarty.*

Tegoż Krola Iego M., Pana naszego M., przywiley, pod
datą tegoż 1589 roku, dany temuż s. Oycu Patryarsze Konstanty-
nopolskiemu na porządki bractwa naszego cerkiewnego Wileńskiego,
ktorym y grunty brackie z iurisdictioney, płatów, podatkow y powin-
ności mieyskich wyymować raczy.

Piąty.

Przywiley seymowy tegoż szczęśliwie nam panującego Krola
Pana, pod datą 1592 roku, ktorym Iego Kr. M., Pan nasz Miło-
ściwy, wszystkie poradki brackie, od Patryarchy Konstantynopolskiego
postanowione, stwierdza, pozwalając cerkiew na grunciech naszych
murem y drzewem budować, domy skupować, szkoły y drukarnie
mieć, ludzi duchownych dla nauki narodu chrześcijańskiego y innych
spraw cerkiewnych odprawowania, według potrzeby, chować, wyymu-
jąc od podatkow y iurisdictioney mieyskich, tak te iuż kupione domy
y placzy, iako y ktoreby się na potym przykupili.

||(29 л.) **Constitutia roku Pańskiego 1607 o Religiey
Graeckiey.**

„Uspokaiając Religie Grecką, która zdawna ma swoje prawa,
„warujemy: iż dostoięństw y dobr duchownych inakszym prawem
„nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwy-
„czaiu przodkow naszych im nadanych: to iest, ludziom szlacheckim
„narodu Ruskiego y merè Religiey Graeckiey, nie czyniąc im prac-
„iudicium w sumnieniu y prawie ich, ani wolnego odprawowania

„nabożeństw, według dawnych obrzędów ich zabraniając y przeszkadzając: beneficij też cerkiewnych dwoyga osobie iedney conferować nie mamy. Ale Metropolią Metropolitowi, Władcytwa Władcykom, Archimandrytstwa Archimandritom, y tak subsequenter o drugich rozumieć się ma, iako szerzey o tym przywilej, od nas na tym seymie dany, obmawia. A ktoby dwoye beneficyia na ten czas trzymał, takowy naydaley do roku iedno puścić ma, pod zapłaceniem winy tysiąca grzywien delatorowi, o co forum na seymie ad instantiam Posłów Ziemskich. A dobr cerkiewnych od cerkwi alienowanych, według constitucyey anni 88 o tym opisaney, ||(29 ж. об.) którą teraz reassumuujemy, dochodzić mają. Dzierżawcy iednak Kwasowa, Tarnkow, Janiewicz, Liplan, Buremcha, Woderady, Teremne, przy prawie swym zostać mają. Bractwa też cerkiewne Religiey Graeckiey przy prawach y przywilejach ich zostawujemy. A napisami przy Ewangeliach dobr ziemskich szlacheckich dochodzić y pozyskiwać nie mają te cerkwie, ktore teraz nie mają w tych dobrach possesiey. Processy przy tym y postęпки prawne y bannicze, ktore na osobach duchownych w ktorymkolwiek sądzie zaszły y otrzymane są, tak w Koronie iako y w Wielkim X. Litewskim, kassujemy y pozwanych od nich wolnemi czynimy.“

Na tymże zaraz seymie na uspokojenia naszego w religiey upewnienie warownieysze, taki narodowi naszemu Ruskemu, ludziom merè religiey Graeckiey, Kr. Iego M., Pan nasz M., przywilej dać raczył.

„Zygmunt III, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie Xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflantskie, a Szwedzki, Gottski, Wandalski, dziedziczny Krol.“

|| (30 ж.) „Oznaymuujemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu z osobna, komu ieno o tym wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym: iż donosili nam na seymie teraznieyszym walnym Warszawskim posłowie ziemie Kijowskiey, Wołyńskiey y Bracławskiey, imieniem braci swey ludzi Religiey Graeckiey, iakoby na starodawne prawa, przywileia, od przodkow naszych

„świętobliwej pamięci Królów Ich Mści Polskich, Wielkich Xiążąt
„Litewskich y Ruskich, przodkom ich, obywatelom Państw naszych, ✓
„wszem stanom Religiey Graeckiey Ruskiej nadane, ułbiżenie y bez- ✓
„prawie w wolnym używaniu wiary swey ponosić: Cerkwie Ruskie ✓
„bez porządnych pasterzów na chwale Bożej y na zwykłym po-
„rządku swym schodzić y umnieyszenie brać, ślubów małżeńskich,
„krzczenia dziatek y innych chrześciańskich sakramentów y nabo-
„żeństwa, według zwyczaju, porządku y obrzędów Graeckich, a ka-
„nonów Oyców świętych, na Synodach postanowionych, mieć nie
„mieli, prosząc nas, abyśmy w tym im krzywdy y ucisku y ułbiże-
„nia ponosić nie dopuścili, ale przy dawnych zwyczajach, prawach
„y (30 п. 06.) wolności cerkwi zakonu Graeckiego, y ludzie tey
„wiary w Państwach naszych zachowali. Pasterzów y przełożonych
„ich duchownych Archiepiskopa, Metropolite, Władyków y Archi-
„mandrytów y innych świeszczeników, według tychże praw y przy-
„wilejów, na potym zawżdy podawali. A w tey wiary starożytney
„chrześciańskiej Graeckiey, we wszem wolnie, cale, spokojnie y bez-
„piecznie im używać dopuścili, warowali y upewnili.—My prośby ich
„w tym wysłuchawszy, a chcąc, aby pod szczęśliwym panowaniem
„naszym, iako każdy weselił się z wolności, swiebod y prawa swego,
„tak osobliwie wszytkie stany y ludzie tych Państw naszych, kto-
„rzy są Religiey chrześciańskiej Katolickiey Graeckiey, aby żadnego ✓
„ułbiżenia, krzywdy y bezprawia nie ponosili, ale spokojnie, wolnie
„y bezpiecznie wiary y nabożeństwa, według zakonu Graeckiego y
„y obrzędów swych, używali, wszech ludzi tey wiary obywatelów
„Państw naszych cerkwiam y wierze Graeckiey, także stanom y ✓
„ludziom tey Religiey, duchownym y świeckim, z dawna nadanych,
„we wszem cale y zupełnie zachowa(31 п.)wszy, tym listem przy-
„wileiem teraznieyszym warujemy, iż wszelakie stany y osoby lu-
„dzie Religiey Graeckiey, duchowne y świeckie, wiary swey, według ✓
„starodawnego zwyczaju, porządków, obrzędów y ceremonij cerkwie
„Graeckiey Orientalney, wolnie, bezpiecznie y spokojnie używać y na- ✓
„bożeństwa swe uprawawać mają y wolni będą. A iako zdawna
„ta wiara y starodawne porządki cerkiewne nauki y pisma od Oyców
„świętych na Synodach podane mając, przez długie lata trwała: tak

„y teraz niwczym nienaruszenie trwać y zachowana być ma. Pastę-
„rzow też abo przełożonych duchownych: Władykow, Archimandry-
„tow, Ihumenow i innych cerkiewnych nauczycielow y przełożonych,
„według tychże praw, przywileiow y wolności, zdawna nadanych, po-
„dawać y przekładać mamy y do żadney odmiany obrzędow przy-
„muszać ich nie każemy, ale iak zdawana bywało, y iako stare kanony
„y przywileie ich opisuią, gwałtu w tym y przymuszenia żadnego
„mieć nie mają y owszem wolności y dobrej woli swej w tym
„wszytkim zażywać mają według kanonow śś Oycow, dawnych praw,
„przywileiow, ||(31 п. 06.) swiebod, wolności y zwyczajow swych.
„Y na to daliśmy ten przywiley z podpisem ręki naszej Krolew-
„skiej y pieczęcią Koronną. Pisan w Warszawie na seymie walnym
„Koronnym, roku 1607, miesiąca Iunia 18 dnia. Panowania Kro-
„lestw naszych Polskiego dwudziestego, a Szwęckiego 14 roku.

SIGISMUNDUS REX.

Zachariasz Ielowicki, sekretarz y pisarz.

O teyże Graeckiey Relligiey Constitutia roku 1609.

„Iż ludzie Relligiey Graeckiey gruntowniejszego uspokojenia
„Relligiey swej y objaśnienia artykułu, na przeszłym seymie o tym
„uczynionego, potrzebowali: Tedy teraz prze nawalność spaw przysć
„do tego nie mogąc, odkładamy to w teyże mocy do drugiego seymu
„blisko przyszłego. A interim zachowawszy wcale Constitucyą przesz-
„łego seymu, waruiemy, aby ci prsełożeni duchowni, ktorzy unią z
„kościółem Rzymskim przyieli, tym, ktorzy przestawać z niemi nie-
„chcą, wzaiem z drugiey strony tym, co w niey są, żadnym sposobem
„y praetextem oppressiey y przenagabania ieden drugiemu nie czynili;
„ale w pokoju we ||(32 п.) Władictwach, Monasterzach, Cerkwiach y
„dobrach cerkiewnych, tak w Koronie iako y w Wiel. Xięstwie
„Litew., zachowani być mają, pod winą dziesięci tysięcy złotych,
„ktoby co na potym przeciw temu uczynił, o co forum na Trybu-
„nał, nie wkładając w to sędziow duchownych, ukazuiemy“.—Taka
była namowiona Constitutia. Lecz po tym seymie
owy punct wyrzuciwszy: „nie wkładając w to sędziow
duchownych,“—włożono na to miejsce iest:

„Tego dokładaiać, iż ieśliby co ktora strona gwałtem, albo iakim-
„kolwiek sposobem od seymu przeszłego drugiey stronie odieła: tedy
„o to wolne prawem czynienie przed Trybunałem compositi iudicii
„zostawuiemy.“ Przeciw ktorey odmianie uchwały sey-
mowey, zaraz tegdysz protestacie zaszczyły.

O teyże Religiey Graeckiey Constitucia roku 1618.

„Iż dla nawalnych spraw Rzeczypospolitey nie przyszło do
„uspokoienia doskonałego Religiey Graeckiey na terazniejszym sey-
„mie, tedy to odkładamy do przyszłego bliższego seymu: pod ktory
„czas ludzie Religiey Graeckiey, duchowne y świeckie, zachowuiemy
„w pokoju y w wolnym y zwykłym nabożeństwie, do ktorego nie
„maia być przymuszani, ani prawem pociągani.“

[(32 л. об.) O teyże Religiey Graeckiey Constitucia roku 1620.

„Uspokaiaiać Religieę Graecką, Constitucię roku 1607 reas-
„sumuiemy y według niey w rozdawaniu beneficij cerkiewnych in
futurum zachować się mamy.“

Decreta Trybunalskie, zmacniaiać degradatię odstępnego
Metropolita y Władykow, od S. pamięci Meletiusza Patri-
archy Alexandryskiego, Topotyrite Patriarchiey Konstan-
tinopolskiey, przez listowne Decreta wydaną.

Pierwszy decret roku 1605, w którym sąd główny Trybunal-
sky Pocieia, Metropolite odstępnego, za starszego w rościąganiu iuris-
distiey nad ludzmi Religiey Graeckiey, pod błogosławieństwem Pat-
ryarchy Konstantynopolskiego trwaiącemi, nie uznawa y Metropoliey
go (accomoduiąc się decretu Exarszynemu) Kijowskiey y wszytkiey
Rossii oddala.

Drugi tegoż roku, w którym tenże sąd główny Trybunalsky
Bractwo nasze, duchownych y świeckich, wolne czyni od odstępcey
Metropolita wiecznymi czasy, za zwierzchniego nam nie uznawa go
y od przysądu iego nas wyłącza, a nakazuje mu ukrzywdzenia swego

u Pa||**(33 п.)**tryarchy Konstantynopolskiego, przyrodnego w tym Państwie Pasterza Ruskiej Cerkwie, lub u Exarchy iego, na nas dochodzić.

Trzeci roku 1609, w którym forum sąd główny Trybunalsky przed sobą uznawa Pocieiowi, odstępnemu Metropolicie, y to słowko: „compositi iudicii“ odcina; do tego monasterz S. Troycy Bractwu naszemu na wieczne czasy przysądza.

Czwarty tegoż roku, w którym tenże główny sąd Trybunalsky także forum przed sobą temuż uznawa, a Decreta koła duchownego kassuie y wszystkie zadworne processa znosi.

Piąty tegoż roku, w którym tenże główny sąd Trybunalsky także forum przed sobą odstępcy Metropolitowi Pocieiowi uznawa, samego na upad w rzeczy zdawa, cerkwie wszystkie Wileńskie protopie, popom, lawicy Ruskiej y wszystkiemu Bractwu cerkiewnemu, ludziom religiej Graeckiej, przysądza, a pozwy do koła duchownego zapozywające wyniesione, kassuie y annihiluie.

||(33 п. об.) Krzywdy y dolegliwości, ktore nas od odstępcow naszych obchodzą.

Te tedy są prawa duchowne y świeckie, swiebody y przywilegia (dawniejszych przywileiow na ten czas w teyże materii nie przywiódszy), narodowi naszemu Ruskiemu w nabożeństwie iego ludziom merè Religiej Graeckiej służące. Ktore, młściwy y łaskawy czytelniku, przeczytawszy, uważać racz, iak nas słusnie apostatowie nasi pod iarzmo posłuszeństwa swego, nam niezwykle y nieznosne, zaciągają y zaprząć usiłują, iak nas słusnie mandatami y swemi zapozwy turbują, uniwersałami czci odsądzaią, fałszywie zmyślonej zdrady Tureckiej potwarzają, uczciwe zacne y niwczym niepodeybrane osoby mażą, lżą, bezecnią. Nas, zakonniki duchowne, y wszystek pospolity miasta Wileńskiego nabożeństwa naszego lud, słowami uszczypliwemi po domach, na ratuszu, z kathedr, na rynku y po ulicach, iak naśmiewcy, sromocą y łaią; iak dziki iaki zwierz curają się nami y ubiegają, rozmow z nami, y wszystkiey zwykłej przed tym conversaciey, iakoby nie chrześciane, z nami zakazują. Przykrości iakie nawiętsze mogą słowem y dziełem wyrządzaią; na monasterz

nasz kamieniami z proc rzucaia; strzały z łukow na grunty y domy, a na Cerkiew z knotem siarczystym zapalonym napuszczaią; na placu tegoż monasterza zapalone głównie przez mur wrzucaia, między węgły scian cerkiewnych ogniem zateleione sukna uwoszczone z inszemi, ogień żarzącemi przyprawami y knotami, wtykaia; na Ratuszu y po wielu grodach protestacij od nas nie przyjmuią; z xiąg spraw, nam do prawa potrzebnych, nie wydaia; woznym w sprawach naszych służyć zakazuia, ||(34 п.) a ktorzy by służyli, poenuia y więzia; listy nasze po drogach u kursorow odeymuią, a insze pod naszym imieniem na oszukanie ludzi niewiadomych zmyślaią, piszą y przesyłaią; insze zaś podstępne, fałszu y kłamstwa z poprzysięganiem się pełne, po mieyscach podmiataia.

A żeby tak czyste zacności naszej złoto zaćmiwszy y piękną dobrej sławy wszytkiego narodu naszego barwę odmieniwszy, owszeki nas wnetrzney uciechy naszej pozbawili, wiarę naszą świętą z piersi wyrwali, y od zwykłego nam zbawiennego posłuszeństwa Wschodniego oderwali: zmyślili y udaia, iakoby trzy Patriarchowie Wschodni przysłali rozgrzeszenie Moskwie na podniesienie wojny z Litwą, udaiać przytym y to, iż przez te nowonaświęcone duchowne wszytkę wiadomość z Państw Iego Kr. M. miewa poganim. Nad to udaia y to, iakoby przewielebny nasz Ociec Archimandrit dla zbuntowania y zamieszania w ludziach przez rozne praktiki, to, że iest Archiepiskopem Połockim, w Wilnie y kraiu Połockim rozszerzać y udawać miał, iakoby się to z wolą Krola Iego M. dziać miało. O nie wstydlivosti! Iako na wszelkie y czci y uszanowania godne męże, krzyż sobie od Chrystusa Pana zadany w pokorze y w pokoju nosić lubuiące, Krolestwu temu, iako chrześciańskiemu, zawżdy sprzyiazliwe, po ktorym iakoby z chrematizmu iakiego, za pomocą Bożą, wyzwolenia swego z tey ciężkiej niewoli oczekiwaią, mimo wszelki wstyd sromotnie się rzucasz? Iako się na sługi Boże wierne, na grzech nikogo rozgrzeszać niezwykle y z pokoju chrześciańskich Państw cieszące się, mimo wszelką boiazń Bożą złośliwie targasz? Przez te wszytkie tey świętych Patryarchow naszych niewoli lata, zaś kiedy y namnieysze ku oyczynie naszej niezyczliwości, ||(34 п. об.) nierzkąc zdrady, podezrzenie pokazało się? Iak y na te nowopoświęcone dobrego sum-

nienia duchowne osoby, oyczyznę swoją miłą, iak duszę swoją miłującą, rodzice, bracia, siostry y insze krewne y powinowate w tamtych temu nieprzyiacielowi bliższych krainach, na Wołyniu, na Ukrainie, na Podolu y na Podgorzu mające, mimo wszelką prawdę, niebaczenie się mieczesz? Aby się też udana osoba, woła na to Krola Iego Mści dla zbuntowania ludzi szczyć miała, opacznie y w tym, iak we wszem innym, iest udana: y owszem przeciwna rzecz na widoku. Zaś spi na takie calumniatory bystra nieusypiającego oka we mściwym ramieniu Bożym pomsty zrzenica? Taka to twoja prawda, iaka y owa, którąście wszystkie Litewskie niemal już y Koronne Państwa zadusili, udając, że się tu w Wilnie mieszczanie, o zdradę przekonani, po domach y po więzieniach sami trują. Że we Lwowie o też zdradę przekonanych kilkudziesiętu mieszczan stracono. Że ludziom wielkim, zacnym y rodowitym w zaciągu tym terazniejszym oyczyźnie y Krolowi Iego M., Panu swemu miłościwemu, służącym, Rotmistrzom y Połkownikom, chorągwie prze teyż zdrady pokazanie się poodbierano y samych na gardle pokarano. O złości! Gdziesż tu sumnienie? Gdzie zbożność? Gdyby kto twoim codziennym piekielney kuznie nowinam wiarę dawać chciał, żywo duszę puścić by się musiał. Już listy zdradzieckie przeięte; już ciągnieni przyznali się; już wielu z Rusi na szpiegierstwie połapano.

Ale troiakię, mówią, kłamstwo (bo iak się strofowani z tey złości Teologowie apostatscy obmawiaią): officiosum, locosum, perniciosum. *) Zaż na uczciwe y na krew bliźniego kłamać, ktore z tych trzech pozwala? Zaż żartowne y przyiazliwe kłamstwo, tey są ((35 π.) własności, aby szkodziły? Szkodliwe to iest kłamstwo, o którym Bog mowi: nie będziesz kłamał.**) Zaż nie z każdego próżnego, nierzkąc kłamliwego y na krew stojącego słowa, liczbę oddamy w dzień sądny Panu?***) Od kaźdey rzeczy złemu podobney, mowi błogosławiony Apostoł Paweł, wściągaycie się.****) Krol zaś y Prorok Dawid o Bogu,

*) Dxo. 23. Iob. 13.

**) Leu. 19.

***) Matth. Cap. 12.

****) Rom. 3. I. The. cap. 5.

ktory nienawidzi kłamstwa, świadectwa wydając: nienawidzisz, mowi, wszystkich, ktorzy nieprawość płodzą; wytracisz wszystkie, ktorzy mówią kłamstwo. Człowiekiem krwawym y zdrażliwym będzie się brzydził Pan.*) Niechże na zasługę nienawiści Bożej mierziązki y wytracenia mówią kłamstwo (czego my im nie życzymy, ale raczey upamiętania się), ponieważ im Teologia ich tego pozwala: my y Cerkiew Boża tego zwyczajn nie mamy.

Ale zaż tylko tego złego z tey przepastney kuzni na nas y na wszystkich narod nasz? Na papieru zaiste pierwey by nam, niż na codziennych nieznosnych, ktore od apostatow naszych ponosimy, y uszczypliwych przykrości przekładaniu zeszło. Co trzecie abowiem słowko, na ohydę niepokalaney wiary naszej schizmatikami, a na hańbę czystey narodu naszego sławy Nalewaykami nas lżą y sromocą; w czym się nam wielka od nich niesprawiedliwość dzieie. Nas Krolowie Ich Mśc Polscy, Panowie nasi, świętey pamięci przodkowie Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, y sam Iego Kr. M. we wszystkich prawach naszych, warunkach, przysięgach, statutach, konstituciach, w przywileiach, uniwersałach y w prywatnych swych listach nie inaczey nazywać raczą, tylko ludzmi Graeckiey Religiey, a to ad differentiam ludzi Religiey Rzymskiey. Względem zaś apostatow naszych nazywać nas raczy Krol Iego M., ||(35 п. 06.) Pan nasz Miłościwy, w przełożoney roku 1607 constituciey ludzmi merè Religiey Graeckiey, a w przełożonym przywileiu, pod tenże czas nam danym, mianować nas raczy ludzmi Religiey chrześcijańskiej katolickiey Graeckiey. Lud iednak ten bezimenny, mimo wszelką sprawiedliwość y słuszość, odszczepieńcami nas potrząsywa, nie chcąc swey Hermaphroditckiey sromoty widzieć, że to y owo są, albo ni to ni owo: ni ptak ni zwierze iest, to iest, ni Graeckiey Religiey ludzie, ni Rzymskiey. My Ruś Wschodniego posłuszeństwa y wyznania iesteśmy ludzie merè Religiey Greckiey Katolickiey: Panowie Polacy y Litwa Zachodniego posłuszeństwa y wyznania są merè Religiey Rzymskiey Katolickiey. Oni miedzy nami y Rzymiany coś non merum, nieszczere coś, ale fictum, coś zmyślone, ni to, ni owo. Ich to tedy raczey na-

*) Psal. 5.

zwisko własne, nie nasze: którzy apostołowawszy od zwykłego y przyrodniego sobie pasterza, Patryarchy Konstantynopolskiego, apostatów imienia nabyli: odszczepiwszy się od świętey Catolickiey Apostolskiey, która na Wschodzie, cerkwie, nabyli nazwiska odszczepieńców.

Ale ieśliże y Nalewaykowskie nazwisko nie im właśnie służy, miłościwy y łaskawy czytelniku, uważć racz, który własnemu swemu w Duchu Panu Patryarsze, mowiemy, Konstantynopolskiemu, (ktorego Ruskiey naszej Cerkwie przełożeni, y z duchownego y z świeckiego prawa poważności znać powinni są za Pana w Duchu y Pasterza) wierności nie dotrzymawszy, przysięgę mimo wszelką słusność, nierzkąc mimo wszelkie prawo, złamali, poddaństwo duchowne wypowiedzieli, inszemu się w Duchu Panu poddali, a naprzeciw pierwszemu wojnę podnioszy, w Duchu poddane iego gnąbią, utł(36 π.)skuia, biedzą y wszelako na upad prześladuią, samego też tego pierwszego przyrodniego Pana swego lżą, sromocą, czci y wiary odsądzaią: zaż nie tym takowym raczey to Naliwaykowskie nazwisko służy? My przy zwykłym naszym, od przodków naszych przy wzięciu chrześcijaństwa nabytym y nam potomkom ich zostawionym Panie w Duchu y pasterzu zostaiąc, z iakiey słusności tym nazwiskiem lżeni bywamy? Gdyby woiewoda, który swemu własnemu Krolowi przysięgę złamawszy, poddaństwo mu wykazał, a inszemu się pogranicznemu Krolowi poddał, wojnę przeciw pierwszemu podniósł y lud ten, który w iego woiewodstwie iemu prawem dozoru, a Krolowi prawem przyrodzonym należał, musiem y gwałtem przez rozmaite przykrości y utiskowania od Krola oddalał y gwałtem odwodził,—co rozumieć mamy? Niewiernikiem Krolewskim, że własniey nie rzeczemy, tenli lud znany y zwany miał być, który opuściwszy woiewodę, wiernie przy zwykłym przyrodnym sobie Krolu y Panie stoi, czy też woiewoda y ci, którzy by go w tym naśladowali? Toż y tu sądz: Metropolita w ziemi Ruskiey iest na kształt woiewody, a panem iego w Duchu y na kształt Krola iest Patryarcha Konstantynopolsky. Ktoż tu winnieyszy? Kto Nalewayka? My, którzy Patryarchy Pana swego w Duchu przyrodniego, wierność mu całą zachowuiąc, nie odstepujemy,—czyli Metropolita, który mu wiary nie dotrzymawszy, y samego odstąpił y w Duchu poddane iego niektore za sobą odwiódł,

a niektóre, odwieść usiłując, gnąbi, utiskuje, krzywdzi y rozmaitemi przykrościami ubiedza, aby własnego swego w Duchu Pana odstąpili, a temu, do którego się on mimo wszelkie prawo krzywoprzysiężnie sprzedał, posłuszeństwo oddali?

||(36 п. 06.) Uważay przeto, miłościwy y łaskawy czytelniku, a sądz iakoć Bog twoy y sumnienie miłe iest, prosimy, komu to oboie y odszczepieńcem zwanym być y Nalewaykiem słusznie y sprawiedliwie należy.

Tragedia, która się działa w mieście Wileńskim nad wiernymi za instantią apostatów.

To, mowiemy, z nami pod ten y po wszystkie insze czasy apostatowie naszi czynili y czynią, za dziwowisko nas świata y na urąganie podając, nie obawiając się w tym ni boiazni Bożej, ni na wstyd ludzki nie oglądając się, ni na samego nawet przyrodzenia, nierzkąc na ludzkości powinność, srogości prawa pospolitego niespominaamy, nie respectując. Ktorzy (że wam żalosną terazniejszą tragedię, która się z nami w Wilnie toczyła w krotce przełożymy) pod ten prawie samy czas, gdy wszytkiemu chrześcijaństwu zbawienna krzyżowej Chrysta Pana naszego śmierci pamiątkę obchodzić przypadło, pod tydzień, który my Strastnym, to iest Hąbdomadam Passionis, męki Pańskiej tygodniem nazwamy, w który Iudasza, Kaiphasa y Annasza z swemi iednomyślnymi zdrady knując, potwarz zmyślali, ktoraby niewinnego Chrysta Pana spotwarzonego o śmierć byli przyprawili,— pod ten, mowiemy, tydzień, w który nabożeństwa naszego w mieście Wileńskim ludzi pobożni, serca swe przed Panem Bogiem korząc, do gorętszey pokuty y płaczliwego męki Pana Chrystusowej rozpamiętywania gotowali się, a sumnienie swe prostując, do spowiedzi grzechow swoich sporządzali się, na przyięcie żywot dających ciała y kwie Syna Bożego tajemnic sposobnymi się stać zamyślali: Alić w sobotę kwietną wszyt||(37 п.)kie się te ich pobożne zamysły pomieszwały. Gdzie abowiem ktorego z nich słudzy mieyscy potkali, tam mu stawiena się na ratuszu nagły zakaz dali: gdzie bez żadnego delatora za instigatią rzecznika mieyskiego do żadnych obmow y dobrodzieystw prawnych niodopuszczeni, a ostatniey condiciei pro-

kuratorowi w obronę podani, wodzeni byli z sądu gaynego do sądu radzieckiego; potym zaraz o iednym y tymże dniu po iedynkiem z postrachem katownie na inquisiciey pytani, do więzienia ratusznego byli podani. Z między ktorych w poniedziałek wielki wyłączeni trzey do podziemney ciemnice, poodbierawszy im pasy y noże, sprowadzeni byli, do ktorey nabezecznieyszy iawni złoczyńcy podawani bywaią. Drudzy w pierwszym więzieniu zostali. We szrodę tegoż tydnia z ratusza schodzić nie kazano raycy tegoż miasta Wileńskiego za to, że prosił pisarza mieyskiego o wypisy z xiąg sprawy tej.**) We czwartek zakazano y z ratusza schodzić nie kazano drugiemu tegoż miasta Wileńskiego raycy za to, że był na pogrzebie kolegi swego burmistrza Wileńskiego, w cerkwi naszej chowanego.***) Tychże dni szewca iednego posadzono do ciemnice****) za to, że podczas święta Zaśnienia Panny Nayświętszey do Kiiowa w obroce chodził; inszych za insze pobożne winy zakazowano, łapano y pod ratusz bez żadnego prawa y sądu przez wszytek ten męki Panskiey tydzień y przez dni święte wielkodzienne trapiono y mordowano; pod tenże czas rzemieśnikom od wolności ich cechowej klucze poodbierano.****)

Taki to gorący y nagły opał był, tak nawalnie szumiący wichcher, tak straszliwa burza, iakoby pod dzień ony straszny, ani w nayokrutnieyszym iakim obleżeniu y iuż tuż nad szyją wiszącego zwycięstwa szturmie. Biedny lud zdumiały, a coby się z nim działo niewiadomy, to sam to tam, iak nieprzyszty biega, a co by to było pyta, skądby takie niesłychane głosy, skąd niebywała ta zniewaga, skąd te niezwykle naśmiewiska y urągania prawie nieprzyjacielskie?

*) P. Ierzemu Chocieiewiczu.

**) P. Philippu Sienczyłowiczu.

***) P. Łukasza Sobola.

****) *Na ratuszu posadzeni*: PP. Semen Iwanowicz, Ian Kotowicz, Fedor Kuszelicz, Bogdan Borisowicz, Wasyly Baranowicz, Wasyly Kułakowsky, Wasyly Druhowina, Krzysztoph Wasylewicz, Stephan Zahorsky. *Pod ratuszem posadzeni*: PP. Semen Krasowsky, Bogdan Symonowicz, Isaak Wołkowicz.

Od sąsiadów, od spółkupców y spółzemieśników tak nagłe a surowe ścisnienie y nie chrześcijańskie opprimowanie, że słusznie o sobie w te swoje ciężkie dni w gorzkości serca swego owe prorockie słowa głosić byli mogli.

Uciecha niewinności zacnego narodu Ruskiego.

Płacząc płaczemy, a łzy nasze na policzkach naszych: niemasz boleści, iako iest boleść nasza, a nie mamy pocieszyciela. Bracia nasi wzgardzili nami, a stali się nam rozbracią y iarzmo nieprawości swych stoczyć y włożyć chcią na szyie nasze. Mieszkamy między chrześciany, a nie naydujemy odpoczynku dla wielkiego na ciele utrapienia y dla ciężkiej w sumnieniu niewoli. Łkamy ścisnieni gorzkością od odstępney braci, ktorzy odiełi nam wszelką ochędożność naszą. Wywrocili serce nasze w nas, y pełni iesteśmy od nich gorzkości, wzdychamy, a niemasz, ktoby nas cieszył. Płaczemy, a niemasz, ktoby łzy oczy naszych otarł. Mnogie są wzdychania nasze, a serce nasze żałosne, bo zapalili się odstępcy nasi, iako ogień pałaiący y pożyraiaący, wyciągneli zdraдлиwe łuki swoje, a postavili nas sobie iako cel przeciw||**(38 π.)**ko strzale. Wyciągneli y umocnili prawice swoje, aby pobili wszystko, coby iedno pięknego na poyzrzeniu w św. cerkwie naszej Ruskiej widzieli; otworzyli na nas potwarliwe usta swoje, wydali rzeczy fałeszne, a głupie; karmią nas popiołem złey sławy, a poią nas piołunem martwey zdrady; kłaskaia nad nami rękoma, pogwizdaia a kiwaia głową swoją; kszykaia na nas y zgrzytaia zębami, a mowia: połkniemy ie, pozrzemy ie. Oto dziś iuż ten dzień, ktoregośmy czekali, otośmy go iuż znaleźli, obaczyliśmy go; uczyniliśmy, cośmy myśleli; wypełniliśmy, cośmy w sercach naszych uknowali. Przetoż skazimy ie, a nie przepuścimy dobremu ich; uweselimy się ze złego ich, na głowy ich od nas rzuconego, a podwyższymy rog dumy naszej y wykrzykniemy w mocy fałszu naszego: hoy, iuż panuicemy!

Przez co rażone od nich serce nasze woła do Pana, wywodzi łzy iako rzekę, nie daie sobie odpoczynku, y nie przestawa zrzenica oczu naszych. Wylewamy iak wodę serce swe przed oblicznością Pańską, podnosimy kniemu ręce nasze y w gorzkości serca naszego

wołamy: Wspomni, Panie, na to, co się nam przydało, weyrzy a ogląday zelżywość naszą; dziedzictwo nasze apostatowie nasi obrocić chcą do obcych, cerkwie nasze do cudzych, chleb nasz własny iemy u nich za naiem, wodę naszą własną pić musimy za pieniądze; więzią nas, usiłuią y ženą za sobą na zabłądzenie; spracowanym nie daiają odpoczynku. Sami zgrzeszili, a nam swoje nieprawości znosić kazań, z niebiesbiecznością dusz naszych panować chcą nad nami, rozumieiać, że nie masz ktoby nas z ręki ich wyzwolił.

Obacz przeto Panie, obacz prosimy pilnie, a przypatrz się boleści naszej; przypatrz się, iak odstępcy nasi przyzwali iak na uroczysty dzień tych, kto||(38 π. 06.)rzyby nas straszili w koło, aby się ktory im wydał, lub to uczynił, co więc y niewinnego winnym czynić zwykło; iak buduią około nas, obtaczaia nas żołcią swoją. Stali się nam niedzwiedziami na zdradzie leżącemi, lwami w miejscach skrytych, zmiiami w rozpadlinach ziemie, padalcami na drodze, smokami po scieszkach, a iadem zapalczywości swey złamać nas y spustoszonemi uczynić usiłuią. Co my nędzni od nich zadane czuiąc, a w sercach naszych rozpominaiąc, w tobie Bogu naszym mamy nadzieię, ktoremu zlitowania nie ustały y miłosierdzia są całe. Ty częstka nasza, na ciebe samego strapiona dusza nasza czeka. Abo wiem dobry iesteś tym, ktorzy w tobie nadzieię maia, dobry iesteś duszy tey, ktora cię szuka; syciśmy iuż urągania, ale się zlitujesz, Panie, według mnostwa litości swoich. Chylą ludzi złosliwi sąd podług swey żądze, aby przewrocili ludzie niewinne na sądzie swym. Ale któż iest takowym, ktoryby rzekł, aby się stało, gdy Bog nie rozkazuje? Rozdarlić na nas usta swoje odstępcy nasi strachem, y sidłem, y cogodzinnemi fałszywemi nowinkami. Ale da się P. Bog nasz uprosić: poyrzy y obaczy z nieba, a obłakiem zastawi nas, aby do nas sidła ich y strachy nie doszły. Łowiąc, łowią nas iako ptaki, iamy na żywot nasz kopaia, y kamienie, ktoremi by nas przyłożyli, gotuia, y wołaią: „iuż zgineli, iuż zgineli.“

Ale ty, nieba y ziemie Panie, ktorego my święte ime wzywamy, wysłuchay głos nasz, nie odwracay ucha swego od wzdychania y wołania naszego, weyrzy na utrapienie nasze, bo się zbestwili nieprzyiaciele nasi. Weyrzy na wszytek lud wzdychaiący y pokoiu

szukający, przybliż się w dzień, w który cię wzywamy. Rzekni do nas: nie boycie się. Sam osądź rzecz dusze naszej, Odkupicielu żywota naszego. Obacz niepra||**(39 п.)**wość przeciwników naszych na przeciwko nam, a osądź sąd nasz. Bacz ich wszystkie zapalczywość, wszystkie myśli ich przeciwko nam obacz. Słyszysz, Panie, urągania ich, y wszystkie myśli ich przeciwko nam widzisz; piosnką ich iesteśmy, którym ty oddasz wzajem, Panie, według uczynków ust y serc ich.

Słusznie, mowimy, o sobie w te swoje ciężkie dni w gorzkości serca swego te pror: Bożego słowa głosić byli mogli, iakoż y głosili: ryczeli w boleści smutney dusze swojey.

O byś był mógł zacny narodzie Rusky tey nędzney, a bezlitos- ✓
ney naszej tragaedicy spectatorem być przytomnym, obaczył byś był uczciwe matrony ledwie co żywe z dziećmi po rynku biegające, a co by się z miłemi ich małżonkami tak niespodzianie działo y z nagłą stało, nie wiedzące: matki się o synach, żony o mężach, dzieci o ojcach pytaią, a gdzieby się naidowali, y coby się z niemi stało, wywiaduią się. Płacz, wrzask, narzekanie, lamenty serdeczne niebiosą przerażają, wzdychania ciężkie obłoki ochmurzają; łzy krwią ociekłych oczu iak dëszech twarzy y piersi oblewają. Wszędzie abowiem po domach, po ulicach y na rynku, ieden owy nie chrześciański głos: „zdraycy, zdraycy; Ruś niezbożnicy zdraycy, spiegierze.“ ✓

O zacny, że y powtore rzekę, narodzie Rusky, do iakieys za twoe wierne y krwawe Krolom, Pomazancom Bożym, Panom swoim miłościwym, pokazowane y dziś pokazujące się przez cię posługi, do iakieys, mowimy, zniewagi pod te nieszczęsney, a nauczciwe y pobożne twoe stojącey apostasiey ciężkie na cię czasy przyszedł? że cię już lekkiey condiciey lud mieyski, sąd ratuszy nieuważny, bez żadnego prawa y dowodu, bez żadnego sądu y wyroku, za instancją surowieiącego apostaty, zdraycą być publicè głosi y wyrokuie. Wszystko to y słyszałbyś ||**(39 п. 06.)** był y obaczył sam przez się, byś przez te niedziel kilka w Wilnie był nam przytomny.

W cerkwi Bożey himny o męce szłyszał byś Pana Chrystusowey, a w domach ludzi pobożnych łkania z mordów wybranych Pana Chrystusowych. W cerkwi Bożey śpiewano: dziś czuie Iudasza, iakby wydał Pana,—a na ratuszu gaiono, iakby y sładzy iego byli

wydani. Cały ten ostatni wielkiego postu tydzień od wszelkich sądów wolny y ratusz zamknięty bywać zwykł, teraz y temu nie ufolgowano: o czuł ci aż y nadder czuł, iakby był wydał Pana. Czuł aby w domie Bożym kamień na kamieniu nie został, aby z niego y starsi y młodzi byli rozpłoszeni. Tentował o gwałt, odważał na to wielu żywot. Ale skim Bog, człowiek co temu uczynić może?*) Co oczy ludzkie przeciwko słońcu?

Tak nam w smutku smutny męki Pańskiej tydzień przeminął. Przyszedł dzień chwalebny Wielkodzienny. Co za uciecha biednym więźniom, którzy po wszystkie przeszłe lata, iak na insze, tak osobliwie na ten znamienity Zmartwychwstania Pańskiego dzień, żywot dającymi ciału y krwie Pana Chrystusowey tajemnicami dusze swoje karmić w zwyczajn. miawszy, na ten czas tego y za wielkimi, do rady mieyskiej czynionemi prośbami dostąpić nie mogli; którzy na tę ludzkość, nie rzeczemy na pobożność, w sercu swym sposobić się nie mogli, aby tym uczciwym y Boga się bojącym mężom tego byli nie bronili, czego żadnemu w swej religiej człowiekowi od żadnego sądu broniono nie bywa: nie puścili im tej duchowney uciechi na tej znamienity dzień zażyć.

Byli tacy, którzy matki, żony y dziatki w zakład na swe mieysca do więzienia dawali, byle im tylko na [(40 π.) kilka godzin do cerkwie stąpić pozwolono było, aby się w sumnieniu swym przez świętą spowiedź, pod takie chwalebne święto, przed P. Bogiem sprawiwszy, żywot dających ciału y krwie Syna Bożego tajemnic uczestnikami godni stać się byli mogli: ni tak dopuszczeni byli. O zbożności! Coż tam ciała za uciecha, gdzie duch smutny?

Tak ci błogosławieni, fałszywym zdrady płaszczem od złośliwych potwarców pokryci dla religiej swej starożytney, y od cielesnych y od duchownych uciech prze ociętność nielitościwych sędziów oddaleni stradalcy, dni chwalebne w smutku ducha swego w tym okrutnym więzieniu przeprowadzili, w którym ciemniczne niewzasy cierpliwie w lubey wdzięczności znosząc, P. Boga, że ie dla

*) Rom. 8.

prawdy swej ś., według zdolności sił ich, cokolwiek ucierpieć godnemi uczynić raczył, chwała.

Ktore y same wyzwolenie ich, wszelki mściwy y łaskawy czytelniku, modlitwie twej do Pana Boga y pieczołowaniu, ile człowiek o człowieku pieczołować może, polecamy. Twej iednak społwyznawco osobliwym sposobem, abyśmy tak ieden drugiego ciężary nosząc zakon Pana Chrystusow wypełnili.*)

Krotkie do swoich napomnienie.

A przy modlitwie za niemi y za nami, y o owo dwoie ciebie, miłowany Bogu społwyznawco, zacny narodzie Rusky, prosimy, abys na P. Boga, stwórciela twego, pomniąc ustawicznie, pamiętał y na wiarę twoję świętą y na sławę twoję zając: Panu Bogu twemu służ, miłując go ze wszystkich sił dusze twoiej, a wiary strzeż pilniey, niż zdrowia y niż żywota twego. Tey abowiem świętey wiary iestes naśladowcą y miłośnikiem, (40 л. об.) która w tobie znamenitemi od Boga cudami, prawdziwą y prawosławną być oświadczona iest. Tę to twoję wiarę przez wrzucone w ogień Ewangelium za przodkow twoich, a nie zgorzałe, Pan Bog prawdziwą y duszezbawienną być oświadczył; tę wiarę twoję tenże wszechmogący Bog y w olśnętym Wiel. Włodzimierzu, iak w drugim Pawle Apostole, przez otworzenie oczu iego y wzroku przywrocenie, pod czas przyjmowania w świętey cerkwi twoiej krztu świętego, niepokalaną y prawdziwą być okazał.**)

Tę twoję wiarę być wiarę P. Chrystusową, przez Apostoły święte przepowiadaną, y nieskazitelnie ciała y mirotoczywekości w świętych monasterzach Kijowskich wyswiadczaia. Może się kto cudzym takowym dobrem chlubić, albo y tym, czego niema: a ty wszystko to u siebe w domu masz. Kto uszyma o tym wszystkim wiadomość chce wziąć, niech kroniki wiary godne czyta, a kto oczyma widzieć pragnie, do Pieczur Kijowskich niech wstąpi, a tam wiernym sercem na oko obaczy uwielbionego w świętych swoich P. Boga naszego.

*) Gala. 6.

**) Zon: lib., 3. in. Imper. Bas. Maced: Dług. lib. 2. in. An. 990.

Krola też, Pana twego M., Pomazańca Bożego, do ktorego Maie-
statu żółczem na cię ociekłe serca y nie pohamowane wychelznio-
nych paszczek ięzyki udaia cię za niezyczliwego, za niewiernego, za
zdraycę y za nieprzyiaciela, według zwyczaiu twego ustawicznego
y przyrodnego, czci iako Krola, szanuy iako Pomazańca Bożego,
boysię iako Pana, wierność zachoway iako obrońcy, poddaństwo od-
daway iako przełożonemu, Pana Boga pros iako o strożu pokoju
twego. A na sławę zacnych przodkow twoich pomniac, y tą teraz-
nieyszą razą chciey okazać, żeś iest potomek ich dzielności y wier-
ności ku Panom swoim.

Niech się zawstydzą nieprzyiaciele twoi, niech fałszy(41 π.)we
swoie usta zatamuią y potwarliwe słowa zaś w się niech połykaią,
ktorzy cię bezecnie przed Panem twoim Młściwym, Krolem Iego M.,
pod ktorego prześwietny Maiestat ty powolną twoię szyię we wszel-
kiej wierności, pokorności y zyczliwości zawždy skłaniałeś, skłaniasz
y skłaniać chcesz, potwarzą traducią.

Znaczne za łaską Bożą y okazałe w tey teraznieyszey szczę-
śliwey, da Bog, naprzeciw przysięgłemu nieprzyiacielowi chrześcijańskie-
mu bisurmianinowi expediciei, skrzydło być cię może w porucznikach,
w rotmistrzach, w połkownikach, w towarzystwie, we wszystkich ca-
łych rotach y połkach, y w zupełnym woysku Zaporozskim. Stawić
ci się przeto należy, iako narodowi dobrej sławy, całej wierności,
uprzejmej zyczliwości, powolnego poddaństwa we wszelkim pokoju,
w zgodzie y miłości, w boiaźni Bożej y winnym posłuszeństwie na-
wyszey zwierzchności, y zwierzchnemu regimentowi: a Bog wszech-
mogący niech ci błogosławi, niech cię prowadzi, niech ci pomaga:
nieprzyiaciela tego chrześcijańskiego w hardym karku iego y we
wszystkich iego, łupieżem nabytych chrześcijańskich włościach, przez
społramienne tobie zacnych narodow Polskiego y Litewskiego y twoie
siły pod prześwietne nogi Krola, Pana naszego M., niech rzuci y po-
ściele,—ktoremu racz, Panie, błogosławić z Syonu.

Epilog do potwarcy.

Ale iuż pod skończenie tey przedsięwziętey niewinności naszej,
pytalibyśmy nielitościwie nad nami surowieiącego sprawcy tey złości:

w iaki się koniec z tak hrubą potwarzą na uczciwy nasz narod rzucił? W iaki umysł tą brzydką zmazą czyste w sławie oblicze nasze ||(41 п. 06.) natrzeć usiłuje? Rzez zaiste niedoznana, aby co na człowieka dobrego cięższe być mogło, nad gwałt w sumnieniu, a zmazę w uczciwym. Iedno abowiem z tych, docześnie żyć niedopuszcza, drugie żywot wieczny wydziera, y by to rzecz można, wielą raz nacięższą śmiercią umrzeć takowy zezwoliłby raczey, niż iednym z tych być lub zniewolonym, lub zmazanym. Co znać ten tylko może, który w uczciwym lepiej, niż w zdrowiu, w sumnieniu miley, niż w żywocie, lubuie y kocha się. Tak wiele męczenników narodziło sumnienie dobre, że każdy niemal w roku dzień pięciątysiący za wiarę położonych dusz obfituje. Uczciwego postroga, zdrowiu y samemu żywotowi zfolgować częstokroć nie postąpiwszy, znamienite po sobie przykłady y w pogańskich narodach y w ludu Bożym zostawiła. Miecze, ognie, bestye, piły, koła y tym podobne do mordow instrumenta rozmaite, za nic by się zdały, byle tylko sumnienie czyste, a uczciwe niezmazane było zostawało. Nie rowno abowiem dobremu milsza iest rzecz dobrze umrzeć, niżeli zle żyć, lub zle słynąć. Stąd błogosławiony Apostoł, chwala, mowi, nasza ta iest, świadectwo sumnienia naszego, y zaś lepiej mi iest daleko umrzeć, niżliby kto chwałę moję miał wyniszczyć.*) Coż tedy na sumnienie cięższego być może nad owo: tak wierz, iako ia chce,—a na uczciwe, nad potwarz co szkaradszego?

Pytalibyśmy tedy tego, potwarzą dyszącego y śmiercią grożącego złości sprawcy: w iaki to koniec czyni? Ieśli pod praetextem calumniey swe zle rozszerzyć, a nasze dobre zatłumić, y iakoby w Rusi być nie miało Rusi uczynić. Możec zamysł taki w ręku być iego, ale skutek przy woli Bożey. Ieśliż y Ruś zostawiać w Rusi, y Ruskie ze Wschodu z przeyzrzenia Bo|| (42 п.) żego zawitałe dobro wystawiać, przec taką złością? Lecz iuż to rok dwudziesty szosty, nie iednak ni cerkwi Bożey dobrego, ni narodowi naszemu pożytecznego, nierzkąc duszom ludzkim zbawiennego.

*) 2 Cor: cap. 1. 1 Cor: cap. 9.

Co za pożytek nam duchowny z nieporządnego tego wielce szkodliwego przedsięwzięcia? Cerkwie Ruskie po majątnościach PP. Rzymian na kościoły; Unitowie w Rzymiany; mieysca ołtarzowe po miastach na kuchnie, na karczmy y na bisurmiańskie meczyty; nierząd sromoty w obrzędach cerkiewnych, duchowieństwo w hrubiańskie prostocie; szkoły zaniedbane; ięzyk sławieński wzgardzony, Rusky naśmiany; ostrość zakonnicza znieważona; prawa duchowne podeptane; wiara ohaeretyczona; sumnienie zdumiane; miłość winiszczona; nienawiść gorę wyniosła; fałsz panuje; przyszła do rządu potwarz; zbywa niewinna krew do rozlania. Co to takie za dziwne dobro duchowne? Umie to zaiste w sprawach wiekuistych Bożskich nierozmysłny postępek. *Diu delibera, cito fac*, radzi ktoś: mniej ci, co to stroili deliberowali, niż rychło czynią. Deliberowali ledwie rok, a już to dwudziesty szosty robią, a jednak tak oto wewnętrznego z roboty ich dobra wiele.

Nuż do *incommod* zewnętrznych: stąd seymiki w hałasach y zawieruchach; sądy wszelkie w zawikłach y gomonach; seymy w zatrudnieniu; Pomazaniec Boży w molestowaniu; ludzie niewinni w prawnych pociągach, w banniciach, w poenowaniu, w więzieniu, w mordach, w potwarzy. Stąd cerkwi pieczętowanie, nabożeństwa zabrona, dziatek bez krztu, doszłych bez zbawiennej ciała y krwi Syna Bożego świętości z tego świata ześcia; stąd *excessa niesłycha* (42 п. 06.)ne; stąd mowy y *scripta* uszczypliwe,—a że iednym słowem rzeczymy: stąd Ruska nasza cerkiew zewnątrz y wewnątrz, by nie Pan miłosierdzia wspierał, w naupad goniącym opale: nas gubić usiłują sami też giną.

By nie to mniej uważane niż robiące się przedsięwzięcie, zażby były na świecie takie Apologii, Parigorii, Przestrogi, Zmartwychwstałe Nalewayki; takie Kreriki, Apocrisy, Antigraphii, Lamenta y tym podobne? W których ile do słów, to się dziać często musiało, co primi w człowieku, iako mówią, *motus* czynić zwykły, czego w ludziach iednego wedle Ducha zrodzenia, z obrazą sumnienia, żal się Boże.

Zaż by y terazniejszy podniesienia świątyni mus, a mus tak gwałtowny, żeśmy już dłużej bez niey żywi w Duchu zostawać nie mogli, w występki był *criminalny* podawany, by się o tym dłużej

temu mało uważnemu złych dzisiejszych rzeczy sprawcy było pomysłiło, niż rychło uczyniło? Bezecniaćym publicatiam, nienależnym zapozwom, bezzakonnym wyklinaniam, mordom okrutnym, co w tey sprawie za mieysce? Zaś Boskie dzieło świata podległo? Y służebnicy Pana Chrystusowi o świata tego zniewagę y o potwarz zaś co trwać mają? Samaritan iest, diabelstwo w sobie ma, Krolem siebie czyni, kościół Salomonow chce zepsować, Arcykapłanowie Chrysta Pana bezecnią y potwarzają, a zatym y o śmierć gi przyprawują. *) W czym ma li co sługa mieć nad Pana? Zniozszy oyca Smotrzyckiego (czego mu Bog, uffamy, y władza w sprawiedliwości świętey Pomazańca Bożego, Pana naszego M., rownie y nam iako y onym miłosierdnego, nad prawo y prawdę nie pozwoli,) rozumie, że zaraz wszytkiey Rusi? Nic z tego: postaremu teyż unitskiey garstki. ||(43 л.) Oyciec Smotrzysky w cerkwi Bożey, z przeyzrzenia iego świętego, sługa acz niepogardzony, ale miedzy wybranymi Bożemi pośledni, mieysce iego y dostojenstwo wakować nie będzie: Nie ieden w Izraelu Heliasz. **) Nie przezskodcą tedy, ieśli rzecz widzi, sprawy tey zbawienney być mu należało: ieśli tym legitimè u nas słynąć chciał, czym słynie illegitimè, ale promotorem, miała tu priuata publicae ustąpić. O tytuły nic, ktore y w tey świętey nowopodniesionej świątyni nie na upad, za łaską Bożą, gonią: byle tylko powinność tytułow, zdarzył by to Bog, zostawała w zwykłej duchownych y świeckich ś. cerkwie Ruskiey praw poważności. Ma przystoyny cerkiew ś. sposob z szesnastu dla pokoiu wydzielić w potrzebę osmiu.

Zda się nam zaiste, że się to y w gwałt naturze iego dzieie, co się dziś surowie, z nagłej a nieuważney iego instanciey, w dostojenstwa iego, którym się słyszy, zniewagę y w niemałą pospolitego naszego duchownego dobra szkodę dzieie. Nie będziesz potwarzał y nie będziesz stał o gardło bliżniemu twemu, mowi zakon Boży. ***) Z tey zwłaszcza przyczyny, ktora ku dobremu z Boga y od wszytkich chrześciańskich wszytkiego świata cerkwi matki podaną

*) Mar. 14. Ioan. 8. Mat. 26. Luc. 22. Ioan. 15.

**) 3 Reg. cap. 19. Rom. cap. 11.

***) Lev. 19. Eph. 4.

być náyduie się. W czym ieśli żądy swey nieporządney y radzie, mimo zdrową, nie uważney dosyć czynić w przedsięwzięciu? Mówiemy: ta święta z woli y przezrzenia Bozskiego podniesiona świątyni [z którą oni mimo boiaźń Bożą y mimo wszelką sprawiedliwość, iako y ze wszystkim narodem naszym to czynić usiłue, co czasu swego Haman z Mardocheem y ze wszystkim narodem żydowskim uczynić był postąpił,*) a Achitophel z Dawidem y ze wszystkim ludem Bożym.**)] nowopodniesiona, mówimy, świątyni y my wszyscy, za po||**(43 п. об.)** mocą łaski Bożey, cierpliwie y wdzięcznie znosić gotowi iesteśmy to, co nas dla prawdy swey świętey, z obrzydłey iego potwarzy, Chrystus Pan znosić godnemi być zezwoli.

Baczyć mu należy, y terazniejszym nieuważnym, bo nagłym postępkem swym, do iakiego zamieszania wszystką oyczyznę przywiódł, po ktorey wszystkich kątach zmyślona przezeń potwarz rozsiana, wszędzie niebo z ziemią miesza, iakoby iuż nie było Poga Zuzanniniego, Dawidowego, trzech młodzieńcow, Mardocheuszowego, Danielowego, y tym podobnych. W czym, iak y w samey od należnego iemu Pasterza apostasiey (co nas w osobie iego niepoiednanie obraża), zdarz mu, święty Panie, wczesne obaczenie się. Znała by zatym iego takowym postępkem święta cerkiew Wschodnia, a w niey nasza Ruska, otchłań tak wielu wiekow, którą Wschodem y Zachodem dzieli, iakiego nieprzystępu y wagi. *Vexatio dat intellectum*, mówi prorok Boży. Y sam nie iakim teraz od nas, z żalem nas samych, według musu na nas oboich praw naszych, ale iakim się od swoich słyszy, słyszany byłby: *Qui intrat per ostium, pastor est ovium, et oves vocem eius audiunt*, syn Boży, Pan nasz y Pasterz mówi.***)

Ale zaż y to przystoyna, co przez swe udaie, iakoby przeświecny Króla, P. naszego M., Maiestat ku nam słusznie obrażać miało to, że starszy nasz w Duchu Pasterz, Patryarcha, mówimy, Konstantynopolsky, pod okrutnym Otomanczykiem iest w niewoli? Nie rozu-

*) Ester. cap. 7.

**) Reg. cap. 17.

***) Ioan. 10.

miemy. Co abowiem nie obraża Boga, iak to chrześcijańskiego Krola ma obrażać? Pod srogimi okrutnikami pogańskimi przez całe pierwsze trzysta lat wszystko chrześcijaństwo było: nie obrażało to, z części chrześcijańskiej, P. Boga. Przez ca|(44 π.)łe drugie lat trzysta, w rychle potym, wszytka Zachodnia cerkiew w srogiej okrutnych Gotow, Gelurow y Longobardow niewoli ięczała: nie obrażało y to do chrześcian pobożnych cesarzow chrześcijańskich, w Konstantynopolu maiestuiących.

Oskarżony Sylverius, Biskup Rzymsky, o podeyzrzenie wydania miasta Rzymu Gottom, owy iednak łagodny od Iustiniana cesarza wyrok odnosi: ieśli się pokaże, że ten list Sylverius pisał, stolice swej niech odpada, a inszego ktorego miasta Episkopem niech zostaje; ieśli się nie pokaże, przy swej stolicy Rzymskiej niech zostawa.

Patryarchowie Konstantynopolscy zaś kiedy są w niezyczliwości iakiej ku Państwu Krola Iego M., Pana naszego M., poszlakowani, aby owszeki własney swej, sprawą y władzą Ducha św. im daney y przysądzonej diocesesiej, wyrokiem Krola Iego M., Pana naszego M., odsądzani y oddaleni być mieli? Nigdy za łaską Bożą. Zaczyniasne oko y wolny przyjazd do Państw Krola Iego M. wszyscy Patryarchowie nasi Wschodni mając, w Roku 1586 był w Koronie Polskiej y Wielkim Xięstwie Lit. Ioachim, Patriarcha Antiocheński; w roku 1589 był Ieremiasz, Patryarcha Konstantynopolsky; w roku 1596 był Patryarcha dzisieyszy Aleksandriysky Cyrillus, na on czas teyże ś. Apostolskiej stolice Exarcha; w roku przeszłym 1620 był Theophan, Patryarcha Ierozolimsky. Za tą to swoją całę uprzejmą ku Państwom tym zyczliwością y szczyrego ku Iego K. M., Panu naszemu Miłosciwemu, serca, ś. pamięci Patryarcha Aleksandriysky Melecius w listach swych synem w Duchu umiłowanym Iego K. M. mianuje. Krol też Iego M., z chrześcijańskiej swej ku nim|(44 π. 06.) skłonności, Przewielebnego Theophana, Patryarchę Ierozolimskiego, Oycem w Chrystusie Wielebnym nazywać raczy. Zaż tak zle? Nie-rzecz tego żadna Boga miłująca dusza. Wszyscy czterech Wschodnich świętych Apostolskich Stolic Patryarchowie są przyiaciele serdeczni Państwu Kr. Iego M., Pana naszego M., y ustawiczni Bogomodlcy; a wysłuchywa ich Pan Bog: są abowiem słudzy iego

y uczniowie iego w okowach. Nie są schizmaticy (za iakie ie marni ludzie marnie udaia) mniey haeretycy, ale są katholicy, świętey katholicckiey cerkwie pasterze, ktorzi dniem y nocą błogosławia krolewstwom chrześciańskim, a osobliwie temu naszemu, do ktorego we wszystkich swych, od okrutnika napadłych im biedach, bezpieczna ucieczka. Liepiey nierowno zyczą wszelkiey szczęśliwości temu Państwu, oyczyźnie naszej, niż własney swey oyczyźnie, pod tyranem bieduiącey. Zawzdy milsze im woienne successy tego Państwa nad ich własnym tyranem, ktoremu hołduia, niż kiedy ten okrutnik zwyciężcą odchodzi.

Z iakim serdecznym stękanem y tą razą święty Patryarcha Ierozolimsky P. Boga o szczęśliwe successy temu Państwu prosił, kiedy pod czas przybycia swego do Państw Krola Iego M., Pana naszego M., woysku Zaporozkiemu na tego okrutnika błogosławił, przed ktorym gdy w kilku tyciicach hetman na ten czas woyska Zaporozkiego Piotr Kunaszewicz Saydaczny stanął, a imieniem wszytkiego woyska o absolutią z wyznanego grzechu rozlaney krwi chrześciańskiej w Moskwie prosił, odpowiedział oycowsko z oblaną łzami twarzą: cokolwiek w tey expediciei Moskiewskiej prawem poddaństwa za roskazaniem Krola Pana swego czynilście, czynić to z powinności posłuszeństwa musieliście, ktore(45 π.)go uczynku waszego słusznosc y niesłusznosc nie była w waszey władzy, ale w tey, ktoreyscie są z woli Bożey pod rząd poddani; zaczyn występek ten, ieśli ktory iest, mniey was obchodzi. Lecz w czymbyściekolwiek z roziałtrzonego (co więc iakoby z nieiakiego nałogu w żołnierzu bywać zwykło) a na krew chciwego serca nad roskazanie y nad przystoynosc w mordzie ludzi, y w bestwieniu się nad białą pcią y dziatkami surowieli y pastwili się, wasze to iest własne złe. Dla czego Pana Boga, ktorego miłosierdzie y nacieższe wszytkie grzechy przewysza, prosząc, załuycie, korzcie się przed nim, w łasce iego iednak nie unywaycie y zbawienia swego nie odczaiwaycie; a broń tę, ktorą oyczyźnie swey z przodkow swych wierni (iakośmy słyszeli) y potężnie służycie, na Bisurmianina, przysięgłego chrześciańskiego nieprzyiaciela obroćcie: w czym ku skuteczney usłudze przeznacznemu y przenaiaśnieyszemu Krolowi, P. waszemu, wszechmocna

prawica Boża niech was wspomoga, y mey pokorności od cudotwor-
nego grobu Bożego błogosławieństwo y modlitwy wam niech pośpie-
szaia, aby nasze, pogańską mocą zniewolone oczy przeoświęconą
iego przeświećnoś na wielkiej wielkiego Konstantyna stolicy maiestuią-
cą wiedzieć godne się stały.—Tak, mowiemy; święci Patryarchowie
Wschodni zacney Koronie Polskiej, oyczyźnie naszej, są dobrze affecti.

Ale pytalibyśmy na tym mieyscu wierni społwyznawcy naszi,
złością ociekłego ku nam serca apostatow naszych: za oddaleniem
od nas Patryarchy Konstantynopolskiego duchowney władzy y na-
szego ku niemu posłuszeństwa, coby nam w prawach naszych y świe-
bodach, constituciami y przywilejami od Ich M. Krolow Polskich
y Wiel. X. Lit. y Ruskich, PP. naszych Młściwych, [(45 л. 06.)] nada-
nych, warowanych y poprzysiężonych, zostawać widzieli? My nie
zgoła zostawać nie naydujemy, ale wszystko oraz upadać widzimy.
Gdzie abowiem choć iedno prawo, choć iedna constitucya, choć ieden
przywiley, ktory narodowi Ruskiemu na posłuszeństwo Zachodnie y
ku obronie w nas religiey Rzymskiej służył? Ni iedno,—ale wszyt-
kie służą ludziom religiey Graeckiey posłuszeństwa Wschodniego.
Dla czego za odmianą religiey Graeckiey w Rzymską, a posłuszeń-
stwa Wshodniego w Zachodnie, nie tylko duchownych praw y wol-
ności, ale y świejskich pozbyć musielibyśmy. Y słusznie: bo za od-
mianą religiey y posłuszeństwa, y prawa nasze odmianie podlec mu-
siałyby. Zaczyn praw y wolności naszych sami gwałtownikami
zostać musielibyśmy, gdybyśmy Wschodniego posłuszeństwa odsąpili.
Gdybyśmy to, co Krolowie Ich Młść, PP. naszy M., pod przysięgą
nam swoją stwierdzaia, sami gwałcili, zostalibyśmy owszeki ni przy-
czym, samibyśmy się ze wszystkich wolności naszych wyzuli.

Bywaią nam ukazowane nieiakie listy Patryarsze, pozwolenia
do zgody y miłości z pp. Rzymiany, ale na odmiane religiey Graec-
kiej w Rzymską y posłuszeństwa Wschodniego w Zachodnie nigdy
żaden list pokazany być nie może. Wiary naszej Wschodniej y swe-
go posłuszeństwa odstąpić żaden Patryarcha nam, Ruskiemu naro-
dowi, nie pozwalał, y poki praw synodalnych y naszych świejskich
y duchownych będzie postrożcą, (iakoż z łaski Bożey iest wiecznym)
pozwolić nie może: wiedząc, iż zgoda y miłość w tych dwu albo

trzech narodach y bez odmiany religiey y posłuszeństwa przystoynie y poważnie doskonala zachować się może. Ktorzy sami, że się na nich więcej, niż im prawa ich du(46 п.)chowne pozwalają, w niejakimś posłuszeństwie wyciąga, chylić się w uraz wiecznych praw cerkiewnych, w zniewagę dostojenstwa, ktore noszą, y mimo powinność poważności swey nie zezwalają. Ale żeby miłości chrześcijańskiej katholicckiey do wszystkich katholicow, iako katholic, y świętey katholicckiey cerkwie pasterze, nie mieli,—każdy, ktoby o nich tak rozumiał, krzywdę by im wielką z obrazą dusze swey czynił.

Prośmy tedy, zacny narodzie Ruski, Pana swego Miłościwego, Krola Pomazańca Bożego, aby w tych panowania swego nad nami latach y w dalszych miłościwie a oycowsko w nas znosić to raczył, co miłościwie y oycowsko w pierwszych po szczęściwym na te Państwa nastąpieniu swym, przez lat ośm, znosić zezwolił, y co przodkowie Iego Kr. M., Krolowie Polscy, PP. nasi, Miłościwi, narodowi naszemu Ruskiemu bez żadney swey obrazy, już to przez lat pułtorasta, y coś w niewoli będącym kraiom Wschodnim y Patryarsze Konstantynopolskiemu nietylko znosić łagodnie, ale y przy obranych na Metropolią Ruską osobach dworzany swe, z przyczynnemi swemi na poświęcenie ich listami, do Konstantynopola posyłać raczyli. On narodu naszego Ruskiego w Państwach Iego Kr. M., Pana naszego M., iest Oycem, ktory nas z wody odrodził y Ducha: cnotliwemu synowi zaż Oyca odbiegać godzi się? On iest y dobrodzieiem, ktory nas wszelkim dobrem duchownym nadarzył: zaż na uczciwego człowieka należy, dobrodzieiowi swemu złe za dobre oddawać? Oboie to wyródkowie czynić zwykli y niewdzięczniczy.

Stąd narod nasz Rusky starożytney religiey tytułem od wszystkich sect chrześcijańskich y od Krolow Ich M., Panow naszych Miłościwych, w prawach, nam od ||(46 п. 06.) Ich M. nadanych, zdobieni bywamy: że y naymnieyszą stopą uchwał cerkiewnych y wiary artykułow świętey starożytności ustąpić, grzech być sędzimy. Ten nasz starowieczny kleynot y w pospolitey dziś rozmowie dzieli nas od apostatow naszych. Co abowiem inszego religiey starożytności iest, tylko wiary P. Chrystusowey, od Apostołow przepowiadaney, nieodmienność. Nad ktory nieoszacowany narodu naszego kleynot, co może być na świecie znamienitsze, okazalsze y zacnieysze?

Daley pod ten takowy czas y raz, coby nam czynić należało, nie náydujemy: tylko z dobr naszych wewnętrznych, ktorými zaś do- brotliwy Pan Bog za podniesieniem świątyni nadarzyć raczył, ze wszystkich dusze naszej sił dzięki iemu y chwałę codzienną y co- godzinną czynić, a ieśli y nie pozwierzchuym, w samym przynaymniey wewnętrznym pożądanym pokoju z dobra tego duchownego ciesząc się, Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, wszyscy iednostaynie prosić winni zostaiemy, aby nad biednym naszym, od apostatow na- szych bez litości utrapionym narodem zmiłować się y tak długiego niepokoju naszego wewnętrznego y zewnętrznego ulitować się raczył, a podniesioney, według praw naszych cerkiewnych, świątyni, z władzy y iurisdictioni dostoięństwa iey, cieszyć się iey dopuścić, procz samey abowiem tey naywyższej naszej po P. Bogu zwierzchości, ni do kogo inszego udawać się w tym z płaczliwą prośbą naszą nie zo- staie nam. Prosimy od lat dwudziestu sześciu, y obietnicę za łaską Bożą od Iego Kr. M. w roku 1607 uczynioną, a przeszłym seymem powtorzoną, otrzymaliśmy, ktora aby do skutku szczęśliwie przywie- dziona była, prosić nam należy. Maią apostatowie nasi wielu fauor, za ktorym tak długo nas biedzą, wszyt(47 ж.)kę Rzeczp. turbuią y molestuią, ale my mamy, za łaską Bożą, sprawiedliwą. Widzi to sam Pomazaniec Boży, zaczym y przywrocenie, niesprawiedliwie z rąk naszych przez apstaty nasze wydartego dobra naszego, obiecować nam raczy y ze wszystkiemi stany, Senatem y Rzeczyp. przywrocic to nam chcąc, upewnia nas. Niezbywało Państwu temu zacnemu na świętey sprawiedliwości, pewni iesteśmy, że y w tey naszej, iak słońce iasney sprawie, nie zbędzie. To zaś koniec iest św. sprawie- dliwości, aby się każdy z swey własności cieszył. A że my swey własności dochodzimy, wszytek Koronny y Litewski świat widzi, wszystkie seymy walne y wszelkie sądy główne uznawaią. Krol Iego M., Pan nasz M., przywrocenie obiecuie, — y tego po Iego Kr. M., iak słowa Krolewskiego, pewni. Żyliśmy y przodkowie nasi w tych naszych prawach y swiebodach za przodkow Kr. Iego M. przez lat kilka set; ufamy, że y za swego szczęśliwego nad nami panowa- nia Krol Iego M., Pan nasz Miłościwy, iak y w pierwszych ośmiu pa- nowania swego nad nami latach, praciudicium w nich nam uczynić

nie dopuści,—a to, co iest nasze własne, według starożytnych praw naszych przywrocić nam rozkaże. Co aby się wrychle stać mogło płaczliwą instancją, po miłosierdziu Bożym, miłosierdzie nad nami Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, ubiedzaymy. A Pan Bog, w którym wszytka uffność nasza, ktory, iak rozdziały wod, tak y serce Krolewskie w ręku swoich ma, y gdzie chce tam ie skłania, sprawi to w sercu Pomazańca swego, że się on y nam utrapionym łaskawą oycowską twarzą postawi. Ktoemu aby Pan Bog dać raczył wieloletne, szczęśliwe, bezbolestne y we wszem pomyślne nad nami panowanie, nowopodniesiona cerkwie naszej ||(47 п. об.) świątyni ze wszytkim Ruskim narodem prosi, modli, zyczy y winszuie. Amen. W Wilnie, roku 1621, kwietnia dnia. 5.

W mściam, swym miłościwym y łaskawym Panom,
wszego dobra zyczliwi słudzy y bogomodlcy,

*Zakonnicy Monasterza Bratskiego Wileńskiego,
Cerkwie Zeyścia Świętego Ducha.*

Obrona verificaciey,—сочиненіе изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ въ 1621 г.

|(1 стр. загл.) Obrona Verificaciey, od obrazy Maiestatu
Krola Iego Miłości czystey: honor y reputację ludzi zacnych,
Duchownych y Swietskich zachowuiącey, przez script
„Sowita wina“ nazwany,

od zgromadzenia cerkwie Sw. Troyce wydany, o obrazie
Maiestatu Krola Iego Młści honoru y reputaciey ludzi
zacnych, Duchownych y Swietskich, pomowionej.

Wydana przez zakonniki monasterza Bratstwa Wileńskiego cerkwie S. Ducha,
w Wilnie, roku Pańskiego 1621:

|(2 стр.) *Miłościwy y łaskawy czytelniku!*

Przed kilka niedziel przez Verificację naszą o niesłychanym
obelżeniu y o nieznośney krzywdzie swej, z potwarzy y opressiey
na nas y na wszytek narod nasz Rusky, przez apostaty nasze, przed
kilkanastą niedziel wzniesionych y koionych, wkrótce, ile pod tak
skąpi y ciasny czas być mogło, pewną wiadomość miłości twej daw-
szy y w zadanym nam criminie przed wszytką Rz: Pospolitą, a oso-
bliwie przed Krolem Iego Młścią, Panem naszym Miłościwym, ile
gwałtowny y ten nagły apostatow naszych na nas następ dopuścił,
niewinność naszą verificowawszy: od dalszych w tym trudności y prac,
ieśli praca iest niewinności swej bronić, supersedować zamysł był.
Ale niespokoiny człowiek, który y w pustkach (iako mówią) zwady
szuka, pobiwszy nas, płakać nam nie daie; obwiniwszy, usprawie-

dliwić się nie dopuszcza; spotwarzywszy, verificować się broni; obelżywszy, dać sprawy o sobie y znieść potwarz y obelgę nie pozwala. Co większe? we wszech tych swoich ku nam nieprawościach praw być usiłuje. Tacy są apostatowie nasi (choć się oto nazwisko niesłusznie gniewaia), którzy mimo świeckie y duchowne prawo, dobro nasze duchowne u nas wydarszy, w sumnieniu naszym ciężko praeiudicowawszy, w wolnościach naszych luto nas opprimowawszy, uczciwe nasze sromotnie dishonorowawszy,—aby nas daley ieszcze wedle zwykłości swey krzywdzili y ciemieżyli, kogoś mało w sprawie tey uważnego, praw y zwy|(3 ctp.)czałow ś. Wschodniej cerkwie namniej niewiadomego zażyli, któryby imieniem ich Redargutorem agens (zaczem scribenta tego w tey Obronie naszej tak nazywać będziemy) afflictionem afflicto dodaiąc, rzeczy prawe opacznie udał. Co on przed się wzięwszy, script pełny fałszu, cavilacij, illusij, y tym podobnych sarcasmow y capcy sophistickich, który in re seria zażywać iest człowieka marnego, wydał. Ktoemu, ile czas znieść mógł, aby się komu niezdał prawdę w tym swym scripcie powiadać, w oczy stać z potrzeby mysiawszy, tę o to naszą Verificatiew Obronę do przyczytania miłości twej na porywczu podaiemy.

Pierwszego rozdziału Redargutorowego nadpis: Że się narusza prawo podawania, gdy się kto święci, nie odzierzawszy praesentaciey.

Odpowiedź na rozdział 1.

Iż według praw Św. Wschodniej cerkwie duchownych, nam od Krolow Ich M. Polskich prawom, przywilejami y constituciami warowanych y przysięgą stwierdzonych, nie narusza się prawo podawania, gdy się kto canonicè święci, nie odzierzawszy praesentaciey.

Aby się ta nasza Verificatiew Obrona porządnie, za pomocą łaski Bożej, począć y skończyć mogła y żeby na wszelkie Redargutorowe zarzuty odpowiedź dowodna stanęła, należy, miłościwy y łaskawy czytelniku, abyśmy miłości twej w przedsięwziętej między nami a odstępcami naszymi sprawie, wprzod prawo nasze ||(4 ctp.) duchowne, św. Wschodniej cerkwi z uchwał Synodalnych zwyczajne,

po wszystkie czasy w niej za prawosławnych cesarzów trwałe y teraz we wszystkich czterech na Wschodzie Patryarchiach trwające, przełożyli: aby ie y miłość twa przeczetszy, porozumiał, iaki ten Redargutor iest Rusin, który Wschodniej św. cerkwie prawa y zwyczajem depce y wiedzieć o nich nie chce, bo się ich w tym swoim scripcie y iedną literą tknąć nie raczył. Kanon Apostolski trzydziesty: „Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant,“ *)—to iest: „ieśli który Episkop, używszy do tego zwierzchności świeckiej, cerkiew przez nie otrzyma, niech będzie z dostojenstwa zrzucony y z cerkwie wyłączony, y ci wszyscy, którzy z nim spółkują.“—Kanon zaś św. powszechnego siódmego Synodu trzeci: „Omnem electionem, quae fit a magistratibus Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam manere ex canone dicente: si quis Episcopus magistratibus secularibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur et segregetur, et omnes qui cum eo communicant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi, quemadmodum a sanctis Patribus Niceae decretum est canone quarto,“ **)—to iest: „wszelka electia Biskupa, lub Presbytera, albo Diacona, która się dzieie z władzy przełożonych świeckich, ma zostawać nie ważna z kanonu mówiącego: ieśli który Episkop, za użyciem na to zwierzchności świeckiej, cerkiew przez nie otrzy“(5 ctp.)ma, z dostojenstwa zrzucony niech będzie y z cerkwie wyłączony, y wszyscy z nim spółkujący. Ten abowiem, który na Episkopstwo ma być podniesiony, potrzeba, aby od Episkopów był obrany, iak o tym św. Oycowie na pierwszym powszechnym synodzie Niceńskim przez kanon czwarty postanowili.“—A co by ci świętego Synodu święci Oycowie przez electię rozumieli, ten, do ktorego odsyłaia, pierwszego synodu kanon czwarty wyraźnie wiedzieć daie, który iest taki: „Episcopum oportet ab omnibus Episcopis (si fieri potest), qui sunt in provincia eius, ordinari: si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent

*) Canon. Apostol. 30.

**) Synod. univers. 7. can. 3.

in unum esse congregati, ita ut etiam caeterorum, qui absentes sunt, consensum literis teneant, et ita faciant ordinationem. Potestas sanè, vel confirmatio pertinebit per singulas provincias ad Metropolitanum Episcopum, “*)—to iest: „Episkop ma być poświęcany od wszystkich Episkopow tey krainy, a ieśli to być nie może, albo z potrzeby iakiey gwałtowney, albo przez odległość mieysca, tedy trzy Episkopowie, na to przybyli, mają poświęcenie iego odprawić, tak iednak, aby wszystkich nieprzytomnych zezwolenie na to listowne mieli. A potwierdzenie kaźdey krainy Episkopow, należeć ma Metropolitanowi“.

Z tych tedy dwu powszechnych Synodow kanonną uchwałę tę mamy, że y obierania na dostoięństwo E^l(6 **срп.**)piskopskie władza, y władza poświęcania przy zwierzchności duchowney ma zostawać.

A że też y z Zachodniey cerkwie naprawie w tey materiey nam nie schodzi, przekładamy osmego generalnego (iako ona udaie) w Konstantinopolu obchodzonego Synodu canon dwudziesty wtory,—oto ten: „Sancta et universalis Synodus definivit, neminem laicorum principum vel potentum semet inferere electioni vel promotioni Patriarchae, vel Metropolitanae, aut cuiuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio: praesertim cū nullam in talibus potestatem quenquam potestativorum vel caeterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, ac attendere sibi usque quo regulariter à Collegio Ecclesiae suscipiat finem electio futuri Pontificis. Quisquis autem secularium Principum et Potentum, vel alterius dignitatis laicae, adversus ac consentaneam atque canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit,—anathema sit.“ **) To iest: „Święty y powszechny Synod postanowił, aby się żaden z świejskich xiążąt lub wielmoż nie wtrącał do electiey lub promociey Patryarchy, lub Metrpolity, albo ktoregożkolwiek Episkopa: aby ztąd niedziała się iaka nieporządna mieszanina lub spor, zwłaszcza iż w takich sprawach żadnemu z przełożonych y z inszych świejskich władzy mieć nie należy, ale raczey milczeć y być

*) Syn. univers. 1. can. 4.

**) Concil. gener. Const. can. 22.

cierpliwym, aż będzie prawidłnie od zebrania cerkiewnego skończony akt elektiey przyszłego Prałata. A ktobykolwiek z swiet^(7 ctp.) skich przełożonych y wielmoż, lub inszey iakiey dostoiności, przeciwko pospolitey y zgodney a prawidłney electiey cerkiewnego dostoinstwa czynić co ważył się, niech będzie anathema.“

Te są prawa duchowne świętey Wschodniey cerkwie naszej, ktore do wiadomości miłości twey, miłościwy y łaskawy czytelniku, donieść y sobie fundament na dowod y poparcie przed się wziętey sprawy wziąć należało nam. Na którym process mowie naszej y dowodom założywszy, te, z iakichsi nam y ś. cerkwi naszej niewiadomych praw, zadane nam próżnych słow plewy, za pomocą Bożą, po powietrzu nie szczerego ich z nami obeyścia się rozwieiemy. Co gdy czynimy, to miłość twoię na ustawicznej pamięci mieć chcemy, że tu nam y cerkwie naszej Ruskiey o sposób electiey y poświęcenia przełożonych duchownych Metropolity y Episkopow idzie ten, ktory zwykła mieć y ma Wschodnia ś. cerkiew, ktory prawa y zwyczaje nam są przy krzcie ze Wschodu z wiarą zaraz podane od Xiążąt Ruskich pierwey, potym od Wiel. X. Lith. y od Krolow Ich Młści Polskich pozwolone, przyznane, stwierdzone y poprzysiężone. Zaczyn po nieprzebytych canonistow catarractach walesać się nie myślimy: z prawami abowiem, z zwyczajami y wolnościami naszemi, tak świeckimi iako osobliwie duchownymi, Ruskie narody Ich Młść Krolowie Polscy Koronie y Wiel. X. Litewskiemu incorporowali. Ktorzy w przywileiach tey swey incorporaciey, narodowi Ruskiemu nadanych, rzekszy pierwey to, „że Ruska ziemia wszytka z dawnych czasow od przodkow naszych Krolow Polskich miedzy innemi ||(8 ctp.) przednieyszemi członki do Korony Polskiej iest przyłączona, ktorey my obywatelow zaraz wszytkich y każdego z osobna ku Krolestwu Polskiemu, iako rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi, iako własny a prawdziwy członek ku własnemu ciału y głowie w społeczność, w cześć, w własność, przywracamy y złączamy,“—*) mowić raczą daley: „A iżby ciż przerzeczoney Ruskiey ziemie obywatele, rady nasze duchowne y świeckie, Xiążęta, Panięta, Szlachta, Ry-

*) W Konstitucyi pag. 163—164.

cerstwo, także y duchowne stany Rzymskiego y Graeckiego zakonu, obfitą łaskę naszą poznali, postanawiamy, *et caet.*, — tak iż w tey mierze ich z innemi Koronnemi obywatelmi porównywamy y one we wszystkich wolności swobod y zawołania Korony Polskiej uczestnikami czyniemy y być znaydujemy.“*)

To oboie generaliter o wszystkich Ruskiey ziemie obywatelach przerzekszy, o Xiążętach specialiter mówić raczą: „Ku temu obiecuiemy y powinni będziemy, wszech Xiążąt ziemie Ruskiey obywatelow y potomkow ich, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, w ich starodawney czci y dostojności, iako z przodkow swoich y do tego czasu byli, zachować, y one wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego na ||(9 ctp.) urzędy zamkow, dzierzaw y dworow naszych przekładać y do ławice Rad naszych, iako y inne szlacheckie narodu Ruskiego ludzie, przypuszczać.“***) Rownie specialiter mało niżej y o dostojństwach duchownych: „takim że sposobem obiecuiemy y powinni będziemy, dostojństw y dignitarstw y urzędow ziemie Ruskiey duchownych y świejskich, wielkich y małych, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, nie umnieyszać ani zatłumiać y owszem w cale zachować.“***)

Co wszystko przerzekszy concludować raczą: „Na ostatek ustawuiemy, że tym wszystkim wyszey napisanym rzeczom, artykułom, swobodom y wolnościom, ktore się w tym przywileiu pozwoleniem wszech rad naszych napisały, żadne wynaydowania, żadne przywileie ziemskie albo osobne czyiekolwiek, żadne statuta, ani constitucie seymowe nie będą, nie mogły, ani mogą szkodzić y niwczym ubliżać wiecznymi czasy. Y owszem my sami one niwczym nienaruszone pod pzzysięgą naszą pilnie strzec y dzierżyć obiecuiemy y powinni będziemy, y potomki nasze, Krole Polskie, to wszystko także niwczym nienaruszenie trzymać ||(10 ctp.) y przestrzegać, tym listem y przywileiem naszym obiecuiemy wiecznymi czasy.“— *****) To oboie du-

*) Pag. 165.

**) Pag. 167.

***) Pag. 167.

****) Pag. 168.

chowne y świeckie narodowi naszemu oboiego stanu duchownemu y świeckiemu nadane, do przed się wziętey materiei należące prawo przełożywszy, do zniesienia tych cerkwi świętey Wschodniey, a zą tym y naszej Ruskiey, niesłychannych praw od Redargutora na redargutowanie naszej Verificaciey zażyłych, za pomocą Bożą przystępujemy, a tego co Redargutor burzy bronimy.

Mowi Verificator: „Dwie rzeczy są w Episkopstwie: dostojęństwo y beneficium. Dostojęństwo y nominacia na nie iest w ręku samych duchownych, beneficium zaś y podawanie na nie w ręku Krolewskich. Przez poświęcenie swoje wzięli nowopoświęceni nasi duchowni pierwsze, które według oboiego prawa wiedzieli być w ręku zwierzchności duchowney, to iest we władzy Patriarchi, a drugiego brać nie chcą, które według prawa świeckiego Koronnego y Litewskiego wiedzieli być w ręku zwierzchności świeckiey, to iest we władzy Króla Iego Miłości.“

Assertia ta Verificatorowa, że iest prawdziwa, o pierwszej iey części wydaie niemyłne świadectwo, naprzód przełożone prawo duchowne, które electię y poświęcenie Episkopskie, Metropolitańskie y Patriarsze y insze mnieysze od wszelkiey zwierzchności świeckiey wyimue, a samey zwierzchności duchowney przywłaszcza. Wydaie potym rownie niemyłne świadectwo o teyże pierwszej części y samy od tamtych dawnych wieków y po teraznieysze czasy w świętey Wschodney cerkwi według przełożonych praw trwający zwyczaj, który aczkolwiek od niektórych cesarzów nienależnym sobie prawem porywany był, a od inszych tyrańsko, iako y sam Redargutor (11 ctp.) nieżey w rozdziale wtorym przypomina, gwałcony: zniesiony iednak być nie mógł, y nie iest. Zwyczaj, mowiemy, oto ten, iż po zeysciu z tego świata iakieykolwiek duchowney zwierzchności, Patriarchi, Metropolity, Episkopa y inszych dostojęństw cerkiewnych przełożonego, obierania y poświęcania władza, według przełożonych synodalnych uchwał, przy samych duchownych zostawała y zostawa.

Że zostawała, wydaie o tym iasne y niepodeyzzane świadectwo Nicephorus Gregoras o tamtych czasach pożyty historyk, gdzie o podniesieniu na stolicę Patriarchiey Konstantinopolskiey Arsieniusza wzmiankę czyniąc, mowi: „Ten (to iest Nicephorus Blemmides),

gdy offiarowanemu sobie dostoięństwu Patriarchowstwa odmowił, mimo wszystkie insze Arsenius mnich, który w monasterzu, nieopodal od Apolloniei, ostry zakonniczy żywot prowadził, dostoięństwa tego godnym uznany iest. Zaczem pierwey kapłanem, a potym Patryarchą *communi pontificum sententia et suffragio creatus est*, za zgodnym duchowieństwa zdaniem y zezwoleniem postanowiony iest: *Imperatore maxime apporobante, et pontificum illud suffragium, uti moris est, confirmante: moris est, confirmante:* ktore poświęcenie cesarz approbował y tę prałatow sprawę, iako tego zwyczaj nioś, stwierdził.“*) Daie się tedy wyraźnie z tego świadectwa wiedzieć, że duchowni y obrali y poświęcili Patryarchę, a Cesarz, według zwyczaiu, approbował y stwierdził. A iako stwierdzać zwykli byli cesarzowie, powie się mało nizey. Daie się toż wiedzieć y z drugiego [(12 ctp.) przed Gregorasem pożyłego historyka Iana Zonary, który, dawszy o tym wiedzieć, iż Patryarcha Konstantynopolski Bazilius Scamandrenus przez duchowne przełożone z stolicy dla nieiakiey winy był złożon, a Antonius Studites na iego miejsce od tychże był postanowiony,**) powiada tamże nizey, iż Ian Trzebieniec, cesarza Michała Paphlagona brat, chciwoscią dostoięństwa Patriarchalnego pałaiący, niektore z przednieyszych duchownych na to namowił, że mu obiecowali Alexiusza Patryarchę z stolicy zrzucić, a iego na nicy posadzić, przyczynę zrzucenia tę iemu zadawszy, że naprzeciw kanonom nie za obraniem y zezwoleniem duchowieństwa na tę stolicę podniesiony iest, ale za mocą cesarską.***) Powiada tenże y owo, iż za czasow Patriarchi Konstantinopolskiego Polyevcta, Nicephorus Phocas cesarz, odiawszy ze władzy duchownych ten starodawny, prawami cerciewnymi uchwalony y samym ustawicznym używaniem stwierdzony electiey y assignaciey przełożonych duchownych zwyczaj, sobie to przywłaszczył y taki przeciwokanonny edict uczynił, aby mimo roskazanie iego nict do żadney cerkwi naznaczan y posyłan nie był.****) Czemu Polyevct

*) Nice. Grego: Histor. Roma. lib. 3, cap. 2.

**) Ann. tom. 3. in imper. Ioan. Zimiscae.

***) Libro eodem, in Imper. Micháel Paphlagonis.

****) Ann. tom. 3. Imper. Ntceph. Phocae.

Patriarcha y ze wszystkim duchowieństwem, nie bez wielkiej trudności na gorący zapal wprzeciw isć nie chciawszy, Panu Bogu y szczęśliwшему czasowi to poruczył: aż gdy po zeyściu z tego swiata Cesarza tego Nicephora Phoky przyszło temuż Patryarsie koronować na cesarstwo Iana Zimiskę, który nie pierwey był koronowany, aż wprzod y Biskupy, na wygnanie zasłane od Phokasa za to, iż się do tego przeciwko zakonnego edictu iego podpisać nie chcieli, do stolic swych przywrocili, y edict ten, iako niesłuszny, poszarpał. Co oboie na tych miast obrany Cesarz uczynił, y był koronowany.*) Te tedy są pewne godnych wiary historykow **|| (13 ctp.)** świadectwa, ktore wiedzieć nam iasnie dają, że prawo y zwyczaj electey y podnoszenia na dostoięństwo Patryarchow, Metropolitow, Episkopow y inszych przełożonych duchownych w św. cerkwi Wschodniey, we władzy samego dostoięństwa, wyiawszy gwałtowne rozpustnych Cesarzow bezprawia, po wszystkie czasy zostawało.

A że y teraz toż prawo y tenże zwyczaj y pod poganinem cały został y zostawa, bliższy latom naszym historykowie y o tym wiedzieć nam dają. Pisce abowiem w historiei swoiey Emmanuel Malaxa, że po nieszczęsnym wzięciu Konstantinopola Cesarz Turecki Mahomet, gdy w mieście przemieszkiwał, dziwował się, a zaraz się y gniewał y pytał chrześcian, co by w tym było, że się mu do pokłonu y do oddania poddaństwa Patryarcha ich nie stawiał (mieszkając abowiem w młodszyim wieku swoim ten Mahomet przy dworze Cesarskim, przypatrzył się y przysłuchał, co iest Patriarcha, y co za poważność iego u chrześcian,) ktoremu gdy było odpowiedziano, że ten, który iest, wstąpił do klasztoru: inszego na ten czas nie mamy. Co uszłyszawszy Mahomet, gniewu poniechał y pozwolił chrześcianom, aby sobie, według praw swey wiary, postanowili Patryarchę, kogo by chcieli. Co oni zaraz, synodek duchowny zebrawszy, uczynili: obrali y postanowili sobie Patryarchę wysoce znamienitego męża onego Gennadium Scholarium. Który po odzierzeniu dostoięństwa, gdy do pokłonu Cesarskiego ze wszystkim swym przełożęńszym duchowieństwem przyszedł, pytał Cesarz klerikow, co by za uczciwość

*) Ann. tom 3. in Imper. Ioannis Zimiscac.

Cesarze chrześcijańscy Patriarsze wyrządzać w zwyczaju mieli, a wzięwszy od nich wiadomość, że każdemu nowopodniesionemu Patriarsze Cesarz zwykł darować kosztowny kapelusz z kosztowną pod nim, z dwu stron wiszącą bindą, mantię albo płaszcz z strumieniami, **¶(14 ctp.)** biały koń y posoch pastersi. Co Machomet na tych miast wykonać rozkazał, a posoch pasterski sam z rąk swych Patriarsze podał. *) Ktory podawania pasrerskiego posocha, miasto potwierdzenia, zwyczaj y po dziś dzień zostawa. Stąd się tedy o to iawnie wiedzieć daie y prawo starodawne y zwyczaj, tak obieraria y podnoszenia duchownych przełożonych w ś. cerkwi Wschodniey przez duchowne, iako y confirmaciey ich przez Cesarze, która się zwykła wypełniać przez podanie pedi pastoralis, to iest, posocha pasterskiego.

O drugiey zaś teyże Verificatorowey asserciey części, że iest nad słońce iasnieysza, co y sam Redargutor przyznawa, y prawa Koronne tak to mieć chcą, gdzie do beneficiis iuris patronatus Regii praelaturarum Ecclesiasticarum stanowią. Cudzoziemskich y Zachodniego kościoła przywatnych praw nie przywodzimy, ponieważ nam Rusi iak one są nienależne, tak nasze Koronne y ś. Wschodniey cerkwie prawa y zwyczaje są nam w tey sprawie, iaky w każdej, dostateczne. A ktoreby to prawa y zwyczaje były, przyłożyliśmy z kanonow Synodu Apostolskiego y trzech inszych Synodow: dwu universalnych, trzeciego generalnego. Te, że są nam od Krolow Ich Młści Polskich, przed niemi od wielkich Xiążąt Lithew., a przed tymi od Xiążąt Ruskich pozwolone, przyznane, w używaniu zostawione, y przysięgą na wieczne czasy stwierdzone, świadczą przywileie narodowi naszemu Ruskiemu na używanie praw ś. Wschodniey cerkwie na siedmiu powczechnych conciliach uchwalonych, przodkom naszym y nam od roznych Krolow Ich M. Polskich, Wiel. Xiążąt Lith. y Xiążąt Ruskich nadane, poczawszy od Iarosława, syna Włodzimierza Wielkiego, Xiążęcia Ruskiego, od Witolda, Wiel. Xiążęcia Lith., **¶(15 ctp.)** y od Kazimierza W. Krola y od Władysława Iagełła, Krola Polskiego y Wiel. X. Lith., aż y po teraz nam szczęśliwie panującego Krola Iego M., P. naszego M.

*) Emman. Malaxa na początku swey Historyi, która się w Turco-Graecyi, pagin. 107.

Z ktorego przełożonego duchownego y świeckiego ś. Wschodniej cerkwi prawa y zwyczaj, miłościwy y łaskawy czytelniku, na oko widzieć się daie, że się ne narusza prawo podawania, gdy się kto w Ruskiej cerkwi święci, nie odzierżawszy od zwierzchności świeckiej praesentaciey, ponieważ sprawa poświęcenia iest merè sprawa duchowna: y ten iey zwyczaj iest prawny y zwykły. A co Redargutor o praesentaciey wyprawuie, on sam wie ktorey to cerkwi należy: naszej Ruskiej (iesli y on iest Rusin) tak to należy, iak należy iey być pod posłuszeństwem Rzymskiego Biskupa, pod którym nigdy nie była, y poki prawa cerkiewne y ś. powszechnych Synodow uchwały w swey klubie zostawać będą, być nie może. Co się od Verifikatora iasnie y dowodnie pokazało y od nas, da Bog, za occasiami pokazywać będzie.

Słusznie tedy przy zamknięciu tej naszej na pierwszy rozdział odpowiedzi z Baroniuszem, w tej takowej sprawie mówiącym temu, od kogoś a nie Wschodniej cerkwie prokuruiącemu, Redargutorowi odpowiadamy: „Scabrosiora planè haec esse noscuntur, cum de investituris vetitis nimis obiecte loquatur Ivo: imo despectè multa ingerat, quae nisi corrigerentur ab aliis eiusdem authoris epistolis, famam suam et nomen gloriosum, quod ex defensione Apostolicae sedis et catholicae veritatis sibi dignissimè comparaverat, in discrimen maximum induxisset.“*) „Parszywe to być bardzo daie się widzieć, co o inwestiturach zabronionych nieostroźnie mowi Ivo, y wiele nieuważnie podaie: co gdyby z inszych tegoż authora listow poprawione nie było, na sławie swey y dobrym imieniu, ktorego z obrony Apostolskiej stolicy y katholickiej praw||(16 crp.)dy sobie godnie przynabył, wielce szkodować by musiał.“ Ieśli tak Baroniusz do Iwona, męża w kościele Rzymskim, iako sam mowi, wielkiego y stolicy Apostolskiej zasłużonego, w tej własnej o inwestiturach przełożonym świeckim Krolem, Xiążętom y Wielmożam zabronionych sprawie mowi: co by nie rzekł do tego marnego Iwana, nierzkąc stolicy apostolskiej niezasłużonego, ale w kościele Rzymskim, albo mało, albo owszeki nieznaionego? Krostawie przeto te rzeczy są,

*) Tom. II. Ann. 1099. num. 7 et 8.

o których w tym pierwszym rozdziele ten Redargutor, względem świętey Wschodney cerkwi zwyczajow y praw, wyprawuie.

Wtorego rozdziału Redargutorowego nadpis: Władcyctwa Ruskie nie są wyięte od podawania Krolow Ich Miłości Polskich.

Odpowiedź na rozdział II.

Beneficia Władcyctw Ruskich nie są wyięte od podawania Krolow Ich Młści Polskich, y narusza się prawo podawania, gdy kto beneficia cerkiewne zabiera, nie uczyniwszy praesentacicy.

Straszny y nieprzystępny ten wtory Redargutorow rozdział być zda się z owych iego słow, gdy mowi: „Y to nie zaleci Verificatora u Krola Iego Młści y Rzeczypospolitey, że nikt dotąd nie mowił, dopiero ziawił się nowy reformator, który wielką y głupią śmiałością chce uczyć Krolow Polskich, do czego mają prawa swe Krolewskie, do czego nie mają.“ Straszny, mowiemy, y nieprzystępny z tych Redargutoronych słow ten wtory iego rozdział być zda się, ale temu, (17 ctp.) kto na wielką y głupią Redargutora tego nieuważność patrzy, a nie na rzecz przed się wziętey sprawy. Nie uczy Verificator Krola Iego Młści, Pana swego miłościwego, prawa, ale się Krola Iego Młści y przodkow Iego Krolewskiej Młści prawy y przywileymi broni.

Y toż iest, miłościwy y łaskawy czytelniku, prawa Krola Iego Młści uczyć, co ten Redargutor z Verificatora w fundament temu wtoremu rozdziałowi zakłada, mowiąc: „mowi Verificator, że niemal we wszytkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż po poświęceniu Metropolitowie od Patriarchi, bez praesentacicy Krolow Polskich, posyłani y od nich przyjmowani bywali. Lub owo drugie co w tymże roydziale przywodzi. Dwie rzeczy w tey sprawie nayduiemy: dostoięństwo y beneficium; pierwsze iest w ręku przełożonych duchownych, — Metropolitowi w ręku Patriarchi, Episkopom w ręku tegoż Patyarchi y Metropolity. Drugie iest w ręku przełożonych świejskich, — w Państwach naszych w ręku Krola Iego Młści.“ Y toż to iest Krola Iego Młści prawa uczyć? Nie dosyć zaiste mają ci zaszkodecy naszy na tym, że się sami na przyiaźń ku nam, niwczym

im niewinnym, sposobić nie mogą, ale oto y na tego łasce zaszkodzić nam zabiegają, o ktorego po Bogu, y o ktorego po łasce Bożej ni ocz pierwey nie stoiemy. Nie reformuie Verificator w tey swey Verificatiey żadnych praw, nierzkąc Krolowi Iego Młści, Panu naszemu miłościwemu, należących, ale y nayniższej condiciey człowiekowi. Tego zyczy y oto prosi, aby nakrzywione przez te apostaty nasze, nam należne prawa były reformowane, to iest, do kluby swey przywiedzione, aby się z nich my cieszyli, ktorym one właśnie, według świętey sprawiedliwości, należą, która z swey własności temu, co czyie iest, weselić się decretuie. My winni, co się |(18 ctp.) swego własnego domawiamy, a apostatowie naszy chcą być prawi, ktorzy, nasze własne nam odiąwszy, ieszcze oto tym swym opacznym udawaniem o niełaskę Krola Iego Młści, Pana naszego miłościwego, przyprawić nas usiłują. Ktorego serce, w ręku Boskich będące, ufamy, że się ku tey ich płonności namniey nie skłoni, choć mogą się naleść takiey lekkości ludzie, ktorzy te plotki za prawdę udawać będą. Stultorum enim plena sunt omnia: pełen świat głupich; ale o tych cavillacie y insulsy dbać, iakoby też calcitranti asino recalcitrare. Tollatur causa, tolectur effectus: niech ustąpią tego praeiudicium apostatowie naszy, ktorym iuż to dwudziesty szosty rok nam praeiudicią, ustąpią y nasze na nich skargi: y te oto nasze Verificatie y Obrony ich.

Nie stanowi Verificator y tego za prawo takie, iakie ten Redargutor rozumie, aby z zwyczaiu nastąpienia bez praesentaciey poświęconych kilkudziesiąt Metropolitow Ruskich, y dziś toż się dziać miało, to iest, aby w podnoszeniu Metropolity żadna praesentacia do zwierzchności świeckiey czyniona być nie miała, ale tego dowodzi y to stanowi, że to Metropolitow, do Ruskiey ziemi przysłanych, przez listy Patriarsze Xiążątom praesentowanie, iest praesentatia prawom y zwyczajom cerkwi Wschodniey własne y przyrodne.

Nie iest sobie nieprzytomny Verificator, gdy oto mowi, że w kilkudziestu ieśli nie we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładcie mamy, iż y bez praesentaciey, przed poświęceniem uczynionej, iuż poświęceni przez Patryarchi Konstantynopolskie Metropolitowie od Krolow Ich Miłości Polskich łaskawie przyimowani

y do beneficij miłościwie przypuszczani byli. Y gdy owo, że przy obranych na metropolią Ruską osobach Krolowie Ich Miłość Polscy ||(19 ctp.) dworzany swe z przyczynnemi swemi na poświęcenie ich listami do Kostantynopola posyłać raczyli. Ale ten to Redargutor gdzieś był od siebie na ten czas odszedł, gdy to w Verificatorze czytał, który Verificatorową mowę owak opacznie cituie. Mowi Verificator, że „niemal we wszystkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że już poświęceni Metropolitowie od Patriarchy bez praesentacyi Krolow Polskich posyłani, y od nich przyjmowani bywali.“ Verificator mowi o praesentaciey osoby poświęconey Krolowi Iego Miłości dla otrzymania od niego beneficij, które są w podawaniu Krolewskim, praesentowaney; a Redargutor swoje prawi o praesentaciey od Krola dziać się mianey do Patriarchi, osoby Patriarsie dla dostąpienia od niego dostoięństwa, które iest w podawaniu Patryarszym, praesentowaney.

A to rzekszy: „aczci, mowi, nie wiem, iako zapomniawszy się ku końcowi tego skryptu prawi, iakoby Krolowie Polscy dworzany swe z przyczynnemi listami na poświęcenie Metropolitow do Konstantinopola posyłałi“ y nawodzi: „mogło by się rzec Verificatorem (drudzy więc mowią Mendacem) oportet esse memorem.“ Coż tu, miłoscimy y łaskawy czytelniku, Redargutorowym słowam do Verificatorowych? Iak ciemność do światłości, iak fałszu do prawdy, iak obłudzie do szczerości. Zaczym convicium, na Verificatora rzucone, słuszeniey iemu samomu należy: turpe enim est Redargutori (drudzy więc mowią Calumniatori), dum culpa redarguit ipsum. Cokolwiek abowiem Verificator mowi, przy wszystkim się za pomocą Bożą ostoi, y ni od kogo we wszech słowach swych dextre interpretowany, sinistre rozumiany być nie może, tylko od tego, który tę iego Verificatię oscitanter czyta, albo livore ociekłe na prawdę oczyma. ||(20 ctp.) Iakowych oczu iest y ten Redargutor, gdy po tak uszczypliwych conviciach niemniej do tey sprawy nienależne dziecie iakieś przywodzi, że w Gracicy aż strach wspomnieć iak handluia temi rzeczami (dostoięństwa duchowne rozumie): kto więcey da, choć drugi żyw, zostaię Patriarchą. Toż dziać się, powiada, w Bulgarskiey, w Serbskiey, w Wołoskiey ziemi, y w Moskwie. Nam teraz w prawdzie nie o tym rzecz y po próżnicy

to Redargutor ten z iadowitego ku nam serca prawi: płochy to Rusin, Wschodniey wiary wyznawca obłądny. Wspomnieć by miał na czasy Gottow, Gerułow y Longobardow, na Zachodzie panujących, w ktore Zachodnie strony Rzymskie, iak dziś Wschodnie Turco-Graecią, Gotto-Romanią zwane były, na te czasy miał być wspomnieć, gdy to o Graeciey miał wyrzec. Ale to rzeką nie dziw (bo też tak od nas sobie ten Redargutor odpowiada) pod pogany y sprosznym heretyctwem. Lecz by był wspomniał y napośledsze za PP. chrześciańskich Cesarzow katolickich, na ktore wspomniawszy Bel-larmin zadziwowany zawołał: „Non ignoratis, quas tragaedias in Ecclesia Henricus quartus, Henricus 5, Otto quartus, Fridericus secundus, alique, non nulli diversis temporibus excitarint. Et quasi haec parva fuissent, permisit ad extremum Deus, ut etiam quidam parum probi Pontifices aliquando hanc sedem tenerent et regerent.“*) „Wiedzie, mowi, dobrze takie tragedie w kościele Rzymskim Cesarze roznyimi czasy stroili, a iakoby to rzecz mała była, dopuścił Pan Bog, że tak mało dobrzy Papierze niegdy te stolice trzymali y nią sprawowali.“

|| (21 стр.) A co mowi, że w Graeckiey handluia duchownymi rzeczami, niech by był sobie przywiódł na pamięć co o Zachodnym onych czasow kościele Baroniusz mowi: „Plena sunt illa tempora ordinationibus, Paparum exordinationibus et superordinationibus“. „Czasy one pełne są papieskich Ordinacij, Exordinacij y Superordinacij.“ **) Co zaś mowi: kto więcey da, choć drugi żyw, zostaje Patriarchą,— miał wspomnieć na drugie tegoż Baroniusza słowa, gdzie mowi: „Quae tunc facies Ecclesiae Romanae? quam saedissima?“ ***) (ale nam nie z Rzymskim kościołem, ktory by nie wy w przyczynie, nigdy by inaczej, tylko dobrze wspominany od nas był. Czego, po wszystkie przed tą wielebną waszą unią lata, po przodkach naszych, w pokoju pożytych doznawał, dozna w pokoju naszym y po nas). Wspomnieć, mowiemy, ten Redargutor na te y na bliższe czasy miał, y ieśli nie oboiey cerkwi iednako, nie gorzej przynamniey tey, z

*) In Pro. . . . controver. Rom. Pont.

**) Tom. 10, Anno 908. num. 3.

***) Ibidem. Anno 912. num. 8.

ktorey się rodził, niż ktorey przynabył stawić się był powinien, co gdyby był uczynił, wierzamy, że by był wspomniał y na stul pysk: *compesceret labella*, pomniąc na owo Pańskie: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.**) Co przypomina (nie-rządowi Patryarchow chcąc naganić) czterech Metropolitow w Rusi iedną razą, y temu by się nie tak barzo był dziwował, gdy by był wspomniał na czterech Biskupow iedną razą na Stolicy Rzym., około r. 1044 siedzącysh.**)

Nie przypominałby y złości, iesli była, iaka Photia Metropolity Ruskiego, gdyby był wspomnieł na takąż zbrodnie kogoś wyższego. Ale co to prze Bog za baczenie tego Redargutora, dzieie, namniey do tej sprawy nienależne, z umysłu naciągać y wtrącać? Ktoż by tego nie pragnął, aby familie swoje miał bez nagany? Ale to *rara avis in terris*.

To tak ekstrawaganter na hańbę duchowieństwa [(22 стр.) naszego Redargutor przypomniawszy, patrz, miłościwy y łaskawy czytelniku, iak iuż daley cavilluie, to się tu mowi: „Verificator stał falsificatorem.“ A w czym że? w tym co powiada „iż w relligiey Graeckiey zwyczaj był, że się święcili bez żadney przed poświęceniem praesentaciey: ukazało się bowiem, że ledwo kilko y dwadzieścia Metropolitow było, ktorzy posłani byli iuż poświęconemi od Patryarchi.“ Ktoż tu (na twe się uważne zdanie, baczny czytelniku, puszczamy) kto, mowiemy, zmiedzy tych dwu powiadaczow falsificator? Verificator, ktoremu sam oto ten Redargutor suffraguie, przyznawszy kilku nad dwadzieścia Metropolitow bez praesentaciey poświęconych y do Państw Puskich przysłanych, lub też Redargutor, ktory sam libere to przyznawa, czego Verificator dowodzi, iż w relligiey Graeckiey zwyczaj był ten, że się święcili Metropolitowie bez żadney przed poświęceniem praesentaciey? O nieczyczliwa zazdrości, ninacz baczenia nie mająca złości! to ty y mądrym (ieśli mądrym iest co to tak inepte argutuie) oczy zaciekać umiesz. Ieśliś swoię assercię prawdziwą mieć chciał, pokazacies miał, że ni ieden Metropolit bez

*) Ioan. cap. 8.

**) Baron. tom. 11. Anno 1041. num. 2. Conc. Remen. et Antonin. lib. 16, cap. 1.

praesentaciey, przed poświęceniem uczynionej, nie był: ale dobro-
wolnie kilku nad dwudzieścia przyznawszy, falsyfikację Verificatorowi
w prawdziwej jego, którą sam twierdzisz, powieści przypisujesz, sam
przeto w niej zostaiesz.

Ale drogiego czasu na tych tego Redargutora marnych cavilla-
ciach, ktorem i światłości Verificacii officere usiluje, po próżnicy nie
tracąc, uważeniu twemu, miłościwy i łaskawy czytelniku, dalsze jego
tęże commenta podaiemy, w których y oto się na Verificatora ob-
raża, że lepszą wiarę dać pewnym znamienitym i wiary godnym
zaczynego imienia i dobrej sławy kronikarzom, niż spodława wydar-
tym bezimennym niejakimś la|(23 ctp.)topiscom. Obraża się y za
to, że się w Verificaciey według bliższego ku nam czasu pierwiej
położył Strykowski niż Kromer: potym przez całą niemal kartę to,
co mu lubo prawiwszy, nie bez cavillacij iednak, bo y tam to w
Verificatorze oppugnuie, czego on y myślą, nierzkąc kanonami iakie-
mi w ten cel, w który ten Redargutor zmierza, nie asseruje, wtory
rozdział kończy, y my też kończymy: to za pewne prawa cerkiewne
położywszy, że podawanie beneficij iest sprawa merè świejska, że
Ruskich władcytw beneficia od podawania Krolow Ich Młść Polskich
nie są wyięte, y kto bez praesentaciey beneficia cerkiewne zabiera,
prawo podawania narusza. Podawanie zasie beneficij w Państwach
Koronnych przez danie od Krola Iego M. przywileiu dziać się y
obchodzić powiadamy, w którym wolę podania swego Krol iego M.
oznaymować raczy, y władzy iurisdictioney w tey dioecesiey, ile do
spraw duchownych, według praw cerkiewnych, pozwala. Krol abowiem
nie duchownego w takim razie poddanemu swemu dać nie mogąc,
aby iednak, chociaż iest duchowny, znał go sobie za Pana, dać świet-
skie, to, co we władzy swey ma, y co z potrzeby za duchownym isć
zwykło. Bo kto by chciał w dostąpieniu beneficij, iako mowi Augu-
stin ś. rzec: Quid mihi et Regi,—usłyszał by od Krola: Quid tibi
et possessioni. [Krolowi zaś oboie za iedno, iak przed poświęceniem
naznaczać osobę do poświęcenia (ieśli iest takie o tym prawo du-
chowne), tak poświęconą confirmować, iak prawa y zwyczaje ś. Wschod-
niej cerkwie uczą. Y to to iest co mowi Verificator: assens lub re-
pulsę praesentaciey poświęcenia, y przed poświęceniem, y po poświę-

ceniu, pod prześwietne nogi maiestatu Iego Kr. M., Pana naszego Młściwego, oraz rzucić radziwszy, wiedząc, że iak przed poświęceniem praesentowana osoba, |(24 ctp.) y z otrzymanym przywileiem bez otrzymanego poświęcenia, tak y po poświęceniu praesentowana, z otrzymanym poświęceniem bez otrzymanego przywileiu w dioecesiey, dostoięństwa swego nie iuridicuie.

Po prożnicy tedy, że y powtore rzeczemy, ten Redargutor na Verificatora woła, że go to u Krola Iego M. niema zalecić, zupełney abowiem w tym władzy Krola Iego M., pro sacrosancto ią maiąc, Verificator nie tyka się: y ten iest cerkwie Bożey zwyczaj, ten y prawny tak duchowny, iako y świecki postępek. Ztąd Goffrodus, abbas Vindocinensis: „possunt, inquit, sine offensione Reges post electionem canonicam et liberam consecrationem, per investituram Regalem in ecclesiasticis possessionibus concessionem, auxilium, et defensionem Episcopo dare: quod quolibet signo factum extiterit, Regi, vel Pontifici, seu Catholicae fidei non nocebit.“ *) „Moga, mowi, bez obrazy swey Krolowie, po electiey canonney y po wolnym poświęceniu, przez investiturę Krolewską w cerkiewnych dać Episkopowi pozwolenie, pomoc, y obronę. Co przez iakiżkolwiek znak stani się, Krolowi, lub Papieżowi, albo wierze Katholickiey to nie zaszkodzi.“ U nas tedy znak ten, przez ktory Krol Iego Młść investiturę swoję Krolewską przełożonym duchownym podawać raczy, iest przywiley, ktory bez obrazy swey Krolowie Ich M. iuż poświęconym osobam dawać zwykli.

A co na zamknienie tego swego rozdziału z Chomatena ten Redargutor przywodzi, obłudnie się y z nami y z tym wielkim mężem obchodzi. Chomaten abowiem nie o electiey ani o poświęceniu, ale o przeniesieniu Episkopa z Episkopiey na drugą zapytany, we władzy to być Cesarskiey odpowiada. A żeby poważnemi słowami Chomatenowemi nas ten przechiry Redargutor ułowił owemi: et ut uno verbo dicam, solo sacrificandi exce|(25 ctp.)pto pro mysterio, reliqua Pontificalia privilegia Imperator repraesentat: żeby mowiemy te słowa Chomatenowe sobie należeć pokazał, a nas chytry ten zmy-

*) Apud. Iurretum ad Ivonem Epist. 236.

slony Rusin przez nie oszukał, owych dalszych tamże zaraz słow zaniechał: „quando legitime canoniceque facit.“ O obłudniku! zaz tu mieysce oszukania? Y tu to zaiste przyznawamy, że cokolwiek Cesarze lub Krole *νομίμως καὶ κανονικῶς*, iako ten wielki Archiepiskop Bulgarski mowi, w cerkwi Bożej czynią, wszystkie pontificalne przywilecia wyiąwszy, same tajemnice sacrificandi repraesentuią. Lecz obie- rać y poświęcać Cesarzowi legitime canoniceque nie należy, iako się to w odpowiedzi pierwszej dowodnie pokazało. Otoż mamy szczy- rość ku nam Rusi tego obłudnego Rusina. Przypatrzymy, się da Bog, co daley będzie.

Rozdziału Redargutorowego trzeciego nadpis: Że na dostoięństwa duchowne gównieyszym sposobem podaje Krol niż na beneficia.

Odpowiedź na rozdział III.

Iż na beneficia duchowne gównieyszym sposo- bem Krol podaje niż na dostoięństwa, tak że chociaż z potrzeby beneficia idą za dostoięństwem, bez po- dania iednak Krolewskiego używane być nie mogą.

Pokazaliśmy to z praw y uchwał Synodow powszechnych w od- powiedzi na pierwszy rozdział Redargutorow dostatecznie, że electia y poświęcenie przełożonych duchownych iest merè sprawa duchow- na, do kto||**(26 ctp.)**rey ni Cesarze, ni Krole, ni Xiążęta, ni żadni Wielmoże nie należą. Co canonistowie, iako mowi Verificator, na- zywać zwykli investiturą duchowną. W odpowiedzi zaś na rozdział wtory tośmy pokazali, że podawanie beneficij cerkiewnych iest spra- wa merè świecka, do ktorey ni Patriarchowie, ni Metropolitowie, ni inszy przełożeni duchowni, nie należą. Co ciż canonistowie na- zywać zwykli investiturą świecką. Miedzy ktoremi investiturami ta iest rozność, że świecka z potrzeby za duchowną iść ma, a nie w sposob przeciwny, ponieważ nie dostoięństwa dla beneficij, ale beneficya dla dostoięństw. Teraz za pomocą Bożą pokazuiemy, że nie na dostoięństwa, iako Redargutor bezrozumnie twierdzi, ale na beneficia duchowne gównieyszym sposobem podaje Krol. Pokazawszy abowiem z kanonow cerkiewnych, że do electiey duchownych świecka zwierzch-

ność nie należy, pogotowiu do poświęcenia: co zbywa Redargutorowi do pokazania tej swej nadprawnej, w cerkwi Bożej niesłychanej asserciey, aby główniejszym sposobem Krol podawał na dostojęństwo duchowne niż na beneficia? Zbywa to, że y electia y poświęcenie iest sprawa merè duchowna y samym duchownym należy. Co w odpowiedzi na pierwszy rozdział, y prawy duchownymi y przykładami świeckimi pokazaliśmy dowodnie. Bo cokolwiek w tym trzecim rozdziele na dowod w swej tej asserciey Redargutor prawi, nie z praw świętej cerkwie Wschodniej, ale z praw iakichsie icy nigdy nieznanym y niesłychanym; y tak się ten malowany Rusin ze swoją cerkwią Ruską obchodzi, iak gdyby nas przed sąd ziemski zapozwawszy, prawem konać chciał Maydeburskim, albo Moskiewskim. A co ab aetymo beneficij argumentuie, głupie argumentuie, nie z natury słowka tu dowod, ale z **|| (27 ctp.)** fundamentu władzy. Cerkiew obiera, cerkiew przeto y podaie; a cerkiew obiera primario na dostojęństwo, choć z potrzeby, iakośmy rzekli, za nim idą y beneficia, iak za szukaniem Krolestwa Bożego, według nauki Pana Chrystusowej, idą insze wszystkie doczesne potrzeby.*) Nie ołtarz abowiem dla dobr, ale dobra dla ołtarza, aby żył z ołtarza ten, który ołtarzowi służy.

Uczy Verificatora, aby wiedział, że który się święci, zawsze się święci do pewnego beneficium. Nie chciał tego z Verificatora sam się nauczyć y wiedzieć, gdzie on mowi, iż żaden Episkop bez pewnej dioecessii poświęcenia dostępować nie ma, y dostąpić nie może. A chcąc daley tę przełożoną swoją assercieę wspierać, zadawszy fałsz y omyłkę Verificatorowi w tym, że investiturę na beneficia od Krola być powiada, y że, mowi, privatione honorum skarać Biskupa Krol może,—nawodzi: „zapomniawszy się podobno, Verificator przyznawa, że podawanie beneficij ma być przed poświęceniem,” y przywodzi: „z niego Biskup dostojęństwa swego nie traci, by dobrze Krol beneficium conferować mu nie zezwolił, niepodaniem dobr y niepozwoleniem rosposćierania Biskupiey władzy skarany być może.” Słuchay, prosimy cię miłościwy y łaskawy czytelniku, iak ten nieczuły człowiek do rzeczy mowi, że investiturę na beneficia z dowodu canonistów Verificator

*) Luc. cap. 12. 1 ad Corin. cap. 9.

od Krola być powiedział, omyłkę mu w tym zadawszy, wspiera ią tym, że majątności biskupich nie podaie Krol, ale dostoięństwo. Zapomniał ten Rusin, że z Rusią y o Ruską cerkiew sprawa. Coś nie swego baie, nie chcąc wiedzieć, że Ruskich cerkwi beneficia Krol Iego Młść, a nie kto inszy przez przywilej swoy podaie, przez ktory Biskupa y majątności panem y iuridicowania władcą czyni. A że privatione honorum Biskupa od Krola moc być skarany powiedział, fałsz |(28 ctp.) w tym Verificatorowi zadawszy, mowi, że beneficium od dostoięństwa odięte być nie może, ani przez Krola. Ktoż tu z nas fałsz powiedział, samego ci, miły Redargutorze, compelluiemy. Verificator mowi, że privatione hororum, to iest, nie podaniem dobr skarać Biskupa Krol może, a ty z tych iego słow coś inszego prawisz, że beneficium od dostoięństwa odięte być nie może, ani przez Krola: „Hic de cepis, tu de alliis, a iak nasi mowią: on o Pawle, a ty o Sawle.“ Całym sercem y Verificator to przyznawa, że beneficium od dostoięństw odięte być nie może, ani przez Krole; ty tego miałeś dowieść, czego nigdy nie dowiedziesz, aby Krol skarać Biskupa niepozwoleniem beneficij nie mógł. My tego, co Verificator mowi, dowodzimy Iakubem Sienieńskim, Biskupem Krakowskim, ktorego Krol Kazimierz niepozwoleniem Beneficij pokarał.*) To iuż zaraz wszystkie twoie długie w tym rozdziale dowody o ziemię, y sam abowiem nie wiesz co w Verificatorze ganisz: fallis aut falleris. Tego dowodzisz, czego on nie przy y owszem libere przyznawa, gdzie z prawa koronnego mowi, że „Ich M. Krolowie Polscy przysięgą swą tę obietnicę stwierdzać zwykli, dostoięństw duchownych wielkich y małych nie umnieyszać, ani zatłumiać y owszem wcale zachować.“ Przez ktore słowa: nie umnieyszać, nie zatłumiać, ale wcale zachować,—nie same duchowieństwo, ale y należące do niego beneficia rozumie, y gdzie wyraźnie y to przyznawa, że beneficia cerkiewne za dostoięństwem duchownym z potrzeby idą. Coż po tych twych długich wywodach, ktore tak się z prawdą zgadzaią, iako y owo, coś powiedział: zapomniawszy się podobno, Verificator przyznawa, że podawanie beneficij ma być przed poświęceniem. Gdzież

*) Crom. Rerum Polon. lib. 15.

to, miły Redargutorze, Verificator przyznawa? ukazujesz do paginy ||(29 ctp.) Verificacy 38, ale tam o tym nie gry. Twoje to sny, a nie Verificatorowa powieść. Jeśli z owych jego słów to bierzesz, które z niego przywodzisz: „Biskup dostojenstwa swego nie traci, by dobrze Krol beneficium conferować mu nie zazwolił; niepodaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania Biskupiey władze skarany być może.“ Jeśli, mowiemy, z tych Verificatorowych słów to, co twierdzisz, bierzesz, iakoż z tych, bo te na dowod przywodzisz: czynisz to, co więc zwykł czynić paiać, y na pożytecznieyszym kwiateczku w wodzie ognia szukasz; gdzie abowiem y iedną literą tu, y indziej wszędzie, Verificator o praesentacy przed poświęceniem? Nie mowi on, że electa albo nominata Biskupa, ale Biskupa, iako jest Biskup, niepodaniem dobr skarać Krol może. Otoż na swej głowie to masz, coś sądził na Verificatora, że się y mylisz y fałszywie rozumiesz.

Aż nas wstyd szczyrze, mowiemy, tey twej prostoty. Jeśli nie naś domowych obcych ludzi uważnych y bacznych, których ręk ten twój skrypt doysć rozumiałeś, miałeś się być wstydać te tak marne rzeczy przez druk na świat wydawać. Abo was praesumtia nieiaka, wysokie o sobie rozumienie tak marnymi światu podać, albo Boskie na was skaranie przez odstępstwo padło, że nigdy nie do rzeczy y prawdziwie nie wydaiecie. Cokolwiek przez skrypta w tey naszej z wami sprawie wydaiecie, zawzdy y marnie, y obłudnie, y fałszywie, y podstępnie. Jeśli się też za mądre rozumiecie prze społeczność z kollegiaty, patrzcie, co czynicie: pochłubił się chrzan, że z miodem smaczny, ale posłyszał ią y bez ciebie smerde smaczny. Lepiej się tedy uczyć potrzeba, chcecie li y swoją y cudzą rzecz poymować: stulti enim est dicere putaram. Poymuyże a rozumiey, jeśli możesz, co y od kogo Verificator mowi: od św. ||(30 ctp.) cerkwi mowi, a mowi prawa y zwyczaj cerkwi Wschodniej, która jest Ruskiej z Boga podaną matką. Że Krol ma władzę niepodaniem dobr skarać Biskupa, to my już y prawy y przykładem pokazali tobie, pokazać zbywa co consequenter ztąd przychodzić deducujesz, a obaczysz nieboże (że twych łagodnieyszych, iednak ku tobie, słów zażyjemy) iak się z tey iamy, którąś na bliźniego kopął, wygrabo

lisz. Ale już cię poniechamy, z baczny i rozumny w tej naszej y twej sprawie mówić wolemy.

Tak te rzeczy inconcinne, miłościwy y łaskawy czytelniku, ten Redargutor popłotszy, racye Verificatorowe na examen swoy bierze, ktoremi on dowodzi, że dostoięństwa duchownego iest podawcą zwierzchność duchowna, a beneficii cerkiewnych iest podawcą zwierzchność świecka, y iedna do drugiey nic prawa niema, wyiawszy, że z samey dla Boga w pobożności uczynionej connivenciey Cesarze y Krolowie zwyczaiem prawa stać pozwolili, aby beneficia za dostoięstwem z potrzeby chodziły. Pierwsza tej asserciey Verificatorowa racia iest ta: z tej to dostoięstw y beneficij rozności idzie, że w niektórych wojewodstwach wolność obrania sobie duchownych przełożonych przywileiem iest warowana. Druga: iż beneficia, ktore iuris patronatus Regii nie są, odięte od tych dostoięstw być mogą. Trzecia: stąd to idzie, że Szlachta na swych dobrach, ktore się beneficia zową, bez żadnego nieuszanowania maiestatu Krola Iego Miłości Episkopy y Metropolita chowaią.

Z tych pierwszą Redargutor examinuiąc y burząc, uczy Verificatora znać rozność miedzy electią, consecratią y missią. Y prawi consecratią y missią być w ręku samych duchownych, a electię, rozdzieliwszy na postulacie y na approbacie, owe przy samym Rzymskim Biskupie zostawuie, a one przy Krolach. O toż mamy znać tego dzieciołka po iego nosku. Daie się znać ten Rusin y tak prawdziwie ś. Wschodniey cerkwie praw broni, ktoryć i a to ni literą, tylko coś swego bez żadnych dowodow, buduie. Myśmy już dowodnie za pomocą Bogą w odpowiedzi na pierwszy iego rozdział pokazali, że electia y consecrati a y missia zostaię przy samej zwierzchności duchowney, a consens, ktory się suo modo confirmacją zowie, przez ktory im beneficia conferowane być zwykły, zostaię przy zwierzchności świeckiey. A pokazaliśmy to y prawy cerkiewnymi Synodow powszechnych y przykładami znamienitemi niegołosłownie, iako oto ten Redargutor swoje opienie lekkimi raciami bez żadnych z praw cerkiewnych dowodow stroi. By w ten czas kiedy Rzymem Gotowie panowali, takie racie temu Redargutorowi mozgować przychodziło, y mówić, iako tu teraz mowi: „Słusznie Krolowie, gdzie

są te owczarnie, zażywaią tego prawa, żeby nie był pasterzem ich żaden, iedno ten kogo by oni podali“.—Nigdzie zaiste, iak na tym mieyscu, aż nadder nieuważny iest Redargutor y świętych mężow zdaniu wielce przeciwny. Coż bowiem Krolom do wiary poddanych? Czasu swego wielkiej powagi w cerkwi Bożej mąż Theodorus Studites do Michaela III, Cesarza, w sprawy cerkiewne wtrącaiącego się, pisząc, mowi:*) „Cerkiew swoię Pan Bog rządzić przykazał Apostołom, Prorokom, Ewangelistom, Pasterzom y Nauczycielom, a nie Krolom. Żołnierze tobie, Krolu, y stan świecki poruczon iest, nie cerkiew. Patrz swego urzędu, a nam cerkwie zostawuy. A ieśli nie chcesz, wiedz o tym: by y Anioł z nieba zstąpił, a nam inaczey powiadał, niż co iuż w cerkwi Bożej powiedziano iest, nie usłuchaymy go;**) ||(32 ctp.) daleko mniey ciebie pana świeckiego.“—Coż tu za zgoda słow tego ś. męża z słowy marnego Redargutora? Rownie o tymże y Błog. Saba, Opat Ierozolimski, do Cesarza Anastasiusza: „my, mowi, w tym mieście, w którym się wiara święta zaczęła, to iest w Ieruzalem, nowej wiary uczyć się y przyimować nie możemy, iedno tę, którą my wzięli od Apostołow y Oycow ś., która iest przez cztery święte Synody wyłożona; o tę gotowiśmy zdrowie nasze położyć, by na nas y co cięższego y srogiego przypaść miało, pierwszego podawania wiary nie odstapiemy, ale oney aż do krwi, ieśli tego potrzeba będzie, bronić gotowiśmy. Prosimy ciebie tedy, Cesarzu, abys nas do inszey wiary nie przymuszał, a pokoy cerkwi przywrocił.“***)) Coż w tych słowach za zgoda hrubemu Redargutorowi z tym świętym mężem? Z ktorego się to wyraźnie wiedzieć daie, że pobożni Cesarze w sprawy cerkiewne wtrącać się nie zezwalali, ś.ś. też Oycowie im tego nie dopuszczali: by tedy w ten czas, mowiemy, kiedy Rzymem Gottowie panowali, te racie iemu mozgować przychodziło, nie bardzo by mu za to kościół Rzymski był powinien, ba y papieżowie. Nie bardzo zaiste y Krolowie: bo panuiąc rozney relligiey narodami, a narodom ieśli w czym, iako w relligiey poprzysiężoną wolnością obwarowanym, iakby to z zachowaniem praw pełnili, a bez krzywo-

*) Baron. in. An. 828.

**) Galat. cap. 1.

***)) Niceph. lib. 16. cap. 21. Baron. in. An. 513.

przysięstwa y nagniewania poddanych swych, iak by to naruszyli? Za czym na Państwa ich niepokoie domowe, wojny wewnętrzne, extrema infortunia y praesentanea excidia następować musiałyby. Ieśli abowiem rzeczono iest: czci oyca twego y matkę twoię, — pod czym się rozumieią y przełożeni; *) rzeczono też iest y owo: wy też oyco-
wie nie pobudzaycie do gniewu synow swoich.**)

Ale y iedney y teyż relligiey ze wszytkimi poddane| (33 стр.) mi swoiemi, Krolom, co ztąd za pożytek? Wyjętemu na rząd świecki, łączyć się y do rządu duchownego, co za korzyść? Zaż im mało na kłopotach władzy świeckiey? Zaż y z tey małą liczbę czynić przyi-
dzie? Potrafiąż oni za kim postulować? Ale mowi Redargutor: „po-
spolity lud Krola w tym upewnia, że może on bezpiecznie za tym postulować, za kim oni świadectwo wydaia.“ Y szczęśliważ to głowa, która za zdaniem nie swym, ale członkow swych, chodzi? Zaż ia członki zastapia przed Maiestatem Naywyższego? Vulgus bestia est multorum capitum. Czego y sam on z Chryzostoma ś. nie chwali.***) Y sam lud w takim razie w niebezpieczeństwie, y Krolowie w gor-
szym: ponieważ pospolitemu ludowi do spraw duchownych godnego obierać człowieka y Krolowi go zalecać, iak ślepemu sądzić o far-
bach. Kontentuią się tym katholicy Krolowie, za uchwałą św. po-
wszechney cerkwie, na powszechnych synodach uczynioną, stwierdzić to władzą swoją świecką, co duchownia wynalazła; a na pospolitego ludu zdaniu Krolom polegać, rzecz iest na dusze niebezpieczna. Samym dobrowolnie tego szukać, od czego błogosławiony Apostoł wy-
strzegać się upomią: nie być uczestnikiem cudzego grzechu.****)

Drugą ratię Redargutor examinuie y burzy owę, że beneficia, które panowie y szlachta z dobr swych pod podawaniem swym y po-
tomkow swych czynią, odcięte być od tych cerkwi, albo dostoięństw, na które były nadane, mogą. Ktorą cytowawszy dekretuie: „Głupi to, mowi, error y wymowiony być nie może.“ A po kilku wierszach:

*) Exod. cap. 20.

**) Ephes. cap. 6.

***) Lib. 3. de Sacerdotio.

****) 1 Tim. cap. 5.

„co każdy, mowi, z fundatorow y ich potomkow dobrowolnie przyznawa, to ten zły człowiek, czyniąc się nieprzyjacielem fundacyi cerkiewnych y niegodnym stanu duchownego, ieśli w nim iest, neguie.“ Concluduiąc zaś ten swoy ratii tey examen, „do takicheś ||(34 ctp.) mowi, absurd, na nogi stawiać tę wielebną distinctię swoją, przyszedł.“ Iuż tu iadowistym iest Redargutor, a y słuszenie, bo ma przyczynę, choć nie wyrozumianą. Ale tego iadu my nieco uymuiemy, gdy mu intent Verificatorow w podaniu tey ratiey wyrazimy, który non simpliciter tey swey ratiey wagę daie, ale conditionaliter, zgadzaiąc się z intentem fundatorow, lub testatorow, y ich potomkom. Bez liczby ukazalibyśmy w Rzymskim kościele Ewangelickich zborow, na fundacjach kościołow Rzymskich pobudowanych y z mieysc y z fundacij zniszionych: a to by iakim prawem? Fundatoris lub testatoris intentią, który tę swoją fundację w Rzymskim kościele, a nie we zborze Ewangelickim mieć chciał. Toż z Verificatorem y my mowiemy: podeymowali Xiążęta y insza szlachta swoje y przodkow swych od cerkwi Apóstolskich fundacie, y słuszenie: a iakim by prawem? Fundatoris lub testatoris intentią, który tę swoją fundację w Wschodniej cerkwi mieć chciał, a nie w Zachodniej, mniej w apostatskiej. Ieśliż to wolno panom Rzymianom z temi, którzy Rzymski kościół opuścili: czemu nam, Graeckiey wiary ludziom, nie wolno z owemi, którzy Graecką cerkwią pogardzili? Albo ieśli wolno unitom brać szlacheckie fundacie od Ruskich cerkwi z pod posłuszeństwa Wschodniego pod posłuszeństwo Zachodnie: co bronić będzie y panem Rzymianom toż czynić, a wszystkie majątności od naszych cerkwi odebrać y swym kościołem przywłaszczyć? Unitskie abowiem cerkwie, iaka teraz iest unia, z posłuszeństwa Patryarszego wyiętey y iey fundaciey: co rozność od kościoła Rzymskiego y iey fundaciey? Ieśli owa, że to Ruś, a owo Polacy lub Litwa, to nic do rozności. Z tey tedy fundatoris albo testatoris intentiey tę swoją racię Verificator pokłada. Ktorey poważ|| (35 ctp.) nością, iako słuszney, sprawiedliwej y prawney narod nasz Ruski Krola Iego M., Pana swego Miłościwego, o pozwolenie duchownych dostwoieństw y o przywrocenie im beneficij fundatorum vel testatorum intentione, cerkwiom, pod posłuszeństwem Wschodnim będącym, należących, po wszytek czas

tey obłudney apostasiey, prośbami swoiemi płaczliwie sollicituie. Coż tu Redargutor? Ieśli z niepostrogi nie smysli, venia; ieśli z umysłu, duruie: qua mensura mensus est, remetitur illi. Głupiuchny zaiste iest, że tak miałkich rzeczy nie poiąwszy, rzuca się nieostroźnie na kapłana Bożego y nieiakieś mu absurda absurdus convolvit. Zna Verificator wielką być niezbożność od cerkwi Bożey to, iakimkolwiek sposobem ku szkodzie iey alienować, co przodkowie czyie, lub oni sami iey conferowali; y ktorzykolwiek tacy się nayduią, ktorzy na Pana Chystusowe dziedzictwo drapieżne swe ręce podnieśli, za świętokradce ie Verificator sądzi. Zaczym y constitucję tę o odyskowaniu dobr, od władcytw alienowanych, iak wyrok Bożey czci y waży.

Trzeciey Verificatorowey raciey owey, że panowie y szlachta chowają na maiętnościach swych Metropolitow y Władykow, mało co Redargutor wprzeciw idzie, bo przeciw osobliwemu przemysłowi Bożemu trudno: mało co y zdroźnie mowi; oszczędził się na conclusię tego trzeciego rozdziału, który po nieczym iadowitym tak concluduie: „Verificator, mowi, nie chce, aby tak podło o nowopodniesioney świątyni osobach rozumiano,“ aby one nie uważyły tych rzeczy, ktore oto tu w tych trzech rozdziałach są opisane; albo aby nie radziły się o drugich, gdy tę poświęcenia swego sprawę kończyły, „tak bowiem ich zamawia: wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw duchownych y świejskich, ktorymi się oyczyna nasza rządzi y sprawuie, dobrze **[(36 стр.)]** świadomi. Toć iuż na dekrete sprawa zawisła, który ex allegatis et probatis nie może być inakszy, iedno ten rei: sunt criminis laesae Maiestatis.“ Tak oto ten swoy trzeci rozdział Redargutor concluduie, do czego nim przyszedł przywodzi „dobrego Pasterza, mowiącego o pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łażących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy, ktorzy oboi są szkodnicy, ale ieden gorszy drugiego: tam ten potaiemnie porwawszy, ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, y to porzuca, co był porwał. Ale rozboynik bierze iawnie y przez gwałt, choć nań wołaią, nie niedba, dzierzy co wziął, y broni tego: ten, pokąd zniesiony nie będzie, szkodliwy bywa. Złodziejmi są tam ci [cudzoziemcow Episkopow rozumie] dekretem Pańskim, ale ci [rozumie nowopoświęconych Episkopow] rozboyni-

kami. Tam tym się pobłaża do swego czasu, ale owych cierpieć nie-
lza.“ To Redargutor przed tą przełożoną conclusią.

Iuż tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, sam ten dobry Pasterz
wie, kto praw, kto krzyw; wiedzą y ludzie pobożni, wie y ten sam
Redargutor; ale on tai, ludzie pobożni wyznawaią. Pasterz on dobry
przez wiele znakow te w ś. iego Ruskiey owczarni złodzieie y roz-
boyniki iawnie ukazuię. Łacnać ta illacia Redargutorowi do wymo-
wienia: *rei sunt criminis laesae Maiestatis*, ale trudna do dowodu. Y
ieśli chciał być baczny, miał to być uważć, ieśli też mu nie
miano w tym zadać: *reus est Redargutor mendacii*. Pokazaliśmy, za
pomocą Bożą, w odpowiedzi na pierwszy y wtory iego rozdział
y z świeckiego naszego prawa y z duchownego (ktorych nowopo-
święceni, mowi Verificator, iako *indigenae*, iako obywatele Koronni
byli dobrze świadomi), że to uczynili, co im prawo duchowne ś. Wschod-
niey cerkwie *sine ullo crimine* pozwalało, a tego nieczy||(37 стр.)
nili, czego im prawo *cum crimine* broniło. Łacno y za razboyniki
nasze duchowne rozumieć Redargutorowi, ale trudno tego dowieść.
Bo tu tę *invektivę* czyni, iakoby iuż przewiodł y wygrał, a ono
ieszcze *lis sub iudice veritate*. By tego był przed tym sędzim do-
wiodł, niezaby przeciwu niemu. Ale ponieważ on w dowodzie tej
*invektiw*y ustał, my ią odstępcom naszym, a nie naszym duchownym,
należeć dowodzimy prawy cerkiewnymi,—oto tymi. Pokazał to Ve-
rificator, gdzie prawa przywodzi duchowne, ktore nam odstępcy Me-
tropolita y Władyk nie pozwalaią mieć za duchowne: iż żaden Epis-
kop zamierzonych sobie granic przechodzić nie może, y iż żaden Epis-
kop w drugiego Episkopa *diocesis* Presbyterow, Diakonow y inszych
Klerikow, poświęcać ważyć się nie ma, ani Metropolit Episkopow
w cudziey Metropolii, ani Patryarcha Metropolitow lub Episkopow
w nienależney sobie Patryarchii. Y iż co ktory Episkop, lub Me-
tropolit, albo Patryarcha, z starodawna w władzy duchownego rządu
ma, albo którą by kolwiek *crainę* przez posłane od siebie Ewange-
liey przepowiedniki pozyskał y okrzcił, cała y nieporuszna władza
iego tam zostawać ma. Y iż ktory by kolwiek Episkop, lub Metro-
polit, lub Patryarcha (we wszystkich tych cerkiewnych prawach pod
imieniem Patryarchy, wszystkich pięciu nawyższych Apostolskich Sto-

lic Episkopy rozumieny: Rzymskiego, Konstantynopolskiego, Alexandryjskiego y Hierosolimskiego), przeciw czemukolwiek z tych pomienionych przeciwnym sobie stawiał, takowy y sam dostojenstwa swego odpadać ma, y ten, który by od niego na iakiekolwiek duchowne dostojenstwo był rękopłożon, dostojenstwa tego nie dostępuje. W co wszystko ponieważ odstępcy naszy popadaia, ktorzy wiecznym zwyczajem y prawem, prze krzest przyro^{||}(38 стр.)dnym, należnego Ruskiej cerkwi Episkopa, Patriarchy Konstantynopolskiego, krzywoprzysiężnie odstąpili, granicy diocesesiey Konstantynopolskiej przeskoczyli, formę praw nową y nienależnego narodowi Ruskiemu pasterza w cerkiew Ruską wprowadzili: Toć oni dziurą w owczarnie cerkwie Ruskiej weszli, toć na nich Redargutor tę invective czyni, gdzie przywodzi dobrego Pasterza, mówiącego o pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łażących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy. Toć iuż takim sposobem iudice veritate na dekrete sprawa zawisła, który ex allegatis et probatis nie może być inakszy, iedno ten: pellantur fures et latrones, et in ovile Domini intromittantur pastores.

Rozdziału czwartego Redargutorowego nadpis: Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca, obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

Odpowiedź.

Iż obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie mogli bezpiecznie iachać do Patriarchi Ierolimskiego, a według praw ś. cerkwie Wschodniej y święcić się u niego mogli.

Dziw nas za prawdę y niemały, że ni na rzeczy poważność, ni na okoliczności słuszność żadnego uważenia nie miawszy, bezpiecznie wyroki czynisz, niesprawiedliwy Redargutorze, y te sprawy exaggeruiesz w naszą stronę, ktore się tobie y twej spółbraci raczey przypisać maia. Przekładasz y ganisz to nam, żeśmy listy Krola Iego M., Pana swego Miłościwego, y Ich M. P.P. Senatorow niektórych prywatne przez ^{||}(39 стр.) druk wydali y do wiadomości ludzkiej przez nie to podali, co podane być sprawa y muś potrzebowały,—y zaraz decretuiesz, żeśmy są winni in foro exteriori et interiori.

O nieszczyry człowiecze! czemuż na nasz mały występki, jeśli jest występki, ostrowidź, a na swoją złość, która jest pewna złość y niemała, kret. Wspomni ieno na one dni wszystkie, poczynawszy od Bożego narodzenia, aż do Zmartwychwstania Pańskiego y daley, coście o nas y o wszystkim narodzie naszym Ruskim z katedr waszych głosili, iakoście nas zdrajcami oyczyzny potrząsywali, a my, rozumiejąc, że te wasze marne głosy szkodzić nam nie miały, bo to już nam od was nie w nowinę—y pod czas expediciei Moskiewskiej znosiliśmy ie cierpliwie: niczym inszym siebie, tylko czystym sumnieniem, a niewinnością przed Bogiem, który wszystko widzi, ciesząc, y przed ludzmi, których te takowe wasze o nas prywatne y publiczne głosy dochodziły, przez wszytek ten pomieniony czas wymawiając.

Ale gdyśmy obaczyli, że te wasze niezbożnie y kłamliwe głosy to sprawiły, żeśmy tu już w monasteru naszym iak w agrze, iakoby od poganina iakiego obleżeni, zdrowia bezpiecznie być nie mogli; gdyście już to stroili, że iednym grożono, drugich zakazywano, inszych łapano na Ratusz y pod Ratusz sadzano, na kołach wyciągano, klucze cechom od wolności odeymowano, do cerkwi naszej według zwykłości ludziom nabożeństwa naszego chodzić zakazywano, popisowano takowych, niektórych za to samo y poenowano, iako się o tym w Vereficatiei naszej obszynieysza dała wiadomość. Zapytani od nas: przecz by się to z nami od was działo? Przeto odpowiadaliście, żeśmy z Patriarchą Ierolimskim conversowali, żeśmy do niego, do szpiega Tureckiego y do zdrajcy Krola Iego M. y wszytkiej Rzeczypospolitey, po[(40 стр.)syłali, y iakobyśmy między sobą takiegoż zdrajcę przechowywali. Odmowialiśmy tym, ktorzy nam to z was powiadali, że Patriarcha Ierolimski, ktoremu y szpiegierstwo y zdradzieństwo zadaiecie, nie był y nie jest za takiego rozumiany od Krola Iego M., Pana naszego M., y od wielu Ich Mści P.P. Senatorow, tak świejskich, iako y duchownych, od ktorych iako y od samego Kr. Iego M. były do niego listy pisane poważne, pocziwe, poszanowne y wielce poczestne, w ktorych, nierzknąc o szpiegierstwie y zdradzie nic ani Krol Iego M., ani Ich M. P.P. Senatorowie, y owszem wielką mu przez nie uczciwość wy-

rzadzaia, y ten mu własny tytuł Patriarchi Ierolimskiego y wszytkiey Palestyny daia.

Coż wy na to? Nie tylko prywatnie mowam naszym fałsz zadawaliście, ale y z kathedr publicè to udawaliście, że żadne listy, nierzkąc od Krola Iego M., ale ani od żadnego Senatora do Oyca Patriarchi Ierolimskiego nie były pisane. My tym, ktorzy nas oto pytali, tak naszej religiey ludziom, iako y obcym, przepisy, a inszym y authentyki tych listow pokazowaliśmy, ktorzy ie widziawszy, fałsz was na nas y potwarz uznawali y dobrze o nas, a nie tak iak wy udali, rozumieli. Lecz gdyście wy przed się wziętych głosow nie tylko nie przestawali, aleście ie z kathedr cerkiewnych y na pulpita ratuszne puścili, y tam ie publicować roskazali: my ten taki nagły y niebezpieczny opał nad sobą widząc, tośmy uczynili, co nam y prawo przyrodzone y sumnienie uczynić pozwalało: wydaliśmy listy Krola Iego M. y Ich M. PP. Senatorow przez druk nie w inszy iaki koniec, tylko na obronę naszej niewinności. A uczyniliśmy to takim nagłym musiem przymuszeni, iak gdyby kto z mieczem Krolewskim przed Krolem Iego M. stojąc y żadney inszey w ręku swych broni nie mając, obaczył miecz od [(41 ctp.) nawaśnika swego na głowę swoje sprawiony, miecza Krolewskiego dobył y nieprzyjacielowi swojemu raz odbił. Występek zaiste według vigoru prawa niemały, ale mus vigorowi temu surowość odeymuie, y tak bywa, że ten, ktory mieczem się Krolewskim, przed Krolem dobytym, obronił, zostawa bez karania, a owy nawaśnik tego nie uchodzi, ba y srogiego.

Zaż nie wiesz, nieuważnego rozsądku człowiecze, co mus umie? Ktory y z praw pospolitych iest wyięty y nadeń natura niema nic silniejszego. Nie musze to, gdy kto umiera z głodu, a porwie się za chleb? Gdy sił zbywa z pragnienia, a porwie się za wodę? Bywał za to taki winiony y karany? Wielkiey powagi mąż powiedział: „Necessitate quod fit, nec virtus, nec vitium est.*) Ty małej powagi człowiek, iak to śmiesz za vitium udawać? Ale ty nieprzyjaciela, mowisz, iako mogę, choć przez nogę. Tak wy z nami zawzdy:

*) Nicet: Comme: Greg: Naz: super orat. 150.

nigdy prawdą, tylko oto taką nieszczyrością. Rozlałeś się morzem w słowach na exaggeratią tego występku naszego, ieśli iest występpek, iako się pokazało, ale w rozumie ni kroplą. My listow Krola Iego M. y Ich Młści PP. Senatorow nie odpieczętowali: od tego, komu należały odpieczętowanych, do obrony swey musem oto tym, któryśmy przełożyli, ubiedzeni zażyliśmy. Universałow, o ktore nam przymawiasz, żeśmy ich przez script swoy nie publikowali, publikować nie była nam potrzeba: dobrzeście wy ie po wszytkiey Litwie, Rusi, Wołyniu y Ukrainie publikowali, a w każdym mieście, według podobania swego, inaksze,—skąd sobie raczey, niż nam, to słowko, figlarze, w tym razie zadaiecie. Ale iuż cię, nieszczyrego człowieka, opuszczam.

Tak tedy z nami na początku tego czwartego rozdziału ten Redargutor, miłościwy y łaskawy czytelniku, **[(42 стр.)]** postąpiwszy, dwu rzeczy dowodzi: pierwszey, że listy Krolewskie y Senatorskie, do Oyca Patriarchi pisane, occasyey żadney do oszukania nie dały. Drugiey, że universały potrzebnie są wydane. Pierwszey dowodząc, drwi trzy potrzy, iak w zachwyceniu. Niemądrym, że nie rzeczymy głupim, u nas tego zową, co to subdio w poszrzod białego dnia z zapalonym kagancem chodząc, większego niż sam, y tego na pozornym mieyscu stojącego, choć on nogi ociera, pnia szuka, a ieszcze pracowito. Owego zaś niesprawiedliwym, który nad tym co się ominąć niemogłym musem, a niemal fatali, iako mowią necessitate ubiedzony, wystąpił, summum ius exequovane być contenduie, a ieszcze usilno. Iak bowiem in manifestis coecutire, postremae simplicitatis, tak necessario de linquentibus summum ius intendere, summae est iniuriae. Zaż nie prostota, burzyć to, co się samo dobrowolnie ku woli iego podaie? Nie krzywdaż, mus za dobrowolny występpek udawać? Czego oboiego w tym swym rozdziale ten Redargutor nie uchodzi, gdy to na Verificatora przewodzi, co on zarowno z nim przyznawa, y w co on nie popada. Ktoż tego nie przyznawa, że te listy occasyey do oszukania nie dały? Kto y przeciwko temu mowi, że universały potrzebnie są wydane? Zaczym okazować to, co iest samo przez się okazałe, y dowodzić tego, co iest samo przez się concessum, oscitanciey raczey nieiakiey iest ku niewinności dzieło,

y dowcipku na vendetę prosticiei, a nie obrony prawdy y pokazowania winy sposób.

Ale w iaki to koniec czyni Redargutor, pokazuje się. Dowodząc abowiem pierwszey rzeczy owej, że listy te occasyey żadney do oszukania nie dały, nadział ią czymś nieforemnym y brzydkim, gdy sobie tak od nas argumentuie: „Pisał Krol Iego M. y Ich M. PP. Senatorowie listy do Patriarchi Ierolimskiego, iak do czło-
||(43 ctp.)wieka wielkiego, zacnego, niepodeyzzanego, et caet: ergo bezpiecznie się nam było święcić u niego na Metropolię y na Władictwa, a tych, ktorzy są żywemi y na kathedrach swych siedzą, degradować.“ Nie to, podstępny człowiecze, miałeś inferować, coć się podobało, ale coś był powinien, y co my dobrą consequentią inferuiemy: ergo tego tak znamienitego, wielkiego y niepodeyzzanego męża, Patriarchę Ierolimskiego y wszytkiej Palestyny, nawiedzić bezpiecznie było. Co bowiem my samo na tym naszym antecedensie funduiemy, y to samo stąd recte sequi deducuiemy. Sprawy poświęcenia na tym nie sadzimy, ktorey fundamenta głębokie y szerokie, bo wieczne; w odpowiedzi naszej na pierwszy twoy rozdział dostatecznie tobie y każdemu, o tym wiedzieć chcącemu, przełożyliśmy y ukazali. A żebyśmy insze miasta (iako udaiesz) po Białey, Czarney y Czerwoney Rusi do tego podszczuwali, aby legacie swe do Oyca Patriarchi wyprawowali dla sedicii y dla zaburzenia pokoju w miłej oyczyźnie, krzywdę nam na tym czynisz.

Lecz na co by ten chytry zwierek z tą swoją imieniem naszym sobie opaczną uczynioną consequentią czyhał, z tey oto wylanej przezeń chytrostki, miłościwy y łaskawy czytelniku, na oko obaczysz, gdzie z podobieństwa takiego rzeczy swej dowodzi. „Pytam, mowi, kiedy by poddani Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego z roznych maiętności, bliższych y dalszych, y z tych, ktoreby daleko z drogi temu człowiekowi byli, częścią sami przyiachali, częścią posłów wysłali, skarząc się na urzędnikow xiążęcych, a ten miły gość byłby tak niebaczny, że za taką skargą z tegoż chłopstwa do tey maiętności na urząd podał iednego, do drugiey drugiego, pierwszych od Xiążęcia podanych degradowawszy, za czymby y poddani posłuszeństwo oddawać urzędnikom, od Pana podanym, ||(44 ctp.) prze-

stali. Czy nie winni tu byli poddani Xiążęcy? Czy nie słuszne każdy by ich nazwał buntownikami? Czy nie słusnie by ich karano iako rebelles?“ To Redargutor. Gładkieć wprawdzie podobieństwo, y z pierwszego weyjrzenia sprawie tey przyliczne być się zda. Lecz skoro mu maskarę z twarzy zedrzemy, obaczysz, miłościwy y łaskawy czytelniku, z tego Redargutora y z tym iego podobieństwem simiam owę sprosną. Takieś miał pytać, przechyry Redargutorze, kiedy by popi Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego z roznych maiętności, bliższych y dalszych, ci, ktorzy w uniey nigdy nie byli, ale ustawicznie pod posłuszeństwem Patriarszym za pozwoleniem Xiążęcia Iego Mści zostawali, częścią sami przyiachali, częścią posłów wysłali, skarząc się na protopopy miast xiążęcych, a ten miły gość, to iest Patriarcha, gdyby tak postąpił, że za taką skargą z między tychże popow do tego miasta na protopopstwo podał iednego, do drugiego miasta drugiego, pierwszych, od Episkopow podanych, degradowawszy,—zaczyn by popowie posłuszeństwo oddawać protopopom, od Władyk podanym, przestali, a tych, od gościa, to iest od Patriarchi naznaczonych y podanych, słuchali: czy winni by tu byli popi Xiążęcy? Czy słusnie by ie kto zwać mógł buntownikami? Czy słusnie by ich karano iako rebelles? Takieś miał przewrotny Redargutorze pytanie uczynić, a bylibyśmy doma. Miscuisti sacra profanis, zaczyn oto stałeś się światu śmiesznym pozorem. Tak oto, miłościwy y łaskawy czytelniku, y ten, y wszyscy inszy apostatowie naszy, z nami się w tey naszej z niemi sprawie obchodzą, ludziom prostym oto takimi maskar podobieństwa mydlą oczy, a tym, ktorzy na twarz rzeczom patrzeć zwykli, stają się baśnią.

Coż ieszcze daley w tey pierwszej do pokazania wziętey rzeczy Redargutor? „Daymy, mowi, to wam, czego nie |(45 ctp.) pozwalamy, że za taką z listow Krolewskich y Senatorskich o oycu Patriarsze wziętą wiadomością mogliście do niego posyłać, y iezdzić do niego w nawiedzenie, ale nie consecrować się od niego, nie nową formę urzędow duchownych wprowadzać do oyczyzny z naruszeniem pokoju pospolitego.“ Słyszysz, miłościwy y łaskawy czytelniku, co ten Redargutor mowi, iak w ięzyku swym onemu dawnemu przysłowiu dosyć czyni: saepe lingua aberrans vera loguitur, niechcąc zaiste prawdę

wymowił. Forma, mowi, urzędow duchownych nowa wprowadzona do oycyzny narusza pokoy pospolity. Po wszytkie te cztery rozdziały mowy twej, nigdzieś prawdziwiej nie rzekł, miły Redargutorze. Bo skoroście urzędow duchownych nową formę do oycyzny wprowadzili, natychmiast pokoy się pospolity naruszył; a że wy, apostatowie naszy, nowey formy urzędow duchowni, pokazał to wam dowodnie Vereficator, y my w odpowiedzi na trzeci wasz rozdział, za pomocą Bożą, pokazaliśmy. Lecz y bez dowodow ieden głos, nierzkąc naszey Graeckiey relligiey ludzi, ale y wszytkich inszych, że wy nowa Ruś, nową duchowieństwa formę, w oycyznie naszey nigdy nie słychaną, do cerkwi Ruskiey wprowadziliście, przez którą pokoy pospolity naruszywszy, iuż to o dwudziesty szosty rok miłą oycyznę ustawicznym niepokoiem karmicie, y poki was, karmić nie przestaniecie. Zaż y dzisieyszego niepokoiu nie ta wasza nowa duchowieństwa forma przyczyną? Byście wy przy posłuszeństwie zwykłej wam zwierzchości duchowney zostawali, w ktorey aż po samych was trwali przodkowie waszy, byłże by ten teraznieyszy w oycyznie niepokoy? Nigdy. Ta nowa forma powstaniem swym niepokoy ten w oycyznie porodziła, ta go upadkiem swym y zniesie. Poki abowiem przyczyna tego niepo||**(46 стр.)**koiu trwać będzie, poty y effecta iey zostawać muszą, y co dzień nowe, a iako doznawamy gorsze, bo iest, iako się widzieć daie, aż nazbyt płodowita.

Ale iuż postąpiemy do rzeczy drugiey, na pokazanie od Redargutora wziętey, owey, że unwersały potrzebnie są wydane. Tu zaś Redaragutor skokocze, a y surowie, a nie sprawiedliwie. Bo mowi: „by się pseudopatriarcha wasz (tak mianuie nie tylko dla schismy, ale że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophroni, y iest w Ieruzalem tymże, czym y pred tym był) zachował w tym Krolestwie, iako przed tym, niż listy pisał do Krola Iego M., y byście się wy nie ważyli rzeczy takich, iakich się dotąd nikt, iako Polska Polską, a Ruś Rusią, nie ważył: y on by był człowiekiem uczciwym, y wy, obcuiący z nim, wolni od podeyzrzenia,“ et caet. Słuchayże y tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, a uważay, co ten nieprzytomny sobie Redargutor prawi. Tu, mowi, by się ten wasz Patriarcha zachował w tym Krolestwie iako przed tym, niż listy pisał do Krola Iego M., był

by człowiekiem uczciwym; a mało niżej mówi, że ten Patriarcha był wysłany umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą. Iak to zgodne rzeczy ten Redargutor stosuje, kronikarzem by mu być przystało, bo by większego nadeń — — świat nie miał. Ociec Patriarcha listy swe do Krola Iego M. już w rok y daley po zawartym przymierzu z Moskwą pisał: iednak by się był tak zachował w tym Krolestwie, mówi Redargutor, iako przed tym, niżli listy do Krola Iego M. pisał, był by człowiekiem uczciwym. Ieśli był człowiekiem uczciwym aż do pisania listow swoich do Krola Iego M., to on nie był wysłany umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą. A że nie był wysłany y opacznie w tym ||(47 ctp.) do Krola Iego M. iest udany, wyświadcza go ta evidens demonstracia, że pierwey niż to przymierze z Moskwą stanęło, już Oyciec Patriarcha był w Moskwie dobrze przed tym. Da w tym niewinności iego wierne świadectwo samo żołnierstwo Koronne y Litewskie, ktore z Krolewiczem Iego M. w Moskwie służyło, y w Tule o nim słyszało.

A że tego świętego męża ten brudny prostak pseudopatriarchą z tych przyczyn nazywa, iakoby był schismatikiem, y że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophronii. A by był ten święty Ociec Patriarcha Ierozolimski schismatikiem, nieprawda z tych słow w ustach Redargutorowych: iest abowiem w iedności drugich trzech Patriarchow, napelnia swoją osobą czwartą ś. Apostolską stolicę Patriarchalną, ma wiarę ś. prawosławną, iest w cerkwi iedney ś. Katholickiey y Apostolskiey, iest ieden z pięciu nawyższych Apostolskich stolic Pasterz y Patriarcha, ze trzema poblizniemi w przytomney miłości bratskiey, z czwartym odalnym w pożądaney całym sercem przyiaźni y miłości, na iaką od niego wzaiemną z otwartym sercem ochotnie on, y inszy trzey, czekaia y Pana Boga o to proszą.

A że żyw przodek iego Sophroni, żał mie tego nieostrożnego Redargutora, że z tey przyczyny pseudopatriarchą go nazywa, bo smiertelnie grzeszy. Pytamy cię, miły Redargutorze: Augustyna ś. iak nazowiesz, ktory żywy z Valeriuszem żywym, oba Biskupi pod ieden y tenże czas, na iedney y teyże Biskupiey stolicy Hipponiskiey? *) Iak y ś. Grzegorza Theologa, ktory żywy z żywym Grze-

*) Possidonius de vita Augustini. cap. 8.

gorzem, oycem swoim, na iedney stolicy Biskupiey Naziańskiej? A dawszy wielu inszym stronę, iak nazowiesz, pytamy, Liberiusza y Felixa, oba na iedney y teyże stolicy, iednego y tegoż czasu Biskupy Rzymskie? Iak y ś. ||(48 ctp.) Alexandra Patriarchę, który z przestarzałym Narkissem Patriarchą, żywy z żywym, o ieden czas iedney y teyże Ierolimskiej stolice Patriarchami byli?*) Y ciż u ciebie pseudoepiscopi y pseudopatriarchae? Mylisz się, nieboże Redargutorze, y barzo mylisz: prawdziwi są Biskupowie, prawdziwi Patriarchowie y święci. Prawdziwy zaiste y ś. Theophan, Patriarch Ierolimski, który przy przestarzałym Sophroniuszu Patriarsie, który mu stolice swej Ierolimskiej, przre zeszłość lat swych (bo iuż ma lat wieku swego kilkanaście nad sto) y prze niesposobność zdrowia, od lat cztyrnastu ustąpił; na ś. Apostolskiej stolicy Ierolimskiej godnie siedzi, y tą pobożnie sprawuie.

A co mowisz, iako Ruś Rusią, nikt się rzeczy takich dotąd nie ważył. Y my to przyznawamy, że iako Ruś Rusią, nigdy tego nie było, aby Rusi Rzymski Biskup Metropolita poświęcał y podawał: a Patriarcha Ieremiasz, nierzkąc iako Ruś Rusią, ale oto za wieku naszego, za szczęśliwego panowania Krola Iego M., Pana naszego teraznieyszego, tu w Wilnie będąc, Metropolita Onesiphora Dziewoczkę zrzucił, a Michayła Rahożę na Metropolstwo poświęcił, y nam Rusi podał. Przecz tedy, mowisz, iako Ruś Rusią? Iakobys też rzekł, iako Ruś Rusią, żaden Metropolit Ruski od Patriarchi Konstantynopolskiego posłuszeństwa dotąd apostatować nie ważył się: pierwszy dopiero Michael Rahoza. Coż daley? „Wam, mowi Redargutor, lada buzie wolno na maiestat Krola Iego M. następować, a Krol Iego M. przez spary miał patrzeć na to? Wam by wolno cudze brać, a possessorowi bronić się nie wolno? O bezrozumne głowy!” — Tak oto Redargutor: bez convicij nic, sarcasmy tuż, ale tuż zaraz y potwarz. Nad dobregoć człowieka zwyczaj, ten zły człowiek nas buzuie, ||(49 ctp.) ale że nieuważnie, tym mało oto dbamy, a że potwarnie, tym ieszcze mnicy. Aby kto z nas na maiestat Krola Iego M., Pana swego M., następował, mowisz to omylnie y

*) Naz. in Carm. de vita sua. Euseb. lib. 6. cap. 9.

nigdy, da Bog, nie dowiedziesz: zostanie ten otechły kęs nie połknięty w prześmiardłym waszym gardle. Łykacie, krztusacie się z tym swym iadowitym vomitem na zacny naród nasz Ruski, Panom swoim, Krolom Ich M. Polskim, wierny y szczyry, ale go nie pierwicy wyrzgniecie aż się im podusicie. Dawnożeście takimiż zdraycami, ktorzyby na maiestat Krola Iego M. następowali, poczynili byli ludzi zacnych, nigdy w żadney winie, lub do oyczyzny, lub do Krola Iego M., Pana swego M., niepodeyzrzanych: Michaela Kopysteńskiego, Episkopa Przemyskiego, y Gedeona Bałabana, Episkopa Lwowskiego. Zaziescie ich za takie przez universały do ksiąg nie wnieśli? O niezbożne głowy, z tym waszym piekielney racii postępkiem!

A co mowisz, potrzeбно było Kr. Iego M. rozkazać urzędowi, żeby takich karano, iako obrazicielow Maiestatu Iego Kr. M. Obrazicielmi Maiestatu Kr. Iego M. ludzie niewinne nazywaiąc, toż a toż krwie żądliwy kruku, krakasza. Tać to wasza bałamutnia tego tumultu w Wilnie y po wszytkich Lith. y Ruskiey ziemie miastach narodziła, ktorysie y po dziś dzień ieszcze koi, y po dziś dzień ludzie uczciwi iedni za poręką y w sequestrze, drudzy na ratuszu. Udaliście bez stydu y fałszywie do Pomazańca Bożego Kr. Iego M., Pana naszego M., iakoby ociec Borecki z kozakami iuż około Wilna w kilku stu koni leżał po maiętnościach Iego M. kniazia Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, chcąc przez gwałt na metropolią naiachać, a ociec Smotrzycki toż czyni około Połocka. O czym się im obudwu ani przez sen widzieć kiedy dało,—nierzkając, aby na myśl kiedy przychodziło. Zaczym Krol [(50 стр.) Iego M., Pan nasz M., iako stroż w Państwach swych pokoiu pospolitego te takowe za waszym udaniem, dla pohamowania swawoleństw y tumultow w państwach swych, universały wydać roskazać raczył y do pewnych person pisać, aby tego hultajstwa, ktoreby było około Boreckiego y Smotrzyckiego, y ich samych nie przechowywali, ale iak buntownikow y zdraycow z ich pomocnikami łapali y do więzieni, tak grodowych, iako y mieyskich, dawali. To to wasza rozumna głowa (boście iuż nasze bezrozumnemi poczynili) sprawiła. Takimeście oto waszym opacznym udaniem wszytką Rzeczposp. w zadumienie nie-iakieś byli przywiedli, że ledwie do siebie przychodzi, gdy iuż oto te wasze nie chrześciańskie z nami postęпки na oko widzi.

Co o obietnicach, nam od Króla Iego M. uczynionych y walnymi seymami stwierdzonych, prawisz, po proźnicy teraz z tobą o tym gadka, okaże to sprawiedliwość święta, ieśli gwałtu sobie uczynić nie dopuści, ale y teraz cię suchą nogą nie przeminę. Mowisz do nas: „o szalbierzowie przewrotni, inszego wam nazwiska nieprzybiore, iako to śmiecie tak bezpiecznie wmawiać, a mianowicie podane w Pana. Gdzież to wam obiecano? W constituciey powiadacie 1607 y seymu blisko przeszłego. A iest że tam wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? A iest że tam wzmianka o odebraniu dostoięństw y dobr, na te dostoięstwa przynależących? Y Krol Iego M. niezna się do takiej obietnice, y litera tey constytuciey nie ma tego w sobie, y owszem ukaże się, coś właśnie przeciwnego tey asserciey.“ — Tak do nas Redargutor, ktoremu my odpowiadamy, że nie wmawiamy my tego w Pana, ale Pan dobrowolnie tę nam obietnicę Pańską uczynić raczył, y zna się do niey: bo te |(51 ctp.) obie constitucie na własne Króla Iego M. rozkazanie są wydane y przywileiem, od Króla Iego M. przy pierwszej constytuciey nam danym, stwierdzone, przeciwko którym mowić iest, tykać się Pomazańca Bożego, ktorego słowo — słowo. Pytasz: ieśli iest w tey constituciey wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? Powiadamy: iest. Naprzod, gdzie Krol Iego M. mowić raczy: uspakaiaiać relligie Graecką, ktora zdawna ma swoje prawa. Prawo tedy miedzy naszymi prawy pierwsze y przyrodzone ma relligia Graecka posłuszeństwo Patriarsze, od św. powszechnych synodow sobie nadane, iako o tym dowodnie Verificator. Powtore, gdzie raczy mowić: iż dostoięństw y dobr duchownych inakszym prawem nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwyczaiu przodkow naszych, im nadanych. A coby to za prawo fundaciey było y coby to był za zwyczaj dawny, tamże zaraz wyraża, mowiąc: rozdawać dostoięstwa y dobra duchowne ludziom szlacheckim narodu Ruskiego,—to pierwsze prawo fundaciey y zwyczaj dawny. Mowi daley: y merè relligiey Graeckiey,—a to drugie prawo fundaciey y zwyczaj dawny. Prawo zaś fundaciey relligiey Ruskiej nie insze iest tylko mieć Rusi relligią od Patriarchi Konstantynopolskiego y iemu być posłuszney: wieczny abowiem to Rusi zwyczaj być pod posłuszeństwem

Patriarszym. A co mówić raczy: z w y c z a y d a w n y,—toż wyraża, bo chociaż się to pokazać może, że dla wielkiego zamieszania w oyczyźnie był który Metropolit Ruski na stolicę mimo wiadomość Patriarchi Konstantynopolskiego podniesiony, iak był podniesiony Hilarion Metropolit około roku Pańskiego 1051 dla wojny, którą na ten czas Ruś z Graekami wiodła, o czym Paterik Kiiowski Pieczerski, ale wyrazniey Zonaras historik Graecki.**) Y iak był podniesiony |(52 ctp.) około roku Pańskiego 1146 Kliment Metropolit dla wewnętrzney wojny Xiążąt Ruskich między sobą, Izasława, Xiążęcia Kiiowskiego y Pereasławskiego, z inszemi Xiążęty, naprzeciwno którym użyty był od Izasława y Krol Polski Bolesław Kędzierzawy y Henryk brat krolewski, Xiąże Sendomirskie,—o czym Miechowiusz,**) Kromer***) y Strykowski.****) Chociazs bowiem, mowiemy, to pokazać się może, że dla wielce ważnych przyczyn był który Metropolit, mimo wiadomość Patriarchi Konstantynopolskiego podniesiony, ale to się nigdy pokazać nie może, aby który pod jego posłuszeństwem nie był, albo żeby który mimo Patriarchę posłuszeństwo oddawał Biskupowi Rzymskiemu, iak płonnie, bez żadnego dowodu, ze snow swych Kreuza prawi. Czemu poświadcza to samo, że y po Hilarionie byli Graekowie Metropolitowie od Patryarchow posyłani, iako zaraz po nim Heorhi, Ioan wtory, Efrem, o którym coś Kreuza stolide coniectuie, bo y po nim zaraz Graekowie: Mikołay, Nikiphor, Nikita y Michaił, po którym nastąpił wyszey pomieniony Kliment: ci wszyscy od Patryarchi byli posyłani.*****) Ktoż wątpić będzie, że iemu byli y posłuszni? Rownie po Klimentim nastąpił Theodor Graek, od Patriarchi posłany, Ioan trzeci, Konstantin, Nikiphor wtory, Matfey, y inszi. Zaczym co y o Kirille Rusinie, który po tym Matfieu nastąpił Kreuza baie, sen baie; po którym zaraz przez Kiriłła, wtorego Rusina, nastąpił Iosiph Graek, od Patriarchi przysłany, y po nim inszy, tak, aż do naszych wiekow, przed których

*) Serm. 7. tom. 3. fol. 169. col. 4. in imp. Const. Monomachi.

**) Lib. 3. cap. 21. fol. 96.

***) Lib. 6. fol. 99.

****) Lib. 6. pag. 221.

*****) Stryk. lib. 5. pag. 179.

oczyna św. pamięci ociec Ieremiasz, Patriarcha Konstantinopolski, Onisiphora Dziewoczkę Metropolita zrzucił, ktorego też był y poświęcił, a poświęcił na mieysce iego Michaela Rahozę. Poświadcza y owo, że żaden z historikow Polskich, ludzi wielkich, wszystkich ||(53 ctp.) relligiey Rzymskiey, iako Kadłubek, Długosz, Miechowita, Wapowski, Kromer, Herbort y Strykowski, ktory, swoię kronikę pisząc, zbierał ią wiernie ze wszystkich przed sobą pożyłych historykow, y wiedzieć o sobie daie, że przy pomienionych historykach y inszych, ktore on sam wylicza, miał historię Iana Tarnowskiego, Zygmunta Herbesteyna, Bielskiego, Cesarzow Konstantinopolskich dzieiow kroniki dwie, Ruskie kroniki stare, kroniki Sławiańskie, Moskiewskie dzieie, Kiiowskie kroniki stare cztery, Litewskich latopiscow dwanaście. Żaden iednak ze wszystkich tych pomienionych nie pisze o tym, aby kiedy Metropolitowie Ruscy byli pod posłuszeństwem Biskupa Rzymskiego, albo żeby ktorego Metropolite Ruskiego Papież miał poświęcić y Ruskiey cerkwi podać. A że Ruś od samego tego czasu, iako krzest św. od Patriarchi Konstantinopolskiego przyięła, nigdy Metropolitow ni od kogo inszego, tylko od Patriarchi, nie miała, y nigdy nikomu inszemu posłuszeństwa Metropolitowie Ruscy nie oddawali, tylko Konstantinopolskiemu Patriarsze,—to wyraźnymi słowy twierdzą po wszystkich inszych Kromer Biskup, a Strykowski kanonik, pilny Ruskich dzieiow historyk, y Gwagnin; ieden Kreuza, człowiek wartny, skądys nam wywartował Hrehora, nieiakiegoś Metropolite, ihumena Carogrodskiego, od Piusa wtorego Papieża poświęconego y Rusi podanego. A miał ten nierozsądny człowiek uważać to, że ieśli Ruś Isidora, ktory od Patriarchi Iosipha był poświęcony, statecznie pod posłuszeństwem Patriarszym zostawał, dla samey tylko uniey wygnała, iak by oto tego Hrehora, przez tegoż Isidora z unią y z poświęceniem Papieskim do Ruskiey ziemie [iako prawi Kreuza] przyprowadzonego y na stolicy Metropolii Kiewskiey posadzonego, cierpia|| (54 ctp.) ła? Opuściwszy tak zacnych y starodawnych historykow, wiary godnych, Kreuzie wiary w tym namniey niegodnemu, iako bezdowodnemu, wiare dać zachce kto? Iemu podobny.

To tedy istotnie, iako się ma rzecz, powiedziawszy, gdzie Krol Iego M. w konstytucyey obiecować raczy dostojenstwa y dobra duchowne rozdawać, wedle naszej fundacyey y wedle dawnego zwyczaiu,—tę fundację y ten dawny zwyczaj daie rozumieć. Co się y temi tamże zaraz następującemi słowy wyraża: ludziom merè relligiey Graeckiey. A kogoby Krol Iego M. ludźmi merè relligiey Graeckiey być rozumieć raczył, tamże zaraz pomienia być tych, którzy proszą Iego Krol. M., aby im nie było czynione praeiudicium w sumnieniu y prawiech ich, to iest, aby nie byli od was przez gwałt zaciągani y przymuszani do posłuszeństwa Biskupa Rzymskiego, y nie było bronione y przeszkadzane wolne odprawowanie nabożeństwa, według dawnych obrzędow ich, to iest, aby zostawali przy zwykłym sobie posłuszeństwie duchownym Patriarchi Konstantynopolskiego. Co im Krol Iego M. obiecować raczy. Ci zaś, którzy oto Kr. Iego M. prosili y którzy byli y są uciśnieni: my iesteśmy, którym się od was apostatow naszych prze odstępstwo od Patriarchi Konstantinopolskiego iuż od lat dwudziestu sześciu nieznosne praeiudicium w sumnieniu y w prawiech dzieie, y którzy nam wolnego odprawowania nabożeństwa pod posłuszeństwem Patriarszym bronicie y przeszkadzacie. Ktorą tę obietnicę swoją Krolewską przywileiem swoim Pańskim, tedyż zaraz na tymże seymie nam danym y w tey samey konstytucyey przypomnianym, Krol Iego M., Pan nasz M., warować y stwierdzić raczył y upewnić, żeśmy iuż od onego czasu w pokoiu wiary swey, według starodawnego zwy||**(55 ctp.)**czaiu cerkwie Graeckie Orientalney, wolnie, bezpiecznie y spokojnie używać y nabożeństwo swe odprawować mieli; a to wiary naszej starożytney zwyczaj być nam pod pysłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego. Na co wy niedbając, y po dziś dzień niepokoie w cerkwi naszej Ruskiey, pod posłuszeństwem Patriarszym będącey, za to samo, że pod tym iest, czynicie, w sumnieniu naszym praeiudiciecie, nabożeństwa nam zwykłego zażywać bronicie. Czego wszytkiego świadkiem są widocznym po wielu miastach cerkwie popieczętowane od lat dwu, a indzie od trzech, iako w Orszy y w Mohilewie, gdzie ludzie chrześcianscy żyją od tak wielu lat bez żadnego nabożeństwa, dziatki umierają beze chrztu, starszy bez zbawiennych

Eucharistiey tajemnic, ciała chrześcijańskie bez pogrzebow, chrześcianom zwykłych. To tedy na twoie pytanie odpowiadamy, w którym nas pytasz: ieśliż wzmianka w constituciey, roku 1607 ferowaney, posłuszeństwa Patriarszego iest uczyniona.

A co daley zaraz pytasz: a iestże tam wzmianka o odebraniu dostoięństw y dobr, na te dostoięstwa przynależących? Odpowiadamy: i e s t. Pytasz gdzie? A to tam, gdzie Krol Iego M., Pan nasz M., w tey constituciey mowić raczy: „Waruiemy, iż dostoięstw y dobr duchownych inakszym prawem nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwyczaiu.“ Coż inszego z słow K. Iego M., ieśli nie to wiedzieć się daie, że wy, apostatowie naszy, te dostoięstwa duchowne inakszym prawem, nie wedle fundaciey naszej y nie według dawnego zwyczaiu, trzymacie. Co wyraźniey w przywileiu swym, tą konstytucią stwierdzonym, nam danym, objaśniać raczy, |(56 ctp.) gdzie tak mowi: „prosil nas na seymie teraznieyszym wolnym Warszawskim posłowie ziemi Kiiowskiey y Bracławskiey, imieniem braci swey, ludzi relligiey Graeckiey, abyśmy im krzywdy, y ucisku, y ubliżenia ponosić nie dopuścili, ale przy dawnych zwyczaiach, prawach y wolnościach cerkwi zakonu Graeckiego y ludzie tey wiary w Państwach naszych zachowali; pasterzow y przełożonych ich duchownych, Archiepiskopa, Metropolite, Władykow, Archimandritow y inszych świaszczennikow, według tychże praw y przywileiow, napotym zawżdy podawali. My prośby ich w tym wysłuchawszy, ze wszech ludzi tey wiary obywatelow Państw naszych, według praw ich, przywileiow y wolności... *et caet....* we wszem cale y zupełnie zachowuiemy....“ *et caet.*

Otworżże ucha, Redargutorze, ze wszytkiem twemi complicami, a słuchay K. Iego M., co mowić raczy: „wysłuchawszy miłościwie prośby ludzi relligiey Graeckiey, przy dawnych ich zwyczaiach, prawach y wolnościach zachowuiemy; pasterzow y przełożonych ich duchownych, według tychże praw y przywileiow, napotym zewżdy padawać im obiecuiemy.“ Ieśli napotym, według praw naszych, przywileiow y wolności, przełożonych duchownych podawać nam Krol Iego M. obiecować raczy, tedy wy pod ten czas nie według praw na|(57 ctp.)szych, zwyczaiow y wolności, iesteście przełożeni du-

chowni, a po was, albo raczey po przed wami pożyłych mieli być nam dani przełożeni duchowni, według zwyczajów praw y wolności naszych.

Ale ieczczcie iaśniej constitucya seymu przeszłego, w ktorey Krol Iego M., reassumuiąc tę roku 1607 constitucyę, mowić raczy: „uspokaiając relligię Graecką, constitucyę roku 1607 reassumuiemy, y według niey w rozdawaniu beneficij cerkiewnych in futurum zachować się mamy.“ Ieśli według praw, przywileiów y wolności naszych, iako constitucya roku 1607 opiewa, w podawaniu beneficij cerkiewnych Krol Iego Młść zachować się in futurum obiecować raczy, tedy wy in praesens nie według praw, przywileiów y wolności naszych constitucyą roku 1607 y przywileiem, tegdyż danym, pomienionych beneficij cerkiewnych zażywacie, a za tym bezprawnie y stolicy Episkopskie y Metropolitańską sobą zasadzacie. A tożesmy tobie za łaską Bożą, czegoś chciał y o coś pytał, Redargutorze, pokazali y powiedzieli, że Krol Iego M., według praw, przywileiów y wolności naszych, Metropolita y Władyki pod posłuszeństwem duchownym nam zwykłym Patriarszym mieć pozwolić y wszystkie dobra, na te dostoięstwa przynależące, im przywrocić miłościwie przyobiecąć raczył. Nie wmawiamy my tego w Pana naszego, ale sam on iak dobrowolnie, prawem upomniony, za prośbą naszą, na to pozwolić raczył, tak y zna się do tego. Pokazaliśmy przy tym, że iest wzmianka y o posłuszeństwie Patriarszym y o odobraniu dostoięstw y dobr, na te dostoięstwa przynależących. Coż? Ieszcze do convicij y illusij? Ieszcze my szalbierze przewro“(58 ctp.)tni? Bo toście, mowisz, sobie imię przybrali. Ale y to lada przekupka umie.

Co z instytucij o beneficiach y z praw o expectatiwach przypominasz, nie czekamy na wasze smierci, bo y swemu żywotowi zamiary uczynić nie możemy. Życie choć do stu lat, tylko nas w pożądanym nam pokoiu, poki nam Bog żywota przedłuża, zaniechaycie. Potomkowie naszy o sobie y o cerkwi Bożey mowić będą, a to co sprawiedliwość święta ukaże, rozumiemy, stanie. Pokazał to wam z praw cerkiewnych Verificator dowodnie, że niesprawiedliwie tych dobr, bo nienależnie zażywacie: ufamy, że ich sprawiedliwym wyrokiem lub Bożym, lub Pańskim, ustąpicie. My ich wam z rąk

nie wydzieramy: wezmie ten, który władze ma. Bo kto co niesłusznie y nad prawa otrzymawa, słusznie to ten według prawa traci. Co gwałt przypominasz: prawem świeckim y Bożym my począwszy, żadnego do sprawy tey gwałtu nie przemieszywamy; bo iak na Boski wyrok na pewną Miłościwą Krola Iego M. obietnicę niewątpliwie czekamy, y o skutek iey prosimy. „Ale y prośba wasza, mowi Redargutor, własną groźbą, tak bowiem mowice: Coż więc? wszyscy oraz duchowni y świejscy Koronni y W. X. Lith. y Ruskiego obywateli, Szlachta, Rycerstwo y wszytek lud pospolity pod prześwietne Krola Iego M. nogi siebie podesławszy, łzami ie naszemi oblewamy, a iak ś. sprawiedliwości praw naszych y swobod opiekuna, stroża y obronę, uniżonym sercem w słowach wszelkiej powolności, wierności y poddaństwa prosimy, aby według Krolewskiej swej ucynioney nam obietnicy pańsko y oycowsko, młściwie y łaskawie, z nami obszedszy się, formę duchowieństwa naszego, w przełożonych duchownych cerkwie naszej Ruskiej, tę nam zachować raczył, którą w tych pań(59 стр.)stwach swoich pod czas szczęśliwey swej Koronaciey zastał, wołą swą Pańską y przysięga stwierdził.“ To z Verificatora Redargutor przełożywszy, sens tego taki być wyklada: „Słowa zdadzą się być przyjemne, ale iad w nich gorzki; sens ich taki, iaki od was samych słychamy, że się spiszecie, wszytkich pobuntuiecie w Państwie y na Ukraine, na Pana y na Rzeczposp. nastąpicie, y uprosić myślicie, właśnie iakoby na kark nastąpiwszy, w czym wam Pan Bog nie pomoże y rady wasze nicnotliwe pomiesza.“ To wyrzekszy, y mowę swoją y ten czwarty rozdział owemi słowy concluduje: „że ten, co mienił się być Patriarchą, wysłany iest od Cesarza Tureckiego umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą y na uczynienie turbacyi w tym Krolestwie, et caet..., macie wy temu bezzakonni zakonnicy Monastera Bratskiego wierzyć, bo grzech mówić: potwarz to.“ Na te słowa twe, Redargutorze, skromnemi być nie możemy, aleć z nich fałsz zadajemy, z których poki się nie wyprawisz, poty u nas y u każdego, młściwego y łaskawego tych naszych skriptow czytelnika, kłamcą zostawać będziesz, a nie wyprawisz się pewnie, pokiś żyw, bo z szczyrych naszych w Verificaciey słow nigdy tego, coś tu przełożył, aż pęknie, nie wyzsiesz,

byś y naiadowitszym paiąkiem być chciał. Nie wykładać to, ale przykładać swoje złe do cudzego dobrego; iak tedy sens twoy fałszywy, tak y udanie twoie o nim fałsz, abyś go kiedy od nas miał słyszeć, iakżeć prze takie twoie fałsze nie mamy mowić—potwarz to? A że nas łżysz, abyś tego daley nie czynił, nie drażnimy cię, bo to sztuka na iadowitego nie rzucać nań, ani się oglądać: y sam warczeń przestanie.

O Patriarsze ś. z siebie sǎdzimy: bo ieśli on taki zdrayca, iakie my, sumnienie nasze o nim inaczey rozumieć ||(60 ctp.) nie dopuszcza, tylko iak o nas samych, iak o człowieku uczciwym, zacnym y niepodeyzzrzanym. Ma w tey sprawie, ile do tego świętego męża, każde bogoboyne serce Pana Boga prosić, aby mu nie dopuścił mowić na niewinnego niesprawiedliwości. Bog wszechmogący sam świadkiem iest, który wszystkie skrytości ludzkie wie, że grzechu każdy ten nie uchodzi, y smiertelneho, który tego zacnego męża, w żadney zdradzie niepodeyzzrzanego, za zdraycę do Krola Iego Młści udał. Poczuie każdy takowy sprawiedliwą pomstę z nieba na ten czas, skoro się ten święty mǎż grobu Bożego, ktorego iest strożem, według zwyczaiu swego w cudownych sprawach Boskich, dotknie. Ktorego, iuż w drodze będącego, ś. modlitwam przewielebny w Bogu Iego Mość Xiǎdz Biskup Kiiowski*) siebie poruczając, miedzy in-szemi tak do niego w liście swym pisać raczy: „Divinae Maiestati indignus supplico, ut tuam Illustrissimam et Reverendissimam Celsitudinem, Angelico septam praesidio, ad locum destinatum incolumem reducere dignetur, id quoque à tua Celsitudine in locis sanguine Redemptoris nostri irrigatis et consecratis, mihi vicissim rependi peto.“ „Pana Boga niegodny ze wszystkiego serca mego proszę, aby on twoię Oświęconǎ y Przewielebnǎ wyniosłość, Anielskim zastępom otoczonǎ, do mieysca naznaczonego doprowadzić raczył, wyniosłości też twoiey proszę, aby mi to od niey na mieyscach, krwią Odkupiciela naszego oblan-ych y poświęconych, wzajem oddano było.“ Błogosławić raczey y ty, Redargutorze, temu świętemu mężowi chcey, y iego o wzajemne u grobu Bożego za tobǎ błogosławieństwo prosić,—w czym ci day Christe Panie upamiętanie.

*) Boguslaus Radoszewski Boksza, Episcopus Kiioviensis, et caet.

(61 ctp.) Rozdziału Redargutorowego piątego nadpis: Przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, które oni przywodzą, nie były takie, żeby się bezpiecznie mogli święcić bez praesentaciey Krola Iego Miłości.

Odpowiedź.

Przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, przez Verificatora przywiedzione, wiedzieć daia, że do nas wszystkich, ktorzy iesteśmy pod posłuszeństwem Patriarszym, żadnego prawa apostatowie nie maia.

W odpowiedzi na ten piąty rozdział niedługo cię, miłościwy y łaskawy czytelniku, zatrzymamy. Z samego abowiem tego rozdziału nadpisu z nadpisem o tey rzeczy, od Verificatora uczynionym zniesionego, obaczyć możesz, iako ten fałeszny naśmiewca oszukiwa. Redargutorow nadpis taki iest, widzisz, a Verificatorow w tey rzeczy nadpis taki iest: Prawa świećskie, to iest przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, które nas z władzy odstępce Metropolita y władyk wyimuią. Coż tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, tym nadpisom, a w iedney y teyże rzeczy, iednemu do drugiego? Nie iest zaiste tak przeciwna zimność gorącości, iak nadpis Redargutorow przeciwny iest Verificatorowemu. A iednak chce się zdać, że directe w Verificaciey opisane sprawy redarguie. Mowią popolicie: „mow wilku pacierz, a on mowi baran.“ Verificator przekłada, że apostatowie naszymy do nas, duchownych y świećskich, y do cerkwi naszych, pod posłuszeństwem oyca Patriarchi będących, żadnego prawa y żadney władze nie maia,—czego oto ||(62 ctp.) temi prawy, przywileymi y constituciami dowodzi, które tak dawne są, iak dawna iest y ta apostasia. A Redargutor prawi, prawa te wam nie pozwalali święcić się: rei estis criminis. Ktoż tak marny, aby wolności relligiey naszej praw y przywileiow dopiero od św. pamięci Krola Iego M. Stephana początku szukał, iako ten Redargutor mieć chce y czyni? Ktora ma swoje prawa tak dawne, iako iest sama dawna w Ruskiey ziemi, oyczyźnie naszej. Gdyby kto zapytał

duchownych Rzymskich: iak dawne mają prawo duchowne? Posłyszał by pewnie od nich: w Rzymie tak dawne, iak dawna iest tam wiara chrześcijańska, y iak które dawno są ferowane; a w Polsce też a nie insze duchowne są prawa tak dawne, iak dawno Polska wiarę w Chrystusa Pana y krzest św. przyjęła. Toż każdy sobie y od Rusi odpowiedziane być niech rozumie: w Graeciei tak dawne być prawa duchowne, iak dawna iest tam wiara chrześcijańska, y iak które w niej dawne są ferowane; a w Rusi też a nie insze duchowne prawa tak być dawne, iak dawno Ruś wiarę w Christa Pana y krzest św. przyjęła. Y ztąd iak Polskie prawa duchowne nazywane bywają prawy religiei Rzymskiej, tak nasze duchowne prawa Ruskie nazywają się prawy religiei Graeckiej. Iak tedy głupia rzecz iest pytać o nowotninie praw Polskich, iakoby w Polsce ferowanych duchownych, tak iest rzecz głupia pytać y Rusi o nowotninie praw ich duchownych, iako w Rusi ferowanych, wyiąwszy oboich swobody, przywilejmi warowane.

To wkrótce przełożywszy, mowiemy: prawa w oyczyźnie naszej narodowi Ruskiemu ieszcze zaraz od początku wiary w nas chrześcijańskiej zostały dwoiakie—świetskie y duchowne. Świetskie były od Xiążąt Ich Młści ferowane y na piśmie podawa|(63 ctp.)ne, iako od samego Włodzimierza, od syna iego Iarosława, y od inszych. Duchowne wszystkie ogułem od św. Wschodniej cerkwie z wiarą zaraz przyjęte są y do używania cerkwi Ruskiej podane. Więc gdy narod Ruski pierwey od części był przyłączony do Wiel. X. Lith. y Korony, a potym y zupełnie stał się incorporowany Krolestwu Polskiemu: przypuszczony iest na tych miast zupełnie do wszystkich praw, swobod y wolności świętkich Koronnych y Lithewskich, których miał zażywać, iako y zażywa, swoich praw świętskich, od Xiążąt Ich M. Ruskich iemu podanych, owszeki zaniechawszy; ale przy prawach duchownych swoich, a nie inszych wszystkich iest cale y zupełnie zostawiony, tych, które miał zaraz przy chrzcie sobie od św. Wschodniej cerkwie podane, z tym od Krolow Ich Młści uwarowaniem, że Ruś takiey wolności w swoich prawach zażywać miała, iakiey wolności w swoich prawach zażywa w Państwach Koronnych kościoł Rzymski. Co się widzieć daie z przy-

wileiow, narodowi Ruskiemu przy incorporowaniu iego do Korony nadanych, y inszych wielu roznemi czasy danych, z którychśmy nieco w odpowiedzi naszej na pierwszy Redargutorow rozdział przypomnieli.

A iż to prawo duchowne Ruskie iest wieczne, kanonami synodow powszechnych uchwalone, od Wschodniej cerkwie Rusi przy chrzcie podane, a od Rusi tegdyż zaraz przyjęte y od Krolow. Ich M. Polskich pozwolone, przywileiami y przysięgą stwierdzone, być nam pod tego pasterza duchownego posłuszeństwem, od którego wiary chrześcijańskiej iesteśmy nauczeni y ochrzczeni: coż tedy nas o tym pytać, iakie prawo na to mamy, abyśmy zostawali pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego? Co samy zwyczaj wyświad^{||}(64 **срп.**)cza, gdyż y pod ten samy czas, w który się to incorporowanie działo, Ruskiey cerkwie duchowni y wszytka Ruś byli pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego, iako y sami adwersarze nasi w Kreuzie przyznawali. Coż nas bezpotrzebnie o prawa nasze duchowne pytaią? Lub na co y o świeckie? Za św. abowiem pamięci Krola Zygmunta pierwszego, którego wolą y staraniem ta się państw Ruskich incorporacia do Korony stała, Metropolitom wszytkiey Rosii był Iona Protasowicz, od Metrophana, Patriarchi Konstantinopolskiego; po nim nastąpił Ilia Kucza; oba y po nich wszyscy aż po Rahoze, pod posłuszeństwem Patriarszym. Rahoza pierwszy, y ten od Patryarchi poświęcon, zmienił.

A że nasz narod przy prawach duchownych świętey Wschodniej cerkwie zwykłych zostawiono: po pomienionym zwyczaju, który iakoby iest prawem przyrodnym, po przywiedzionych od Verificatora y od nas w odpowiedzi na rozdział trzeci, prawach synodalnych y po przypomnianych przywileiach, pod czas incorporaciey nam danych,—y to samo rzeczywiście wyświadcza, że się cerkiew nasza prawy duchownymi Rzymskiego kościoła nigdy nie rządziła, ani sądziła, y że wielą przywileiow y po incorporaciey y przed incorporacją Xięstw Ruskich do Korony, prawa duchowne relligiey Graeckiey są stwierdzone. Ktore prawa mając w sobie powszechnych Synodow uchwały y kanony opisane, mają ten kanon, aby każdej krainy prawa nieporuszne zachowane były. Ma y tę uchwałę, aby temi naro-

dami ten Patriarcha iuridicował y duchownie władnął, który ie do wiary chrześcijańskiej przywiódł y ochrzcił. Co oboie że w narodzie naszym Ruskim, za wolą Bożą y przeyzrzeniem iego św., cudownie Konstantynopolski Patryarcha sprawił: iego przeto du^l(65 ctp.)chowney władzy y iurisdictioney narod nasz Ruski Boskim y ludzkim prawem należy. Krole tedy Ich M. Graeckiey relligiey prawa duchowne Rusi przyznając, stwierdzać y poprzysięgać raczą. W których po przysiędze wyjątek taki czynić, bez krzywoprzysięstwa stać się nie może. Iakoż y nie dział się żaden, y nie dzieie, ponieważ Krol Iego M. narodowi naszemu Ruskiemu pod zwykłym nam Patriarchi Konstantynopolskiego posłuszeństwem y teraz zostawać, bronić nie raczy, y owszem, wedle dawnych naszych zwyczajow y fundacij, praw, przywileiow, y wam apostatom naszym praeiudicować nad nami nie dopuszczać, przyobiecać raczy. Co się z przełożonych od Verificatora przywileiow, constitucij y dekretow Trybunalskich na oko widzieć daie, w których się rzeczywiście wyraża posłuszeństwo nasze duchowne, Patriarsie Konstantinopolskiemu należące, bez ktorego my woli y pozwolenia w sprawach duchownych nie zostawić nie możemy, y wszyscy naszej Ruskiej cerkwi przełożeni duchowni.

To tak się mieć przełożywszy, do obrony przywileiow świętey pamięci Krola Iego M. Stephana, narodowi naszemu Ruskiemu danych, przystępujemy. Mowi Redargutor: „w przywileiach, iako y w każdej sprawie prawney, iuristowie dwie rzeczy upatruią: principale et accessorium, to iest, rzecz główną y rzecz przypadkową, bez ktorey rzecz główna może być. Pierwszą utwierdza przywiley, y dowod na taką rzecz iest dodry z przywileiu. Druga do przywileiu właśnie nie należy, y nie może się dowodzić z przywileiu: przyczyna tego ta, że nie była intentia Krolewska, iedno to dawać, o co na on czas proszono.“—Radzi to słyszymy y pozwalamy na to, co z iuristow powiadasz. Uffamy za pomocą Bożą, że te^l(66 ctp.)go Redargutora przez to prawdę być po nas przyznać vel invitum uczynimy: w tym, że te przywileie prawa naszego duchownego wielce strzegą, y wielce ie stwierdzaia, y że iurisdictionę w cerkwi Ruskiej Patriarsie Konstantinopolskiemu wyraźnie przyznawaia.

Pytamy cię, Redargutorze: w przywileiach tych, od ś. pamięci Krola Iego M. Stephana nam danych, co ty rozumiesz principale, a co accessorium? Accessorium być powiadasz kalendarz, aby do niego Ruś nie była przymuszana; principale nie pokładasz: ieśli z niewiadomości, znosna rzecz, ieśliż z umysłu, karania od Boga przenieszczyrość twoię nie uydziecz. Abyś tedy y ty wiedział y ten, komu należy, my pokładamy. Pryncipale tych przywileiow iest prawo nasze duchowne wieczne, od ś. Wschodniey cerkwie (iakośmy wyszey powiedzieli) nam przy krzcie ś. podane, od Krolow Ich M. pozwolone, przywileiami y przysięgą stwierdzone; a accessorium to, co ty być powiadasz, krore się funduie na tym principalnym y stwierdza ie. Krol tedy Iego M. ś. pamięci Stephan, poglądaiąc na prawo nasze wieczne owe, że mamy prawa swoje duchowne, ś. cerkwie Wschodniey własne od nawyższej zwierzchości stolice Konstantinopolskiey nam podane, stwierdzać to raczy, a przez nie y to accessorium znosi, abyśmy do nowego kalendarza nie byli przymuszani, y daie tego przyczynę taką: bo tego, mowi, oni bez wiadomości nawyższego duchownych praw swoich postrożce, Patriarchi Konstantinopolskiego, uczynić nie mogą. Zaczym szłusznie my tych Krola Iego M. Stephana przywileiow na dowod iurisdictioniey w cerkwi naszej Ruskiey Patriarchi Konstantinopolskiego używamy. Czego tymże samym, przez cię zażyтым przykładem, tak stać maiącym dowodzimy. Roku 1582 stała się odmiana kalendarza za rozkaza||(67 ctp.)niem Grzegorza 13, Papieża Rzymskiego, przyięta iest po niektórych Krolestwach chrześciańskich, przyięta y w Krolestwie Polskim, y za rozkazaniem Krola Stephana wszędzie obwołana. Ludzie nabożeństwa Graeckiego, ktorzy prawam y uchwałam priwatnym Papieskim podlegać niepowinni, przyimować ie y nie chcieli. Urzędy zaś nabożeństwa Rzymskiego przymuszali ich do niey. Uciekła się Ruś do Krola Iego M., przekładaiąc, że prawo ich duchowne, od Krolow Ich M. Polskich y od niego samego przysięgą stwierdzone, ktore mają ze Wschodniey cerkwie, nie pozwala im tego, aby mimo wiadomość pasterza swego, Patriarchi Konstantinopolskiego, w ktorego ręku postroga praw ich duchownych, kalendarz przyiąć mogli: y zaraz prosząc, żeby do kalendarza nowo odmienionego, y do odprawowania

świąt wedle niego, mimo wiadomość Patriarszą, przymuszani nie byli. Król na to pozwala y przywileiem utwierdza, oznajmując przezeń, że Ruś takie prawo duchowne wieczne ma, od nas y od przodków naszych poprzysiężone, ktore im mimo wiadomość Pasterza ich najwyższego, Patriarchi Konstantinopolskiego, kalendarza przyimować nie pozwala. Zaczyn z zdania iuristow y principale y accessorium tego przywileiu to mieć chce, aby Graeckiey religiey ludzie w wiecznych duchownych prawach swych bezprawia nie ponosili, y żeby prze poważność y stałość praw swoich własnych, ktorych strzec powinni, do żadnych oboich praw przymuszani nie byli: boby się przez to wielkie im bezprawie y naruszenie praw ich działo, ieśliby to, mimo wiadomość y pozwolenie Patriarchi swego, uczynić przymuszeni byli, czego im on, iako stroż praw ich, nie pozwala.

Masz tedy to z tych przywileiow; czegoś nie chciał y co rad nie rad przyznać musisz. Za czym y to, co na **(68 ctp.)** wodzisz, inaczej się, niż ty prawisz, nayduie. Pokazuje się abowiem to widocznie, że Krol Iego M. na to imiennie w przywileiach swych Patriarchę wyraża, aby go okazał y determinował być y starszym duchownym naszym y pierwszym strożem praw naszych duchownych: za takimi naszymi, ktorzyśmy Krola Iego M. o to prosili, raciami, że my Ruś mamy swoię duchowną iurisdictionie własną, cudzych praw szukać y nienależney iurisdictionie podlegać nie iesteśmy powinni, y prosimy, aby się nam w tych prawach naszych bezprawie nie działo,—y ta była własna controversia. Zaczyn Krol Iego M. temi przywileiami swemi determinować y umocniać raczy, aby my Ruś nad starożytne wieczne nasze prawa y zwyczaje duchowne, mimo posłuszeństwo Patriarsze, do Rzymskiego posłuszeństwa y do kalendarza nie byli przymuszani, gdyż tego, bez naruszenia praw swych y bez wiadomości swego Patriarchi, uczynić nie mogą. Wiedzieć tedy masz, vel inuitus iakośmy rzekli, Redargutorze, że te przywileia z własney intenciey ś. pamięci Krola Iego M. Stephana iurisdictionie Patriarchi Konstantinopolskiego stwierdzają, y słusznie od Verificatora na dowod są przywiedzione, nie tego, co ty z umysłu opacznie nadpisujesz, „że te przywileie nie były takie, aby bezpiecznie się mogli święcić;“ ale owo, co nadpisuje Verificator, „że te przywileia nas z władze

odstępcy Metropolita y Władyk wyimują,“ a za tym y to, „że te przywileia są takie, iż się według wiecznych duchownych praw swych bezpiecznie mogli święcić.“

Co się dotyczy universału (który stoi nam za przywilej) Krola Iego M. Pana, teraz nam szczęśliwie panującego, chce go Redargutor nieważnym do wieczney w cerkwi Ruskiey iurisdictioney Patriarszey uczynić z o|(69 ctp.)wych w nim położonych słów: „prosił nas Hospodara, abyśmy iemu tego (to jest rządu duchownego) w Państwach naszych pozwolili,“—co przełożywszy dalsze po woli swey rozpościera proporce, połknąwszy to wszystko, co mu usta zawierało y zawrzeć miało. Prawi tedy, „że ten, będąc sam Patriarchą Konstantinopolskim, nie ważył się nic zaczynać w tym Krolestwie, aż uprosiwszy u Krola Iego M. pozwolenie.“ Zaż ci to, Redargutorze, z tego przywileju pokazać należało, co pokazuiesz, że się nie ważył poczynać bez pozwolenia iuridicować? Oszukać y tu chcesz? Ale cię przechyństwo twe, którym zamydlasz głupich ludzi oczy, nie wspomże. Toś miał pokazać, że nie miał żadnego prawa do iurisdictioney y do rozpościerania władzy swey duchowney w tych państwach. Bo to, co o pozwolenie bezpiecznego zażywania wiecznych praw swych w cerkwi Ruskiey Patriarcha Krola Iego M. prosi, humanitatis est: ludzkości y poszanowania powinności dosyć czyni,—co y Krol Iego M. przez to niebronienie iuridicowania wzajemnie iemu oddawać raczy. Niedaie abowiem Krol Iego M. nowego iakiego prawa Patriarsie Ieremiaszowi nad Rusią, ale starożytnego, przez antecessory iego nań spadłego, używać mu, y niegoło używać, ale bezpiecznie używać, pozwalać raczy. Jeśli bowiem władzę wszelką duchowną tenże Ieremiasz Patriarcha rozpościerać mógł, za pozwoleniem iemu tego wiecznych iego praw duchownych, przez Exarchi swoje, lub przez listy: iakoż nie mógł mieć tey władzy sam przytomny w tych Państwach? Jeśli miał władzę nieprzytomny poświęcić na Metropolię Kiowską y wszystkiey Rusi Ilię Kuczę, a po nim Onisiphora Dziewoczkę: co nie miał władzy przytomny tegoż Dziewoczkę zrzucić, a na mieysce iego Michaiła Rahożę poświęcić? Pocześ tedy to tylko jest, którą czyni |(70 ctp.) Krolowi Iego Miłości, iako nawyższej zwierzchności Państw tych, a nie nowe prawo. Zaczym y Krol Iego

Młśc, dając mu ten unwersał, mowić w nim raczy: iż co Prze-
oświęcony Ieremiasz, Patriarcha Konstantinopolski,
(o święte czasy! w które tak Krol Iego Miłość, Pan nasz Miłościwy,
o Patriarsie Konstantinopolskim rozumieć y pisać raczy) z stolicy
swey przyjechał umyślnie do tych kraiów Państw
naszych, chcąc cerkwie zakonu Graeckiego y służą-
cych w nich, to iest, Archiepiskopow, Episkopow,
Archimandritow, Ihumenow, Popow, Diakonow y in-
szych sług cerkiewnych, pod władzą (otworz tu, Redargu-
torze, uszy, a słuchay co Krol Iego M. o oycu Patriarsie Konstan-
tinopolskim mowić raczy: *pod władzą*) Iego M. będących, (nie
nowe prawa daie, ale przy wiecznym go zostawać raczy, gdy mowi:
będących pod władzą Iego M.) z powinności swey nawiedzić
y duchowieństwa ich doyrzeć, iakobysie wszelakie
sprawy cerkiewne, według zakonu ich chrześciań-
skiego posłuszeństwa Graeckiego... (słuchay y tu, Re-
dargutorze, Krola Iego M., mowiącego: *według posłuszeństwa*, mowi,
Graeckiego, to nie inszego iakiego posłuszeństwa, ale Graeckiego)
Y mało niżej: A tak my tego Iego M. pozwolili, według
władzy (słuchay y ieszcze, Redargutorze, słow Krola Iego M.,
a nie bądź im niewiernikiem, ale wierzay: *według władzy*, mowi)
y zakonu swego ||(71 стр.) Graeckiego, wszystkie spra-
wy cerkiewne duchowieństwa Iego Młści, z dawnych
czasow (słyszysz, że *z dawnych czasow*; a nie teraz świeżo) du-
chowieństwu Iego M. w Państwach naszych należące,
odprawować... et caet. Y ten tedy Krola Iego M., Pana naszego
M., teraz nam szczęśliwie panującego, unwersał wieczne rządu y
iurisdictioney duchowney prawo Konstantinopolskiemu Patriarsze w
Państwach Iego Kr. M. przyznawa y znacnia. W którym choć się
successorowie iego nie wspominają, ale się wspomina władza iuris-
dicowania, powinność nawiedzania, posłuszeństwo Graeckie: a to
wszystko troie z dawnych czasow iemu służące y należące. Dawne
te czasy—tak antecessorow Ieremiaszowych, iako y successorow iego,
w nim samym być ukazują. Nieuplotłeś tedy y z tego przywileju
tey swey nieszczerości, którąś plotł. Toż się mowi y w obronie dru-

giego przywileiu, od Krola Iego M., Pana naszego M., temuż błog. pamięci Oycu Ieremiaszowi Patriarsie na porządki Bratswa naszego cerkiewnego Wileńskiego nadanego. Toż y w obronie przywileiu trzeciego od Krola Iego M., Pana naszego M., Bratstwu cerkiewnemu Wileńskiemu danego, w którym Iego Kr. M. wszystkie porządki brackie, od Patriarchi Konstantinopolskiego błog. pamięci Ieremiasza postanowione, stwierdzać raczy.

A co dziwuiąc się prawisz, Redargutorze, że się tak śmieie z tymi przywileiami wyrywamy, ktore, mowisz, że nas więcey confundować niż wesprzeć mogą,—a to z tey przyczyny, że ten przywiley na Bractwo św. Troyce iest nadany, a nie na św. Ducha. Prożno się dziwuiesz y marnie; słychałżeś kiedy u swoich owe y słuszną regułkę: ubi Papa, ibi Roma? Tam ten przy(72 **стр.**)wiley, miły Redargutorze, należeć y zostawać ma, gdzie zostawa y komu należy błogosławieństwo Patriarsze y posłuszeństwo ku niemu. A co przypominasz Verificatorowi, aby się u swoich dowiedział, że te obadwa przywileie brackie iuż są pokasowane decretami Krola Iego M. roku 1600 y 1609: wie to dobrze Verificator, że bezprawnym postępkem od was apostatów naszych były ruszone, ale iż bezprawnie: zaś te dekreta wolą Krola Iego M. y prawnym wyrokiem są cassowane, a przy mocy swey zupełney zostawione. Decret roku 1600 cassowany iest constitucją roku 1607. Decret zaś roku 1609, ieśli iaki w tey sprawie ferowany był, zniesiony y cassowany iest constitucją, w roku przeszłym 1620 reassumowaną. Otoż masz upewnienie, że Verificator lepiej o żywocie y całości praw swoich wie, niżeli ty, Redargutorze, ktory martwe rzeczy za żywe udaiesz.

W tych pięciu pomienionych przywileiach tak wiele Redargutor korzyści nabywszy, porwał się za szosty aż nader iadowito, y nie bez przyczyny: bo go też on wziął za żywe, zaczym inaczey go zbyć nie mogszy, iuż bez wstydu ważył się gwałtem na nas rzucić, a z niego nas obnażyć y wydrzeć pokusić się, sobie go przywłaszczyć y swoje nagość nim przyodziać. Ale go to barzo omyli, bo go zbyć musi y sprośną swoją nagość światu okazać: z cudzego wozu (pospolicie mówią) y wposrzod błota zsiadaia, a z chwataney sukmanki y w kościele rozbieraia. Ale mówi Redargutor: „nasz to

wozek y nasza sukmanka, myśmy są katolicy; nas to w tym przywileiu Krol Iego Miłość rozumieć raczy, choć wam przywilej daie, gdzie w nim mowi: wszystkie stany y ludzie Państw naszych, którzy są relligiey chrześciańskiej katholicckiey Graeckiey, aby żadnego ubliżenia krzyw||(73 **срп.**) dy y bezprawia nie ponosili.“... et caet. Niewstydze cię, niebaczny Redargutorze, tak nieostroźnie, a rzecz śmieie możemy, żwawie zwierzchność nawyższą w nieszczerłość do ludzi, przez oto te swoje niebaczne commenta, podawać? Zaż to na wyniosłość tak wysokiey dostoiności paść może, insze mowić, a insze myśleć; insze zaś mowić, a insze czynić? Iakiemuż to człowiekowi należy? Czuy się, niebaczniku, co mowisz: dobrze w takich raziech mieć ięzyk za zębami. Byś miał w oczu wstyd, a w ięzyku powściągliwość, nigdy tego mowić nie ważył byś się. Słuchay co ieden a mądrych mężow mowi: „Non debet Rex erga subditos suos alius, quam verax esse; neque quisquam subditorum aliter affectus esse debet, quam ut Regem veracem esse credat.“*) „Niema być Krol ku poddanym swoim inakszy, tylko prawdosłowny, y żaden z poddanych inakszego rozumienia być niema, tylko że Krol iest prawdosłowny.“ Nie iest przeto zaiste Krol Iego M., Pan nasz Miłościwy, we wszystkich słowach swoich inakszy, tylko prawdziwy, y żaden z nas poddanych iego innaczey o nim nie rozumie, tylko że iest w słowach swych prawdziwy. Z tym mądrego męża mądrym wyrokiem my trzymamy, a tey o Iego Krol. M. wiary iesteśmy, że my przekładali krzywdy nasze, ktore od was apostatow naszych ponosiny: myśmy się na was przez Ich M. PP. posłow ziemie Kiiowskiey, y Wołynskiey, y Bracławskiey przed Krolew Iego M. skarżyli, że nam cerkwi pieczętuiecie, swiaszczenniki, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, więzicie, morduiecie y z miast wyganiacie,— zaczyn wiele dziatek po miastach umiera beze chrztu św., wiele dorosłych y starych bez żywotdaiących tajemnic Ciała y Krwie Syna Bożego, wiele bez zwykłych chrześciańskich pogrzebow na miejscach niezwykłych grzebione bywaią, y ||(74 **срп.**) tym podobne nam od was dziejące się oppressie y praeiudicia myśmy przekładali; myśmy

*) Arrian. Histor. lib. 6.

też zarazem przez tychże PP. posłów y oto Krola Iego M. prosili, aby nas przywileiem swoim Pańskim od waszych persecucij ochronić raczył, co Iego Kr. M. od nas przełożone, za ukrzywdzenie nasze miłościwie przyiąwszy, tym nas przywileiem od was ochronić zezwolić raczył, który nam do rąk iest podany, tey stronie, która tego potrzebowała. W którym Krola Iego M. postępku inaczey my nie rozumiemy, tylko że Krol Iego M. z nami poddanymi szczerze obcyść się raczył. A że nam y to rzeczywiście wspiera, iż w nim cerkiew naszą Ruską zostawować raczy przy wierze chrześcijańskiej (Graeckiej starożytney, przy prawach, przywileiach y wolnościach, zdawna nadanych, y do żadney odmiany obrzędów przymuszać nas niekazać, ale zachować nas, iako stare kanony y przywileia nasze opisują, według kanonow śś. Oycow y dawnych praw, przywileiow; swobod, wolności y zwyczajow naszych. Y tym ten swoy przywiley kończyć raczy.

Coż wy, do ktorey z pomienionych rzeczy w tym przywileiu macie? Ukażcie nam choć iedno prawo świeckie lub duchowne, które was, apostatow naszych, od posłuszeństwa Patriarchi Konstantynopolskiego wolnymi czyni, lub pod posłuszeństwo Rzymskiego Biskupa poddaie. Ukażcie nam choć ieden przywiley, ktoremu Metropolicie, przed tą dzisieyszą apostasią, pod posłuszeństwo Biskupa Rzymskiego dany: a my pod posłuszeństwo Patriarsze (chociaście ich y inszych listow y przywileiow dobrą częśćkę, wiecie sami gdzie y przez kogo, bo są na to protesta, popalili) pokażemy. Co większa? Czego iuż wy nie połkniecie: bo iest na gardło wa||**(75 ctp.)**sze kością, to, co Krol Iego M. w tym przywileiu przy starych kanonach ś. Oycow zachowywać y zostawować nas raczy, iak wam należy: ponieważ w tych to starych kanonach iest naszej cerkwi Ruskiej podano, aby się w iey diacesię mimo własnego ich Episkopa inszy Episkop nie wtrącał, y ieśliby kto mimo wiadomość swego Patriarchi od inszego Patriarchi był poświęcony, aby każdy takowy za Episkopa nie był miany. Żeby żaden Episkop w nienależną sobie diacesię, pod drugim Episkopom będącą, nie wstępował; granic, sobie przełożonych, aby nie przechodził; cerkwiej mimo uchwalone prawa, aby nie mieszał y nie turbował, pod niewagą poświęcenia iego y pod samego

degradacją. Y żeby kaźdey krainy prawa nieporuszone zachowane były, a ieśliby kto inszą praw formę wprowadzał, ważna być niema. Y żeby te krainy, ktoreby przez krzest ś. y przepowiedniki od ktorego Patriarchi do wiary chrześcijańskiej przywiedzione były, przy nim wiecznie zostawały, a od inszego ktorego Biskupa, aby następu żadnego nie cierpiały. A ieśliby który y nastąpił y gwałtownie ie pod władzę swoię podbił, ma ich koniecznie ustąpić, aby się przez to uchwałam ś.ś. Oycow gwałt nie dział y żeby w postaci cerkiewnego rządu potężności nadętość nie panowała. *) To tedy, mowiemy, w tych starych świętych Oycow kanonach synodalnych y przy ktorych nas ten przywiley zostawuie, iest wszystko wyraźnymi słowy opisano: iakim że sposobem wam, ktorzyście to wszystko połamali y pogwałcili, należeć może? Ponieważ ie nie na łamanine, ani na gwałt, ale na zachowanie y używanie ten przywiley cerkwi naszej Ruskiej zostawuie. Przychodzi tedy wam, albo przywileiu tego w ręku naszych odbieć, albo tego dworu, w ktorzyście się mimo wszystkie te pomienione y insze ś.ś. Oycow kanony przenieśli, zrzec się. Zaczym po||**(76 ctp.)**proźnicy się na ten cudzy wozeczek wsadzacie: każą wam z niego y wpośród błota, wydzieią was z tey cudzey szatki y wpośród kościoła.

Ale Redargutor daley coś, pochutnywaiąc sobie, argutuie: „y ktoż by, mowi, tak mało uważny był, co by to twierdzić śmiał, żeby Krol Iego M., Pan katholicki, miał przyznawać tym, ktorzy Papierza Rzymskiego nie maią za głowę wszytkiego crześcijaństwa, że oni są wiary katholickiey: boby tym samym sobie samego odsądzał wiary katholickiey.“ O nasz miły Redargutorze, tożes marny. Czemuś to domowego wychowania człowiek? Zdasz się iakobys nieba głową swoią sięgał, a ty iak ieden z nich. Wiedze o tym, że w w lepszey opatrności swey, serce krolewskie P. Bog mieć zwykł, nierzkąc niż twoie prostackie, ale niż y naymędrszych w iego Państwie. Y że osobliwszą łaską Bożą duch iego rządzony bywa, niż y naypracowitszych, nierzkąc ciebie, marnego szpargalisty, sięga-

*) Canon Apos. 32. 1 Syn. powszechny. can. 6. 2 Syn. powszechny, can. 2 y 4. 3 Syn. can. 8.

rzow y w piśmie uczonych ludzi. Torem przodkow swych, Krola Iego M., Pana naszego, Duch Boży, który w nim y przy nim iest prowadząc, tak iemu nas nazywać ukazuię, iak nas nazywali przodkowie iego y iak właśnie nazywani być mamy. Weyzrzy we wszystkie prawa y przywileie, ile ich od Krolow Ich Młści mamy, przed waszą apostasią, pod posłuszeństwem Patriarszym będącym, nam y przodkom naszym nadane,—a doznasz, że gdzie ieno kolwiek Rzymskiej y Graeckiej relligiey ludzi wzmianka się dzieie, wszędzie iednako oboich wspominać raczą: ludzie religiey Rzymskiej; ludzie religiey Graeckiej; kościoły zakonu Rzymskiego; cerkwie zakonu Graeckiego; sprawy kościelne zakonu chrześcijańskiego posłuszeństwa Rzymskiego; sprawy cerkiewne zakonu chrześcijańskiego posłuszeństwa Graeckiego; my zwierzchny obroń||**(77 ctp.)**ca kościołow y cerkwi Bożych. Słyszac Krole Ich M. o naszej cerkwi Bożey, pod posłuszeństwem Patriarszym będącey, tak iako y o kościele Bożym, pod posłuszeństwem Patriarszym będącym, mowiące,—co się dziwiesz, Regargutorze, że Krol Iego M., nazywaiąc ludzi religiey Rzymskiej chrześciany y katolikami, nas ludzi religiey Graeckiej, zarowno tymże tytułem zdobiąc, chrześciany y katolikami nazywaią? Żaż cerkiew Bożą nie iest imię cerkwie chrześcijańskiej katolickiej? Przec nie możesz. Lecz Krol Iego M., Pan nasz M., w universale, Oycu Patriarsze Ieremiaszowi (o którym tu wzmiankę czyniliśmy) danym, cerkwi nasze Ruskie, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, cerkwiami Bożymi nazywa: coż ci za dziw, że y w tym swoim nam danym przywileiu ludźmi nas relligiey chrześcijańskiej katolickiej mianować raczy? Boby tak, mowisz, siebie samego odsądzał wiary katolickiej. Mylisz się, panie Redargutorze. Rzekłbym: lepiej Krol Iego M. umie, co iest iedyna ś. Katholicka y Apostolska cerkiew definiować, niżli ty, ale tępości twej tak wysokiemu rozumowi comparować, nieważę się. Wiedzieć Krol Iego M. raczy, że nas oboią stronę, y Wschodnią, mowiemy, cerkiew pomiestną y Zachodnią, cerkiew ś. Katholicka, która iest iedyna w wnętrzościach swoich, w których się one zaczęły, nosi, do ktorey iedno y toż prawo obie maią: a iednością miłości wzaiemnie będąc ziednoczone, Pana Boga o to z oboiey strony prosząc, aby on to, co ie dzieli,

to iest, co się kolwiek non per defectum, ale per excessum w roz-
nice między nie podało, oycowsko uprzętnął y zniósł. A iż defectus,
iako mówią, fide non utitur, excessu fide abutitur. Nie nayduie przeto
Krol Iego M. defectu w świętey wierze naszej Graeckiey, nie nay-
duie y w swey Rzym||(78 ctp.)skiey: zaczym gdy nas ludźmi relli-
giey chrześcijańskiej katholicckiey Graeckiey nazywać raszy, siebie
samego tegoż tytułu chrześcijańskiego katholicckiego nie odsądza, w
czym się Redargutor, rzecz przeciwną stanowiąc, bardzo myli, nie-
chcąc wiedzieć, że neque in excessu, neque in defectu (ieśli y o
swey toż rzecz może) ś. cerkiew Wschodnia z katholicckiey nie wy-
stąpiła. A toż widzisz, miły Redargutorze, żeśmy wiedzieli za łaską
Bożą, cośmy sobie wyprawili. Rozum, który wam apostasia ta odieła,
został przy cerkwi Bożey, że wy tego pojąć nie możecie: trafiać się
wam musi, iako tonącemu chwytać się y zawysz. Nie strasz nas y
tym, że Krol Iego M. przywileiow swych zostaje wierny interpres:
taki nam iest Pan Krol Iego M., P. nasz M., iaki y wam: taki
nasz obrońca, iaki y wasz; ufamy my Panu naszemu M. y na ś.
iego wyrok puszczaemy.

Ale iuż do constitucii, ktore Redargutor znosząc, mówi: „Co
się tknie constitucyi seymowych śmieie się każdy bezumstwu wasze-
mu, iako się wykładaczami ich czynicie, ciągnąć choć przez gwałt
na swoją stronę y rozumiecie, że intencja Krola Iego M. y wszyt-
kiego Senatu ta była, znosić unie, co iest przeciwko sumnieniu ich,
mieliby na to pozwalać y uchwalać gwoli wam: wielką im zaiste
krzywdę w tym czynicie.“ — Przyznawamy y my, Redargutorze, że
każdy z nas się śmieie, ale tobie podobny bezumnik, który tryum-
phy zwykł obchodzić przed zwycięstwem. Z czegoż się naśmiewasz,
ożuwny naśmiewco? Z tego, iakobyśmy nie ku intentiey Krola Iego
M. y prześwietnego oboiego Iego K. M. Senatu y wszytkiego Ry-
cerstwa te constitucye wykładali, y iakobyśmy ie przez gwałt na
swoią stronę naciągali? Y śmiechem zaiste swoim, y tą mową swoją
krzywdę nam w oboim tym czynisz: intenciey Krola Iego Mości,
Pana ||(79 ctp.) naszego M., w ferowaniu tych constitucii nie tyka-
my się, w tym ią położeniu zostawuujemy, w którym y w podawa-
niu przywileiow mało wyszey zostawiliśmy. Co się zaś wykładu na-

szezo tych constitucyi y gwałtownego ich od nas ku stronie naszej naciągania dotycze, odsyłamy cię y łaskawego czytelnika do odpowiedzi naszej na artykuł twoy czwarty. Gdzieśmy o tych constitucjach y obietnicach, nam przez nie od Krola Iego M. uczynionych, przełożyli dowodnie z własnym ich wyłożeniem, bez żadnego ku stronie naszej gwałtownego ich naciągania,—co y sam rad nie rad przyznać musisz.

Ale się ty natrętuiać dziwuiesz się, y za rzecz przeciwko sumnieniu podaiesz, znosić unię. Ia się zaś mowie tey twey nie dziwue: każdy abowiem, ktory niepokoiu oyczyźnie życzy, to mowi. Iuż to przez dwadzieścia sześć lat tę unię stroicie: powiedzcież nam, prosimy, iakoście ią barzo y pozwami, y mandatami, y panowaniem rozmaitym, y biciem, y więzieniem, y morderstwą, y baniowaniem, y cerkwi pieczętowaniem, y nabożeństwa zabranianiem, (bo to wasza w uniey przepowiedź, tym ią y szyrzycie),—iakoście ią, mowiemy, barzo rozszerzyli? Porównasz wasza kilkunastu osob unia, z tak wielkimi z niey pochodzącemi oyczyzny kłopotami, biedami, turbacjami y niebespieczeństwą? Ieśli zbawienia szukasz, ukazujesz na unię: czemu nie idziesz prosto raczey na wszystkie nabożeństwo Rzymskie? A niż tak między panem y poddanemi niesnaski y zawieruchi stroić? Byś chciał tę swoją wielebną unię porównać z szkodami y kłopotami oyczyzny, których ona iest przyczyną, y nalazszy, na śmieciu ią odszedłbyś. Co nas Ruś z Rzymiany barziesz poiątrzyło, ieśli nie ta obłudna unia,—że oni naszych cerkwi ubiegają, a my ich kościołow, że oni nasze nabożeństwo ganią, a my ich, choć ||(80 ctp.) niemal toż iest y iedno? Co tych między nami a Rzymiany na wewnętrzną mało potrzebną wasń scriptow uszczypliwych narodziło, ieśli nie unia? Co Krola Iego M. częściesz molestuje, co Rzeczp. barziesz turbuie, co większe skwierki y płacze w oyczyźnie czyni, ieśli nie unia? Co przyczyną y niesłychanym excessom, y niebywałym odwagam, iakie się dziś w oyczyźnie dzieją, ieśli nie unia? Ieśliż w ten koniec przeciwko sumnieniu być pozwalać unię znosić, prawisz, że idzie o duszy ludzkie,—wiedzieć masz, że nie zginie tylko syn zatracenia. *) Ieśliż też tę unię ogniem przepowia-

*) Ioan. cap. 17.

dać y mieczem szyrzyć—czego Chryste Panie racz uchować—wyidzie to iuż z własności Ewangelickiey przepowiedzi: iakoż baczymy na tym iesteście. Mowisz tedy, pozwalac y uchwalac znosić unie iest to przeciw sumnieniu Krola Iego M. y wszytkiego Senatu duchownego y świeckiego y stanu rycerskiego. My o to nie stoimy, ani iesteśmy na tym tak barzo, aby unia znoszona była, ponieważ w państwach tych wolno każdemu iako chce wierzyć. Oto narod nasz Ruski Krola Iego M., Pana swego M., prosi, aby Iego Krolewska M. przy prawach naszych y wolnościach, tak świeckich, iako y duchownych, nas zostawić raczył: aby nam były przywroczone dostoięstwa duchowne z należacemi do nich beneficiami, żeby nam oddane były cerkwie, abyśmy zostawali pod zwykłym nam posłuszeństwem, aby nam wolne było nabożeństwo; oto narod nasz Ruski Krola Iego M. prosi, a wy sobie iak raczycie. Ustąpiwszy nam własnych naszych duchownych y świeckich dobr, by was było tysiącami, zayzrzec nie będziemy.

Prosimy cie, miły Redargutorze, iakie to wam, apostatom naszym, prawo pozwala iezdzić by y do Charonta na duszach naszych? Skąd my u was narod tak |(81 ctp.) barzo pogardzony, że nas iak woły do pługu wole waszey zaprząć usłuńiecie? Dziwuńiecie się naszym musowym postępkom, a niechcecie się temu zadziwić, ieśliżemy powinni tak nieznośne oppressie od was ponosić? Y nacięższemu nieprzyiacielowi naszemu cierpieć tego, nigdybyśmy na sobie nie przewiedli, co wam cierpiemy, czekaiąc lub na wasze obaczenie się, lub raczey na miłościwą łaskę Krola Iego, M. Pana naszego M., że wzdam kiedy nas z niewoli waszey ciężkiey wyrokiem swym Pańskim ratować będzie raczył. Macie zaiste uważyc, co to czynicie? Ieślisie o podobną rzecz kusicie, albo nie? Nam się zda o niepodobną, bo ieśliscie przez te tak wiele lat, łagonie idąc, nic nie sprawili, zaczęta tyranią ieszcze mniey. Gdzie abowiem tu, prze Bóg, słusznosc: kwoli apostacie, ktory się dziś ślebizować po Rusku uczy, mamy wiary naszey, przed wszytkim światem cudami znamietmi ogłoszoney, odstąpić? Gdzie tu baczenie? Gdzie tu rozum? Rozleiesz krew y rozumiesz, że przez to miłości u narodu Ruskiego nabędziesz, aby cie miał za Metropolitę lub za Biskupa? Nie tu-

szymy. Jeśli tedy, iako prawisz Redargutorze, sumnienie nie pozwala Krolowi Iego M. pozwalać unię znosić: a wam nad nami zbytkować dopuszczać, pozwala sumnienie? Wola tedy Krola Iego Młści, Pana naszego M., w zniesieniu tey naszej unii niech się dzieie: my Krola Iego M., Pana naszego M., o doskonałe uspokojenie nas w religiey naszej prosimy.

Ale iuż ku obronie decretow Tribunalskich, ktore Redargutor burząc, oszczyrnie postępuje: rozumie, że gdy się naśmiejcie, to iuż zaraz z potrzeby wygra,—ano tak się stać musi, iako święta prawda mieć chce. Naśmiewa się wprzod z nadpisu, nad tymi decretami położonego, owego: *decreta Tribunalskie, zmacnia* **(82 ctp.)** *iące degradacją odstepnego Metropolita y Władysławow, et cact.* Nie mając Redargutor, czymby karty tego wielebnego swego scriptu napełnił, nie mając za co by się słuszenie w Verificacye wziął, chwyta się za słowka y w nich zażywa rybałskich cavilacij. Lecz sprawi to św. prawda, że y na tym miejscu ten cavillator confuso stanie. Porwał przed się słowo owe *zmacniające*, z ktorego tak argutuie: *zmacnia* Tribunał *degragację*, to y *degradować* może; to wyrzekszy, rostopił się na naśmiewiska. „Iakież to, mowi, przebog absurdum, w ktore wpadają za sprawiedliwym sądem Bożym in poenam tak wielkiego grzechu odszczepieństwa,” y daley to, co mu się podoba, drwi. Verificatora nazywa ludificatorem, a tribunalisty ubiera w iufuły, decreta ich szacuje, y Tureckiego cesarza w takich swych decretach favorizantami ie czyni. Ale o absurde Redargutor, o marny naśmiewco: nieraz ci iuż to mowie, że in rebus seriis, w rzeczach poważnych, żarty miejsca nie mają. Zaż w tym winien Verificator, że zwykłego sądom słowa w takim razie zażył? Lub ty winnieyszy, że w nim z umysłu dla naczosania uszu tobie podobnych cavillatorow ludificujesz? Jeśli ten twoy argument ważny: *zmacnia* Tribunał *degradację*—ergo y *degradować* może. Tedy ważny będzie y owy: *zmacnia* Trybunał tę *daninę Krolewską*—ergo y *dać* może; *zmacnia* Trybunał ten *przywilej*—ergo Tribunał y *przywileje* dawać może; stwierdził Tribunał to *prawo kościelne*—ergo Tribunał *prawa kościelne* stanowić może. Taki tedy ten twoy pierwszy argument; absurde cavillator, jeśli się

Boga nie boisz (iakoż nie boisz się, coć mało niżej rzeczywiście pokaze), ludzi się wstyday; ale y wstydać pusto: płocha dziecina, y ta się tey twoiey nieszczerości dziwować ||(83 ctp.) musi. A iakoby iuż ten pierwszy wygrał, drugi z niego deducuje taki: ieśli może Trybunał degradować, to może consecrować: y wykrzyknął,—o szaleństwo, o niezbożności, — iakby też kto deducował: może Trybunał przywileię dawać, to może y szlachtę creować. O marny człowiecze! na siebie to ty exklamacie te czynisz, na swoię nieszczerść wykrzykasz, która y szaleństwo popada y niezbożność pokupuie. Mogłbyś tu zaprawdę od nas mieć swoy sarcasmik y słuszny, boś nań oto temi twoiemi marnymi cavillaciami zasłużył, ale calcitranti asino recalcitrare nie myślimy. A to iest twój niewstyd. Co zaś daley prawisz: „Patriarsie Konstantinopolskiemu daie Trybunał decretem swym iurisdictione nad wszystkim duchowieństwem Ruskim, po wszystkich państwach Korony Polskiej y Wiel. X. Lith. By o takich decretach wiedział cesarz Turecki, pewnieby przysłał umyślnie czausa swego podziękować za to, że mu sędziowie nawyższy Wiel. X. Lith. w osobie poddanego iego, ktoremu on sprawiedliwości dowodzić iako Pan powinien, ieśliby kto przeszkodę w tey iurisdictioney przysądzony czynić chciał, wstęp do tych państw publica autoritate dali. Zaiste error to nieladaiaki.“ — A to iest twa, Redargutorze, niezbożność. To iest com ci rzeczywiście miał pokazać, że się Boga nie boisz. Zaż to boiaźń Boża w sercu twym sprawuie, z biednych y nędznych poymańcow chrześcian naśmiewać się? Zaż boiaźń Boża niewolnikom braci swey, chrześcianom, Boga w Troycy iedynego prawosławnie chwalcym, urągać? Pana chrzesciańskiego na nie do gniewu pobudzać, a bisurmianowi serce ku nim zaiątrzać? Za mnieysze naśmiewiska przeklął Elisoeusz dziatki y stali się karmią niedzwiedziow.*) O serce przekłete! Coż ci zawinił Patriarcha Konstantinopolski, Ociec twoy wła|| (84 ctp.) sny, który cię in lumbis przodkow twoich porodził, że tak na niego, y przed okrutnikiem pogańskim y przed chrzesciańskim panom, surowie instiguiesz? Coć zawiniła y ś. Wschodnia cerkiew, matka twoia własna, która cię z wody y Ducha odrodziła, że ią y pod pogań-

*) 4. Reg. cap. 2.

skie y pod chrześcijańskie nogi w podert podsciełasz? Y my z iednego oyca y z iedney matki rodzeni bracia twoi, cośmy tobie zawinili, że nas y z cielesnych y z duchownych dobr wyzuć usiłujesz? Coż Turczyn ma do naszych zakonow cerkiewnych y kanonow synodalnych, aby tu do oyczyzny naszej czauszy swoje posyłać miał? Co y do Patriarchi w sprawach iego duchownych, choć iego niewolnikiem iest według ciała? Morzu założył Pan Bog granicy piassek, ktorych by ono nie przechodziło:*) temu koniowi y mułowi, ktory rozumu Boskiego niema, ogłowią a uzdą czeluści iego nie zewrze? Iuż to lat nad półtorasta Patriarchowie naszy w tey poganina tego niewoli: coż on w sprawach duchownych lub do Patriarchi, lub przez Patriarchę do nas? O rad byś ty to widział, nieszczęsny człowiecze, żebyś co był mógł na przykład podać, aleś się sposobić nie mógł. Byś był chciał na żałobne w srednich onych wiekach cerkwie Zachodney oblicze weyrzeć, nie urągałbyś dziś ożałobione lice mającey cerkwie Wschodney. Byś był wspomniał na one Rzym burzące, władnące im y chrześciany tameysze y przełożone ich duchowne trapiące y morguiące okrutniki, Gottskie, Herulskie y Wandalskie, Alariki, Ataulphy, Odoakry, Theodoryki y tym podobne: nie urągałbyś braci naszej, przez podobnego tym okrutnika zniewoloney, y na Patriarchi nasze y swoje insulsow nie stroiłbyś. Byś był, mowiemy, na to wspomniał, obaczyłbyś co umie niewola, co umie okrutnik, y co umie z zniewolo^{||}(85 ctp.)nemi y z okrutnikami Pan Bog; zaczym rozumiemy, żebyś tych nie chrześcijańskiego serca exaggeracij na przełożonego naszego y swego, y na cerkiewne nasze prawa, y na nas bracią swą zaniechał był. Ieśli nie macie baczenia na wnetrzności, ktore nas y was iedne nosiły, ieśli wam zbywa na politowaniu krwi, ktora się w nas y was iedna rozlewa, ieśli y na tę, ktora nas y was iednego ciała członki zachodzi, condolencję sposobić się nie możecie: communi naturae descenduycie; a trapić y mordować nas, iak inszemi tak oto y tymi niezbożnymi exaggeraciami, lub wstyd, lub grzech być osądcie. Zydziżeśmy wam, lub bisurmianie, czyli co gorszego, że mimo te, nas iednych wszelako utyskuiecie, nas samych gnąbicie, nam samym nie-

*) Psal. 31.

znosne praeiudicia czynicie; samym nam y na uczciwe y na pobożne następuiecie; samych nas, bracią swoją, uczciwy naród Ruski, zdrady zmazą bezecnicie, y o niełaskę pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana naszego M., przyprawić staracie się; samym nam, Boga w Troycy iednego prawosławnie wyznawaiącym chrześcianom, wiarę wydzieracie. Miawszy wiedzieć zapewne, że nam serce nasze z piersi naszych rychley wyrwiecie, niżli z dusze naszej ś. wiarę naszą wydrzeć zmożecie. Nie iuż to y nad duszą przemoga, ieśli nad ciały w tym wolnym chrześciańskim państwie nad wolnym, prawy y swobodami obwarowanym chrześciańskim narodem, krwawo pastwić się dopuszczono wam będzie. Na co wy dniem y nocą, iawnie y kryiomo, opacznie y bezprawnie, oto takimi y tym podobnemi exaggeraciami, y columniami, y krwią woniaiącemi instancjami czyhacie. W czym nadzieia nasza Bog wszechmogący, w którym samym tylko wszytka ufność nasza, nadzieia nasza y Pomazaniec Boży, Krol Iego M., Pan nasz M., pierwsza nasza, po **|| (86 стр.)** Panu Bogu, od szkodliwego na całość praw y swobod naszych zapędu waszego obrona. Nadzieia y sama nasza niewinność, która y ze dna morza ratować zwykła. Nadzieia y sprawiedliwość święta, ktorey własność każdemu z swego się cieszyć dopuszczać. Że swego bronimy, że swego własnego z rąk naszych wydrzeć nie dopuszczamy: za nie-zbożne y za zdrayce od was udawani bywamy. Którą sprawę naszą sam wszytko widzący Bog nasz niech rozsądzi. Amen.

Rozdziału Redargutorowego szostego nadpis: Że nie na wakuiące Władcytwa ci nowopoświęceni nastąpić usiłowali, y że Patriarcha Konstantinopolski do krajow Ruskich prawa niema.

Odpowiedź.

Że nowopoświęceni Metropolit y Episkopowie na wakuiące stolicy Metropoliey y Episkopstw poświęcić się dali, y że patriarcha Konstantinopolski do krajow Ruskich prawo przyrodne, kanonami synodow powszechnych stwierdzone ma.

W rozdziale tym szostym Redargutor trzy Verificatorowe paragrahy burzyć przed się bierze: który na iaką się pojedynkową

woienną armatę do burzenia ich sposobił, przed oczyma twemi, młściwy y łaskawy czytelniku, postawię, z ktorey łącno obaczysz, iak iest sposobny, nierzkac do burzenia, ale do boiu. Pierwszy paragraph Verificatorow, iż Patriarcha Konstantinopolski iest w krajach Ruskich prawem duchownym y świeckim, y zwyczajem, Pasterz przyrodny. Drugi **[(87 ctp.)** paragraph, iż Patriarcha Konstantinopolski apostatę metropolita Rahożę y iego nasładowce episkopy osądził, degradował y wyklął. Trzeci paragraph, iż za tym takowym degradowaniem, stolicy Episkopskie wakowały, na ktore owdowiałe nowopoświęceni są podniesieni.

Burząc tedy y znosząc Redargutor paragraph pierwszy, na kanonach powszechnych synodow założony y umocniony, od dwudziestego osmego kanonu synodu powszechnego czwartego poczyňa, przez który naznaczone bywaią do rządu duchownego Patriarsie Konstantinopolskiemu Pont, Asia, Thracia, y narody barbarzkie,—gdzie o narodach barbarzskich wyprawuiąc, całą katrę naprasno poterał. My iemu z Balsomonem, kanonow tych wykładaczem, w wykładzie tego 28 kanonu ten intent śś. oycow być powiadamy, że się przezeń wszystkie barbarzkie narody, iako Bulgarskie, Sławackie, Serbskie, Rackie, Bośmienskie, Karwatskie, Dalmatskie, Illirickie, Multanskie, Wołoskie, Węgierskie, Czeskie, Polskie, Ruskie, Moskiewskie, y insze tego barbariey nazwiska, tak względem ich na on czas hrubiaństwa, iako y względem pogaństwa, barbarami nazwani, w rząd y sprawowanie podaią. A podaią iemu pogańskie te narody na taki rząd: aby poświęcaiąc Episkopy, posyłał ie w te narody na przepowiedź Ewangeliey ś. A czemu by iemu, a nie inszemu? Nie dla inszey iakiey przyczyny iemu, tylko dla samey przyległości. Zaczym tu nic nieważy, co ten Redargutor baie, że prawa się nie piszą, tylko na podległe. W ten sposob abowiem podane mu były te narody od tego synodu, aby on ie pozyskiwał Panu Christusowi, y posyłaąc do nich przepowiedniki Episkopy, czynił ie sobie podległe, którym by potym prawa te należały. Marny tedy to argutent Regargutorow, gdzie mowi: „ieśli **[(88 ctp.)** w krajach Ruskich onych czasow y początkow wiary chrześciańskiej nie było, to Konstantinopolski nie miał kogo święcić.“ Tak miał inferować, to Konstantinopolski miał tam prze-

powiedniki Ewangeliey posłać, a za posłaniem ich przez nie do wiary chrześcijańskiej miał im Episkopy poświęcić y prawo cerkiewne podać.

Marna y owa powieść, co prawi, że było by to prawo niesprawiedliwe: przyczynę tego daie, „iż za okazją tego kanonu dusz ludzkich wielkie mnozstwo ginąć musiało by, gdyby z Konstantinopola przez zamieszanie iakie, albo prze iaką z inszey miary niesposobność przepowiedniki Ewangeliey posłani być nie mogli, a drugim by nie wolno było.“ Mowimy, że na te zamieszania oycowie ś.ś. nie poglądali, bo temu wszystkie państwa iednakowo podległy, ale poglądali częścią na to, żeby dobrze y zamieszania były: słowo Boże y wiezieniu y zamieszaniu nie pogleda; częścią y większą, iż do tych narodow, prze ich do Konstantinopolskiej stolicy przyległość, nikt rychley przepowiednikow Ewangeliey posłać nie mógł y nikt sposobniey y zręczniey nimi duchownie rządzić nie mógł, iako Patriarcha Konstantinopolski, iako wszystkim tym narodom nabliższy. Który temu kanonowi dosyć czyniąc, wszystkie te wyszey pomienione barbarские narody Panu Chrystusowi pozyskał.

A gdy mówię wszystkie, żadnego nie wyimuie. Ale rzecz Regargutor: damy mieysce przepowiedzi Ewangelskiej od Patriarchi Konstantinopolskiego w tych narodach, w których y teraz wiara Wschodniej cerkwie y posłuszeństwo Konstantinopolskiej stolicy zostawa, iako w Bulgarskim, w Serbskim, w Słowackim, w Ruskim, w Moskiewskim, y w inszych; lecz gdzie w Polsce od Patriarchi Konstantynopolskiego Ewangielska przepowiedź? Gdzie w Węgrzech? Gdzie w Czechach? ||(89 стр.) Gdzie w Litwie? Ponieważ y to narody były barbarские pogańskie. Niechże wie o tym Regargutor y iego complices, że we wszystkich tych narodach była Ewangeliska przepowiedź od Patriarchi Konstantinopolskiego ś. Wschodniej cerkwie: są munimenta pewne y okazałe, przeciwko którym nikt słusznie mówić nie może. Są y przepowiadacze Ewangeliey Methodiusz y Cyrillus Episkopowie, od Patriarchi Konstantinopolskiego Methodiusza, męża św., na przepowiedź do tych narodow posłani, iako iest czytać o Methodiusie mai 11, a o Cyrille 14 februarii, żywotow świętych ięzyka Sławieńskiego. Ztąd Strykowski: a nawięcey, mowi, około

ćwiczenia y nauczania w nowey wierze tych to narodow Sławieńskich, świeżo ochrzczoney, Cyrillus y Methodius biskupowie święci pracowali.*)

Ci tedy śś. biscopowie miedzy innemi narodami Sławieńskimi przywiedli do wiary chrześcijańskiej roku Pańskiego ośm set ośmdziesiąt piątego Świętopługa, albo raczey Światopołka, Krola Morawskiego, iako pisze z Cromera y z Wenceslausa Hageka, kronikarza Czeskiego, Strykowski.**)

Skąd nasze Menologia Sławieńskie Methodiusza tego Episkopom Morawskim tytułuią. Krol Morawski Świętopług w lat po swym krzcie pięć, to iest roku dziewięćsetnego do teyż wiary, którą od tych świętych Episkopow przyjął, przywiodł Boriwoia, Xiążęcia Czeskiego, y żonę iego Ludmiłę. W lat potym sześćdziesiąt y pięć, też ze Wschodu do Morawy, z Morawy do Czech zawitała wiarę chrześcijańską dla Xiężny Czeskiej Dąbrowski, siostry Wacława y Bolesława, xiążąt Czeskich, gdy ią za żonę sobie poszlubić chciał, przyjął Mieczysław Xiąże Polskie roku dziewięć set sześćdziesiątego piątego. Dowod tego, że ten Świętopług, albo Światopołek, Krol Morawski, ze Wschodu ||(90 стр.) od Graekow wiarę chrześcijańską przyjął, ten iest pierwszy z Długosza, który o nim y o inszych dwu narodu Sławieńskiego Xiążętach tak mowi:***)

Troie Xiążąt Sławieńskich Rościsław, Światopołek y Roczel, od Graekow wiarę chrześcijańską y ceremonię przyieli. Dowod tego drugi ztąd, że cerkiew Wschodnia y nasza Ruska Ludmiłę Krolową Morawską, żonę Światopołka Krola Morawskiego, pierwszego chrześcijanina, ma za świętą y pamiątkę iey męczeńską obchodzi dnia 16 septembra; także y Wacława (po Rusku Wiaczesława), brata rodzonnego Dąbrowki Xiężny, żony Mieczysława Xiążęcia Polskiego, dla ktorey on wiarę też chrześcijańską, ktorey ona była, przyjął, cerkiew Wschodnia y nasza Ruska ma za świętego, dzień pamiątki iego 29 septembra poświęciwszy. Te tego iasne dwa dowody położwszy, inducuiemy, że xiąże Polskie Mieczesław tę wiarę przyjął,

*) Lib. 4, pag. 148.

**) Ibidem.

***) Lib. 1, tom. 1.

ktorey była Dąbrowka. Dąbrowka była wiary tey, ktorey była babka iey Ludmiła. Ludmiła tey była wiary, ktorey był Światopołk Krol Morawski. Światopołk wiary był tey, ktorey się nauczył od Methodiusza y Cyrilla. Methodiusz y Cyrillus tey wiary nauczyli Światopołka, ktorey byli nauczeni od Methodiusza Patriarchi Konstantinopolskiego, ktory ie posłał. Polacy tedy, też wiarę przyiąwszy, ktorey był Mieczsław, Xiążę Polskie, y Dąbrowka Xiężna, żona iego, Graecką ze Wschodu od św. Stolicy Apostolskiej Konstantinopolskiej szczęśliwie zawitałą wiarę chrześciańską przyieli.

A że y Węgrowie od Konstantinopolskiego Patriarchi wiarę chrześciańską przyieli, daie o tym wiedzieć Zonaras historik Graeckie, ktory pisze, że Xiążę Węgierskie Bologudes, y części niektorey tegoż państwa drugie Xiążę Gylas, wiarę chrześciańską przyieli za cesarza Konstantinopolskiego Konstantina, syna Leono|(91 ctp.)wego, a za Patriarchi Theophylacta w Konstantinopolu ochrzczeni, ktorzy wzięli z sobą y Episkopa na przepowiedź nauki Ewangielskiej do Węgier od tegoż Theophylacta Patriarchi podanego.*)

O Litwie żadney wątpliwości niemasz, że napierwey wiarę chrześciańską ze Wschodu od Konstantinopolskiej Stolicy przyieli za tą okazją: Olgierd Xiążę Litewskie, miawszy dwie żenie iedne po drugiej, pierwszą Xiężnę Ulianę, corkę Xiążęcia Witepskiego, drugą Xiężnę Marię, corkę Xiążęcia Twierskiego, oboie relligiey Graeckiey: gwoli ktorym y sam Olgierd wiarę Graecką przyiał y w Witepsku dwie cerkwie kosztowne w niżnim zamku iedną, a drugą za Ruczaiem zmurorał, y syny swoje wszystkie, ktorych miał z Iuliany sześciu, z Mariey drugich sześciu, w Graecką wiarę pokrzcil.**)

Zapyta snać zdumiały Redargutor: skądże Rzymska w tych państwach teraz wiara? Chcecli wiedzieć, odsyłamy go do trzecieh xiąg Kromerowych y do xięgi dwunastey Strykowskiego. Otożesmy, za pomocą Bożą, pokazali to Redargutorowi, że y w Morawie, y w Czechach, y w Węgrzech, y w Polsce, y w Litwie, ze Wschodniey św. cerkwie od Konstantynopolskiej stolicy, ktorey do nauki,

*) Zon. Tom. 3. fol. 158. In Im. Constantin. filii Leonis.

**) Stryk. lib. 12. pag. 424, 46, 33, 461.

według przerzeczonego kanonu, przepowiedź Ewangeliey św. zasiewek hoyny swoy wzięła, chociaż dziś inszy kto wnie sierp swoy posyła,—iakim prawem, inszym to do uważania puszczam. Na to tedy tym dwudziestym osmym kanonem św. oycowie czwartego powszechnego synodu te narody Konstantynopolskiemu Patriarsze pod rząd duchowny podali; y to, co się pokazało, on w nich za postępkiem czasu szczęśliwie sprawował.

Iuż do kanonu osmego synodu powszechnego trzeciego, w którym długo się zabawić nie przyidzie: ale ||(92 ctp.) pokazawszy to, co Verificator o nim prawdziwie verificuie, a co Redargutor fałszywie redarguie, to na nim przewiedziemy, że nie iest to comment niepotrzebny Verificatorow, iako on baie, od niego samego zmyszlony, ale iest comment istotny synodu pomiestnego za cesarza Zenona Konstantinopolskiego, a za Patriarchi Akaciusza w Konstantinopolu obchodzonego. Niech czyta ieśli mu się podoba w Suriusie żywot błog. Barnaby Apostoła, dnia 11 iunii; niech czyta w historię Baroniuszową w roku 485, w liczbie szostey, — a obaczy, że w tey swey około osmego kanonu ś. powszechnego synodu trzeciego powieści Verificator prawdziwie verificuie, a on fałszywie redarguie. Tak się tedy ta rzecz ma Piotr Fullo, Patriarcha Antiocheński, chcąc pod władzę swoię cerkwie wyspy Cypru zaciągnąć, usiłował im Biskupy poświęcać. Ktoemu gdy się sprzeciwił Episkop Salaminy Anthemius, pozwolić mu tego nie chcąc, sprawa ta, według 9 y 17 kanonu synodu powszechnego Chalcedońskiego, przed Akaciusza, Patriarchę Konstantinopolskiego, za pozwem wytoczyła się, gdzie Piotr Fullo sprawę tę producuiąc, tym prawem sobie y wszystkim Antiocheńskim Patriarcham do Episkopow krolewstwa Kyprskiego władzy dowodził, że do tey wyspy Cypru od Patriarchi Antiocheńskiego, przez przepowiedniki od niego posłane, wiara chrześcijańska iest zaniesiona y rozkrzewiona. Y mowi historia, by tego był Fullo dowiodł, tego, naczym był, pewnieby był dokazał. Ale Anthemius pokazał mu to z objawienia sobie od błog. Apostoła Barnaby, że krolestwo Cyprskie od niego iest wiary chrześcijańskiej nauczone, a nie od inszego kogo, dla czego iak Patriarcha Antiocheński, tak żaden inszy pod rząd swoy y władzę zaciągać Epi-

skopow krolestwa te||**(93 ctp.)**go nie może. A dowiodł tey swey powieści pod ten samy czas, y dla tey samey sprawy, od tegoż samego błog. Barnaby Apostoła za zrządzeniem Boskim cudownie objawionym ciałem iego, y Ewangielią, na piersiach iego znalezioną, na deskach z Thyenu drzewa pisaną. Zaczyn decret po sobie otrzymał. Otoż ma Redargutor to przed oczyma, o czym nie wstydał się mówić, że tego nigdzie w żadnym kanonie y w żadnym concilium nie masz.

To zaś, co mowi, że ich katholicy Patriarchowie chrzcili, a teraz schismatykom podlegać nie powinni,—fałsz, mowi: nigdy tego ze wszytką swoją apostatską ordą niepokaze, aby y terazniejszy ktory ze czterech naszych Patriarchow od świętey iedyney Katholickiey y Apostolskiey cerkwie był w schismie. Y to drugie teyże iest ceny, co tamże zaraz mowi, żeśmy chrzesciane, cerkiew ma do nas prawo, nie ta, nie owa, ale cerkiew powszechna, która w sobie zawiera tę y owę. Ta bowiem powszechna cerkiew, która zawiera y tę y owę, tobie rozkazała, abyś podlegał władzy Konstantinopolskiego Patriarchi, ponieważ synod powszechny iest powszechney cerkwi lice. Przykład też Redargutorow z parafiy popowskich do parafiy Episkopskich y Patriarchalnych od niego uczyniony, iest wielka pleć na Redargutora y niezbytą. Wolność, miły Redargutorze, okrzciwszy się w iedney porafiey przenieść się na ustawiczne mieszkanie do drugiey, y tam podlegać nie temu presbyterowi, ani temu Episkopowi, gdzieś się chrzcił, ale temu, gdzie mieszkać będziesz. Wolność, że y potwore rzeczymy, przenieść się, ale w tegoż presbytera parafiy mieszkającemu, od ktoregoś się ochrzcił, drugiego presbytera władzy mimo niego podlegać niewolno, nierząd by to był w cerkwi Bożey, Redargutorze, a nie rząd. Wynieś się y ty z ||**(94 ctp.)** parafiy Patriarchi Konstantinopolskiego, wolność będzie w czyiey raczysz parafiey y pod czyią lubuiesz władzą mieszkać, ale poki w parafii iego trwasz, iego posłusznym być, iemu podlegać, y iego nad sobą władzę znać musisz. Cożes z tego przykładu odniosł? To, coć y w drugim następującym przykładzie pokażemy. Gdzie z przykładu od heretykow, albo od schizmatykw ochrzczonego nawodząc, mowisz, że gdyby ochrzczoneму schizmatyka, albo heretyka odstąpić niewolno było, prawo

takie niezbożne być musiałyby: iest iedney z pierwszym ceny. Nie chcesz tyranowi w niezbożnych iego sprawach być powołnym, wynieś się z iego państwa. Nie chcesz schizmatykowi, albo heretykowi, który cię ochrzcił, podlegać, ustąp z iego parafij: inaczey władzy tyrańskiej nie zbędziesz; w iego państwie mieszkając, powoli iego być musisz. Alemci już na to mało wyższey resolute odpowiedział, aby nasz Patriarcha Konstantinopolski co przez ten twoy przykład intendujesz, był heretykiem, albo schizmatykiem, fałsz iest.

Idźmyż ieszcze do tey Redargutorowey powieści, którą za dziwną Verifictorowi udać chce. Dziwowiskość zaiste, ale Verifictorowi nie tak bardzo dziwne, iak marne. Coż takowe? „Ia, mowi, Redargutor z kanonu pierwszego Epheskiego ukaże, że Patriarcha Konstantinopolski niema władzy Patriarszey.“ O marny głupniu! Coż daley? „A co, mowi, będzie się Verifictorowi widziało dziwnieysze, ma Patriarcha Konstantinopolski podlegać Metropolicie Kiiowskiemu.“ To już wyszło zaiste z dziwnego. Słuchayże, miłościwy y łaskawy czytelniku, tego kanonu, którym tych swych assercij ten Redargutor dowodzi. Ktory taki iest: „Ieśliby, ktory Metropolita (że ten od niego cito^{||}(95 **ср.**)wany kanon z Graeckiego położymy) od świętego wselenśkiego soboru odstąpił y do haeresiey się iakiey przyłączył, albo z Caelestiuszem trzymał, takowy przeciwko prowinciey tey przełożonym y Episkopom nic czynić nie może, odiyety przez ten sobor od wszelkiego cerkiewnego społkowania y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, y owszem samym tey prowinciey Episkopom y bliskim Metropolitom, prawosławną wiarę wyznawaiącym, zgoła podległym być ma, y zgodności Episkopskiey zrzucony.“

Ten kanon Redargutor przełożywszy, tak argumentuie: „Ieśli Patriarcha Konstantinopolski (iako go ludzie udaia) nie przyimuie soboru Elorontskiego,—a sobor Florentski iest prawdziwym powszechnym soborem,—przez to samo traci władzę swoię y podlegać Metropolitom tym, ktorzy ten sobor przyimuią, powinien,—iaki iest Metropolit Kiiowski.“ Otoż mamy y skargę, y dowod, y decret zaraz, że Oyciec Patriarcha Konstantinopolski y Patriarchą nie iest, y Metropolity Ruskiego słuchać powinien. Czymże tego dowodzi? Kanonem, fałszywie citowanym, ktory z natury swey iest dicti secundum

quid, a on go przeformował w naturę dicti simpliciter: co się z specificowania Caelestiusza heretyka, na przeciwko ktoremu y Nestoriuszowi ten synod był obchodzony, iasnie wiedzieć daie. Alias, na wszystkich synodach żadney inszey heresiey strzec się nikt powinien nie był, by tylko Caelestiuszowey, y żadnego insze||(96 ctp.)go heretyka tylko Caelestiusza. Kanonu tego coby za cel był, commentator iego tamże zaraz wiedzieć daie, mówiąc: „ponieważ od Synodu Epheskiego odstąpiło do trzydziestu przełożonych duchownych, którzy iednomyślnymi Nestoriuszowi naydzeni byli, y uszli od synodu, nie chcąc wespół z inszymi oycami Nestoriusza potępić, przeto synod ten od wszelkiej społeczności odłączył ich y kapłańskie im dostojenstwo odiał,—y ten, mowi, cel iest tego kanonu.“ Ktorego celu Redargutor, że nic nie wiedział, dochodzimy stąd, iż od tego prze-rzeczonego celu ku swey woli y potrzebie, gwałtem go naciągając, musiał go zfałszować w tym miejscu, gdzie mowi: „y do heresiey się iakiey przyłączył, albo z Caelestiuszem trzymał;“ uczynił go specjalnego generalnym, miawszy tak rzec: „Jeśliby który Metropolit od ś. tego soboru odstąpił y do Apostolskiego się zgromadzenia, lub napotym przyłączył y z Caelestiuszem teraz, lub na potym, trzymał...“ y daley. Aby go, mowiemy, ku swey potrzebie sprawił, uczynił z niego specjalnego generalnym, przydawszy owe dwie słowka: iakiey y albo, a miasto Apostolskiego zgromadzenia—heresie przyłożywszy. Z ktorego kanonu tak był powinien argumentować: ponieważ Patriarcha Konstantinopolski pierwszego powszechnego świętego synodu trzeciego Epheskiego odstąpił, y do apostatskiego zgromadzenia przyłączył się, y z Caelestiuszem trzyma: przeto przeciwko dioecesiey swey przełożonym Metropolitanom y Episkopom nic czynić nie może, y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, y owszem samym swey dioecesiey Episkopom y bliskim Metropolitanom, prawosławną wiarę ||(97 ctp.) wyznawaiącym, zgoła podległym być ma. Tobys iuż mógł słusnie inferować: przeto Patriarcha Konstantinopolski nie iest Patriarchą, y Metropolitowi Ruskiemu ma podlegać. Ale poki Patriarcha przyimuie trzeci powszechny synod, do gromady apostatskiey nie łączy się, herezyę na nim potępioną potępia, y Caelestiusza przeklętego

przeklina,—poty zostawa Patryarchą, y Metropolit Ruski poty podlegać mu musi. Tak in forma miałeś być argumentować, Redargutorze, a nie łapaczki stroić, co dobrym ludziom nie iest przyzwoito.

Ale daymy (czego iednak nie pozwalamy) temu kanonowi y tak stać, iako gi prophanator iego stać chce. Wszakże, poki tego nie pokaże, czego wiecznymi czasy nie uczyni, aby synod Florentski Wschodniey cerkwie miał być synodem powszechnym, która nad siedm powszechnych synodow niezna więcey, poty y Patriarcha Konstantinopolski Patriarchą, y Metropolit Ruski podlegać mu winien.

Około szostego kanonu pierwszego powszechnego synodu Redargutor kręcąc się, dziury w nim szuka, z ktorey by go szpocić począć mogł; a nie nalazszy, za słowko się uiał, ktore radby rozkaśił—nie może, połknąć go też—nie śmie. Nie przeszedł dziesięciu wierszow kanonu tak znamienitego wielkiego synodu, sacrilege zprofanowawszy,—Verificatora z tego strofuie, że miasto Metropolity położył imie Patriarchi, „a to mowi z umysłu na to uczynił, aby nie był swymże biczem uchlustan, że bez woli Metropolity Ruskiego święcili się na Władystwa Ruskie.“ By Metropolita był z swych zamierzonych iemu granic nie wystąpił, czynić by się oni tego byli nie wazyli; ale zły Metropolitow postępek wolność im do tego taką dał, iakiey sobie Redargutor z pierwszego kanonu synodu powszechnego mało wyszey dowodził. [(98 ctp.) A co pierwszey tego kanonu części Redargutor dowodząc, wykrzyknął: iużeż mi się więcey nie nawiiay z tymi kanonami, zabraniającemi iednemu Episkopowi wstępować się w drugą Episkopię. Rozumiał by kto, że to on uczynił dobrze, sobie tusząc, ano z wielkiego strachu, bo tę swą płonną powieść czymby wsparł, y iedney titery w sprawach cerkiewnych naleść nie mogł, y nie naydzie, zaczym głosem, ponieważ słownitu, Verificatora bieden odstrasza.

Ten paragraph Verificatorow pierwszy Redargutor tak pomysłnie odprawiwszy, do wtorego przystępuje owego, iż Patriarcha Metropolite apostatę y iedynomyslnych iego Episkopow osądził, degradował y wyklął. Ktory znosząc, długi zawod rospuścił, wywodząc, iakim sposobem zwykli się sądy odprawować, y nie przyznawa, aby kiedy apostatowie do sądu byli citowani, nie przyznawa należnych

sędziow, y tego nawet nie przyznawa, aby byli sądzeni. Ale o tym szkoda poprożnicy słow płodzić, co wszytkiemu światu naiawi: świeża abowiem ta sprawa, z pamięci ludzkiej tak rychło wysliznąć nie mogła. My ią za pewną mamy: y nikt iey nam za podeyzrzaną udać nie może.

Co prawi z kanonu trzeciego synodu Sardiceńskiego pomiestnego (choć go mimo prawdę powszechnym Redargutor tytułuje), niech wspomni na synod Karthaginski szosty, wspomni zaraz z iaką kobiałką ten pomieniony kanon od tak zacnego synodu, na którym był y Augustyn ś., iest nazad odesłan. Mamy też my przeciwu temu coś znamienitsze, y na prawdiwie powszechnym synodzie ferowane y prawdziwemi powszechnymi synodami stwierdzone, co się tak w sobie ma: „Ieśli który kleryk będzie miał sprawę z drugim klerikiem, Episkopa swego niech nie odstępuią, y do świet-skich sędziow niech się nie udaią, ale niech się pierwey przed swoim własnym Episkopem, albo pred kim oni za pozwoleniem Episkopim zachcą, sprawa toczy; a ktoby nad to uczynił kanonnym paenam podlega. A ieśli klerik z swoim, albo z drugim Episkopem sprawę będzie miał, do Exarchi dioecesiey oney, albo do stolicy Konstantinopolskiej kroluiącego miasta niech idzie, a przed nią niech się sądsi.“—To powszechnego Chalcedońskiego synodu kanon dziewiąty. Ieśli tedy pomiestny synod Sardiceński appellację namienił do Iuliusza Papierza, Chalcedoński powszechny synod nie osobie, ale stolicy Konstantinopolskiej ią przysądza. Z tego też kanonu ma się nauczyć Redargutor, co za powaga Exarchi stolic Patriarchalnych, że przeciwu osnowi wierzgać poniecha.

Trzeci paragraph Verificatorow ow, „że za degradacją y klatwą od Patriarchi na apostaty wniesioną wakowały stolicy, y iako na wakuiące podniesieni są nowopoświęceni,“—znosi dwiema rzeczami: iedną podłą, druga ladaiaką. Podła iest, którą przywodzi z tegoż pomiestnego synodu Sardiceńskiego. Podłą nazywamy, iż ią znosimy rzeczą znamienitą synodu powszechnego. Kanonom abowiem synodu pomiestnego ci tylko podlegać powinni, ktorzy w tey pro-

*) Ошибка пагинации въ подлинникѣ.

winciey lub pomiestności żyją: kanony zaś synodow powszechnych wszytką powszechną cerkiew zachodzą. Y temu tedy czwartemu Sardiceńskiemu synodu kanonowi w twarz przełożony dziewiąty Chalcedońskiego synodu kanon ||(100 ctp.) stawiewy. Ladaiaaka zasie rzecz iest, co mowi, że apostatowie są w possessiey beneficiy cerkiewnych: ergo nie są degradowani y wykłeci. Tak to consequentia dobra, iak gdyby kto o umarłym człowieku, w ręku chustkę mającym, rzekł: ma w ręku chustkę—ergo żyw iest. Y na tym tę naszą na szosty rozdział odpowiedź kończymy, pokazawszy to za pomocą Bożą dowodnie, że y Patriarcha Konstantinopolski iest Patriarchą y Metropolit Ruski podlegać mu powinien.

Rozdziałow Redargutorowych 7 y 8 nadpisy:
O krzywdach, ktore mieni mieć Verificator od nas
w słowiech y w samey rzeczy.

Rozdziałow Redargutorowych 9 y 10 nadpisy:
O krzywdach, ktore my ponosimy od was w słowiech
y w samey rzeczy.

Przeszedzsy te sześć pierwsze rozdziały, miłościwy y łaskawy czytelniku, w drugich poslednich sześciu na czymbyś my się bawili nie mamy: te abowiem od odstępcow naszych zachodzące nas krzywdy, ktore się iuż po dostatku w Verificaciey położyły, powtore przekładać było by wrzod nieiako pod żyły refricować; w tym też co się za wolą Krola Iego M., Pana naszego M., w Państwach Iego K. M. dzieie, nie nasza rzecz prawney y bezprawney słuszności y niesłuszności szukać. Rownie y na rzeczach, od sprawy teraznieyszey odległych, bawić się tą razą pracę zdrozną być sądziliśmy, dla czego na te sześć Redargutorowych rozdziałow dwiema naszemi, y temi krotkiemi, zupełnie za pomocą Bożą odpowiemy,—w tym zwłaszcza, co ku tey sprawie potrzebnie należeć widzimy. Bo co prawi Redargutor w siodmym rozdziele o schiśmie, rzecz ta nie tey iest krotkości y ||(101 ctp.) nie takich przykładow, iakiey y iakich zażywszy Redargutor, rozumie, że y sobie y nam y czytelnikowi dosyć uczynił y wygrał. Dłuższe są prawa o tym cerkiewne, niż to iedno z Błog. Chryzostoma y to opacznie, nie w własnym sensie

intentiey Złotoustego przywiedzione, co się za inszą occasią Redargutorowi pokazać może, albo y sam to przyzna, gdy się bliżey tego świadectwa sensowi z contextu y z samey własności Graeckiego ięzyka przypatrzy. Gdzie Błog. Złotousty Basiliusza, świeżo na Episkopstwo poświęconego, pocieszając iemu to, iak iednemu z successorow Błog. Apostoła Piotra, przywłaszcza, co o miłości do Chrystusa Pana y od Pana Chrystusowym o cerkwi swey ś. przemysle uważał. Podobieństwa też te starozakonne nie do rzeczy: ieden abowiem w starym Zakonie Aaron kapłan y potomkowie iego, a w nowym Zakonie dwunastu mamy y ich potomki. Co z Hieronima*) o Vitalisie, Meleciuszu y Pawlinie przywodzi, y to nie ku rzeczy, bo ci trzey iedną stolicę Antiocheńską, iednego y tegoż czasu osiadszy (co z umysłu Redargutor tłumiąc, iakoby się to pod czas pokoju cerkiewnego działo, mowi: Patriarchowie to byli Orientalni) y skodliwą schismę w cerkwi Antiocheńskiej uczyniwszy, dali mowienia occasię Hieronymowi do Damasa, przy którym on pierwey przez długi czas mieszkał, iako owcy do pastersza, ponieważ w Rzymie Hieronim ś. był ochrzczony, y aby owego Apostolskiego uszedł: iam iest Pawłow, ia Apollow, ia Cephin,**)—z żadnym z tych trzech Antiocheńskich Episkopow pod czas tey schismy przestawać nie chcąc, przestaie z Episkopem Rzymskim Damasem. Ale y o tym obszurna mowa nie tego iest mieysca.

W tymże siódmym rozdziale obrazę maiestatu Krola Iego M., Pana naszego M., na nas przewodząc, ||(102 ctp.) tak argumentuie: „Regalia brać na siebie, iest crimen laesae maiestatis; ale wy Regalia wzięli na siebie, świeciwszy się bez podawania tego, komu to należy: ergo Rei estis laesae maiestatis.“ My neguiemy minorem y znieśliśmy ją w odpowiedzi na rozdział pierwszy y drugi, do której cię, miłościwy y łaskawy czytelniku, odsyłamy. Co się dotyczy zdrady po wszytkich Państwach Iego Kr. M. na pewne osoby, a względem ich na wszytek narod nasz Ruski rozsianey, ieśli sprawiedliwość św. w swej wadze zostawać będzie, Delator ma być;

*) Hieron. Epist. 77.

**) Cor. cap. 1.

mowy publiczne. Oyca Patriarchi Ierolimskiego do kozakow Redargutor fałszywie udaie: przełożył ie, iako się miały, prawdziwie Verificator w Verificatiey, do ktorey się odzywamy.

Mowi ku końcu tego siódmego rozdziału o Verificatorze, ale hytra to bestia pod płaszczykiem ktosia: wszystkie te invectiwy czyni na Kr. Iego M. Na to nic więcej mówić prze nieznośny nasz od niego uraz nie możemy, bo już te słowa iego wyszły z zmogi sił naszych. Płakać może człowiek poty y łzy toczyć, poki go żal lub ból znośny dotyka; ale gdy go ktore z tych nad siły iego imię, ztrętowieie raczey, niż płacze. Bogiem się samym, który skrytości serdeczne wie, Verificator oświadcza y temi pobożnymi ludźmi, którzy sana mente Verificatię czytają, że Pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana swego M., żadnym płaszczem (iako ten zły człowiek udawać śmie) ku iakiemu na prześwietny Iego Kr. M. Maiestat rzucaniu się nie przyodziwa. Zle go a niezbożnie ten Redargutor podaie. Delator iest Verificatorowi ktoś: chociaż bowiem longas esse Regibus aures powiada, musi iednak być sonus, musi być głos, vox significativa, ktoreby uszu dochodził, musi być y ten, który go wypuszcza. Cy my samemu Panu Bogu w obronę poruczamy, którym się iednym w tych naszych biedach y cieszymy.

[(103 стр.) Mowi w osmym rozdziale Redargutor o mieszczanach Wileńskich, że który się z inquisiciey Hiszpańskiej naleźli być winnemi, zadzierzeni są: iedni na ratuszu, drudzy pod ratuszem. By ci inquisitorowie choć w tym byli nie wydali y na nie sprawiedliwszego sędziego, bo ten wzdam tytuł winy napisał, a oni y na wielką instancją ludzi wielkich tey swey inquisiciey z xiąg wydać nie pozwalają. Wstyd ich tey, niesłychaney w oyczyźnie naszej, skwapliwey niesprawiedliwości. Ktorzyże na ludzkie własne głosy, iako mowi Redargutor, niedbają: coż w tym nad Terenciuszonego Trasona mają? Pospolita powieść: „Bog wysoko, Krol daleko;“ ale ten magistrat tym uczciwym ludziom, sąsiadom y spółmieszkańcom swym, był barzo blisko. Wiedzieli co za ludzie, iakiego urodzenia, iakiey sławetności, iakiego zachowania y obeyścia, ktorych w tym wszystkim nikt w mieście Wileńskim nie uprzedza: zażby nie mogli bezpiecznie sami o ich uczciwym y niepodeyzzranym zachowaniu się

w tym mieście Krolowi Iego M. świadectwa dać? Nie mogliż y bez tak okrutnego więzienia, za poręką ich do dania o sobie sprawy, zatrzymać? Nie toyto w tym, co gmatwasz, Redargutorze, ale ich nie ostrożna, iako ludzi młodych lekkość, a was apostatow naszych, iako ludzi niespokoynych, iadowite podszczuwanie. Żeście y świętym dniom nie folgowali, nie wyciągaliście to w ten święty Szabat wołu z studnie,*) aleś cię go topili; niegasiliście domu w święto, aleś cię go palili. Zabiiał Dawid, ale grzeszniki ziemi,**) a wyście na gardło stali ludziom niewinnym. A Konstantinus, cesarz Konstantinopolski, co tu ma za mieysce, który poterał swoje sprawiedliwie, nabywaiąc cudzego niesprawiedliwie?***) Mowisz na to, że mora w takich rzeczach nociva, a przyczynę tey noxy podaiesz tę nagłownieyszą, że mie||**(104 ctp.)**szczanie Wileńscy Oyca Boreckiego do miasta Wileńskiego na Metropolię wprowadzać mieli. O płochi rozumie z twoią przyczyną! Podobnaż to twa powieść do wierzenia? Nie wstyďte cię udawać to do ludzi za szczyrą prawdę, co się oycu Boreckiemu ni przez sen nie widziało? Mielście wszak y oyca Smotrzyskiego w Wilnie przed oczyma w monasterzu, iednak y tegoście udali, iakoby z kupą ludzi swowolnych kilkasetną Archiepiskopię Połocką zaiezdzał. Niemieliście inszego przewrotnicy do niewinności Boreckiego y Smotrzyskiego przystępu, a żeście ie oto tym swoim złym pokropili. Prożno tedy tey swey złości noxę, ktoreybyście zabiegaiąc ludzi trapić y mordować mieli w przyczynę bierzecie.

Zawieruchow tych, mowisz, wszystkich zły człowiek Smotrzyski był przyczyną y mieszczan Wileńskich do takich trundności przywiodł y do więtszych ieszcze przywiedzie. Ale to, miły Redargutorze, tszcze słowa y fałszywe: Smotrzyski nie z woyskiem siedzi w monasterzu Wileńskim Bratskim, ale z kilkanastą tylko braci zakonnikow, nie z armatą iaką, tylko z posochem. Coż z niego za zawieruchy? Mowisz czytay dziewiąty rozdział, a dowiesz się przez co ia tych zawieruchow na Smotrzyskiego dowodzą. Na to tobie

*) Luc. cap. 14.

**) Psal. 100.

***) Zon. in Imp: Constan. Filiii Leonis.

ociec Smotrzyski tak odpowiada: gdybyś był między prawdę fałszu nie zamieszał, wszystko by to ogułem, czymeś o nim ten dziewiąty twoy rozdział natkał, przyznał. Ale że iest nieco od ciebie tak zdroźnie pawiedziane, że gdyby przystoyną odpowiedzią nie było zniesione reputaciy iego dobrej, u tych zwłaszcza, ktorych sława tylko uczciwych iego postępkow y zbawiennych iego w cerkwi Bożey prac, a nie y poważna w sprawach stałość zachodzi, szkodzić by mogło. Dla czego tych samych względem, taką na tę twoię powieść my za niego donosimy. Ociec |(105 ctp.) Smotrzyski, który młode lata swe, aż do lat męża, y tu w oyczyźnie y w cudzoziemskich kraiach na naukach wyzwolonych uczciwie przewiodł, gdy mu po kilorocznych dwornych zabawach miasto nieiakiemu odetchu po prochu szkolnym przeżytych, żywot postanowić y przez tak wiele lat zbieranego studiorum sprzętu w pożytek swoy y bliźnich przychodziło,—miał to w ustawicznym przedsięwzięciu, aby nie pierwey do zakonu mniskiego (do ktorego od lat niemal dziecinnych ochotną duszę miał) wstąpił, ażby o namierzonym w rozroznionej braci (bo go to wielce po wszystkie czasy trapiło) obudwu stron celu wziął wiadomość pewną: swej strony takowego celu niewiadom nie był; drugiej strony był niewiadom, y gdy mu już to święte przedsięwzięcie stanu zakonniczego skutkiem wypełnić do zamysłu przychodziło, do Wilna przyjechał y do monasteru naszego Wileńskiego wstąpił, aby się w nim y swej do zakonu tego sposobności y naszemu pożyciu przytomy przez iaki czas (iako to zwyczaj monasterski niesie) bez przyodzienia przypatrzył. Gdzie od wszelkich tegoświeatnich zabaw uwolniony mieszkając, do wzięcia wiadomości od przeciwney strony namierzonego w ich przedsięwzięciu celu, umysł skłonił; zaczym takowych sposobow szukał, aby y im do niego, y iemu do nich chodzenie y z sobą rozmowa od starszego (ktorego woli y władzy iako posłusznik podlegał) była pozwolona. Co łącno otrzymawszy, tak wiele razow był nawiedzany od strony przeciwney z młodszych, wiedząc to sami dobrze: gdzie y z nim y z błogosł. pamięci przodkiem iego, Archimandritem naszym, bywała im rozmowa duchowna częsta. A że mu nie do młodzieży w tym przedsięwzięciu był intent, która go w tym, w czym on potrzebował,

pewnym uwiadomieniem sprawić nie mogła. Widział się z xiedzem Ruckim dwa ra||(106 ctp.)zy, z trzeciego conductaminu, że się x. Rucki nie stawiał, widział się z x. Iosaphatem y Kreuzą. Po ktore trzykrotnie z tymi osobami widanie się, znosił się z niemi, nie iakoby sam, iako udaie Redargutor, przyść y gromadę swoię mógł przywieść do zgody z niemi, ale coby za cel był uniey, y iak się w niey wiara wyznania naszego Wschodniëgo, ieśliby do zupełney wszytkiemu narodowi naszemu Ruskiemu przyszło, cało ostać może: ponieważ bez Patriarchi, ktorędy siękolwiek ta unia obroci, wszelako hakiem się ku nam stawi. A z iakich przyczyn, pomnieć mogą. Okazywał im zniewagę y od swych y od naszych, okazywał niszczenie przez nie y przez ich unię wyznawcow ich, że się całemi domami z uniey do Rzymskiego kościoła unitowie przenoszą; że cerkwie po majątnościach PP. Rzymian na kościoły się przemieniaią; że z Ruskiej religiey do Rzymskiej przystępować wolno, a z Rzymskiej do Ruskiej zakazano; że was z Ruskich miast wyciskają, tam szkoły swoje zakładają, gdzieby wasze unickie mieć miały, y tym podobne. O tym było oycu Smotrzyskiemu z niemi za po trzykrotnym tym z starszymi widaniem się rozmowa. A co się zbawienia dotyczy wyznawcow wiary Rzymskiej, mógł to bezpiecznie rzec, że defectus fidei non excessus condemnat; a zatym, kto to od niego słyszał, to co się iemu podobało, według swego pożądanja inferować mógł. Ile zaś do disputaciey, o tę publiczną wszytkiej naszej stronie z stroną przeciwną, bez żadnego przymieszania się PP. Rzymian była namowa, ale gdy przyszło do sędziego tey disputaciey y między samymi sobą rada zdrowa nie była naleziona, o którą gdy przed się instantia była czyniona, taki respons od nas na piśmie im był podany.

||(107 ctp.) Przyczyny, dla ktorych w Disputacie na ten czas udawać nie możemy.

Pierwsza, ktorey zażył in simili causa św. Ambroży, iż sędziow z swej strony należnych y sposobnych niewidzimy. Bo co się tknie świeckich, ci, iako tamże św. Ambroży pisze, o tajemnicach wiary sądzić y duchownych ludzi mistrzami być nie mogą. A co się tknie

przełożonych duchownych, to iest Metropolity y Władykow, o tych nie tylko my, ale y wszytka Rzeczpospolita Krola Iego M. y stanow seymowi należących od lat dwudziestu prosi, abyśmy ich według praw, y swiebod, y zwyczaïow starodawnych, otrzymać mogli.

Druga, iż końca tey mowy szczęśliwego upatrzeć nie możemy, a to nie prze defect prawdy z naszej strony, iedno częścią prze większą w rzeczach świetskich strony przeciwney potęgę, na którą czasow swych prawosławni poglądaiąc, do cesarza Konstantinopolskiego Leona Armena pisząc, mowią: „My o tym disputować y tego za wątpliwość mieć niechcemy, co z podania cerkwie mamy y co na soborach powszechnych iest stwierdzono, y też wiemy cesarzu, że ci, ktorych z nami zwieść chcesz, wygraią, gdy im ty pomagasz, a nas mocą przyciskać będziesz. Bo nam, iak zechcesz, milczeć rozkazesz.“ *) Częścią też prze zwykły ich z nami obchodzenia się w takim razie sposob, ktorym nie tylko do przyięcia pokazowaney sobie prawdy niepochoptnemiesie stawia, ale y do większey nienawiści y niesnasek powod ztąd brać zwyli.

Nad to: chociaźby y tych, ktore się wspomniały, consyderacij nie było, tedy iednak byśmy tego uczynić nie mogli bez wiadomości y pozwolenia starszych w du||**(108 ctp.)** chowieństwie naszych, to iest Patriarchow, tak się bowiem y przed laty święci przodkowie naszy w takich instancjach strony przeciwney wymawiać byli zwykli, iako o tym Theodorus Studita do cesarza Michayła III., ktory stronę prawosławnych z inowiercami na disputacyę zwieść usiłował, pisząc, mowi: „Cerkiew swoię Pan Bog rządzić kazał Apostołom, Prorokom, Ewangelistom, pasterzom, y uczycielom, a nie Krolom.“ **) Taki tedy ile do disputaciey respons stronie przeciwney był od nas podany.

Co się dotyczy Theses o pochodzeniu Ducha S. były, y są exercitium oyca Smotrzyskiego scholasticum,—nie na disputacyę, ale na uważenie ich zebrane y napisane: ma on tego z ustawicznych swych lucubracij wiele. Z ktorych że y przeciwna strona użyła co, wolno to iey było. Widział ie abowiem ociec Smotrzyski być potężne, a

*) Bar: in anno 513. Nice: lib. 15. cap. 3.

**) Bar: in anno 823.

przeciwney strony własne; widział ie też zaraz y barzo corrupte zażyte, mimo wole y sens doktorow świętych, indzie w słowiech, indzie w punktach, indzie w przekładzie z Graeckiego na Laciński: aby stąd iaśniey prawda okazała staneła, gdyby y te Theses w swey corrupteli były poznane y zniesione. Niech się przypatrzy Redargutor iak wra trzecia propositia u Kreuzy corruptelami, gdzie miasto Graeckiego τὸ ἐκπέμπειν położono spiratio z Athanaziusza ś. A co z Grzegorza Nisseńskiego przywodzi się distinctio personarum ratione originis, Filii ad Patrem, Spiritus S. ad Filium: punctem tego ś. sententiae porwawszy, który tę distinctią kładzie ratione originis Filii et Spiritus S. ad Patrem, huius ratione processionis, illius ratione generationis. Toż widzieć mają y w Damascenie, tamże przywiedzionym, gdzie ten ś. doctor rzekszy: **¶(109 ctp.)** διαφοράν κατὰ τὸ αὐτὸν καὶ αἰτιατὸν, nawodzi mało niżej: εἰς ἓν αἰτιατὸν ὅτι καὶ πνεύματος ἀναφερομένων. Niech obaczy skąd y owa propositia piąta, spiratio activa tam Paṛi quam Filio advenit, iam constitutis in esse personae, którą ś. Athanaziuszowi omylnie przypisano. Położylibyśmy tego więcey, ale y czas y occasya nam tego nie pozwala. Niech się sami bliżey temu przypatrzą. Co od oyca Smotrzyskiego podane mają, a obaczą, w iaki koniec im są od niego podane. To tedy y początek y koniec znoszenia się z niemi oyca Smotrzyskiego. Skądże mu ten mędrela iak mało wyszey rozruchy, tak tu teraz apostazyę przypisuie? Stąd, że z iego starszymi o tym namowę czynił y pokazował, iż bez Patriarchi naszego Konstantinopolskiego unia żadnym sposobem poważnie stanąć trwała y nam pożyteczną cerkwi Ruskiey być nie może? iakoż tak iest.

A co przypominając uczciwe męże narodu naszego Ruskiego, którzy munimenta miłości swey ku Bogu y wierze iego ś. w cerkwi naszej Ruskiey po sile swey na wsparcie różnych sektarzow zostawili: przypominasz Gerasima Popa y mienisz go być oycem Smotrzyskiego. O licemirny Rusinie! rozumiesz, żeś to miał zawstydzic y obelżyć Smotrzyskiego, synem go Popowskim być powiedziawszy, gdy przez to raczey małżeństwu Presbyterskiemu przymawiasz. Za iedno dobro, miedzy inszemi uczciwego urodzenia swego dobry ważył by to sobie ociec Smotrzyski, by się był z męża na służbę

Bożą wydzielonego urodził. Ale ponieważś ty to ku wzgardzie iego powiedział, niewadzi, żeć w tym od prawdy omyłkę zadamy. W lochu kto siedząc, możesz słuszenie rzec: słońce nie świeci, że on go nie widzi? że tobie pokątnemu człowiekowi wysokich cnot mąż ten niewiadomy? mąż na swej szła||(110 ctp.)checkiey poważności co szkodować? Znało Gerasima Daniłowicza Smotrzyskiego Podole, ktore y rodziło go, y wychowało, y grodskim pisarzem Kamienieckim za trzech starostow Kamienieckich miało. Znała Wołyn, gdzie od ś. pamięci Iasnie oświeconego Xiążęcia Ostrożskiego, Woiewody Kiiowskiego, przy swym ziemianskim na Podolu szpłachciku niepogardzoną maietnością w Konstantynowskim trakcie opatrzoną mieszkał. Ten wielki swego czasu w Ruskim narodzie mąż, widząc nachyloną do upadku cerkiew naszą Ruską prze prostotę y hrubiaństwo tych, którym mądrym być należało y uchonym, zostawił muniment swoj wiczoney pamięci godny: przełożonym go Ruskiey cerkwie wszystkim samą rzeczą, choć iednemu z nich imiennie dedicowawszy, potym y drugi, y trzeci. Nic za łaską Bożą haeretice, tylko pie, orthodoxe, catholice. To na tym mieyscu za occasiã, od Redargutora podaną, o Smotrzyskim naszym.

A co, chcąc zbyć Redargutor szłuszenie nabytego apostaty imienia, wyprawnie się, iak skurat na ogniu. „Odstępstwo, mowi, od wiary nam przypisano być nie może, bo my publice et privatim zawsze declaruiemy się z tym, że święte sobory powszechnę y po-miestne przyimuiemy, oycow śś. Graeckich nauki słuchamy, y tak wierzymy, iako oni uczyli“, et caet.—Syn marnotrawny, poki się wałęsał po swej woli, był oycu swemu synem, ale marnotrawnym. Przy-imuiecie wy y sobory, ale poki wam są pomysli. Zaż się przeciw powszechnym wtoremu, czwartemu y szostemu nie protestuiecie? Ieśli nie, tedy iesteśmy za łaską Bożą swoi, y naprasno się roznimy. Ieśliż się protestuiecie, to obłudnie mowicie, abyście wszystkie sobory przyimowali, y iesteście stąd apostaty; oycow śś. Wschodnich nauki słuchacie, ale ie na swe kopyto przez expurgatorioś indices przerobiwszy. ||(111 ctp.) Tak wierzycie, iako oni uczyli, ale z czystey y iedynotney ich wiary dziwowisk niesłychanych nadziaławszy, inaczey publice wyznawacie, używacie y uczycie, a inaczey privatim. Publice abo-wiem przy każdej liturgiey wyznawacie, że Duch Ś. pochodzi od

Oyca, a privatim y od Syna. Publice sami używacie w sakramencie Eucharystiey ś. kwaśnego chleba, a privatim używacie przasnika. Publice tajemnice ciała y krwi Pańskiej pod dwiema osobami żywacie, a privatim pod iedną osobą. Publice na on czas duszom zesłłym pocieszenia prosicie, gdy przyidzie Pan sądzić żywych y umarłych, a privatim przez ogień ie in instanti czyścicie. Publice tegdy oddać się mieć każdemu według uczynkow zupełnie, gdy przyidzie Syn człowieczy w sławie Oyca swojego z Aniołami świętymi wyznawacie, a privatim iuż zaraz oddane być pobożnym Królestwo niebieskie, a grzesznym piekło. Publice troiakiem w wodzie pogrążeniem chrzciecie, a privatim iednym. Publice Chrismę ś. zaraz po crzcie obchodzicie, a privatim ią na dorosłe lata odkładacie. Publice wy czerncy mięsa nieiadacie, a privatim *ho, ho!* Publice kalendarz stary obchodzicie, a privatim nowy. Publice „Wesel się Syonie, ś. Matko cerkwiam,” śpiewacie, a privatim Rzym Matką cerkwiam być wyznawacie. Tak tedy wy oycow śś. Wschodnich nauki słuchacie, tych y tym podobnych cerkwi swej dziwowisk nadziaławszy. Na ktore pogladaiąc, nie nasze, iako Redargutor udaie, ale waszy unitowie tyle wiar sobie narobili, ile głów. Wiele takich iest, co u Rzymian się spowiadaia, a sakramentem ich Eucharystiey, za nie zupełny go maiąc, pogardzaia. Niektory wszystko Rzymskie chwałą, a pochodzenia Ducha Ś. y od Syna nie przyimuią. Niektorzy u Rzymian wszystką duszą, a w uniey tylko pro forma ciałem. Są y tacy, ktorzy wszystko |(112 **срп.**) Rzymskie gania, iedno posłuszeństwo chwałą. Zapytacieli nas kto taki, palcem ie wam ukażemy. Szłuszenie tedy z tych y z tym podobnych monstr, w cerkwi Ruskiej nigdy niesłychanych, prze odstępstwo od ś. Konstantinopolskiej stolice wami wyległych, apostasia wam bywa przywłaszczona, szłuszenie y wy słyniecie apostatami.

Co o religiey merè Graeckiey Redargutor w dziewiątym rozdziele tym wyprawuie ciebie, miłościwy y łaskawy czytelniku, do odpowiedzi naszej na czwarty y piąty iego rozdział odsyłamy, gdzie za pomocą Bożą pokazaliśmy, że to merè nas wyraża, ktorym się ni przez wywody nazwisk ritus Graeckiego, religiey Graeckiey, nabożeństwa Wschodniego okazować nie potrzeba. Bo maiąc to wszystko

wcale, skoro ukażemy apostatom naszym, że te nazwiska y przed odstępstwem ich od Krolow Ich M. Polskich nam Rusi były przypisowane. Natychmiast y to stanie, że te nazwiska nie im świeżo wynikłym, ale nam, ktorzy się od samego chrztu y praw naszych początku ludzmi relligiey Graeckiey tytułuiemy, kiedy ieszcze tey takiej uniey było pusto.

A co w dziewiątym ku końcu, a w dziesiątym na początku ten Redargutor o rozsiewaniu od nas kłamliwych nowin wyprawuie: y my ie zaiste kłamliwemi nazywamy, bo kłamliwie się nam przypisuią. Nigdy tego Redargutor nie dowiedzie, aby przyjazd do Wilna oycy Boreckiego przez nas z kathedry głoszony był. Umiecie wy y sami złe nowiny knować y bez nas, choć to wrzkomo nam pocieszne, aby tym bardziey napotym nam szkodziły, takieście wy y to zmyślili y udali, iakoby ociec Borecki do Wilna na Metropolię, a ociec Smotrzyski do Połocka na Archiepiskopię przysposobiwszy sobie gultaystwa naiezdziac mieli, a tości **¶(113 ctp.)** rzkomo naszemu ludowi prostemu rzecz wdzieczną czynili, ale osobam tym bardzo szkodliwą: bo za tym waszym kłamliwey nowiny tey rozsianiem y udaniem y do takich na nie uniwersałow przyszło. Toż czynicie y teraz, gdy iuż nie tylko słownie, ale y na piśmie oto tym przez druk kłamliwie nas udaiecie, iakobyś my concens Krola Iego M. na Episkopstwa, na piśmie nam dany, głosić mieli: nigdy y tego nie dowiedziecie, wasze to są płonne commenta; a to w ten koniec, abyście nam na łasce Krola Iego M., Pana naszego M., bardziey zaszkodzili. Ktoż tych waszych złośliwych przebiegow nie wie? Wybornie tu sobie przypisać możesz: ile chytrkow, tyle mędrkow. Zmyslacie y to opacznie na nas, aby od nas miało się roznieść, ieśli się kiedy roznosiło, co o rozposażeniu przełożonych waszych po przeszłym seymie y o zamysle przeniesienia się do Rzymskiego nabożeństwa wielkiej części swoich piszecie. Niech tak będzie, że te nowiny, iako prawicie (niech od nas iednak rozniesione ieśli były), wielka część waszych do przeniesienia się od was poruszyli byli; pytamy teraz: gdy iuż wasza gora, wasza wygrana, wasze triumphy, co w tym, że iak pław od was ich płynie? Zeście się iuż niemal tylko z Mazurami y z Prusakami, ktorycheście naczernczyli zostali? Y terazże ich na-

sze nowiny od was wystraszaia? Miłość cerkwie Wschodniej, miłość nabożeństwa porządnego, miłość przyrodnego im posłuszeństwa, to w sercach ich sprawuie, że się zaś tam, skąd wyszli byli, przenoszą, nigdy wolnego sumnienia między wami mieć nie mogszy, gdzie ni o czym inszym pilniejsze rady, iako abyście nas ciemieżyli, a starożytność wywrocili.

Piszecie w dziesiątym swym rozdziele (że iuż przy Redargutorze y ze wszytkimi wami mowić nam lubo), „iż w Połocku za łaską Bożą, a staraniem się pa||(114 crp.)sterza tameyszego, do takiej doskonałości zewnętrzney y wnętrzney rzeczy były przyszły, że iuż ni naczym nie schodziło... et caet. Ale że Smotrzyski rozsłał uniersały swe po wszytkiej tamtej dioecesiey pełne iadu ku nam, pełne buntow przeciwko przełożonym naszym, przydawszy y czerncow, którzy te uniwersały roznosili; a sam osiadszy w Wilnie w monasterzu Brackim, tak hardzie sobie poczynął, iakoby Boga w niebie, krola y żadney zwierzchności duchowney y świecney na ziemi nie było. Publikował siebie Władyką, drugiego Metropolita... et caet. Popy, diakony nietylko do władcyctwa Połockiego, ale y do metropoliey, iako universalis Pastor, święcił... et caet. Iuż po publicaciey uniersałow Smotrzyski przed się omnia Episcopalia odprawował, iako y przed tym... et caet. A w Kiiowie co wasz mnie-many Metropolita Borecki kłocił? Urząd Krola Iego M. po miastach przybiia uniersały Krola Iego Miłości, aby go łapano, a on tamże przybiia swoje grozne, żeby popi do niego na sobor iachali. Iuż ieden sobor odprawował na popy w Kiiowie, drugi na szlachtę w Żytomierzu. A nie rebellia to?“—To wy albo ty, Redargutorze. Co się tedy oycy Boreckiego dotyczy, odpowiadać nie możemy: odlegli iesteśmy, coby się w Kiiowie działo o tych czasiech, nie wiemy; to iednak wiemy, że ten wysokiego baczenia mąż nic, coby nierzkać (iako ty plonnie udaiesz) na rebellie pochodziło, ale a ni na nay-mnieysze w oyczyźnie zamieszanie nie czyni. Mamy za to iest go, za łaską Bożą, że sam da o sobie przed kim będzie należało sprawę. Ilc do pokoiu, a potym niepokoju Połockiego, z ktorych ony przypisuiesz pasterzowi tameyszemu, a nie pokoy Smotrzyskiemu: o tym nie z nami rozmowa: PP. Połoczanie mają lata, sami za siebie

odpowiedzą. Mieli pokoy za Hiermana, ||(115 ctp.) bo był tylko cie-
niem w uniey: popow ni do czego nie przymuszał y owszem, gdy
się im na unię podpisować kazał, a protopopa miasta tego, Sołomon
imeniem, y drugi z nim uczynić tego niechcieli, poszarpał to, gdzie
się byli inszi podpisali, łzy puścił, tych popow, którzy się na unię
podpisali byli, strofował; a tych dwu stateczność pochwaliwszy,
protopopę sobie wziął za spowiednika, y tak trwał, iako wiadomi
powiadaia, aż do śmierci. Są listy, iak był od wielu napominan, aby
w uniey zostawał; on iednak z tym się zawzdy przed ludźmi decla-
rował, że tego, co uczynił, żałował. Mieli pokoy y za Gedeona Brol-
nickiego: ten publice to głosił, że mu mierziła unia, y listownie
miastom dioceesiey swoiey pod posłuszeństwem Patriarszym być po-
zwalał.

Co zaś za pokoy mieli, który ty tak bardzo wynosisz za tego
twego świętobliwego, iako gi mianujesz, pasterza, daia znać słowa,
ktoremi go P. P. Połoczanie witali, gdy do niego, miedzy inszemi,
to w głos mówili: Ieśli do nas nie z unią, iak Anioła Bo-
żego ciebie przyimniemy; ieśli z unią, iak przepast-
nika czuramy się. Taki pokoiu tego był początek, który trwał
po wszystkie te trzy lata, nie inakszy, w ustawicznych od mieszczan
przymowkach y niesnaskach, z którą się on po wszystkie te czasy
przed niemi taił, y posłuszeństwa Patriarszego iawnie nie zrzekał
się, aż gdy przyszło temu twemu złotu ad lydium lapidem otrzeć
się, tegdy go miedzią być P. P. Połoczanie doznali, nie z udania
uniwersałow iakichsi niebyłych, od Smotrzyskiego rozesłanych, iako
Redargutor fałszywie udaie, ale z oney przyczyny: po częstych roz-
mowach y wybadaniach z Władyką swoim P. P. mieszczanom Po-
łockim, gdy go zapewne wyrozumieć nie mogli, coby zacz był—
unit, lub prawosławny, — occasie do doświadczenia iego, przybycie
Oy(116 ctp.)ca Patriarchy Ierozolimskiego podało im, o którym oni
posłyszawszy co przednieyszy, nie tylko P. P. Połoczanie, ale y
P. P. Mohilewcy, do Władyki sli, oznaymili mu o przybyciu Patri-
arszim, prosili go, ieśli iest prawosławnym ich Biskupem, za iakiego
się udaie, aby z niemi na ich koscie Oyca Patriarcha nawiedził:
pozwoił, przyrzekł, rękę im na tym dał. Ucieszył ich przez tę swoje

obietnicę wswytkich: rozniosł się wyiadz Władycz do Oyca Patriarchi po wswytkim mieście, lud pospolity wswytek w radości, że się nie oszukał na Pasterzu prawosławnym. Ci, którzy mieli z nim iachać, o strugach (bo Dnieprem ku Kiiowu puścić się z namowy stało było) y o podrożnych potrzebach myśleli. O hoy! gdy przysło do skutku ręki daniem stwierdzonego słowa, aż moy Władyka przerzeczony dumy w miech: zalieciały go skądys inąd muchy, że mu głowę rozbrzukały y przedsięwzięcie rozdmuchały. Nie Smotrzyski tedy przez swoje iakie Uniwersały (iako ty niebylicę iakaś powiadasz) do ohydy y do iawnego okazania się tym, czym iest, Pasterza (iako gi ty mienisz) Połockiego P. P. Połoczanom y wswytkiey iego diocesey podał, ale oto ten iego podstępny postępek. Żywe sobie wswytko miasto, żywi y ci, którym to on był przyrzekł y ręki daniem stwierdził, przyznawaią y zaznaią. Nie wrzucaycież swoich nicostrożnych postępkuw (że nie rzeczemy podstępkuw) na ludzie niewinnych y na łasce im Pańskiej przez swe fałszywe commenta niechcieycie szkodzić. Sami zbrodnuiecie, a potym niewinnych domawiacie. Uniwersałow swych Ociec Smotrzyski żadnych nie rozsyłał. Pisał do P. P. Połoczan, ale resalutował, nie salutował. Był ten Oyca Smotrzyskiego list pokazowany Iego M. Panu Woiewodzie Połockiemu, był wożony dla pokazania y daley, w którym nie z tego za ła¹(117 ctp.) ską Bożą, co ty, Redargutorze, omylnie udaiesz. Pisywano z mieysca tego, na którym on Przełożonym iest, y przed tymi listy do szlachty y do mieszczan we wswytkie powiaty, którzy się im z listami swoimi pierwey praesentowali, a o rade y nauce, iaką duchowną prosili: niechrzczono iednak listow ich uniwersałami, ani rady nauki ich turbacyą. O czernce co przypominasz rozესłane: męczyłście wszak aż niemal do śmierci, w tegoż diocesey iednego czernca, zaż się przyznał od Oyca Smotrzyskiego być zesłanym? Ktozey krwie z rąk waszych Pan Bog poiskiwać będzie. A co udaiesz o oycu Smotrzyskim, iakoby Popy nie tylko do Władystwa Połockiego, ale y do Metropoliey poświęcał: wyiawszy, którzy na gruntach Brackich są, y zakonnikow, fałsz udaiesz.

Na to, że iuż po publicaciey uniwersałow Krola Iego Miłości ociec Smotrzyski służby Boże y insze Episcopalia odprawował: to,

a szczyrze iako nam sumnienie nasze iest miłe, powiadamy, żeśmy wiary tym uniwersałom nie dodawali, a to z tych przyczyn, że ich żaden prawny postępek nie uprzedził y namnieyszą literą o tym nam znać ni skąd nie dano. Y że co miasto, to inszey formy były: bo chociaż byli Ich Młść P.P. Senatorowie (iako mowi Redargutor) od Krola Iego Młści Pana naszego M. na to zesłani? My słyszeliśmy o bytności Ich Młści w Wilnie, ale w iaki by koniec, wiedziecieśmy nie mogli. Co więtsze? Prawie pod samy ten czas oddany był do monastera naszego list, inie y tytuł Iaśnie Wielmożnego Iego M. Kanclerza Lith. na samym wierzchu we wnątrz noszący, na kształt uniwersału do oyca Smotrzyskiego pisany o tym, aby się po dzierzawach y maietnościach Iego M. Popow poświęcać nie ważył, któremu gdyś my się z wielą na [(117 ctp.) ten czas na Trybunał przybyłych ludzi zacnych przypatrowali, postrzegliśmy świeże pisanie, postrzegli stylum y rapturę czerncow od Ś. Troycy. Co trzeciego, pieczęć Iego M. od inszego listu oddartą y we wnątrz quadratem przylepioną postrzegliśmy. Staliśmy z tym listem do Gospodarza Kamienicy Iego M. Pana Cancierzowey, przez ktorego był ten list do monastera naszego w ręce presbyterowi iednemu podany: przyznał przed woznym y szlachtą, że ia przysłany do mnie od Iego M. Pana Kanclerza, P. mego M., fastykuł listow odniósł do morastera Ś. Troycy, gdzie y należał, skąd potym do mnie ten list był przysłany y abym go do monastera Ś. Ducha oddał roskazany byłem, com ia y uczynił. Te tedy wasze apostatów naszych, pod ten strapionych nas ciężki czas, igruszki sprawiły, żeśmy y uniwersałom Kr. Iego M., Pana naszego M., wiary nie dodawali. Maiąc przeto was y lewem y prawem per fas et nefas na nas surowie następujących głównych nieprzyacioł, ktorzyście nam wszelką pociechę oraz byli odzieli, y strachi aż ku śmierci zadali, byśmy się ieszcze duchowney w służbie Bożey, ktorey nam zayzrzycie, uciechy byli puścili, żywobyśmy się pogrześć dać musieli.

Nimeś tedy to Redargutorze miał był o mężach uczciwych w ohydę na świat podać, miałeś był owo Phalerii pierwey przeczytać: Mendaces tantum lucri habere, quod eis ne vera quidem dicentibus deinceps fides abhibeatur. Niemać zatym wiara być dana y w tym,

co ku końcu dziesiątego rozdziału mówisz, że „działki beze chrztu, a dorośli bez świętości Ciała y Krwie Pańskiej umierają, że bez małżeństwa żyją: wasz Smotrzyski tak rozkazał w Połocku,” et caet. Potwarz to na Smotrzyskiego czynią, to P.P. Połączanie przykładem innych miast, które od waszych Popow sacramentow za(119 ctp.) żywać nie chcą przy obywatelach Państw tych stanu szlacheckiego Krola Iego M. zdawna o to proszą, abo to in czynić według Religiey ich wolno było: y w roku 1607 Constitucyą warowane w tym upewnienie od Krola Iego M., Pana swego M., odnieśli. Temu podobne y owo, co tamże mówisz, że żadne miasto bez cerkwi otworzonych y nabożeństwa nie iest. Sąć w tych miastach y kościoły otrworzone, ale my o otworzenie naszego nabożeństwa cerkwi prosimy, które w Mohilewie y w Orszy od lat trzech stoją y podziśdzien popieczetowane.

Rodziałów Redargutorowych 11 y 12 nadpisy: Apostrophe do narodu ruskiego, że zły terazniejszy postępek Smotrzyskiego, a dobry iest postępek unitow.

O d p o w i e d ź.

Apostrophe do Narodu Ruskiego, że dobry starożytności iego postępek, a zły postępek unitow.

Ciebie, zacny narodzie Ruski, lub Redargutora w tey apostrophie collocatora obrać mamy uważamy: do ciebie iest nadpis, zaczym mowa nasza do ciebie też być miałaby, ale poniewaz w twej osobie z Redargutorem nam rozmowa, słuchaczem cię raczey zostawiamy, a s kimeśmy poczęli rozmawiać z tym y kończyć sądzimy. Dziw nas, Redargutorze, że tę sprawę, która się dziś toczy, Smotrzyskiemu, iakoby nad ludzie co między nami y starszemi naszymi mającemu przypisawszy, tak się aż nadder wielkim hrubianem popokazuiesz, iako byś ni praw w oyczyźnie nie świadom, ni powinności człowieka dobrego niewiadom, ni władzy naywyższej (120 ctp.) zwierzchności nad nami y wami nie czuł. Vix enim, aut ne vix quidem vel nobile, vel honestum w tym rozdziale sapis. Wiedzieć

masz o tym pewnie, że co się dziś w cerkwi naszego narodu Ruskiego posłuszeństwa Wchodniego dzieje, nie ludzkiemu przemysłowi być przypisowano, tylko samego Boga. Ktoż tu Patriarchę z Ieruzalem zwiodł, jeśli nie Bog? któremu zdarzył naleść łaskę poki tu był przed oblicznością Pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana naszego M., y u Przeoświeconego Iego Krol. Miłości Senatu, a osobliwie duchownego, iedno sam Pan Bog? Ieszcze Smotrzycki był w Wilnie y nie słyszał ieszcze o przybyciu Patriarszym (bo ledwie dziesiątey niedzieli po przybyciu iego pewną wiadomość wziął), a iuż głos ludzki, a zatym y głos Boży, Metropolita nominował y Władyk: Smotrzycki tam ni na myśli. Aż gdy mu z roskazania starszego (któremu samemu obłożna choroba nie dopuściła) nawiedzić Oyca Patriarcha przyszło, to, co z roskazania musiał, uczynił. Bogu tedy raczey to wszystko, iakośmy powiedzieli, ma być przypisano, nie Smotrzyckiemu, nie człowiekowi. Ten gdzie chce, ustępuje tam porządek przyrodzony, ustępują rady ludzkie, nie przeszkodzi temu żadna złość ni ludzka, ni szatańska. Sprawić raczył ten sam nie doścignionym nami przemysłem swoim rzecz zbawienną, bez ktorey my iuż daley żyć nie mogli: nie ku zaturbowaniu oyczyzny naszej, ale ku wniesieniu w nie pożądanego pokoju, a świętym y poważnym szrodek tym, przez ktory ten miły pokoy stał w oyczyźnie naszej przez lat sześć set. Do uspokojenia relligiey Graeckiey nigdy poważnieyszy szrodek dać się nie mógł, iako mieć duchowne przełożenstwo relligiey Graeckiey. Gdakać kapłan na piskłeta, gdy ie wodząc ziarnko naydzie, ale ich pod się zagarnywać y skrzydłami obeymować nie u! (121 стр.)mie: bo ich nad niemi nie rozpościerał, tak więc kokosz wylegając ie czynić zwykła; zaczym one na wodze swe skacząc, na grzbiecie ich pokoiu y bezpieczeństwa szukaia. Duchownemić wy Ruskiemi, iako się mienicie, ale piskłety tymi duszami ludzkimi, ktore wodzicie, nie boleliście, zaczym gdy wy skrzydłami swemi ich nie ogarnywacie, one na grzbiety wasze skaczą y stają się ptastwu podniebiesnemu połowem.

Tumultow z sprawy tey Boskiey my się nie spodziewamy, skoro sprawiedliwość święta każdemu z swego się cieszyć wyrok uczyni. Iedne prawo oboi mamy, iedney władzy podlegamy; nie pozwolili to

naszym duchownych nastąpić, znosimy cierpliwie: każe wam też ustąpić, y nieradzi musicie, bez żadnego tumultu, bez żadnego krwie rozlania, którym grożisz. O gwałcie strona nasza nie myśli, Panu Bogu to y sprawiedliwemu Krola Iego M., Pana swego M., dekretowi porucza. Nauczyliśmy się my w cerkwi Bożej cierpieć gwałt, a nie czynić.

Lwiąt y lwow waszych nie lękamy się, mamy na nie za łaską Bożą Daniele: zauszcza ie; mamy y mieszkańce Iordanu, którzy im te od was zabite za paznokty głogowe oście powyбираią, a powolnemi ie sobie y do pastwy osiołkow naszych sposobnemi, za pomocą Bożą, uczynią.

Rugowania naszych od Rady mieyskiej, y z cechów, y od wolści,—prawo nie dopuści. Niemasz abowiem tak rozumieć, że za upadłą waszą unią y prawa w oyczyźnie naszej y sprawiedliwość świętą upaść mają. Terenciuszow dureń Thraso tak to rozumiał, że za upadłym im y niebo upaść miało. Weyrzy ieno w prawa miasta tu-teyszego Wileńskiego, ieśli nie zarowno ludziom relligiey Greckiey y Rzymskiej we wszyt(122 ctp.)kim, iak do magistratu tak do wolności kupieckich y cechowych, służą: a tegdy nadane, kiedy wszytka Ruś pod posłuszeństwem Patriarszym była. Y gdzie by się stać miało, iak ty prawisz, nie byłoby to uspokoić Ruś, ale rospokoić, banitami ią y wygnańcami z oyczyzny uczynić. Oddałaby to Litwā Ruskiemu narodowi tak czyście, a Polska Graeckiemu (od których za łaską Bożą wiary chrześcijańskiej śwatością napierwey oświecone są, iako się dowodnie w odpowiedzi na rozdział szesty pokazało) iak zły syn dobrej matce za ucziwe wychowanie noż w serce iej wraziwszy. Zaczyn słuszenie się tu na tym mieyscu przypomnieć to może, coś powiedział: „non sunt facienda mala, ut eveniat bona,” bo y my z Pawłem św. tak rozumiemy. Płocheby to uspokojenie Rusi: przywrocić im według praw ich relligię, a potym prawa odiać. A któżby się tak marnego poradcy usłuchał? Zaż w senacie rozumiesz, iako w convencie? Praw tam y wolności postrzegają, rzekłbym iako oka, ale iako dusze swojey. Zaż to nie Ruskie prawo, gdzie Krol Polski mowić raczy: „przyimuiemy narody Ruskie, iakie rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi,

wszystkich stanow każdego według zawołania swego, stanu, dostojenstwa y obeścia, wszelkich przywileiow, wolności, swobod Krolestwa Polskiego, tak iako inni wszyscy obywatele Korony Polskiej, zarownie używać znaydujemy y czynimy.“ *) To nasze Ruskie prawo, a nadane tegdy, kiedy wszytka ogółem Ruś pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego była, kiedyśmy mieli Metropolite Ione Protasowicza, od Metrophana, Patriarchi Konstantinopolskiego, poświęconego. Komuż ta ławica Ratuszna właśnie należy? Ukażcie wam należeć choć iednym słowem; a my ukazniemy, gdzie Krol Polski y Wielkie Xiąże Lithew. tak mowi: „My Hospodar, Krol (123 ctp.) Polski y Wielkie Xiąże Lith. ustanawiamy w mieście naszym Wileńskim dwadzieścia y cztery Radziec, a dwunastu Burmistrzow: połowina tych Radziec y Burmistrzow zakonu Rzymskiego, a połowina zakonu Graeckiego, tak iako obudwum zakonom prawo Magdeburskie iest dane. A na każdy rok dwa Burmistrzy: ieden Rzymskiego zakonu, a drugi Graeckiego; a cztery Radcy, dwa Graeckiego, a dwa Rzymskiego siedzącymi mają być.“ — A to iest prawo nasze Ruskie mieyskie, ktore naszym być dowodzimy, iż tegdy iest Rusi nadane, kiedy wszytka Ruś pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego była. Ukażcież wy swoje, za którym narod nasz Ruski, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, od prawa tego oddalony mog być rozumiecie? Przez gwałt? to nie prawo; tego też wam ta zwierzchność nie dopuści, ktora iest strożem praw, swobod y wolności naszych. Zaczyn diu deliberowana ta u narodu naszego sprawa y cito wykonana: pomnieć na wieczność praw swoich y ich swobodnie używać tak świejskich, iako y duchownych, ktore, komu degradacie ukazują, próżno się pnie: ieśli wam w potęgę nadzieia, nam w sprawiedliwą. Miała by się też to nie degradacia (bo hrubie tak) rozumieć, ale dobrowolne ustąpienie.

Dwunasty rozdział, w którym o dobrym swym postępku prawie, na dwie części rozdzieliwszy: pierwszą znosić było by nie in-sze, tylko zapasy z Rzymskim kościołem chodzić, który nam albo mało, albo nie niewinen. O którym radziłyśmy nie, nad dobre słowo.

*) Przywilej Zyg. I. w Constit. pag. 64.

W drugiey części, cobyśmy w was ganili, nie naydujemy, wyiawszy, że to, na czym kolwiek siły swe ronicie, ku zniszczeniu nazwiska y sławy narodu Ruzkiego czynicie. Mówimy iednak, czym na poważniejszym tę sprawę naszą konczyć rozumiemy, że y długo antecessorowie waszi deliberowali [(124 ctp.) by byli, y cito byliby uczynili, by do tey swey deliberaciey tego byli wezwali, który sprawiedliwym wyrokiem, według Boskiego y ludzkiego prawa, excludowany z niey nie miał być. By y naylepszy synowie naygorszego oycy, w złości go iakiey posoczywszy, nie napomniawszy go pierwey pokornie synowsko, nie oznaymiwszy mu o tym, że cie zaniechamy, ieśli tego nie poprzestaniesz, bo nam wstyd czynisz, ieśli go ty nie widzisz, lub on niedbasz, my y widzimy y dbamy: prosto tak opuścili, a ku wietszey iego zniewadze y wzgardzie naśmiewali by się z niego, występek iego głosili y urągali,—zażby z powinności dobrych synow nie wystąpili? Nierzecze tego inaczey dobry nikt. Daliz antecessorowie waszi choć iedną literą oycu swemu, Patriarsie Konstantinopolskiemu, o tey swey trzyletney, iako mowicie, deliberaciey wiedzieć? Wzywali go synowsko ku niey? Przelożyli mu przyszyne, dla ktorey przy nim być nie mogli? Prosili, aby złości tey, którą by w niem widzieli, poniechał? Oznaymili mu, że go za Oycy mieć nie chcieli, ieśliby on tego złego, ktoreby się w nim ganiło, nie przestał, że go mieli zaniechać, opuścić y za Oycy nie znać? Nic z tego. Zaczym, choć długo deliberowali y rychło uczynili, złe deliberowali y złe uczynili.

Wiemy to, że y Bulgarski, y Serbski, y Illiricki, y Iberski sui iuris są Patriarchowie, y Moskiewski piąty: ale tamci cztery specjalne swe prawa zdawna mają; a Moskiewskiemu być takim Ieremiasz, ś. pamięci Patriarcha Konstantinopolski, pozwolił y prawo dał. Co żeby się stać nie mogło, nie przemy; ale cum licentia, cum venia, z poczczeniem oycy, z poszanowaniem dobrodzieia, ktoremu *aquivalens*, nigdybyście poważniejszego naprzystoyniey oddać nie mogli, iako gdybyście od siebie go nie oddaliwszy, przez siebie [(125 ctp.) y temu iego złączyli, komubyście go złączonym być rzecz zbawienną upatrywali. Że on by na to nie pozwolił, mówić nie możecie: boście y namnieyszym zachodem tego nie tentowali. Klery-

kowie świejscy tam wazą tegdy, gdy o rzecz prywatną iaką idzie: publiczne idą swym torem. Wielkie nasze Państwo, szerokie Episkopstwa; ma się uważny człowiek na co oglądać, nie uważnymi pogardzić w naszej zostaje władzy. A zatym, nie zawarłyby się były wrota ucieczki do miłej oyczyzny naszej zniewolonemu naszemu miłemu Oycowi, iak nie są zawarte do Moskwy, choć im swego Patriarchę mieć pozwolił. Ritus nasze Graeckie iakoby naturaliter tego po was potrzebuia, abyście się od Graekow byli nie odłączali.

Co gdybysię tak było stało, byście y nakrotcey deliberowali, długo byście byli deliberowali, y dobrze, choć nierychło uczynili. Nie byłoby w miłej oyczyźnie naszej tych zawieruchow, nie byłoby w iednym y tymże narodzie Ruskim takowych niesnasek, nabożeństwa zostawałyby iednakie, chwała Boża w cerkwiach naszych Ruskich mnożyłaby się, szkołyby kwitnęły, xięgi cerkiewne zostalyby sprawione, Hirmologia ad concinnitatem textus simul et vocis byłyby przywiedzione, melibyśmy swoy własny Kathechism, melibyśmy swoje własne y Postille. Nie iak dziś się z różnych nie naszych biedny narod nasz Ruski potruł y truie. Coenobia z własności swey wyrodzone, byłyby do swey kluby przywiedzione. Teraz wszystko to w prochu y w wielkim zaniedbaniu, y musi być: my przed wami, wy nie możecie przed nami. W ten czas obie ręce czyste z doświadczenia być obaczamy, gdy iedna drugą omywa, gdy duchowni świeckim, a świejscy duchownym w rozszырzeniu chwały imienia Bożego pomagają. Możecь |(126 стр.) się z nich każda w wodzie omoczyć y ogrążyć, ale się nie omyie, y owszem barzey się zabrudzi: czemu strzeż, Chryste Panie, nie stać się y z nami. Bo co przypominacie o swej setnicy, ktorych na nas, lub raczey na swoy narod wychowywacie: nie iuż to amen. Z dziesiątek ich umrze, niż przyidą do roboty; z dziesiątek mogą być niestatkami, ktorzy wam barzieszko szkodzić będą, niż pomagać; z dziesiątek do uczenia inszych niesposobnymi; z dziesiątek rozpustnemi: co wiecie, ieśli się iaki dziesiątek y nam nie dostanie. Owo zgoła wszystko te ieszcze słoma, nie chleb; a narod nasz Ruski iuż zdycha od głodu, iuż się truie, chwytając się miasto karmi za truciznę. Tam to się nierychło stanie, a owego narod nasz Ruski dziś potrzebuie.

Co wietsza potrzeba nam y na Christa Pana, który w słowie swoich iest prawdziwy, z wielką pilnością w tym razie poglądać mowiacego: „omnis domus divisa contra se non stabit.“ *) „Każdy dom, rozdwoiony przeciw sobie, nie ostoi się.“ Potrzeba, mowiemy, y na to poglądać, abyśmy rozdwoionego y rozroznionego przeciw sobie domu naszego do upadku nie przywiedli. Świecić ci się zdaiemy, ale kto się temu bliżey umie przypatrzeć, dogorywamy: y bać się potrzeba, aby te kaganczyki oba razem nie zgasły, abyśmy z obu stron, z wielką hańbą y z ostatnią dusze swej szkodą, o upadek ze wszystkim domem nie przyszli. Uważaycie teraz, serdeczny nasz Redargutorze, y Smotrzyskiego (ponieważci się iemu to przypisać podobąło) postępek y swoy, a obaczysz, że wy swoim postępkem takim, iakim idziecie, rychłey do upadku zacny nasz y wasz naród Ruski przywiedziecie, niż do powstania. Gwałt y mus, uniey nierzkąć nie sprawi, ale ani pomnoży. A że pokoiu cerkwi Pana Chrystusowey uprzeymie życzymy, miłości braterskiej ||(127 стр.) z wami serdecznie pragniemy, na znak tego iedynymi y tymiż słowy, ktoremiście wy swoię **Sowitą Winę** skończyli, my tę naszą **Verificatney Obronę** kończymy. Racz do tego, czego uprzeymie życzymy y czego serdecznie żądamy, oboiey nas stronie pomoc Christe Iezu, Odkupicielu nasz, kroluiący z Oycem y Duchem Świętym w wieczney y doskonałey iedności na wieki wiekow. Amen.

W mściam, swym miłościwym y łaskawym panom,
wszego dobra życzliwi słudzy y bogomodlcy.

*Zakonnicy monastera Bratskiego Wileńskiego, cerkwi Zeyścia
Świętego Ducha.*

Μία ζωῆς ἡμῶν ἐλπίς Ἰησοῦς ὁ Χριστός.

*) Matth. cap. 12.

„Sowita wina,“—сочиненіе изданное латино-уніятами
въ 1621 году. *)

Sowita wina, to iest odpis na script, Maiestat Krola Iego Mości, honor y reputatią ludzi zacnych, duchownych y świeckich obrażaiący, nazwany „Verificatia Niewinności,“ wydany od Zgromadzenia nowey cerkwie, nazwaney Ś. Ducha, przez oycę monastyra Wileńskiego Ś. Troycy, zakonu św. Basilego.

W druk podany w Wilnie, roku Pańskiego 1621.

PRZEDMOWA DO CZYTELNIKA.

|(Об. загл. л.) Zła iest grzeszyć, ale w grzechu trwać, bronić go, ukazować, że grzechem nie iest,—sowita iest wina. Tak czynią podszczepieńcy, na episkopstwa żywych episkopow, bez wiadomości y woli Krola I. M., przeciwko prawom y zwyczajom tey oyczyny, poświęciwszy się od tego, ktorego K. I. M. mianować raczy zdraycą R. P. y szpiegiem Cesarza Tureckiego, podczas niebezpieczney wojny od poganina na to Krolestwo podniesionej. A przecię wszystko to sobie mają za nic, y owszem chcą wmówić w ludzie, że się to od nich dobrze stało, y że winni co to gania, a winnieyszy, ktorzy Krolu I. M. donosili, zaczym K. I. M. nie tylko niema ich karać, ale powinien czynić dla nich to, co iest przeciw sumnieniu iego, przeciwko słuszności y prawu pisanemu, to iest, degradować Metropolitę, Władyki, a im dać w ręce te beneficia. To wszystko że tak iest, dowodzić niepotrzeba; bo sami się znają do tego, nie tylko w mowach prywatnych, ale w protestaciach publicznych, w

*) Предшествующее сочинение Оброна Verificatiey написано было православнымъ въ опроверженіе этого сочиненія.

pismach w [(2-й нѣхум. л.) druk podanych, a mianowicie w tym ostatnym, ktoremu tytuł dali **Verificatia niewinności**. Że się złe stało, dowodnie za pomocą Bożą ukażemy w tych rozdziałach po sobie idących, tym porządkiem:

1) Że się podawanie Krolewskie narusza, gdy się kto wprzód poświęci niż presentatją odzierzy

2) Że we Władystwach Ruskich zachowało się to, żeby przed poświęceniem presentatją brali. ✓

3) Że na dostoięńswa duchowne, głównieyszym sposobem podać Krol niż na beneficia.

4) Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca, oba- czywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego. ✓

5) Że Prawa y Constitucie wymowić ich nie mogą, iż się święcili od takiego.

6) Że się święcili na Władystwa niewakuiące, a iż Patryarcha Constantin: do kraioy Ruskich prawa niema, a Biskup Rzym-ski, prawem Bożym, pasterzem iest powszechnym wszytkiego chrześciaństwa, a zatym y Rusi. ✓

7) Krzywdy swoje przekładaia, ktore [(2 нѣх. л. об.) mienia mieć od nas w słowach.

8) Krzywdy, ktore mienia wrzkomo w rzeczy.

9) My też wypiszemy krzywdy, ktore ponosimy od nich w słowach.

10) Krzywdy, ktore ponosimy od nich w rzeczy samey.

11) Że Smotrzyckiego postępек niedobry.

12) Że unitow postępек dobry.

A iako oni swemu scriptowi taki dali tytuł, taki my authorowi iego: gdy się przypomnieć przyidzie, nie będziemy zwać odszczepieńcami, abo Nalewaykami (bo się dziś o prawdę gniewaią), ale Verificatormi. A wskoro to ukażemy co obiecuiemy, to iuż przy nich zostanie **sowita wina**, y dla tego temu scriptowi ten tytuł daiemy **Sowita Wina**; a iż spodziewali się podobno, że na ten script ich odpisać niemiano, nie położyli liczby, ani rozdziałow, ani listow, zaczym trudno było ichże samych cytować. Podpisaliśmy tedy sami liczbę z obu kart w książce ich dla snadnieyszego nalezienia temu, ktoby

czytając ten respons chciałby wiedzieć miejsca w samym scriptionie ich; dla tego każdy dla siebie uczynić to może, który taką książkę z tą naszą będzie chciał stosować.

||(1 ctp.) R O Z D Z I A Ł I.

Że się narusza prawo podawania, gdy się kto święci nie odzierżawszy praesentaciey.

Fundament, na którym Verificator wszystkie swe obrony, że nie obraził Maiestatu, święciwszy się u tamtego cudzoziemca bez praesentaciey Jego K. M. zasadza, ten iest: „dwie rzeczy są w episkopstwie: dostojenstwo y beneficium. Dostojenstwo y nominacia na nie, iest w ręku samych duchownych; beneficium zaś y podawanie na nie w ręku Krolewskich. Przez poświęcenie swoje wzięli oni pierwsze, do czego Krol Jego Mość nie miał nic; a drugiego brać nie chcą, aźby im od Krola Jego Mości dano było, u ktorego to w ręku iest.“ Tak dyskuruie Verificator.*) — Zburzywszy ten fundament, wszystko to co na nim klecił, walić się musi, który zburzemy, gdy pokażemy, że praesentacia ma uprzedzać poświęcenie a nie za nim iść, a ukażemy z ograniczenia nazwisk juris patronatus; nazwiska bowiem, ile takie, ktore dane bywają od ludzi mądrych, wyrażają istność rzeczy; powtore z ograniczenia istności rzeczy, ktora się zowie takimi; trzecia, iakie iest używanie tey rzeczy w tym krolestwie, tak w nabożeństwie Łacińskim, |(2 ctp.) iako y Greckim; potym inszemi racjami tak z rzeczy samey, iako y z dobrowolnego przyznania Verificatorowego idącemi, dowodnie za Bożą pomocą to wywiedziemy.

Jus patronatus, to iest, władza podawania urzędów duchownych, od Krolow w Krolestwach ich, zowie się tymi nazwiskami: Praesentacya, Nominacya, Podawanie; to wszystko z natury tych nazwisk uprzedzać ma poświęcenie: stawić bowiem trzeba wprzod osobę przed tym, który ją ma święcić (a to iest Nominacya): tego podawam, na ten urząd poświęć go; a to się zowie podawanie. A po poświęceniu już po tym wszystkim nic: bo sam go święciciel stawił przed sobą, sam mianował y sam go sobie samemu podawał, abo kto inszy, który do tego nie należał. Zaczyn ten, co prawo do

*) Pag. 34 et 35.

tego miał tym samym iest znieważony, prawo iego podeptane. To, co się tknie nazwisk. — Co się zaś tknie istności rzeczy, tak ią ograniczają canonistowie, ponieważ bowiem on sam ozywa się do nich, potrzeba mu polegać na nich. *) „Praesentatio est personae per Patronum Episcopo legitime facta exhibitio.“ (Panorm: cap: Ea noscitur de his quae fiunt a praelatis). „Presentacya iest persony przez podawcę Biskupowi słuszne wystawienie. „Iakoż Biskup ma święcić, kiedy mu do poświęcenia nie podano nikogo? a podać siebie samego nikt nie może, którego prawa y Biskup łamać nie może.

|(3 ctp.) Juris Patronatus taka iest definitio: „Jus Patronatus, est potestas praesentandi instituendum ad beneficium vacans.“**) To słowo (instituendum) est participium temporis futuri (iako uczą w grammaticae.) Iawna tedy y stąd, ze wprzod ma być presentacya, niż institutio, która właśnie do person się ściąga, a nie do beneficia. Tak uczą Canonistowie.**) Co się zaś tknie używania, cancellaria Krola Iego Mości strożem iest praw duchownych y świeckich, iest też strożem jurium Regalium. Strzeże praw duchownych, bo po większey części dozorcami iey są duchowni, bać się Verificatorowi nietrzeba, żeby się canonom cerkiewnym, które nam Grekom z Łacinnikami spolne są, praejudicium iakie przez nie nie stało. Strzeże też praw Krolewskich, które Krolowie, Panowie naszy, mieli zawsze w tym krolestwie. Ta wydaiąc representacye na episkopstwa, co my przywileiami zowiemy, tak pisze: „Iż ta stolica wakuie przez śmierć tego (dostoieństwo to znaczy, nie dochod), żeby owce bez pasterza nie były (mowi tu de officio, et non beneficio, o urzędzie, a nie o maiętnościach), według prawa naszego, podaiemy na tę episcopią tego,“ et caet. A iż usus iest interpres legum, używanie iest tłumaczeniem prawa, a pospolite iest używanie takie; za tym idzie, że jus Patronatus Regalis zawiera w sobie podawanie, iako więc mowiemy, primo et per se, dostoieństwa |(4 ctp.) duchownego, a fundacyi duchownych secundario et per accidens, to

*) Pag. 36 et 37.

**) Lib. 1. Istit. tit. 23.

***) Goffr. ibidem.

jest, względem dostoięstwa. Wszystko to, cośmy wyższy mówili, nieladaiało utwierdza się zstąd, że Krolowie Ich Mość Polscy, panowie naszy, używaią tego prawa we wszystkich dignitarstwach kościoła Rzymskiego, bez których podawania y nawyższy wszystkiego chrześciaństwa pasterz nie święci nikogo. Nie następuje na to prawo Krolow Ich Mości, a pogotowiu nie odeymuie go, chociaż mu quo ad reliqua omnia Krolowie Ich Mości, iako synowie oycu, podlegaią, y głosu iego, iako owce własnego pasterza, słuchaią. Cożby nie mieli używać tego prawa w dostoięstwach nabożeństwa Grecckiego? Y ieśli tego prawa odeymować Krol Iego M. sobieby nie dopuścił napierwszemu w tym Krolestwie prałatowi, który by mimo padanie iego na dostoięstwo duchowne następować chciał, iakożby miał dopuścić ludziom lekkim następować na swoje Regalia?

Ale replikę czyni Verficator,*) że Biskupow nabożeństwa Rzymskiego Krol Iego M. ma w podawaniu swoim zstąd, że nie tylko są Biskupami, ale y Senatormi; lecz ma wiedzieć, że w presentathey, którą z cancellariey wydaią na Biskupstwa, nie czynią żadney wzmianki dostoięstwa Senatorskiego, iedno Biskupiego, y inaksza iest przysięga na Biskupstwo, inaksza na urząd Senatorski, więc nie same tylko Biskupstwa są w podawaniu Krolewskim, ale y insze dostoięstwa mnieysze, iako opactwa y niektore proboszczstwa, y insze głownieysze prała(5 ctp.)ctwa, ci iuż nie są Senatorami. Coż tu rzecze Verficator? Więc po inszych Krolestwach iest wiele Biskupow, ktorzy maią diocessie swoje w tamtych Krolestwach, a Senatorami nie są, a przecie ich podaią Krolowie, to iuż nie względem Biskupstwa. Coż bez pochyby y w naszym Krolestwie. A iż y w nabożeństwie Graeckim w tych państwach Krolowie Ich M. tegoż zażywaią prawa, wyświadczą wszyscy przełożeni naszy, a nie tylko naszy, ale schiswatycy. Władyka Lwowski, ktorego mianuie samże Verficator, że iezdił do Metropolity iakiegoś Wołoskiego po swoje (iaki ma) poświęcenie, ten nie ważył się wstępować ani się święcić na to dostoięstwo, aż wprzod, niż po swoje poświęcenie iezdził, nominacją Krola Iego Mści na piśmie odzierał. Niech się dowiedzą

*) Pag. 39.

od niego, wszak ich iest brat, dowiedzą się y w kancellarzey Krola Iego Mości, gdzie te nominacie wpisują: o czym szerzey w rozdziale wtorym następującym.

ROZDZIAŁ II.

Władcytwu Ruskie nie są wyięte od podania Krolow Ich Mościow Polskich.

Mowi Verificator, „że niemal we wszystkich metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż po poświęceniu Metropolitowie od Pratriarchi bez presentacye Kro^l(6 **стр.**)low Polskich posyłani, y od nich przyimowani bywali.“ Aczci nie wiem, iako zapomniawszy się ku końcowi tego skryptu prawi, iakoby Krolowie Polscy dworzany swe z przyczynnymi listami na poświęcenie Metropolitow do Constantinopola posyłali; mogłyby się rzec: Verificatorem (drudzy więc mówią mendacem) oportet esse memorem.

Dowiedzmy się wprzod, co się dzieie we wszystkich inszych kraiach, gdzie iest nabożeństwo Graeckie: w Graecy, aż strach wspomnieć, gdzie handluia temi rzeczami, kto więcej da, choć drugi żyw, zostaje Patryarcha; rzekną nie dziw to, iako w niewoli, a w niewoli nieprzyjaciół chrześcijaństwa. Więc w Bulgarzey, w Serbskiej ziemi, w Wołoszech, gdzie wszędzie, iako to iest wszystkim wiadomo, duchowni z dostojenstw y z beneficiami swoimi podlegaią panom swoim, zkad idzie, że iednych zrzucaią, drugich wsadzią sami gospodarzowie ich. Rzekną, że y ci są w tymże położeniu: niechże tak będzie. Przynajmniey w Moskwie ta wolność duchowna ma się zachować, gdzie wszyscy są iedney wiary y nabożeństwa, iako sam pan, tak y poddani; niechże by się tam kto ważył na iakickolwiek władcytwu wstępować bez woley y pozwolenia hospodara swego, ieśliby zaraz poznowany nie był in bonis, vita et honore. A w tym krolestwie, cobyśmy sobie my Ruś pretendowali wolności tey, ktorey nigdzie indzey nie mamy, y tam, gdzie własnie kwitnie nabożeństwo Ruskie? Ieszcze więcej byśmy chcieli zażyć dobrodzieystwa, niż ma w tym Krolestwie kościół Rzymki, który iest dosyć ^l(7 **стр.**) silny w potęgę, w naukę y świątobliwośći żywota, ktorego Krol Iego M. iest synem y wychowancem? Zaiste nie spełna rozum w tey głowie,

ktora dyktowała taką assertią, że w nabożeństwie Rzymskim Krolowie Polscy mają podawać dostojenstwa Biskupie, w Graeckim nie mają. Ale daie przyczynę, że się to przed tym nie zachowało, a przeto toż ma być y teraz. Ia zaś rzekę: neco antecedens, y zaraz przydam, dato et non concessio antecedente, nego consequentiam. To iest: y za xiążąt Ruskich nie tak bywało, żeby w przykładzie prawo zostawione, iako prawi Verificator, mianowicie, żeby był taki zwyczaj, któryby był nieprzerwany (że opuszczę insze okoliczności, których potrzeba do tego, aby zwyczaj był prawem). Powtore choć by to y było za xiążąt Ruskich, teraz to nie ma bydź y nie może bydź. Co się tknie pierwszego: znamy to, że na początku posyłali Patryarchowie w kraie Ruskie iuż poświęconych metropolitow, iako y na początku wiary chrześcijańskiej w Polsce nie Polacy byli Arcybiskupami Gnieźnieńskimi, y bez presentaciey Krolow Polskich święceni; ale zaraz czwarty w porządku Metropolita nie był w Carogrodu, ale Rusin z monastera Berestowskiego, imieniem Hilaryon; a to było przedko po Władzimierzu, pierwszym chrześcianine, gdy świeża pamięć była chrztu przyiętego od Graekow, za Iarosława syna iego, który po śmierci Theopempta, Metropolity Greczyna, zezwawszy z ziemi Ruskich Episkopow do Kiiowa, oświęcić dał na Metropolią Hilariona (tak mowi ||(8 ctp.) kronika Moskiewska), nie posyłając do Konstantynopola, a właśnie to było pod rozerwanie, ktore koło tego czasu nieszczęsny Cerulary Patryarcha Carogr: uczynił. Po nim w lat 10, wnuk iego Izesław, spowinowaciwszy się z Krolew Polskim, y ten nie słał do Konstantinop.; poświęcony iest Kliment Rusin na Metropolią w Kiiowie przeciwko woli Patryarszey. W lat kilka 20, posłany iest potym od Patryarchy na Metropolią Ioan: nie przyiął go Roscislaw Xiąże. Lecz potym cesarz Graeckie (mowi kronika Ruska) przysłał mu wiele darow y tak go przyiął. Ztąd to mamy, że xiążęta Ruscy kiedy chcieli przyimowali Metropolitow z Konstantinopola, kiedy nie chcieli—nie przyięli, a przymuszać ich do tego nikt nie mógł, chociaż tego nabożeństwa byli, ktorego Graekowie, y ten Ioan starał się o iedność z Alexandrem Papieżem Rzymskim. W 30 lat potym, gdy Łatinnicy wzięli Konstantinopol, Ruś wszytko Metropolitami była y do Patriarchow

Konstant., którzy na on czas mieszkali w Nicaei za Czarnym morzem, nie posyłali, y trwało to potąd, aż Graekowie odyskali Konstantinopol; to iest Michael Palaeolog cesarz, który uczynił iedność z kościołem Rzymskim na concilium Lugduńskim, y był do śmierci swej w iedności z Patriarchą Konstant. Ioannem Wielkim. Po śmierci tego pobożnego cesarza, nastąpił niezbożny syn Andronik, który iedność, przez oycę już rozkrzewioną y kwitnącą, wykorzenił, Patriarchów y inszych przełożonych duchownych powypędzał. Pod takie zamieszanie w Graeciei Ruskie xiążęta poświęcić dali Rusina Pio[(9 crp.)]tra, Ihumena Ratnieńskiego, nieszląc do Konstant.; który światobliwie żył, y dosyć długo. Po nim w lat 30, znowu Alexy Rusin, człowiek także żywota pobożnego. Pod tym podkupił się Kiprian, Graeczyn, dawszy podarki cesarzowi; pod Kiprianem podkupił się Pimin czerniec, Moskwicin, dawszy podarki cesarzowi Ianowi Cantakuzynowi, y tak byli dway Mitropolitowie w Rusi, obadwa z Konstantinopola posłani y wielkie zamieszania czynili. Naostatek drugi Patriarcha, po śmierci pierwszego, posłał iakoby na usmierzanie tych nieznasek do tych dwu—trzeciego, Dionizia Graeczyna, który pomógł do zatrudnienia tey sprawy, y tak czterzey Metropolitow Kiiowskich żywych było. Co widząc Włodzimierz Olgierdowicz, gdy się już Kiiow przeniósł od xiążąt Ruskich do xiążąt Litewskich, pozwał Dionisego y do śmierci go w więzieniu miał. Od tego czasu xiążęta więcey już nie przyjmowali z Carogradu posłanych Metropolitow, bo chociaż y po tym Dionisym werwał się był od Manuela Paleologa posłany Photius na Metropolią do Kiiowa, który wszystkie ozdoby cerkwie katedralney Kiiowskiej ś. Zophiey zebrał y zaniósł do Konstantinopola, ale Episkopowie Ruscy, ziachawchy się do Nowogrodku Lithewskiego z wielkim xiążęciem Witołdem, roku 1415, kazali przecz Photyowi, a obrali między sobą Hrehoria Cemiulaka, y poświęcili na Metropolią przeciwko woli Patriarszey, który potym y do Papieża iedził od Witołda, staraiąc się o iedność, y do concilium Constantiuskiego list pisał, prosząc, żeby się namowili o zieżdzie, na którym by mogła się zawrzeć iedność. Iest declaratia Epi[(10 crp.)]skopow Ruskich y uniwersał W. X. Witołda, że iego za Metropolite mieć nie każe. Iest ta wszytka sprawa szeroco opi-

sana w iednych xiegach cerkiewnych dawnych. Potym, a to przez 200 lat, żadnego nam z Carogrodu Metropolite nie posyłano, skoro xiążęta Lithewscy państwa Ruskie obięli.

Iawna tedy iest, że y xiążęta Ruscy postrzegali iura patronatus, day toże praesentatie in forma nie wychodziły z kancellariey, o czym iednak iako my, tak y adversarze wiedzieć nie mogą, chyba z tey generalney raciey, że się dawnych wiekow mało piśmem bawili y kancellarye nie były sporządzone, dość na tym, że w rzeczy samey, y ci xiążęta strzegli praw swoich, a docyć wyraźnie trzy pomienieni—Iarosław, Izesław y Rościsław. A wielcy zaś xiążęta Lith., począwszy od Włodzimierza Olgierdowicza, aż do Krola I. M. teraz nam szczęśliwie panującego, ściśle strzegli w tym praw swoich, żeby bez podania ich żaden nie był Metropolita, iakoż od więzienia Dyonizego y od wygnania Photia z Metropoliey więcej 200 lat żaden nie był. To się tu iuż Verificator stał falsificatorem, gdy mowi, „że w relligiey Graeckiey zwyczaj był, że się święcili bez żadney przed poświęceniem praezentaciey;“ ukazało się bowiem, że ledwie kilka dwadzieścia Metropolitow było, ktorzy posłani byli iuż poświęconemi od Patriarchy, y to podobno za prośbą samych xiążąt (co stoi za podanie), abo za pobłażaniem z iakich pewnych przyczyn, im na ten czas wiadomych, co szkodzić nie może prawu powszechnemu podawania. Czego wszytkiego goto||(11 ctp.)wiśmy dowieść nie tylko kronikami Ruskiemi, ale y Moskiewskimi; zkąd się ukaże łącno prawda, że pisarze dwoch nacyi, z sobą więc niezgodnych y zdawna w nieprzyjaźni będących, zgadzaią się na iedno. Wiem, że się to nie-podoba Verificatorowi y dla tego ich znieważa, mowiąc: „Niech kto co chce z pokątnych latopiscow wydziera y na oszukanie niewiadomych podaie“ *) (wie bowiem, co latopiscy Ruscy o tym piszą), y kęs niżej przydaie—„y kroniki nie z podławia wydarte, ale piśma ludzi w urodzeniu zacnych, w nauce biegłych, w dostoięństwie poważnych pokazuiemy,“ a mianuie Stryikowskiego, Gwagnina, a na końcu Kromera; aboć mu musiał w czym nie wygodzić Biskup tak zacny y laty dawnieyszy, że go na końcu położył. Ale my na to tak powia-

*) Pag. 45.

damy, że oni sami, a na przykład Strykowski, ktorego wprzod położył, z latopiscow Ruskich kronikę swą pisał, co y sam w tey kronice przyznawa. Et ratio à priori. Kronikarze dzisieysze, pisząc o rzeczach dawnych, muszą ie brać z piśm dawnych, ktore choć w druku nie są (bo y druk na świecie niedawno), mają iednak zkład inąd to zalecenie, żeby im wiara była dana taka (ieśli nie doskonalsza), iako y drukowanym. Niech się dowie Verificator, iaka w bibliothekach wielka cena iest xiąg starych pisanych? Bez porównania większa, niż drukowanych; ale y doma u siebie niech spojrzy, czy wielie xiąg Ruskich (ile tych, z ktorych byśmy mogli dosiagać wiadomości w rzeczach dawnych) drukowanych? Pisane są, a wierzone im dołgo; teraz to tylko on, y to gdzie iemu nie na rękę, **[(12 ctp.)]** w wątpliwość przywodzić poczyna.

Tak mowiwszy de antecedente, przypomnieć kilka słow przyidzie de consequentia. To iest, choć by za xiążąt Ruskich dostoięstwa religiey Graeckiey w podawaniu tych xiążąt nie były, teraz bydź mają z tych miar. Naywiększa to rzecz, którą Krolowie Ich Mość Polscy w krolestwie swym mają (wszytko insze dobrowolnie puściwszy y darowawszy R. P., to tylko sobie niemał iedno zostawiwszy), że podaią na dostoięstwa duchowne y świeckie tych, ktorych oni rozumieią. Wziąwszy ten ostatek im z ręku, co za powaga Pańska będzie? Y to nie zaleci Verificatora u Krola Iego M. y Rzeczypospolitey, że nikt dotąd o tem nie mowił, dopiero ziawił się nowy reformator, ktory wielką a głupią smiałością chce wczyc Krolow Polskich do czego mają prawa swe krolewskie, do czego nie mają, mowiąc: „Dwie rzeczy w tey sprawie nayduiemy—dostoięstwo y beneficium. Ostatnie iest w ręku krolewskich, pierwsze nie iest.“ *) A to do tych czasow z tak wiela ludzi uczonych y miłuiących wolność duchowną nikt tego nie widział, że to przeciwna była canonom, iako on twierdzi y dowodzi z nich, iedno ten ieden ostrowidz. Powtore — w wolney Rzeczyposp., gdzie wszyscy zażywaią iednego prawa, zarowno weselą się z praw y swobod swoich, wszelka nierowność szkodliwa iest, a ile w rzeczy główney: insza

*) Pag. 36.

bowiem w rzeczach mniejszych, że jeden ma nad drugiego. A ta rzecz jest główna. Do tego, gdy państwa Ruskie incorporowane są do Korony, tym samym obowiązane są tymi prawami y zwyczajami, kto **(13 ctp.)**re na on czas były w Koronie: zawsze to, powtarzam, w rzeczach głowniejszych, iaka ta jest. A ieśliby rozumieli, że w czyni nie podlegają, potrzeba, żeby to ukazali w przywilieiach swych, że są wyraźnie wyjęci z podawania, czego ukazać nie mogą, a pokąd nie ukaza ius commune musi zostawać w mocy swej. Nakoniec, jest prawo duchowne, gdy od czasu, iako pamięć ludzka zasiąć nie może, zażywa kto podawania, ten iuż ma prawo do podawania y iuż mu następować na nie nikt nie może. Ale Krol Iego Mość z przodków swoich iuż od lat 200, iako się ukazało, jest w spokojnym używaniu podawania dostoięństw Ruskich (że wyższej sięgać nie będę).*) Ergo, kto go z tego rugować chce, potrzeba, żeby się doma porachował, ieśli w napaść nie wpadnie. Y to przydać nie zawadzi, że dobrze więtszą władzą cesarze Konstant. rościągali nad stanem duchownym swoim, będąc tegoż nabożeństwa, niż Krolowie Ich Mość Polscy nad naszym duchowieństwem Ruskim, choć sami nie są nabożeństwa Ruskiego. Czytay Gregoram o Androniku, synu Michała Paleologa, y wielu inszych cesarzow, ktorzy w schyzmie byli, iako absolutum dominium nad duchownymi rościągali. To co się nie tak łaćno naydzie tu położyć: Demetry Nomaten, Archiepiskop Bułgarski, odpisuiąc do Konstantina Kabasilla, Archiepiskopa Dirrhachiey, powiedziawszy o Eustatym, ktoty był elektem do Metropoliey Myrreńskiey y Likaońskiej, y iuż był gotow do poświęcenia, przyszło rozkazanie Emmanuela Comanena Porfirogenita cesarza, żeby Eustatius na metropolią Tes **(14 ctp.)**salonicenską był poświęcony, y jest poświęcony, chociaż electia duchowieństwa inaksza była; takie są słowa iego przełożone z Greckiego po Łacinie (In iure Graeco Romano lib. 5. Responsionum pag. 317. „Sola enim Imperatoris jussio mutandi atque innovandi potestatem habet, Imperator enim ut communis Ecclesiarum Christi Monarcha existens et nominatus, synodalibus praeest sentiis et robur tribuit: Ecclesiasticos ordines componit et

*) Less. 1, 2. Cap. 24, de iustitia et iure.

legem dat vitae politiaeque eorum, qui altari serviunt.“ Y niżej: „et ut uno verbo dicam solo sacrificandi excepto mysterio reliqua pontificalia privilegia Imperator repraesentat.

ROZDZIAŁ III.

Że na dostojęstwa duchowne gównieyszym sposobem podaie Krol, niż na beneficia.

Beneficium, iako słowo łacińskie brzmi według significacley swoiey, tak wiele ściągac się może na dostojęstwo Biskupie, iako y na dochody iego, y owszem tym bardziey iey ściaga na dostojęstwo, im uczciwe, iest **¶(15 ctp.)** więtszym dobrym, niż pożyteczne. Ale niech tak będzie, że beneficium znaczy tylko provisją Biskupią, przecie odjęte bydź nie może od dostojęstwa, ani przez Krola, nie tak, iako fałszywie rozumie Verificator.*) Co y ztąd łączno poznano być może, że majątności biskupie nie podaie Krol, ale duchowieństwo, w czym się znowu myli Verificator, rozumiejąc że investitura na majątności duchowne iest od Krola.**) Iawna tedy iest, ięśliby Krolowie Polscy nie mieli w mocy swey nominatley na dostojęstwa duchowne, nic by nie mieli.

Do tego, wiedzieć to ma Verificator, że ktory się święci do pewnego beneficium y wedle starego prawa, by się inaczey święcił, nieważne by było poświęcenie iego, a beneficia są w ręku Krolewskich, iako sam twierdzi; to tedy podawanie ma być przed poświęceniem. Iakoż y sama strona przeciwna, zapomniawszy się podobno, to przyznawa. Diskuruiąc bowiem subtelnie (a iako się Verificatorowi zda z canonistow) o tym, co w tey sprawie Krolowi należy, co nie należy, tak mowi o Biskupie, ktory by się święcił bez praesentacley Krolewskiej: „Biskup dostojęstwa swego nie traci, by dobrze Krol Iego Mość beneficium conferować mu nie zezwolił, nie podaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania biskupiey władzy skarany bydź może.“ ***) Tak Verificator. Rospościerać władzą Biskupią na-

*) Pag. 38.

**) Ibidem.

***) Pag. 38.

leży to do dostojenstwa Biskupskiego, nie do intrat abo fundacley Biskupstwa, bo y świeccy tym zawiadować mogą, y owszem pospolicie przez świeckich |(16 ctp.) się to odprawuie; ale rospościerać władzy Biskupiey świeccy nie mogą, iedno sami Biskupi, abo mnieyszy duchowni za zleceniem Biskupow, a ieśli to iest w ręku Krolewskich nie dopuścić rościagać władze Biskupiey (quod tu affirmas), toć y dostojenstwo Biskupie, quod tu negas, ecce angustiae tibi undique, wplatałeś się nieboże, iako kokosz w zgrzebie, ktora im się więcey graboli z nich, tym się barziesz pląta. Potwierdzić to może samże władyka Lwowski, ktory, nie mając żadney fundacley (gdyż to nie było osobnym władystwem, ale 60 lat temu, iako Metropolit Makary władykę swego nadwornego tam zesłał dla odległego od tamtych kraioy mieszkania swego), nie śmiał iednak wstępować na to szczegolne dostojenstwo bez nominacley Krola Iego Mości, wprzod na piśmie odzierżaney. Ale trzy racie prowadzi, ktoremi rozumie, że tego swego dyskursu wesprzeć może, gdy tak mowi: „Z tey to dostojenstw y beneficij rozności idzie, że w niektórych wojewodztwach wolność obierania sobie duchownych przełożonych przywileiom iest warowana — iż beneficia, ktore juris patronatus regii nie są, odięte od tych dostojenstw bydz mogą.“ Y niżej: „Ztąd y to idzie, że szlachta na swych dobrach, ktore się beneficią zowią, bez żadnego uszanowania Maiestatu Krola Iego Mości, Episkopy y Metropolity chowaią.“ *)— Co się tknie pierwszej: rozumie Verificator, tam Krolewskiey praesentacley nie trzeba, gdzie iest wolna electia. W czym pomożę Verificatowi po części, że nie w niektórych wojewodztwach, ale w weilu te(17 ctp.)go krolestwa biskupstwach, w wielu opactwach, iest taka electia, a przecie iest y Krolewska praesentatia. W Lithwie, gdzie to piszemy, mamy te przykłady: Biskupa Wileńskiego obiera kapituła, a Krol Iego Mość praesentuie; nie następuią na praesentatią Krolewską, y owszem zawsze skłaniaią się do niey. Masz przykłady y w niektórych dostojenstwach świeckich. Starostę Żmudzkiego y wojewodę Połockiego obieraią obywatele tamtych ziem, a iednakże komu Krol Iego M. conferuie, ten tym będzie. Co żebyś doskonaley

*) Pag. 39.

zrozumiał, trzy rzeczy w tej sprawie uważać masz: Electiā, Consecratiā, abo poświęcenie, y Missiā, to iest posłanie. Wszystko to troje iest wyrażono w piśmie św. Obieranie uprzedzać ma, a poświęcenie y posłanie za nim iść. O poświęceniu y o wysłaniu, że iest w ręku samych duchownych, wątpliwości między nami (chyba byś chciał być luteranem abo kalwinem) nie masz, bo iako nie święci, iedno poświęcony, a to iest poświęcenie, tak nie daie władze duchowney nad owcami, iedno ten, który iā ma, a to iest posłanie; idzie o same obieranie. Obiera pasterzów y naznacza P. Bog, abo sam przez siebie, iako Aarona w starym, *) a Piotra w nowym zakonie, **) abo nie sam przez się, ale przez dwa insze sposoby, przez rodzenie się iednego z drugiego, y tak w starym zakonie, w pokoleniu Lewitskim, syn na mieysce oycowskie następował; abo przez wolne obieranie. To obieranie abo ma byǳ od iednego, a taki iest naywyższy pasterz, ktoremu rzeczono—paś owce moje ***)—to iest lubo to sam przez się, gdzie możesz, lubo przez inszych, [(18 стр.) gdzie nie możesz; abo to obieranie za iego poruczeniem wyraźnym abo niewyraźnym pozwoleniem ma byǳ od wielu; to wiele,—abo pospolstwa, abo duchowieństwa, abo oboygā tych stanów. W dawnym kościele za pobłażaniem (co my zowiemy pozwoleniem, choć nie wyraźnym) wprowadziło się obieranie od pospolstwa, tak iż przy ktorey stronie więcey głosow było, ten Episkopem zostawał. Uskarża się na to św. Chryzostom, za ktorego taki sposob obierania był y długo trwał; ****) iednoż iż miał wiele niesposobności w sobie, których choćby więcey nie było, tego dosyć, że więtsza część w każdym mieście zle żyjących y niemądrych, niż pobożnych y mądrych; a electia zostawała przy więtszey części, zaczym częstokroć taki był obrany, iacy y oni. Przytym za taką electiā przychodziło często do tumultow, tak, iż iako pisze Hieronim, przy obieraniu Damasa Papieża, gdy się sparły z sobą strony, w iednym kościele zabito

*) Exod. 29.

**) Lucae 6.

***) Joan. 21.

****) Lub. 3. De sacerdotis.

137 osob; y tak zwierzchność duchowna polekku to im z ręku brać poczęła, zostawiwszy przy nich tylko postulatą, to iest żądanie tego, kogo by oni potrzebnym sobie być rozumieli, a przy sobie zostawiwszy electią, to iest, approbatą oney postulathey. Ale y to często turbatą czyniło. Została tedy ta postulatia przy samey zwierzchności świeckey naywyższey, to iest, przy krolach, przy xiążętach, a ludowi pospolitemu dano to, żeby świadectwo dawali o życiu y uczciwym zachowaniu tego, który się ma święcić, co się y do tego czasu zachowuie; y iuż naywyższy pasterze przez wiele wiekow zostawowali tę władzą postulowania przy krolach w każdym krolestwie, a żaden inszy im tego odiać nie może, ktorego **[(19 ctp.)]** pozwolenia ieślibyś wiedzieć chciał przyczyny, te są.

Dostoieństwo Episkopskie zawiera w sobie pasterstwo pewnych owiec, ktore iż są poddanemi pewnego pana y powinni mu poddaństwo, wierność y posłuszeństwo, — słuszenie krolowie, gdzie są te owczarnie, zażywaią tego prawa, żeby nie był pasterzem ich żaden, iedno ten, kogo by oni podali. Tak bowiem łacno się z sobą wiązać będą członki w iednym ciecie ku pożytkowi wszytkiego ciała; łacniey się zgadzać będzie oboia władza na iedno ku chwale Bożey y dobru wszytkiego krolestwa. Przytym pozwolono tego prawa krolom w krolestwach ich, tak względem wdzięczności, że przodkowie ich, abo oni, abo poddani ich są fundatorami; iako y względem obrony cerkwie, osob, dostoieństw y dobr cerkiewnych. — Co się tknie drugiey iego raciey, że te beneficia, ktore panowie y szlachta z dobr swoich pod podawaniem swym y potomkow swych czynią, odiete bydź od tych cerkwi, abo dostoieństw, na ktore były nadane, mogą. Głupi to iest error iego y wymowiony bydź nie może; pewna bowiem dotąd u xiążąt, panow y szlachty tego krolestwa było, że im wolno było fundować, ale fundowawszy nie wolno iuż nic odiać, a pogotowiu fundathey pobożnych przodkow swych odbierać. Co każdy z nich (chyba chciał by bydź iawnie niezbożnym) dobrowolnie przyznawa, to ten zły człowiek, czyniąc się nieprzyjacielem fundacyi cerkiewnych y niegodnym stanu duchownego, ieśli w nim iest, neguie. Iest wiadomo, żeśmy niemało takich fundacyi w tych niedawnych leciech poodyskiwali, ktore **[(20 ctp.)]** były w podawaniu

szlacheckim, tak w Koronie iako y w W. X. A że po odnowieniu uniey od panow niektorych nadane maiętności odjęte są y ieszcze do tych, ktorych były, nie wrociły się: małoż tego bywa, że kto komu przez gwałt bierze, co potym wrocić powinien! y nie będzieli chciał, prawo go do tego przymusi. A ieśli ukrzywdzony prawem nie czyni, abo z niedbalstwa to pochodzi, w czym słuszenie upomniony bydz ma, abo że ma wzgląd na potęgę osob, a na słabość swoją, widząc, że tego zaraz doiseć nie może,—na inszy szczęśliwszy czas odkłada. Toż się dzieie y w nabożeństwie Rzymskim, a przecie za- den dotąd nie rzekł, że panom wolno odeymować to, co fundowali przodkowie ich w maiętnościach swych. Do iakiches absurda, na nogi stawiać tę wielebną distinctiā swoją, przyszedł! Więc y constitucya iest lat niedawno przeszłych o odyskiwaniu dobr od władctw alienowanych. Co się tknie trzeciej raciey, to iest, że panowie y szlachta chowaiā na maiętnościach swych Metropolitow y Władyków—odpowiadam. Naprzod: ieśli to czyniā ex hospititate, udzielaiāc cudzoziemcowi chleba, ktory im dał Pan Bog, dobrze czyniā. Ale ieśli dla tego, aby oni rozciągali władzę Biskupią w diocesesiey nie swoiey, w tym krolestwie, źle czyniā, y są prawa przeciwko temu duchowne y świeckie; ale y sam Verificator przyznawa, gdy mowi: „niepozwoleniem rosposćcierania biskupiey władzy, skarany takowy od Krola bydz może.“*) *Errores ergo non sunt allegandi.* Powtore, że się dotąd to działo, za pobłażaniem starszych naszych to [(21 стр.) było; bo abo z nimi znosili się y mieli od nich pozwolenie, abo że mało co szkodzili. Mowi dobry pasterz o niektorych pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łażących dziurā, że są złodzieie y rozboynicy. Oboie są szkodnicy, ale ieden gorszy drugiego, tamten potaiemnie porwawszy—ucieka, a gdy krzyknā, choć nie uderza, y to porzuca, co był porwał. Ale rozboynik bierze iawnie y przez gwałt, choć nań wołaiā—nie niedba, dzierży co wziął y broni tego; ten pokąd nie będzie zniesiony, szkodliwy bywa. Złodzieyni są tamci decretem Pańskim, ale ci rozboynikami; tamtym się pobłaża do swego czasu, acz ieden z oycow Episkopow

*) Pag. 34.

naszych postraszył iednego y wyiachał z dioecesii iego, dawszy iemu przytym kożubalec; ale owych cierpieć niełzia. Z tych wszytkich consideracyi, zdało mi się, że ci wielebni świadkowie, nie wielebni świadkowie, nie uważali tych rzeczy, ani radzili się u drugich, iedno zprędka bez rosmysłania cię sklecili tę sprawę; za czym sam bym się śmiał przyczynić za nimi: „Domine, ne statuas hoc ipsis in peccatum, quia nesciverunt quod fecerunt.“ Ale Verificator nie chce, aby tak podło o nich rozumiano, tak bowiem ich zamawia: „Wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw duchownych y świeckich, ktorymi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuie, dobrze świadomi.“ Toć iuż na deczecie sprawa zawisła, który ex allegatis et probatis nie może bydź inakszy, iedno ten: „Rei sunt criminis laesae maiestatis.“

||(22 ctp.) R O Z D Z I A Ł IV.

Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

Wprzod mi się zadziwować przychodzi nieuważnemu rozsądkowi waszemu y głupiey śmiałości listy prywatne Kr. I. M. y Ich Mościow PP. Senatorow publikować y na świat w druk podawać: iakoście nie uważali, że to musi obrażać maiestat Iego Kr. Mości y dostoięństwo Ich M. PP. Senatorow z tych miar. Obraża się przyiaciel do przyiaciela, rowny do rownego, gdy scripta iego, ktore, chociaż on sam chce w druk podać, poda kto inszy mimo wiadomość iego, y owszem w porządney R. P. y sam autor swoich własnych lucubracyi wydać nie może, aż authoritas publica przystąpi, o czym słyehaliśmy, samiśmy widali, a snadź y czyniwali. Nie tylko rzeczy prywatne drukować privata authoritate nie wolno więc bywa, ale y publiczne, chociaż są w wiadomości wszytkich: bo drukować Statuty, Constitutucie, Uniwersały seymowe nie wazą się drukarze, aż za pozwoleniem tych, ktorym to wiedzieć należy. Ieśli w wydawaniu rzeczy swoich własnych y publicznych iest tak ocyrklowana w porządney R. P. wolność dobrego iey syna, coż kiedy co bę(23 ctp.)dzie taiemnego, a drugi to wyiawi? Winien iest in foro

exteriori et interiori. Wszelka bowiem tajemnica obowiązue wiedzącego o niej, żeby nie wyjawiał, zwłaszcza na wszytek świat, co się dzieie przez druk. Każdy list zawarty iest tajemnicą y znakiem tego iest, że go pieczętują y piszą na wierzchu napisy komu należy: kiedy by wszystkim a nie iednemu należał, na cożby pieczętowanie y takie napisy? Co y ztąd znać, że więc ludzie, kiedy kto otworzy list do drugiego pisany, gniewaią się, podczas y bardzo. Dla czego? Dla tego, że nie miało by to bydź wiadomo, co w liście pisano, iedno temu, do ktorego pisano, y w prawie duchownym iest na to karanie takie, ktore iest naycięższe, to iest excommunicatio na tych, ktorzy by listy cudze otwierali, a tym większa wina, im iest większa osoba, ktora pisała. A to y ty, Verificatorze, będąc podłą osobą, ganisz, że listy, ktorychsi z waszych ktoś otwierał, chociaż pewnie w ręku żadnego z naszych nie bywały, a nasze y teraz są w ręku waszych pisane od starszych naszych do iednego przedniego Senatora, y wiemy u kogo są, o czym się swego czasu pytać będzie ten, komu to należy. Ieśli ty, marny człowiecze, tak poważasz listy swoje, że to sobie za krzywdę poczytasz: a niemasz się o to słuszenie obrażać Kr. I. M., gdy listy iego prywatne nie tylko lataią po ręku wielu, ale po rynkach y ulicach w głos ie czytaią, wedle zdania swego wykładaią, a co naywiększa, do wiadomości wszytkiego swiata przez druk przewodzą? Więc iacy figlarze! Listy Kr. I. M. drukowali, w ktorych Kr. I. M. tego Greczyna, nie wiedząc [(24 ctp.) na on czas nic złego o nim, zowie dobrym człowiekiem; a uniwersałow, w ktorych wzięwszy doskonalszą wiadomość, że iest zdraycą Rzeczypospolitey, takim go mianować raczy, nie drukowali. Ieszczeż by łżeysza, kiedy by z samego głupstwa pochodziło, listy Kr. I. M. drukować (acz y o głupstwo karanie bywa), ale kiedy pochodzi ze złości, to iuż y nieznośna. Niech bowiem kto uważa intentią tych ludzi, dla czego te listy drukowali, tylko dla tego, żeby ukazali, że uniwersały Kr. I. M., ktore wyszły przeciwko tym turbatorom pokoju wewnętrznego, gdzie Krol Iego Mość opowiadać raczy za iakich ie ludzie mieć maią, są przeciwne tym listom; za tym, abo tymi listami oni są oszukani y tak nie są winni spółkuiąc z tym cudzoziemcem, abo te uniwersały nieuważnie są

wydane, że w listach prywatnych mianuje się człowiekiem zacnym, uczciwym, wszelkiego poszanowania godnym, a w uniwersałach— impostorem, szpiegiem y zdraycą Rzeczyposp.—To tedy dwoie ukazać chcę: 1) Że listy te okaziey żadney do oszukania nie dały; 2) że uniwersały potrzebnie są wydane. Co się tknie pierwszego, co to wam nadzieię czyniło, żeście się ważyli w tym krolestwie rzeczy nigdy niebywałych ani słychanych: abo to, że Krol I. M. do tego człowieka pisał, abo że tak pisał. Że na list iego odpisał, dobroćliwości to Pańskiej przyczytać, która nie pogardziła człowiekiem, acz sobie niewiadomym, nie tylko z osoby, ale ani z urzędu, który on sobie przywłaszczał. Cudzoziemcem w krolestwie naszym, tak Krolowie Ich M., Panowie naszy, iako y Ichmość PP. Se||**(25 ctp.)** natorowie zawsze zwykli ukazować ludzkość pokąd oni w swoich terminach stali. Nie mieli ztąd trucizny brać ci paiańkowie, że tak pisał. Listy naylepiey rozumieć od literam, non sensu allegorico, non analogico, et caet. Litera to ma w sobie: „Żeś dotąd był za złe nie miany,” et caet. „Komornikowi naszemu roskazuiemy, aby wielebność waszę dla bezpieczeństwa prowadził.”—Iaśniey do p. Paczanowskiego: „Żebyś niemieszkale z Kiiowa do Kamieńca, a ztamtąd daley prowadził;” a w uniwersale racyą tego daie. „Należy bowiem na tym siła Rzeczyp., zwłaszcza pod ten czas niebezpieczeństw od po-gaństwa następujących“... et caet. Toż y w liście hetmańskim. Coż ztąd concluduią? Ergo bezpiecznie się nam było święcić u niego na metropolia y na władcyctwa, a tych, ktorzy są żywemi y na kathedrach swych siedzą, degradować. Zła consequentia. Czemu? Plus est in conclusionem, quam fuit in praemissis. Iakaż ma bydź? Ergo, pomoc do tego, żeby był przeprowadzony bezpiecznie, szanować go w drodze, y to tym, mimo ktorych poiedzie, bo to tylko w listach iest; nie wyprawować umyślnie legacicy z Wilna y nie podszczuwać insze miasta po Biały, Czarney y Czerwoney Rusi, żeby toż czynili. Bo niemasz tego w listach krolewskich, w ktorych, iako powiadacie, nadzieię pokładaliście. Czynić było y do końca, coście z początku czynili, a byłoby wam zdrowo. Te są słowa wasze: „Począwszy niemal od śrżodopostu w roku przeszłym 1620, o ktorym czasie ten mąż do państw Iego Kr. M. przybył, aż niemal do święta Zaśnie-

nia Panny Przeczy||(26 ctp.)stey w tymże roku to przedsięwzięte postanowienie (to iest, nie widzieć się z nim, ni pisać do niego) w swoim zawarciu u nas zostawało.“ *) Abo więc ieśliście nie mieli tak czynić (iako teraz na oko widzimy), o inakszy się list u Kr. I. M. postarać było, to iest, żeby mu wolno dłużej tu mieszkać y ordynacyą czynić między wami, żebyście mogli mówić: „w nadzieię takiego listu czyniliśmy.“ Toż się rozumieć ma o inszych listach, tak IM. X. Biskupa Łuckiego, iako y IM. pana Koniuszego Koronnego. A żebyś zrozumiał, że wszystkie te listy nie mogły bydź tobie powodem do zbrodnie twoiey, ale zła do sediciey, y do zaburzenia pokoju w miłej oyczyźnie skłonna wola twoia, ztąd poznasz: Iest w liście X. IM. Zbaraskiego to: „Ieśli od Iego Kr. M. na odiazd dozwole nie wezmiesz, dam list do urzędnikow swoich, aby ciebie wszędzie dobrowolnie przepuścili y poszanowali.“ Pytam: kiedy by poddani X. IM. z różnych maiętności, bliższych y dalszych y z tych, ktore by daleko z drogi temu człowiekowi były, częścią sami przyiechali, częścią posłów wysłali, skarżąc się na urzędnikow xiążęcych, a ten miły gość byłby tak niebacznym, że za taką skargą, z tegoż chłopstwa do tey maiętności na urząd podał iednego, do drugiey drugiego, pierwszych od xiążęcia podanych degradowawszy, zaczymby y poddani posłuszeństwo oddawać urzędnikom, od pana podanym, przestali: czy nie winni by tu byli poddani xiążęcy? Czy niesłusznie by ich każdy nazwał buntownikami? Czy niesłusznie by ich karano iako rebelles? Rzekną podobno: „Żeśmy mieli list xiążęcia pana naszego.“—Odpowiedzą ||(27 ctp.) im: „List ale nie na to, coście wy zrobili.“ — Piszecie: „postanowiliśmy byli nie widzieć się z nim, nie pisać do niego, ażby się o nim, coby zacz był, ztąd wiedzieć dało, zskąd o ludziach takowych, z cudzych ziemi do państw Koronnych y W. X. Lith. przybywających, uznanie w oyczyźnie naszej wychodzić zwykło.“ **) Tak sami twierdzicie. Cożeście wzięli za wiadomość o tym Greczynie z listow pomienionych?—Tę powiadacie, że „męża tego mianuią być człowiekiem zacnym, ucz-

*) Pag. 5.

**) Pag. 5.

ciwym, niepodeyrzanym wielkiego poszanowania y czci godnym, nakoniec Patriarchą Ierozolimskim.“ Daymyż to wam, czego nie pozwalamy, że za taką wiadomością mogliście posyłać y ieździć do niego w nawiedzenie, ale nie konsekrować się od niego, nie nowę formę urzędów duchownych wprowadzać do oyczyzny z naruszeniem pokoju pospolitego, bo oprócz tego, cośmy w inszych rozdziałach mówili, do takiej sprawy więcej było potrzeba, czego on u dworu nie ukazywał, ani wyście ode dworu wiadomości inszey żadney nie mieli, abo tedy nieprawdę mówicie, żeście postanowili byli nie mieć obcowania z nim inszego, iedno według wiadomości wziętey ode dworu, abo to nie prawda, żeście w nadzieię tych listow, te swoje wielebne chirotonie przyjmowali. Cokolwiek rzeczenie, winni będziecie. Ale większa wina pomawiać listy Kr. I. M. y Ich Mości PP. Senatorow, żeby wam powodem były do tak wielkiej swey woli.—Że uniwersały uważnie y potężnie są wydane,—dowodzę. By się pseudopatriarcha wasz (tak go mianuję nie tylko dla schismy, ale że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophroni y iest w Ieruzalem [(28 ctp.) tymże czym y przed tym był) zachował w tym krolewstwie iako przed tym niż listy pisał do Kr. I. M., y byście się nie ważyli rzeczy takich, iakich się dotąd nikt iako Polska Polską, a Ruś Rusią, nie ważył, y on by był człowiekiem uczciwym, y wy obcuiący z nim wolni od podezrzania; ale kiedyście granice, iako on gościa, tak y wy dobrych oyczicow przeszli, kiedy wiadomość o nim Kr. I. M. czym był doszła, że szpiegiem, że zdraycą, wy też ogłosiliście się z waszemi wielebnymi tytułami, a ieszcze w druk podawszy na iawną zniewagę tych, ktorych dokładać się wprzod, niż to robić, było potrzeba, rozesłaliście iuż uniwersały na wszystkie strony: sądząc co miało bydź, y miano to wam cierpieć? Wam by lada buzie, wolno na maiestat Kr. Iego Mości następować, a Krol Iego Mość miał przez spary potrzebę na to? Wam by wolno cudze brać, a possessorowi bronić się nie wolno? O bezrozumny głowy! Potrzebno było tedy Kr. Iego Mości, iako podawcy metropoliey y władcytw, ozwać się z tym, że ci, ktorzy mianują się być Metropolitem y Władykami, nie są tymi, y rosказаć urzędow, żeby takich karono, iako obrazicielow maiestatu Iego Kr. M. A tym bardziey grzeszycie, że

niewstydliwie mowicie y w druk kłamliwie podawać smiecie, iakoby was Kr. I. M. obietnicami swemi upewnił. Tak bowiem mowicie: „Maiąc już zaszłą na to Krola I. M., Pana naszego miłościwego, obietnicę, w roku 1607 na seymie walnym uczynioną, a na tym blisko przeszłym rowno walnym seymie reassumowaną, stwierdzoną y do Konstytucyi na obydwu tych seymach włożoną, że nam według praw y wolności naszych ||(29 ctp.) Metropolita y Władyki, pod posłuszeństwem duchownym, nam zwykłym Patriarszym, mieć pozwolić y wszystkie dobra, na te dostojęstwa przynależące, im przywrócić miłościwie przyobiecać raczył.“ O szalbierzowie przewrotni! inszego wam nazwiska nie przybiorę, iako to smiecie tak bezpiecznie wmawiać, a mianowicie poddani w Pana? Gdzież to wam obiecano?— W Konstytucyi powiadacie 1607 y seymu blisko przeszłego. A iest że tam wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? A iest że tam wzmianka o odebraniu dostojęstw y dobr, na te dostojęstwa przynależących, od starszych naszych porządnie od Kr. I. M. podanych y porządkiem starożytnym cerkiewnym poświęconych? Y Krol I. M. nie zna się do takiej obietnicy, y litera tey Konstytuciei nie ma tego w sobie, y owszem ukaże się coś właśnie przeciwnego tey asserciei, bo małoż po tey Konstytuciei drugich było o relligiei Graeckiei? a mianowicie roku 1609, gdzie prawo chce mieć, żeby każdy we władactwach, monasterach y cerkwach swych w pòkoim zostawał, a gdyby ieden drugiego opprimował iest poena na to et forum; to już nietrzeba następować schismatykom na dostojęstwa y beneficia unitow. Konstytucia to także iest, ale y tym ciebie na czas podaruiemy. Niech tak będzie, choć nie iest tak, że to wam od Kr. I. M. y Rzeczypospolitey obiecano: to czekać było, ażby wam dano, a nie samym brać. Mowicie, żeście w nadzieię przyszłego pozwolenia, będąc go pewni, uczynili to. Ale expectatiwy w prawie naszym zakazane są: ieśli nie wiecie, dowiedzcie się u prokuratorow swoich; a ieszcze wam ||(30 ctp.) racyą przydam ex jure canonico, którym wy chciecie nam bydź grozni. Certum tamē est et expressum, priusquam beneficium vacet, acceptare nulles poterit, ne captandae alienae mortis, occasio ex benignitate gratiarum tribuatur. (Lib. 1. Instit. tit. 27.) Widzicie, iako to posito uno absurdo, sequuntur plura.

Słychaliżeście y o tym, kiedy kto prawem zacznie y iuż ma wygraną, a gwałtu przymiesza: wszystko traci. Także y wybyście mieli takie, iakie mienicie, prawa y obietnice, abo nadzieię uproszenia: wszystkoście oraz takim postępkem swym stracili. Ale y proźba wasza iest własna groźba. Tak bowiem mowicie: „Coż więcey? Wszyscy oraz duchowni y świeccy, Koronni y W. X. Lith. y Ruskiego, Uboywatele, szlachta, rycerstwo y wszytek lud pospolity, pod prześwietnie Kr. I. Mości, Pana swego M., nogi, siebie służebniczo podesałwszy... et c. Prosiemy, aby według Krolewskiej swey uczynioney nam obietnicy, formę duchowieństwa naszego w przełożonych duchownych cerkwie naszej Ruskiej, tę nam zachować raczył, którą w Państwie swoim... et c., et c., zastał.“ *)—Słowa zdadzą się być przyjemne, ale iad w nich gorzki. Sens ich taki, iaki od was samych słychamy, że się spiszecie, wszystkich pobuntuiecie w Państwie y na Ukrainie, na Pana y na Rzeczpospolitą nastąpicie, y uprosić myślicie, właśnie iakoby na kark nastąpiwszy, w czym wam Pan Bog nie pomoże y rady wasze niecnotliwe pomiesza. Y to wielkie zu-chwalstwo wasze: iuż wyszły uniwer^{sał} (31 ctp.)sały, że ten, co mienił się bydź Patriarchą, wysłany iest od cesarza Tureckiego umyślenie na rozerwanie przymierza z Moskwą y na uczynienie turbacyi w tym krolewstwie; a przecie ci bezzakonni zakonnicy monastera Brackiego wyraźnie drukuią, że to potwarz. Komuż to zadaia?—Autorowi uniwersałow, Kr. I. M., Pamazańcowi Bożemu! Rzekną: ale to iemu donicsiono. Prawda. Ale wy temu wierzyć macie, co z tamtąd powiedzą, skąd uznanie o ludziach takowych wychodzić zwykło: sami tak mowicie, y dobrze mowicie;**) lepiej tam rozsądzić umicia, czy pewne te wieści, czy niepewne, niż wy w swym monasterzu,—y niepewnych za pewne udawać nie będą. Zatym grzech macie mowić: „potwarz to.“

*) Pag. 47.

**) Pag. 5.

ROZDZIAŁ V.

Przywileie, Constitucie y Decreta Tribunałskie, które oni przywodzą, nie były takie, że bezpiecznie mogli święcić bez presentaciey Krola Iego Mości.

Pisze Verificator, „że obietnicą I. K. M., na seymie roku 1607 uczynioną, upewnieni y ubezpieczeni święcili się u tamtego cudzoziemca, mając y dawniejsze na to prawa swoje.“*) Przywileiow mianują sześć: dwa Krola ś. pamięci Stephana, cztery K. I. M., szczęśliwie nam teraz panującego. Na które tak ||(32 ctp.) odpowiadamy,—wprzód na przywileie Krola Stephana: w przywileiach, iako y w każdej sprawie prawney, juristowie dwie rzeczy upatrują—principale et accessorium, to iest, rzecz główną, o którą idzie, y rzecz przypadkową, bez ktorey rzecz główna może byź. Pierwsza utwierdza przywiley y dowod na taką rzecz iest dobry z przywileiu. Druga do przywileiu własnie nie należy y nie może się dowodzić z przywileiu; przyczyna tego ta, że nie była intencja krolewska, iedno to dawać, o co na on czas proszono. Roku 1582 stała się poprawa kalendarza, za rozkazaniem Grzegorza XIII, Papierza Rzymskiego; przyięta iest po wszytkich krolestwach chrześciańskich, przyięta y w krolestwie Polskim, y za rozkazaniem Krola Stephana wszędzie obwolana. Ludzie nabożeństwa Graeckiego przyimować iey nie chcieli,—urzędy zaś nabożeństwa Rzymskiego przymuszali ich do niey. Uciekła się Ruś do Krola Iego Mości, prosząc, żeby do kalendarza nowopoprawionego y do odprawowania świąt wedle niego przymuszani nie byli. Krol na to pozwala y piśmem utwierdza. Co się zawiera, tak w uniwersale Krola Stephana pierwszym, iako y w przywileiu poslednym. Ale rzeczesz, gdzie podzieiesz te słowa: „iż bez pozwolenia Patriarchy Konstantinopolskiego do żadney w kalendarzu odmiany przystąpić nie mogą?“ Odpowiadam: racją tę podali ci, który prosili o wolność od kalendarza, a ta w przywileiu iest położona nie dla tego, żeby taka krolewska determinacya była, bo nie o to kontrowersowano, ale proponując w przywileiu o co prosili, położone są y racye, które oni ||(33 ctp.) mianowali. Tam to, o co

*) Pag. 41.

prosili — iest principale, owo zaś iest accessorium. Nie iest tedy przywilej na iurisdictionę Patriarchy Konstantinopolskiego, iako Verificator udaie, ale na stary kalendarz; y owszem, y o kalendarz, nie-pierwicy Krol IM. Stephan na taki przywilej pozwolił, aż się stro-ny pogodziły z sobą, to iest. X. Solikowski, Arcybiskup Lwowski, z Bałabanem, Władyką Lwowskim, a ten Arcybiskup nie o posłu-szeństwo Patriarsze następował na Ruś Lwowską, ale tylko o świę-✓!cenie świąt, wedle poprawionego kalendarza; a szrodek ugody od Rusi ten był podany, że się wprzod mieli porozumieć z Patryarchą swoim, a od Arcybiskupa ten szrodek acceptowany y do przywileiu Krolewskiego wpisany. Wyraża się to dostatecznie w przywileiu łacińskim,*) bo pierwszy iest uniwersał, a nie przywilej. Co się zaś tkanie przywileiow od Krola I. Mości, Pana naszego teraznieyszego, danych: na pierwszym miejscu kładą uniwersał (choć to oni mianują przywileiem, mieszając ieden z drugim), dany Ieremiaszowi Patryarsze na wolne rzady w państwach Iego Kr. Mści; tak powia-dam: że ten, będąc sam Patryarchą Konstant., nie ważył się nic zaczynać w tym krolestwie, aż uprosiwszy u Kr. I. M. takie pozwo-lenie. Tak bowiem w tym uniwersale stoi: „Prosił nas Hospodara, abyśmy iemu tego (to iest rządu duchownego) w państwach naszych pozwolili.“ To ieszcze barzicy ten, który mieniał się być Patriarchą Ierolimskim, tak miał uczynić; a pogotowiu ci powinni byli pytać się o tym, ieśli miał takie po-(34 ctp.)zwolenie, którzy powiadaia o sobie, że iako indigenae wiedzieli o prawach y zwyczajach tey Rzeczypospolitey. A to chudzieta bicz sami podali na siebie; lepiej było nie wspominać przywileiu Ieremiaszowego. Beneficium to było, tey samey personie służące, y owszem na ten ieden zaiazd, tak, iż ieśliby drugi raz przyiachał, drugiego by pozwolenia potrzeba było. Co znaczą te słowa w tym liście: „iż przyiachał tu umyślnie do tych kraio w państw naszych,“ et caet. A iż tey iedney personie, tym się dowodzi, że nie wspomina nic successorow iego, iako zwyczaj iest, gdy się daie przywilej wiekuisty. Umarła persona—ustało y to be-neficium, dane tey personie. To iuż nie wam po tym, iako go zo-

*) Pag. 53.

wiecie, przywileiu. Toż się rozumie y o drugim, temuż Ieremiaszowi, abo raczey Bractwu Ś. Troyce danym na porządki Brackie,*) to iest, nie wiekuistą iego iurisdictionią funduie, ale doczesną, która na osobie zostaje, a na następcę nie chodzi; ale y doczesney w tym przywileiu nie daie władzy, iedno przypomina słowa tego Bractwa, że mają błogosławieństwo od swego Patriarchy na to Bractwo, y nie to iest principale tego przywileiu, iako się wyższy mowiło.—Piąty przywilej, który zowiecie seymowym, iest Bractwu Ś. Troycy służący, do którego wy z Bractwem, któreście sami privata authoritate sklecili, nazwawszy go Bractwem Ś. Ducha, nie macie nic. Dziwna, że się tak śmieie z tymi przywilejami wrywacie, które was więcej confundować niż wesprzeć mogą. A dany ten przywilej, iako y pierwszy, na Bractwo cerkiewne Ś. Troycy, nie na ||(35 стр.) iurisdictionią Patriarszą. Co ieśli się w nim wzmianka dzieie Patryarchy, to się ma rozumieć wedle soluciey, wyższej położoney, że się wszystko to, co iest w przywileiu, potwierdza mocą przywileyną. Nadto ma się u swoich o tym dowiedzieć Verificator, że te obadwa przywileie Brackie iuż są pokassowane decretami Krola I. M. roku 1600 y 1609, y po wielkiej części do executiey przywiedzione, o czym się dowie, będzieli się pytał. Iuż teraz do przywileiu, roku 1607 na seymie danego, który strona przeciwna ma za naygłównieyszą obronę,**) przystępuie,—o którym powiadam: że y iedney litery w nim niemasz, która by była ku zniesieniu abo wzruszeniu iedności Ś. y owszem nayduie to wyraźnie, co iest ku utwierdzeniu iey, et quidem in principali. Po narraciey bowiem, którą wolno czynić każdemu, iako kto chce, za którą otrzymać w kancelariey wolno ad male narrata. A tey narratiey niemal połowica iest tego przywileiu. To iest, że krzczenia dziatek, ślubow małżeńskich y inszych sacramentow, przytym y porządnych w cerkwiach pasterzow nie mają, że im nabożeństwa zażywać, wedle obrzędow Grackich, nie wolno, że prawa, przywileia, et caet., et caet., naruszają się. Po takiey narraciey (o ktorey sam Verificator nie rzecze, że iest przywileiem, ale iest powieścią

*) Pag. 54.

**) Pag. 57.

tych, którzy wyprawowali przywileie,) tak mowi w samym przywileiu: „Wszystkie stany y ludzie tych Państw naszych, którzy są religiey chrześciańskiej katholicckiej, Grac³⁶ (36 ctp.)ckiej, aby żadnego ubliżenia, krzywdy y bezprawia nie ponosili...“ et caet... Ktoraż iest wiara katholiccka Graccka, iedno tych Grackow abo Rusi, którzy są ziednoczeni w iedną wiarę Katholiccką z kościołem Rzymskim? Verificator zaś z swoją hordą nie iest tey wiary. Y ktoż by tak mało uważny był, coby to twierdzić smiał, żeby Krol I. M., Pan katholiccki, miał przyznawać tym, którzy Papierza Rzymskiego nie mają za głowę wszystkiego chrześciaństwa, że oni są wiary katholicckiej? Tymby samym siebie samego odsądzał wiary katholicckiej. Nie wiedzieliście mili mędrkowie, coście wyprawowali, tak wam P. Bog y rozum odeymuie, y rady wasze miesza, żeście nie postrzegli tego słowa, ktore wyraźnie znaczy, że nie wam, ale unitom służy ten przywiley. A co w tym przywileiu przypomina Kr. I. M., że wszystkie stare prawa y przywileie potwierdza, wedle nich y dostoićstwa duchowne rozdawać y ich zachować chce, do tych praw y my się ozywamy y chcemy, żeby Krol I. M. wszytek narod nasz Ruski wedle nich zachował: ale niech wiedzą, że te tylko służą unitom, iako się to ukaże na mieyscu swoim. Nakoniec tak powiadam: że przywileiow swoich Kr. I. M. sam, który ie dawał, tłumaczem iest, sic ratio docet, tak prawo każe, y wam nieelia mowić inaczey. Co się tknie constitucyi seymowych, smiecie każdy bezumstwu waszemu, iako się wykład sami ich czynicie, ciągnąc ie choć przez gwałt na swoię stronę, y rozumiecie, że intentia Kr. I. M., abo Senatu Krola I. M. duchownego y (37 ctp.) świeckiego, więc y stanu rycerskiego, ta była—znosić unią, co iest przeciwko sumnieniu ich, mieliby na to pozwalać y uchwalać gwoli wam; wielką im krzywdą zaiste w tym czynicie,—y starszy naszy, którzy niemal na każdym seymie dla tego unyślnie, a pogotowiu przy czytaniu constitucyi bywaią, aza nie postrzegliby, by nam co było szkodliwego. Ale we wszystkich tych constituciach, od Verificatora mianowanych, nie, coby nam właśnie szkodziło, niemasz. Za fundament sobie bierze 1607,*) nay- 7

*) Pag. 55.

więcey ztąd, że tam iest słowo,—„ludziom mere religiey Graeckiey;“ to słowo powiadacie, że wam służy. My powiadamy, że nam. Ktoż nas rozsądzi? Stoy, da haday.—Na insze wszystkie puncta, ktore się zawieraią w tych Constituciach, o religiey Graeckiey napisanych, powiedziało się iuż wyższey, mówiąc o przywileiach. A co się tknie ostatniey Constitutiey seymu blisko przeszłego, w ktorey częstokroć mawiacie, że iest reassumowana Constitucia roku 1607,*) weyzzrzycie iedno w nią dobrze, że w iednym tylko paragrafie iest reassumowana, to iest, w rozdawaniu beneficij cerkiewnych, et non in toto. Co znaczy ono słowko—„y według niey.“ Ale wy ludzie mądrzy, nie trzeba wam ukazować, widzicie to sami dobrze.

Dekreta Trybunalskie iakie były posłuchay: tytuł, ktory daie Verificator dectetom tym, każdemu bacznemu będzie w podziwieniu, taki bowiem iest: „decreta trybunalskie, zmacniające degradacją odstępnego Metropolita y Władyków, od ś. pamięci Meletiusa... et caet... wydane.“**) Zmacnia trybunał degra (38 ctp.)dacją, to y degradować może. Więtsza bowiem władza ma ten sędzia, ktory confirmuje dekret, niż ten, co go feruje. Ale nam na ten czas dosyć, że ma władzą równą. Iakież to przebog absurdum, w ktore wpadaia za sprawiedliwym sądem Bożym in poenam tak wielkiego grzechu odszczepieństwa od cerkwie Chrystusowey adwersarze, że ludziom świeckim pod rząd, sądy, dekretowania, zatym pod executią, poddaia stan duchowny, prawami tak Bożemi, iako y ludzkiemi od sądow świeckich wyięty. Więtsze ieszcze absurdum, że degradacja tego wielbnego Meletiusza nie była mocna, aż była zmocniona przez dekret trybunału Wileńskiego. O szaleństwo! O niezbożności! A może trybunał degradować, to może y konsekrować; to bowiem oboie iedney władzy należy. Biskupami poczynił trybunalisty, marny ludificator, bo dla tego samego niegodzien, żebym go (tu przynamniy) Verificatorem zwał; insułyż włożyć na nie przynamniy w ten czas, kiedy osob duchownych degradią dostoięstwa ich. Aleć nie trzeba mu tak dalece mieć za złe, bo to w tych dekretach wyczytał, y iako

*) Pag. 62.

**) Pag. 62.

prawa niewiadomy rozumiał, że może trybunał biskupów sądzić y degradować, tak bowiem argumentował: „Nie rozumiem, żeby ci sędziowie, których bracia obierają na to, żeby strożami byli praw y sprawiedliwości, mieli być iey skazicielami, y byź tak niebaczniemi, brać na się czego im prawo Boże y ludzkie nie dało, czego y Kr. I. M., nad ktorego pewnie większey władzy nie mają, niema w ręku swych, co y rozumowi samemu przeciwno.“ Takci się stało roku 1605 we dwu dekretach (39 ctp.) trybunału świeckiego: w pierwszym oycą ś. pamięci Pocięcia, człowieka y z dostojenstwa iego archiepreyskiego y z urodzenia zacnego y z zasług w tey Rzeczypospolitey wszelkiego poszanowania godnego, odsądza metropoliey. We wtorym na popy swoje każe mu sprawiedliwości prosić u Patriarchy Konstantinopolskiego, ktoremu tym dekretem daie trybunał jurisdycją zupełną nad wszytkiem duchowienstwem Ruskim, po wszytkich państwach Korony Polskiej y W. X. Lith. By o takich dekretach widział cesarz Turecki, pewnie by przysłał umyslnie czausza swego podziękować za to, że mu sędziowie naywyższy W. X. Lith. w osobie poddanego iego, ktoremu on sprawiedliwości dowodzić iako pan powinien, ieśliby kto przeszkodę w tey jurisdyciey iemu przysądzoney czynić chciał, wstęp do tych państw publica autoritate dali. Zaiste error to nieladaiaiki. Coż się stało za tymi dekretami? Metropolita, iako u sądu sobie nienależnego, nie stawiał się, aktorów, to iest stárostów mniemanego Bractwa pozwał za dworem y prawo przewiodł; czemu zabiegając aktorowie pozwali Metropolitę na seym; na seymie sami się nie stanowili, y sprawy nie pilnowali; Metropolita sam wpisał się w registr za ich pozwem, przywołać dał po cztery razy, y dekret seymowy odzierał. To z tego processu tak wiele, iako aktorowie, tak y sędziowie odniesli, że się Kr. I. M. z senatem swym nasmiáli. Na drugie dekreta, roku 1609, taki respons. W niestaniu strony przewodzić prawo barzo łacno, strona się zaś stanowić nie może przed świeckimi, postrze(40 ctp.) gając stanu swego duchownego y praw, ktore ma. Deputaci duchowni upominali collegów swych świeckich, żeby tey sprawy, iako sobie nienależney, nie sądzili, ukazując im prawo z statutu y z constituciey; gdy przecię upornie sądzić zaczęli, duchowni tegoż dnia, teyże go-

dziny, odszedłszy do izby swej też sprawę sędzili, a iż assessorow ich świeckich do nich nie puszczo, chociaż prosili o nie y protestowali się soleniter o taką oppressią, sędzili sami; a iż ich collegowie z nimi się nie zgadzali, odesłali to na cognitą Kr. I. M.,— y tak padły w tym roku 1609 wszystkie trzy dekreta od Verificatora mianowane. Krol I. M. sędził, approbował decreta trybunału duchownego, a świeckiego kassował.—Taki pożytek y taką uczciwość macie z dekretow swoich.

ROZDZIAŁ VI.

Że nie na wakujące Władcytwu ci nowoświęceni nastąpić usiłowali, y że Patryarcha Constant. do kraioy Ruskich prawa nie ma.

Niewyraźnie to twierdzi Verificator, y owszem, gdzie o fundacjach cerkiewnych mowi,*) przyznawa że starszy naszym są w possessiey, ale colliguię się to z assercyi iego, sam y tam w tym scripcie rozrzuconych, ktore, [(41 стр.) do porządku przywodząc, na te paragrafy rozdzielam. 1) Że Patryarcha Const. iest w kraiach Ruskich prawem duchownym y świeckim y zwyczajem pasterzem (iako on zowie) przyrodzonym. 2) Ten oyca Metropolite naszego y Episkopow wszystkich osądził, degradował y wykłął. 3) Zatym wakowały stolicy, na ktore iuż owdowiałe, ci poświęconemi są. Na każdy z tych paragrafow tymże porządkiem odpowiadamy: O świeckich prawach y o zwyczajach mowić się tu iuż nie nie będzie, bo się mowiło, w rozdziele piątym y wtorym,—tylko o duchownych. To prawo iest —canon 28 soboru Calcedońskiego, na ktore odpowiedziało się dostatecznie w rozdziale 4, części trzeciej, Obrony iedności, roku 1617 od nas w Wilnie wydanej. Nie odsyłaiać tam iednak czytelnika, ten respons, nie do niego więcej nie przykładaiąc, iako tam stoi tu wpiszemy. „Canon ten w prawkach słowińskich, iest taki, że Pontyiscy, Barbarscy od Constant. mają bydz stawieni. Pod tym słowem—Barbarscy—powiadaia, że się kraie Ruskie zawieraią. Na co tak odpowiadam. Imie Barbaria iest ogulne żadnemu narodowi nie

*) Pag. 40.

jest własne, a za tym ten, który to słowo wykłada o kraiach Ruskich, abo to rozumie względem języka, że cokolwiek nie jest po Graecku jest barbarum, iako więc Graekowie mawiać zwykli; to takim sposobem wszystkie północne, zachodnie y południowe kraie, y na wschodzie, oprócz ludzi języka Graeckiego—Barbary są, a kraie ich są Barbarią. Abo też to słowo B a r b a r y a rozumie się względem wiary chrześcijańskiej, że ci nazywają się Barbary, który nie są chrześcianami. ||(42 ctp.) Ale tym sposobem Polskie, Węgierskie, Czeskie królestwo, kraie Niemieckie, Dania, Anglia, et caet., wszystko to było onych czasów pogaństwo—za czym Barbary. To się ten canon o wszystkich rozumie, z kąd się wnasza, że iakim kolwiek sposobem z tych dwu będą chcieli ten canon Rusi naszej przywłaszczać, tedy nie na iedne, ale na wszystkie, którzy się pomienili, muszą go rościagać; a przecię Patryarcha Carogrodzki nigdy sobie władzę w tamtych kraiach nie przypisował; a ieśliż do nich za takim canonem prawa nie ma, to ani do nas. Nad to prawa się nie piszą tylko na podległe, bo prawa nikt stanowić temu nie może, ktorego nie ma w mocy swoiey. Ieśli w kraiach Ruskich onych czasów y początków wiary chrześcijańskiej nie było, to Constantinopolski nie miał kogo święcić, y inszey władzy swey duchowney nad kim rościagać nie miał, świeckiey też władzy nie mógł mieć, bo byli swoi xiążęta. Ieśliby zaś kto rozumiał tak, że w tamte kraie wiary chreścijańskiej nie wolno wnosić nikomu, tylko Patryarsze Constant., było by takie prawo niesprawiedliwe, zagradzające drugim do nawrocenia ludzi w pogaństwie będących, bo mogło by być zamieszanie iakie w Constantinopolu, abo z inszey miary niesposobność, żeby nie mogło się do tamtych krajów posyłać tak prędko na przepowiadanie Ewangeliey, a drugimby nie wolno było, za czym dusz ludzkich wielkie mnostwo za okazyą tego canonu ginąć by musiało. Zaiste było by takie prawo z wielką krzywdą y bliźniego. Rozumie się tedy ten canon o kraiach pogańskich, w ktore już ||(43 ctp.) za tego soboru wniesiona była światłość Ewangeliey; ale iż ieszcze nie równo wiet-sza część tam pogaństwa, niż chrześcijaństwa była, dla tego nazywa ich takim nazwiskiem, iaki chrześcianie zwykli zwać pogany.“—Przy tym za naygłównieyszą ten Verificator racyą kładzie prawa Pat-

ryarchy Constant. do nas, że nas Graeccy Patryarchowie chrzcili. Na to tak powiadamy: Katholicy Patryarchowie nas chrzcili, y dla tego, choćbyśmy na tę racją pozwolili, przecię na to nigdy nie pozwolimy, żeby schyzmatyccy Patryarchowie, to iest ci, którzy nie podlegają naywyższemu wszytkiego chrześcijaństwa Pasterzowi, mieli takie prawo do nas. Powtore ztąd, żeśmy chrześciane, cerkiew do nas ma prawo, nie ta, nie owa, ale cerkiew powszechna, która w sobie zawiera tę y owę. Że nie ta, abo owa cerkiew, ztąd znać, bo za tym by szło, aby y ten, który się chrzcił w parafey iedney, przy tym popie został, spowiadał się iemu, sakramenta przyjmował y we wszytkich sprawach duchownych podlegał mu, do inszey parafey przechodzić by mu nie wolno; a toż się rozumieć ma o Biskupstwach y o Patryarchiach; ale to nie iest tak wolno: ochrzcivszy się w iedney parafey, przenieść się na ustawiczne mieszkanie do drugiey, y tam podlegać nie temu presbiterowi, ani temu Episkopowi, gdzie chrzcił, ale temu, gdzie mieszkać będzie. Co wszytko iaśnicy się pokaze w tym: któryby ochrzczoney od heretykow abo schizmatykow, rozumiał, iż mu nie wolno ich odstąpić. Niezbożne by takie było prawo, za którym czasu obrazoborstwa, które trwało lat 70, a każdy niemal Patryarcha był (44 ctp.) obrazoborcą, musieli by Graecowie podlegać pasterzom heretyckim. A co podpiera tego Verificator canonem 8 soboru trzeciego powszechnego, iakoby tam napisano było: „ktoraby prowincja, od ktorego Patryarchy okrzczona była, żeby drugi w nią żadnego wstępu nie czynił.“ W tym się iawnie falsificatorem uczynił, bo tego nie tylko w tym, ale nigdzie w żadnym canonie y w żadnym concilium niemasz: bezpiecznie się to mowi z tych miar, że iest w monasterzu Wileńskim xiąg sobornych pięć, iedna po graecku, dwakroć tomy conciliorum po łacinie dość szeroko opisane, we dwu tomach, roznych drukow; słowieńskich zaś prawil dwoie, a iedne z nich wielkiey powagi, posłane od Drabosława, Serbskiego despota, Kyrilowi Metropolicie Kiiowskiemu, przed trzemasty lat, dosyć porządnie spisane, a tam krociuchno y canon napisany y tłumaczenie Balzamonowe, a w oboich tych, to iest, tak w textcie, iako y tłumaczeniu, nie nayduie się. W xięgach łacińskich szerzey ta sprawa opisana, nie w canonach, ale w

dzieiach soborowych. Tam tak pisze: „Episkopowie Cypru Zenon y Ewagrius na tym soborze przełożyli Oycom ś., że Episkop Antiocheński w Cyprze jurisdycją duchowną rozciąga przeciwko dawnym zwyczajom.“ Uchwala ś. sobor canony śś. Oycow y zwyczajom ich dawne, żeby w Cyprze sami przez się odprawowali poświęcenia Episkopow swoich. Za tą okazyją przydaie concilium: „toż y w inszych dioceciach y prowincjach wszytkich ma być zachowano, aby żaden z pobożnych Episkopow nie wstępował się w prowincją drugiego, ktoraby zdawna |(45 ctp.) y z początku nie była pod mocą abo iego, abo tych, ktorzy przed nim byli, ale choćby kto osiadł y przez gwałt pod władzę swoją podbił, aby do pierwszego prawa przywrocił, aby starszych canony naruszane nie były, y żeby pod pokrywką ś. usługowania pycha y swawola nie wkra-
dła się, y żebyśmy przez nieostrożność swobodę, którą nam przez własną krew swoją darował Pan nasz Jezus Chrystus, który iest wszytkich Odkupicielem, nie utracili.“ Y potem na końcu: „a ieśliby kto inszą, abo przeciwną, niż teraz postanowiono iest, formę wprowadzał, podobalo się powszechnemu soborowi, że to nie będzie ważno.“ W tych tu położonych, a daleko mniey w inszych tego decretu słowach, ktore iako mniey potrzebne opuściliśmy, niemasz żadney wzmianki chrztu. Iest to tedy comment niepotrzebny Verifikatorow, od niego samego zmyślony (coby się nie godziło dobremu człowiekowi, bo to zowią fałszem.) A ieśli był starożytny zwyczaj necessario podlegać kraiom Ruskim Patriarsze Constantinopolskiemu, mówiło się wyższej w rozdziale wtorym, y owszem my z tegoż soboru Epheskiego z canonu pierwszego ukażemy, że Patriarcha Constantinopolski niema władzy Patryarszey, a co będzie się Verifikatorowi widziało dziwnieysza—ma podlegać Metropolicie Kiiowskiemu. W tym prawile tak mowi, iako iest w texcie graeckim y łacińskim, chociaż słowy troszkę inakszemi w iednym niż drugim. My z graeckiego przywodzimy, z druku Paryskiego, roku 1610 wydanego. A iest taki: „Ieśliby ktory Metropolita (toż się rozumieć ma o Patriarsze) od ś. y wsieleńskiego soboru odstąpił y do heresiey się |(46 ctp.) iakiey przyłączył, abo z Celestiuszem (ktorego przez wielką omyłkę w słowieńskich prawilah nazywaią Kielestynem,

Papierzem Rzymskim,—mowie przez wielką omyłkę, bo Celestyn był Papierzem, który ten sobor potwierdził, y od ktorego Cyrillus św. był legatem, a Celestyus był przeciwny temu soborowi z Nestoryuszem Patriarchą) trzymał, takowy przeciwko prowinciei tey położonym y Episkopom, nie czynić nie może, odcięty przez ten sobor od wszelkiego cerkiewnego spółkowania, y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, a owszem, samym tey prowinciei Episkopom y bliskim Metropolitom, prawosławną wiarę wyznawaiącym, zgola podległym bydź ma, y z godności Episkopskiej zrzucony.“—Jeśli tedy Patriarcha Constantinopolski (iako go ludzie udaia) nie przyimuie soboru Florentskiego, a sobor Florentski iest prawdziwym powszechnym soborem, przez to samo traci władzę swoją y podlegać Metropolitom tym, który ten sobor przyimuia, powinien,—iaki iest Metropolit Kiiowski. Tąż wolnością Verificator przywodzi szosty canon soboru Niceńskiego, iakoby w nim było, ieśliby kto nad wiadomość swego Patriarchy, od inszego Patriarchy był poświęcon, aby każdy takowy za Biskupa nie był miany; a tam żadney wzmianki o Patriarsze niemasz. Ale rzecze, że iest tam, ieśliby Episkop bez woli Metropolity się swego święcił, że nie iest Episkopem; dla czegoż tak nie położył, iako tam stoi? Rzecze, że iednoż to. Odpowiadam: niech tak będzie, iedno chceszli bydź Verificatorem, przywódcz text, iaki iest. Bałeś się podobno, byś nam [(47 стр.)] bieża nie podał na uchlustanie swoich świadkow,—atolić za przypomnienie dziękuiemy, przypomni to im, kiedy ową mitrę solenniter na głowę kładą, że Episkopami nie są mocą tego szostego canonu soboru Niceńskiego, bo bez woli Metropolita Ruskiego święcili się na władctwa Ruskie. Co się zaś tknie pierwszey części tego canonu ś., gdzie mianuie pewne rozdziały Patryarsze Alexan., Antiocheń. y Papieżowi Rzymskiemu, za czym snadź chce koncludować Verificator, że w tamtych udziałach nie ma władze Biskup Rzymski. Na to tak powiadam: może wiedzieć Verificator, że Metropolita Kiiowski ma swoją dioceśią, ma Połocki, Włodzimierski, et c... swoją, y nie może Włodzimierski, ani Połocki, ani ieden w drugiego dioceśyi ordynaciey czynić, ani w Metropoliey, tylko każdy w swojej, a Metropolita może y w swojej y w ich dioceśiach wszytko to czynić, co

oni sami czynią; toż rozumiey o Biskupie Rzymskim: ma on swoy udział, iako Biskup, ale niema udziału, iako pasterz powszechny wszystkiego chrześcijaństwa, bo wszytek świat podlega iurisdictionie jego. Jużesz mi więcey się nie nawiaay z tymi canonami, zabraniającami iednemu Episkopowi wstępować się w drugą Episkopią, bo to ma wagę tylko między takimi Episkopami, ktorzy sobie we władzy rowni są, nie względem takich Episkopow, ktorych władza iest powszechna. To już pracować było szkoda y Gozyna, Leona y Grzegorza, Biskupow Rzymskich przywodząc, także św. Iana Chryzostoma. A ta władza Episkopow Rzymskich nie iest z prawa ludzkiego, lubo to duchownego, lub świeckiego, choć **(48 ctp.)** y tymi prawami dosyć iest objaśniona, ale Bożym prawem, ktorego żadne insze prawo, ani zwyczaj by naydłuższy znieść y nikt dispensować nie może, ktoremu wszyscy podlegać powinni, refundowana. Tak uczyła y wierzyła wszystka starożytność, zażywał tey władze Episkop Rzymski czasu wszystkich siedmiu soborow wsieleńskich y po nich appellacie bywały do niego, nie tylko od Patriarchow, ale od soborow; bez iego potwierdzenia sobory nie były soborami; on Patriarchy sądził, zrzucał, wyklinał, y insze stany duchowne y świeckie w krajach wschodnich; on Patriarchi stanowił, zrzucane przywracał, y w samym Constantinopolu ordinacie czynił, że iednego Patriarchę zrzucił, drugiego wsadził, chociaż cesarz, a baziey sama cesarzowa przeciwni temu byli; żaden mu potem tey władze nie wziął, y adversarze mianować nie mogą żadnego soboru, ktorby papieżow Rzymskich tey powszechney władze odsadził. Toć przy niey y teraz iest. Wszystkiego tego wielą rozdziałow we wtorey części Obrony iedności dowiedliśmy: tam odsyłamy czytelnika. A teraz do drugiego paragraphu Verificatorowego postępuie, w ktorym powiada, że Patriarcha Metropolitę naszego y Episkopow wszystkich osądził, degradował, wyklął. Nie masz takiego sądu, nie tylko w porządnej Rzeczypospolitey, w wolnym narodzie, między ludźmi rozsądek przyrodzony y naukę mającemi, ale y w grubych y pogańskich narodach, gdzie y światło przyrodzone zaćmione y nauki mało, — żeby kto miał być osądzonym, nie będąc sądzonym; żeby kto był sądzony, a niemał wie-

dzieć ten, ktorego sądzą, ||(49 ctp.) o co go sądzić mają. Potrzeba do sądu porządnego, żeby był własny sędzia, żeby była propositia przez zapozew do wiadomości przywiedziona obżałowanemu, żeby były probacie prawne, żeby też obwinionemu wolno bronić się prawem, y ieśli iakie uciążenie bydź sobie rozumie, appelować do wyższego sędziego, a tym barzief, ieśliby do degradacy, a naybarzief, ieśliby do wyklęcia przychodziło. Trzeba troyga upomnienia prawnego, y insze solennitates juris, iako się z twoim comedyalnym od Iego Mości oyca Metropolity naszego postępowało. Nie postępowano tymi sposobami z żadnym z Metropolitow unitow, nie z dzisieyszym, nie z oycem Pociem, iako y sami adversarze przyznają, ani też z oycem Rahożą; pozwu bowiem o to, który iest początkiem-wszelakief sprawy, żaden z nich nie miał, a ieśli przypomnisz postępек soboru Brzeskiego, ten was więcey confundować będzie. Cożeście bowiem tam za sędziego mieli?—Nikiphora podobno; a ten iakim prawem, diakonom tylko będąc, (iako się nam przyznał, gdy się sprawował przed Ich Mościami pany Senatory na seymie za rozkazaniem Kr. IM.) miał sądzić y degradować Metropolite y Episkopy? Rzeczecie, że za poruczeniem Patriarszym to czynił. Podobno za takim poruczeniem, iako ieden pustelnik wasz słuchał spowiedzi iednego zacnego człowieka, będąc y do tego czasu diakonem, a powiadaiąc, że to czyni za pozwoleniem Patriarszym. Takie się to monstra u was rodzą. Ia zaśę tak powiadam, że w mnieyszych sprawach zwykli byli zsyłać ||(50 ctp.) Patriarchowie Metropolitow, o których nie skąpo w Graecief, y ochoczych na takie dzieła; a na tak ważną sprawę, do takiego krolestwa, w którym niema mieysca ono tureckie prawo: sic volo, sic jubeo, stet pro ratione voluntas; do takich ludzi, którzy concilia y Oycow św. lepiej czytają (wszak się o prawdę gniewać nie będą),—miał by wysyłać tak podłą osobę. Rzeczysz podobno, że był Protosingelem, ktore iest dostoięństwo przedniego kleru Patriarszego. Przyznawam, że iest dostoięństwo, ale nie takie, ktoreby w rzeczach duchownych iurisdictioni iaką miało. Do tego między przednieyszemi prałatami cleru Patryarszego, których iest 6, Protosingela niemasz; iest bowiem Oekonom wielki, wielki Sacellan, Scevofilax, Chartofi-

lax, Saccellari mniwszy, Protekdik, iako pisze Europolates o urzędach pałacu cesarskiego y cerkwi Constantinopolskiej Patryarszey. Ale choćby był y nayspierwszym prałatem, co miał za władzę na Metropolite y Episkopow Ruskich? Od Patriarchy icy pewno nie miał, bo tak był zadziałał dobrze nie tylko Patriarsze, ale y wszytkiemu chrześcijaństwu Constantinopolskiemu, nawłokszy wielkie długi na Patriarchę y straciwszy cerkiew naprzednieyszą Pandokratora, do Turkow, w niebytności Hieremiasza Patryarchy. Między inszemi zbrodniami swemi, uczynił y to, mając łaskę u soltanowey, był przyczyną, że Hieremiasz, hospodar Wołoski, był zrzucony, a na miejsce iego Stephan woiewodą był uczyniony, y iuż on w Wołoszech mieszkał, pożegnawszy się z Constant., y za tę zdradę пойmany, y w Chociniu osądzony, y z tamtąd uciekł do Ostroga y tam nabył tytułu exar^h(51 ctp.)chi Patriarszego; takiegoście sędziego w tej sprawie mieli. O czym dowie się łącno każdy, wszak są pamiętnicy iako o zdradę Rzeczypospolitey właśnie, w Wołoszech a nie w naszych krajach, ieszcze wprzod niż do nas przyiechał, y iakośmy rzekli osądzony. To wam uczciwość, panowie mili, y waszemu soborowi. A Patriarcha o tym nic nie wiedział. W czym, iako baczę, postrzegł się Verificator, który, mówiąc o dekretach trybunalskich, pisze, że klątwa na Metropolite Raliozę wydana iest od Meletiusza Patriarchy Alexandryiskiego, który był topotiritem, to iest, namiestnikiem Patriarchy Constantinopolskiego, ale o tym processie Meletiuszowym nigdy żaden Metropolita nie słyszał, y dopiero teraz od Verificatora dowiaduiemy się, za czym wszytek ten process nic nie waży. A choć by y miał takie poruczenie Patriarsze, lubo Nikiphor, lubo Meletius namiestnik Patriarszy, ale choć by był y sam Patriarcha osobą swoją,—condemnować by Metropolity nie mógł, gdy appelle Metropolita do tego, który iest starszym Patriarchy samego. Canon 3 Sardyceńskiego powszechnego synodu iest taki: „Episkop z Episkopem ieśli ma spor, obcego Episkopa niech nie przyzywa, a inaczey niechay sądzi Rzymski, gdzie mogą bydź y obcy.“ Tu text iest ciemny (w łacińskim jaśnieyszy), ale tłumacz iego Balzamon, tak objaśnia: „Ieśliby się Episkopowi nie upodobał sąd, ma Metropolite (a to się ma rozumieć o Patryarsze, iako się

niżej okaże), który go sądził, oznaymć papieżowi Rzymskiemu przez list rzecz y sąd, iako go osadzili, a on sam ma doy (52 ctp.) rzec sądu, ieśli sprawiedliwie sądzony iest, y ma oznaymć przez listy, ieśli zaś inaczey będzie mu się widziało, w bliższej prowinciey będącym Episkopom rozkaże, aby, uczyniwszy sobor, powtore go sądzili.“ Słowa te wszystkie Balzamowane są w dzieiach soborow łacińskich. Że się Metropolita Kiiowsky uciekł do Papieża Rzymskiego, pasterza powszechnego, miał nie tylko prawa, które mu tego pozwalały, ale y przykłady w starożytności. Athanasius Patryarcha Alexandryiski, będąc odsadzony od całego soboryszcza Syrmieńskiego, uciekł się do Iuliusza Papieża; Fławian, Patryarcha Constantinopolski, także od soboru, który był zebrał Diosskor — do Leona Papieża; Ian Złotoust — do Innocentiusza; Maxim z wielą innych — do Marcina; Ignatius — do Mikołaja. A wszystkich tych pomienionych soborami osadzili byli drudzy Patryarchowie, a gdy się uciekli do Papieżow, podnieciony są tamte sądy ich, chociaż przy wielu ich cesarze zostanawiali się, a iednak nie przemogli. Znali w ten czas dobrze powszechną władzę naywyższego Pasterza. Wszystko się to dowodnie ukazało w książecie naszej o Obronie iedności, wszystko z ksiąg słowieńskich, mało co z łacińskich. Niestusne tedy od kogo kolwiek uczynione to osądzenie Metropolity y Władykow naszych, zaczym y skutku dotąd nie miało y mieć nie będzie, pokąd prawa duchowne y świeckie tego krolestwa chowane będą. Wspominać mi iuż nie trzeba, co za sposob soborowania ich był w Brześciu: wprzod mieysce tego zgromadzenia ich był zbor heretycki, directorem był nowokrzczeniec, sami świeccy odprawowali (53 ctp.) wszystko, a duchowni byli pro forma; wszak macie pamiętnikow, iako y my mamy, pytaycie się ich. Inszych dowodow nietrzeba. Z strony zaś naszej Metropolita z pięcią Władykow porządnie odprawował sobor w cerkwi soborney, w ubiorach archiereyskich, przy przytomności posłów papieżskich y krolewskich.—Treci paragraph był taki: „Że za taką degradacyą y kłatwą wakowały stolicy, y iako na wakujące poświęceni są ci nowozmamieni.“ Odpowiadając na wtory paragraph, odpowiedziało się iuż y na trzeci. Gdy bowiem nie miał sędzia władzy sądzić, a pogołowiu osądzić, degradować y wyklinąć

przełożonych naszych, to nie wakowały stolicy. Ale dla większey confusiey twoiey, powiem ci dwie rzeczy. Iednę z soborow, a drugą z scriptu twego. Soboru Sardyceńskiego prawilo 4 tak mowi: „Ieśli-
by Episkop degradowany, abo z dostoięństwa swego złożony był, a przeczył by y mowił, że iest niesprawiedliwie sądzony,—ieśli Rzym-
ski nie roskaże niema bydź postawiony inszy; ten bowiem ma roz-
sądzić złożenie abo przez posła, abo przez listy.“ A w wykładzie,
ktory tołkiem zowiemy, ieszcze iaśniey. Za tym szło, że się waszy
święcić nie mogli, chociażby pewni byli, że starszy naszy są porząd-
nie sądzeni y ważnie, według prawil, osądzeni y degradowani. Ieśli
się oni uciekli do tego, do ktorego prawila nasze Graeckie drogę
im ukazuią, y iuż tę drogę przetorowało tak wiele duchownych
przed nimi: czekać było rozsądku z Rzymu abo przez posła, abo
przez listy. Wszak się sam otzywasz do starych zwyczaiov y chcesz,
żeby się tak teraz zachowało, iako przed tym. Zwyczaie da||(54 ctp.)
wne takie były, iako słyszecie. Winni zatym y ci, co się święcili,
y ten, co ich święcił. W scripcie zaś twoim tak stoi: „że naszy star-
szy byli w possessiey beneficij cerkiewnych.“—To nie wakowały, y
nikt się na takie beneficia święcić nie miał. Słyszeliście definitią
iuris patronatus, że iest potestas praesentandi instituendum ad bene-
ficio vacans, gdzie to słowo *vacans* nie bez przyczyny do defi-
niciey przyłożone. Bo w definiciey dobrej cokolwiek iest, do ist-
ności tey rzeczy, ktorey iest definicia, należy. Dla tego y wam nie
trzeba było przez gwałt, ani przez takie figli, ktore nikomu nie
zaszkodzą, iedno wam samym, ale przez prawo, zasadzać ich z tey
possessiey.

ROZDZIAŁ VII.

O krzywdach, ktore mieni mieć Verificator od nas.

Żebyśmy porządnie wam odpowiadali, confusum chaos, wrżkomo
krzywd waszych, rozdzielamy na dwa paragraphy. Pierwsze—w sło-
wiech, drugie—w samey rzeczy zawieraią. Co się tknie słow—obraża
się Verificator, że gromadą iego ludzie nazywaią *Schizmatykami*,
Nalewamykami, *Obrazicielmi* maiestatu Krola Iego Mości y
winnemi Rzeczypospolitey.

||(55 ctp.) Na pierwszy tak powiadamy: słowo graeckie schizma znaczy rozerwanie, a w rzeczach duchownych, iako rozumiano dotąd w cerkwi Bożey y iako używają tego słowa authorowie, znaczy oderwanie się członkow od głowy nieiakiękolwiek; bo każde zgromadzenie ma głowę, abo głowy swoje, nie od głowy powszechney, od samego Boga postanowioney. Że od głowy: pisze Paweł św., który nadęty próżną dumą cielesności swej, głowy się nie trzyma, z ktorey wszystko ciało, po żyłach y wiązaniu sprawując się y budując, roście na pomnożenie Boże.**) Że nie od każdej głowy: oderwało się 250 przełożonych synagogi żydowskiey, ludzi głównych, którzy czasu concilium imiony byli mianowani, iako mówi Piśmo ś., a mieli głowy swoje, y nie iedną, ale cztery: Chore, Dathan, Abyron, Hon, y mieli sequakow swoich (że Polszczyzny bractwa naszego na ten czas zażyję) liczbą 14,700. Sobor ci to był silny, dwieście pięćdziesiąt przełożonych, nad nimi cztery głowy,—ci wszyscy, iż odstąpili od iedney głowy Aarona, naywyższego kapłana, ktorego sam Pan Bog na ten urząd postanowił y chciał, aby on sam y potomkowie iego ten urząd odprawowali, nie chcąc mu podlegać, y owszem urząd iego biorąc na siebie: pokarał ich Pan Bog tak ciężko, że te głowy ziemia żywo pożarła z żonami y dziećmi, y wszystką rodziną ich; ogień zasię, wyszedszy od Pana, popalił 250 mężow, którzy ofiarowali kadzidło. A gdy ieszcze tumult uczynili między ludźmi sequakowie ich, tak, iż Moyżesz sam y Aaron uciekli do przybytku przymierza, spadł ogień na winnych y popalił 14, 700. Po||(56 ctp.)palił by był y więcej, by Aaron Pana Boga nie ubłagał.***) Tak ciężko Pana Boga obraża schizma.

Drugie schizma. Dziesięć pokolenia odszczepiło się od mniejszey ci gromady (to iest od dwoyga pokolenia), ale od takiej, w ktorey był naywyższy kapłan, gdzie naywięcey Pismo ś. strofuie Ieroboama, nie dla tego, że odstąpił krola swego Roboama, ale dla tego, że opuściwszy kapłanstwo, od Pana Boga samego postanowione, y ofiary, w kościele Salomonowym czynić roskazanie, insze sobie po-

*) Col. 2.

**) Num. 16.

stanowił. *) Wzruszony tym odszczepieństwem Pan Bog, wszystko to dziesięcioro pokolenia dosyć ludnych y walecznych, z których każde mogło mieć do sta tysięcy ludzi w sobie, opuścił y podał na rozszarpanie poganom, tak, że y sami napotym za pogany byli policzeni, do których y Chrystus Pan, gdy uczni swe na rozsiewanie słowa swego posyłał, karząc authorow schizmy w potomkach ich, chodzić zakazał, mówiąc: „do miast Samarytańskich nie wschodzicie.“ Iawna tedy z tych dwóch przykładow, że schizma iest odstępstwo od takiego przełożonego; który by był od Pana Boga postanowionym. Za tym nie poydzie ta racya schizmatykom, że raczey Papież ieden odstąpił od 4-ch Patryarchow, niż 4 Patryarchowie od iednego: nie w wielkości bowiem, iako się powiedziało, ta sprawa należy. Za podobieństwo krola y woiewody dziękuiemy wam, a przeciwko wasze samych barzo sposobnie, co y sami przyznacie, zażyiemy. Biskup bowiem Rzymski tym samym, że iest pasterzem powszechnym, słuszenie krolew nazwany byđź może; Patryarchowie zaś woiewodami, abo ieśli wolicie po **|| (57 crp.)** graecku tetrarchami, a Metropolitowie y Episkopi urzędnikami mnieyszemi, na podobieństwo dostoięstw, ktore są w każdym krolestwie. Ten, który opuszcza woiewodę, opuszczaiącego krola, a zostaię przy krolu, nie iest odstępca; ale kto zostaię przy woiewodzie odstępny, y on iest odstępca y nie może się tym wymawiać, że prawo każe słuchać woiewody, podlegać sądom y rządóm iego, bo się to rozumie potąd, pokąd on słucha krola, który iest naywyższym przełożonym w krolestwie swym, od Pana Boga postanowionym. Ten tedy iest właśnie schyzmatykiem, y owcą Chrystusową nie iest, który za pasterza swego własnego nie przyznawa tego, ktoremu w antecessorze iego poruczono iest od naywyższego pasterza: „paś owce moje.“ Tak rozumie Złotousty to mieysce, **) a iego usta są Chrystusowe usta. Mało na tym: choć by się kto odzywał do drugich pasterzow partikularnych, iemu nie podległych; z drugiey zaś strony, gdy kto odstępuie od pasterzow partikularnych, tylko by przy naywyższym zostawał, schyzmatykiem

*) Reg. 12.

**) Lib. 2. De sacer.

zwany być nie może. Tak mówi Hieronim, uczytel wielki y powszechny, nie tylko Laciński ale y Graecki, obywatel Betlehemski, pod Patryarchą Ierozolimskim żyjący, w liście do Damasa Papieża: „Nie znam Witaliego, Meletym gardzę, nie wiem o Paulinie (Patryarchowie to byli Orientalni), ktokolwiek z tobą (do Damasa mówi) nie zbiera, rospiera, to iest, kto Chrystusow nie iest—antychrystow iest.“ Sens iego słow nie iest, żeby on Patryarchow Orientalnych odrzucał, sam mieszkając między ||(58 стр.) nimi y pod nimi, ale że potąd wiązał się z nimi, pokąd oni społecznością wiązali się z stolicą Piotrową. Od Theophila Patryarchy Alixandr: odstąpiła część niemająca duchowieństwa iego w Egipcie, wszakże historie cerkiewne tych odstępnych schizmatykami nie zowią, bo się uciekli do tego, który y nad samym Theophilem pasterzem był. Ś. Grzegorz Dialog: Papież wykłął Ioanna Metropolite pierwszej Iustyniany, ktorego my teraz Archidońskim zowiemy, iż sądzić śmiał Episkopa Tebańskiego, acz sobie według dyocesiey swej partikularney podległego, iedno, że iuż był appelował do Papieża. Za tym y nam unitom nigdy służyć nie może to nazwisko dla tego, żeśmy pasterza swego (ieśli pasterzem był, lubo przez canony cerkiewne, lubo przez prawa świeckie, abo zwyczaj nierozzerwany) opuściwszy, uciekli się do tego, który iako iest powszechnym wszego świata pasterzem, tak y naszym. Waszym nakoniec własnym świadectwem dowodzimy, żeście wy, a nie my schizmatykami: bo nas zowiecie unitami, samie zaś tym nazwiskiem brzydzicie się. My wdzięcznie od was przyjmujemy to słowo. Ale za tym mowimy, iż schizma z natury swej przeciwna iest unii. Unia przy nas, to schizma przy was.

W nazwisku Nalewaykow niceśmy wam nie winni. Nie od nas poszło: vox populi, za tym podobno vox Dei; u nich się pytacie. My to wiemy, że nas tak nie zwano y napotym zwać pewnie nie będą, ||(59 стр.) lubo to Verificator nas tak nazywać każe, ale nie będzie miał takie y ludzi powagi, żeby go słuchali.

Teraz iuż przystępuie do inszych przeciwko Maiestatowi Króla J. M. y przeciwko Rzeczypospolitey występkow waszych. Regalia brać na siebie iest crimen laesae Maiestatis. Ale wy Regalia wzięli na siebie, święciwszy się bez podawania tego, komu to należy: ergo,

iesteście rei laesae . Maiestatis. Maior nie tylko ex jure civili, ale y z naszego domowego prawa łącno dowieść się może; minorem dowiedliśmy w rozdz: I. To iuż nie potwarz na was, którą nam za każdym trzecim niemal słowem zadaiecie. O zdradzie wiemy stąd, zkąd wiadomość o takich rzeczach wychodzić zwykła (że w tym regule od Verificatora podaną przyimę): z uniwersałow Iego Kr. M. to wiemy. A Kr. I. M. zkąd to wie?—spytasz mię. Odpowiem, że się u mnie o tym pytać nie trzeba. To wiem, że regibus longae sunt aures: słyszą y to, co się na Ukrainie y co w Constant. dzieie, a wiedzą to nie z Wilną, ani od osob takich, ktore o tym wiedzieć nie staraia się y, choćby się starali, nie mogą; ale wiedzą to przez różne szrodki, ktorych monarchowie zażywać zwykli, nie tylko domowe, ale y postronne. Byli ci, co w uszy swe słyszeli, iako tamten Graeczyn ganił po prostu kozakom, że na Moskwę chodzili, powiadając, że dla tego w kłatwą wpadli, dając tę racyą, że Moskwa są chrześciance; nie widział tego ten nowy Teolog, że chrześcianom z chrześciance może być woyna sprawiedliwa, gdy ieden drugiemu wezmie co, a wrocić nie chce: a iż poddani obowiązani są sumnieniem słu^{||}(60 ctp.)chać panow swoich, gdy im każą iachać na taką woynę. Ale cożby wiedzieć nie mógł ten mąż, ktoremu tak wiele tytułow daie Verificator, co poymie człowiek nayprostszy, snadź nie z prostoty to poszło, ale ta iego była intentia, żeby się Moskwie zachował; a pod płaszczykiem pobożności ten człowiek uczył rycerstwo Kr. I. M. niezbożności, to iest nieposłuszeństwa przeciwko panu swemu, a to więtszy grzech iest niż bałwochwalstwo, wyrokiem Boga samego;*) zapomniał y owego Apostolskiego: „wszelka dusza zwierzchności naywyższej niech będzie poddana;“ (Rom. 18) „Boga się boycie, Krolow szanuycie.“ (1 Petr. 2.) A Krolowie w ten czas poganie byli. Y to co za absurdum: żeby Moskwie zabrać nam to wszystko, co by chciała, wolno było, a nam upominać się swego (nie mogli bydz inaczey to woyną) nie wolno, dla tego, że oni są chrześciance; wielka by to była niesprawiedliwość, y sam by ten mąż uznał, kiedyby ktory chrześcianin chciał wytrząsnąć tłumoczki iego, ktore

*) Reg. 15.

w tym państwie dobrze sobie był naładował; podobno by to nie wdzięcznie przyjmował y od chrześcianina, y dochodził by swego iako mógł, chociaż policzono by mu to było za doskonałość, gdyby nie bronił y spodniey suknie, kiedy kto bierze wierzchnią. Ieśli on, będąc osobą priwatną, duchowną y zakonną (za iaką go oni udaia) strzeże tłumoczkow swoich, a coż Rzeczpospolita, gdzie powinni panowie strzedz całości iey y przysięgaia na to, tego, coby przeszłych czasow odeszło, dochodzić? Y o wojnie, ieśli ona sprawiedliwa abo nie, komu y gdzie należy **¶(61 ctp.)** rozsądek czynić,—pewnie nie starszemu woyska kozackiego na Zaporozu, daleko mniej w Constant., ale Krolowie Iego Mości na walnym wszech stanow seymie; gdzie kiedy uchwała o podniesieniu wojny zaydzie, nie ma iuż więcey od żadnego y nigdziey być controwertowano, ale każdy dobry oyczyc y wierny poddany pana swego słuchać powinien. To się iuż pytać nie trzeba o ktosiu (iako go Verificator mianuie), gdy iest głos pospolity, a iedenże po wszystkich stronach, że ten Graeczyn tak uczył woysko Zaporozskie. Y to iest głos pospolity, że pobudzał Moskwę do wzruszenia przymierza zawartego y poprzysiężonego z nami. Ale chytra to bestya, pod płaszczyki k t o s i a wszystkie te inwektywy czyni na Krola I. M., który takie uniwersały, za wzięciem takiej wiadomości, na przestroge wszech stanow wydać rosказаł, daiąc w tym winę, iakoby tę wiadomość wziawszy od iedney szczegolney osoby, nie dowiaduiąc się zkad inąd, tak łacno miał uwierzyć y publikować to po wszystkim krolestwie nieuważnie rosказаł. Procuratorowie ich tego nauczili, ktorych więcey maią w bractwie swym, niż studios canonum. Ci bowiem chcąc burzyć dekret przeszłego trybunału, kiedy się im niepodoba, przed teraznieyszym nie mowia, że trybunał zle sądził (iest bowiem poena na to), ale że strona zle, a ieśli chcą uczciwiey mowić, subtelnie udała, a przecię trybunał, rozumieiać dobrze te żarty, winę na takich skazuie. Także y ci panowie niech wiedzą, że te figle ich zrozumieia. Ile chytrkow, tyle mędrkow.

¶(62 стр.) ROZDZIAŁ VIII.

O krzywdach w rzeczy samey, które mienia mieć od nas.

W processie przeciwko wam tak duchownym, iako y świeckim, y o inszych niepokoiach, które sobie mienicie być od naszych, mówić będziemy: Postępki prawne przeciwko wam były czynione z wielkim uważeniem. Nie zaraz bowiem czynić poczęto, aż od tych, którym to właśnie należało, Kr. I. M., qui est viva Dei in terris imago, oznaymiono, o pomoc proszono, iako tego, krory iest naywyższym obroncą cerkwi Bożey y sług iego; w tym winy żadney nie było, y owszem wielki był by grzech, by milczano: padło by na nich; co mowi Chrystus Pan o złym pasterzu: „widzi wilka przychodzącego y ucieka.“ Krol też I. M. (choćby się nie zawiodł y tak uczyniwszy) nie zaraz cognitą czynił, aż wysłać raczył kilku z ich mościow pp. Senatorow y urzędnikow swoich, żeby się wywieźdiali co się dzieie, y sposob nalezli, którymby się zabezpieć mogło. Wieździało Wilno o tym, kiedy ich mość pp. Senatorowie, za rozkazaniem Kr. I. M., ziezdżali się die 4 martii tego roku 1621, była sessia przez trzy dni, gdzie ich mość, wezwawszy do siebie wiela ludzi przednich, ktorych rozumieli neleżących do tey sprawy, mianowicie urząd duchowny y świecki w tym ¶(63 стр.) mieście, przy tym urząd ziemski y grodzki, oznaymili Kr. I. M. to, co na on czas w Wilnie nalezli, że nieiakiś Smotrycki uczynił się Władyką Połockim, święcił popy, nie tylko do władcyctwa Połockiego, ale y do metropoliey y wszytkie insze sprawy, Episcopom należące, odprawował, celebruiąc publice pontificaliter w Wilnie, uniwersały y posłańce swoje rozsyłał po różnych stronach w W. X. Lith., oznaymując, że Metropolita y Władykowie teraznieyszy są wyklętymi, a oni są na mieyscach ich postanowionemi; y z tym wysłali do Kr. I. M. Takie to tam osoby byli, a nie k t o ś, iako to ty piszesz, marny człowiecze, ktorzy o tych turbaciach y zbrodniach waszych dali wieździeć Kr. I. M. A tym czasem oyciec Władyka Połocki powołał tego pseudoepiscopa, ktorzy się wdzierać na stolicę iego usiłował, przed oyca Metropolite Kiiowskiego, iako przed tego, ktoremu władcyctwo Połockie zawsze podlegało; oyciec Metropolita, według

praw duchownych, uznał tego Smotrzyskiego nie bydź tym, czym się bydź mienił, a zatym bydź niesłuszne poświęcenie iego, ieśli było poświęcenie; oycu Władyce, od Kr. I. M. podanemu y porządnie poświęconemu, przysądził, a onego natręta od tego władcyctwa odsądził y wedle praw duchownych (co się swego czasu ukaże) degradował y wyklął. Tym czasem od I. Kr. M. przyszło rozkazanie do urzędu mieyskiego Wileńskiego, żeby nie tylko tego zbrodnia łapano, ale y przeciwko tym mieszczanom Wileńskim, ktorzy by się z inquisiciey od nich uczynionej nalezli bydź complices sprawy tey ie|(64 ctp.)go, ostrze postąpili y winnych pokarali. Urząd mieyski, z powinności poddaństwa swego y wiary poprzysiężoney panom swym, uczynił to, że ich zezwał, examinował, confessią ich urzędownie napisał y do Kr. I. M., wyprawivszy w tym iednego z rady mieyskiey, po dalszą informatią posłał, zadzierżawszy częścią na ratuszu, częścią pod ratuszem, ktorzy z inquisiciey urzędowney nalezli się bydź winnemi. Wyszły też y uniwersały Kr. I. M., ktore są publikowane. Zwrocił się za tym, ktory był wysłany z miasta do Kr. I. M. z tym na piśmie, na czym zasiadali, za rozkazaniem K. I. M., ich mość pp. Senatorowie, przy boku Kr. I. M. na on czas będący,—że Kr. I. M. uchwała process ich, commissarzow szczęciu y niektorych stanu rycerskiego na pokaranie ich miąnuie. To tu ganić nie mogą ani postępku Kr. I. M., ieśli iuż na to przyszło, żeby Kr. I. M. tym marnym ludziom sprawował się; ani oycu Metropolicie, że bronił oycą Władykę Połockiego y siebie samego y inszych coepiskopow swoich od tych niezbożnych naiazdzikow, a bronił mieczem duchownym—kłatwą, którą wedle canonow zasłużył. Sądził iako sędzia należy, bo iako w nabożeństwie Rzymskim x. biskup iest sędzią, tak w nabożeństwie Greckim, tu w tych kraiach, ociec Metropolita, y używa tey władze, sądząc o małżeństwa wielu osob, chociaż te osoby schismatykami byli, sądom iednak iego bez przeciwenstwa podlegali, iako y we Gdańsku Sasowie sądzą się przed officialem iego m. x. biskupa Kiiowskiego; tymże sposobem y gdzie indziey. Niemasz bowiem w tey oyczyźnie inszych sędziow spraw |(65 ctp.) duchownych, ktorychby dekreta u każdego prawa ważne były, a ludzie iakieyby kolwiek conffessiey byli tym sądom podlegać maią. Czego

są przykłady dawniejsze y świeższe między stany nie tylko mniejszemi, ale y większemi w tym krolestwie in utroque ritu: dowie się kto będzie chciał. W druk podawać imion ich nie godzi się nam, nie tak, iako wam wolno iest wszystko. A mianowicie o władcytwo Połockie, ktore zawsze od odnowienia iedności podlegało Metropolitom,—da y to, że persony ich schismatyczne nie podlegają metropolicie unitowi, y w prawie pospolitym tey oyczyzny naszej iest to napisano, że kto uszynie exces w powiecie moim, ma się sprawować przed urzędem powiatu mego, chociaż on sam będzie z powiatu innego.

Urząd też mieyski winowany bydź nie może, czynił to bowiem, cokolwiek czynił, za rozkazaniem Krola I. Mości, a takim, w którym pogrozka była niełaski Pańskiej y karania. Ale mówią, że to było w dni takie, w ktore sądy nie bywają. Aza w sabat dobrze się czynić nie godzi, mili Pharyzeuszowie? Aza gdy woł wpadnie w studnię w sobotę nie wyciągaliby? Gdyby się dom zapalił w święto, aza by nie trzeba gasić? Dawid Krol ś. o sobie mowi: „rano zabiiałem wszystkie grzeszniki ziemi, abym wygładził z miasta Pańskiego wszystkich czyniących nieprawość.“ Mogł by też iemu kto rzec: aza ten czas nie modlitwie ma bydź oddany? Cesarz Constantinopolski zabity był na samo Boże Narodzenie, że nie pokarał turbatorów przed święty. Mądry urząd nie czeka pokąd się rozruch stanie, ale zabiega, żeby do niego nie przychodziło: żaden mądry nigdy tego nie ganił. A co się (66 ctp.) tknie praw Maydeburskich y zwyczajow sądow mieyskich, tych nie iest wiadomy Verificator: niech się pyta w Wilnie y po inszych miastach, gdzie się wedle prawa Maydeburskiego porządnie y umiejętnie sądzą, dowie się, że w prawach potocznych sądy nie bywają w takie dni, ale excesy w mieście popołnione, a tym bardziey o obrazę Maiestatu Pańskiego y zdradę Rzeczypospolitey y na same święta chwalebne gają sądy. A mianowicie w takich excesach, w których więc bywa mora nociva. Następowwały święta, za tym wiele aktow biskupich publicznych, więc processie, których, iako sami głosili zażywać chcieli; podkała by się iedna processia z drugą: zażarzeny z obu stron, iakiego by się tam skutku spodziewać? Więc oniż sami rozsiali, że drugiego szalberza, to iest

Boreckiego, do miasta wprzowadzać mieli na święta: temu wszystkiemu przed święty zabiegać potrzeba było. A że nie przed tym, ztąd, że rozkazanie Kr. I. M. nie przyszło do nich dopiero w kilka dni przed niedzielą Kwietnią; że się tedy tobie, y hordzie twoiey proces mieyski, w te dni uczyniony, niepodoba, urząd mieyski o to nie dba, dosyć ma na tym, że Krol I. M. supremo magistratui y ich m. pp. Senatorom, przy boku I. Kr. M. na ten czas będącym, to się podobalo. Że ad instantiam instigatoris bez delatora sądzono in notoriis, gdzie wszystkim wiadomo, gdzie y sami tey sprawy delatorami byli, podawszy w druk wszystkiemu światu do wiadomości. Więc in crimine laesae Maiestatis et per duellionis extra ordinarii processus iuris bywaią. Za tym nie te processy tak duchowne, iako y świeckie, ganić, ale występki Smotryckiego, który wszyst(67 стр.)kich tych zawieruchow (zły człowiek) przyczyną był y was do takich trudności przywiódł, y do większych ieszcze przywiedzie, zganić y dużo zganić potrzeba by było.

ROZDZIAŁ IX.

O krzywdach naszych od nich.

Krzywdy, ktore ponosim od was tymże porządkiem, iakośmy wyższej uczynili, przełożemy: wprzod te, ktore w słowach, potem —ktore dzieią się w rzeczy samey.

Dziwować się musimy, że co gani Verificator w nas, samże w to lezie. Ieśli tak zle, iako my mowiemy, niechże on tak nie mowi! Uskarża się na słowa nasze, że są uszczypliwe, a on żadney karty niemal nie opuścił, w ktorey by nam nieuczciwych słow nie nadawał, niech się nauszcza oney łaciny: turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Powiada, że ich zowiemy schismatykami, Naliwaykami, et caet.—To było zganić nam rationabiliter, nie łaiąc tak wszetecznie, bo oprócz tego, że nas do kilku dziesiąt razow w tey małej książce nazwał apostatami,*) naydawał różne nazwiska, umysł-

*) Pag. 67—68.

nie wymyslaiać, a iedno nad drugie gorsze:*) lud bezimienny, hermophroditae, ni ptak—ni zwierze, zdradliwi strzelcy, ogień pałaiący y pożeraiaący, potwarliwie usta, faleszne, głupie, niedzwiedzie, na zdradzie leżący, lwi, żmie, padalce, smokowie, przepastna kuznia, ni nać dobre |(68 ctp.) niepamiętni (pag. 2). A co raz potwarce zowiecie nas apostatami. Tu wprzod nieumiejętności waszey przydzie się nam przymowić, że nie wiecie co iest u theologow właśnie apostasia. Apostata iest, ktory, bywszy chrześcianinem, zostanie poganinem; nie zgoła nie wierzy, co chrześcianinowie wierzyć należy. Heretyk, ktory będąc chrześcianinem, niektore artykuły chrześciańskie wierzy, niektore nie wierzy. Niewierny zaś, ktory poganinem iest, nie bywszy chrześcianinem. U was wszystko to pomieszano; ale niech to będzie apostata, iako mieć chcesz: ieśli to nam należy czyli wam, uważmy. Odstępstwo od wiary nam przypisano bydź nie może, bo my publice et privatim zawsze declaruiemy się z tym, że święte sobory powszechne y pomiestne przyimuiemy, Oycow śś. Graeckich nauki słuchamy, y tak wierzymy, iako oni uczyli, y to przydaiać, kto nie wierzy, iako Oycowie święci, ktorych cerkiew nasza Ruska zowie uczycielwi, to iest: Bazylego wielkiego, Grzegorza Theologa y Iana Złotoustego,—niech będzie przeklęty. Kto nie przyimuie soborow wseleniskich, ktore Oycowie Wschodni z Zachodniemi mieli y sobornie zawarli,—niech będzie przeklęty! Że nie tak wierzymy, niech ukążą, niech nas przekonaią adversarze, wszakeśmy się im stawiti gotowem, a gdy nas przekonaią, takim nazwiskiem tytułować im nas wolno będzie. Przeciwnym zaś sposobem, iako tego nie wiedzą, że ich cerkiew pełna iest apostatow: ile bowiem tam iest główek rozumnieyszych, tyle wiar. Ieden z kościołem Rzymskim, wyiawszy o zwierzchności papieskiey, we wszystkim się zgadza. Drugi y (69 ctp.) o pochodzeniu Ducha Ś. nie wierzy tak, iako wszyscy chrześcianie wierzą, a w inszych rzeczach zgadzaią się z kościołem Rzymskim. Trzeci o chlebie przasnym; czwarty—y o mytarstwach, ktore łacinicy czystcem zowią; są y tacy, ktorzy nie wierzą, żeby święci byli w niebie; nayduia się y tacy w ich gromadzie, ktorzy

*) Pag. 68, 72, 73, 74.

obrazy święte za bałwany, a modlitwy do świętych Bożych za bluznierstwo mają. Drudzy rozumieją, że tak y owak dobrze, chociaż to owem iest przeciwne, że katholicy y heretycy będą zbawieni. Wszytkiego tego dowiedzimy, gdy kto po nas tego będzie potrzebował; nie wspominam dawniejszych, którzy przededwudziestą lat pisali, y piśma swoje podali w druk, theologow waszych, iako: Zyzaniego, Suraskiego, Harasyma popa, ktorego synem iest wasz Smotrycki, y Philaleta, który był nowokrzczeńcem, Cleryka Ostroskiego y innych tym podobnych. W ich scriptach naydowały się nauki Kalwinowe, nowokrzczeńskie, a niektore takie, których żadna sekta dotąd nie uczyła, naprzykład, że Chrystus Pan nie iest posrzednikiem. To ci byli apostatami od wiary Oycow śś. cerkwie Wschodniej.

O waszym Smotryckim iuż zamilczeć nie mogę, co dotąd in publicum od nas ex professo nie wychodziło, y teraz ieszcze nie wszystko się powie, zostanie cokolwiek w tajemnicy, ale co do tey rzeczy właśnie należy, wspomnieć koniecznie potrzeba. Ten długi czas znosił się z przełożonemi naszymi, przy czym bywali y niektorzy świętcy, iako by sam przyść y gromadę swoją mógł przywieść do zgody z nami. Zawarł to z naszymi, że on wierzy wszystko, co wierzy koł(70 стр.)ściół Rzymski, to iest o pochodzeniu Ducha Ś., o zwierzchności papieskiej y o wszystkich inszych artykułach wiary, a nie słowy tylko to mówił, ale rzeczą samą dosyć iasnie, że szczyrze z nami postępował, wyświadczał, mówiąc z niektórymi z swoich, od ktorycheśmy potym słyszeli, że Rzymianie w wierze swojej będą zbawieni. Y to znakiem było szczyrości iego, że nas pobudzał, żebyśmy nastąpili na nie, wzywając ich na rozmowę, y sposoby, iakoby do tego przyść, podawał, y przez pewną osobę, nam y sobie dobrze znaną, przestrogi nam w słowach y na piśmie posyłał, y iuż był swoich przywiodł z nami do rozmowy, aż zły iakiś wiatr powionął y czarnemi chmurami swiatło słoneczne, żeby na nie nie patrzyli, zakrył; a gdy się iuż tak z nami stawić na rozmowę; trzema tylko dniami przed nią odmowili, a przez dwie całe niedziele nas y przednich senatorow próżną cieszyli nadzieją. Onże radził przełożonym naszym, żeby przecie ich wezwali, choć przyidą, choć nie przyidą; ksiąg samych słowieńskich, to co było potrzeбно do

obrony iedności, ukazali; y stało się tak: duchowni ich nie przybyli, ale świeccy ludzie zacni, oboiey płci, będąc zosobna wezwani od nas, przybyli y ochotnie słuchali. A iż nas oniż sami prosili, żeby to w druk wydano było—wydaliśmy. Przy tym do kilkudziesiąt Theses ręką swą własną spisawszy o tajemnice Troyce Przenaświetszey, a mianowicie o pochodzeniu Ducha Ś., Smotrycki posłał do nas, perswadiąc, żebyśmy y to przy tamtey książce wydali. Myśmy acz trudność czynili, że się nie zdało przy polskiej książce, w ktorey y inaksza materia by^{ła} (71 стр.)^{ła}, drukować tego tak wielką liczbę; wybrawszy iednak, cośmy rozumieli potrzebniejszego, drukowaliśmy y nazwaliśmy tę książkę: O b r o n a I e d n o ś c i. Nie przestał się on znaszać z nami y cwszem przysposabiał do siebie niektórych świeckich, aż go spotrzeżono. Wyiawiło się zatym wszystko y był chudzina u małorozumnych w zatrudnieniu. Ten człowiek, ieśli teyże wiary iest teraz, ktorey w ten czas był, to brat nasz; ieśli inakszey, to on własnym y istotnym apostatą iest, bo odstąpił od poznaney y iuż przed ludźmi (a kilka ich tam było duchownych y świeckich) wyznaney wiary. A zatym się mowić mu może ono Terentianum: Lepus tute es et pulpamentum quaeris; a po polsku tak iest: sam rad w piecu legasz, a drugiego ożogiem sięgasz.

Przystępuie do inszych przymowisk twoich, a wprzod, że my unitowie ludzie bezimenni, y wiele inszych plugawych fraszek, ktorycheś tam nakładł. Odpowiadamy to, co powiedział nigdy Patianus, ktory był onych dawniejszych czasow w cerkwi Bożey, w liście do Semproniana: „imię nam—chrześciance, a przezwisko katholicy.“ To imienni. Mowisz: ani wy nabożeństwa Rzymskiego, bo inaczey nabożeństwo w cerkwiach odprawuiecie, ani Graeckiego, bo Patriarsze Gracckiemu nie podlegacie. Dam wprzod instantią: Moskwa nie podlega Patryarsze Graeckiemu, ale swemu, ktory w Moskwie iest, także Serbowie y Bulgarowie mają swego, a nie podlegają Graeckiemu, a przecie nie rzeczesz, żeby ci y oni nie byli nabożeństwa Graeckiego. Odpowiadam potym directe, że podlegać pasterzowi powszechnemu, od (72 стр.) Chrystusa Pana postanowionemu, nie iest rzecz należąca do religiey tey abo owey, abo rozdzielająca iedną religią od drugiey, ale iest artykuł wiary, ktory ludzie wszyscy re-

ligiey chrześcijańskiej wierzyć powinni, nie tylko Rzymskiej, ale y Graeckiej, Chaldeyskiej, Armenńskiej, Syryjskiej, Abissinijskiej, które religie są w krajach wschodnich y południowych, a różne między sobą. Słuchać zaś tego, abo owego pasterza partykularnego, którego prawo iakiegokolwiek duchowne, abo zwyczaj postanowił, potąd, pokąd związek ma z tamtym, każdy w nabożeństwie swym powinien; ale kiedy ten odstąpi pasterza powszechnego, tedy ludzie tej religiey nie tylko nie są powinni słuchać go, ale są powinni nie słuchać, czym nie naruszają religiey swojej,—y tak się zawsze zachowało w cerkwi Bożej. Był ten czas, że za obrazoborstwa czterech Patryarchow było ieden po drugim obrazoborcami, kwoli niezbożnym cesarzom, a było tego wszystkiego czasu do lat 70. Ci, którzy takich Patryarchow nie słuchali, pytam—ieśli byli mere religiey Graeckiej? Rozumiem, że inaczej nie rzeczesz, chybabyś chciał iawnie być niezbożnym. Żebyś tę sprawę prędzey zrozumiał,—w chwale Bożej, którą ludzie Panu Bogu oddają, dwie rzeczy uważać masz: iedną wewnętrzną, drugą powierzchwną. Wewnętrzna iest wiara, nie wyliczając na ten czas inszych cnot. Powierzchowne są różne ceremonie, a wiara iest iedna. Te ceromonie powierzchowne w pospolitym używaniu zowiemy: po łacinie—*ritus Graecus*, *ritus Lacinus*, po polsku zaś—*religia Graecka*, abo nabożeństwo Łacińskie. |(73 ctp.) Powiedziawszy to, ukazuję, że my unitowie iesteśmy mere religiey Graeckiej, tegoż ięzyka, tychże ubiorow y tychże ksiąg w odprawowaniu chwały Bożej w cerkwiach naszych używamy, iako y wy; niceśmy starego nie wyrzucili, nowego nie przyczynili: krzywdę tedy nam na tym czynicie, gdy mowicie, że nie iesteśmy mere religiey Graeckiej, abo nie umiejętność swoje tym ukazujecie, rozumiejąc, że posłuszeństwo należy *ad ritum*, a po naszymu do nabożeństwa. Y to mi dziwna, że siebie zowiecie ludźmi *merè* religiey Graeckiej y *katholickiej*, ludzi zaś zachodniego posłuszeństwa *merè* religiey Rzymskiej y *katholickiej*.*) A ieśli oni katolicy, to wy nie, bo nie wszystko to wierzycie, co oni wierzą; ieśli zaś wam ten tytuł służy, to im służyć nie może; nam ten właśnie tytuł służy, którzy iesteśmy *merè* religiey Graeckiej y wyznania katolickiego, iako się ukazało.

*) Pag. 68.

W tychże (iako piszesz) dolegliwościach swoich wspominasz kłamstwa, iakoby ie naszy zasiewali, czegoś tam długi registr napisał, znać, że doma druk macie, że ladaco drukiecie; ia zaś to wiem, co wszystko Wilno wie, że w Bractwie Wileńskim schizmatyckim, zawsze się rodziły niepewne wieści y z tamtąd iako ze zrzodła na wszystkie strony tego krolestwa wychodziły. Nie wspomnę fraszek dawnych, bośmy tak ich poważali, iako konni głosy psow szczekających; terażnieysze przypomnę: a kto na dokończeniu seymu bliskiego przeszłego rozsiał nowiny w Wilnie, a potem po wszystkim państwie o Metropolicie y Władykach naszych, iakoby jednemu beneficia pewne w kościele Rzymskim na[(74 ctp.)znaczone, drugich tam porozni rozprawiono, a metropolią y władictwa od Kr. I. Mości inszym osobom dane? Przyiazd pseudometropolity swego na kazaniach obwoływali, oycom naszym zakonym, że za wolą Kr. I. M., wszystko to się działo, perswadować usiłowali, groźby przydawali, ieśliby do nich nie przeszli,—in summa, tak zagęszczone takimi wieściami było Wilno, że naszych wielka część umyśliła iuż była przenieść się do nabożeństwa Rzymskiego, rozumiejąc, że tak iest, iako oni udawali. Te rzeczy były tak iawne, że każdy wiedział o nich, pewnie nie od nas, to od was, a przecie przycie się tego, powiadaiąc, że to fałszywie na was mówią: iak się Boga nie boicie y ludzi niewstydzicie! Mowiliście y to, że ten conces krolewski y na pismie macie; rozniosło się to z Wilna po wszystkich krainach Lithewskich y Białoruskich, y tak temu uwierzono, że przy publikowaniu uniwersału Kr. I. M. w Połocku mowiono, iakoby te uniwersały zmyśłone były; tak się to iuż było w sercach ludzkich wkorzeniło, nikt bowiem nie wierzył, żeby kto stał się tak szalonym, tak bezpiecznie sobie poczynąć bez consensu Kr. I. M. Ieśli to nie tak było, kto chce, w Wilnie y na ustroniu dowiedzieć się może.

ROZDZIAŁ X.

O krzywdach w rzeczy samey.

Yawnieyszych nie wspominam, że powstaliście przeciwko zwierzchności waszey duchowney, w tym państwie uprzywileiowaney, bez za-

[(75 стр.)]duzey winy ich, postawiliście ołtarz przeciwko ołtarzowi; nie wspominam topienie, mordow, więzienia wielu osob z nienawiści ku nam, zabrania iurisdikcii, cerkwi, monasterow całych,—o czym swego czasu, teraz to tylko napisze: w Połocku za łaską Bożą, a staraniem świętobliwego pasterza tameyszego w krotkim czasie do takiej doskonałości zewnętrzney rzeczy przyszły, że już ninaczem nie chodziło, wszyscy iednemi usty błogosławili Pana Boga, że im posłał takiego pasterza; cerkwie były pełne, duchowieństwo dobrze sporządzone, majątności cerkiewne podyskowane, w cerkwi cathedralney ochędostwo, okrasa, y odprawowanie chwały Bożej porządne, pokoy był wielki, dum różnych, iako tu w Wilnie naszym, nie było, zdało się wszystkim serce iedno y dusza iedna. Wydarł się czort z piekła, a zayrzając dobra takiego w chrześcijaństwie, przez to przekłete instrumentum swoje, rozerwał rzeczy tak dobrze sporządzone, pomieszał on miły pokoy, animusze ludzkie tak poturbował, że ciż, ktorzy kilka miesięcy przed tym mówili: „Błogosławiony przychodzący w imie Pańskie, Hosanna na wysokości,“ — teraz mówią: „ukrzyżuy, ukrzyżuy!“ — Zkądże to poszło? — Ztąd, że Smotrzycki rozesłał uniwersały swe po wszystkiey tamtey diecesiey, pełne iadu ku nam, pełne buntow przeciwko przełożonym naszym, przydawszy y czerncow, ktorzy te uniwersały roznosili y posolstwa pewnie, nie lepsze niż listy, odprawowali. Co tym łacniey sprawili, im odlegleyszy od Połocka był oyciec władyka. Bo pod ten czas z oycem Metropolitą odiachali byli na koniec [(76 стр.)] seymu; a sam Smotrzycki, osiadszy w Wilnie w monasterzu Brackim, tak hardzie sobie poczynął, iakoby Boga w niebie, Krola y żadney zwierzchności duchowney y świeckey na ziemi nie było; publikował siebie Władyką, a drugiego Metropolitą, w druk to podał, w ubiory nie episkopskie, ani archiepiskopskie, ale Metropolitom samym, y to nie wszystkim, według zwyczaiu cerkwie Orientalney służące, ubierał się, liturgie pontificaliter celebrował, popy, diakony nie tylko do Władystwa Połockiego, ale y do Metropoliey, iako universalis pastor, święcił, czerncow gdy nie stało, ludzi świeckich w habicie zakonnym, czyli on sam, czyli delegatowie iego, po różnych stronach na bunt-y rozsyłali, aż też ich łapać poczęto, y przyznali się, że świec-

kiemi byli, habit tylko mając zakonny. Ci nowi, ganiąc starego a chwając nowego władykę, narozsiewali, upewniając o prędkim przyjeździe iego, y tak obiegali nie tylko Połock, ale Witebsk y Mstisław. Kłóciło się to do zwrocenia się przełożonych naszych z Warszawy, ktorzy gdy zwrocili y takie rzady w domach swoich naleźli, Krolowi Iego Mości donielsi. A Kr. I. M., iako się wyżej pomieniło, Ich Mości pp. Senatorom niektorym to polecił, potym y uniwersały swe wysłał, oznaymując, że nie są tymi, czym się bydź mienią. Iuż po publicathey uniwersałow, Smotrzycki przedsię omnia episkopalia odprawował, iako y przed tym, przedsię y listow posyłać do Połocka y inszych mieysc, także iadowitych y ludzi buntujących, nie przestał; miał by go przestrzedź Verificator w tem, co napisał w Verificathey swojej, że gdy Krol broni rozpo||**(77 ctp.)**ścierać władze biskupiey — biskup iej zażywać niema.*) Zatym przyść musiało do takich processow, na iakie styskuie Verificator y na potym przyidzie, aż się to scandalum w oyczyźnie naszej niesłychanie odeymie,—mowie niesłychanie, bo chociaż na metropoliey było ich trzy abo cztery, iednakże na inszych episkopiach po iednemu.

A w Kiiowie co wasz mniemany Metropolita Borecki kłocił? Urząd Kr. I. M. przybiia po miastach uniwersały Kr. Iego Mości, żeby go łapano, a on tamże przybiia swoje groźne, żeby popi do niego na sobor iachali; iuż ieden sobor na popy odprawował w Kiiowie, drugi na szlachtę w Żytomierzu. A nie rebellia to? Zamilczec przy tym nielzia grubey potwarzy złego człowieka, ktorzy, snadź mało się kochając w swoim uczciwym y mało go mając, targa się na uczciwe przełożonych naszych, ludzi zacnych. Powiada, że za przyczyną ich mieysca ołtarzowe na meczety Tatarskie, na karczme, na kuchnie, obrocone są.***) O wszeteczno gębo! iako to rzec podobna y kto temu uwierzy! Bo ieśliby się Boga nie bali, wzdam by się ludzi, obcuiąc ustawicznie z niemi, wstydali. Do tego iawne kłamstwo, ktorego każdy domacać się może: meczyt w Mińsku stoi od lat kilkudziesiąt; unia od lat 25. Coż w tym unia winna?—day to, że na

*) Pag. 38.

**) Pag. 18.

mieyscu ołtarzowym meczyt stoi, to winni ci, co przed unią byli, a to pozwalali. Ale y to nie iest tak, bo iuż koło tego chodzono. Oyciec św. pamięci Pociey Metropolita mandatami spożywał był Tatarow, ale kiedy nie miał na to dowodow, zaniechał; terażnieyszy, iak był w Minsku, czynił wywiadowanie iakie mogł u ludzi (||**(78 ctp.)**) starych: nie tylko nic dowodnego nie znalazł, ale znalazł, że tam cerkwi nigdy nie było, ieno ogrod popowski, y na to tylko iest goła powieść ludzi tych starych, ktorzy od swoich starych słychali o tym; z drugiey strony rzecz przed oczy położona dowodzi, że tam nie tylko cerkwi, ale y cerkiewnego nic nie było, bo Tatarowie w koło mieszkaia. Ale ieśli oni mają co dowodnego z tey rzewności, ktorą pobudzeni przymawiaia nam, niech ukażą nam, cobyśmy za przystęp do tego placu mieli. A my im podziękuiemy y czynić pilno oto ofiaruiemy się. O karczmy y kuchnie tak powiadamy: przed dziesiątkiem lat Pan Bog ogniem tak gwałtownym Wilno nawiedził, że ledwie co w miescie całego zostało; między inszemi kościołami zgorzało pięć cerkwi naszych murowanych, a sześć drzewianych, to wszystko zaraz zabudować, trzeba by poborow W. X. Lith. Wybyście też iakoście łaskawi na nas, nie dali na to nic, wszakeśmy doznali. Katolicy nabożeństwa Rzymskiego mają co czynić z kościołami swoimi, y nas ratuia, ale nie mogą tak, żeby to w kilku lat stanęło, co za kilka godzin zgorzało. Unitowie też nie wydolaia temu, a oyciec Metropolita pogotowiu: czynili iednak pilność iaką mogli, uprosiwszy u Kr. I. M. dochody z pewnych bractw w Wilnie, y za to się dotąd budowało, ale nim się dokończy wszystko, minie ieden a snąć y drugie dziesiątek lat; po cmentarzach tych cerkwi pogorzałych iako przed tym były budowania, gdy całe były cerkwie za pozwoleniem popow, przy tych cerkwiach będących, pobudowane, czego im starszy, na ten czas będący, słuszenie nie bronili, bo inszey prowi-||**(79 ctp.)**siey ubodzy popi nie mieli, gdyście się wy oderwali od Metropolita y parafie, zkąd oni wychowanie miewali, pomieszali; na tychże placach, y teraz ci, ktorzy tamże pogorzeli pobudowali się, ale nie na mieyscach ołtarzowych, iako kłamliwie udaie falsificator. Ieśli w tych domach są karczmy, abo kuchnie, o tym nie wiemy, a nie dziw, bo po karczmach y po kuchniach mieyskich nie chodzimy; wy, iako wiadomi, melibyście nas przestrzedź.

Wiele inszych rzeczy tamże mianuiecie, na ktore odpisuiąc, z osobna drugiey by takiej książki potrzeba; teraz iako gołymi słowy twierdzicie, tak też na to krotkimi słowy płacimy: nie iest tak. Ażeby się wam nie zdał tak krotki respons za krzywdę, sprawuiemy się wam w miłości braterskiej, tymże porządkiem iako nam zadaiecie:*) o chwałę Bożą w cekwiach naszych, staramy się; w Wilnie oprócz nabożeństwa zwykłego trzy służby Boże niepochybnie na każdy dzień odprawuią się u trzech ołtarzow, a to iest naygłównieysza, ieśli się znacie na tym, chwała Boża, czego u was niemasz. Wspominaliście raz z kathedry (nie mając snadź na kathedrze co inszego mówić), że u nas swiec do cerkwie y prosphor, to iest chleb na ofiarę, nie noszą, panachid, to iest wspominania umarłych, nie odprawuią,—byście w cerkwiach naszych bywali, inaczey byście mówili: to śpiewamy y czytamy, co y wy. W ołtarzu koło naświeszego sakramentu uczciwość y ochędostwo większe niż u was,—przyzna to każdy, ktory bywa u nas y u was. O duchowieństwo, żeby nie było w grubiańskiej, iako mówicie, prostocie, staramy się, y iuż **[(80 ctp.)** za łaską Bożą w tych dziesięciu leciech zebrało się ich do zakonu więcej sta, a takich, ktorzy iuż abo nauki odprawili, abo ie odprawuią, poznacie ich, dali Bog, czasu swego. Aże ieszcze nie przyszło do przepolerowania duchowieństwa świeckiego: z starymi rzecz trudna, że nie rzeke—niepodobna, a o młodych iest staranie, iakie na ten czas bydź może. Szkoły są, ieno wy o nich wiedzieć nie chcecie, y o dalszych iest przemysł. Co się tknie ięzyka słowieńskiego, nigdyśmy im nie pogardzali; k t o s wam omylną sprawę dał, y owszem z ksiąg słowieńskich przeciwko wam dowodzimy y pilno ie chowamy, kochamy się w nich, y owszem z waszey gromady był k t o s, ktory im wiary dawać nie kazał, ruskiego ięzyka y publice na kazaniach zażywamy y privatim im mawiamy: potwarz, żeby u nas był naśmiany.

O życie porządne, zakonne, staramy się; szrodki y sposoby za łaską Bożą mamy, ktorych wy nie macie, a do tego radzi się przyznamy, że wewnętrzną doskonałość więcej poważamy, niż zewnętrzną,

*) Pag. 18.

takośmy bowiem naukę od Oycow śś. wzięli, y wybyście toż mówili, kiedybyście się na tym znali. Prawa duchowne nie tylko nie są od nas podeptane, iako w inszych sprawach naszych, tak y w tey terazniejszey przemierzley. Że wiara u nas nie ohaeretyczona, sprawić się chcemy każdego czasu na każdym mieyscu, u was zaś widzimy haeretyctwo y dowieść gotowiśmy, kiedy nam mówić z sobą dopuścicie. Sumnienie nasze P. Bogu samemu wiadome iest, nikomu się im przysługować nie chcemy z urazą iego.

Byśmy miłości ku wam dla Boga nie mieli, nie pra||**(81 ctp.)**cowaliśmy w tych sprawach tak pilnie, iako pracuiemy, dawnobyśmy ich porzucili, a mielibyśmy u braci swoiey w nabożeństwie Rzym-skim tak względem uczciwego, iako y pożytecznego, stokrotnie więcej niż u was mamy. Owo wszystko, to, coście w tym liście § 1 scriptu swego zreiestrowali, u was samych iest, a nie u nas: dowieść każdy z tych rzeczy zosobna gotowiśmy, tylkobyście się widali z nami.

Powiadacie, że seymiki y seymy są w hałasach,—przestańcie ieno rozsyłać listy, posły y pieniądze—będzie cicho. O prawa, banicye, poeny y insze tym podobne: kto tego przyczyną iest, ieno wy?—pobraliście Metropolitowi Pocieiowi cerkwie wszystkie w Wilnie y dwor iego Metropoliey przez gwałt: coż miał czynić, ieno do prawa się ucieć? Ten ci ieden iest z najsłusznieszych sposobow każdemu ukrzywdzonemu. Że trybunał duchowny za oppressią nakazał na was winę, że Kr. I. M. potwierdził, że drugich na banicyą zdał: wszystko się to według prawa stało, et quod iure fit, iuste fit.

Że dziatki bez chrztu, a dorośli bez świętości ciała y krwi Pańskiej umierają, że bez małżeństwa żyją: wasz Smotrycki tak roskazał w Połocku y w tantym wszystkim kraiu, żeby u władycznych popow sakramentow nie przyjmowano, y inakszych też tam popow niemasz, gdy tak czynią, śmiercią nie chrześcijańską na dusze Smotryckiego umierają.

Nabożeństwo we wszystkich tych miesciech odprawuie się w cerkwiach, chociaż niektore z nich są popieczętowane; żadne miasto y miasteczko bez cerkwi otworzonych y nabożeństwa nie iest.

||(82 стр.) ROZDZIAŁ XI.

Apostrophe do narodu Ruskiego, że zły terazniejszy postępek Smotryckiego.

By swego Smotryckiego Verificator nauczył dobrze sentencji, ktorey nas uczył: diu delibera, cito fac,—długo się namyslay, a rychło czyn. *) Nie pobłądził by w sprawie swej a choć by nie długo deliberował, iedno dobre, nigdy by się nie ważył tego czynić, co uczynił. Iego deliberatia zła była z tych miar: 1) Że nie iest proportia między szrodkami a koncem. Obiaśniam: to iest dobra rada, która nayduie szrodki sposobne, przez ktore mogło by się przyść łacniey do pożądanego końca. Koniec tey sprawy iego nie rozumiem, żeby inszy bydz miał, ieno to, co tak często mawiaią—uspokoienie religiey graeckiey; szrodek, przez ktory chce dostępować tego końca, obrał sobie degradatią terazniejszych Metropolita y Episkopow, a osadzenie drugich na mieyscach ich. Ale szrodek ten iawnie prowadzi do tumultow, y tumultow takich, w ktorych wiele by poledź musiało, a przecię by z tey sprawy na stronę iego nie było nic. Dowod na widoku: przydzie wieść do Władykow, że chcą ich zsadzać przez gwałt adwersarze z stolic ich, — iako rozumiesz, co czynić będą? Byś chciał iako nagorzey rozumieć (iako to nieprzyiaciel), że oni są naiemnikami, a nie pasterzami, y dla tego, midząc wilka przychodzącego, będą uciekać y nie dbać o owce. Ale |(83 стр.) rozumieć nigdy nie możesz, żeby każdemu nie był miły honor swoy y dla niego nie miał wszystko ważyć co ma y mieć może, y ieśliby samego nie było . . . , nie miał radzić o sobie, zasiągając rady y pomocy tych, ktorych może, y czynić wszystko to, co ludzie, w takich terminach będący, czynić zwykli. Rozumiem, że widzisz, iedno ieszcze niedoskonałe: otworzę ja tobie lepiej oczy. Nie o honor swoy (choć y ten każdemu z nich miły iest), ale o chwałę Bożą byli by tak serdeczni y odważni. Wprzod wszystkie dostatki swoje,—nie wspomnę daley, czego się y sam domyslisz,—nakoniec żywot każdy swoy ważył by na odparcie takiego gwałtu et quod sequitur spectat: dohaday się, coby za tym było, do iakiego by końca przywiodła nierozsądna waszych szalonych głów rada?

*) Pag. 31.

A choćby się wam nadało przez ten sposób gwałtowny y rozlanie krwi Archiereyskiej znieść pewnych osob, o którychbyście rozumieli, że są wam na przeszkodzie, przeciębyście uniey nie zniesli, ale ją raczey utwierdzili. Sanguis matrirum est semen Christianorum: krew męczenników nasieniem iest Chrystusowym; a choćbyście y wszystkie władctwa osiedli, końca wam pożądnego nie dostąpilibyście, bobyśmy na on czas, nie mając już rozerwania, które nam czynią władctwa właśnie, zakonne żyć poczęli,—y w ten czas zakwitnęła by lepiej y iedność y zakon, bobyśmy zostali w teyże gromadzie, w tymże krolestwie, y w tymże nabożeństwie Greckim, pomoc dając duszom, pomocy duchowney w tym narodzie y nabożeństwie bardzo potrzebującym, w tychże monastyrach zostawalibyśmy, które abośmy sami fundowali, a tylko **[(84 ctp.)]** dla unitów, z dobrymi warunkami w funduszach wyrażonymi, abo które są fundowane od inszych fundatorów naszych dla unitów, którychbyście nam odiać nie mogli; a w ten czas wszystkobyśmy toż czynili, co teraz czyniemy, y więcej, a ieśliby szło o Episkopa, y tego by nam nikt bronić nie mógł, a dopierobyśmy mieli przystęp do pp. katolickich, otrzymać od nich, coby y powinni wedle sumnienia uczynić, żeby popi ich byli pod posłuszeństwem tego Episkopa. W ten czas obaczylibyście na oko, że żadney rzeczy na świecie nie szukamy, iedno zbawienia dusz ludzkich. Przeciwnym sposobem za tak gwałtownym waszym postępkiem swojebyście raczey schizmę pospołu z władctwy y z nabożeństwa znieśli, wszelkaby zwierzchność powstała przeciwko wam na wyniszczenie wasze. A Lwienta pozostałe, których wy teraz znieważacie, stałyby się na on czas lwami na złe wasze. Do takiegobyście końca przez ten szrodek przyszli: rugowano by waszych y z Rad miejskich y z Cechow, y od wolności miejskiej odcięto.

2) Zła rada; że szrodki same z siebie są złe, dla tego dobrego końca mieć nie mogą: kiedy zrzodło ma w sobie truciznę, nie zdrowa będzie woda w potoku. Theologow ta iest reguła nieodmienna: non sunt facienda mala ut eveniant bona, co się tak może przełożyć—nie czynić złego w nadzieię dobrego. Szrodki są te przeciwne słuszności y prawu pisanemu, przeciwne Maiestatowi Kr. I. M. y zwyczajowi tey oyczyzny, iako się w tym traktaciku naszym na swych miejscach ukazało y dowiodło.

3) Głupia rada: poradca, gdy naydzie szrodki, |(85 ctp.) przez ktore może przyiść do końca zamierzonego, y te szrodki nie mają w sobie nic złego, nie dosyć do skuteczney rady, ale potrzeba, żeby te szrodki były w mocy iego, inaczey nie potrzebnie myśli o końcu, ktorego dostąpić nie może; naprzykład: Podobać się maiętność, że przyległa, że ma te y owe przymioty, a wszystko dobre, zakochasz się w niey, y radzisz się sam z sobą, iako masz przyiść do tey maiętności. Nayduiesz, że inszego szrodku niemasz, ieno pieniądze, y nie małe. Ieśli masz—to niedaremna rada, a ieśli niemasz y mieć ich nie możesz, a przecie dostać maiętności usiłujesz—głupi zamysł, tylko mu się naśmiej, kto o tym się dowie. Szrodku, ktoregoście zażywać do dostąpienia onego końca uradzili, to iest degradaciey iednych, wsadzenie drugich, nie mieliście w ręku swych. Degradacyą potrzeba żeby uprzedzał sąd, a ten przez własnego sędziego, a nie takiego, iakiego ty własnym bydź rozumiesz, przed ktorego pozwany nie stanie, y ty go gwałtem przymusić nie możesz, ty też do należnego iemu sędziego, do ktorego się on odżywa, nie pozowiesz,—to z tey sprawy nie będzie nic! Y excusatorem kto będzie? Nie degradowawszy też iednych, wsadzać drugich, iest—chcieć bydź umyślnie turbatorem w oyczyźnie, iak iego zowie ius civile—hostem patriae et perduellem, ad legem Juliam Majestatis in Digestis et in Lexicone juris civilis. A to prawo pisano w kraiach Wschodnich, za Iustyniana cesarza Graeckiego.

|(86 ctp.) ROZDZIAŁ XII.

Że dobry iest postępek unitow.

Oycowie naszy, ktorzy iedność ś. w tym krolestwie dawno zaczęta y obwołana, odnowili według tey sententey—diu delibera, cito fac,—zachowali się y przeciwko tym regułom dobrej porady, wyższej położonym, nie tak oni, iako y my, nie wykrocili y owszem wszystkiemu dosyć uczynili. Co się tknie pierwszej części tey sententey, dosyć długo deliberowali, oczym niełzia się na ten czas szyrzyć, niech tak będzie, iako mowi Verificator, rok ieden, choć y trzy lata było. Aczci w takiej sprawie, którą nie oni zaczynali, dość było

y mnieyszego czasu; połtorasta bowiem lat przed tym zawarta już ta sprawa była soborem powszechnym Florentskim. A kto soboru powszechnego nie słucha, decret naywyższego sędziego już iest nanisany y obwołany: niechci będzie iako poganin. Uczynili dosyć y drugiey—cito fac, by bowiem z tą sprawą zadzierżeli się dłużej, iako niektorzy z pp. świeckich nabożeństwa naszego (sami bywszy oycom Władynom naszym powodem do tego) zaczęli się o tym radzić z heretykami, a mianowicie nowokrzęćcami, nicby nie było z tak zbawiennej sprawy; sam Pan Bog imi na on czas kierował, że m tey sprawie postępowali opatrnie, żeby nieprzyiaciel dusz ludzkich nie przeszkodził.

Co się tknie reguł dobrej porady, że im dosyć ||(87 стр.) uczynili tak ukazuje: to było umiarkowanie szrodkow względem końca, bo koniec ich był ziednoczenie się z bracią swoją, z którą przed tym iedno byli, y z pasterzem tym, do ktorego się oycowie naszy święci odzywali, mając niedawne przykłady kilku metropolitow Ruskich, ktorzy po soborze Florentskim żyli y ten sobor przyimowali. Szrodku zażyli takiego, przez ktory właśnie może przyść do tego końca, to iest, żeby Metropolita y Władykowie oddali posłuszeństwo Biskupowi Rzymskiemu; zezwolili na to wszyscy, nemine penitus penitusque repugnante, bo y Kopysteńskiego, Władyki Przemyskiego, y Bałabana—Lwowskiego, mamy podpisy. 2) W tym szrodku nic złego nie było, coby się prawu iakiemukolwiek przeciwiło. Naywyższe bowiem prawo soborow powszechnych, a mianowicie Florentskiego upewniało upewnieniem, iakie mogło bydz naysayniejsze na świecie, że idąc za nimi, zbłądzić nie mogli, y dla tego szrodek ten słuszny y bezpieczny dobru wewnętrznemu y zewnętrznemu. 3) W mocy tych przełożonych naszych był ten szrodek, to iest ziachać się, zezwolić, spisać się, do Kr. I. M. wyprawić,—y tak dobra rada była u oycow naszych; niesłusznie tedy Verificator zowie tę sprawę nieporządnym przedsięwzięciem. *)

Nam zaś w sprawie naszej koniec iest pomnożenie iedności; szrodek—sposabiać robotnikow dobrych, y wielu takiego szrodku, ta-

*) Pag. 81.

ki koniec potrzebuie; bo nie przez anyoły, ale przez ludzkie, a ludzkie pobożne y umiętne prowadzona y pomnożona byǳ ma, ktorych im bęǳie więcey, tym sporzey ta sprawa **[(88 стр.)** poyǳie, y byśmy więcey nie czynili, ieno to: bierze iedność swoię pomnożenie. 2) Ten szrodek iest dobry y względem Boga y względem ludzi. 3) Iest w mocy naszej. To dobra rada u nas.

Pytacie, co za pożytek z tey iedności? Odpowiadamy: Zbawienie duszne, ktore bez niey byǳ nie może: „Ieden Bog, iedna wiara, ieden chrzest,“ —mowi Apostoł,*) zatym iedna cerkiew. Inszych też dobr doczesnych w tey sprawie (chociaǳ są) nie szukamy y owszem więtszą zasługą u Pana Boga rozumiemy byǳ, gdy nie tylko pociechy z pracy rąk naszych tu nie odniesiemy od tych, dla ktorych pracuiemy, ale y niewdzięczność, złorzeczenia, a bęǳieli wola Boża y daley nie nas, za Bożą pomocą, od tey sprawy nie odstraszy. Rzeczecie, iż od dwudziestu pięciu lat zaczęła się iedność, a nieznać iey. Odpowiadam: znać dobrze, ieno wiedzieć nie chcecie. Żołnierza wprzod zbieraią y ćwiczą w sprawach rycerskich, nim wojnę zaczynaią. Tośmy czynili w tych dziesiątku leciech, y teraz czynimy. A iż sposobnych do boiu żołnierzow w nabożeństwie naszym nie znaleźliśmy, zbierać się na młodź było potrzeba, dając im dobre wychowanie, iako w pobożności, tak w nauce,—y takich iuǳ mamy za łaską Bożą w zakonie więcey sta, iedno, iż długo koło nich pracować przyǳie, nim wszystkie nauki tey sprawie potrzebne odprawia, a zatym niż sami pracować poczną: niedziw, że czasu wziąć cokolwiek musi, y oracz, zasiawszy, nie tęskni z sobą, że nie zaraz żnie: czeka aż kłos doyrzeie. 2) Na soborach naszych, ktore co rok mamy po wszystkich niemał władectwach, ciǳ popi bywaią, ktorzy y przed tym, y mało ich barzo **[(89 стр.)** co w tych kraiach Lithowskich przez schizmę ubyło, bywaią, tacy, ktorzy uchodząc karania, bieǳ od nas, czego są przykłady, ale to nie iest przygana iedności, y owszem zalecenie. 3) Są w tey iedności ludzie zacni nie tylko niższych, ale y wyższych stanow, to iest, senatorowie, urzędnicy ziemscy y dworscy, y powiatowi, szlachta y mieszczenie po miastach, a o lud pospolity wątpić nie trzeba, ten iako własne

*) Ephes. 4.

owieczki idą kędy ich prowadzą przełożeni duchowni y świeccy, tylko by w cerkwi wszystko było po staremu. 4) Że nie sporo postępuie iedność—są tego wielkie y ważne przyczyny.

Wprzod względem Pana Boga, gniew iego sprawiedliwy za odszczepieństwo tak wielu lat, który iako iest ciężki—przykłady karania dwu schism od nas wyżej mianowane. W starym zakonie ukazują, oprócz wielu innych w duchownym y świeckim stanie występku, przekłętstwo Boże na siebie ciągnących: w duchownym pijaństwa obrzydłe, a potem bez spowiedzi przystępowanie do ołtarza Bożego y przyjmowanie w przemierzłe usta strasznych Świątości Ciała y Krwie Pańskiej, bez żadnego skrupułu, skąd abo nie wierzą, że w najsświętszym sakramencie iest prawdziwe Ciało Pańskie, abo ieśli wierzą, wielkimi są przed P. Bogiem przestępcami,—przytym nie wiedzą y nie starają się wiedzieć tego, co należą do urzędu kapłanskiego. Doznawamy tego bardzo dobrze, z wielkim żalem naszym, gdy nas przełożeni naszy na visitacie wysyłają, y wy to znacie przednie dobrze, iakoż tu ma Pan Bog błogosławić, iak dla dobrych kapłanow daie obfite łaski swoje ludziom, ||(90 стр.) tak dla złych odeymuie y to, co u nich było dobrego. Są tego obojga przykłady w piśmach dawnych. W stanie zaś świeckim wielka niewiadomość rzeczy, do wiary należących, a wiara fundament iest zbawienia, przytym niezażywanie pomocy duchownych, których gdy dusza nie ma, nie iest żywa—skąd się rodzi wiele innych występku, które oni za występkę nie mają, a P. Bog się imi obraża. 2) Tę sprawę iedności dziwnie zatrudnia nieprzyjaciel Boży, który iako nigdy się nie przeciwi sprawie duszom ludzkim mało pożytecznocy, tak na tę potężnie powstaie, o ktorey rozumie, że ludzie prowadzi do nieba; taka to iest prawda, że dowodu żadnego niepotrzeba, doświadczy tego każdy na sobie, który koło takich spraw pochodzi, a tym bardziej sroży się, gdy go ruszają z possessyi iego dawney. Zkąd cerkiew Boża nie przysła do pokoiu, aż po trzechset leciech po rozlaniu krwi tak wielu tysięcy męczennikow. Naszych zaś czasow w Iaponii, z iaką się trudnością zatrzymywa, a pogotowiu pomnaża chrześcijaństwo, krew się chrześcianow od poganow obficie leie, a do pokoiu nie przyszło: przecie nie ustają słudzy Boże pracować w

tamtey winnicy y nie tęsknią z sobą, że nie sporo postępuią rzeczy chrześcijaństwa. 3) Niamiała przytym przeszkoda iest pomnożenia iedności—trudna sprawa z bracią naszą: iedni niemi będąc y głuchy, mówić z nami y słuchać nie chcą, a takich naywięcey, bo iuż takim radzić bardzo trudno, tylko trzeba stąpić z gory onemu Medykowi, który uzdrowił niemego y głuchego, a nie mogli go uzdrowić uczniowie iego, chociaż inszych uzdrawiali. To iednak nas cieszy, że ta choroba iest |(91 стр.) w mocy każdego, tą chorobą choruiącego: może ią rzucić kiedy chce. Tego by nam potrzeba, naymilsza bracia, żebyśmy mówili z sobą, a posłuchali się: nie będzie to bez pożytku. Drudzy nie poymuią, nie tak przez niesposobność, iako że się badać y pracować koło tego nie chcą, y owszem za niepotrzebną rzecz rozumieią. Niektorzy do obrządkow cerkiewnych tak są przywiązani, że w tych samych wszystko swoje zbawienie pokładaią. Ano te same nie zaprowadzą nikogo do nieba; o tym zasię, co gruntownieyszego iest, nie pytaią się y widzieć nie chcą, co samo bez ceremoniey, abo przy iakichkolwiek ceremoniach, byleby od cerkwie powszechney przyiętych, zbawić może.

Te nieznaski między nami, ludźmi iednego narodu y nabożeństwa, nie gwałtownym a bezrozumnym, iakie iest teraznieysze, na nas następowaniem, nie trybunalskiemi, nie seymikowemi, nie seymowymi, iako ie Verificator zowie, hałasami y wymaganiem tych y owych konstituciy (te bowiem sposoby dotąd rozżarzały barziej), ale zianiem się na iedno miejsce y zniesieniem się zobopolnym w miłości braterskiej, mając tylko przed oczyma Pana Boga y iego prawdę, uspokaiać potrzeba. W czym iakoście nas naydowali przez niektórych ludzi zacnych, tak wszyscy zgodą spólną postanowcie to u siebie. A pokuśmy się o to, będzie dali Bog dobrze. Do czego racz dopomódź Chryste Iezu, Odkupicielu nasz, kroluiący z Oycem y Duchem Ś. w wiecznocy y doskonałocy iedności na wieki wiekow. Amen.

||(92 стр.) Przydatek na odpis Verificathey.

Gdy ten na Verificatią odpis z druku wychodzić miał, dostała się nam książka teyże .Verificathey, w Bractwie sw. Ducha powtore drukowana, y kilkom z ich religiey Graeckiey w unii będącym przypisana. Przyczynę wtorego drukowania tę dawali: że im przywieziono nowe listy do V e r i f i c a t i i N i e w i n n o ś c i ich służące. Przypisano zaś przyczynę taką, iż te zacne osoby obrażali się grubemi ich przy-mowiskami, ktorych pełno było w pierwszym scrypcie. Na pierwsze krotko płacimy. Z tych nowych listow nie ukazuię się, żeby się im święcić wolno było bez presentaciey Kr. I. M., co było potrzeбно do Verificathey Niewinności,—iako to każdy, czytając te listy, zrozumieć łącno może. A iż tego z tych nowych productow nie wywo-dzą, to po staremu: Rei sunt criminis laesae majestatis et perduel-lionis. Na wtorym zabawić się kęś przyidzie. Rozum wam Pan Bog, mili panowie, odiął, że ten script, ktorym się obrazili ludzie zacni nabożeństwa naszego, przedrukowawszy znowu imże ofiaruiecie; a chociażci wyrzucili iedno słowo dla poszanowania ludzi zacnych y skromności zakonney, iako sami mowicie, ale tak wiele ich zo-stało y nowych przyczyniono, że się barzicy wtorym scriptem obra-zać im przychodzi niż pierwszym, czego z waszey nowey przedmo-wy dowodzim. Apostatami zowiecie unitow przed unitami, ichże sa-myh przed nimiż: lżeysza gdy mi kto za oczy łaie, coście czynili w pierwszym scripcie niż we wtorym, y barzey słowo apostata uraża, niż owo, coście wyrzucili, bo apostata, iako u ||(93 стр.) Theologow to słowo brzmi, iest poganinem bydź z chrześcianina. Zkąd Iulianowi takie nazwisko dała starożytność y po dziś dzień wszytek świat daie; zowąc tedy unitow apostatami, zowiecie ich po-ganami, ktore słowo, iako może bydź przyjemne człowiekowi uczi-wemu, uważcie sami, ieśli się w ucziwym kochacie. Rzeczecie po-dobno, że samego Metropolite y Episkopow unitow tak zowiecie; niech tak będzie, ale uważ, ieśli to syna dobrego boleć nie musi, gdy łąą oycą przed nim? Iesli tego nie znacie, rozumu przyrodzonego nie macie. Przytym niezbożnie świętey pamięci oycą Pocięcia Metropolite pomawiasz, iako by on miał ganić sobie, że do iedności z kościołem

Rzymskim przystąpili. A iż ten św. hierarcha na tak ciężką kolumnią odpowiedzieć sam przez siebie nie może, ia,—wiadomość wzięwszy od godnych a wiadomszych, niż kto z waszych iest abo był, od tych, którzy przez dziesiątek lat z nim y przy nim będąc, nie tylko spraw y słów publicznych, ale tajemnic iego wszystkich wiadomi są,—odpowiadam, że to iest wielkie kłamstwo, nie przewiey on bowiem przystąpił do iedności, aż o wszystkich artykułach, ktore różność między cerkwią Rzymską a Grecką czyniły, doskonałą wzięł wiadomość, co poświadczają księgi ręk opisaną iego, na ktore wpisywał mieysca z Oycow śś., ku temu końcowi służące, zaczym nie miał żadney przyczyny tęsknić sobie z iednością. Wyświadcza pięcioro książek, od niego w druk podanych; wyświadcza kazania, ktorych kilka ksiąg, ręką swą własną pisanych, zostawił, y dzisiay są, każdy ie widzieć może. Wyświadcza mowy iego publiczne [(94 ctp.) na wielu mieyscach, ktore w świeżey ieszcze pamięci ludzkiej. Więc pospolite wszystkich ludzi o nim rozumienie, że hamulca raczey niż pobudki w odprawowaniu tey świętey sprawy potrzebował, świadkiem ostatnia mowa, którą miał do successora swego a dzisieyszego pasterza naszego w Brześciu, trzema miesiący przed śmiercią swoją, na którą mowę, nie powiadaiąc nikomu na co, przyzwał duchownych tak nabożeństwa Gracckiego, iako y Łacińskiego, y niektórych świeckich,—wszyscy ci, iednego wyiawszy, żywi są y przyznają, że tak iest. Powiedział iako prorockim duchem, że się z nim widzieć nie miał, że na urząd pasterstwa iego nastąpić miał, na którym iako by się sprawować miał nauczając, ztąd zaczynały, żeby iedność św. pomnażał, dla ktorey on tak wiele pracował y y ucierpiał, co potwierdzając podiał rękę ochromioną, y ukazując palce dla obrony iedności świętey obcięte, łzami ie kropił, co przytym mówił, łącno się każdy domysli. Nakoniec testament iego nieomylnym tego wszystkiego świadkiem iest, w którym oświadcza się, idąc przed maiestat Boży, że z kościołem Rzymskim zchodzi z tego świata. Iest ten testament w aktach Brzeskich, a oryginał u synow iego, którzy dobrze są znaiomi wszystkim w W. X. Lith.: ukaza każdemu, ktory będzie tego potrzebował.

Śmierć nakoniec naydoskonalszym tego wszystkiego iest świadkiem, gdy bowiem przy wielu ludzi od Iego Mości oyca Władyki Włodzimierskiego był pytany, coby rozumiał o iedności, tamże samo niey mówił dosyć wysoce, zalecając ją, nie tak, iako falcifactor udaie.—Są y insze przydatki w tey nowodrukowaney książce, na ktore odpowiada summa|(95 ctp.)tim. A wprzod powiada, że są wzgardzeni Metropolitowie y Episkopowie unici. Niech tak będzie, tym samym ukazuje się, że w tey świętey sprawie nie szukali chwały świeckiey, ani teraz szukają, iako oni fałszywie udaia. Powiada, że mu się w sumnieniu iego y w wierze praeiudicium dzieie, że Władykow nowoświęconych cierpieć nie chcą. Dway Episkopi nie mogą być na iedney stolicy y w iedney dioecesiey, tak mowi prawo świętego soboru Niceńskiego 10 y 12, Chalcedońskiego 15, soboru siódmego. Jeśli te canony w cale zostawać mają, to waszy nowi Episkopi mieysca w tym krolestwie nie mają. Mówić też tak grubo nie możecie, że ci, ktorzy siedzą na tych stolicach, nie są Episkopami, bo to będzie przeciwko pierwszemu prawu Apostolskiemu, ktore mieć chce, że dway abo trzy Episkopi stawiają Episkopa, a oni tak są poświęceni. Jeśli zaś w czym inszym winni, dla czego y Episkopami być nie mogli, przekonać wprzod prawem y degradować trzeba, potem o drugich prosić, nie naruszając praw duchownych y świeckich, iako się w tey książce wyższej mówiło; inaczej przestępcami będziecie prawa y turbatormi pokoju pospolitego. Powiada, że unia nasza terażnieysza różna iest od Florentskiey. Odpowiadam: przyimicie wy unią Elorentską, a my się z wami zgodzimy we wszystkim, nic nie przydając do tego; a co się tknie wyznania wiary, od Episkopow waszych przy oddaniu posłuszeństwa uczynionego, nic w niey niemasz nad unią Florentską y uchwałą soboru Trydentskiego, ktora była przeciwko Lutrowi y inszym heretykom terażnieyszym, a nie przeciw cerkwi Graeckiey, ktora to wszystko zdawna wierzyła co tam uchwalono.

„Justificacia niewinności,“—

прошеніе, поданное королю Сигизмунду III западно-рускими православными іерархами, съ объясненіемъ причинъ законности ихъ посвященія отъ іерусалимскаго патріарха Теофана.

1622 года.

|(2 л.)*) Nаіаśnieyszemu Zygmuntowi III, z łaski Bożey Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu, Ruskіemu, Pruskіemu, Żmudzskіemu, Mazowieckіemu, Liflantskіemu y Szwedskіemu; Gottskіemu, Wandalskіemu dziedzicznemu Krolowi, Panu, Panu, Panu swemu Miłosciwemu: łaski, pokoia, zbawienia dusze, ciała zdrowia, y wszelkiey błogosławionej w szczęśliwym panowaniu pomyślności, — starożytney Religiey Grackiey św. cerkwie Ruskiey Hierarchy, od Pana Boga zyczy y winszuie.

Naiśniejszy Miłosciwy Krolu, Panie, Panie, Panie nasz Miłosciwy.

Błogosławiony Apostoł narodow, Bogiem wybrane naczynie, które roznieść miało y rozniosło imię P. Chrystusowe przed narodami y krolmi, y synami Izraelskimi, |(2 л. об.) poddanych ku przełożonym powinność, a przełożonych ku poddanym władzę opisując, oboim, iakiey powolności owi, a iakiey poważności przełożeni być powinni, — owo pobożne prawo stanowi: „Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita fit. Non est enim potestas nisi a Deo:

*) Заглавнаго листа въ единственномъ, извѣстномъ намъ, экземпляръ издаваемой брошюры не сохранилось.

quae autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac et habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum.“*)

„Każdy, mowi ten Apostoł święty, człowiek niechay będzie poddany zwierzchnim przełożenstwom: abowiem nie iest przełożenstwo ieno od Boga. A przełożenstwa, ktore bywaią, od Boga są porządnie postanowione. Przetoż, ktory się zastawuie przełożenstwu, sprzeciwia się postanowieniu Bożemu, a ktory się sprzeciwiaia, ci sami sobie karanie wnoszą. Abowiem nie są ku strachowi za dobre uczynki, ale za złe. A chcesz się nie bać przełożenstwa, co iest dobrego czynić, y odniesiesz chwałę od niego: abowiem iest sługą Bożym tobie ku dobremu.“—To błogosławiony ten Apostoł. Od czasu szczęśliwie przed sześćiąset lat zawitałego do krain Ruskich zbawiennego imienia Pana Chrystusowego, gdy przy nim zaraz, za zdarzeniem Boskim, ze Wschodu y tajemnicą krztu św. narod nasz Rusky stał się oświecony, y oboiego zakonu Bogiem natchnionemi pismy [(3 π.) stądże, z kąd y krzem św. był nadarzony: od tego samego czasu y tey przełożoney nami Apostolskiey Ewanielskiego zwiastowania nauki stał się nauczony, na ustawiczney to pamięci y w codziennym używaniu maiąc: władzy, którą nad sobą od p. Boga postanowioną znał, niwczym się niezastanawiać, niwczym się niesprzeciwiać, ale we wszem być iey powolnym, posłusznym, y to co iest dobrego czyniącym,—wszystko to, cokolwiek iey w użytek powinien, ochotnie oddaiącym, tribut y cło, a przytym boiaźni y cześć. Oddawał to pomienione wszystko, (zdrowie swoje przy tym y krew swoją, za zdrowie y za honor ich, państw ich, a swej oyczyzny pokładaiać y wylewaiąc) naprzod xiążetom Ruskim, potym Krolom Ich M. Polskim y Wiel. xiążetom Litewskim. A oddawał w boiaźni Bożej, całą duszą, dobrym sumnieniem, szczyrą życzliwością, uprzejmą wiernością, ochotną powolnością, czułą gotowością: aby się przezeń zrządzeniu Boskiemu y temu zbawiennemu Apostolskiemu wyrokowi y w naymniejszym punkcie nie uwłoczyło, ale we wszem zupełnie do-

*) Rom. cap. 13.

syć się działo. Postrzegał tego wszystkiego naród nasz Ruski po wszystkie prze^{||}(3 π. 06.)szke chrześcijaństwa swego wieki, postrzega y czasow dzisiejszych pilno, postrzegać y w następujące czasy, za pomocą Bożą, usiłuje. Za którą swoją wierność, powolność, uprzejmość y zyczliwość odniósł od nich, iako od sług Bożych, ku dobremu iego danych, chwałę,—odniósł od nich to, quod et maximum et optimum inter homines est. To od nich odniósł, czego człowiek z natury pożąda. Takie dobro od nich odniósł, które iest między wszystkimi święta tego dobry y największe, y najlepsze, y najmilsze, y naporządaisze. Odniosł, mowimy, od nich sławę swej dobroczynności, to iest, wolność od nich odniósł, prawy nadaną, przywilejami warowaną, constituciami stwierdzoną, a przysięgami w nieporuszność przysług, poki ich stawać będzie, wiekom podaną. Ktora to złota abo raczey nieoceniona, że ją tak nazowiemy, wolność: co, y iakiey wagi iest?—ten sam tego nie wie y nie widzi, który iey na szalę cnoty nie wkładał, y ze wszem tegoświatnim dobrem nie ważył. To dobro, iako powiedział Salustius—„Nemo bonus nisi cum anima simul amit-tit.“*) Dobra tego dobry człowiek, iako własney dusze swej strzeże y niepuszcza się go aż wespół z duszą. Za te pomienione zacnego naro^{||}(4. π.)du naszego Ruskiego ku wielkim Xiążętom, Panom swoim, Krolom Ich M. Polskim, uczciwe zadziały y przeważne odwagi da-na iest iego od nich wolność, obok Ich M. zarowno z dwiema na-rodami Polskim y Litewskim w senatorskiey poważności siadać, o dobrym państw ich a oyczyzny swej radzić, y ze wszystkich kro-lestwa Polskiego dostoięństw, praerogatiw, urzędow zawołania, swo-bod, praw, y wolności cieszyć się. Dano to iest iemu iako rownemu do rownego, iako wolnemu do wolnego narodu Polskiego w społecz-ność czci y w iedność ciała złączonemu y wcielonemu narodowi: xiążętom, paniętom, szlachcie y rycerstwu, duchownym stanom y świeckim. Dane są tegdyż zaraz y ludziom tegoż narodu condi-ciey mieyskiey za tegoż poddaństwa wierność, y zyczliwości uprzej-mość, swoje im prawa y wolności. Ktorą to nieocenioną naszą wol-ność pospolicie krwią kupionym kleynotem naszym raczymy. Ktora

*) Salust De conjur. Catil.

w doczesnym tegoświatnim pożyciu iest nam wdzięczniejsza niż y nawiętsze maiętności, miłsza niż zdrowie, ważniejsze niż żywot: iako ta, która na żywocie wszelkiej doczesności, to iest, na uczciwym po||**(4 π. 06.)**bożności y męstwa cnotą zadziałanym iest ufun-dowana. Ktorey utrata czyni człowieka żadnych dignitarstw niegodnym, nieuczciwym, bezecnym, y wywołańcem: iako, w przeciw, nabyć iey czyni y napodleyszego wyniosłym, okazałym, zacnym, sławnym, do wszelkich dostoięństw przystępnym, wszelkiej czci y zawołania sposobnym. Stąd Diogenes, coby w żywocie ludzkim było najlepszego zapytany, odpowiedział: „Libertas: haec enim semel amissa non facile recuperatur.“*) Wolność, która raz utracona, nie-lacno zaś bywa pozyskana. Tenże w całości wolności, sol Athenieńską lizać raczey, niż w teyże zmaloney na hoynych dostatkach Craterowych przestawać zezwolił. Co bowiem u nas wolność iest, ieśli nie władza swobodnego pożycia? to iest, żyć nie z skinienia przełożonych, ale według praw dobrowolnie przyiętych. Nad niewolę zaś w żywocie ludzkim co cięższego, co nieznośniejszego? ktorey względem, lud ony wolny Lacaedemonsky do Philippa Macedońskiego krola, śmiercią mu grożącego, y coby ped ten nagły niebezpieczeństwa y śmierci swey czas myślił pytaiącego, co, mowia, inszego, „nisi quod fortiter moriemur;“ y nawodzi tamże Plutarchus: „Quam dulce bonum est libertas, quae morte ||**(5 π.)** emitur; quam misera res est servitus, cui mors anteponitur.“**) Słodka, zaiste słodka iest wolność, ponieważ wzamiane iey nietylko maiętność, nietylko zdrowie, ale y samy żywot bywa miło odważany. Odwaga, iako baczymy, żywota, nabywa wolności, odwaga tegoż nabytey strzeże, y tracona nie bywa, aż z żywota odwagą. „Nemo servire cogitur, qui mori paratus est.“ Zniewolnym ten nigdy być nie może, który za wolność gardło swe pokłada. Stąd Brutus ony znamienity, zniewolnym spólmieszczanom swoim radę dając, „iedno, mowi, ze dwoyga obrać nam należy: aut vitam liberam, aut mortem gloriosam. Nierowno abowiem pożyteczniejsza iest rzecz uczciwie umrzeć, niż bezecznie

*) Laer. lib. 6

**) Plut. in Lac.

żyć.“ *) Czego się w swej iemu sprawie y błogosławiony ten Apostoł, ktoregośmy naukę w fundament mowy naszej założyli, podpisuje, gdy mówi: „Satius est mihi mori, quam quis gloriam meam evacuet.“ **) Lepiej mi umrzeć, niżliby kto przechwalenie moje miał próżne uczynić. Taka sławnej śmierci odwaga. Narod nasz Ruski przy Xiążętach swych wolności tej nabył; z tą przezacnemu królestwu Polskiemu iest incorporowany; tę od Królów Ich M. Polskich przywilejami y przysięgą ma potwierdzoną; tę po wszystkie przeszłe wieki trzymał ||(5 п. 06.) nienaruszną,—y dziś też zatrzymać, na potomki swe wlać, y poki jego y wielkich jego Xiążąt, to iest, aż do skończenia świata, za pomocą Bożą, wlewać powinien. Z tą taką wolnością z wolnymi narodami Polskim y Litewskim, Ruski narod złączył się w iedno ciało, o iedną się głowę spoił y opar. Ktoremu św. pamięci Król Zygmunt August, w sprawach iemu nadanych, takie świadectwo wydawać raczy: „Ruska ziemia wszytka z dawnych czasów od przodków naszych Królów Polskich między innymi przedniejszymi członkami do Korony Polskiej iest przyłączona; ktorej my obywatelów zaraz wszytkich, z każdego z osobna ku królestwu Polskiemu, iako równych do równych, wolnych do wolnych ludzi, iako własny a prawdziwy członek, ku własnemu ciału y głowie, w społeczność w cześć, w własność przywracamy y złączamy, z innymi koronnymi obywatelami porównujemy, y one wszytkich wolności swobod y zawołania Korony Polskiej uczestnikami czynimy y być znaydujemy: a wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego na urzędy zamków, dzierżaw y dworów naszych przekładać, y do ławicy rad naszych xiążąt, ||(6 п.) pańąt, szlachtę y rycerstwo, tak Rzymskiego iako Graeckiego zakonu będących,—przypuszczać obiecujemy, y powinni będziemy.“ ***)

Coż? Samemuż to tylko wolnemu narodowi iest ku sławie, że słynie wolny? Samemu to tylko ku ozdobie, że się tym nieocenionym wolności kleynotem zdobi? Nic. Ma stąd ozdobę y uciechę pierwszą,

*) Bruson. lib. 3. cap. 33. ex Liv.

**) 1 Cor. cap. 9.

***) W przywileju incorporacyi.

pierwszy y przedniejszy w ciele tym członek, głowa, która ze wszystkich ciała ozdób, iako z swych własnych, przedniejszym względem cieszy się y raduie. Wolności ozdoba na poddanych, ich iest własna ozdoba; przełożone ich iednak Xiążęta y Krole przedniejszym względem zdobi y cieszy. Iak bowiem szlachetnemu każdemu narodowi kleynot wolności iest ucieszny y miły: tak wspańskiego animuszu przełożonym Krolom y Xiążętom tenże wolności ich kleynot ucieszny iest y miły—nad wolnym narodem w wolności krolować. Ponieważ iak zdrowy, aby mu chorzy służyli, nie pragnie, aby iego serdeczni przyjaciele chorzeli, nie pożąda, ale y zdrowymi być im zyczy, y z zdrowia ich iak z swego własnego cieszy się y raduie: tak y spaniały pan, aby mu niewolniczy służyli, nie pragnie, y aby na niewolę lubych so^u(6 π. 06.)bie przjacioł patrzył, nie żąda; ale wolny wolnemu narodowi krolując, z ich wolności, iak z swej własney, cieszy się y raduie.

Aczkolwiek nam, ktorzyśmy w Chrystusie Panie wolności nabywszy, świata umarłymi, a samemu Christu Panu żywymi być powinni, nie tę, która iest tegoświatnia tylko doczesna, y częstokroć rospuście y sweywoli przyczynna, wolności zalecać by należało,—ale owę, którą Duch Boży sprawuie, o ktorey iest rzeczono: „Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.“ *) Tam iest wolność, gdzie Duch Pański. Którą nam Syn Boży krzyżową śmiercią sprawił, iak o tym samże do nas mowić raczy: „Si vos Filius liberaverit vere liberi eritis.“ **) Ieśli was Syn oswobodzi, prawdziwie wolni będziecie. To iest ganić by nam należało wolność świata w rozpustach iego, y wolność ciała w żądzach iego, y wolność szatana w pokusach iego: a zalecać niewolą Pana Chrystusowę w niemiłowaniu świata, ani tych rzeczy, które są na świecie, iako—„pożądliwości ciała, żądze oczu, y pychi żywota“ ***); „każdy abowiem, który wezwan iest wolnym, mowi błogosławiony Apostoł, iest sługą Chrystusowym;“ ****) kto zaś sługą Pana Chrystusowym iest, każdy takowy darowan iest wolnością w

*) 2. Cor. cap. 3.

**) Ioan. 8.

***) 1. Cor. cap. 7.

****) Ibid.

Pa^{II}(7 π.)nie,—wolnością tą, która uczy dobrze mówić, y dobrze czynić, to iest dobrze żyć y dobrze umierać. *) Abyśmy tę wolność zalecali, która uczy nas stawiać członki nasze sługami sprawiedliwości ku świętobliwości; **) która upomina być nam wolnymi grzechu, a sługami sprawiedliwości: abyśmy wyswobodzeni będąc od grzechu, którego koniec śmierć y stawszy się służebniki Bogu, mieli pożytek nasz ku świętobliwości, a koniec—żywot wieczny. ***) Niewolę tedy raczey Pana Chrystusową, niż wolność świata, nam światu umarłym zalecać by należało, iako mówi błogosławiony Apostoł: „Servus vocatus es, non sit tibi curae, sed etsi fieri liber, magis utere.“ ****) Iesteś mówi, wezwany sługą, niefrasuyże się o to, ale ieśli możesz być wolnym, bardziey się zniewalay.

Iakoż się w to potrafić może, aby się w oboiego tego wolności, mowimy, y niewoli zaleceni bez obrazy sumnienia od nas wygodziło, ponieważ te rzeczy są sobie è diametro przeciwne—wolność y niewola. Tak się wygodzi, y łącno, gdy się fundamentowi oboiego tego wewnątrznie, a nie pozwierzchownie przypatrzymy. Fundament wolności, o ktorey nam słowo—cnota: bez ktorey y wolność nabyta y trwała być nie może. Fundament niewoli Pana (7 π. 06.) Chrystusowej—cnota: która w zniewolonym ciele czyni duch wolny. Zaczyn zalecać wolność poddaństwa y niewolę duchowną ciała—iest zalecać cnotę. Bez obrazy przeto sumnienia oboie to, wolność, iakośmy rzekli, y niewola, y od nas światu umarłych zalecać się może taką wzajemną ku sobie zamianą, aby zalecenie wolności naszej nosiło w sobie spotrzeby niewolę ciała w iego pożądliwościach y namiętnościach: iako y zalecenie niewoli, aby spotrzeby nosiło wolność ducha w iego sprawiedliwości ku świętobliwości. *****) Abyśmy tak sporządzeni, iako ceną nieocenioney krwi Pana Chrystusowej kupieni, nie chcieli być niewolnikami ludzkimi; ale żebyśmy wolności tey tak zażywali, iako zażywać iey mieć nas chce wola Boża: „abyśmy dobrze czyniąc za-

*) Iacob. cap. 2

**) Rom. 6.

***) Ibid.

****) 1. Cor. cap. 7.

*****) 1. Cor. cap. 7.

hamowali nieumiejętność szalonych ludzi; iako wolni, a niemając wolności iako zasłony złości, ale iako służy Boży.“*) Będąc poddani Bogu w skrytościach serca y wnętrzości naschych, które on włastelsko, iako Stworzyciel ich wybadywa. Poddani będąc y każdemu urzędowi ludzkiemu dla Pana, choć Krolowi, iako przednieyszemu, choć przełożonym, iako tym, którzy od niego posłani bywają, tak na [(8 π.) pomstę złoczyńcom, iako ku chwale tych, którzy dobrze czynią.**)

Zażywając tedy my y wszystek narod nasz Rusky oboiego tego swobodnie, wolności przerzeczoney y niewoli, poddani zawždy powolni y wierni byliśmy, iesteśmy, ile na nas, za pomocą iego świętą iest, być chcemy Panu naszemu Bogu, iako stworzycielowi, wszelkich dobrdawcy y o dobrym dusz y ciał naszych pieczołownikowi. Powolni y wierni poddani byliśmy, iesteśmy, y być za pomocą Bożą chcemy, w przodkach, w nas samych, y w potomkach naszych panom naszym, Wielkim Xiążętom Ruskim, Krolom Ich M. Polskim, iako władcom, pokoiu pospolitego postrożcom, y od wszelkiey niesprawiedliwości obroncom naszym. Byliśmy, mowimy, powolni y wierni poddani panom swoim, iesteśmy y być da Bog chcemy. Niedawszy, niedając y dać da Bog niechcąc poszlakować się y w namnieyszej niepowolności y niewierności. Przeszłe wieki temu, co mowimy, świadkami są wiary godnymi, są y lata teraznieysze, będą da Bog y przyszłe. Cnota bowiem poki tą z własności swey słynie, odmiany nie ponosi, y choć zazrosliwych Theo“(8 π. 06.)now dente mordaci roditur, non tamen arroditur. Śmiadcza, mowimy, przeszłe wieki o tey narodu naszego Ruskiego cnocie, to iest, o powolności iego y wierności całej ku Wielkim Xiążętom Ruskim panom swoim, Krolom Ich M. Polskim. Świadczą latopiscy y kroyniki; świadczy y swieża iednemu od drugiego, potomkom od przodkow, potomnymi wieki podawana pamięć,—że nauczywszy się narod nasz Rusky wiary chrześcijańskiej, nauczył się zaraz y w fundament tey mowie naszej założoney Apostolskiey nauki, nanieconą ia w sobie

*) 1. Pet. cap. 2.

**) Ibid.

y do używania podaną samym prawem natury miawszy: przełożenstwom, od Boga sobie danym, ni w czym się nie zastawiać, ni w czym się nie swprzeciwić; ale być im we wszem posłusznym y wiernym. Są munimenta wieczne, gdzie y iak wierne, y iakiemi siłami, iaką odwagą maiętności, zdrowia, y żywota powolność swoją y wierność narod nasz ku Krolom Ich M. Polskim Xiążętom, pp. swoim, oświadczał. Są pola trupem nieprzyjaciół przezeń ościłane; są rzeki w krwawe struie czasow swych męstwem ich odziewane. Tu w oycyznie y w pogranicznych krolestwach y xięstwach. Co oboie |(9 п.) wierności narodu Ruskiego ku Xiążętom Panom swoim, Krolom Ich Mości Polskim, znakiem iest pewnym y munimentem wiecznym.

Którą to zyczliwą narodu naszego Ruskiego ku przełożoney sobie zwierzchności powolność y szczera iego ku niey wierność czasow terażniejszych, za szczęśliwego nad nami panowania Waszey Kr. M., Naiśniejszy Krolu, Panie, Panie, Panie nasz Miłościwy,—nieszczęsny któryś, na żadną prawa pospolitego srogość, na żadną przyrodzonego prawa powinność y na żadny prawa przykazanego obowiązek niepamiętny człowiek, mimo boiaźń Bożą y dobrą u dobrych ludzi reputację, w podeyzrzenie podać kusiwszy się, narod ten niemal wszystek (niemal wszytek, mowiemy, bo wszytek ten, który iest pod starożytnym posłuszeństwem duchownym Wschodnim) bezecną potrwarzą obelżyć ważył się, y namniejszego słuszney okazyey cieniu mieć do tego nie mogszy. Zdrady zmazą wierność iego obezecnić, y wszelkiey czci godnym Waszey Krolewskiej M. uszom, których nic płonnego dochodzić niema, aby zatym, iako mowi mędrzec, z ust Krolewskich płonne co nie wyszło,—*) nie prawdę o nim, |(9 п. об.) miasto prawdy, podać smieć ważył się. A w iaki czas? Pod iakie Państw Waszey Krolewskiej M. postanowienie? Kiedy nieprzyjaciół krzyża ś. ogniem y mieczem na chrześciany dyszał. Kiedy Bisurmianin osobą swoją z niezliczonemi woyski do państw Waszey K. M., oycyzny naszej miłej, ciągnął,—w ten czas ten nieszczęsny człowiek nas y wierny narod nasz Rusky religiey Graec-

*) Prov. cap. 24.

kiedy strożytny wszytek za zdraycy oyczyzny z poganinem porozumiały, do prześwietnych uszu Waszey Krolew. M. podał. Z iakiey słuszności? Z iakiego occasiey cienia?

Roku 1620 przybył do państw Waszey Kr. M., Pana naszego M., do Kiiowa, iakim zrządzeniem, Bogu to samemu wiadomo, mąż pobożny Theophan Patriarcha Ierozolimsky, pewne o sobie, że tym, czym słynął iest, od trzech społ Patriarchow, braci swey, y od tych, ktorzy w Konstantinopolu mieszkaią iezuitow, świadectwo maiący. Ktory za proźbą swoią y zmieszkanie w państwach Waszey Kr. M. y przejazd przez nie wolny, z tak wysokiego dostoiństwa godnym poszanowaniem pozwolone od Waszey Kr. M. otrzymał. Zatem takowym (10 п.) Waszey Krolewskiej M. pozwoleniem y miłościwey łaski swey Krolewskiej ku niemu okazaniem, mieszkaiąc w Kiiowie czas niemały, częścią z powinności swey pasterskiej, częścią za proźbą tych, ktorym w narodzie naszym o duchownych niedostatkach radzić należało, in locum illegitimorum pastorum, na mieysze tych, ktorzy Patriarchy Konstantinopolskiego, z woli y z przezrzenia Bożego narodowi Ruskiemu podanego nawyższego pasterza, przełożeni Ruskiej cerkwie duchowni mimo prawa duchowne odstąpili, legitimos pastores surrogował: Metropolitę y Episkopy poświęcił. Po ktorym poświęceniu mieszkał w państwach Waszey K. M. blizu półroka bez żadnych o sobie nieposzanownych głosow, bez żadnego w iakieyże kolwiek ku państwam Waszey K. M. nieprzyiaźni podezrzenia. Niepospiał za granice, en subitam metamorphosin; ali go, tak wielkiego chrześciańskiego od grobu Bożego zrządzeniem Boskim do państw Waszey Krolewskiej M. szczęśliwie zawitałego Archiereia, tak wysokich cnot świętey Ierozolimskiej stolicy nawyższego, wysoce od waszey K. M. uczzonego pasterza, niepcamowny któryś ięzyk do Ma (10 п. об.) iestatu Waszey Krolewsk M., Pana naszego M., podał za szpiega Tureckiego, za człowieka prostego, layka, państwam Waszey Krolewskiej M. nieprzyiaciela głównego; a podniesionej od niego Hierarchie osoby, Metropolitę y Episkopy, za zdraycy oyczyzny, ktorzy by na zmowie przez tego szpiega z Turczynom, to przedsię wzięli, aby Państwa Waszey K. M., Pana naszego miłościwego, a swoię miłą oyczyznę do rąk pogańskich wy-

dali. Za którym tym omylnym udaniem y ten pobożny Patriarcha, ni w czym złym ku państwam Waszey Krolewskiej M. niepodeyzzrany, za impostora, y z nas podniesionej przezeń Hierarchie, mężę uczciwi, W. Krolewskiej M., Panu swemu M., we wszem wierni poddani, Metropolita Borecki y dwa Episkopi—Kurcewicz y Smotrzysky, za zdraycy przez uniwersały Waszey Krolewskiej M., z obu kancelarii—Koronney y Wielkiego Xięstwa Litewskiego—wydane, są publikowani. Ktorą Waszey K. M. na te trzy z miedzy nas osoby publicacie odstępcy ś. Wschodniey cerkwie tym, którym to sercem mieć pożądaliby, porwawszy, więcej się domyslaiąc y nienależnie, niż się w uniwersa^(11 п.)le Waszey Krolewskiej M. naydowało: nie tylko uniwersały te z kancelariey Waszey K. M. wydane w każdym mieście po wszytkiej niemal Litwie y Białey Rusi, na insze osoby przy trzech specialiter wyrażonych przeformowane, przybiiać roskazowali; ale wszytkę zgoła tę Ruś, ktorzy pod zwykłym nam posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego zostaiemy, pod tę, o zdradę z roskazania Waszey Krol. M. wydane uniwersały zaciągnać ważywszy się,—całe miasta, całe wojewodstwa, całe bratstwa, za teyże zdrady complices, pod swym y pod cudzym imieniem, do xiąg Bracławskych grodzkich, ieśli y niegdzie indziej, w Wiel. Xięstwie Litew. podali. Należało to zwierzchności świeckiey, chociaż za złym udaniem dla zatrzymania pokoju pospolitego, choć się y namniej z łaski Bożey na niepokoju nie zaniesło; a nie tym, ktorzy się za duchowne per nefas wendituią.

A coby za dowody impostury y zdrady,—od tychże owe się dwa głosiły. Pierwszy, iakoby ten święty Patriarcha woysko W. Krol. M. Zaporozskie miał zbuntować, aby przeciwko Tureckiemu poganinowi Waszey Krolew. M., Panu swemu M., służyć odmowiło,—sprawu^(11 п. об.)iać to wszystko przez te pomienione osoby, Boreckiego, Kurcewicza y Smotrzyskiego, ktorzy iakoby do Waszey Krolew. M. zły umysł wziawszy, smakuiąc sobie panowanie Tureckie, nad to się samo poświęcili, aby tym rychłey y snadniey temu poganinowi na zgubę oyczyznę wydać mogli. Drugi, iakoby na zniszczenie y zniewagę zwierzchności Maiestatu Waszey Kr. M. bez woli, wiadomości, podania y pozwolenia Waszey Krol. M. Metropolite y

Episkopy pomieniony ociec Patriarcha poświęcił. Te się dwa dowody nieiako y w uniwersale, z kancelarii Waszey Kr. M. wydany, głosiły. Ktore oba iakiey wagi są, skutek samy Waszey Krolewskiej M. iawne okazał.

Bo co się pierwszego dotyczy, samo to chutliwe woyska Waszey Krol: M. Zaporoskiego na tę expedicję praesentowanie się y znamienita iego posługa znosi y wyświadcza, że iak z tego ś. Archiereia Bożego, Patriarchy Ierozolimskiego, w zaturbowanie zwykłej powolności y ustawicznej na posługę W. Kr. M., P. swego M., gotowości żołnierza, nic nigdy nie wychodziło: tak ani z nas nieśluszenie obwinio¹(12 π.)nych osob. Nie słowy tsczymi, ani próżnym głosem, ale sercem swym rycerskim woysko to Waszey Kr: M., za pomocą wszechmocnego Boga, a za błogosławieństwem tego świętego męża, y za podniesionej od niego Hierarchie bogomodlstwem, we krwi pogańskiej przy siłach Polskiego y Litewskiego rycerstwa do woli nabrodziwszy się, tę calumnę z spotwarzonych osob zniosło y wprzod, za pomocą Bożą, na przeciwko każdemu Waszey Kr. M. nieprzyiacielowi znosić zostaje gotowe.

Drugiego dowodu co się dotyczy, aby na zniesienie y zniewagę zwierzchności Maiestatu waszey Krolewskiej M. oprimowana w cerkwi naszej Ruskiej przez odstępcę Hierarchię Patriarcha Ierozolimsky podniósł: wiadomości Waszey Kr. M., iako się rzecz ma szczyrze donosimy, że w pokornym umyśle y w pobożnym tego świętego Patriarchy sercu nigdy to nie było, aby iaka w nim zniewaga prześwieznego Maiestatu Waszey Krol. M. mieysce mieć była mogła. Bozskich zakonow, iako mówią, szedł on drogą; prawy szedł ś. Wschodniej cerkwie, od śś. synodow powszechnych, przez kanonne uchwały (12 π. 06.) podanymi y wiecznym zwyczajem stwierdzonymi. Świętą abowiem Wschodnia cerkiew poświęcać pierwiej wybraną osobę zwykłą, potym praesentować. Tą praw synodalnych uchwałą y ustawicznym po wszystkie czasy cerkiewnym zwyczajem ubezpieczony, nie na żadną zniewagę, nierzkać na zniesienie zwierzchności Maiestatu Waszey Kr. M., ale w postrogę powinności urzędu swego Archiereyskiego, opprimowaną w cerkwi Ruskiej Hierarchię podniósł, Metropolitę iey y episkopy poświęcił: acz bez podania, nie bez woli iednak y

zezwoienia Waszey Krol. M., Pana naszego M. Na ten czas abo-
wiem ieszcze wolę y pozwolenie Wasza Krol. M., Pan nasz M., li-
bere y deliberate uczynić na to raczył, aby nie inszy kto, tylko
Patriarcha Konstantinopolsky przez się lub przez exarchę, 'abo kto-
regożkolwiek duchowney eminenciey plenipotentą swego Metropolite
Ruskiego poświęcał, kiedy Wasza Krol. M. prawa nasze, swobody
y wolności przysięgą swoją Krolewską warować y potwierdzić raczył.
Prawo obowiem to narodu Ruskiego wieczne iest, y wolność to iego
naprzednieysza, z którą krolestwu Polskiemu iest in |(13 π.)corporo-
wany: którą wszyscy przodkowie W. Krolew. M., Krolowie Ih. M.
Polscy, następując na to szlachetne państwo, zostawali, a iako sa-
crosanctum po wszytek wiek swoy nieporuszną chowawszy, w swej
całości, y na on świat ustępując, zostawowali. Tey woli y pozwolenia
swego Wasza Kr. M. potomnym wiekom poważne specimen zosta-
wić raczył, po poprzysiężonym Ruskiemu narodowi ptawie tym, osob-
nym to swoim uniwersalnym listem błogosł. pamięci oycu Ieremia-
szowi, Patriarsie Konstantinopolskiemu, danym, warowawszy y wia-
domo to uczyniwszy przezeń, że w krolestwie Polskim nad ducho-
wieństwem Ruskim z dawnych czasow iuridicowania władzę Patri-
archowie Konstantinopolscy mają. A że bez podania abo bez prae-
sentaciey Waszey Kr. M. to się poświęcenie stało, nie ku żadney
Maiestatu Waszey K. M., Pana naszego M., zniewadze y to się
stało, ale samo prawo nasze, przez odstępcy nasze naruszone, to
sprawiło. Powiedział niektóry z mędrcew: „Quemadmodum in aedi-
ficio ruunt omnia uno aliquo ligno exempto: sic unius legis mutatio,
ruinam trahit omnium.“ Że iak w budowaniu wszystko upadywa,
gdy tylko iedno bierwno będzie wyięte, |(13 π. 06.) tak y iednego
prawa odmiana, upadek wszystkich praw za sobą ciągnie y niezli-
czone stąd mieszaniny necessarie powstawać muszą. Pogotowiu gdzie
fundamenta domu upadaia, upaść tam muszą y sciany. Praesentacia
od Waszey Krolew. M., Pana naszego M., isć zwykłą, miała nabu-
dowaną na sobie praesentację do W. Kr. M. isć zwykłą: ona iako
fundament, że odmianę z naruszeniem praw naszych poniosła, y owę
drugą do Waszey Krol. M. isć zwykłą na niey nabudowaną obaliła.
Poki ona w swej całości zostawała, poty y owa s potrzeby w teyże

całości zostawać musiała; za upadkiem oney, upaść z potrzeby y owa musiała. Wiadomo abowiem to iest, że gdzie ś. pamięci Krol Iego M. Zygmudt August w danym od siebie narodowi Ruskiemu przywileiu, za siebie y za potomki swe Krole Polskie przyrzekając, obiecować raczy: „Dostoieństw duchownych Graeckiego zakonu, w państwach swych będących, nieumnieyszać ani zatłumiać, y owszem wcale zachować.“ Rownie y gdzie Wasza Krol: M., Pan nasz M., w danym od siebie narodowi naszemu Ruskiemu przywileiu, także za siebie przyrzekając, warować raczy, „iż do(14 π.)stoeństw y dobr duchownych religiey Graeckiey inakszym prawem Wasza Kr. M. rozdawać niema, iedno wedle fundaciey narodu Ruskiego y dawnego iego zwyczaiu.“ Wiadomo to, wowiemy, iest, iż y ś. pamięci Krol Iego M. Zygmunt August y Wasza Kr. M., Pan nasz M., nie nowe iakie, niydy niebyłe prawo narodowi Ruskiemu nadawać, ale dawne ich prawo y zwyczaje starożytne, z ktoremi on Koronie Polskiej est incorporowany, stwierdzać raczą y warować. Wiadomo przy tym iest y owo, że przywilej od ś. pamięci Krola Iego M. Zygmunta Augusta dany iest tegdy, kiedy duchowni przełożeni Ruskiej cerkwie y wszytek Rusky narod religiey Graeckiey, według praw y zwyczajow zakonu naszego Graeckiego, byli pod posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego. Przywilej zaś od W. K. M. nam dany iest tedy, kiedy duchowni przełożeni Ruskiej cerkwie, mimo prawa y zwyczaje zakonu naszego Graeckiego z posłuszeństwa pasterza swego własnego Patriarchy Konstantinopolskiego wystąpili. Ktore to przełożonych duchownych od posłuszeństwa Patriarszego odstąpienie, iako nieprawne, [(14 π. 06.) mimo prawo fundaciey y dawny zwyczaj uczynione, do swey kluby Wasza Kr. M., Pan nasz M., iako stroż y obrońca praw naszych przywrocić chcąc, warować raczy, duchowne przełożone nam, narodowi Ruskiemu, wedle fundaciey y dawnego zwyczaiu, in posterum podawać. Ktora to napotym, wedle fyndaciey y dawnych praw naszych, podawania przełożonych duchownych Waszey Kr. M., Pana naszego M., obietnica y prawo praesentaciey, od Waszey Kr. M. iść zwykley, naruszone być ukazanie, y naprawę naruszonego prawa tego obiecuie. Ktore do swey kluby y naprawy nigdy przysć inaczey nie mogło, aby według młściwey

obietnice Waszey Kr. M. duchowni przełożeni, wedle fundaciey swey y dawnego zwyczaju, pod posłuszeństwem Patriarchy Konstantynopolskiego będący y od niego poświęceni, cerkwi naszej Ruskiej przywroceni byli.

Z tey tedy przyczyny, Najjaśniejszy Miłościwy Krolu, Panie nasz M., praesentacja do Waszey Kr. M. iść zwykła na ten czas, gdy to poświęcenie brane było, iako upadła, omilczana być musiała: ponieważ od Waszey Kr. M. (15 ж.) dziać się zwykłą praesentację odstępnę duchowieństwo Ruskie gwałtem obaliło. Ta swoim powstaniem podniesie y onę. Bo praesentować electom Ruskiej cerkwie należnemu pasterzowi, nie iest iey nabywać przełożonych duchownych, ale zbywać: nie iest iey prawo fundaciey y zwyczaj dawny zachować, ale tłumić. Ktore fundaciey prawo y zwyczaj dawny, iż Wasza Kr. M., Pan nasz M., pomienionym przywileiom swoim, iako y przeszłoroczną constitucją podnieść y w swey klubie postawić obiecować się raczy: aby tym rychley y łacniey ta miłościwa Waszey Kr. M. obietnica pożądaný skutek swoý odniosła, oyciec Patriarcha Ierozolimsky na te duchowne przełożenstwa, nie na żadną, tak z swey osoby iako y z poświęconych, maiestatu Waszey Kr. M. zniewagę, ale w postrogę powinności urzędu swego pasterskiego, pewną y odmianie nie podległą, oznaymioną iemu obietnicą Waszey Król. M. za praesentację przedsięwziąwszy, Metropolite y Episkopy poświęcił, z tym pilno inculcowanym nam nakazem, abyśmy, co nam od Waszey Kr. M. *ratione iuris patronatus Regii* do potwierdzenia należało, od Waszey Kr. M., (15 ж. 06.) Pana naszego M., na to czekali; co y czynimy.

Stawił się z posrzedku nas przed Maiestatem Waszey Kr. M., Pana naszego M., pod blisko przeszły seym dla dania o sobie y dwu inszych spotwarzonych sprawy, od nas posłany oyciec Ioseph Kurcewicz, na Episkopstwo Włodzimierskie y Brzeskie poświęcony Episkop; ktorego, po wzięciu od niego w niewinności iego y naszej dostateczney sprawy, do łaski y do ręki swey Pańskiej miłościwym dopuszczeniu, z takimi słowy od Maiestatu swego Krolewskiego Wasza Kr. M., Pan nasz M., odpuścić raczył: masz łaskę naszą; powiedz y drugim, aby to uczynili, też łaskę na-

sze odniosą. Przytym gdy y drugie tym podobne Waszey Krol. M., Pana naszego M., słowa, w punctach woysku Zaporoskiemu od Waszey Kr. M. na piśmie danych, wiadomości naszej doszły owe: czyni to iednak Iego Krol. M. z wrodzoney dobrotliwości swey, że się nieskwapia z exequucią tych mandatów swoich; czeka, że się uznaią ci sami, co zgrzeszyli przeciwko Maiestatowi Iego, iako też iuż ieden dał Iego Kr. M. o sobie sprawę. To takie W. Kr. M., Pana naszego M., słowa, my obwinieni słyszawszy, na seym blisko przeszły ochotnie [(16 п.) stawiliśmy się, przytomni dać W. Kr. M., Panu naszemu M., sprawę z słów tych, iakoby z ustnego roskazania W. Kr. M., przedsięwziawszy. Lecz że nam pod tak wielkie oyczyzny niebezpieczeństwo nie więcej na honor swoy niż na całość iey baczenie mieć należało, za radą tych y swoją, ktorym o tym zdrowo radzić godziło się, abyśmy się nie zdali komu sprawę ta naszą prywatną publicznie Rzeczypospolitey sprawy pod tak ciasny y ten niebezpieczny czas zatrudniać, (ponieważ niespokoyne głowy y naspokoynieysze nasze sprawy za turbacie podawać zwykły): przedsięwziętey sprawy tey swey na ten czas zaniechać musieliśmy. szczęśliwшему ią czasowi, ieśli by nam Pan Bog żywota przedłużyć y zdrowia użyzyć raczył, poruczywszy. Z którą za pomocą Bożą na tym terażnieyszym seymie przed W. K. M., P. naszym M., (stawiwszy się pierwszej przez Verificację, y przez społ Epi-skopa naszego tak wiele w tey calumnii, iako y my winnego,) przez tę oto Justificację naszą stawimy się, y w uniżoney powolności y w całej uprzejmości, iako wierni poddani Waszey Kr. M., Panu naszemu M., o niewinności swey taką sprawotę czynimy.

[(16 п. 06.) Znamy Waszey Krol. M., Pana naszego M., nad nami przełożenstwo być od Boga, ktoremu ieślibyśmy się w czym zastawiać chcieli, postanowieniu Bożemu sprzeciwiać byśmy się musieli; a sprzeciwiając się postanowieniu Boskiemu, sami byśmy sobie według przełożoney od nas Apostolskiey nauki,*) karanie wnosili, wiedząc, że wszelkie przełożenstwo nie darmo miecz nosi, gdyż iest

*) Rom. cap. 13.

sługą Bożym, mścicielem ku gniewu tego, który by złe uczynił. Dla czego, żeśmy przeciwko zwierzości W. K. M., P. naszego M., ani ku zniesieniu iey, ani ku zniewadze nigdy nie czynili, Bogiem Stworzycielem naszym, u ktorego nic tajnego nie iest, y szczyrością sumnienia naszego świadczymy. O zdradzie ku miłej oyczyźnie naszej, a państwu W. K. M., nierzkać żadnych namow ni z kim nie mieliśmy, ale niezbożność ta y na myśl naszą nigdy, za łaską Bożą, nie przychodziła. Wzieliśmy z przerzeczonych przyczyn mimo praesentację Waszey Kr. M. duchowne dostoięństwa Metropolitańskie y Episkopskie, lecz y to nie na żadną Maiestatu Waszey Kr. M., Pana naszego M., strzeż Boże, zniewagę, ani privat swoich zasięgając, ale z musu aż nazbyt opprimowanego [(17 л.) w Ruskiej cerkwi przełożęństwa duchownego, bez ktorego narod nasz Rusky w duszach swych nieoszacowaną szkodę ponosił. Juris patronatus Waszey Kr. M. ni dziełem ni słowem nie tykamy się, ale na miłościwą łaskę Waszey Kr. M., Pana naszego Miłościwego, w pokoiu czekamy.

Narod nasz Rusky we wszelkim swoim dobrym duchownym y świeckim, na ręce Krolow Ich M. Polskich, panow swoich, patrzeć y z nich wszelkiego swego pożytku czekać przywykszy, nie inakszym się y ku Waszey Kr. M., Panu swemu M., za szczęśliwym na te państwa Waszey Kr. M. nastąpieniem, stawil y stawić w ustawiczoney pamięci miał, tylko takim, iakim się y ku św. pamięci przodkom Waszey Kr. M., Krolom Ich M. Polskim, panom swoim miłościwym, po wszystkie poddaństwa im swego wieki, stawić był zwykł: oboiego nami pomienionego dobra swego, duchownego y świeckiego, y wszelkiego z nich pożytku z rąk Waszey Kr. M., Pana naszego M., patrzeć y czekać. Y stało się, że w roku panowania Waszey Kr. [(17 л. 06.) M. praesentaciey Metropolity na rząd y sprawowanie cerkwie swey Ruskiej, na ktory przy prośbie swey y obraną na to dostoięństwo osobę Michaiła Rahożę Waszey K. M. praesentował. Wasza Krol. M., z powinney przełożęństwa swego zwierzchniego dostoięności, praesentowaną sobie osobę błogosławionej pamięci Ieremiaszowi, Patriarsie Konstantinopolskiemu, w Wilnie na ten czas pod bytność W. Krolew. M. w tymże mieście będącemu, ku poświę-

ceniu, według wiecznego zwyczaju y praw fundaciey naszej, praesentować raczył. Ktora od Waszey Kr. M., Pana naszego M., iako y od przodkow Waszey K. M. czynić się zwykła praesentacya, nie od kogo innego z nawyższych przełożonych duchownych czyniona, y na potym być miała, (poki prawa nasze starożytney fundaciey, przywilejami y constituciami warowane, w swej całości zostawaia), tylko od przyrodzonego cerkwi naszej Ruskiej zwierzchniego pasterza, Patriarchi Konstantinopolskiego. Ta od Krolow Ich M. Polskich, według praw naszych, od Patriarchi czynić się zwykła praesentacia, fundamentem, iakośmy powiedzieli, iest praesentaciey od cleru cerkwie Ruskiej do (18 π.) Krolow Ich M. czynić się zwykłej, za ktorey odmianą y owa odmianę popadać musi. Odmiana abowiem oney prawa nasze łanie, wolność nabożeństwa Graeckiego znosi y wiarę świętą Wschodney cerkwie z cerkwie Ruskiej wygranicza. Bo skąd kto przełożonych duchownych nabywa, stądże zaraz przez nie nabywa y wiary. Zaczym y w ten samy czas, gdy pierwey do iedności się politeczney z narodem Polskim narod nasz Rusky przychyłał, y gdy potym do Korony Polskiej w iedno ciało pod iedną głowę incorporować się pozwolili, nie pierwey to uczynił, aż mu od Krolow Ich M. Polskich całość wiary tego przyrzeczona była, prawy y przywilejami warowana y przysięgą stwierdzona*). Ktora wiary całość y przełożone duchowne cerkwie naszej Ruskiej od Konstantinopolskiego Patriarchi poświęcone, y Wasza Krolewska M. za szczęśliwym swym, z przeyrzenia Bożego, na Krolestwo Polskie nastąpieniem zastać, przywilejami warować, y samą do Konstantinopolskiego Patriarchi uczynioną praesentacją zwyczaj iey y prawo fundaciey oświadczyć raczył. Ta tedy od Waszey Krolew. M. do Konstantinopol (18 π. 06.)skiego Patriarchi, zwierzchniego w Duchu pasterza naszego, czynić się zwykła praesentacia, odmianę, iakoś my powiedzieli, podnioszy, y do Waszey Krolewskiej M. uczynić się mianey praesentaciey omilczenie uczyniła. Za odmianą abowiem praesentaciey do Biskupa Rzymskiego, a za podaniem od niego cer-

*) Crom. lib. 12, pag. 263—264, et lib. 15. pag, 313. et lib. 20, pag. 399.

kwi Ruskicy przełożonych duchownych, nauka cerkiewna, a za tym y wiara odmianę popaść by musiała, w tych zwłaszcza punktach, w których się Zachodnia od Wschodniej cerkwie, mimo wiadomość iey, (co według należney prawom cerkiewnym poważności dziać się nie miało,) rozroźniła. Za taką praesentaciy od Waszey Krolewskiej M., Pana naszego M., iść zwykłej odmianą, iuż nam tak szrokiemu y ludnemu narodowi Ruskiemu, który się przed tym siedmią Episkopow a osnym Metropolitom w sprawach swych duchownych ledwo contentować mogł, iednym tylko Episkopem Lwowskim (do ktorego po poświęcenie z białey Rusi przejazdu mil około dwustu) contentować się ukazowano. Zaczyn narod nasz Rusky na wszytkich spraw duchownych cerkwie naszej Ruskiej szkodliwy upadek, y na wszelkich iey ozdob za (19 π.)brudzenie, a osobliwie na żalosne rozbieżenie się po roznych sectach, y na nieznosną w duszach oppresję, (że dziatki beze krztu, dorośli bez żywotdaiących Eucharistey ś. Ta-iemnie y bez zwykłych obchodow w pogrzebowaniu ciał chrześciańskich, po wielu miastach z tego świata zchodzić musieli) za zaturbowaniem przez unię ludzi nabożeństwa Graeckiego patrząc, ustawiczne co seymowe Waszey Kr. M., Panu naszemu M., płacziwymi proźbami swymi, aż y do uprzykrzenia się molestacie, przez lat dwadzieścia siedm czynił y czyni, aby go Wasza K. M. przy prawach iego, swobodach y wolnościach (bez ktorych on niewolniczym iarzmem opprimowan czuć by się musiał: bo w wierze niewolnik, w czym wolny?) zostawiwszy, duchowne przełożone pod zwykłym posłuszeństwem mieć mu pozwolić raczył. Za ktorymi proźbami swymi odnosił obietnicy Waszey Kr. M. y upewnienia, constituciami y przywilejami zaraz warowane, że się to iemu in posterum od Waszey K. M. stać miało, y od zwykłego nam pasterza przełożeni duchowni in futurum dawani być mieli. *) Pod ktore takowe miłościwe Waszey Kr. M., Pana naszego Miłościwe (19 π. 06.)go, obietnicy, Bog wszechmogący z niepojętego o nas przemysłu swego **) tempestivè do państw Waszey K. M. wysz mianowanego oyca Patriarchę Iero-

*) W constituciy roku 1607; w constituciy w roku 1620.

**) Rom. cap. 11.

zolimskiego przyniosł, y przezeń narodowi Ruskiemu Hierarchię w osobach naszych podniósł. Który nasz postępek, że do Waszey K. M., Pana naszego M., udany iest za występek y obrazę,—my z powinności wiernego poddaństwa naszego czuć się w tym powinni bywszy, na tych miast daliśmy Waszey Kr. M., Panu naszemu M., przez Verificację naszą na piśmie o sobie sprawę; daliśmy wrychle potym y przez społ-Episkopa naszego, oycę Iozepha Kurcewicza, iednego z między nas trzech, o zdradę y obrazę Waszey K. M. obwinionych, sprawę ustną; daemy przez tę Iustificację naszą y teraz: y wiernym, nigdy odmiany nieponiosłym poddaństwa sercem Waszą Kr. M., P. naszego M., uniżenie y poddańsko prosimy, aby Wasza Kr. M., iak zdrady podeyzrzenia, tak y obrazy Maiestatu swego Pańskiego o nas do serca swego Krolewskiego dopuszczać nie raczył. Ufamy abowiem sprawiedliwości ś., że poydzie po nas u Waszey Kr. M., Pana naszego M., prawo cerkwie zakonu Graeckiego duchowne, ||(20 π.) ktorego Wasza Kr. M. całe zachowanie przysięgą swoją Krolewską y przywilciami narodowi Ruskiemu warować raczył. Poydzie prawo nasze świeckie, ktore nam od Waszey Kr. M. praesentację do Konstantinopolskiego Patriarchi ukazuie. Poydzie od Waszey Kr. M. iść zwykłej praesentaciey przez odstępcy nasze uczynione naruszenie, przyczyną nam zamilczaney do Waszey Kr. M. iść zwykłej praesentaciey zostałe. Poydzie nakoniec po nas y to, żeśmy to z musu uczynili, a z musu inaczej paść niemogłego: ponieważ narod nasz Ruski, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, bez duchownych swoich własnych żadnym sposobem obeysć się nie mógł. Oycu Patriarsie Ierozolimskiemu w państwach Waszey Kr. M. długo trwać niełza było. My się też iego puściwszy, łaski Bożey, z ktorey tego świętego męża do państw Waszey Krol. M. szczęśliwe zawitanie zrządzone było, niewdzięczni być sądzeni byliśmy; a Wasza Krol. M., Pan nasz M., nam o taką praesentację niełacno przystępny. Zaczym w tak ciasnym a dwoietnym razie, była nam na wysli boiaźń Boża, była y boiaźń Waszey Kr. M. Bo gdziebyśmy tego ||(20 π. 06.) nie uczynili, cośmy uczynili, karał by nas Pan Bog, iako niewdzięczniki łaski iego ku nam widoczney; a za uczynieniem mieli być ci, ktorzy tę naszą sprawę dobrą

zle do waszey Kr. M. udać smieli. Co się y stało; widząc abowiem odstępcy naszi rzecz sobie nie kmysli, przypięli do niey potrwarz, aby się tak y wielką być zdała, y srogiego karania godna. My, gdybyśmy tym byli, czymśmy są spotrwarzeni, próżno o przebaczenie prosilibyśmy. Lecz za łaską dobrotliwego Boga,*) sumnienie nasze nam w tym nie zayrzy, niezbożność ta, nierżkąc z dzieła, ale ani z myśli naszej nas nie strofuie, ktorzy całość oycyzny bardziey niż własne zdrowie swoje miłuiemy, a przed honorem Waszey Kr. M. swoy za nie ważymy. Ufaiąc my tedy prawom swym duchownym y świeckim, zbawienney swey sprawie y niewinności, łasce wprzod Bożey a wrodzoney Waszey Krol. M. dobrotliwości, to, co po nas Bog mieć chciał, uczynić zezwoliliśmy, to, co iest w ręku Waszey Krolewskiej M., Pana naszego M., sartum rectumque zachowawszy. Bog abowiem sumnienia naszego świadkiem iest, że nie w tey sprawie swego nie szukamy, tylko Bożego, nie własnego, tylko (21 π.) bliźnich, nie doczesnego, tylko wieczne. Proźniśmy z łaski Bożey w sprawie tey ambiciey, proźni złego umysłu, proźni y zasięgow swych privatnych, ktorzy przed Maiestatem Waszey Kr. M., Pana naszego M., iako wierni poddani z tym libere y sancte obtestuiemy się, że gdzie Wasza Kr. M. z osob naszych na insze, według duchownych y świeckich praw naszych y starożytnych zwyczajow ś. cerkwie naszej Ruskiey wybrane, tego dostoięństwa godne osoby, to poświęcenie przez nas wlać, rozkazać nam raczy: woli y roskazaniu Waszey Kr. M., Pana naszego M., chutliwie podlegszy, tym, ktorym Wasza Kr. M. na Ruskiey Metropoliey y Episkopskich stolicach wnieść zezwoli, z radością przyzwolimy. Zaczym uffamy, że Wasza Kr. M., Pan nasz M., z nami wiernymi poddanymi swymi, iako y ze wszystkim narodem naszym Ruskim starożytney religiey Graeckiey, według Bożego y ludzkiego prawa, abyć się będzie raczył. Ludzkie prawo oycyzny naszej mamy, ktore nam praesentację od Waszey Kr. M. do Patriarchi ukazuię. Mamy y prawo Boże, ktore nam to, co iest Cesarskie, we wszelakiey powolności oddawać Cesarzowi; a co iest Boże, we wszelakiey pobożności (21 π. об.)ści oddawać Bogu, przykazuie.**) Ale oto my, co iest w nas omilezane, nadeżaiąc, W.

*) 1. Ioan. cap. 3.

**) Luc. 20. Rom. 13.

K. M., Panu naszemu M., z poświęceniem praesentujemy, y z nim łasce, woli, y baczeniu Waszey Kr. M., Pana naszego M., podlegamy. Uniżenie prosząc, aby ta na niewinność naszą per calumniām wzniesiona infamia, z rozkazania W. Kr. M., Pana naszego M., była zniesiona, y honor nasz nienaruszony przy nas aby zostawał. Co gdy zarowno z nami odstępcy naszy uczynią, a to, w czym prawa nasze wieczne naruszyli, z siebie złożą, — natychmiast oboiey praesentaciey prawo do swey się kluby wroci, y stanie się w narodzie Ruskim y w państwach Waszey Kr. M. pożądany pokoy. Ktorego day nam Chryste Panie za dni Waszey Kr. M., Pana naszego M., doczekać. Należało mi zaprawdy przytomnemu społecznie z oycem Meletiuszem Smotrzyskim, archiepiskopem, do Maiestatu Waszey Kr. M., Pana naszego M., stawić się, a za miłościwą łaską Pańską W. Kr. M., Panu naszemu M., uniżenie podziękować, za gleyt nam od Waszey Kr. M. przysłany. Lecz y niedostatek nasz y wielka zdrowia mego niesposobność stać się temu nie dopuściły.

Uffamy iednak wysokiemu ba(22 π.)czeniu y wrodzoney dobrotliwości W. K. M. Pańskiej, że poddańskie podziękowanie, ktore przy tey Iustificaciey naszej, Waszey Kr. M., Panu naszemu M., uniżone czynimy, za ustne y przytomne Wasza Kr. M., iako y tę naszą na piśmie podaną Iustificację, przyjąć, nas opacznie do Waszey Kr. M., Pana naszego M., udanych, do łaski swey Pańskiej przypuścić, y przez uniwerysały W. Kr. M. publicowaną na nas infamię znieść, a nam uczeiwe nasze, iak wiernym y niwczym nie-podeyzrzanym poddanym W. Kr. M., Pana naszego Miłościwego, przywrocić będzie raczył. O co uniżenie poddańsko Waszey Kr. M., P. naszego M., do prześwieatnych Maiestatu Waszey Kr. M. nog upadaiać, prosimy. — Z Kiiowa, monastera św. Michaela Archaniola. Roku 1622. Decembris 6 dnia.

*Waszey Krol. M. Pana srego M. wierny poddany,
ustawieczny bogomodlca y sluga naniższy,*

Jow Borecki metropolit,
ze wszytkiem i Episkopami Ruskimi nizko czolem biie.

ΣΥΝΟΨΙΣ, — сочиненіе въ защиту правъ православной западно-русской церкви, изданное Виленскимъ братствомъ ко времени конвокаціоннаго сейма послѣ смерти короля Сигизмунда III.

1632 года.

(загл. л.) ΣΥΝΟΨΙΣ, albo krotkie spisanie praw, przywileiow, świebod y wolności od najaśnieyszych św. pamięci Krolow Ich Miłości Polskich, y Wielkich Xiążąt W. X. L. y Ruskiego, et caet., et caet. Przezacnemu starowiecznemu narodowi Ruskiemu, pod posłuszeństwem św. Oycy Patriarchy Konstantinopolskiego stale y nieodmiennie od okrzczenia się swojego trwającemu nadanych y poprzysiężonych.

Na kształt rocznych dzieiow Ruskich w osobie obywatelow Koronnych y Wiel. Xiąż. L. religiey starożytney Graeckiey w Chrystusie braci duchownych y świejskich Bractwa cerkiewnego Wileńskiego uprzywileiowanego.*)

Nowo teraz na świat wydane z drukarni tegoż Bractwa.

(об. загл. л.) А гдѣ подніосѣ очи swe, ukazali mu się trzey мѣżowie стоіацы blisko него, ktore uyrzawszy wybierzał przeciwko im ze drzwi namiotu: y pokłonił się do ziemi y rzekł: Panie, ieślim znalazł łaskę w oczach twoich, nie miiay sługi twego. *Genes. 18**)*

А ото іа іестем z wami przez wszystkie dni aż do skоніченіа свіата. *Math. ultimo.*

*) Въ подлинникѣ послѣ означенныхъ словъ помѣщена картинка, пзображающая сошествіе св. Духа.

**) Послѣ означеннаго текста помѣщена картинка, пзображающая пріеязь Авраамомъ трехъ странниковъ.

EPIGRAMMA.

Nayświętszey Troyce Obraz Bractwu za Herb dano
Wileńskiemu: dla tego aby zachowano
Wszytkie w nim cnoty, Pawłem świętym mianowane;
Przy stateczności w wierze świętey, tudzież miane
Były zawsze w pamięci owe powinności:
Boga się boycie, Krola mieycie w uczciwości;
Bractwo zaś swe miłując, wszyscy pamiętaycie
Na Patriarchę: w iego posłuszeństwie trwajcie.
A że za łaską Bożą nieupośledzone
We wszytkim tym to Bractwo, z tych miar za obronę
Ma Herb święty. Niech że ten nasz kleynot zostaje
Wiecznie w tym Bractwie naszym, choć zły zle udaie.

(1 л.) Przeoświeconemu, Iaśnie Wielmożnemu, Wielmożnemu przezacney Korony Polskiej y W. X. L., oboiego stanu Duchownego y Świeckiego, Senatowi. Tudzież: Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym, a nam wielce Młściwym PP. Ich MM. PP. Posłom z Woiewodstw. y Powiatow Koronnych y W. X. L. na Generalną Convocatią Warszawską w tym roku 1632 przybyłym y zgromadzonym.

Krotkie opisanie praw y przywileiow przezacnego narodu Ruskiego. Pomienione Bractwo uprzywileiowane pokornie ofiarunie, dedieunie y oddaie.

Przezacny starowieczny narod Ruski od kilku dziesiąt lat w iakimby powodzeniu y terminach był aż po dziś dzień, Bogu, ludziom, y niemal wszytkiemu światu, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni M. PP. Senatorowie oboiego stanu, y iaśnie oświeceni M. PP. Posłowie oboyga narodu,—iest to bardzo wiadomo. Iak bowiem niegdyś lud Bogiem umiłowany, lamentując głośno wołał o powodzeniu swym w

ten sens: iesteśmy dziś podli na wszytkiej ziemi, nie mamy tego czasu Xiążęcia y Hetmana y Proroka, ani całopalenia, ani ofiary, et caet., et caet., żebyśmy mogli znaleźć miłosierdzie Twoe, ale z umysłem skruczonym y duchem upokorzonym niech będziem przyięci. Tak w te nieszczęsne czasy narodowi naszemu Ruskiemu, w tym ucieżeniu przez niemały czas znaydującemu, przychodziło, rzewliwie lamentując, toż mówić o sobie. A co w przyczynie? Odstępstwo (1 п. об.) niektórych z Rusi od zwierzchniego pasterza swego, za którym na tych miast te exorbitantie urosły. W sumnieniu gwałtnieznosny, prawom, przywileiom, swiebodom, wolnościom praejudicium wielkie; dioceesij, monasterow, cerkwicy zdawna fundowanych odbieranie, a niektórych y po dziś dzień zapieczętowane; w budach Bogu w Troyczy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z magistratu rugowanie; w miastach J. K. M. mieszczanom osiedłym żyć zabranianie, y inszy tym podobne urazy y dolegliwości. A tego swiadkiem, aż do granic tego przezanego państwa, wszystkie są kraie. O co zewsząd iakich quaerell, iakich suplik, iakich hałasow y acclamatij pełno było po seymikach y seymach aż do tego czasu,—nasłuchali się ś. pamięci Antecessorowie Przew. y Wielm. waszych. Napelnione ich są uszy y W. M. samych. Nie pojednoktoć abowiem, niemal krwawemi łzami oblewając się, obywatele Koroni y Litewscy wołali o to, że w wolnym państwie wolnego nabożeństwa swego starożytnego nie mamy. Duchowni żalosnie uskarżali się na odstępnym od należnego im y świeckim y duchownym prawem pasterza, że za tym ich odstępstwem oddaleni są od monasterow, cerkwi y wszystkich dobr duchownych, im należących. Ubodzy zaś mieszczanie, z różnych miast, wtąz z serdecznym żalem przekładaiąc, pokornie supplikowali o pozwolenie zażywania wolnego nabożeństwa swego starożytnego: przywodzili na plac cerkwie iednie per vim zabrane, drugie zapieczętowane, a niektore z nich penitus już wyniszczone. Dokładali y tego, że za taką opressią, dziatki nasze bez przyięcia krstu ś. z tego swiata schodzą, dorosli bez szlubow żyją, bez spowiedzi y przyięcia saktamentu ś. umierają, ciała nakoniec ludzi chrześciańskich bez żadnych obrzędow cerkiewnych (2 п.) kryjomko po polach, ogrodach, sadach y lasach grzebią.

Te tedy y tym podobne dolegliwości, ieśli nie są gwałtem w sumnieniu? ieśli nie są zgwałcenem naszej złotoy wolności? ieśli nie będą te duszy zmarłych wszystkie na tych, co taką unią na powaszenie narodu w tym Państwie skłęcili, o pomstę do Boga na strasznym sądnym dniu wołać? Wysokim baczeniem swoim uważcie, rozsądzicie, Przeoswieceni, Jasnie Wielmożni, a nam wielce M. P. P. Senatorowie oboiego stanu: y Jasnie Oswiecen i a nam wielce M. P. P. Posłowie oboyg a narodu. A nie dosyć na tym mając, że do tak wielkiej desolatiey, do tak ciężkiej oppressiey, ten przeznaczony starowieczny naród Ruski, ś. pamięci królom panom y świeżo w Bodze zmarłemu królu P. y wszystkiey Rzeczy Pospolitey dobrze zasłużony, przywedli, w śniadaniach y inszych paskwiluszach swych do złego mniemania złym udaniem swym podali: lecz ieszcze kusili się y tego wydrzeć nam ludziom merè Religiey Graeckiey hanc auream libertatem, y sobie nienależnie przywłaszczyć, z takim okrzykiem, iakoby uniatom prawa, przywileie, wolności y insze wszystkie praerogatiwy, od Patriarchy odstępnym, służyć y należeć miały, et omnes conatus suos, aby się tak stało, obrocili byli. Lecz że w Bogu zmarłego Naiasnieyszego Zygmunta III tak sercem kierował Król nad królini y Pan nad pany, iak niegdyś króla Asswerusa, atoli nie otrzymali za łaską Bożą żadości ich effectu swego. Mając bowiem przed oczyma jurament swoy królewski, w pamięci ustawicznej to obno- cząc, że szczęśliwie na to przezacne państwo następujące, został naród Ruski pod posłuszeństwem Patriarszym, y onemu w takim posłuszeń- stwie, prawa, swiebody, y insze wolności poprzysiąc y sam barzo wie- lom nadac raczył. Pamiętał y na to, że się ta unia wsczęła bez wiado- mości (2 π. 06.) nie tylko wszytkich, ale y samego Metropolity na on czas będącego w roku 1592; a w roku 1595, gdy się rozgłosiła, że bardzo a bardzo wiele protestatij na się zaraz nawłokła. A stych miar protunc tyle constitutiami nas uspakaiając, gruntowne uspokoi- enie recessem od seymu do seymu, chcąc tandem nas gruntownie uspokoić, odkładać raczył. A że teraz po żalosney śmierci a gorz- kiego opłakiwania godney w Bodzie zmarłego Pana, forum otworzyło się na domowiane się gruntownego Religiey naszej starożytney Grace- kiej uspokoienia, wszelkich exorbitantij y dolegliwości naszych do-

skonałego uleczenia, stanowiąmy się z uniżoną supliką naszą przed conspekt Wiel. W. oddaemy pro vera informatione to krotkie spisane złotej wolności przezacnego narodu naszego Ruskiego. Wysokim baczeniem, Przeoświecceni Jaśnie Wielmożni, Wielmożni M. PP. Senatorowie y Jaśnie Oswiecceni M. PP. Posłowie, zdrowym rozsądkiem uważcie, a okiem łaskawym przez miłoserdzie Boże prosimy chceycie weyrzeć w te Roczne dziecie Ruskie, a pewne, da Bog, jaśney nad słońcie obaczycie, że odstępna od nas Ruś tak należnie przypowiada się do praw y swiebod naszych, iak niegdyś za Solomona mądrego niewłasna matka do dziecięcia, instigująca, aby one wpoł rozsięte było.

Zachowaycie tedy ten naród Ruski w dalsze czasy nienaruszony przy tych iego praerogatiwach, przy tej złotej iego wolności: z powinności względem tak wysokiego urzędu swego, y affectatiam gorącym braci swej wygadzaiąc, ponieważ iusta petimus. A że Deo favente et possidebimus przy łasce Bożej, po wrodzonej dobroci Pańskiej Wiel. Waszych, iż się tandem nad nami bracią swą wielce strapioną ulituiecie, pewni iesteśmy.

(3 II.) KROTKE SPISANIE PRAW NAŘODOWI RUSKIEMU NADANYCH.

Rok Pański 325.

Za panowania na Wschodzie Cesarzow religiey prawosławney Graeckiey, generalne convocatie, główne ze wszystkiego świata duchowne ziazdy, bywały niegdyś, Przeoświecceni Wielmożni M. PP., na których od oycow świętych, za rządem y directorstwem świętego y żywot dającego Ducha, iakie prawa, iakie statuta dobrym, pobożnym, świętobliwym są nadane: iakie zaś ustawy y karności na złych y nieposłusznych ograniczone,—synodowe dziecie czytając, snadniuchno każdy dowiedzieć się może. Z tych walnych duchownych ziazdow inter alia, gdy się o rozdanie vacantii y Beneficii cerkiewnych na pierwszy św. Niceński, w roku 325 celebrowany synod actia wytoczyła, a przysło do consultatiey o tym: barzo porządnie Wschodnim

Patriarchom y Zachodniemu Biskupowi kościoła Rzymskiego, w miłości braterskiej pokornym duchem z sobą żyjącym, prowincye ograniczone, vacantie y beneficia cerkiewne rozdano; a każdy z nich, sua sorte contentus zostawszy, w cudzą diacecсіą nie ważył się wstępować, a ile pamiętając na conclusią takową: „Tak się zdało Duchowi św. y nam.“ Na tym tedy pierwszym św. Nicenskim synodzie po inszych provinciach podana y przysądzona została Patriarsze Konstantinopolskiemu **Barbaria** (iako osmy canon tego synodu wyraźnie opiewa), Ruski naród w ten czas w pogaństwie będący, w sobie zawierającą. Y nayspierwszym Patriarchą był św. Andrzej Apostoł, który w tym mieście, na on czas Bizantium nazwanym, stolicę swą Apostolską wprzód założył, ufundował, a odchodząc successora swego Stachiusza na niey zostawił, według świadectwa dwóch Nicephorow historikow, a trzeciego Kalistusa, wyraźnie o tym, libro 8, capite 7, wzmiankującego. Tą tedy uchwałą synodową naród Ruski starowieczny obowiązany będąc, po te wszystkie czasy św. stolice Apostolskiej Konstantynopolskiej Patriarchom, cale zupełne posłuszeństwo, iako legitimis successoribus nayspierwszego, oddawał, oddać teraz, y w potomne czasy oddawać powinien zostaie.

W dalszych kilku set leciech, przed przyięciem krztu św. od Rusi, coby się działo w Graecciey na Wschodzie, statuta synodalne y Graeckich historykow czytając, mamy nieomylną wiadomość, że przy nauce prawdziwey, od oycow św. na conciliach siedmiu powszechnych podaney, iako wierzyć o św. nierozdzielney Troycy. o wcieleniu Syna Bożego, o pochodzeniu Ducha św. od Oyca, o przyięciu przeniaświetszego Ciała y przeniadoższej Krwie Chrystusa Zbawiciela, prawdziwie, istotnie pod osobami chleba y wina, y o (3 л. 06.) inszych artykułach wiary y sakramentach cerkiewnych, władza Apostolskiej Konstantynopolskiej stolice nie tylko nienaruszona, ale ieszcze względem przeniesienia się tam stolicy Caesarskiej potwierdzona y nad insze wschodnie wywyższona została, y po dziś dzień zostaie.

R o k P a ń s k i 946.

Pisząc historikowie o przyięciu krztu św. w narodzie Ruskim, tak historie swoje zaczynają. Wyprawiwszy się bogato w okręt^u

do Konstantinopola Holha, okrzyła się tam od Patriarchy Konstantynopolskiego w wiarę chrześcijańską, imię iey dano Nelena. A to się działo tego pomienionego roku. Cromer fol. 43. Strykowski fol. 125.

Rok Pański 988.

Włodzimierz Świętosławowicz okrzyzony iest przez posłanego ze Wschodu od Patriarchy Metropolitę, y od tego czasu wszystkie Ruskie, Białe y Czerne, wschodniey, północney y na południe leżącey Rusi, narody w wierze chrześcijańskiej, według obrzędow y ceremonij Graeckich, pod zwierzchnością Patriarchy Konstantynopolskiego stale y statecznie trwają. Cromer fol. 43. Stryk. fol. 139 et 141. Gwagnin, y drudzy.

A od tego czasu iak zaraz władza Patriarchy Konstantynopolskiego za posyłaniem z Konstantinopola od Rusi Metropolity, Archiepiskopow, Episkopow y inszego duchowieństwa szerzyć się y krzewić zaczęła: tak z Rusi do Patriarchi praesentatia y posyłanie po sacre nastąpiło. Tenże Włodzimierz zaraz prawa nadał, w których na początku to sobie pisze, iako w dawnych latopiscach Ruskich y Moskowskich znaydujemy. Przyjąłem św. krzesł od Photiusza Patriarchy Carogrodzkiego y naysierwszego Metropolitę od niegoż wzięłem, który okrzył wszystkie ziemię Ruską.

Rok Pański 1009.

Tego Roku Iarosław Włodzimirowicz, począwszy bezpiecznie panować na wszystkiey Rusi, władzę Patriarchy Konstantynopolskiego, zasięganem Metropolit y Episkopow ze Wschodu, bardziey ieszcze rozmnażał. Cerkiew św. Sophiey y insze pobudował, z Metropolitą Gilarionem Graeckim z nomocanonow informowawszy się Graeckich, także prawa Rusi nadał,—o czyw Strykowski,—fol. 1252.

[(4л.) Rok Pański 1068 aż do roku 1252.

W tych y dalszych leciech, że wszystko Graekowie ze Wschodu bywali Metropolitami, Władykami, Archimandrytami w narodzie Ruskim, których tu zawsze Patriarcha Konstantynopolski przysyłał,—o tym Strykowski, fol. 271, y drudzy piszą.

Rok Pański 1260.

Po tym roku w następujących także żadney unii nie było. Bo Ruś bojąc, aby za cudzoziemskiego pana wiary swojej, przy ktorey statecznie stoia (iako Cromer. fol. 165 twierdzi), nie musieli odstąpić, z Mieczysławem byli przeciwko Polakom. Tychże czasow zgoda Graekow z Łacinnikami, po trzynaście kreć rozrywana, lubo się trocha skleila była, ale nie długo trwała, y po zeyściu Kolonna Krola Galickiego, Xiążę Daniło Romanowicz, z rodu Ruskich Monarchow, pragnąc wszytkiey Rusi być Krolem, lubo to z Graeckiey wiary przewierzgnął się był w Rzymską, nie uniatem iakimś stanawszy, ale merè do nabożeństwa Rzymskiego przystąpiwszy. Lecz y ten wrychle Rzymskiey poniechawszy, do Graeckiey znowu się nawrocil,— o czym wszytkim Cromer, fol. 206 y 207, a Stryk: fol. 331.

Rok Pański 1340.

Po seymie, w Krakowie odprawionym, gdy Krol Kazimierz, do Rusi wpadszy, Lwow, stolicę tamieczną, obleg, poddali mu w prawdzie Rusacy, ale z tą conditią, że wolne używanie wiary swojej dawney wymowili y warowali sobie. Nie byli tedy na on czas w unii Lwowianie, y po dziś dzień za łaską Bożą nie są, mając z dawnych wiekow Lwowskiego Episkopa pod posłuszeństwem Patriarszym, a cerkwie uniatskiey w mieście samym y na przedmieściu y z świecą nie naydzie. Cromer o tym fol. 263. Stryk. zaś fol. 429.

Iakoż nie tylko używanie wolnego nabożeństwa Rusi w Rusi Krol Kazimierz pozwolił, ale ieszcze wrychle społeczny zjazd na pany Ruskie uczyniwszy, Ruś na powiaty obrocil, w ktorych woiewody, kasztellany, starosty, sędzie y urzędniki insze, obyczaiem Polskim poczynił, y iednym prawem Rusi, posłuszney Patriarchy, z Polaki szczicić się pozwolił. Iako o tym Cromer wyraźnie fol. 264. A takowe prawa Kazimierzowe nam to są poprzysiężone, a niekomu inszemu od św. pamięci na Krolestwo Polskie successorow iego.

Rok Pański 1386.

[(4 л. об.) Iagielko Xiążę Litewskie, gdy okrzczony był y chrześcianinem Władisławem uczyniono go, okrzczono z nim bracia

iego, radnych Panow, y wszytych przy nim będących. Ale Niążat Ruskich, pro sacrosancto przyiąwszych Ruski krzest, uwolniono. A iak wiele na ten czas Niążat Ruskich pod posłuszeństwem w Rusi Patriarszym było,—czytay fol. 314, Cromera; a Strykowskiego fol. 474.

Tenże Władisław Krol, acz warował to był prawem, aby żaden Rzymskiego nabożenia z ludzmi wiary Ruskiej małżeństwa niezaciągał, ale zaraz przyczynę położył: Żeby iakimkolwiek sposobem sami Litwinowie, w wierze Katholickiej nowoszczepieni od posłuszeństwa y nabożenia Kościoła Rzymskiego nie odrywali. A nie rzekł: wyiąwszy kiedy by Rusin albo Ruska, w swej wierze Ruskiej trwając do unii z kościołem Rzymskim przystąpiła. Ale wyraźnie tego dołożył: wyiąwszy kiedyby Rusin albo Ruska od swej Graeckiej religii na Rzymską przystać chciała. O czym Cromer fol. 316. A jeśli tak, to y na on czas unii nie było.

Rok Pański 1434.

Władisław Jagiełłowicz, Krol Polski y Węgierki, na koronaciej swojej, Ruską, Podolską, Wołyńską, Belzką, et cact., szlachtę, pod posłuszeństwem Patryarszym będącą, z Polską szlachtą w iednakich wolnościach y prawach porównał y ziednoczył. Cromer o tym fol. 410, a Stryk. fol. 581.

Rok Pański 1439.

Historykowie piszą, iakoby tego roku stać się miała iedność używania w kościele Rzymskim y cerkwi Graeckiej caeremonij; ale dokładając zaraz y tego, że to nie długo trwało. Stryk. fol. 587. Cromer dostateczniej fol. 330 y fol. 418, a naydostateczniej fol. 426.

Po tym roku pomienionym coby się działo w Rusi, opisując niebozczyk X. Pociej w xiążce iednej, pod imieniem iego wydanej. o przywilejach, to powiada: że tu w państwie Iego Kr. M. nie tylko od Rzymianow, ale y od Rusi od Metropolity y od Władykow wszytych, od Panow, Niążat Ruskich, przez Isidora, z Metropoliey Cardinała utworzonego, unia przepowiadana przyięta była; a historikowie temu rzecz przeciwną pisali. Cromer. fol. 450, libr. 22, tak pisze:

Isidorus od Rusi swoiey, iż się na synodzie Florentskim z kościołem Rzymskim ziednoczył, wygnany będąc, nazad do Rzymu iachał. Strykowski zaś libr. 17. fol. 591. (5 π.) dokładnicy ieszcze w te słowa: Isidor Metropolit y Cardinał nowy Ruski skoro przyiachał do Rusi, a iedność onę przepowiadał, ze wszytkich skarbow złupiony, z więzienia uciekł, y tak zdrowie swoje zachował, a unii Graecom z Rzymiany więcey nie przepowiadał. Otoż mamy prawdę, od unitow w xiążce ich o prawach y przywileiach opisaną.

Rok Pański 1443.

W teyże pomienioney xiążce, pełney, iakoście słyszeli, takiey prawdy, o przywileiach,—szczegulny ieden tylko de data w Budzyniu od Władysława Krola Polskiego, roku tego 1443 na obronę iedności swey położyli, ktorego te są contenta: Ponieważ kościół Wschodni, który ach(sic) przez długi czas w nierowności iakiey kościołu Rzymskiemu być się zdał, a teraz decretami Eugeniusza Papieża czwartego przywiedziony iest do uniey, przeto duchowieństwu Graeckiego y Ruskiego nabożeństwa te wszytkie wolności nadaiemy, iakich wszytkie kościoły Krolestw naszych zażywaią... et caet.

Radzibyśmy, Przeoświęceni Wielmożni, a nam Wielce M. PP., wiedzieli, ktoremu to zuniowanemu Graeckiemu y Ruskiemu nabożeństwu ten przywilej dano? ponieważ w Gracciey iakośmy przypomnieli nie długo to trwało, a snąć ledwo się zaczęło. U Rusi zaś nie przyięto Isidora z unią tą, trzema laty przed wydaniem tego przywileiu do Rusi zawitałego. Do tego ieśli, iak stekaiąc, ach napisano przez długi czas nie było iedności, to iuż dziewięcią lat przed tym tenże Władysław na koronaciey swoiey wszystką Ruską szlachtę, iako sam przyznawa, nie w unii będącą, ale pod posłuszeństwem Patryarszym nie odmiennie znayduiącą się, z Polską szlachtą w iednakich prawach y wolnościach porównał: a ieśli się cieszą z tego, że zuniowane duchowieństwo iako by miało być porównane z duchowieństwem kościoła Rzymskiego, barzicy my cieszymy się, że niezuniowane duchowieństwo nasze, a iest z duchowieństwem kościoła

Rzymskiego we wszystkim porównane. Iako o tym roku 1589 będzie niżej. Niemnieysza y to, że ten Budzynski przywilej nigdy nie był w używaniu, y od wszystkich ś. pamięci Królów Polskich nie iest confirmowany.

Rok Pański 1501.

Alexander Kazimierzowicz, Wielkie Xiążę Litewskie, tego roku na Krolestwo Polskie koronowany zostawszy, między innymi przywilejami nadaie też takowy miestu niegdyś [(5 п. об.) sławnemu Witepskiemu: Że kto będzie Litwinem albo Lachem, aby krzczeni byli w Witepsku w Ruską wiarę, a kto zaś tegoż urodzenia y teraz żyie, tego nam nie naruszać y prawa ich chrześcijańskie niwczym nie łamać. et caet... de data z Wilna, od stworzenia świata roku 7011, Iulii 11, Indicta 6; a od Narodzenia Pańskiego roku 1503,—z podpisem Iego Kr. M. y na ten czas pisarza Wiel. X. Lit. Iwana Sapięhi.

Weyzrzy tedy, Przeoświęcony Iaśnie Wielmożny Młściwy duchownego y świeckiego stanu przezacney Korony Polskiej y W. X. L. y Ruskiego Senacie, weyzrzy młściwym y łaskawym okiem, przezacne koło rycerskie oboýga narodu, w te Annales Ruskie od roku 980, aż do roku 1510: iakie prawa, iakie świebody, iakie wolności, iakie przywilecia; poczawszy od Włodzimierza Xiążęcia Ruskiego samowładcę, Iaroslawa Włodzimierzowicza, Mieczysława, Kazimierza Króla Polskiego, Iagiełła, X. L., a potym y Króla Polskiego, Władysława Iagiełłowicza Króla Polskiego y Węgierskiego, Alexandra Kazimierzowicza Króla Polskiego y Xiążęcia Litewskiego, ś. pamięci przodkom naszym narodu Ruskiego były nadawane, poprzysięgane, a przy tych wszystkich y owych ieszcze, ktore będziemy producować, powtore uniżenie prosimy zezwolić nas zachować.

Rok Pański 1510.

Słyszeliście, Przeoświecceni Iaśnie Welmożni Panowie, że się pierwszy Niceński synod odprawował na wschodzie roku Pańskiego 325. Następnie teraz nieomylna powieść o synodzie przez Metropolite ś. y nieśmiertelney pamięci Iozepha y Episkopow, pod posłu-

szeństwem Patryarchy Konstantinopolskiego tudzież wszystkiego duchowieństwa będących, w Wilnie tego roku odprawowanym. Na którym iak wielkie y zacne grono było, poczawszy od Metropolity prawosławnego, Episkopow, Archimandritow, ihumenow, protopopow,—oryginał samy, w Pieczarskim y cudownym monasterze y do dziś dzień będący, z podpisami rąk na tey uchwale synodowey na pargaminie y pieczęciami do niego zawieszonemi, każdemu chcącemu wiedzieć daie. A coraz te złote słowa przypominając:

Iak z początku nasza soborna wielka cerkiew Mądrość Boża ś. Sophia trzyma. Y zaś iako y teraz powszechna wielka Konstantinopolska cerkiew trzyma. A przy końcu: od teyże cerkwie Konstantinopolskiej excommunicatia nieposłusznym grozi.

||(6 п.) Rok Pański 1511.

Ś. pamięci Zygmunt Krol Polski y Wiel. X. Litew. na instantią pomienionego Metropolity y intercessią Iaśnie oświeconego Xiążęcia Konstantego Iwanowicza Ostrońskiego y inszych Xiążąt y Panow zakonu Graeckiego,—iak listy antecessorow swoich Witolda, Kazimierza, Alexandra, et caet... Metropolicie Kiiowskiemu, y Episkopom pod nim będącym, na rząd y sprawowanie, według kanonow ś. soborney Wschodniej cerkwie, tego roku przywileiem swoim potwierdza, tak y synod Wileński, w Wilnie odprawowany, we wszystkich punctach y paragraphach, na pargaminie wypisanych, z warunkiem, iżby Rzymskiego zakonu y duchowni y świątscy niwczym nie naruszali, approbuie, confirmuie na kilku mieyscach w przywileiu tym, te słowa przypominając: Wedle ustawy y canonow ich soborney Wschodniëy Cerkwie wypisane na pargaminie w świetku, albo zebraniu praw ich duchownych według zakonu Graeckiego, potwierdzamy to wszystko w liście naszym na wieczność. Maią oni wszystkie rzeczy duchowne sprawować, według dawnego obyczaiu ś. Wschodniëy Cerkwie. Stało się to y dano z Brześcia, na wielkim seymie, roku od stworzenia śwata 7019, a od Narodzenia Pańskiego roku 1511.

R o k P a ń s k i 1514.

Była niegdyś controversia dwóch person o iedne dziecko przed sądem Salomonowym, nie ustała ieszcze y po dziś dzień o cerkiew S. Troyce y monaster przy niey zbudowany. A nim się niżej powie kto iest, y kto być ma, legitimus possessor oboyga: wprzod o tym godzie się wspomnieć, kto ią za consensum Krolewskim kosztem swym zmurował. In unione będące udaią, że im ta cerkiew od dawnego czasu należy, a w przywileiu tego roku 1514, w Wilnie od ś. pamięci Zygmunta Krola danym, to opiewa, iż votum zaszło było od pomienionego Xiążęcia Constantina Iwanowicza, Kasztelana Wileńskiego, Hetmana Wiel. X. L., et cact., świętey nieśmiertelney wieczney pochwały y pamięci godnego pana y fundatora, że ieśli mu zdarzy P. Bog na polu Kropidlnie zwycięstwo nad nieprzyacielem Moskwiecinem otrzymać: tedy na cześć y chwałę przenaświetszey Troyce w mieście Wileńskim cerkiew z gruntu, z kamienia y cegły zmurować iedną, a drugą w rynku, na imię ś. Mikołaiia, obiecuie. A gdy za łaską y pomocą Bożą triumph szczęśliwie odniósł nad nieprzyacielem, tedy nie uniał iaki, ale ten, ktoremu na mysl unia nie przychodziła. Potomstwo ((6 π. 06.) iego, exceptis iunioribus et posterioribus, a właśnie iuż ultimis, wysoce sławne, w niey nigdy nie było. A ciało pogrzebiono iest w cerkwi ś. cudotworney Pieczarskiej, ktora nigdy unią sprofanowana nie była, y da Bog nie będzie, tego ś. pamięci fundatora.

R o k P a ń s k i 1550.

W tym roku poprzysięgaiąc ś. pamięci Krol Zygmunt August wszystkie prawa y przywilecia, stanom Koronnym nadane, poprzysięga też y ten od nas pokazany.

R o k P a ń s k i 1557.

Gdy tego roku elect Sylwester Metropolit, a godney Pan Iwan Gornostay, woiewoda Nowogrodski, marszałek nadworny, podskarbi ziemski, starosta Slonimski, dzierzawca Kiiowski, oznaymili w listach swych, iż dworzanim Iego K. M. po sacre do Konstantinopola posyłany, z oną od Patriarchi Iosaphata zwrocił się, błogosławień-

stwo y sacre na Metropolią wszystkiey Rusi przyniosł, na tych miast wydać rozkazuie z cancelarii swey szczęśliwie na ten czas panujący Zygmunt August uniwersał, składając pewny termin stowienia się w Wilnie wszystkiemu duchowieństwu dla bycia przy poświęceniu przez Episkopy electa pomienionego na Metropolitaństwo, a po poświęceniu dla oddania posłuszeństwa onemu, iako legitimo pastori, za consensem y błogosławieństwem supremi legitimi w tym państwie consecrowanemu; których to uniwersałow kilka się y u nas nayduie, de dāta tego roku.

Rok Pański 1567.

Dziesięć lat na Metropolitaństwie Kiiowskim pożywszy, pożegnał się z tym światem w Bogu zmarły Sylwester Metropolita, po ktorego śmierci znowu Zygmunt August listy swe posyła do oycy Patriarchy Konstantinopolskiego Metrophana, żądając po nim tego, aby iak z wiekow należny pasterz w tym państwie, Ionasa Episkopa Tyrowskiego y Pińskiego, na miejsce w Bodze zmarłego Sylwestra, electa Metropolita, z władzy sobie dancy od Boga, poświęcił, przy którym liście był też list iako napokorniey do ś. oycy Patriarchy na ten czas Metrophana pisany, z barzo, a barzo wielą pieczęci, znajdujący się na wieczną pamiątkę y po dziś dzień w skarbie cerkiewnym od obywatelow W. X. L. z podpisem takowym: Panowie Rada W. X. L., xiążęta y panowie woiewody, kasztellani, starosty y dzierżawcy, zakonu Gracckiego Przcoł(7 π.)świeszczeństwu twemu panu y oycu naszemu nisko czołembia.

Rok Pański 1568.

Na seymie walnym Grodzieńskim tenże Zygmunt August na czołembicie wszystkich stanow W. X. L. z pany radami swemi, uważwszy wszystkie przezacne zasługi z wiekow stanow Ruskich ziem, na wszystkie potemne czasy do wszystkich dostoiństw y dignitarstw, iako y przed tym bywało, aby stany pomienione Ruskie przypuszczane były: y iednako z pany szlachtą tak Korony Polskiey, iako y W. X. L. z praw, swiebod y wolności im nadanych weselili się

y spokojnie ich zażywali: przywileiem swoim seymowym, de data Iulii I die, waruie. A ieśli by iakie przed tym in praeiudicium praw y wolności stanom Ruskim wydane były, tedy wszystkie takowe tym swym przywileiem annihiluie y wniwecz za czołembiciem, iakośwy rzekli, wszystkich stanow W. X. L. obraca.

Rok Pański 1569.

Czasu inconporatij Xięstw Ruskich y ziemie Wołyńskiej do Korony Polskiej, iakowe by praerogatiwy rownych do rownych, wolnych do wolnych ludziew przywracając, ludziom Graeckiego zakonu nadane były: przywileia tego z druku wydane iaśniej nad słońce pokazują. A wdzięczno pamiętne w tych przywileiach te są słowa: Ku temu też obiecuiemy y powinni będziemy wszech przerzeczonych Xiążąt, obywatelow y potomkow ich, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, w ich starodawney czci y dostojności, iako z przodkow swoich y do tego czasu byli, zachować, y one wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego, bez zawady artykułow w statucie Koronym o Xiążętach opisanych, na urzędy zamkow, dzierżaw y dworow naszych, iako y inne szlacheckiego narodu ludzie przypuszczać. A trochę niżej: Tymże sposobem obiecuiemy, y powinni będziemy, dostoięństw y dignitarstw y urzędow duchownych y świeckich, wielkich y małych, tak Rzymskiego, iako y Graeckiego zakonu będących, nie umnieyszać ani [(7 п. об.)] zatłumiać y owszem w cale zachować. Wdzięczno pamiętne y dalsze w constitutiach drukowanych fol. 161, 163. 165. 167. et caet. A nad to co może być droższego, znamenitszego, narodowi Ruskiemu pod posłuszeństwem Patriarszym znaydującemu się? Iudicate et discernite Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie.

Rok Pański 1573.

Confederacya generalna Warszawska w tym roku, iako w Rzeczypospolitey zabiegając szkodliwym seditiom, pokoy waruie pod obowiazkiem przysięgi, pod wiara, pocziwością y sumnieniem między rozroznionemi w relligiey: życzylibyśmy, aby każdy z Wielm. waszych, te charactery, ktore są opisane, fol. 209, w pomienionych constitutiach drukowanych, miał na dobrym baczeniu.

Tegoż roku Henrik Krol nowo obrany, przysięgając na Krolestwo, pokoy poprzysięga między rozroznionemi w wierze, a że niwczym nie ma naruszać swey przysięgi, tą conclusią kończy: sic me Deus adjuvet, to iest: niech mi tak Bog pomoże. A czegoż więcęy potrzeba?

Rok Pański 1584.

Między inszemi roki szczęśliwy y ten rok był, względem przeznacnego narodu Ruskiego, prześwieceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce PP., a nayszczęśliwszy w Chrystusie braci naszej, do bractwa naszego Wileńskiego pod tytułem św. Troycy nazwanego, wpisane y po dziś dzień wpisującey się. Abowiem nypierwicy tego roku Metropolit Onisiphor Dziewoczka bractwo nasze założył, porządki napisane podał, z podpisem ręki swey y przyłożeniem pieczęci Metropolitańskiej approbował, ktore porządki oryginałem nie poiednokroć iuż na seymach pokazywane były, a u nas, y po dziś dzień znaydujące się, gotowiśmy y teraz one, gdy tego czas y potrzeba ukaże, pokazać.

Rok Pański 1585.

Za szczęśliwego panowania św. pamięci Krola Stephana tymże ludziom starożytney wiary Graeckiey y nam successorom ich nadany iest przywiley, de data w Niepołoniczach, te paragraphy zawieraiący w sobie: Nic uwłaczać nie chcemy, a zwłaszcza ludziom relligiey Graeckiey, ktorzy w Krolestwie naszym y w Wiel. X. L. caeremonie [(8. π.) Graeckie zachowuią y Relligią starą wyznawaią, ponieważ od starego kalendarza porządku odstąpić y świat od

zwyczajnego biegu odmienić bez Patriarchow pozwolenia onym się nie godzi. A troche niżej w tymże przywileiu: A żeby bezpiecznieyszy y mocniejszy na potomne czasy pokoy między ludźmi różney wiary był zachowany, iudziom religiey Graeckiey, y którzy w W. X. L. żyją, uchwały wszytkie relligiey Graeckiey y caeremonie według starego kalendarza porządku y opisania wolno y spokojnie w Xięstwie naszym obchodzić, używać y zachować, y ze wszytkich inszych porządkow y uczynkow pobożnych cieszyć się, cerkwie nabożeństwa swego, szpitale y szkoły, tak murem, iako y drzewem budować, ubogacąć, y wszytko zwyczajem starodawnym approbowane y od przodkow naszych powolne y przywileiami stwierdzone dzierżać, mieć, wszelaką moc y wolność dać, pozwolić y stwierdzić umyśliliśmy, iakoż terazniejszym listem naszym daemy, pozwalamy, fundujemy, także poki o kalendarza używaniu między Papieżem Rzymskim y Patriarchami Graeckimi skończono y rozstrzygniono nie będzie.

Rok Pański 1586.

Na confaederathey generalney Warszawskiej pokoy między różnionemi w wierze zachować, także obietnice czynią, żeby się przeciwko prawu przywileiom y świebodom nie nie działo.

Rok Pański 1587.

Za szczęśliwym tym początkiem, gdy de die in diem rośło w Chrystusie bractwo nasze Wileńskie, a im daley tym więcej do rejestru brackiego, począwszy od Metropolity Rahozy ieszcze nie odstepnego, Iaśnie Wiel. Ich M. PP. Senatorowie y Ich M. Pano-
wie obywatele Koronni y Litewscy poczęli się wpisywać, a przy nich iak z magistratu Wileńskiego burmistrze, raycy, ławnikowie prawosławni, tak y PP. [(8 п. 06.) mieszczanie imiona swe wno-
sić. A o tym postyszawszy w inszych miastach Iego Królewskiej

Mści wtaż bractwa, za consensem Iego Krolewskiej Mści, przykładem naszym zakładać, a do nas o przepisy porządkow posyłać poczęli. Za słuszną się rzecz zdało z druku na świat one wydać, iakoż y wydano, dedikuiąc ie godney pamięci społbratowi swemu Wielmożnemu Panu Bogdanowi Sapiezie, Kasztellanowi Smoleńskiemu. Do ktorych drukowanych porządkow, zawitawszy w te kraie, św. pamięci Ieremiasz Patriarcha chętnie rękę swą podpisał y pieczęć na lepsze potwierdzenie przyłożył. Co obie iak niciakie dwa kleynoty oryginałami chowaiąc u siebie, a za okkazyią temu się przypatrując, że przy Ich M. niektórych PP. Senatorach do kilku set Ich M. PP. obywatelow y Koronnych y Litewskich w bractwie naszym wpisanych, znayduie się w tych uciskach naszych y traduc-tiach, iako iednę uciechę odnosimy. Iż inaczey się w samey rzeczy, a inaczey się w powieści odstępných znayduie.

Rok Pański 1588.

Tego roku w Bodze zmarły niaśnieyszy Zygmunt III, szczęśliwie na to państwo następując, a poprzysięgaiąc od ś. pamięci antecessorow swoich prawa y przywileia nadane, poprzysięgać raczy y te od nas producowane. Dokładaiąc w iuramencie swym y tych słow zlotemi literami godnych pisania. *Pacem quoque tranquillitatem inter dissidentes de religione tuebor, manu tenebo, nec ullo modo, vel iurisdictione nostra, vel officiorum nostrorum et statuum quorumvis auctoritate, quanquam afficiam, opprimique causa religionis permittam, nec ipse afficiam, nec opprimam.*

Rok Pański 1589.

Mędzy szczęśliwemi szczęśliwszy, między wesółmi weselszy ten rok był przeznaczemu narodowi Ruskemu, a to względem hoynie a szczodrobliwie za wolą y zrządzeniem Boskim pokazaney łaski od w Bodze zmarłego Niaśnieyszego Krola Pana. Był pierwszy seym po szczęśliwszey koronaciey walny Warszawski tego roku, na ktory Metropolit w Bodze wielebny Onisiphor Piotrowicz z Episkopami, pod nim będącymi, y barzo z wielkim gronem duchowieństwa

przyiachał, y niektóre obciążenia y dolegliwości swoje publice przekładał. A Krol Iego M. ś. pamięci y z wrodzoney dobroci swey Pańskiej y za proźbą wszystkich stanow, seymu należących, młściwie y łaskawie onego wysłuchawszy, y temu zabiegając, aby się iuż więcej to nie działo, [(9 π.)] rozkazuje zaraz wydać z cancellarii swojej między inszemi takowy przywiley, w którym za iedno z duchowieństwo Graeckiey relligiey pod posłuszeństwem patryarszym będące porownywa, mówiąc te słowa: A będąc fundatorem y naywyższym obruncą cerkwi Bożych y danin na nich, te dostojenstwa duchowne—Archiepiskopstwo, Metropolitaństwo, Episkopstwa, Archimandrytstwa, Ihumenstwa y wszytek stan duchowny zakonu Graeckiego niwczym nienaruszając, wcale y przy zupełney mocy, władzy, w zacności y dostojenstwie, iako duchowieństwo zakonu Rzymskiego zostawuicmy, y z łaski naszej Gospodarskiej mocą seymu teraznieyszego, za proźbą wszystkich stanow seymu należących, to onym daicmy, y tym listem przywileiem naszym na wszystkie potemne czasy wiecznie waruicmy y tak mieć chcemy. Coż przeciw tego rzekniecie panowie uniaci? Ieślibyście chcieli żądać, nie był taki przywiley wadany? Durum est contra stimulum calcitrare, bo oryginałem mamy go ad manum: ieślibyście też chcieli, według swego biegu dawnego y zwyczaju, sami się ubrać w tę kosztowną czatę, długa barzo na was y nie proportionalis, bo w takiej nigdyście nie chodzili, ponieważ y na myśl taunia drugiemu nie przychodziła, ale raczey na potłumienie waszych teraznieyszych powieści, a na wieczną sławę y pociechę wszystkich prawosławnych to, czego pilnie słuchaycie, nastąpiło.

Tegoż roku szczęśliwego, y nadder szczęśliwego, nawiedził Bog lud swoy wybrany: posłał do nich oyca w Duchu y pasterza, z wiekow onemu należnego, który szczęśliwie ze Wschodu z stolice swey Konstantinopolskiej do państw Iego Kr. M. Korony Polskiej y W. X. L., dla doyzrzenia y sporządzenia porządnego w cerkwiach nabożeństwa Graeckiego, iako do własney dioecessiey swey, gdy iachał, św. pamięci Krol Iego. M., iako własnego pasterza y zwy-

kłego w religiiy Graeckiey, chętnie przyiąwszy, onemu według dawney zwykłej władzy iego univesałem swoim, od Metropolity zacząwszy, wszystko duchowieństwo sądzić, rząd między nimi czynić y występnych karać, miłościwie y łaskawie pozwala, specifice te słowa w pomienionym univesale wyrażając: Wszystkie sprawy cerkiewne duchowieństwu Iego M. z dawnych czasow w Państwach naszych należące odprawować... et cact.

To iuż nie novum emergens iuridica Patriarchi: nie nowa Ruś, która onemu posłuszeństwo oddaie.

||(9 п. 06.) A gdy się szczęśliwie zwracał z tego państwa do stolicy swey Przeoswiecony Patriarcha, powtore wydane były univesały, iżby wszędzie był przyjmowany, spokojnie do granic Korony Polskiej przeprowadzony, y nieiakiś Paisy archidiakon, prowadzący go, gdy się zwroci nazad, dobrowolnie wszędzie przepuszczony; de data w Wilnie tegoż roku, Julij 26 die.

W tymże roku bardzo wiele stanow rocznych, y sławetni mieszczanie, chcąc nasze bractwo, cerkiewnym Troieckiem nazwane mieć od św. pamięci Krola Pana confirmowane, udaia się z uniżoną prozbą swą y szczęśliwy effect otrzymywaia. Wydać bowiem roskazano w Wilnie, Julij 21 die, przywiley takowy, w którym porządki pomienione brackie approbowano, a o iuridice Patriarszey w tym Państwie tak wspomniano: Na co y błogosławieństwo zwierzchnieyszego pasterza Ich Archiepiskopa Konstantinopola y Wsieleńskiego, to iest Aecumenici, abo Powszechnego Patriarchy Oyca Ieremiasza przed nami Kroleм pokazywali. W tymże przywileiu za insignia nadany nam iest Obraz św. Troycy na początku od nas położony. Nie nowo tedy w roku 1608 utworzonemu uniatskiemu Bractwu nadany, y sprawiedliwie sądząc, służy ten przywiley, ale temu, które na on czas pod posłuszeństwem Patriarszym znaydując się, pod tymże posłuszeństwem, aż do tego czasu stale y nieodmiennie trwa. A że za łaską y pomocą Bożą lubo to w codziennych niemal uciskach bractwo to nasze znaydujące się, y po dziś dzień nie odstąpiło od pasterza swego y duchownym y świeckim prawem iemu należnego: iakoż może które, w kilka dziesiąt lat po nim sklecone, naciagać ten przy-

wiley sobie, ponieważ ieszczę y na świecie iego nie było. Kto zaś odstępuje Patriarchi, tenże y przywileiu sobie tego usurpować y naciągać nie może: sam to rozum ukazuje.

R o k P a ń s k i 1591.

Jak niegdyś za złotych y szczęśliwych wieków Apostolckich rosło y krzewiło się chrześcijaństwo, tak tego wieku złotego w Koronie y w Litwie wszyscy prawosławni garneli się do związku w Chrystusie: y budując się z Bractw Wileńskiego y Lwowskiego za błogosławieństwem Metropolity y Episkopow prawosławnych Bractwa także fundowali. Czego świadkiem między inszych barzo wielu owe nam pamiętne: Brzeskie, Lubelskie, Bielskie, Krasnostawskie, Hołoborskie, Buzskie, Halickie, Gorodeckie y insze, których teraz ledwo pamiątka za wyniszczeniem przez zuniowanych zostaje. A każdy z Episkopow w miastach dioecesii swoey błogosławąć (sic) mieć Bractwo, napierwicy (10 π.) przypomniał błogosławieństwo Patriarchi Konstantinopolskiego, bo się też y sam pod iego władzą naydował.

Do tego acz ieszczę w roku 1585 od ś. pamięci Krola Stephana na seymie wolnym Warszawskim za instantią Onisiphora Metropolity potwierdzony już był przywilej ś. pamięci Zygmunta Krola Polskiego, anno Domini 1511 dany Metropolicie ś. pamięci Iosephowi na potwierdzenie synodu, w Wilnie roku 1510, iakośmy wyszey już przypomnieli, celebrowanego. Iednak y w tym roku 1591 otrzymaliśmy powtorne potwierdzenie pomienionego przywileiu od zmarłego w Bogu Zygmunta III.

R o k P a ń s k i 1592.

To też trzeba widzieć każdemu, że Bractwo y błogosławione y przywileiem konfirmowane nie wiązało się do wszytkiej cerkwi Ś. Troyce, ale tylko do iednego ołtarza, słowieńskim dialectem Strzeżenia Hospodnia, to iest Purificationis Beatae Marie Virginis, a vulgo, święta Gromnić. Nie wszytka cerkiew y monaster był nam dany, bo to oboie za przywileiem Krolewskim magistrat religiey Graeckiey prawosławny, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, nie uniątski terazniejszy, z mieszczany y wszytkim pospolstwem, nie z temi, co

się od nas, iedni dla mieysca w radzie, a iak radzić mało co unie-
iąc, drudzy dla poratowania siebie w niedostatkach swych z prowen-
tow cerkiewnych, ktore przed tym dokilkunastu cerkwi należały, a
teraz iedna ich odbiera, każdego roku odrywaią, ale wtaż z prawo-
sławnemi pod tym że posłuszeństwem Patriarszym miał w swym
zawiadywaniu. Ale tylko trapeza albo refectarz y szkoła pozwolone
były, na co wszystko dał też był błogosławieństwo swe w tymże
roku y Michał Rahoza Metropolit ieszcze nie odstępný, y lubo to
za pomocą Bożą a za łaską ś. pamięci Krola Pana nieschodziło nam
na mieyscu, gdziebyśmy modły Panu Bogu oddawać y consultacie
swoie w zebraniu się na schadzkę braterskim miewać mogli, ale że
im daley tym więcej przybywało z wielu stanow roznych do Brac-
twa naszego, a za tym y na przestronności względem nabożeństwa
nam schodziło, z tych miar staraliśmy się o insze mieysce prze-
strzenieysze, gdzie y względem nabożeństwa tutiores być moglibyśmy,
y insze powinności w artykułach brackich opisane bez przeszkod do
skutku požądanedo przywodzić.

Na ktore się za zrządzeniem Boskim zdobywszy, nie wprzod do
fundatij iakich, do budowania y murowania cerkwie y monastera
udaiemy się, ale zaraz na seymie uniżone proźby swe ścięlemy pod
nogi Maiestatu ś. pamięci Krola Pana naszego o pozwolenie tego
wszytkiego, y otrzymywamy ie za łaską y pomocą Bożą na seymie
walnym Koronnym, za włożeniem się w to Wielmożnych ich pp. Se-
natorow relligiey naszej Graeckiey, także z koła rycerskiego barzo
wielu znamienitych person y sławetnych miecz¹⁰ (IO п. об.)czan mia-
sta Wileńskiego, do Bractwa naszego wpisnych, z miłościę łaski
ś. pamięci Krola Pana. W ktorým same słowa wyrażone usta ta-
muia odstępcom naszym.

Oni udaią, że na proźbę mieszczan tyle ten przywilej wydany,
a w przywileiu tak napisano: Za doniesieniem nam prośb na
czołembicie stanow wielu roznych, tak osob pew-
nych z panow rad naszych, iako y koła rycerskiego—
mieszczanie co? Appendix: y sławetnych mieszczan miasta
naszego Wileńskiego, ludzi narodu Ruskiego, zako-
nu Graeckiego. Daley co w tym przywileiu? Według artiku-

łow y porządkow ich Bratskich na piśmie z druku wydanych y przed nami Hospodarem pokładanych, także według listow y błogosławieństwa zwierzchniego pasterza w relligiey ich Patriarchy Konstantinopolskiego, oyc a Ieremiasza. Gdzież tu wsmianka o Bractwie uniatskim w roku 1608 skleconym? Gdziesz tu wzmianka o tym pastyrzu, ktoremu oni w roku 1595 posłuszeństwo samowolnie oddali? Iudicate discernite, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie. A my po te czasy wołaliśmy z prorokiem: Iudica nos Deus et discerne causam nostram. Ciz in unione przeciwko iasney prawdzie smieią udawać y z motyką się na słońce rzucając, temi słowy uszy ludzkie napełniać; „Nowa to Ruś nową cerkiew swawolnie zbudowała.“ A to ieśli nie iawna calumnia? O Boże miłościwy!

Do przywileiu te inter alia contenta były podane Bratstwu Wileńskiemu pewne domy y kamienice, iedne kupnym prawem, drugie zaś darowanym dostali się; a te mianowicie, na których teraz wpiśni bracia a duchowni oycowie nasi monaster założyli, celi y szkoły pomurowali.

Samego św. pamięci w Bogu zmarłego Pana zaszła ta deklarata. Bili nam Hospodar u czołem, abyśmy im te domy za iedno na dom Bractwa ich cerkiewnego złączone, na szkoły y na wychowanie w nim ludzi uczonych duchownych y świeckich y innych wszelakich sług Bratskich przywileiem naszym stwierdzili, w czym my Hospodar, widząc być prośbę ich słuszną, na czołembicie ich uczyniliśmy to, y iak wprzod tego z szczodrobliwey łaski naszej na wolne używanie wszelakich swiebod w nabożeństwie ich ku rozszerzeniu chwały Bożej to Bractwo cerkiewne im nadaliśmy y przywileiem naszym na wszystkie potomne czasy stwierdzili. Ktore Bractwo ich pomienione y tym przywileiem naszym na wieczne czasy nieporuszenie ze wszystkimi wolnościami y swiebodami od nas Hospodara nadanymi umacniamy. Tak y one do-

my ich na Bractwo cerkiewne kupione, darowane, w granicach swych zwyż opisanych, w iedno miejsce złączone, w którym iuż oni szkoły Graecką, Ruską, Łacińską y Polską założywszy, ludzi na to godnych duchownych y świeckich, tak do nauk narodu chrześcijańskiego y dzieciak małych y do wszelakich posług y ozdob tego Bractwa y nabożeństwa swego chowaią, z łaski naszej Hospodarskiej, wiecznie nieporuszenie utwierdzamy. Maią y wolni będą oni pomienieni bracia Bractwa cerkiewnego, iako w monasteru św. Troycy w mieście Wileńskm na zwykłym miejscu schadzki swe mieć, gdzie y przed tym miewali: tak y do tego swego domu Brackiego schodząc się, namawiać, y wszelakie potrzeby Bractwa swego odprawować, gdzie im tego potrzeba okaże. Także ludzi w piśmie uczonych, duchownych y świeckich, tak wiele iako potrzeba okaże, chować, szkoły Brackie na naukę dzieciom ięzyka Graeckiego, Ruskiego, Łacińskiego, w tym domu swym mieć, gdzie wszelakie nowego y starego zakonu ku nauce dzieciom wszytkiego narodu chrześcijańskiego, y inne wszelakie sprawy duchowne y świekie pismem Graeckim, Ruskim, Łacińskim y Polskim drukować, dzieci braci wpisney narodu chrześcijańskiego y ubogich sierot, w szkole ich Brackiej darmo uczyć, y inne uczynki pobożne y młosierdne, wedle postanowienia y artykułów Brackich, na piśmie z druku wydanych, przed nami Krolem pokazywanych, odprawować maią. A ieśli takim przywileiem grunty nasze brackie są warowane, na coż się działy po te czasy za podżogą wa|(11 п. 06.)szą niepoiednokrotnie na nie invazie? Czemu różne despecta y obelgi wyrządzywano nie tylko studentom szkół naszych, ale y samym w nich professorom, a pod czas y szafarzom tajemnic Pańskich? Czemu schadzki nasze na dobro cerkiewne swowolnym zgromadzeniem określono? Co za potrzeba była starać się wam y biegać po mandaty o drukarnią?

A zatym ludzi niewinnych turbując, do szkody ich wielkiej przywodzić? W iaki cel y koniec spisowaliście z woźnemi tych, co do cerkwie świętego Ducha chodzą? Co za okazją y przyczynę mieliście instantią czynić o wydanie mandatow? a potym y wymoc u sądu Assessorskiego bezстыdnie to, iżby pod dwiemakroć statysięcy kop. litowskich zaczęta cerkiew murować zakazali? Ponieważ takie nas, gdy was ieszcze nie było, pozwolenie od św. pamięci Krola Zygmunta III uprzedziło. Wedle przemożenia swego y cerkiew nabożeństwa swego na tych pomienionych grunciech domow ich Brackich, iaką mieć zechcą, wolno im będzie murem y drzewem budować y wszelakich caeremonij nabożeństwa ich, według zwyczaju chrześciańskiego, swieobodnie y dobrowolnie zażywać pozwalamy. Na co, nakoniec, łączycie w iedno z cerkwią y monastyrem św. Troyce, gdyż Bractwo nasze, tytułem tylko sw. Troyce nazwane? gdyż w tymże przywileiu distinctio albo rozdzielanie takowe zaszło:

A iż pierwiej tego z łaski naszej Hospodarskiej monaster cerkiew założenia św. Troycy zakonu Graeckiego, w mieście naszym Wileńskim, z folwarkami do niego należącemi, także z domami na grunciech cerkiewnych y z placami ku tey cerkwi y monastyrami z dawna przysłuchuiącemi, w opatrność y w dōzor burmistrzom y raycom miasta naszego Wileńskiego, ludziom nabożeństwa Graeckiego, daliśmy. A to Bractwo ich w postanowieniu ich Brackim iest nazwane cerkiewnym założenia św. Troycy monastera Wileńskiego, co oni czyniąc dla spraw pobożnych onym imieniem to Bractwo nazwali, iż się to na miłoserdne y pobożne uczynki postanowiło. Lecz aby się to pod władzą y iurisdictionią ich urzędową z onym monasterem być nie rozumiało, tedy z tych przyczyn y dla snadnieyszego odprawowania onych wszystkich spraw, w postanowieniu ich y przy-
(12 π.)wileiach naszych Hospodarskich opisanym,

iak one samo Bractwo cerkiewne, ze wszystkimi sprawami iego, tak y te obadwa domy, wprzod mianowane kupione y darowane, y w ieden dom na Bractwo cerkiewne, złączone, tak y to, coby oni napotym do tego domu swego wszyrz y wdłuż, bądź kupnym, darowanym, y iakimkolwiek obyczaiem, gruntow, placow, domow, y budowania nabyć, y przybawić mogli. Tedy iako to wszystko, tak y ludzi w tym domu ich Brackim mieszkających, wszystkich duchownych y świeckich, ktorych oni dla potrzeb tego Bractwa swego chować zachcą, iako rzecz cerkiewną pod władzę y obronę naszą Kroiewską, wyiawszy od wszelakich przysądow y praw Trybunalskich, Marszałkowskich, Ziemskich, Grodskich, Mieyskich, zwierzchnością naszą Krolewską na wieczne czasy uwolniamy.

Niepotrzebnie tedy zaiste, a właśnie na szkodę wielką ludzi niewinnych mieszczan religiey starożytney Graeckiey, świeżo przeszłemi czasy wprzod do sądu ławniczego zapozywano, a potym za dworem odsyłano, o prawa, przywileia, o dobra Brackie cerkiewne, y z nich sprawować się należnym rosказыwano: universały ad malè narratta upraszano, aby tylko Bractwu naszemu więcej kamienic skupować, co iest przeciwko tak iasnemu prawu, zabronili y od tego wszystkiego, coby kto chciał nam dać, darować, zapisać, oddalili. Iakoż za takowym swoim postępkem wiele dobr Bractwu naszemu testamentem legowanych y zapisanych gwałtem pozabierali y na swe pożytki obrocili, a to wszystko czynią przeciwko zwierzchności od P. Boga nam podaney, która iak starostow w Bractwie naszym z stanu szlacheckiego tak y wszystkie dobro leżące y ruchome na Bractwo legowane wiecznymi czasy tak, iakoście słyszeli, warowała y ieszcze daley posłuchaycie.

Wszakże gdzieby się komukolwiek z tego domu Brackiego od ludzi w nim mieszkających iakiegokolwiek stanu krzywda iaka działa: tedy z takowego starostowie y dozorczy tego Bractwa roczni każdemu ukrzywdzonemu sprawiedliwość czynić będą powin-

ni, według prawa pospolitego y statutu ziemskiego (a mieszczanin, co ma do prawa pospolitego y stanu ziemskiego y według onego sądzić). A gdzieby się takowemu z krzywdą sprawiedliwość być zdała, tedy tych starost rocznych w sobie wszytkiego Bractwa do sądu ziemskiego wojewodztwa Wileńskiego przypożwać takowy ukrzywdzony ma. (To iuż nie mieszczanina bo iemu forum na ratuszu stanowić się.) A sąd ziemski, według prawa, sprawiedliwość z nich czynić będzie powinien, od którego iuż appellatia nigdzie indziey, iedno do nas Hospodara, iako nadawcy y obrony tego Bractwa iść ma, y ten sąd icy kożdemu takowemu dopuścić powinien będzie. A trocha niżej. I ktoby z dobrej woli swey na to Bractwo ich cerkiewnè co nadał, albo testamentem odpisał, y potym chocia y bez testamentu co nadał, albo odpisał, tak rzeczy ruchome, iako y leżące, to na wszytkie potomne czasy przy onym Bractwie ich cerkiewnym wiecznie zostawać ma. Czego im żaden urząd Trybunalski, Marszałkowski, Ziemski, Grodski y Mieyski, tak przy bytności naszej w tym Państwie naszym Wiel. X. Lit., nigdy bronić, ani się w to wstępować y przeszkody żadney w tym czynić im nie mają, y nie będą mogli; tak iakoby krom żadnych przeszkod we wszelakich swiebodach y wolnościach w tym Bractwie cerkiewnym chwała Boża w naukach y ozdobach zakonu ich należących rozszerzać y mnożyć się mogła.

. Zgańcież tedy Przeoświęceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce m. PP. Ich M., pp. uniatom takowe ich wszytkie postęпки, pociągające za sobą wzruszenie pokoju pospolitego. Pokazuycie te wszytkie ich processa ku szkodzie barzo wielkiej naszej wyniesione, a sądząc sądem Salomonowym, przysądźcie nam co naszego własnego iest, y to, co oni niesłusznie zabrali, niech nam koniecznie wrocą, bo swego własnego nigdy nie opuścimy.

Rok Pański 1594.

W tym roku 1594 złożony był synod w Brześciu Iunij 24 die od Michała Rahozy Metropolity, ieszcze nie odstępnego, na ktory, wyprawuiąc Bractwo ||(13 π.) nasze Wileńskie posły swe w instructiey te nayprzednieysze paragraphy podało:

Bractwa cerkiewne od ś. Pątryarchow podane, aby in suo robore zostawały.

Cerkiew Bracka aby niwczym nie była zniewolona, a mianowicie w Wilnie.

Exarcha albo Legat od Patriarchi, lub tuteyszy, lub tameszny, aby tu ustawicznie był.

U tey instructiey barzo wiele podpisow y pieczęci Ich M. PP. obywatelow rożnych wojewodstw y powiatow przyciśnionych, a Iaśnie Wielnożnych Ich M. PP. Senatorow y niektorych Dignitarzow owe są podpisy przy ich pieczęciach; iako to: Theodor Skumin, wojewoda Nowogrodski, Gryhorey Woyna, Kastelan Brzeski, Siemion Woyna, Kasztelan Mściśławski, Bohdan Sapieha, Michał Drucki Sokoliński, Ian Tryzna, Lukasz Haraburda, Ierzy Masalski, et caet, et caet.

Na ktore paragraphy, w instructiey citowane, gdy przyszło odpisować Metropolicie z Episkopami y wszytkim duchowieństwem, zgodnie namowiwszy się, taki respons na postulata Bractwa naszego Wileńskiego uczynił w liście swym z synodu posłom Brackim danym (a co się tycze Bractw, te in toto approbuia). Gdy zaś przyszło wzmiankować o cerkwi Brackiej Wileńskiej szyrzey się iuż tu zabawili, odpisuiąc w te słowa: Swieszczennicy Bractwa cerkiewnego Wileńskiego, iż przeszkody w monasteru ś. Troycy w odprawowaniu spraw duchowrych urzędu ich należących, od swieszczennikow burmistrzowskich cierpią: Tedy Bractwu Wileńskiemu swoją cerkiew na grunciech Brackich, według przywileiu K. I. M. na to danego, iaką zachcą y możność ich znieść może, budować błogosławieństwo dajemy. A do tego czasu poki swą cerkiew mieć będą, wolno ich swieszczennikom brackim według błogosławieństwa na-

szego Archiepiskopskiego wszelakich swiebod y wolności w sprawach duchownych w tey cerkwi Ś. Troycy monastera Wileńskiego zażywać. Y troche niżej tamże: Jednakże y po zbudowaniu im cerkwi swey przed się ołtarz Stretenia Pańskiego w tey cerkwi Ś. Troycy, według błogosławieństwa Patryarszego y przywilejem potwierdzenia Iego Kr. M., na wieczne czasy (13 п. 06.) niwczym nieporuszenie dla odprawowania chwały Bożej przy Bractwie ich zostawać ma.

Izali tedy swawolnie wprzod zbudowało drzewem, a teraz mrować cerkiew poczeło Bractwo nasze? gdy wprzod zaszedł consens Krola Pana na to, a wrychle y błogosławieństwo synodalne nastąpiło takowe, przy wielu pieczęciach y podpisach, y tych person pieczęci y podpisy mające: Michał Metropolit, Ipatiey Episkop, Gregory Protonotary, Gedeon Brolnicki, Paisiey, co potym był Pińskim Władyką. A przeto każdy, co mowi że swawolnie, niech się z sumnieniem porachuie; a więcej już nie grzeszy.

Rok Pański 1595.

Przypatrzwszy się zdrowym okiem y uważwszy dobrze wszystko, co się tego roku działo, wybornie przyrównać ten rok do onego widoku,—głowę ze złota naprzednieyszego, piersi y ramiona ze srebra przewybornego, biodra z miedzi, golenie z żelaza, a nogi częścią z żelaza, częścią z gliny,—iako Daniel Prorok c. 2. wypisuje,—mającego. Wszystko bowiem porządnie sporządziwszy ś. pamięci Ieremiasz Patriarcha między Episkopami, zostawiwszy tu na mieyscu swym za consensem zgodnym wszystkich Exarchę Thronu Konstantinopolskiego Cyrilla Terleckiego, y listem swym, de data w Brześciu roku 1589, aug. 6, na tym przełożenstwie potwierdził. A iżby sporki iakiey nie było na synodach, każdego roku zwyczajnie odprawujących się, warował drugim listem, objaśniwszy który po którym z Episkopow ma zasiadać. A obiema temi listami Patryarszymi, gdy wyprawiono na tegoroczny walny seym do Krakowa, prosząc o confirmacją seymową, tak się y stało: bo oba te listy Patriarsze były confirmowane, w przywilecie wpisane y z cancellaricy potrzebującym wydane.

Tegoż roku 1595 tak szczęśliwego, februarij 9 die, gdy się okazała pierwsza część tego roku—głowa złota, piersi y ramiona srebrne mająca—poczęła się też y miedź z żelazem pokazywać. Bo tegoż (ach! ach! żałośnie y wspomnieć) roku zapuścili się samowolnie niektory persony (obawiając się, aby dla excessow swoich mielkich nie byli karani y z urzędow swoich degradowani) do Rzymu dla oddania posłuszeństwa ś. oycowi Papieżowi: o czym gdy się głosy między ludźmi poczęły nosić (gdyż to było niesłychane novum w Rusi emergens, y w tym Państwie) zaraz y pierwociny tey wielbney uniey w słownych powieściach od pozostałych tu, a na to już przypadłych, pokazały się: na tych miast generalna protestatia przy bytności bardzo wielu zacnych y znamienitych pierson, zaniósł na urządzie grodzkim Włodzimierskim ś. pamięci ociec Gedeon Bałaban, Władyka Lwowski, Galicki y Kamieńca Podolskiego, Archimandryt Zydiczyński, obciążliwie uskarżając się na tych pierwszych wszystkich odstępcow, twierdząc [(14 π.) to, że mimo wiadomość wszystkich stanow tak duchownych, iako y świeckich, to czynić wazyli się,—dokładając y tego, że nigdyśmy listow o to, tak do ś. oycy Papieża, iako y do Iego Kr. M., nie pisali: a ieśli teraz popisano y poddawano imieniem naszym, tedy czyniono to podstępnie z nami. Pisano na gołych memranach naszych nie na to, ale na co inszego, z synodu Brzeskiego niektorym z nich od nas powierzonych. Szukaycie ieno iey iulii 1 die: tego roku tam ią panowie uniatowie znaydziecie.

Przyiął ci in gremium ich Ecclesiae Romanae ś. ociec Papież na ten czas będący, lecz z tą conditią, iż wprzod przysiąc musieli, że od wszystkiego narodu Ruskiego duchownych y świeckich, o czym się żadnemu nie śniło, z tymi listami są posłani. A zwrociwszy się z Rzymu, gdy zawitali do Krakowa, pilnie a pilnie o nowe obrony prawne (iako nowa Ruś) starając się, usiłowne proźby do w Bogu zmarłego Krola Pana o przywilej donosili (ktorego iakoby dostąpić mieli), aby z duchowieństwem kościoła Rzymskiego porównani byli. A obawiając się, aby za taką swą robotkę karności nie odnieśli, za najpotężniejszy warunek być sobie rozumieli: aby Patryarcha Konstantinopolsky, ktoremu iuridika w tym państwie według prawa

duchownego y świeckiego należy, albo Exarcha iego, więcej iuż tu nie bywał, y do nas nic nie miał, tedy na granicach zabronić im przyjazdu wolnego. Owdzie zaś w państwie tym, ieśliby kto przecznym był, snadnie się zabieży; czym że? Mandatami, universalami y dalszym procesem prawnym, czego wszytkiego, iak z oycem naszym w Duchu y z nami po wszytkie te lata odstępstwa swego postępowali, iawnieśmy doznawali y teraz doznawamy, iako o tym niżej posłyszycie.

Niesłusznie tedy PP., w unij będący, praw, świebod y wolności nam nadanych usurpują y nimi się szczycą, ponieważ samowolnie y bez dania żadney przyczyny od oycy y pasterza swego, który ich z wody y Ducha odrodził, odstąpili. A dawszy taką sprawotę o sobie y PP. uniatow, skąd się ta unia y dla iakich przyczyn wszczęła, progres niemal wszytek a sprawiedliwie do wiadomości ludzkiej (bo nie każdemu to wiadomo) podawszy, do dalszych dzieiow a tych żalosnych nowey Rusi z starą przystępujemy.

R o k P a ń s k i 1596.

Dwa synody na ten czas w Brześciu się odprawowały: ieden na którym unia promulgowana była; drugi, z ktorego Władykowie, Archimandrytowie y barzo wiele duchowieństwa znamienitego, także Xiążęta, Dignitarze, Urzędnicy z barzo wielą pp. obywatelow Koronnych y Wiel. X. Lit., wyprawili posły swe Iego M. P. Lawrentiego Drewińskiego, teraznieyszego czasznika z ziemie Wołyńskiej, z iego M. P. Matfciem [(14 л. 06.) Malińskim, sekretarzem, protestując się solenniter przeciwko unii y synodowi od zuniowanych odprawowanemu, de data w Brześciu Litewskim 9 oktobris.

Tegoż roku za instantią pp. uniatow zaczęły się owe wszytkiey Rzeczypospolitey szkodliwe kłótnie: wprzód Bractwu naszemu trapeze albo refectarz odzięto gwałtem, na co iest relatia woznych y protestatio solennis nasza, aprillis 6 et 12 die.

Tegoż roku protestatią o toż y zaś przeciwko X. Metropolitowi zuniowanemu, iunii 25 die.

Tegoż roku odięto ołtarz Bracki ze wszytkimi apparatami y skarbami cerkiewnemi, y szyroce wszytko wypisująca na urządzie

grodzkim Wileńskim, decembr. 29 die zanesiona o to relatio et protestatio.

Tegoż roku, użaliwszy się tak wielkich persecutij naszych, zgodnie wszyscy pisali list z koła Trybunalskiego do Oświeconego Xiążęcia Radziwiłła, na ten czas Woiewody y Hetmana, prosząc pilno, aby takowym persecutiam zabiegał. Iakoż Iaśnie Oświecone Xiążę nie dopuszczało tego roku dalszey krzywdy nam czynić.

A interim trochy pokoiu zaściągszy, a nie mając mieysca gdziebyśmy Panu Bogu modły swe oddać mogli, na gruntach przezacney familiey Ich M. PP. Wołłowiczow od Wielmożnych Paniey Iey M. P. woiewodziney Brzeskiej y Iey M. P. woiewodziney Smoleńskiej Bractwu naszemu nadanych y przyznanych, ale że na to iuż y consensus Krolewski y błogosławieństwo synodalne zaszło, kosztem y nakładem szlacheckim (a nie tego złego y niezbożnego człowieka, ktorego zli też y niezbożni w ustawicznej pamięci imię y na ięzyku swym mając fundatją tey św. cerkwie przypisują y one bluźniąc na Ducha Św. niezbożnie mianują) zaczęto drzewem budować y zbudowano cerkiew, Zeyścia Św. Ducha nazwaną.

Rok Pański 1598.

Następuie w tym roku św. pamięci Kroļa Pana odiazd do dziedzicznego państwa swego, pod który spostrzegłszy, że się za takimi postępkami uniatow na zło w Rzeczyp. zanosi, a zabiegając, aby (czego Boże nie day) do iakich rozruchow y tumultow nie przyszło, roskazuie wydać uniersały z cancellariey swoiey ab utrinque pokoy warując, do szczęśliwego zwrocenia się swego, de data w Warszawie, kwietnia 13 dnia. Lecz y na to oni nie dbali.

Rok Pański 1601.

A w nim zaraz protetestatia zachodzi na urzędzie grodzkim Wileńskim od Bractwa naszego o otrzymanie mimo rozpis zaocznie decretu assessorskiego na skasowanie praw y przywileiow naszych Brackich.

[(15 ж.) Tegoż roku, novembris 4 die, list pisze koło wszytkie Trybunalskie zgodnie do Iego M. Pana Kanclerza, aby się z wy-

daniem decretu tego, prawom, przywileiom y wolnościam szlacheckim praeiudicium czyniącego, zatrzymał.

Rok Pański 1604.

Ten rok to w sobie zamyka: skoro się za błogosławieństwem Bożym Bractwo nasze zaczęło natychmiast porządki approbowane do skutku przywodząc, według przywileiu od nas pokazanego, obierano z stanu szlacheckiego dwie osoby na starostwo, a czterech z panow mieszczan, aby w niebytności Ich M. w Wilnie obecnie residuiąc dozorcami byli, y klucze u siebie mieli od spraw wszystkich, apparatów y skarbow naszych Brackich cerkiewnych, z których iednego, a snąc przednieyszego dozorcę uwiodła pokusa folwarkiem iednym pod Lidą, nazwanym Lubartowo: nie nie trwając o wstyd od ludzi, nie nie dbając na sławetne urodzenie swoje, rzekszy o nim (salvo honore) prawdę, potajemnie zabrał wszystkie oryginały przywileiow nam należących. O co zaraz, zaraz też zanesione były protestacie. Iedna na Trybunale w tymże roku maj 28 die. Druga na ratuszu u sądu gaynego iunii 18 die. Gdzie zaraz y na piśmie podano, ktore prawa y przywileia oryginałami nam poginęli. Trzecia drugi raz na Trybunale maii 28 czyniona z przypominaniem iuż inszego skarbu Brackiego, na ten czas zabranego.

Te wszystkie prawa y przywileie potajemnie zabrane, lubo to wszyscy twierdzili y pro carto wiedzieliśmy, że są u iednych ludzi, ale że z nimi nie odzywali się, przystęp do nich prawny był przytrudniejszy; lecz skoro na sądzie Iego Kr. M. Assessorskim w roku 1630 X. Pachomiusz Orański y nieiakiś Ian Korzenkowski, krawiec Wileński, z onemi się pokazali, natychmiast na zamku Warszawskim Iego M. P. Ławrenty Drewiński, czesznik ziemie Wołyńskiej, imieniem swym, iako starosta tegoroczny Bractwa naszego, y Iego M. P. Iana Ogińskiego, dzierżawcy Kormiałowskiego, iako collegi swego, także starosty tegorocznego w Bractwie naszym, solennem protestationem zaniósł, forum wolne sobie tak o prawa y przywileia, iako y o insze skarby nasze Brackie cerkiewne, y następcom swoim, gdzie prawo drogę ukaże, zostawiwszy.

Rok Pański 1605.

Tak gdy się zniewierzył ieden z panow dozorcow, nie owszeki już od tego czasu poczęto wszystko dowierzać drugim, raczey z stanu szlacheckiego dwóch obebrawszy, onym w zawiadywanie przy duchownych wszystko poruczono.

A gdy w tym roku seym następował, wiele Ich M. PP. Sena-
|(15 ж. об.)torow y Ich M. PP. obywatelow Wiel. X. L. podpisało się, pieczęci swe przyłożyli do instructij na seym, primario prosząc o to przez PP. posły swe, od siebie z Bractwā posłane, aby znowu Metropolitę y Władyków mieć mogli pod posłuszeństwem Patryarszym, a instructia ta de data w Wilnie. Gdy zaś wyniesione były mandatem za dworem po Ich M. PP. starostow z stanu szlacheckiego, o takie praeiudicium nie omieszkaliśmy iednę protestatią w Minsku octobris 4 die zanieść, a dwie podać do urzędu grodzkiego Krakowskiego.

Stało się też y to tego roku, że dwiema decretami sądu głównego Trybunalskiego, iednym 20 iunii, a drugim augusti 12 die, odstrychniono nieboszczyka Pocieia od władzy, którą zamyślał y kusił się nad nami, a Bractwo nasze, pod posłuszeństwem Patryarszym statecznie trwające, przy prawach y przywileiach onemu należących nienaruszenie zachowano.

Rok Pański 1607.

Otrzymaliśmy tego roku za pomocą Bożą, za włożeniem się w to wszystkich stanow scymowych, nie tylko constitutią, ale y przywiley, de data na seymie walnym iunii 18 die, w constitutiei, że przy obietnicy rozdawania beneficij cerkiewnych nie odstępny od nas, ale naszym ludziom merè religiei Graeckiej; Bractwo też nasze przy przywileiach zachowano, a między inszemi processami prawnymi, decret assessorski w roku 1601, o którym przypomnieliśmy, był skasowany. Dzięki y za to Panu Bogu oddaliśmy y teraz oddaemy.

Z przywileiu cieszyliśmy się po te wszystkie czasy względem tylko, że nas mianowano ludźmi wiary starożytney chrześcijańskiej,

Katholickiey, Graeckiey, Orientalney, pasterzow nam podawać miano: day to Iezu naysłodszy, — abyśmy tą rzecz z dawna pożądaną y skutkiem wrychle mieć u siebie mogli.

R o k P a ń s k i 1608.

Owo tu w tym roku będzie nowe Bractwo, spostrzegszy abo-
wiem to pp. nniaci, że między inszemi Bractwo nasze cerkiewne
Wileńskie uprzywileiowane, constitutią przeszłego roku na seymie
walnym zostało approbowane, rzucili się, a nie mając na to żadnego
pozwolenia od ś. pamięci Krola Pana, do zakładania Bractwa swo-
iego nowego, y poczęli klecić to przeciwko naszemu dawnemu uprzy-
wileiowanemu swoje nowe. O czym dowiedziawszy się, zaraz obciąż-
liwie protestowaliśmy się na rokach ziemskich Wileńskich, ianuarii
26 dnia, na nieboszczyka X. Pocieia, iak o to, że Iego M. do Wilna
przyiachawszy, następo|(16 π.)wał na wszystkie prawa y wolności
nasze, tak y o to, że Bractwo iakieś nowe przeciwko wszystkim pra-
wom, świebodom y wolnościam naszym, przy cerkwi Ś. Troycy wa-
żył się założyć.

R o k P a ń s k i 1609.

Iaka constitutia o relligiey Graeckiey na tym scymie stanęła
między drukowanemi znayduie się. Wprawdzieć, drukując typograph,
wydrukował na końcu: „przed Trybunałem compositi iudicii,” ale pro-
testatie od różnych person, na różnych zaraz sądach zanesione, vi-
tium w tym, albo pomyłkę typographowi przypisuią, że inaczey na-
mowiono było na gorze, a inaczey on wydrukował. A naypierwief
nieboszczyk X. Pociey, oblicznie stanąwszy in curia Regia Varsa-
viensi feria quinta ante Dominicam quinquagesimae proximae, pro-
testuie się imieniem swym y imieniem wszystkiego duchowieństwa
uniatskiego przeciw artykułowi w constitutiey o relligiey Graeckiey
napisanemu, że ieśliby się ktorey stronie praeiudicium iakie działo,
tedy tego ukazano dochodzić przed Trybunałem zupełnym.
A że przed całym Trybunałem dochodzić krzydy każdemu
z duchownych ukrzywdzonemu nakazano; tedy y powtore solleniter
się oto protestował.

Z typographiey zaś Warszawskiej drukowane constitucie tego-
roczne, gdy się rozniosły już po wojewodztwach y powiatach, a
miedzy inszemi doszły też rąk ś. y godney pamięci Bohdana Ogiń-
skiego, podkomorzego Trockiego, posła na ten seym z tegoż woie-
wodztwa, y godney pamięci Eiedora Obuchowicza, sędziego ziem-
skiego Mozyrskiego. Ci postrzegszy to, że inaczey przy conclusiey
seymu namowiono y owe słowa—przed Trybunałem zupeł-
nym—zgodnie do constitutiey o relligiey Graeckiey wpisano, zaraz
protestacie swoje zanoszą o słowko to compositi iudicii. Jeden
z nich na urzędzie grodzkim Lwowskim, a drugi na urzędzie
grodzkim Liwskim.

Tegoż roku za wytoczeniem się sprawy przed sąd główny Try-
bunalski z nieboszczykiem X. Pociem y teraznieyszym X. Rut-
skim o odjęcie gwałtowne cerkwi y monastera św. Troyce y inszych
wszystkich cerkwiey Wileńskich: otrzymaliśmy kilka dekretow, w
ktorych wszystkie prawa y przywileia nam służyć y należeć uznaw-
szy, cerkiew św. Troycy, monaster y wszystkie cerkwie, ktore są
w Wilnie, nie będącym w unii przysądzono: mandaty zadworne y
assessorski dekret w tym roku na ubliżenie praw y przywileiow na-
szych udziałany, skasowano. A kto nie dopuścił stać się tak wszyt-
kiemu według tych dekretow xięgi tegoroczne Trybunalskie zawie-
raią go w sobie:

[(16 л. об.) Rok Pański 1611.]

Seym walny w tym roku gdy złożony był, nie zaniechaliśmy z
posrzodku siebie wyprawić z instructią, przy pieczęciach sześciudzie-
siąt y ośmiu podpisow rękami zacney y rodowitey szlachty, zleciw-
szy onym starać się pilnie przy uspokoiniu gruntownym relligiey
naszey, aby constitutią ieszcze decret ten Assessorski, 11 anni wy-
niesiony, był annihilowany.

Rok Pański 1613.

Na seymie tego roku walnym także zgodnie w Kole Poselskim
namowiona była constitucia, uspakaiąca gruntownie relligią naszą,
a processa wszystkie y dekreta zadworne kasuiąca y znosząca. Lecz

przy conclusiey seymu, że prze nawalność spraw y krotkość czasu do tego przysć nie mogło, do drugiego seymu odłożono. Świadkiem tego progres na urzędzie grodskim Liwskim Iego M. P. Iana Ogińskiego, na tey seym posła z powiatu Kowieńskiego, de data feria quinta post Dominicam quadragesimalem, Ramis Palmarum proxima, eiusdem anni.

Rok Pański 1614.

Gdy się ogłosił Metropolitą X. Rutski y tego roku w Wilnie na Metropolią naiezdzał, bardzo wiele protestatij przeciwko nie-słusznemu naiazdowi Iego M., tak w Koronie iako y w Litwie, do xiąg ziemskich y grodskich w roznych wojewodstwach y powiatach pozanoszywano.

Rok Pański 1618.

Tu bo to dosyć łagodna constitutia tegorocznego seymu o relligiey Graeckiey stanęła, a iednak w unii będący protestowali się na owe słowa: Zachowuiemy w pokoju y w wolnym zwykłym nabożeństwie, do ktorego nie mają być przymuszani, a ni prawem pociągani.

Znając to do siebie bardzo dobrze, że ani kazaniem, ani spowiedzią do siebie nikogo nie pomkną, tedy roznych sposobow y for-
telow, wrzkomo to postępkem prawnym idąc, zażywają: a za tym wielu do złych terminow przywodzą.

A że na tymże seymie processa prawne dla uspokojenia do przyszłego seymu suspendowane były: attestatią na to mamy Wielmożnego Iego M. P. Krzysztopha Wie siełowskiego, etc. etc., marszałka na ten czas Koła Poselskiego, de data w Warszawie 27 martii, eiusdem anni, z podpisem y pieczęcią Iego M.

||(17. п.) Rok Pański 1619.

Na tegorocznym seymie po staremu acclamatij y hałasow bardzo siła była o uspokojenie starożytney relligiey Graeckiey, a że na nim nie przyszło do constitutiey, gruntownie nas uspakaiającey, zaszyły o to protestatii od Ich M. PP. posłów, ktorym za nayprzed-

nieyszy artykuł o uspokoiniu religiey Graeckiey starać się podano. Roskażcie tylko szukać w xiegach zamkowych Capitencatus Branscensis. Tam o tym dostatecznie wypisano.

Rok Pański 1620.

Miedzy inszemi constitutiemi niemal nakrotsza iest ta, ale my z niey contentissimi: bo reassumowano ^{obrotu, rozstr. 1791} constitutią 1607. Za którą ^{kanonizacja 1611-12} otworzyło się nam było pole domawiać się, że Metropolity y Władkow według tey constitutiey nie mamy: iakoż y zaraz prosiliśmy o to, aby pod ^{nabożeństwo nasze} posłuszeństwem Patryarchi Konstantinopolskiego świętey y nieśmiertelney pamięci oycu Iowowi Boreckiemu z łaski Bożey pierwszemu (po odstępstwie zuniowanych) prawosławnemu Metropolitowi Kiiowskiemu, Galickiemu y wszytkiey Rossii, y innym Episkopem beneficia, legitime im należące, oddane były. Ale do tego nie przyszło: w przyczynie pp. uniacy, ktorzy nie tylko beneficia cerkiewne niesłusznie zabierają, ale y na prawa y wolności szlacheckie następują; bo wielu electom nabożeństwa naszego na dostoięństwa y urzędy od braci zgodnie et nemine contradicente obranym, aby im conferowane nie były, powiadając, że non est in unione, nie iest uniat: wielką przeszkodę czynią y czynić nie przestają. My y z tego contenci byli, że Bractwo nasze uprzywileiowane in suo robore zostało; a miedzy innemi dekretami y processami prawnymi, względem nas, wszytkie decreta ^{przebieg} zadworne y processy prawne tą constitutią seymową ^{zamykano} pokasowano.

Rok Pański 1621.

Po wielkich persecutiach, ktore się działy tego roku w stołecznym mieście Wileńskim: iak iednych w Chrystusie braci naszej, mieszczan niwczym niewinnych, do ciemnice podratuszney sadzano, drugich na ratuszu więziono y z magistratu Wileńskiego godnych ludzi, pod praetextem ^{Oct. 07 1621} suspensu, y po dziś dzień rugowano, o co pełne są xięgi ziemskie y grodskie protestatij, niemal łzawi krwawemi napelnionych: z przypomnieniem y z roznych cechów do bractwa naszego (w ktorym za iedno są ubodzy z bogatemi) wpisanych, bo y tam wtaż się praciudicia na ten czas działy: Otrzymaliśmy

dwa dekrety sądu głównego Trybunalskiego, a w nich post nebulam Phoebus tak się okazał, że nie unitom terazniejszym, ale nam ludziom religiey starożytney Graeckiey wszystkie prawa y przywilecia należące być uznano.

||(17 л. об.) Rok Pański 1623.

Constitutia y tego roku o religiey Graeckiey zaszła, pokoy ab utrinque wartująca, a processa prawne y suspensa od magistratu znosząca. Ale z oboygą nie się nie stało, za powodem y instantią gorącą niepokoju chciwych niektórych z pp. unitow.

Rok Pański 1624.

W tym roku między inszemi exorbitantiami uspokojenie religiey Graeckiey za nieposlednieyszą exorbitantią przyjęto y w recessie seymowym między inszemi inclusive położono.

Rok Pański 1625.

Toż się działo na seymie tego roku, co y przeszłego. Gdy bowiem absente ś. pamięci Serenissimo Ich M. PP. Senatorowie simul et semel z Ich M. PP. posłami exorbitantie, z Koła rycerskiego podane, uważali, między innemi religia Graecka nie uspokojona od wszystkich Ich M. za exorbitantią uznana y przyjęta także była, z doniesieniem proźby do Ich M. P. posłów religiey Graeckiey, aby uleczenie oney gruntowne do przyszłego seymu odłożyli, co Ich M. na żądanie Ich M. y uczynili.

Rok Pański 1627.

Gdy przyszło do seymu w roku 1627 złożonego, nie uspokojono y naymniej gruntownie religiey Graeckiey, iednakże constitutia z upewnieniem uspokojenia na drugim seymie stanęła.

Rok Pański 1628.

W tym roku podstępnie z nami idąc Meletius Smotrycki, podobnym się być antecessorowi swemu (ktory inszego co usty mowił, a inszego co na sercu miał) obiawił. Lubo to publice w cerkwi ś.

cudotworney Pieczarskiej na fest Zaśnienia Przenaświętszey Panny, żadnego na się gwałtu nie mając, ale sam dobrowolnie napisawszy revocatią, według niey, w poszrod cerkwie na liturgiey ś. (przy bardzo wielkim zgromadzeniu duchowieństwa inszego y przybytności, tak z Korony, iako y z Litwy wielu godnych y znamienitych ludzi) zaraz po przeczytaniu Ewangelii A p o l o g i ą swą szarpał, palił, a iednak zwrociwszy się spokojnie do monastera Dermańskiego, wrocil się znowu nieborak in vomitus suos, a to dla intraty biednych kilku tysięcy złotych.

Bractwu też naszemu w zabraniu nienależnym y zatrzymaniu nieprawnym od złota, srebra, pereł y drogich kamieni, apparatow ¶(18 π.) cerkiewnych, y tym podobnych ozdób: niemniej y bardzo wiele xiąg z biblioteki naszej Brackiey, Theologow tak Wschodnich iako z Zachodnich, tudziesz y roznych historykow, przy inszych wszytkich rzeczach, z monastera naszego za usiłowną iego proźbą onemu przesłanych, na kilkanaście tysięcy złotych zaszkodził. O co wszytko zaszły iuż y processa niektore prawne, y czasu swego z nim samym y z kim prawo drogę ukaże prawem czynić pewnie nie omieszkamy.

R o k P a ń s k i 1629.

Na tym seymie o religiey Graeckiey constitutiey nie było, ale między innemi exorbitantiami y o relligiey Graeckiey exorbitantia policzona, y na łono iuż Rzeczypospolitey przyięta. Do tego nie poiednokroć proponowana y w responsach od ś. pamięci lego Kr. M., Pana naszego Młściwego, nie opuszczona, recessem tegorocznym seymowym do przyszłego seymu sześcioniedzielnego dla uspokojenia gruntownego została odłożona.

R o k P a ń s k i 1631.

Z sześcioniedzielnego ostatniego tego seymu za szczęśliwego panowania ś. pamięci Nayiaśnieyszego Zygmunta III w constitutiey o relligiey Graeckiey wtaż reassumowano przeszłe constitutie: a interim pokoy ab utrinque, tak duchownym iako y świeckim ludziom,

tak w Koronie iako y w Wielkim X. Litewskim warowawszy, na przyszły seym wolny sześcioniedzielny uspokojenie odłożono było.

A co się tycze processow prawnych, tak o murowanie cerkwi w Wilnie, iako też o prawa, przywileia, Bractwu naszemu nadane, tudzież o suspensę z magistratu Wileńskiego iednego tylko iuż.p. Iwana Szycika, raycy Wileńskiego, bo drudzy skoro się X. Rutskiemu pokłonili y unią przyieli, na tych miast ich do magistratu przyięto,—acz y z niego iuż ta suspensa roku 1623 constitucią iest zniesiona. Tedy te wszystkie pomienione processa, w którym kolwiek sądzie zaszłe, y na którym kolwiek stopniu prawnym zawisłe, przytym wszelką securitatem w odprawowaniu wolnego nabożeństwa et exercicio religionis Bractwu naszemu Wileńskiemu obwarowawszy, y aby się praeiudicia iakie onemu nie działały, autoritate sua Regia y wszystkich stanow seymowych zabroniwszy, za włożeniem się w to na tym seymie Ich M. PP. Senatorow, y na instantie po kilkakrotne zgodne z Koła poselskiego y gruntowne uspokojenie relligiey Graeckiey specifice do przyszłego sześcioniedzielnego seymu odłożono, na co iest attestatia Iego M. P. marszałka koła poselskiego.

R o k P a ń s k i 1632.

[(18 π. 06.) Iuż tu w pisaniu dalszych rocznych dzieiow Ruskich supersedować nam przychodzi, ponieważ według powieści philosophow de futuris contringentibus non datur scientia. Więcey też wyliczać o relligiey wszystkich urazow y angarij naszych przeszłorocznych nie zdało się za słusznie. Sama bowiem terazniejszego czasu ścisłość drogę nam do tego ukazała, a gdyby przyszło wszystkie podrobno na plac wywodzić musielibyśmy decisivè et conclusivè rzecz rzeczone niegdyś owe słowa: co wszystko gdyby się podrobno spisało, et caet. et caet., nie mogłby y sam czas ogarnąć tego.

Do tego naydostateczniey citować wszystkie prawa, przywileia, świebody, wolności narodowi Ruskiemu z wiekow nadane, et hanc nostram Sinopsin otitułować wszystkich ich dostatecznym spisaniem, było by y to summum inconveniens: podeymować się generalia specialibus defendere. Bogaci abowiem y nadder bogaci obywatele Ko-

ronni y W. X. L. religiey starożytney Graeckiey w takie prawa, ktoremi się y po dziś dzień zdobią, szczytą. Nam dosyć było z temi się odezwać, ktore są ad manum w ubogim y strapionym Bractwie naszym, a niektore z nich w cudotwornym monasterze Pieszar skim. Nakoniec w tych naszych a barzo krotkich rocznych dzieiach Ruskich przywodzić na świadectwo autorow nieznaionych, historykow niepewnych, iako-to z Krewa, albo skąd inąd, owszeki się nam nie podobało, gdyż nie każdy uwierzy, co od takowych zapisano bywa. Dwuch tylko upodobaliśmy sobie, a ieszcze inszey confessiey: iednego biskupa War., a drugiego kanonika K. Aby w uściech dwoch, albo trzech świadkow stanęło każde słowo.

Daley coby czynić? Winni zostaiemy o to ieno, iż naywyższego Pana y Monarchę S. y żywot dającego Ducha w ustawicznych codziennych y conocnych modłach naszych prosić, iakośmy inż. zaczęli y publice y privatim prosić y prosimy, aby on z nieprzebraney skarbnicy swey Pańskiej hoynie y szczodrobliwie darow swych św., ieśli kiedy, iak w te czasy interregni, Przeoświeconemu Senatowi oboiego stanu w tym przeznaczym państwie, y Przezacnemu Kołu rycerskiemu oboiego narodu, na convocatią tą generalną Warszawską zgromadzonym, użyzyć raczył. A primario Przewiel. Twoiey w Chrystusie, Przenaywielebnieyszy Oycze, a nam wielce Młściwy Panie, a Panie Młściwy, Xięże Arcybiskupie Gnieźnienski, iako Primasowi y godnemu administratorowi pod to osierocenie nasze wszystkiego tego przezacnego państwa, iżbyś y sam authoritate tua summa w to się włożyć raczył ex innata clementia et benignitate tua: y Pana nam takiego, władzą sobie od Pana Boga daną, iak drugi Samuel oleo sancto consecrował na szczęśliwe y |(19 π.) długoletne, z postrachem wszystkich nieprzyjaciół postronnych, panowanie nad nami, nad którym by Duch się Pański, iako niegdyś nad Dawidem, nosił. Y tego nam ogłosił, któryby będąc mężem po sercu Bożym, zgodnemi głosy od wszystkich za Krola y Pana obrany, powinnością antecessorow swoich, św. pamięci Krolow Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich obowiązany, na szczęśliwey koronacyiey swojej poprzysięgaiąc wszystkim prawa y wolności od przodkow swoich nadane, y te prawa y przywileie narodowi Ruskiemu, iako

z wiekow cale wiernym poddanym Panom swym, poprzysiągł y nieporuszenie przy nich nas zachować zezwolił.

Wielmożnościom zaś waszym, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie Senatorowie oboiego stanu, tenże w dary swe nieprzebrany Krol Pan y Monarcha niebieski, aby z teyże skarbnice swey dodawał na tak ważnych consultatiach Ducha umiejętności, Ducha mądrey rady, Ducha łaskowości: łzami się niemal zalewając o to prosimy. Iakoby Wielmożność W., stopami idąc św. pamięci antecessorow swoich: wszelako się w to włożyć skłonili, aby religia nasza starożytna, wszytką Rzeczpospolitą zachodząca, y między innemi exorbitantiami nie poślednieysza, skłaniając się w tym y do woli św. pamięci Nayiaśnieyszego Zygmunta trzeciego, w constituciach oświadczoney, y dosyć czyniąc obietnicam po kilkakrotnym seymonwym, na tym głównym zieżdzie Wiel. Waszych, gdy iuż do seymu sześcioniedzielnego nie przyszło, cale y gruntownie uspokojona była, a wszystkie nasze oprpressie y dolegliwości, tandem, tandem, iuż koniec swoy wzięły.

W waszym też przezacnym Kole Rycerskim, na was Iaśnie Oświeceni Wielmożni, a nam Młściwi PP. Posłowie oboyga narodu, z pomienionej Boskiej skarbnice, iżby także dary hoyne wylane były, o to skruszonym sercem Pana y Dawce ich prosiliśmy y prosić będziemy. Izbyście pilnym obmyszlewaniem swym, a gorącą instantią do Ich M. PP. Senatorow, braci swey starszey, pożądany pokoy y długo oczekiwany braci swey doma pozostałej (od ktorey we wszytkich niemal wojewodstwach y powiatach starać się serio o gruntowne uspokojenie religiey, Graeckiey y o doskonałe uleczenie wszytkich urazow y oppressij za nayprzednieyszy artykuł w instructii Wiel. Waszym podano), iak niegdyś gołębicą roczkę oliwną do Noego na znak, że iuż ustały wszytkie kłotnie y turbacie, iuż się więcey oppressie y angarie o wiare, ktora iest darem Bożym, dziać nie będą,—szczęśliwi zdrowi przynieśli. A każdy z nas doznawszy niewymownego takiego miłosierdzia Boskiego, nam pokazanego, doznawszy w skutku tak wielkiej miłościwey łaski od Przeoświeconego Senatu, y od Przezacnego Koła Rycerskiego nad nami bracią swą, aż po te czasy w utrapieniu wielkim znaydującą się, przy od-

daniu uniżonych dzięki Bogu w Trocy Jedynemu, przy ustawicznym dziękowaniu Wiel. Waszym, wesoło owy hymn z staruszką Sy-
[(19 л. об.)]meonem zaśpiewa: Teraz Panie odpuszczasz
sługę twego w pokoiu, według słowa twego. Gdyż
oczy moje oglądały zbawienie twoje, któreś zgotow-
wał przed oblicznością wszystkich ludzi. Światłość
na objawienie poganów y chwałę ludu twego Izra-
elskiego.

Supplementum Synopsis,—

сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ ко времени избирательнаго сейма по смерти короля Сигизмунда III.

1632 года.

(загл. л.) Supplementum Synopsis, albo zupełniejszy objaśnienie krótkiego spisanja praw, przywilejow, swiebod y wolności, od nayjaśnieyszych św. pamięci Królów Ich Mości Polskich y wielkich Xiążąt Wiel. X. Lith. y Ruskiego etc. etc., narodowi Ruskiemu przeznaczemu w cerkwi ś. Wschodniej pod posłuszeństwem św. Ojca Patriarchi Konstantynopolskiego nieodstępnie od okrzszczenia się swojego znaydującemu, nadanych y poprzysiężonych, tudzież manifestatio prawdziwa progressu sprawy, na przeszłej generalnej pod Interregnum convocatjej Warszawskiej, ludzi starożytnej religiej Graeckiej, z niektórymi PP. unitami przed wspomnianemi personami mianego, z revelacją nieomylną inszych ieszcze niektórych processow strony zuniowanej, nie każdemu po te czasy wiadomych, przez tychże obywatelów Koronnych y Wiel. X. Lit. braci w Chrystusie duchownych y świejskich Bractwa Wileńskiego uprzywilejowanego religiej starożytniej Graeckiej.

Nowo teraz na świat wszystkim ku wiadomości z drukarni tegoż Bractwa podana.

(об. загл. л.) *Imiona person, tak z Senatu, iako y z Koła Poselskiego, do Najjaśnieyszego Pana a Pana Władysława Zygmunta Króla Jego Mości Szwedzkiego, Królewicza Polskiego, obranego Cara Moskiewskiego, etc. etc. etc., Pana naszego Miłościwego, iako najwyższego medyatora między rozroznionemi w religiej Graeckiej, ku przysłuchaniu się tej sprawy na przeszłej convocatjej deputowanych.*

Z Senatu: Przeoświecceni Iaśnie Wielmożni, Wielmożni a nam wielce miłościwi Panowie: *Jacobus Ządzik*, episcopus Culmensis Regni Cancellarius; *Leo Sapieha*, woiewoda Wileński, hetman wielki W. X. L., Brzeski, Mogilewski etc. administrator; *Stanisław Koniecpolski*,

wojewoda Sedomirski, hetman wielki Koronny, Buzski, Barski, Kowelski starosta; *Raphał Leszczyński*, na Leśnie, wojewoda Bełzki; *Stephan Pac*, podskarbi ziemski y pisarz W. X. L.

Z Koła Poselskiego: Iaśnie Oświeceni Wielmożni a nam wielce M. Panowie: *Krzysztoph Radziwiłł*, xiążę na Birzach y Dubinkach, hetman polny W. X. L., marszałek Koła Poselskiego; *Jerzy Ossoliński*, z Tęczyna, podskarki nadworny Koronny, starosta Pilźnieński, poseł wojewodztwa Sedomirskiego; *Jakob Sobieski*, krayczy Koronny, starosta Krasnostawski, poseł wojewodztwa Ruskiego; *Alexander Trzebiński*, podkomorzy Lwowski, poseł ziemi Halickiej; *Adam Eychowski*, sędzia y poseł ziemi Halickiej; *Krzysztoph Białozor*, marszałek y poseł powiatu Upitskiego.

~~~~~
 ||(2 л. ненум.) Przeoświeconemu, Iaśnie Wielmoż-
 możnemu, Wielmożnemu, przezacney korony Polskiej
 y W. X. L. oboiego stanu duchownego y świeckiego,
 Senatowi, tak też Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym a
 nam wielce miłościwym PP. Ich MM. PP. M. obywatelom
 y posłom z wojewodztw y powiatow Koronnych
 y W. X. L., na świątobliwy akt electiey przyszłego da
 Bog Krola y Pana pod Warszawą w tym roku 1632,
 września 27 dnia, przybyłym y zgromadzonym,—Sup-
 plementum Synopsis z manifestatią prawdziwą y re-
 velatią nieomylną, pomienione Bractwo Wileńskie
 uprzywileiowane pokornie ofiaruie y oddaie.

Do doskonałego uleczenia urazow, uwolnienia od cięż-
 kiej oppressiey, naprawienia tego, w czym się aż nadder
 iuż było exorbitowało, niegdyś narodowi od Boga wybranemu
 y umiłowanemu: coby za primitie były? z iakiej occasiey y z
 iakiego fundamentu poszły? y kto temu causa principalis?
 Słuchanie y czytanie historiey w xiegach Hester w roz-
 dziale 6 opisaney, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, Wiel-
 możni a nam wielce miłościwi Panowie, każdego snadnie
 uwiadamia: *Nic nie spał tę całą noc Krol, y kazał sobie*

przynieść historie y kroniki pierwszych czasow, ktore przed nim czytano. Z ktorego to czytania wstręt się stał rzeczom już napiętym, y opak koła poszły: bo owdzie już conclusum było, funditus delere illam nationem, aby y pamiątka ich w potomne czasy niepozostała. Już unwersały ad malè narrata z cancellariey Asswerusowey wydane rozesła||(**об. 2 л. неным.**)no wszędzie, penitus extirpatią y eradicią im grożące; zaczym nulla u nich spes owszeki ex tanto malo evasionis była, et omnium ferme salus ledwo tak tenui pendeбат filo. Ale providentia Divina, praeter spem wszytkich, inszego coś sprawiła. Podała bowiem to do serca Krolowi, odiąwszy mu sen, aby się noc iedną zabawił na medytaciach y dedicował noc tę na przysłuchanie się, co się działo w Państwie iego przed tym: kto w iakich terminach był; kto z iakich świebod y wolności się cieszył; kto z poddanych iego iest bene meritus miłey swoiey oyczyźnie; kto się za całość zdrowia Rzeczypospolitey na każdym mieyscu y placu piersiami swe mi, iak niedobytym szancem y wałem zastawiał; kto też odmiennym szczęściem omamiony na dworze płużył et quod lubet to czynił. O wszytkim tym pilno wysłuchał Krol w historiach y kronikach, et dexterè informatus zostawszy, do inszych się conceptow tamże wyrażonych udał, odmieniwszy abowiem edict, przywrocił każdego do iego wolności, a takowa odmiana nie może się inaczey otitułować: „*nisi haec est mutatio dextrae Excelsi:*“ „*Ta iest odmiana prawicy Naywyższego.*“ Taż wszechmocna prawica Naywyższego, o ktorey napisano w Psalmach Dawidowych: (Psalm 120). „*Otoc nie będzie drzemał ani spał, który strzeże Izraela.*“ I dla tego: „*Głos wesołości y zbawienia w przybytkach sprawiedliwych, bo prawica Pańska czyni moc, prawica Pańska wywyższa.*“ (Psalm 117). I w te czasy nieszczęsne, a gorzkiego opłakiwania, względem utrapie-

nia Rusi starożytney, godne, w ktore według powieści Piotra św. (1. Petr. 2.) rodzaju Boskiemu wybranemu, kapłaństwu krolewskiemu, narodowi św., ludowi krwią Chrystusa Pana przenaślającą nabytemu, iako żywemu kamieniu (na instructiey iegoż duszezbawienney polegając), buduiącemu się na kamieniu żywym, od ludzi wzgardzonym, ale od Boga wybranym y uczczonym, w podobnych terminach, dla szczególnego nieoddawania pokłonu odstępnemu pasterzowi, znaydować się przez lat kilkadziesiąt przychodziło,—sprawiła to, że podała do serca Naiśnieyszego Krola ((3 л. нем.) Iego M. Szwedzkiego, a Krolewicza Polskiego, Pana naszego M., Przeoświeconego Senatu y Przezacnego Koła Rycerskiego, iż sam Krol Iego Mość, użaliwszy się nad nami, z wrodzoney dobroci swey pańskiej, propter bonum pacis, nie nie respectuiąc na insze wielkie, a wielce ważne, pod ten zwłaszcza czas, zabawy swoje, pracę się tey podjąć raczył; y iuż nie iedną noc, ale kilka dni na przesłuchanie z obu stron, tak praw, ktorey stronie służy, iako y urazow, ktora od ktorey więcej ponosi, dedicowawszy, na mediatorstwo się między rozroznionemi w relligiey Graeckiey wdał. Ich M. też laśnie Wielmożni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. Senatorowie, y Ich M. PP. Posłowie Koła Rycerskiego, lubo to dosyć mieli z sobą co ad agendum, a ile pod takowy czas osierocenia tego państwa, atoli y ci za zrządzeniem Boskim w tym idąc, nie denegowali fatig y prac swoich, in consultatione de alio bono publico długi czas sprawiwszy, y o tym na mieyscu naznaczonym czasie pewnego consilium w teyże materii inire. A wprzod złożyli termin obiema stronom stanowienia praw, przywileiow y inszych swiebod y wolności nadanych, y dowodzenia w czym komu się praejudicium od kogo działo y dzieie; a to wszystko in eum finem czyniono, aby tandem tandem, według mno-

gich obietnic seymowych, dosyć się stać mogło affectationem słusznym starożytnego narodu Ruskiego.

Do czego niemnieyszym też powodem były y artykuły naprzednieysze Ich M. Panom posłom z seymikow w instructiach podane, ażby wprzod gruntownie y doskonale religia Graecka uspokojona była. Słuszenie tedy pierwszego dnia sessiey Ich MM. na tey sprawie, ieden z naszych prawosławnych, przed zaczęciem produkowania oney, owe słowa z Dawidem prorokiem zawołał: „*Haec est dies quam fecit Dominus exultemus et laetemur in ea.*“ A nie (об. 3 л. нenyum.) tylko „*in ea,*“ ale „*in subsequentibus*“ toż czynić przystało. Dobrze bowiem inculcowano, od tego dnia zaczawszy, in memoriam Naiasnieyszemu Krolowi Iego M. y obok Iego Krolewskiey M. praesentibus DD. Deputatis, tam ex Senatorio, quam Aequestri ordine, quis status causae między Rusią starą a nową, quae pars laesa, ktora strona praejudicium tak ciężkie w sumnieniu swym ponosi y zarowno z drugimi w iednych deszczkach zawartych praw, przywileiow y swiebod nie zażywa, ale raczey w wielkim prześladowaniu ustawicznie aż nadder stęka. Ale że in conclavi, in tam paucio numero, przy Naiasnieyszym z obojga stanow to się działo, aequum et justum visum est nobis y drudzy za słuszną osądzili, nim, da Bog, in facie totius Reipublicae, czasu przyszley electiey toż proponowano, co się w *Synopsim* y tu pomieniło, originalami swemi probowano będzie (a ieszcze, da Bog, z nierowno więtszym Supplementem, bo nie z iednego iuż Bractwa naszego Wileńskiego y monastera Cudotwornego Pieczerskiego, prawa y przywileia in lucem się na ten czas okażą, ale wszytkiey Korony y W. X. Lit.), wprzod przez druk światu ogłosić, zupełniejszą testificatią: iżby iak nieiaki rozdzielony na paragraphy Veridicus starożytney Rusi rąk każdego doszedłszy, Supplementum to, nie w discursach

iakich, ale w munimentach y dowodach zasadzone być verificował: approbował to, że manifestatia progressu w tey sprawie zaiste prawdziwa, dowiodł y tego że y revelatio processow adversae partis nie każdemu była wiadoma, utwierdził na koniec lub niewiadomych, lub sinistrè interpretuiących, iż wszystkie prawa, wszystkie swiebody, wszystkie przywileia nie tym, co za naszych wiekow do uniey poszli, ale nam ludziom merè relligiey starożytnego nabożeństwa w cerkwi św. Wschodniey, pod posłuszeństwem ś. oycy Patriarchi Konstantinopolskiego nieodstępnie znaydującym się, służą y należą; y że my to właśnie (4 л. неным.) a nie kto inszy z zachowania ich in suo esse, a przywrocenia nam tego, co od nienależnych nienależnie zabrano, iako legitimi possesores, gdy in pristinum statum, da Bog, Hierarchia cerkiewna przyidzie, cieszyć się będziemy powinni. Ażebyśmy confusiey iakiey niezdali się czynić w tym naszym Supplemencie, eundem ordinem, tenże trib, quàm succinctissimè et honestissimè przedsięwzięliśmy zachować, którym się na tamtym miejscu publicznym postępowało. To tylko w Supplemencie będzie nad tamten progress dołożono, że na respons x. Korsaka, nomine pp. unitow sprawy tey broniącego, nie dosyć czyniący documentom naszym, ktore tu przypominemy, solutio krotka będzie: a iuż nie słowy, iako od niego na on czas, y ukazowaniem iakichś przywileiow, listow y historikow gdzieś indziey, ale rzeczą samą dowodnie et probaliter. A do tego quod succus rei est, prawa ob nich zamilczane, ktoremi by się oni powinni byli, iako swemi, a nie naszemi (co im iako widzimy in usum iuż poszło) szczycić y zasłaniać, in medium cum iuramento ich w Rzymie przywiedzione będą: aby się to światu wszystkiemu okazało za tą okazyą, quo fine, quo tempore, w iaki cel y dla czego ta unia ich w tym

państwie wszczęła się. Tylko chciejcie Iasnie Wielmożni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. chętnie w to Supplementum nasze, iak przed tym Synopsim, weyrzeć y zdrowym rozsądkiem uważyc, a doznacie skutkiem, że tego nie gołymi słowy y nie za nowemi iakiemi, in praejudicium pierwszych, prawami domawiamy się, ale swemiż własnymi. A ulitowawszy się nad nami, bracia swa, uleczyć hoc vulnus Reipublicae doskonale, ukoić sufficienter tą exorbitantia, wszytką Rzeczpospolitą zachodzącą, uniżenie prosimy nie raczcie odmowić; ponieważ tego czas na to właśnie consensu omnium ordinum naznaczony requirue. A potym przyszedłemu, da Bog, za zgodą WM., naszych M. PP., obranemu Panu wszytko to ad confirmandum iuramentum (об. 4 л. неным.)toque roborandum podać raczyli. A novum hoc emergens, tych, mowiemy, co za naszej pamięci należnego sobie pasterza odstąpiwszy, kościćłowi Zachodniemu in toto się oddali, iako rzecz iuż kościelną, kościćłowi przez nichże ofiarowaną (nie includuiąc w to dusz ludzkich, ktore za pasterze ich znać nie mogą) y dobr metropoliey, episkopstwom, monasterom y cerkwiam Ruskim prawosławnym należących, oddać y incorporować raczyli, żeby iuż więcey tych kłotniey y turbatiey dla ich oboiętności w Rzeczypospolitey nie było.

[(1 π.) Supplementum Synopsis z Manifestacją y Revelacją.

PIERWSZY PARAGRAPH,

w którym tractuie się o tym, iaki introit był z obu stron do produkowania praw na pierwszej sessiey u Nayaśnieyszego Krola Jego Mości, Pana naszego Miłościwego, y Ich Mości PP. Senatorow y PP. Posłów na to deputowanych, z przypominaniem sobie urazow, iakie która strona od ktorey ponosi y cierpi.

Z strony prawosławney syn cerkwie ś. Wschodney prawdziwy Jego M. Pan Michał Kropiwnicki, podsądek Bracławski, za użyciem y zleceniem od drugich ich mościow teyże religiey PP. posłów, collegow swoich, a błogosławieństwem przytomnego ad hunc actum w Chrystusie przewielebnego oycy Piotra Mohiły, archimandryty monastera Pieczarskiego, z prorokiem zawoławszy: (Psalm 117) *Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea*,—duo contenta miał w oratyej swoiey: przy podziękowaniu Panu Bogu, że podał to do serca, tak Krola I. M. Szwedskiego, P. naszego M., iako y Ich M. PP. Senatorow y PP. posłów, iż zezwolili strony ukrzywdzoney urazow y praw przesłuchać, dziękował Nayaśnieyszemu, iako napokorniey, y wszystkim obok Jego Kr. M. siedzącym za podjętą pracę, y prosił uniżenie, aby chętnie oboie to wysłuchano, a potym urazy za mediatorstwem Nayaśnieyszego, a włożeniem się Ich M. poleczone zostały; a religia starożytna nasza Graecka, za przywroceniem Metropolicie prawosławnemu y Episkopom władze duchowney y dobr, niesłusznie zabranych, y pozwoleniem liberum exercitium, tak w Koronie, iako y w Wiel. X. L., nabożeństwa niebędącym w uniey, gruntownie uspokojona była.—Z strony zuniowanej Jego Mość Xiądz Rutski, takżeć wprawdzie zaczął peroracją swoją z tegoż psalmu: *Hæc est dies, et c.*, ale w dalszym mowieniu swym przeponniawszy, że de mortuis aut bene aut nihil, tknął post funera beatum, możemy rzecć, ś. y nieśmiertelney pamięci godnego X. Konstantego Ostrońskiego, iakoby on miał być niemal przednieyszym wodzem do przyięcia uniey z kościołem Rzymskim, y słownie to bez dowodu powiedziawszy, wyliczać począł zaraz swe urazy, a te mianowicie: Władykę Połockiego okrutnie za-

bito y utopiono; nieboszczyka Pocieia w Wilnie raniono; Grekowicza w Kiiowie utopiono; czterech czerńcow od ołtarza pod czas odprawowania liturgiey ś. w cerkwie ś. Sophiey pobrano, więziono, mordowano y potopiono; y ieszcze coś o Szarogrodzkim iakimś protopopie y nieiakimś czerńcu w Przemyślu zabitym przypomniawszy, odzywał się do praw swoich, o których tu będzie niżej.

[(1 п. 06.) Taką swą mowę gdy skonczył x. Rutski, dway z assistantow między innemi duchownemi y świeckimi, na ten czas tam będącemi, ieden z duchownych, drugi z świeckich, a mianowicie Iego Mość Pan Lawrenty Drewiński, czasznik Wołyński, kociuchno, a sprawiedliwie, że inaczey w rzeczy samey, niż w słowach Iego M. było, solwowali.

Iego Mość Pan czasznik ztąd zacząwszy: „ieszcześ W. M. xięże Rutski w szkole na naukach był, gdym ia iuż posługi moje ronił na dworze xiążęcia ś. pamięci od W. M. wspomnianego, że in mentem to nigdy w Bodze temu panu zmarłemu nie przychodziło, lepiej wiem.“ Y ustąpił placu na probowanie dokumentami tego iednemu z duchownych, który że nie dał tytułu metropolitańskiego x. Rutskiemu, uraził się był w prawdzie Iego M. o to, ale umitigowano go tym z gory, że tu nie o tytuły, ale o przysłuchanie się praw, przywileiow y urazow idzie. A ieden ex numero Orthodoxorum, mianowicie Iego Mość Pan Ierzy Puzyna, łowczy Wołyński, sopitam fecit hanc propositionem temi słowy: „gdybyśmy W. M. tytuł metropolitaństwa przyznali, a o coż iuż mielibyśmy y alterkować?“ Interim nastąpiła probatio temi dokumentami.

Świętey y nieśmiertelney pamięci xiąże Ostrogskie, że nigdy nie myślał o tey uniey probatur attestatią iego, z druku na swiat wydaną, anno 1595 iulii 25 dnia, w ktorey y samego siebie z przodkow swoich prawosławnym y nieodmiennym wszytkiemu światu ogłasza, y po innych wszytkich teyże stateczności requirue, a świeżych odstępcow tegorocznych strzec się iak wilkow przestrzega, dowodziło się generalną protestatią tegoż ś. pamięci xiążęcia, do xiąg seymowych anno 1596 podaną, ktorey te są słowa:

„Ia Konstantyn xiąże Ostrogskie, wojewoda Kiiowski, marszałek ziemie Wołyńskiey, starosta Włodzimierski, etc. do sądu Krola Ich

M. y xiąg seymu Warszawskiego terażnieyszego przyszedszy, czynię opowiadanie: iż dway Władykowie, Pociy Włodzimierski y Cyryl Terlecki Łucki, bez wiadomości inszych duchownych y nas wszytkich relligiey Graeckiey, tak narodu szlacheckiego, iako y człowieka pospolitego, iachawszy do obcego państwa, mimo starszych przełożonych w duchowieństwie swoim, pod których posłuszeństwem zawsze bywali, bez wiadomości do posłuszeństwa inszego sami, a snąc y nas wszytkich y duchownych naszych w toż zaciągając, poddali, y za starszego sobie inszą osobę przyznali, y niektore nowe rzeczy, w relligiey naszej niebywałe, do naszego nabożeństwa nienależnie ztamtąd przynieśli. Zaczym wiedząc my wielką odmianę przez osoby wyż mianowane w starożytney relligiey naszej, a zwłaszcza prawom, wolnościom naszym, przywileiociom y confederatyei Warszawskiej rzecz przeciwną, zleciliśmy byli wszyscy obywatele ziemie Wołyńskiej, Kiowskiej, Brasławskiej, Ruskiej y niektorzy z W. X. Lit. posłom naszym tu na seymie proźby nasze do Iego K. M. donieść, aby Iego K. M. takowych duchownych, prawu naszemu przeciwnych, cierpieć dopuszczać nam nie raczył, według praw naszych uprzywileiowanych y confederatii, o tym uczynionej, od przodkow Iego K. M. y od Iego K. M. samego nam poprzysiężonych, zachować raczył, a nam nie inszey wiary y posłuszeństwa, ie||**(2 π.)**dno od starszych Graeckiey cerkwie władkow dać raczył. A iż na ten czas od Iego K. M. otrzymać ieśmy tego nie mogli, iako przez posły nasze, tak y sam z osoby mey, ostatniego dnia seymu we wtorek opowiadaliśmy y oświadczały Iego Kr. M., Panu naszemu, y wszytkiemu Senatowi y panom posłom ziemskim, nie z uporu, ani z wasni, iedno postrzegając praw y wolności naszych, iż władkow takowych posłowie nasze, my sami y człowiek pospolity w maiętnościach naszych słuchać y ich za duchownych naszych mieć, także y w dobrach swych cierpieć niechcemy, y iurisdictioni im rospościerać nie dopuścimy. Tak y teraz sam od siebie zosobna w też słowa, w tym wszytkim, iako wyżej pomieniono iest, przeciw osobom wyszey pomienionym protestuie y oświadcza się, y przy tym oświadczeniu moim poki mi prawa stawać będzie, stać chcę y będę.“ Działo się w Warszawie na głównym seymie, we szrocie roku 1596. Stanisław Smiatyński, ziemski Warszawski pisarz.

Probowano się y instructią z senodu Brzeskiego tegoż roku, octobris 9 die, daną panom posłom do w Bodze zmarłego Krola Pana, do ktorey ręką swą własną podpisawszy się, uniatow, z Rzymu zawitałych, za pasterzow prawdziwych nie uznawa, uniey od nich, sine scitu omnium skleconey, iak nie słychaney inventiey, wszelako odbiega. Iakże tedy to prawdą być może, co x. Rutki powiedział? ponieważ takie są dokumenta.

A co się tycze urazow wspomnionych od niegoż, a mianowicie smierci niespodzianey Iozophatowey, że przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa pospolitego, tak okrutnie tego człowieka zamordowano: chibaby szalony był, żeby temu applaudował; niezbożnie czynili ci, co hoc nefandum scelus popełnili, y dobrze się nagrodziło, że za iednego kilkanaście, między ktoremi y niewinnym się snadź dostało, po mękach okrutnych legło na placu; lubo to iegoż Doroficyko author był temu wszytkiemu złemu, który niezuniowanego swieszczennika pozwawszy więził, okrwawił. A oto vulgus, pospolstwo, iak się brać pospolicie zwykło, przysłuchać by się, od Adriana Mangotiusa Goudana citowanym dokumentom. Iednemu o ś. Ambrozyusie w tę słowa: „Ita a plebe sua amabatur D. Ambrosius, ut in persecutione, quam patiebatur ab imperatrice ariana Iustina, excubaret in ecclesia pia plebs, mori parata cum episkopo suo, servo tuo Domine, inquit“ (Augustinus libr. 9, confess. cap. 7); to iest: „Tak był miłowany od pospolstwa swego ś. Ambrozy, że pod czas prześladowania, ktore cierpiał od cesarzowey arianki Iustiny, znachodził się pobożny lud ustawicznie w cerkwi, będąc pogotowiu umrzeć z Ambrozyuszem Episkopem swym, sługą twoim Panie“ (a to pisze z ś. Augustyna xiąg).—Drugiemu o ś. Bazyliusie w owe słowa: „ita etiam a suis D. Basilius amabatur, ut cum rescivissent illum a praefecto Imperatoris affligi, statim cum armis, facibus, fustibus, saxis, et quisquid se offerebat, mulieres etiam cum radiis adessent, ut illum liberarent; ac ipsi praefecto grave etiam periculum imminebat, ni Basilius sui reverentia plebem repressisset“ (Nazianzenus in oratione de laudibus D. Basilii); ||(2 π. 06.) to iest: „Tak też y Bazyliusz ś. od swoich był miłowany, że gdy się dowiedzieli, iż w wielkim prześladowaniu był od przełożonego cesarskiego, na tych miast z bro-

niami, z pochodniami, z kiiami, z kamieniami y coby kolwiek mogło być do obrony brali, a nakoniec y niewiasty z orężem przypadli, aby onego z przesładowania wyzwolili y samemu temu przełożonemu wielkie niebezpieczeństwo nastąpiło było, y gdyby sam Bazylusz ś. powagą swą lud pospolity nie hamował, okrutnie był by zhańbiony.“

Drugi uraz, że nieboszczyka Pocięą ranił hayduk, wszakże y ten był na quaestiach: męczono go, pytano kogo on powołał; czemuż y tego także okrutną śmiercią nie stracono? „koždy abowiem, ktory miecz przyimuie, od miecza ginie.“ Matt. 26.

Trzeci uraz, utopienie Graekowicza Antoniego, z ktorego mieysca, y przez kogo to się działo, że ten kray od nas odległy, tam się o tym pytać: oni sprawę dadzą, a w ostatku parcimus auribus.

Czwarty uraz, pobranie gwałtowne czterech czerńcow z cerkwi ś. Sophiey, a to iakoby za instinciem naszych przełożonych w duchowieństwie, co że się inaczey działo, dowodziło się tego listem x. Rutskiego pisanym na seymik do powiatu Pińskiego z Nowogrodka 26 nowembra anno Dimini 1622, ktorego original z podpisem ręki y pieczęcią iego mamy, w te formalia słowa: „Trzy miesiąca temu, w dzień Narodzenia Panny Mariey, cztery braci zakonney, dwu kapłanow a dwu klerykow w Kiiowie, w cerkiew moią cathedrałną ś. Sophiey, w ktorey y ia sam służywałem będąc w Kiiowie, y moi dotąd bez przekazy żadney służywali, gwałtownie wpadli, y tych czterech zakonnikow, liturgią ś. iuż odprawuiących, od ołtarza porwali, odzienie na nich rozerwali y wszytek sprzęt cerkiewny zabrali, samych kiiami, obuchami y czym kto miał pobili, przez miasto prowadzili, w turmie kozackiey osadzili y w nocy w Dnieprze potopili.“—To w iego liście; w liście zaś Iego M. xiędza biskupa Kiiowskiego, pisanym do ś. pamięci w Bogu zmarłego oyca Iowa Boreckiego Metropolity Kiiowskiego et c. z Fastowa tegoż roku, 17 die novembris, bo także original ad manum mamy ten sens: „Przez Iego M. pana Monastyrskiego y insze towarzystwo, Iego M. pan hetman y woysko Iego K. M. Zaporozskie, odesłać mi raczyli tych czerńcow uniatow, przypominaiąc wielką w tym mnie ofiarowaną łaskę W. M. y staranie, ktoreś czynić raczył gorące w eliberatij ich, za co ia wielce dziękuje W. M., memu M. Panu, na każdym placu

taką ludzkość W. M. przeciw nim, y łaskawe obeyście zalecić nie zaniecham.“

Co większa samego Alexandra Szkoldyckiego do tegoż w Bodze zmarłego I. M. oycza Metropolity iest cedula u nas takowa: „W Bodze Wielebny m. oycze Metropolita, Panie y dobrodzieiu moy miłościwy. Za przestrożę od niebezpieczeństwa, pokornie swemu M. P. dziękuje. Moy M. P. dawno byśmy iuż iachali, tylkoż po tym pogromieniu nie możemy się obeyrzyć, uniżenie proszę, iakoś W. M. z miłościwey łaski swey z gorszego razu staraniem swym nas wydzwignąć raczył, etc... y teraz radbym w. mego Pana nawiedziać, a przy oddaniu pokłonu mego, |(3 π.) za tak wielkie dobrodzieystwa podziękować, ale mi trudno. Zatym niegodne modlitwy moje w miłościwą łaskę W. M. oddaie. Z gospody w dzień ofiarowania Panny Mariey, roku 1622, W. M. mego M. P. y dobrodzieia powolny sługa, *Inok Alexander*.“

Komuż tu Przeoświęceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce M. PP. większa wiara ma być dana? Czy xiędzu Rutskiemu, że rzeczy nigdy niebyłe na świecie roznaszał, iątrząc animusze ludzkie przeciwko nas w niewinności naszej po wszystkich seymikach, czy Iego M. x. biskupowi Kiiowskiemu, który pilnie sumnienia swego postrzega, aby rzeczy niebyłe za byłe nie były udawane, czyli też nakoniec samemu temu z kompanią iego według słów x. Rutskiego utopionemu, po ktorego śmierci cedula y po dziś dzień iest u nas, ponieważ y według przypowieści zwykłej, fides est penes authorem. To wszystko zrozumiawszy, niech nie będzie w podziwieniu drugich, iż mu posłuszeństwa nie oddaia, quoniam non loquitur veritatem cum proximo suo.

Piąty uraz, którym się uraził xiądz Rutski protopopy iakiegoś Szarogrodzkiego, czy utopienie, czy zamordowanie,—odpowiadamy na to: że iak tego nie wiemy, czy szarey, czy białey, czy iakiey inszey farby ten grod, bo żaden z nas snąć y od porodzenia swego tam nie był, tak y protopopy tego nigdy niewidziliśmy y nie znali.

Szosty uraz w Przemyszu czernca zabicie—pytać się o to w tamtym kraju: powiedzą wiadomi, że na złym uczynku pierwszego dnia Wielkiey Nocy, własniz chłopci, poddani x. Krupieckiego to mu uczynili.

A gdy po tych y inszych długich aż ad nauseam powieściach tak prawdziwych supersedował Iego M., nastąpiło czytanie urazow strony prawosławnych, ktore, nim podrobnu, a to od części tylko, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., specificowane były, mieli arengę tak długą przed sobą.

Urazy narodu Ruskiego, ktore od roku 1596, aż do terazniejszego 1632, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit. działy się onemu, y po dziś dzień ieszcze się dzieią, a causa principalis ta.

Tego roku 1596 na senodzie Brzeskim degradowano przez Exarchę Patriarchi Konstantinopolskiego y Episkopow nieodstępnych, przy bytności barzo wielkiey duchowieństwa obywatelow Metropolite Michała Rohozę y czterech Władyków za to, że na membranach na co inszego, iako się z protestathey we Włodzimierzu anno 1595, Iulii 1 die zaniesionej, wiedzić daie, w sprawach cerkiewnych roku 1594, na senodzie Brzeskim sobie powierzonych, bez wiadomości duchownych y świeckich, posłuszeństwo oycowi ś. Papieżowi Rzymskiemu przez Terleckiego y Pocieia oddawszy, in toto fidem romanam amplexi sunt, pro formâ tylo zostawiwszy ritus ceremoniasque Graecorum, y to z tym appendixem zaraz, quorum ipsi tenacissimi sunt et ut non confradicerent fidei catholicae: y ryzami samemi tylko Rusią się być mianuiąc, beneficia y dobra wsytzkie cerkiewne zaraz, [(3 п. об.) im nienależące, nienależnie zabrali, dzierzeli y po dziś dzień dzierzą.

O ktore to beneficia, gdy posłowie z tego zaraz senodu od stanow duchownych y świeckich K. I. M. prosili, aby według praw starożytnych, na mieyscu odstępnich pasterzow insze dano, tego otrzymać nie mogli, tylko obietnicą aż w roku 1606, że post decesum modernorum possessorum to się stać miało, w constituthey y przywileciu seymowym upewniono y contentowano, a nie rzeczą samą; bo w roku 1613 po zeyściu x. Pocieia, metropolią y Włodzimierskie władcytwo dzierzącego, oddano znowu mimo ten przywiley y constitutią tym, co są merè relligiey Rzymskiey, a nie Graeckiey, ut parebit z przysięgi ich Clemensowi Osmemu, oycowi ś. Papieżowi Rzymskiemu uczynionej (o ktorey sufficientissime Baron. ad finem tomi 7;

Annal. Eccl. impres. Magunt. Anno 1601, wypisał). Przeciwno którego rozdania vacantij y beneficij tym nienależnym personam, in diversis subseleis, na tych miast protestacie zaszły.

A gdy o to K. I. M. sollicitowano, aby te beneficia własnym pasterzom pod posłuszeństwem ś. oycy Patriarchi Konstantinopolskiego ecclesiae Orientalis oddano, na to respons od Iego K. M., przez zeszłego Iego M. Pana Kryskiego, canclerza Koronnego, taki uczyniono: iż Iego K. M. nie rozumie inaszey, iedno że to władcytvo y metropolia ludziom godnym, ktorzy na tych dostoięństwach godnie nosić te urzędy mogą, dano; lecz tu nie o godność, ale o władze idzie. Znowu zaś w roku 1620 na proźbę gorącą narodu Ruskiego za instantią stanow seymowych też constitutią anni 1607 odnowiwszy, także tylo pogłaskano, że post decessum modernorum possessorum im właśnie rozdawać obiecano, a in re ipsa et effectu ze wszystkiego tego aż poty nic nie było.

Za ktorym samowolnym odstępstwem niektorych z Rusi od zwierzchniego pasterza swego, natychmiast te exorbitantie wrosły. Napierwey przez uniwersały z cancellariey wyprawiono, anno 1595, data z Krakowa, lipca 28 die, interdict, aby żaden od Patriarchi Konstantinopolskiego nie był przypuszczony do tego państwa dla poświęcenia duchownych; ^{obacz} ^{secesyjnosc} zaczym w summieniu gwałt nieznośny; prawom, przywileiom, świebodom, wolnościom praejudicum wielkie; diocessij, monasterow, cerkwiey zdawna fundowanych odbieranie, a niektorych y po dziś dzień zapieczętowanie; w budach Bogu w Troycy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z magistratu rugowania; w miastach Iego Kr. M. mieszczanom osiadłym żyć zabranianie; ludzi niewinnych y nie w czym niepodeyzzrzanych do więzienia ciężkiego sadzanie; w cechach rzemiosł robić, handlow zażywać, ciał zmarłych publice do grobu prowadzić z najswiętszym Sacramentem do chorych chodzić zakazywanie, y insze tym podobne urazy y dolegliwości nastąpili.

Za ktorą to tak ciężką oppressią dziatki małe bez przyięcia chrztu świętego z tego świata schodzili y zchodzą, dorośli bez ślubow żyli y żyją, bez przyięcia Sacramentu ś. y spowiedzi umierali y umierają, ciała nakoniec ludzi chrz ściańskich bez żadnych ob-

rzędow cerkiewnych kryiomko po polach, ogrodach, sadach y lasach grzebli y grzebią.

|(4 π.) A lubo oto, ex benignitate et clementia Regia, listy od w Bodze zmarłego Pana na pozwolenie pewnych cerkwiey dla używania nabożeństwa wynoszone były, nic iednak y na to niedbano; nakoniec uniwersałami krolewskimi ubogim y ułomnym ludziom z Rusi po Polski żebrzec zakazywano, iako o tym wszytkim dostatecznie particulariter niżej położy się.

Potym exordium urazow krociuchne nastąpiło spisanie y wylizanie specifice tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., exorbitantij dziejących się. Iako w Kiiowie cerkiew św. Sophiey y insze spustoszone; iako monaster Wydubicki za unitow possessią pustkami stanął; iako w Łucku cerkwie na karczmy obrocono; iako w Chełmie, Lwowie y indziej publice iść z naświętszym Sacramentem do chorego, a zmarłych ciał chrześciańskich do grobu prowadzić zabroniano y z Rady rugowano; iako w Wilnie cerkwie na karczmy, kuchnie y na arendy obrocono; iako ludzi niewinnych z magistratu y z cechow rugowano, do więzienia ratusznego y podziemnego niewinnie sadzano, a gdy zaś, kto co z pobożności swey na cerkiew niezuniowaną testamentem odpisze, brać zabraniano; iako cerkwi mrować na gruntach szlacheckich za przywileiem Iego Kr. M. zakazywano, mandatami za dworem y inszemi zapozwy niewinnie turbowano, y insze nieznośne oppressie y angarie przez rozne wymysły wyrządzaną; iako w Mińsku plac cerkiewny na mieczet Tatarski obrocono; iako w Połocku przez więzienie do uniey przymuszano, a drugich z miasta wygnano; iako w Turowie gwałtem cerkwie z skarbami odebrano, y oyca władykę niezuniowanego z Turowa wypędzono; iako w Pińsku świeszczennikow niezuniowanych, w beczki zabiwszy, mordowano; iako w Orszy, Mogilowie, Mścislawiu y indziej po roznych miastach y miasteczkach, cerkwie popieczętowano, nawet w budkach Panu Bogu modlić się nie dopuszczano; iako w Kownie cerkiew wyniszczono, y grunta cerkiewne pozabierano; iako monastery: Trocki, Ławraszewski, Grodzieński y inszych barzo wiele spustoszone, iako w Bielsku decret taki: iż ieśliby ktory z mieszczan za processią z cerkwi do kościoła nie szedł, aby był na

gardle karanym, otrzymano: iako w Miadziele ludzi nabozeństwa Graeckiego do uniey od starosty tameyszego gwałtem przymuszano, y na wygnanie przez dekret z miasta iako arianow wskazano, y insze niecznośne krzywdy, więzienia, prześladowania, morderstwa, oppressie y angarie, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., dla samego tylko nieoddania posłuszeństwa Rusi zuniowaney, za onychże instantią y pobudką cierpią. Krore że dla przedłużenia się authenticie nie były probowane, abowiem na każdy z nich są probacie prawne y dowody, non nos in culpa, ale ścisłość czasu, która tego nie dopuściła, okazałi tego potrzeba gotowiśmy, ale ile co się tycze Wileńskiego naszego bratswa, wszystkie ad amussim wyliczyć y extractami z xiąg trybunalskich ziemskich, grodzkich probować. A toż pewnie uczynią y inszy obywatele tak Koronni, iako y W. X. Litewskiego. A w tym pierwszego paragraphu koniec.

[(4 п. об.) DRUGI PARAGRAPH,

w którym będzie o tym, iakie prawa produkowane były od prawosławnych, y iaki respons był na to przez x. Korsaka w osobie uniatow.

Zwykley pokory zakonniczey zażywszy, nie narażaliśmy się tego dnia do pokoiu Nayiaśnieyszego Krola Iego Młści Szwedzkiego, Pana naszego miłościwego, praecipitanter w tym adversa pars postąpiła, ale ią wysłano, a w małej liczbie z duchownych y świejskich ab utrinque praesentować się z documentami wskazano; na którym placu gdy przyszło, laesae parti in medium ex Synopsi wyczerpnawszy, prawa originalami samemi y wypisami niektoremi produkować, ta dispositia ich rzeczą samą approbowana była, takie mająca exordium:

„Naiśnieyszy miłościwy Krolu, Panie a Panie nasz M., Iaśnie-wielmożni M. PP. Senatorowie, Iaśnieoświeceni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. Posłowie! Proponowaliśwy wczorayszego dnia summarie exorbitantie starożytnego narodu Ruskiego y aggravatie, ktore ten starożytny Ruski nasz narod, aż po dziś dzień ponosi y zawsze uciążony zostawa, teraz krotkości czasu wygadzaiąc, ad singulas declarandas et probandas condescendimus.

Naprzod, iż przeciwko prawom, zwyczajom y przywilejom starożytnym beneficia cerkiewne, iako metropolie, władcyctwa, archimandryie y insze officia et munia cerkiewne ludziom odstępnym od wiary y relligiey są dane, ktorych beneficiey odstępnii y po dziś dzień zażywają, a my Ruś starożytnego nabożeństwa destituti beneficij Graeckiey obire nie możemy, y Metropolitow, Władyków, Archimandritow y inszym praesbiterow za takową privatją dobr nie mamy, y wielkie praejudica od unitow ponosimy.

Probuujemy y dowodzimy tego, iż przeciwko przywilejom, zwyczajom dawnym, prawom pospolitym odstępnii, alias unici, beneficia cerkiewne odzierżeli. Pominąwszy antiquiora documenta: ab anno 1510 senod. w Wilnie przewielebnego w Chrystusie Panie oyca Jozepha, Metropolity wszytkiey Rusi, przywodzimy, na którym per expressum powszechną cerkiew Graecką Konstantinopolską mianuie y pod posłuszeństwem św. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego ią być uznawa, co deduciebatur contextu, y czytano pismo z senodu y oryginału samego.

A że był Metropolitem y pod posłuszeństwem Patriarszym temi ratiami rokowano: naprzod, że jurisdiccją swoją Metropolitańską rozciągał w Rusi sine omni cujusvis protestatione et contradictione. Druga, iż adversa pars in contrarium tego nie pokaże, żeby był kto inszy Metropolitem. Trzecia, iż w przywileiu św. pamięci Najaśniejszego Krola Iego M. Zygmunta I, expresse lucet ||(5 π.) to, iż po śmierci Jozepha, Metropolity wszytkiey Rusi, drugiemu Metropolicie Jozephowi za poświęceniem św. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, Metropolia iest conferowana; ad probandum czytano ten przywilej. Zaczyn ex probatis constabat to, że Jozeph y Metropolitem był, y pod posłuszeństwem Wschodniey cerkwi Apostolskiey.

Druga ratia: iż successive in anno 1511 ś. pamięci Najaśniejszy Krol Iego M. Zygmunt pierwszy, ś. pamięci Najaśniejszy Krol Iego M. Stephan y ś. pamięci Najaśniejszy Krol Iego M. Zygmunt III, recentissime w Bogu zmarły, approbował duchowieństwu Gracc kiemu, pod posłuszeństwem ś. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, przywilegie, co liquidowano contextu ipso, y czytano Zygmunta pierwszego, a drugie confirmacie wspomniano tylko y położono.

Trzecia ratia: iż te przywilegia allegowane, constitutione anni 1550 są approbowane y mają być in robore; probatur contextu constitutionum y czytano.

Czwarta ratia: Krol ś. pamięci Zygmunt August, in anni 1557, po sacre y po błogosławieństwo w Chrystusie Panie oycowi Sylwestrowi, Metropolitowi wszytkiej Rusi, do ś. oycy Patriarshi Konstantinopolskiego posyłał, co probowano contextu y czytano przywilej.

Piąta ratia: Ionas Episkop Turowski y Piński, per electionem obywatelow za confirmatią ś. pamięci Krola Zygmunta Augusta, dla poświęcenia na Metropolią wszytkiej Rusi, do Konstantinopolskiego Patriarchi odesłany był,—probatur privilegio anni 1567 y czytano.

Szosta ratia: przy incorporatocy xięstw Ruskich y ziemie Wołyńskiej, ś. pamięci Zygmunt August obecnie przy dostoięństwach, duchownych wiary Graeckiej zachować,—y czytano constitutią anni 1569.

Siodma ratia: confederatio generalis Varsaviensis Graecką religią w pokoiu zachowuiącą; czytano constitutią anni 1573.

Osma ratia, ś. pamięci Krol Henryk poprzysięga pokoy religiey Graeckiej, a nie unitskiej, bo iej nie było; czytano constitutią anni 1573.

Dziewiąta ratia: ś. pamięci Krol Stephan daie przywilej wszytkiej Rusi, żeby przy świętach starożytnego zwyczaju Ruskich zostawali, gdyż bez Patriarchi Konstantinopolskiego odmienić nie mogą, skąd się to pokazuje, że Patriarcha, a tanto seculo iurisdictionią miał w Koronie,—y czytano contenta tego przywileju in anno 1585.

Dziesiąta ratia: przysięga najjaśniejszego Krola Iego M. ś. pamięci, novissime mortui, liquidnie prawa y wolności religiey Graeckiej,—y czytano constitutią anni 1588.

Jedenasta ratia: in anno 1589 przywileiem swym ś. pamięci Najjaśniejszy Krol Iego M., novissime defunctus, wielebnemu Onisiphorowi Piotrowiczowi Metropolitowi Ruskiemu danym, aequiparuie duchowieństwo religiey Graeckiej, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, z Rzymskim,—y czytano ten przywilej.

|| (5 п. 06.) Dwunasta ratia: Sigismundus Tertius piae memoriae daie facultatem iurisdictioni w Koronie Patriarsze Konstantinopolskiemu exercendi, iakoż y odprawował sine quavis contradictione, co probatur documentis authenticis, y czytano in anno 1589.

Trzynasta ratia: list ś. pamięci tegoż Naiśnieyszego Krola Iego M. Zygmunta trzeciego, novissime zmarłego, testimonium wydaie, gdy wolne przepuszczenie oycu Paizemu, przewodnikowi ś. oycy Patriarchi, mieć y pozwalac roskazuie, anno 1589.

Czternasta ratia: z confirmathey Bractwu Wileńskiemu prawosławnemu, tytułem Ś. Troycy mianowanemu, in anno 1589 od Naiśnieyszego ś. pamięci K. Iego M. Zygmunta, novissime zmarłego, daney, elucet to, że Patriarcha iurisdictionem miał w Koronie, gdy inscriptis podane bractwom roznym obserwantie in rito Graeco przez Patriarchę approbuie,—y czytano tę confirmatią.

Piętnasta ratia: confirmatia in anno 1592 Naiśnieyszego K. I. M. Zygmunta, ad praesens defuncti, evidenter to declaret, że ś. oyciec Patriarcha iurisdictioni swoię w Koronie miał, gdy Bractwu nadane porządki od oycy ś. Patriarchi approbuie; probabatur confirmatione y czytano.

Szesnasta ratia: że sam Pociey, Władyka Brzeski, także Melety Chrebrowicz, Władyka Włodzimierski, daia Bractwu Brzeskiemu consensy na Bractwo pod posłuszeństwem Patriarchi, co się pokazało contextu, y czytano context przywileiow anni 1591, y drugi anni 1592.

Siedmnasta ratia: senod Brzeski in anno 1594 pod posłuszeństwem Patriarszym ad affectationem obywatelow, bractw y inszych odprawowano, a patet ex contextu authentico, ktory czytano.

Ośmnasta ratia: in anno 1595 Zygmunt w Bogu zmarły approbuie listy ś. oycy Patriarchi Konstantinopolskiego, porządek zasiedania duchowieństwa y Exarchow zostawuie w mocy, co patet ex contextu privilegiorum, ktore czytano.

Dziewiętnasta ratia: na senodzie Brzeskim in anno 1596 od Ich M. P. obywatelow przeciwko odstępnym od posłuszeństwa Patriarszego instructia dana pp. posłom, aby odstępnym beneficia cerkiewne pobrane były, y oryginałem tę instructią pokazano.

Dwudziesta ratia: protestatia na Rahożę Metropolitę, że on sine consensu ordinum tak spiritualis, iako y secularis status, posłuszeństwo oycu Papieżowi oddał in praeiudicium starożytney religiey Graeckiey.

Dwudziesta pierwsza ratia: przywilej in anno 1597, na swiebobodne nabożeństwa starożytney religiey Orientalney używanie od ś. pamięci Krola Iego M., novissime zmarłego, dany.

Dwudziesta wtora ratia, constitutia in anno 1607 deklarowała to, iż beneficia cerkiewne mają być rozdawane według fundatij y zwyczajow ludziom szlacheckim y merè religiey Graeckiey, co patet ex contextu constitutiey, którą per constitutionem anno 1620 (6 π.) reassumowano y aby in futurum beneficia ludziom merè religionis Graecae rozdawany były, warowano.

Dwudziesta trzecia ratia: protestationes obstiterunt przeciwko Iego M. xędzu Rutskiemu y inszym uniatom, nie przyznawaiąc im legitimitatem bonorum possessorum cerkiewnych et legalitatem officii spiritualis.

CONCLUDEBATUR PROPOSITUM. *Ze contra privilegia, contra consuetudines, contra iura publica, officia et beneficia cerkiewne ludziom religionis merè Romanae są conferowane, dowodziło się, iakowe prawa, iakowe zwyczaje w rozdawaniu beneficij cerkiewnych hactenus były rozdawane. Iż za błogosławieństwem ś. oycy Patriarchi per electionem obywatelow, per confirmationem principum, rozdawane były, dowodziło się y to iuribus publicis, iż według fundatij y zwyczajow, ludziom narodu szlacheckiego merè religionis Graecae, beneficia cerkiewne miały być conferowane.*

Ze contra privilegia, contra consuetudines, contra iura publica, officia et beneficia cerkiewne ludziom religionis merè Romanae są conferowane, dowodziło się, iakowe prawa, iakowe zwyczaje w rozdawaniu beneficij cerkiewnych hactenus były rozdawane. Iż za błogosławieństwem ś. oycy Patriarchi per electionem obywatelow, per confirmationem principum, rozdawane były, dowodziło się y to iuribus publicis, iż według fundatij y zwyczajow, ludziom narodu szlacheckiego merè religionis Graecae, beneficia cerkiewne miały być conferowane.

Pokazało się in Supplementis, pierwsza, że nie merè religiey Graeckiey rozdane są beneficia ludziom, a to z kilku ratij: naprzod, że nie Wschodniego y Graeckiego posłuszeństwa, ale Rzymskiego, a Rzymianin nie może być ex aetimo vocis Graeckiem, a Graek e converso Rzymianinem nazwanym.

Druga: iż post tot privilegia et iurisdictiones Patriarchi, posterius niektorzy odstępnii posłuszeństwo, mimo Wschodniego własnego pasterza, Zachodniemu oddali.

Trzecia: że unio stetit per privatum consensum kilku tylko osób, a nie za consensum omnium statuum utriusque ordinis.

Czwarta: że przysięgała ad formam et normam merè religionis Romanae, co constat ex contextu juramenti.

Piąta: iż constitutiones nie ad instantiam unitow y posłuszeństwa Patriarszego odstępnych stały, ale nas, iako ukrzywdzonych, y nie ad instantiam unitow z exorbitantją in gremium Rzeczypospolitey nienspokoienie religiey Graeckiey przyjęto, ktorzy żadnego praejudicium nie mieli, bo na beneficiach cerkiewnych zostawali y po dziś dzień zostają.

Szosta: sama constitutia anni 1620 comentuje, iż unitowie są merè religionis Graecae, gdy mowi, in futurum mają być ludziom merè religionis Graecae beneficia dawane, ex quo constabat et inferebatur, że do tych czas nie merè religionis Graecae ludziom beneficia rozdawane były.

Quibus omnibus sufficienter deductis, prosił narod Ruski starożytnego nabożeństwa y posłuszeństwa Wschodniego, aby circa privilegia producta, circa consuetudines, privilegia approbata, jura communia et publica, był zachowany y beneficia cerkiewne przez unitow, contra jura otrzymane, y possessa nam oddane były.

A gdy się za łaską y pomocą Bożą, tak iasnie, tak iawnie, tak wido(6 π. 06.)me munimenta y documenta cum stupore niewiadomych, a uciechą prawosławnych pokazały, pozwolono też x. Korsakowi respons czynić, ktorego ta summa była.

Non agitur ad praesens de extremis sed de medio tantum, że Ruś bywała pod posłuszeństwem Patriarszym, tego non improbamus, żeby zaś Ruś nie miała się referować do Papieża, tego non modo non concedimus sed omnino probamus, idque duplici ratione. Od przyjęcia chrztu św. Baroniusz historyk deklaruje, że Ruś oddawała posłuszeństwo summo Pontifici. Druga, historia Ecclesiastica dowodzi tego, gdy powiada, że Ruś anno 868 przyjęła nabożeństwo w Rzymie, prosząc Nicolaum Pontificem, aby im pozwolono było odprawować nabożeństwo swoje matutinum, alias wsienoszczne. Trzecia: że Olga za świtkiem, z Rzymu przyniesionym, chrzcila się. Czwarta: Włodzimierz chrzcil się a Nicolao Phryga, a nie przez

Phociusza Patriarchę, bo stem lat potym chrzcił się, anno 988, a Pocyusz pierwszy był Patryarchą 886.

Unia za Witolda że była, probował statuto Herburti, który powiada tak się w sobie ma: *Hujusmodi non eligantur ad ordinem ecclesiae, nisi sint fidei cultores et adiecti Romanae ecclesiae.*

Przywileiem, pod Budzyniem danym od Władysława Krola, dowodził tego, że w unii była Ruś, gdy unitom na libertates dany iest, y że za dekretem Eugenii papae Ruś subjecti sunt.

Joseph Metropolita Kiiowski, Hiphona iakoby Patriarchi radził się, ieżeli ma pozwolić na concilium Florentskie, y twierdził, że pozwolił mu, mówiąc: y iabym sam pozwolił na to gdybym mógł.

Joseph Sołtan Metropolit, anno 1566, iakoby wyprawował confirmatią unitom, czego nie dowodził, bo contrarium się pokazało, że Wshodniey cerkwi on był posłuszny.

Incorporatia in genere, że wszystkim służy sine omni discrimine.

Że po sacrę posyłano do Patriarchi, to non vitiabat unionem, bo wolno było przed tym, gdy Patriarcha w unii był z Papieżem.

Anno 1405, Michael metropolita przed Florentskim concilium iakoby unią przyiął, na co documenta in archivo gdzież powiadał. Wołyń do wolności przypuszczony in utroque ordine in genere służy, confederatio uczyniona ab utrinque caveat pacem.

Że Patriarsze dane w Koronie jurisdictia przez Krolow, to medium być twierdził.

Że constitutia, anni 1607 w rozdawaniu beneficij opiewa, że mają być rozdawane merè religiey Graeckiey, respondował tak: religio est cultus externus w ceremoniach obrzędach istotnych, my cultum externum in omnibus colimus, tedyśmy są merè religionis Graecae.

Takowy respons x. Korsaka iako agenta na ten czas wszystkich zuniowanych, lubo tamże zaraz był naganiony, bo ieden wielki senator publice mu rzekł: „nie umiecie się oycowie bronić, bo prawółow (7 π.) cerkiewnych nie czytacie,“ y niectore z nich przypomniał,—ale przestrzeżony będąc tym, że judices summus, sędziami ic-

steśmy, poniechać raczył dalszey ich obrony, a że się już dobrze spóźniło było, odłożono do sessiey dalszey na respons obudwom stronom.

TRZECI PARAGRAPH,

zamykający w sobie na respons x. Korsaka citowany solutią krotką y już nie słowy, ale rzeczą samą dowodnie y probabilitier.

Gratulamur nobis, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni a nam wielce M. PP., na ten act św. electiey zgromadzeni, że się przyznała na samym wstępie odstępną Ruś do tego, iż bywała pod posłuszeństwem Patriarszym, ale żeby kiedy Ruś, iako agent ich prawit, miała się z Patriarchą swym referować do oycy Papieża, negamus et pernegamus, a każdy punkt x. agenta ad rutinam wzięwszy tego dowiedziemy.

Decleratia Baroniusza (ieśli tylko iest, bo folium nie powiedział), że Ruś od przyięcia chrztu św. oddawała posłuszeństwo summo Pontifici, tak będzie dowodna, iako y owa; lecz potym kościół z inney przyczyny, iako się niżej powie, te słowa włożył do Kreda „y od Syna,” bo nie tylko niżej, ale y do końca nie doczytasz się tey wspomnianey przyczyny.

Uważcież tedy wysokim baczeniem iaka tu x. agenta uniatow prawda będzie, bo my tego dowiedziemy z tego Baroniusza pism, że Ruś się ochrzciła w ten czas, gdy nie było społeczności kościołowi Rzymskiemu z cerkwią Orientalną.

Miedzy historykami zgody niemasz o czasie y roku ochrzczenia się Rusi. Kromerus y Strykowski kładą rok 980, Bielski w kronice swey kładzie rok 990, Długosz Ian, kanonik Krakowski, rok wspomina 992, Baroniusz zaś rok 886,—rozie rozni pisali o czasie, ale nam unum instat ad probandum, a mianowicie, że ktoregokolwiek roku z pomienionych ochrzczona Ruś, tedy tego roku już uniey cerkwie Wschodniej z kościołem Zachodnim (a to względem przydatku) nie było, a poczniemy od Baroniusza iako kardynała.

Pisze Curopalates, mowi Baroniusz, fol. 961, iż Bazilius cesarz Wschodni, z Rossią uczyniwszy przymierze, aby chrzest św.

przyjęli, Arcybiskupa im posłał, któremu gdy się Ruś trudną do chrztu czyniła, a cud iaki widzieć oni ludzie pogańscy chcieli—Biskup, Pana Boga wezwawszy, ewangeliey sięgi w wielki ogień na to uczyniony wrzucił, y w kilka godzin, gdy już ogień zgasł, sięgi one całe bez żadney szkody wyjęli y tym cudem wszyscy wzruszeni ochotnie do chrztu św. przystępowali. Był Bazylusz wielkiego ku Panu Bogu nabożeństwa, któremu Pan Bog y wielkimi nad Saraceny zwycięstwa płacił.

A jeśli tego roku Ruś ochrzczone, to już nie w uniey, ponieważ za Phociusza Patriarchi, którego kościół Rzymski (jeśli słusznie (7 л. 06.) niech uważy) niedobrze wspomina, bo samże Baroniusz, na teyże karcie 961, niżej te słowa o Phociuszu Patriasze Konstantinopolskim mowi: „Po śmierci Bazylego cesarza, Leo syn iego na państwo nastąpiwszy, mając przyczynę na onych dwu Phociusza y Santabarena, iż powinnego Phociuszowego na państwo wtrącać chcieli, Phociusza z Patriarchowstwa zrzucił y na wygnanie do klasztora Armenow posłał.“

A nim go zrzucił, (jeśli jeszcze zrzucił), to Phociusz był na stolicy, a jeśli był na stolicy, to za iego Patriarchowstwa Ruś ochrzczone, a jeśli za iego, to już nie w uniey; bo na on czas już zgody nie było. A jeśli się z staroświeckich xiąg pisanych przypomniało in Synopsi: „Przyjąłem św. chrzest od Phociusza Patriarchi Carogrodzkiego, y najpierwszego Metropolitę od niegoż wzięłem, który ochrzczył wszytkę ziemię Ruską.“ To sam Baroniusz, iako najdostowniejszy historyk, approbował,—y niesłusznies to WM., sięże agencie unitow, uczynił, żeś to zadał y zadasz tak zacnemu y wielkiemu obrońcy kościoła Rzymskiego: o czym gdy się dowiedzą w Rzymie, zganią te assertie WM.

Od Kardynała przystąpimy do nominata Arcybiskupa Lwowskiego Iana Długosza; ten twierdzi, że w roku 992. A że y w tym roku y w przyszłych, y po nich które były, wtaż nie było uniey, sam Baroniusz fol. 1011, przyznawa mowiąc: „Na Carogrodką stolicę po Sysyniusie wstąpił Sergius opat ze krwie Phociuszowej odszczepieństwa Graeckiego przodka, który dwadzieścia lat na oney stolicy będąc, a powinnego swego grzechow y odszczepieństwa naśla-

dując, szkodę wielką kościelney zgodzie uczynił: wydał list na Łacinniki sprośny, ale nie z swoiey głowy, bo się pokazuje, iż ten-że jest, który Phociusz pisał.“ Według tych słów Baroniuszowych nieprzerwana była, nie unio, od Phociusza począwszy y daley jeszcze trwała, a ieśli tak, to y tego roku uniey nie było, zaczym w niewinności swey cierpisz Baroniuszu takie przymowki, aż nam lubo dissidentibus z tobą in religione od części niemiło.

A na powieść Bielskiego, że anno 990, krociuchno odpowiadamy: działo się to interea temporis, gdy się z dokumentow citowanych wiedzieć daie, w takimże ziednoczeniu Graecka cerkiew z kościołem Rzymskim była.

Ieśli zaś według Cromerusa biskupa, Strykowskiego kanonika, rok 980 przyimiemy, na lepsze to nasze będzie, bo w tym roku o takiej uniey Baroniusz prawi, fol. 999: „Prosili ś. Nila opat y bracia w Kaszynie klasztorze ich wielkim, aby po Graecku służbę Pańską odprawił, pod on zwłaszcza czas, gdy rozerwanie między Graeki y Lacinniki zaczęte było, aby zgodę y iedność potwierdził.“ Stąd duo sunt sibi contraria w powieściach x. agent unitow twierdzi: że unia była, Patriarchowie pod Papieżem naydowali się; a godny w tey mierze wiary Baronius secūs: rozerwanie bowiem, powiada, tego roku między Graeki y Lacinniki zaczęte było. Komuż tu większa wiara ma być dana? Sam rozum ukazuje, że cardinałowi, niżeli coadiutorowi; ponieważ tenże jeszcze Baronius, wypisując na liście (8 π.) 967, co się działo, tych słow dołożył: „Na wschodzie się odszczepieństwo (według nas, niepoddanie się Pontifici Romano sub iugum) za Photiusza zaczęło, a na Zachodzie domowe wojny.“ Y troche niżej: „co trwało mało nie przez całą te sto lat.“ A ieśli tak—to wszystko prawda, cośmy mówili y pisali.

Co się tycze historij cerkiewnych, od nich pro sacrosancto citowanych, że iakoby Ruś miała przyiąć w Rzymie nabożeństwo z iakimsi jeszcze dziwowiskiem, a to iakoby z nieba na ten czas coś przemowiono, mało y tym, abo zgoła y nie nie wierzymy; bo inaczej sprawiedliwszy historykowie, a przodkuie tenże Baroniusz, iakoście słyszeli, z Curopalatesem wyszey od nas wspomnionym.

Następnie za nim kanonik Krakowski, tak wypisujący o chrzcie Rusi (tomo 1, libro 2, fol. 104): „Sollicitatus tunc Wladimirus Russiae dux, primum a Machumetistis, ut ritum pseudo Machmet susciperet, deinde a Latinis, tertio a Iudaeis ut legem Hebraicam, postremo a Graecis, ut fidem Christianam assumeret, nuntios quidem ritus praefatos sibi persuadentes, benignè tractatos, etiam remuneratos remisit: cum suis vero Ruthenis quatenus fides acceptanda esset consultat; placuit autem ad omnes nationes rituum praedictorum nuntios speculatum mitti, et cuiuslibet ritum explorari. Missi itaque ad Bulgaros, Latinos et Graecos nuntii, singulorum ritus, ut iussi erant, speculantur et explorant, et Machmeti quidem ritus, plura habens in se foeda et turpia, illico ab eis profanus et iniquissimus iudicatus est. Latinorum verò ceremoniae parum illis religiosae, et templa parum ornata videbantur. Cum verò in Constantinopolim pervenissent, Basilius et Constantinus Graecorum tunc imperatores, intellecto eos speculandi gratia ritus suos illuc venisse, coetu religiosorum vocato, magnam solennitatem instituunt, et in splendissimis ornamentis caelebritatem missae per Patriarcham teneri disponunt, Ruthenorumque nuntios ad Ecclesiam introductos in loco eminentiori, ex quo omnes caeremonias videre possent, locant, honoreque mensae exceptos splendide tractant, et muneratos remittunt. Qui ad ducem suum Wladimirum reversi, de singulis ritibus, quos viderant dixerunt, sectamque spurcissimam Machometi contemnendam prorsus et repudiandam esse persuadent, et Graecorum sectam omnium praestantissimam contestantur, in Graecorum ecclesiis plura et magis cultiora ornamenta quam in Latinis consistere. Tantam insuper in missa Graecorum, cui intererant, testabantur se dulcedinem sensisse, ut paene extra se rapti magis coelesti, quam terrenae solennitati se putaverint interfuisse. Ad ritum igitur Graecorum suscipiendum omnium procerorum sententiae inclinabant, persuadendoque Wladimiro dicebant, si fides Graecorum bona non esset, non avia tua Olha, inter mulieres prudentissima, illam accepisset. Assensit itaque Wladimirus procerum sententiae, et baptismum ritu Graecorum accepit.“ To jest: „Był żądanym y proszonym na ten czas Włodzimierz xiążę Ruskie, naprzod od Machometczykow, aby nabożeństwo Machometaiskie, powtore od Lacinnikow,

potrzebie od Żydów, aby zakon żydowski, nakoniec od Graekow, aby wiarę ||(8 π. 06.) chrześcijańską przyjął; posłów w prawdzie nabożeństwa wyszmianowanego, którzy mu radzili y prosili go o to, hoynie uczestowawszy y obdarzywszy upominkami, od siebie odprawił, od swojego zaś Ruskiego narodu rady nabywa, którą by wiarę miał przyjąć. Upodobała się tedy od wszystkich tych narodow nabożeństwa zwyszpomienionego posłów dla przypatrzenia się wyprawić y każdego zosobna nabożeństwa dobrze doświadczyć y wyrozumieć. Wyprawieni tedy byli posłowie do Bułgarow, Łacinnikow y Graecow, do każdego zosobna nabożeństwa, y iako im roskazano było; przypatrując się y doświadczając Machometańskie nabożeństwo, ktore ma w sobie wiele rzeczy szpetnych y brzydkich, natychmiast od nich za przekłete y niezbożne było osądzone; Łacinnikow zaś obrzędy albo ceremonie mało im nabożne y kościoły mniey ozdobne być się zdały. Gdy zaś do Constantinopola przybyli, na ten czas cesarzmi byli Graeckimi Bazilusz y Konstantin, ktory wyrozumieli z posłów, iż dla przypatrzenia się nabożeństwa ich do Konstantinopola przyszli, zgromadziwszy niemało duchowieństwa, wielce poważną świętość ustanawiają y rozporządzają, aby w nakosztownieyszych apparatach ś. liturgia przez Patriarchę odprawowana była; posłów zaś Ruskich wprowadziwszy w cerkiew na miejscu wyniesleyszym, z ktorego aby lepiej ceremoniam przypatrzeć się mogli, postawiają. Potym z uczciwością y poszanowaniem do stołu przyiąwszy, hoynie czestuiąc y obdarzywszy upominkami odprawują; którzy do xiążenia swego Włodzimierza, gdy się zwrocili, o każdym zosobna nabożeństwie, ktorym się przypatrowali, dają sprawę. Sektę brzydką Machometańską przekłectwu być zgoła podległą pokazawszy, aby oddalona była, radzą; Graecką zaś wiarę y nabożeństwo nayosobliwsze za wszystkie y nayporządnieysze będące, takie świadectwo wydają: iż w cerkwiach Graeckich daleko więcey y ozdobnieyszych y kosztownieyszych apparatow znayduie się, niż w kościołach Łacińskich. A nadto pod czas odprawowania liturgiey ś. u Graekow, na ktorey byli przytomnymi, powiadali: iż tak wielką uciechę w sercach swych słyszeli, że zgoła zdumiawszy się raczey rozumieli się być przytomnym świętościom niebieskim, a niżeli ziemskim; do przyięcia tedy

Graeckiego nabożeństwa wszystkich zgodne zdania posłów byli schyłone, y radząc Włodzimierzowi xiążęciu mówili: gdyby wiara Graecka nie była dobra, snąć by nie przyięła oną babka twoja Olha, między niewiastami najmędrsza. Przypadł tedy Włodzimerz do zdania posłów swoich y chrzest nabożeństwa Graeckiego przyjął.“ Poty z Długosza.

Nie odrzucaymyż y Bielskiego dawnego historyka, który tak wzmiankuje (w xięgach 3, list 237): „Włodzimerz był namawian od Tatar, aby wiare ich przyjął: nie chciał; Żydowskiey też nie chciał, też y Łacińskiey nie chciał; ale posłowie Konstantinopolscy namowili go, iż Graecką wiare przyjął, a niżeli przyjął, żądał siostry u Baziliusa a Konstantina Graeckich cesarzow, ktorzy mu odmowili, iż iey niegodzien, ponieważ nie iest chrześcianinem: on się obiecał ochrzcić. A gdy przyiachał do Carogroda olsnął na oczy y posłał do panny ||(9 π.) skarżąc się, iż tak niefortunna. Ona rzekła: skoro się ochrzci, zbędzie ślepoty; także się stało: bo skoro go ochrzcił biskup z Korsona, lata 990, przeyrzał, a potym brał z nią szlub, ktorey było imie Anna; przyiachał z nią do Rusi; wrociwszy zasię Korson cesarzom Carogrodzkim, rozkazał wszystkim poddanym, aby się pochrzcili, y uczynili tak, iż się wszyscy razem w Dnieprze pochrzcili, y synow iego dwanaście, ktore miał z pierwszemi żonami, dawszy ich uczyć Graeckiego piśma, rozdzielił im za żywota zamki: Ten też rozmaite rzemieśniki przywiódł z Graeciey, ktorzy cerkwie kosztowne, a ozdobne w Kiiowie robili.“

Cromerus y Strykowski, iakoby o tym chrzcie rozumieli, gdzie y ktorego czasu, odsyłamy od Synopsim, xiążki od nas wydanej, a teraz daley postępujemy, płacąc x. agentowi uniatow na iego powieści.

Olha też, że żadnego paszportu z Rzymu nie potrzebowała y nie miała y to sprawiedliwsza, ponieważ że drugich pominiemy, sam Baroniusz podiął się zganić taką powieść, y gani mówiąc (fol. 989): „Wspomina Curopalates, iż żona Rossa abo Russa na imie Elga, (a miało być z Polska Olga) po śmierci męża swego, który woyny wiodł z cesarzmi Wschodniemi, iachała do Carogrodu, y tam chrzest ś. wzięła, y udarowana odiachała.“ — Na coż tedy z Rzymu paszport potrzebny był, gdyż się to działo na Wschodzie?

Włodzimerz, że nie od Mikołaja Papieża iakiego Phryga, ale w Konstantinopolu chrzest ś. przyjął, już się dosyć dowodnie wyszey powiedziało. A o imie Fociusza, który by był, nie zachodźmy w dalszą, ponieważ niema cerkiew we zwyczaju, iak Baroniusz tego postrzega, dokładać: pierwszy, drugi, trzeci etc.

Daley w probie swoiey uniey przyszedł x. agent do Witułta Krola, y z statutu Herburti dowodził, iż „non eligebantur ad ordines nisi sint fidei catholicae cultores et subjecti Romanae ecclesiae,” — „nie obierano, powiedział, na urzędy y dignitarstwa iakich inszych, tylko tych, co byli katholickiego nabożeństwa y poddani kościołowi Rzymskiemu.“ Mogło to być za Witułta, a nietylko za panowania iego, ale y drugich; lecz ztąd iednak nie naciągnie się unia z kościołem Rzymskim Rusi. Bo iak teraz warują tego y dokładają w Constitutiach, że merè relligiey Graeckiey ludziom beneficia cerkiewne mają być rozdawane, a nie tym, co pozwierzchownie od Wschodu się być powiadaia, a wewnątrz są od Zachodu. Tak y na on czas tego pilno postrzegano, nie inszego iakiego nabożeństwa, tylko aby meré Rzymskiego nabożeństwa ludziom dignitarstwa y urzędy świeckie były dawane. Bo iak w przywileiu anno 1413, w miasteczku Hrodle nad rzeką Bugiem, na seymie głównym, października wtorego dnia, danym, tak y w inszych, od nichże wspomnianych, nayduie się ta clausula: tylko Rzymskiemu kościołowi posłusznym, to iest, merè Litwinowi, a nie Rusinowi. Iako się y z dalszych przywileiow wiedzieć daie, a między inszemi Krola Zygmunta w Grodnie, anno 1522, z kancellariey wydanym, w którym nieobojętnie, ani subintelligendo iakich z Rusi uniatow, ale wyraźnie te słowa opisano: „Non debemus neque debebunt ejusmodi dignitates atque officia cui-cunque [(9 п. 06.) Rutheno dare, aut conferre, absque consilio maiorum consiliariorum, sed duntaxat Lithuanis catholicae et Romanae fidei eadem dignitates conferri debent.“ To iest: „Nie będziemy mogli takowych dostoięstw y urzędow żadnemu Rusinowi dawać y pozwalać bez rady większych Senatorow, ale tylko Litwinom katholickiey y Rzymskiey wiary te dignitarstwa dawane być mają.“ A gdy dołożono tylko Lithwinom, to już nie Rusi, choćby ona zuniowana była, a to względem owych słow: żadnemu Rusinowi.

Do rady zaś większych PP. Senatorow gdy przyszło, na którą się tu Krol Zygmunt odzywał za consultatią ich zgodną, iakieby potym nastąpiły przywileie w pierwszych melioratią czyniące, barzo to dobrze wiedzieć raczycie, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni, a nam wielce MM. Panowie, a dla niewiadomych dwa tylko przcz tę manifestatią podaiemy,—pierwszy de data, z seymu Wileńskiego, anno 1563, w te słowa:

W imię Pańskie nich się stanie, ku wieczney pamięci tey to rzeczy.

„Gdyż wszystkie sprawy z czasem z pamięci ludzkiej płyną y
„w zapamiętanie przychodzą, y dla tego wynaleziono iest, aby piś-
„mem objaśnione były y do wiadomości potym będącym przycho-
„dziły. A przeto my, Zygmunt August, z łaski Bożey Krol Polski,
„Wielkie X. Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, In-
„flantskie y innych P. dziedzic,—czynimy wiadomo tym listem na-
„szym teraznieyszym y napotym będącym, komu będzie potrzeba
„tego wiedzieć, iż gdyśmy przez listy nasze wezwali na seym walny,
„w stołecznym mieście naszym Wilnie złożony, panow Radnych na-
„szych y wszystkich stanow pomienionych: dozwoliliśmy y dozwolamy
„przywileia, praw y wolności ziemskich w Statut nowopisany wło-
„żyć y wpisać takowym sposobem, iakowym y w Koronie Polskiej
„przywileia y wolności szlacheckie w Statut wpisane są; za co wszyt-
„kie stany, czyniąc dzięki z czołembiciem nam Hospodarzu y Panu
„swemu przyrodzonemu, donieśli nam y w tym prośbę swą, iż w
„tychże przywileiach ziemskich, niektore artykuły potrzebuia ob-
„szyrnieyszego objaśnienia, dla łatwieyszego wyrozumienia, a to w
„tym naprzod, iako się stało [(10 п.) darowanie od pradziada na-
„szego sławney pamięci Iagieła Krola Polskiego, naywyższego W. X.
„Litewskiego, w których to iest opisano: Za złączeniem państw pod
„iednym czasem Korony Polskiej z W. X. Lit. y za wydaniem tego
„przywileiu, także w Koronie Polskiej w Grodle, iż PP. szlachta,
„boiarze ziem naszych Litewskich, darowaniem, przywileiami y na-
„daniem im danym, uczynionym y podanym, tylko powszechney wiary
„chrześcijańskiej y Rzymskiemu kościołowi nadane, y którym kley-

„noty, to iest, herby szlacheckie są nadane, mają się z tych wolnoś-
„ciey cieszyć, uczestnikami być y używać, iako PP. szlachta Korony
„Polskiej swoje wolności dzierżą y ich używają. A drugi artykuł:
„Iż na dostojenstwo y przełożenstwo nie mają być dopuszczani ani
„w nich bywać. Iakoż potym tego pod przywilej, na wolność dany,
„w potwierdzenie dziada naszego Zygmunta pierwszego sławney pa-
„mięci Krolow Polskich y W. X. Lit. y potym w nasze potwierdze-
„nie temiż słowy wpisano. Oto wszyscy iednostaynie bili nam czo-
„łem, abyśmy to w porownanie słuszne przywiodszy, naszym listem
„y przywileiem dostatecznie objaśnili.—My z Pany Rady naszymi oba-
„czywszy, iż przed tym, niżeli ten przywilej w Grodle wydany, stany
„y narody szlacheckie, znacznemi służbami Rzeczypospolitey y przod-
„kom naszym zasługujące się, zacnie wywyższone y uczczone były,
„iako to y w samym tym przywileiu na początku iego mianowicie
„opisano; iakowe stany na ten seym do Grodla przyiachali, iż też
„będąc nietylko Rzymskiego kościoła posłuszni, ale y Graeckiego,
„w ławicy Rad przodkow naszych, także y naszej, y inne wszystkie
„stany na roznych służbach naszych bywając wierność y stałość ku
„służbam przodkow naszych y naszym chętnie, iako dobrym y wier-
„nym poddanym należy, zawsze z wszelaką stałością pokazowali.
„A tak uważając te wszystkie zacne zasługi, y wiedząc, że w tym
„(10 п. 06.) przywileiu ku nieiakiemu poniżeniu y wzgardzeniu
„onych, kto herbow nie brał, także y tych, kto wiary Graeckiey
„trzymając się, przeciwko przodkom naszym y nam Hospodarowi wier-
„ność swą stale pokazuje. Ieno iż nie wszyscy na tym seymie byli,
„a zwłaszcza stany Ruskich ziem: przeto nie uymuiąc ani nie na-
„ruszając onych pierwszych przywileiow, od przodkow naszych y od
„nas Hospodara nadanych, ale we wszystkim przy mocy zasta-
„wuiąc, tylko dwa artykuły wyżej opisane objaśniając y row-
„naiąc, za radą y pozwoleniem PP. Rad naszych duchownych
„y świeckich, uchwalamy y mieć chcemy, iż od tego czasu nie-
„tylko ci panowie szlachta albo potomkowie ich wszystkich ziem
„naszych, tego wszystkiego Państwa naszego darowania przywi-
„leiow y nadania wszystkich wolności y praw ziemskich używać
„y z nich się cieszyć mają, ktorzy są poddani kościołowi Rzymskiemu,

„y ktorych też przodkowie kleynoty y herby w Koronie Polskiej
„przyimowali, ale też y inne stanu rycerskiego, szlacheckiego, iako
„Litewskiego y Ruskiego narodu, iednoby byli wiary chrześciańskiej.
„Y chociaż ktorych przodkowie kleynotow albo herbow z Korony nie
„brali, iednako y zarowno tego wszytkiego wiecznemi czasy używać,
„y z ich wolności cieszyć się maią, iako przedtym zdawna y do tego
„czasu tych wolności stan rycerski szlachecki oboyga narodu, iak Li-
„tewskiego tak Ruskiego, używali y z tego się weselili. Tak też na do-
„stojenstwa y przełożenstwa wrzelakie, y do rady naszej y na urzędy
„dworne, ziemskie, nietylko poddani kościołowi Rzymskiemu od tego
„czasu obierani y przekładani być maią, ale iednako y zarowno wszyscy
„rycerskiego stanu, z narodu szlacheckiego ludzie wiary chrześciań-
„skiej, iako Litwa, tak y Ruś, każdy według zasług y godności
„swoiey od nas Hospodara na mieysca zacne y przełożenstwa z ła-
„ski naszej brani być maią, a żaden z stanu rycerskiego y szla-
„checkiego strony zakonu swego, będąc wiary chrze||**(11 X.)**ściańskiej
„człowiek, niema być od tego oddalony y odłączony, dla tych
„dwuch artykułow y członkow w tych pierwszych przywileiach opi-
„sanych. Iednak iż te nadania wolności y praw ziemskich w przy-
„wileiu Krola Iagieła y Wielkiego X. Witułda spolnym opisaniem
„postanowiono iest w Koronie, tak iako ten pomieniony przywiley
„świadczy: przeto na pierwszym blisko przyszłym walnym seymie,
„ktory od nas złożony iest, obudwum tym państwow, Koronie Polskiej
„y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu te porownania, będzieli potrzeba
„ieszcze z inszym przymnożeniem wolności y listem naszym wznosić,
„za spolnym pozwoleniem oboich stanow państwa naszego Korony
„Polskiej y W. X. Lit. PP. Rad naszych, chcemy y obiecuiemy.
„Lecz nie umnieyszaiąc iuż, ani uymuiąc ni wczym temu listowi na-
„szemu, y owszem przy mocy nieporusznie zostawuiąc iego na wieczne
„czasy, a na potwierdzenie tey rzeczy pieczęć naszą Maiestatową
„kazaliśmy przywiesić do tego naszego listu, podpisawszy ręką na-
„szą Hospodarską. Przy tym byli PP. Rada nasza: Ich M. X. Wa-
„leryan, biskup Wileński. X. Ianusz Andruszewicz, biskup Łucki y
„Brzeski. X. Mikołaj Pac, biskup Kijowski. P. Mikołaj Radziwiłł,
„na Ołyce y Nieświżu xiąże, wojewoda Wileński, marszałek ziemski,

„kanclerz nasz naywyższy W. X. Lit., starosta Brzeski, Kowienski
„y Borysowski. P. Mikołay Radziwił, x. na Dubinkach y Birżach,
„woiewoda Trocki, hetman W. X. L., starosta Lidski, Mozyrski y
„Bielicki, P. Trocki, hetman nasz dworny W. X. Lit., sprawca sta-
„rostwa Żmudzkiego y dzierżawca Kormiałowski. P. Hrehory Chod-
„kiewicz, woiewoda Kiiowski, marszałek ziemi Wołyńskiej, staro-
„sta Włodzimierki. Xiążę Konstantin Konstantinowicz Ostrożski, wo-
„iewoda Nowogrodzki. P. Paweł Iwanowicz Sapielha, woiewoda Wi-
„tepski. Xiążę Stephan Andrzejewicz Zbarański, woiewoda Podlaski,
„starosta Miński, marszałek nasz. P. Ba||**(11 п. 06.)**zyli Szyszko-
„wicz, podskarbi ziemski W. X. Lit. y pisarz nasz, starosta Mogi-
„lowski. P. Ostaphi Wołowicz, podczaszy nasz W. X. Lit., staro-
„sta Drogicki. P. Mikołay Kiszka z Ciechanowca, kracyczy nasz
„W. X. Lit., starosta Bielski. P. Ierzy Alexandrowicz Chodkie-
„wicz, stolnik nasz W. X. Lit., starosta Płotelski, dzierżawca Tel-
„szowski. P. Ian Chodkiewicz starosta Żytomirski. Xiążę Roman
„Fedorowicz Sanguszkowicz, koniuszy nasz dworny W. X. Lit.,
„starosta Mielnicki, dzierżawca Cieronoiński. P. Ianusz Kozycki,
„podskarbi nasz dworny W. X. Lit., dzierżawca Piński y Żytmor-
„ski. P. Stanisław Zachariewicz Włoszek, miecznik nasz W. X. Lit.
„P. Szczęsny Hercyk, marszałek y pisarz nasz, starosta Tykociński.
„P. Ian Szyszkowisz, pisarz nasz, koniuszy Grodzieński, dzierżawca
„Oszmiański, Wiłkijski y Krasnosielski. P. Ian Mikołajewicz, pisarz
„nasz, dzierżawca Markowski y Miadzielski. P. Mikołay Narusze-
„wicz, y inni PP. marszałkowie, starostowie y dzierżawcy urzędnicy
„naszy ziemscy y dworni. Pisan w Wilnie, anno Domini 1563 iunii
„7 die.“

A drugi de data z seymu Grodzieńskiego, anno 1568, w ten
sens :

W Imię Pańskie stań się ku wieczney pamięci.

„Yż wszelkie rzeczy wielkie y małe, zwłaszcza które się po-
„trzebnie, sławnie y pożytecznie na wieczne czasy stanowią, zawsze
„pismem zamykają się y utwierdzone bywają, bo by inaczey w za-
„pamiętanie przychodziły, a czasy po długim wieku z wiadomości

„y z pamięciey ludzkich wespół z ludzmi upływały. Przeto my Zy-
„munt August, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie X. Lit., Ruskie,
„Pruskie, Zmudzkie, Mazowieckie, Inflantskie,—przykładem zwyczajui
„idąc y korzystuiąc w tym, dogłędamy z pilnością y wszelakim sta-
„raniem y usiłowaniem naszym, aby czasu szczęśliwego panowania
„(12 п.) naszego (iakoż to należy na Krola chrześcijańskiego) nie
„tylko uymowały się (czego Boże uchoway) wolności wiernych a
„cnotliwych poddanych naszych—kniaziow, panow, szlachty y wszyt-
„kich obywatelow W. X. Lit., duchownych y świeckich, y wszystkich
„ziem ku niemu należących,—ktore oni z wiecznych przodkow swych,
„iako ludzie y narod zacny wolny z zasadzenia swego pierwszego
„w tym państwie mieli, y rowno a iednako ze wszystkimi państwami
„chrześcijańskimi niemniej z bracią y sąsiady swemi obywatelami
„Korony Polskiej używali, y też z nadania przodkow naszych Kro-
„low Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich dla zacnych y wielce
„ważnych zasług, wiary stateczney, a wylewania krwi swej prze-
„ciw każdego nieprzyziaciela Ich M. y tego państwa, mając niemało
„wolności y praw, z nich się weśelili; ale też ieszcze, aby od nich
„samych przymnażały się, iako stateczney wiary a prawdziwey sta-
„łości ludziom y narodowi takowemu zacnemu y uczciwemu pozwa-
„lamy; y nie iedno ich samych teraz będących, ale przodkow onych
„wprzod wspomnionych, nam Hospoparu y przodkom naszym Krolom
„y Wielkim Xiążętami, iednako zawsze a nigdy nie odmiennie poka-
„zanych, tego wszystkiego godnych czyniemy. Iakoż za takim doglą-
„daniem y staraniem a uczynnością naszą, gdyśmy byli na seymie
„wielkim walnym zstarodawna zwykłym bywać w tym państwie
„naszym W. X. Litewskim w mieście naszym Wileńskim, w roku
„tysiąc pięćset sześćdziesiąt trzecim, miesiąca Junia siódmego dnia,
„z pany Radami naszemi y ze wszystkimi stany do seymu należą-
„cemi, potrzebującym wszego stanu widzieć praw y przywileiow y
„wolności swych im nadanych, aby pokazali y widzieli; ktore to
„wszelakie prawa, iako przedtym obiecaliśmy, tak y teraz słowem
„naszym obiecuiemy, przyrzekamy y terażnieyszym przywileiem
„upewniamy y utwierdzamy, wszem obywateł(12 п. об.)lom W. X.
„Lit., iż przy drukowaniu tego Statutu W. X. L. Ruskiem ięzy-

„kiem wszystkie przywileia, prawa, wolności do onego wnieść y wpi-
„sać (co też bez omieszkania ma być uczyniono), który Statut oniż
„sami za dozwoleńiem naszym, iako ludzie wolne, wolnie sobie spra-
„wowali, spisali y postanowili; a my onego w Bielsku na seymie
„wałnym przywileiem naszym, a potym na drugim takowymże seymie
„w Wilnie osobliwym drugim przywileiem naszym stwierdzili y o-
„nych wszystkie prawa y przywileia y wolności włożyć, wnieść y
„wpisać dopuściliśmy y dopuszczamy. Potym iako się to zachowało
„w Koronie Polskiej, że wszelakie nadania wolności, prawa y przy-
„wileia ich są włożone y wpisane w Statut ich Korony. Tak też
„obywatele Wielkiego Xięstwa Litewskiego—xiążęta, panowie y szlachta
„uczynić mogą, y mają zatym przywileiem y pozwoleniem naszym
„wnieść, wprowadzić y wpisać wszystkie spawy nadania przywi-
„leia, wolności swoje w Statut Wielk. Xięstwa Litewsk. przed dru-
„kowaniem, albo przy drukowaniu iego, kiedy chcą, y ich używać
„y z nich się weselić sami y z potomkami swemi na wieczne czasy.
„A iż w ten czas na seymie wielkim walnym Wilenskim wprzod
„mianowanym, mając wszystkie prawa, wolności y przywileia sławney
„y godney pamięci przodków w własnych rękach swych y przeglą-
„dając ich, obaczyli artykuły w przywileiach pradziada naszego
„Krola Polskiego y naywyższego wielkiego xiążęcia Lithewskiego
„sławney y godney pamięci Władysława Jagieły y teyże sławy y
„pamięci godnego Alexandra Witołta; które przywileia wydane są
„przy postanowieniu uniey abo złączeniu w braterstwo y spólną
„przyiaźń obywatelęy Korony Polskiej z obywatelami W. X. Lit.
„w Grodnie; a pierwszy z tych: Co się tycze na on czaz nadanych
„użyczonych praw, przywileiow, panom szlachcie, boiarom W. X. L.
„darowanych y podanych do rąk ich,—tylko powszechney, to iest so-
„borney ||(13 п.) wiary chrześcijańskiej y Rzymskiemu kościołowi
„poddannym, y tym zaś, którym kleynoty, to iest herby szlacheckie
„są nadane, mają się tedy z tych wolności weselić, uczestnikami być
„y używać, y nie inaczey iedno, iako panowie szlachta Korony Pol-
„skiej, swe wolności dzierżąc, ich używają. Drugi artykuł: iż na do-
„stoieństwa y przełożenstwa nie mają być obierane, iedno ieśliby
„był powszechney wiary chrześcijańskiej y poddani kościołowi Rzym-

„skiemu, ani też urzędy ktore ziemskie, wiecznie, iako są dostoięń-
„stwa, kaszteiaństwa nie mają być przypuszczane, ani w nich bywać;
„iakoż potym ten przywiley na wolności dany od dziada naszego
„Zygmunta pierwszego, sławney y ś. pamięci Krolow Polskich y W.
„Xiążąt Litewskich, potym też w nasz przywiley wpisan temi słowy:
„Dla czego bili nam czołem wszytkie stany tego W. X. Ł., a osob-
„liwie zakonu Graeckiego, abyśmy to w porownanie słuszne przy-
„wiodszy, naszym listem y przywileiem dostatecznie obiasnili. My
„tedy Krol z Pany Radami naszemi, obaczywszy to, iż przed tym,
„niż ten przywiley w Grodnie wydan, stany y narody szlacheckie
„W. X. L. znacznemi służbami Rzeczypospolitey tego państwa y
„przodkom naszym zasługuiąc się, zacnie wywyższone y uczcone
„byli (iako to y w samym przywileiu tym na początku iego miano-
„wicie opisano), iakowe stany na seym do Grodna przyiachali, a do
„tego, iż też nietylko kościoła Rzymskiego, ale y Graeckiego bywa-
„jąc posłuszni, w Ławicy, Radzie y inszey powinności przodkom
„naszym, także y wszytkie stany na różnych służbach naszych by-
„waiąc, wierność y stałość swą ku służbom przodkow naszych y
„nam chętnie, iako wiernym poddanym należy, ze wszelaką statecz-
„nością pokazowali. A tak uważaiąc te wszytkie zacne zasługi y
„y widząc w tym przywileiu tego **|| (13 л. 06.)** być w poniżeniu, kto
„herbow nie brał, także y tego, ktory wiary Graeckiey dzierząc się,
„przeciwno przodkom naszym y nam Hospodarowi wierność swą stale
„pokazował. Iedno iż nie wszyscy na tym seymie byli, a zwłaszcza
„stany Ruskich ziem y temu państwu przysługuiących, te dwa
„członki y artykuły wyszey opisane objaśniając y rownaiąc, na ten
„czas y na tymże seymie walnym Wileńskim z poradą Rad naszych
„y z przyzwoleniem wszytkich stanow uchwaliliśmy, y przywileiem
„naszym potwierdziwszy, objaśniliśmy, chcąc mieć, aby od onego
„czasu nietylko te panowie szlachta y boiarze, abo potomkowie ich,
„wszytkich ziem naszych tego państwa naszego W. X. L. darowa-
„nia przywileiow y nadania wszytkich wolności y praw ziemskich
„używali y z nich się wescili, ktorzy są poddani kościołowi Rzym-
„skiemu y ktorzych też przodkowie kleynoty y herby w koronie Pol-
„skiey przyimowali; ale też y wszytkie insze stanu rycerskiego y

„szlacheckiego, iako Litewskiego, tak y Ruskiego narodu, iedno by
„był wiary chrześciańskiej y ci też, ktorych przodkowie kleynotow
„abo herbow z Korony Polskiej nie brali, iednako y zarowno tego
„wszytkiego wiecznemi czasy używać y z tych wolności się wieselić
„maią, y iako przed tym zdawna po wszytkie czasy wszytkich wol-
„ności stan rycerski szlachecki oboiego narodu, iak Litewskiego tak
„y Ruskiego, używali y z tego się weselili. Tak też na dostoięstwa
„y przełożęstwa wszelakie y do Rady naszej na urzędy dworne y
„ziemskie, aby nie tylko poddani kościołu Rzymskiemu obierani y
„przekładani byli, ale iednako y zarowno ludzi stanu rycerskiego
„szlacheckiego, iak Litewskiego tak Ruskiego narodu, każdy według
„zasług y godności swej od nas Krola na miejsce zacne y przeło-
„żęstwa z łaski naszej brani byli. A żaden stanu rycerskiego y
„szlacheckiego strony zakonu swego, będąc wiary chrześciańskiej
„człowiek, nie ma być od tego oddalon y odłą|(14 п.)czon. Dla tych
„dwuch tedy członkow w tych pierwszych przywileiach opisanych,
„co także w onym przywileiu naszym opisano y dołożono, gdyż te
„nadanie wolności y praw ziemskich w przywileiu Krola Iagieły y
„W. X. Witołta dostatecznie opisano, postanowiono y sprawiono iest
„w Koronie Polskiej. Tedy na pierwszym przyszłym seymie wal-
„nym, który by od nas złożon był, obiema tym państwom Koronie
„Polskiej y W. X. L. mielibyśmy porownanie uczynić, okazałi tego
„potrzeba ieszcze z większym przymnożeniem wolności inszym listem
„naszym wznosić za spólnym dozwoleńiem obojga tego państwa Ko-
„rony Polskiej y W. X. L., PP. Rad y wszelakich stanow, lecz
„nie naruszając iuż ani uymuiąc iuż ni wczym onemu listu naszemu,
„y owszem przy mocy iego zostawuiąc na wieczne czasy. Ktory ten
„przywiley nasz pod pieczęcią y z podpisem ręki naszej wszytkim
„stanom iest wydany. Do tego, ktoby kolwiek z xiążąt PP. szlachty
„Litew., bądź Rzymskiej abo Ruskiej, tylko chrześciańskiej wiary
„będąc, pierwicy herbow z Polski za Kr. Iagieła y W. X. Witołta
„w Grodnie nie przyimował“ (skąd daie się znać, że nie mnogich
„domow y narodow ludzie tam byli, tylko pewne osoby posłane z
„W. X. L., abo wezwane od PP. swych Kr. Polskich y W. X. L.),
„aby owdzie przyieżdżali y herby przyimowali, a to nie z ktorey

„inney przyczyny y potrzeby, tylko chcąc zawrzeć przyiaźń y spo-
„winowacić się z nimi w zgodzie y miłości spolucy. A będąc iuż
„przed tym z dawnych wiekow przy starowieczney uczciwości y zac-
„ności takowej, iakową uczciwym szlachcicom y narodu takowego
„ludziom należy mieć, przyiachali y w domach nieposlednią, ale taką
„bracią swą wielekroć liczbą więcey zostawiwszy odiachali, niżli
„owdzie w Grodnie ich było, y od których posłani oni byli sami,
„iako to w przywileiu Iagiełowym na początku opisano, poswiadcza-
„jąc z kim y z iakiemi ludzmi się zbracili y złączyli w ten czas,
„przeto żaden wynaszać się, ani podnosić niema, y ieden narod
„nad drugi zacnieyszym się ||(14 п. 06.) czynić y być nie może.
„Co tym przywileiem naszym obiasniamy, stanowimy y utwierdzamy
„wiecznemi czasy. Iż wszyscy ci, którzy w Grodnie herby przyimu-
„jąc, złączyli się y przyiaźń zawarli, także y ci, którzy w Litwie y
„na Rusi doma nie iezdząc tam zostawali y tego nie uczynili, iako
„y ci, którzy w Grodnie byli iednako zarowno xiążęce, pańskie y
„ziemskie, rycerskie narody y osoby w iedney mierze poczytane,
„chowane y policzane do Rady y do wszelakich dostoieństw, woie-
„wodstw, kasztelaństw, urzędow ziemskich y dwornych w W. X. L.,
„kożdy według zasług y godności swey przychodzili, a od nas y po-
„tomkow naszych teraz, y na wszystkie potomne czasy przypuszczane
„być mają, niwczym nie uwłaczając ani uymuiąc. Iakoż we wszytkim
„będąc stany rowne, pańskie, szlacheckie, od nas y przodkow na-
„szych wolności y swiebod swych używając, do wszelakich dosto-
„ieństw y urzędow tam w Polsce z łaski naszej przychodzili y
„przychodzą. Co też w tym Wileńskim przywileiu na seymie wyda-
„nym, nowe objaśnienie stanowiac, opisano: Iż gdzieby tego była po-
„trzeba ku rozszerzeniu, objaśnieniu y większemu nadaniu y przy-
„sporzeniu do tych praw y wolności. Żeśmy to uczynić mieli na
„spolnym seymie za dozwoleciem tych stanow wszytkich, obywate-
„low oboyg państwa, nie uwłaczając iuż niwczym temu, co w onym
„przywileiu opisano, ieno tego artykułu poprawienia y przysporze-
„nia y takich rzeczy potwierdzenia inszym przywileiem naszym. Lecz
„z spólnego teraznieyszego seymu wszytkie stany W. X. L. z pra-
„wych y słusznych przyczyn nie potrzebuiąc oderwali się. Co my

„od nich wiedząc, uchwalili, a między inszemi przyczynami widząc
„to, że zarówno y iednako, iako Rzymskiego, tak y wszelakiego
„chrześcijańskiego zakonu y wiary ludzie w W. X. L. y we wszyt-
„kich ziemiach ku niemu przysłuszających, do seymu spólnego
„należą. Gdyż spólnie między sobą w iednym ||(15 п.) państwie
„W. X. Lit. y w granicach iednych mieszkając, iednym naro-
„dem są. A tak iż ten naród Ruski do takowego spólnego złą-
„czenia, braterstwa y unicy chciwy y gotowy iest, y iednako ze
„wszytkimi temi, to iest wespół z bracią swą Litwą tego żadaia, y
„ku temu się maia y mieć chcą. A iż też na seymach wielkich wal-
„nych tuteyszego państwa W. X. L. z starodawna bywać zwykłych
„y iako zawsze przed tym nam Krolowie y przodkom naszym Kro-
„lom Polskim y W. X. L. w oboygach tych państwach naszych z
„wolnego obrania, iako y w W. X. L. zasiadzy na stolcach tych
„państw, z wolnego obrania wszytkich obywatelow na seymach z
„Rad naszych, y zezwolenia stanow każdego państwa seymowi na-
„leżących, to wszytko, co się godzi czynić y stanowić wolno bywało,
„y teraz czynić pozwalamy. A co się kolwiek postanowi, mocno y
„nieporuszenie w każdym państwie naszym od wszytkich trzymano
„być ma. To też ustawuiem y uchwalamy na seymie teraznieyszym
„wielkim walnym Grodzienskim, y tym przywileiem waruiemy y
„stwierdzamy. Iż tego artykułu iuż na spólnym seymie wznawiać,
„wzmianki y nanowo o nim czynić y potwierdzać onego znowu po-
„wtore My, Krol, nie mamy ani będziemy moc, ale chować chcemy
„y będziemy powinni, nie tylko my sami Krol, ale y potomkowie
„naszy Krolowie Polscy y Wielcy Xiążęta L. y wszytkie stany W.
„X. L. w tych dwuch artykułach, wprzod mianowanych, w przywi-
„leiu Krola Iagieła y W. X. Witołta, także w przywileiach przod-
„kow naszych na to potwierdzenia według tego objaśnienia y po-
„stawienia przez nas Krola w przywileiach naszych na seymie
„pierwszym Wileńskim y na tym teraznieyszym Grodzieńskim opi-
„sanego, nie odmieniaiąc y nie poruszaiąc tego wiecznie trzymać y nie-
„poruszenie chować obiecuiemy, y żadnym sposobem nikomu tego na-
„ruszać nie dopuścimy. Do tego osobliwie tymże przywileiem naszym
„upewniamy ||(15 п. об.) y zmacniamy, iż wszelakie przywileia, tak

„ziemskie, iako y pospolite, osobliwie stare od przodkow naszych,
„y nowe od nas komukolwiek pismem y ięzykiem Ruskim opisane
„y nadane są, nie tylko te dwa teraznieysze przywileia y listy na
„prawa y wolności, ale y na iakąkolwiek rzecz od przodkow naszych
„y od nas Krola z cancellariey naszej Ruskim piśmem wydane y
„nadane, tak przedtym, iako y potym (*gdyż z cancellariey naszej*
„*tym pismem Ruskim wychodzą*), iednako y zarowno z Łacińskim
„pismem złączone, y mocno chowane być mają wiecznemi czasy.
„Y na to wszystko daliśmy wszystkim stanom W. X. L. ten nasz list
„y przywiley pod naszą Maiestatową pieczęcią tuteyszego państwa,
„na seymie walnym Grodzieńskim, y podpisaliśmy go ręką naszą
„Krolewską. A przy tym byli panowie Rady naszej W. X. L. du-
„chowni y świątcy, książęta, panowie, urzędnicy ziemskie y dworne,
„posłowie ziemscy y wszystkie stany seymu należące. Pisan w Grod-
„nie, roku od Narodzenia Syna Bożego 1568, miesiąca Iulii pierw-
„szego dnia.“

Wielkiey wagi są te przywileia, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce MM. PP., ponieważ nie priwatnie, lecz za radą większych senatorow, do których się odzywano y których przytomność iest wypisana, nam narodowi Ruskiemu, niezuniowanemu, na wieczne czasy są nadane, y kto ieno zachce uważć rzecz w nich opisaną, snadnie się nauczy y dowie iakiey wagi narod Ruski był przedtym. Nie przeczeli na on czas podpisow Przeoświeceni, Iaśniewielmożni św. pamięci PP. Senatorowie do takiego przywileiu. A to się działo tych czasow, których po sacrę do Konstantinopola, za uniwersałami św. pamięci Zygmunta Augusta, posyłano. Uwłaczać tedy im co et in dubium one umocować, rozumiemy, że żaden z PP. obywatelow tego państwa niepozwoili: bo successu temporis, iako się w Synopsim przypomniało, wszystko to approbowano, a za incorporatią księstw Ruskich do Korony zapadła klamka wszystkim, pogrzebione pierwsze z martwych wskrzeszaiącym; y ktokolwiek na poprawione, objaśnione, et in perpetuum do zachowania y wypełnienia podane, sarka, czyni niesłusznie.

Daley w responsie x. Korsaka, iako agenta PP. uniatow, był na placu przywiley Budzyński: ten, że ma satisfactią in Synopsi

dostateczną na się, szkoda już tu iterować y przypominać, słuszniejsza raczey na niektóre insze słowa rzec co, a naybardziej te: „Modo jam mise“(16 π.)rante Domino, decretis Sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae quarti et aliorum patrum plurimorum, fidei sanctae zelatorum, cum ipsa sancta Romana ac universali ecclesia reducta fit ad identitatem dudum desideratae unionis.“ To iest: „*Teraz już z litości Pańskiej dekretami najświętszego Pana Engeniusza naszego Papieża czwartego y innych bardzo wiele oycow wiary świętej y zelatorów, albo gorliwych miłośników, z samym świętym Rzymskim y powszechnym kościołem przywiedziony iest do iedynstwa dawno pożądaney uniej.*“

Była niegdyś quæstia agitowana: „Jeśli się godzi tribut dawać cesarzowi, albo nie?“ (Matt. 22.) Gdy przyszło do monety, a postrzeżono effigiem caesaris y napis, przykazano: „Oddawaycie, co iest Boskiego, Bogu; a co cesarskiego, Cesarzowi.“ Niedawnymi czasy urosła też była o tym inter iuristas quæstio: „Jeśli ma potestatem Tribunał condendarum legum,“—y iak concludowana: iest gdzieś constitutia o tym. Stąd pochop wzięwszy, gdybyśmy zadali: „Utrum habet pontifex Romanus potestatem w tym państwie condendarum legum,“—wszyscy niemal sub regimine onego zawołaią: „habet, habet,—ma, ma.“ A biskup Krakowski godney pamięci Vincentius Kadłubek in historia Polonica, Dobromili edita, (fol. 531.) hamuie ich mówiąc: „non habet, non habet, niema, niema,“—pisząc w historiei swej te imiennie słowa: „Nec impedit a vita institutio, qua cautum erat, ut penès maiorem natu semper sit principandi auctoritas, quod per Papam Alexandrum et Fridericum Imperatorem, quamvis jus non habent apud nos condendi leges, est consultum.“ To iest: „Nie na przeszkodzie znayduie się owo postanowienie przodków naszych, ktorym warowano było, aby zawsze urząd Krolestwa przy starszym bracie zostawał, co też przez Papieża Alexandra y Friderika Cesarza, chociaż nie mają mieysca u nas do stanowienia praw, uchwalono iest.“

Iakoż y nie przywiodło się w tej iurisdice czasu iednego opisanego od historika wiary godnego, piszącego o Polskim Krolestwie w xiegach trzecich (fol. 278.) temi słowy: „Lata 1460. Po śmierci

Tomasza Strzepczyńskiego, biskupa Krakowskiego, były wielkie różnice około biskupstwa, abowiem trzech na nie wybrano. Kapituła Krakowska dwu obrała: Lutka z Brześcia, doctora, a Iana biskupa Wrocławskiego; trzeci, Iakob z Senna, ktorego byli posłali do Mantue na concilium za papieża Piusa; ten też sobie wyprawił prawo na toż biskupstwo u Papieża pierwiej pietnastym dniem niż ci wszyscy, przeto go przyieli; o czym gdy się Krol dowiedział, będąc ieszcze u Choynie, kazał tego Iakuba z ziemie wywołać y mnicha sufragana Krakowskiego, który go poświęcał, y tych wszytkich, którzy iego stronę trzymali y pomagali tego, z Krakowa wygnać, gdyż to prawo tylko samemu Krolowi służy. A dla pewnieyszey rzeczy posłał Krol z Prus Piotra Kurowskiego, kasztellana Lubelskiego, y Dobka Kmite, kasztellana Woynickiego, aby tey rzeczy executią uczynili z starostą Krakowskim Pieniążkiem; a oblegli Iakuba przerzeczonego na zamku Pieńczowie. A tak Mikołay Pieniążek, podkomorzy y starosta Krakowski, pobrał kanonikom Krakowskim imienia, Pawłowi dziekanowi, ||(16 π. 06) Ianowi Długoszowi; Dzierzka Krzyżanowskiego proboszcza Wiślickiego a kanonika Krakowskiego z iego domu wywlokł, oblokszy go w dalmucyą, z Krakowa broną przecz wywiodł y wypędził; tak też Mikołaiia Bogdana, obu też Długoszow kanoniki, Iana Białka, Iana Lelowskiego wikarie ich, Marcina Rynce, Mansionarza y inszych wiele, którzy przyimowali Rzymskie processy, to iest listy, y przyzwalali na nie przeciwko prawu Polskiemu,—w dalmaciach z kościołow wywlokszy, z miasta wyganiał.“— Ieśli tedy y Ruś tak postąpiła z Isidorem, iak historikowie opisali, to ich przywiodło do tego, że z decretu Eugeniusza papieża unią im przyimować nakazano, a oni nigdy decretom tak im nie podlegali y po dziś dzień podlegać niechcą.

Po Budzyńskim tym przywileiu, od nas przypomnionym, dostało się od mianowaney persony y Iozephowi św. pamięci Metropolicie, iakoby on miał do Niphona Patriarchi pisać list, radząc się ieśli ma pozwolić na consilium Florentskie y twierdził, mówiąc: y iabym sam na to pozwolił, gdybym mógł; a list ten de data iakoby miał być roku Pańskiego 1492. Tak ten list ad manum pod ten czas niebyły był interpretowany. A gdy się w książkę o prawach, od PP.

uniatow wydaną, weyrzało, inszý sens a różny od interpretatij iego M. tak daleko, iako my teraz z onemi dissentimus.

W ktorym, że tytuł pięknie Patriarchow Konstantinopolskich wypisali, kładziemy go, y listu samego niektore słowa wypisuiemy:

Niphon misericordia Dei Archiepiscopus Constantinopolis novae Romae et Oecumenicus Patriarcha, piüssimo et Deo amantissimo Iosepho fratri et comministro Metropolitae Kioviae et totius Russiae, in Domine salutem.

Accepimus a tua charitate missas nostrae mediocritati literas, in quibus significasti Romanae Ecclesiae, in Russia et Lithuania degentes Episcopos, molestos vobis esse, et ad unionem factam Florentiae vos cogere.

To iest:

Niphon z miłosierdzia Bożego Arcybiskup Carogrodzki nowego Rzymu y Wsieliński Patriarcha nayspobożniejszemu y Boga wielce miłuiącemu Iosephowi, bratu y spółsłudze, Metropolicie Kiowskiemu y wszytkiey Rusi, zdrowia.

Wzięliśmy od twej miłości posłany list naszej mierności, w ktorym dałeś znać Rzymskiemu kościołowi, że Biskupi na Rusi y w Litwie żyjący są wam przykrymi, a iż was do iedności we Florenciey uczynioney przymuszają.

A ieśli na ten czas przymuszano (co y teraz czynią) do uniey, iak samiż napisali, to iuż iey nie było. Na pytanie zaś o synodzie Florentskim byli przyięty w Graeciey, taka powieść nieomylna w tymże liście: „*Plerique nostri generis, qui domi manserant, eam recipere et amplecti noluerunt.*“ „Wszyscy, prawi, rodzaju naszego, ktorzy doma pozostali byli, niechcieli oney przyiąć.“ Trzeci punkt w tym liście ten: „*Sed tua charitas* ||(17 π.) *non parvum praetextum et excusationem habebit, si dicat absque sententia Constantinopolitani, tui videlicet Patriarchae, se nihil posse agere.*“ „Ale (słowa to są Patriarsze) twoia iednak miłość niemalą masz zasłonę y wymówkę, ieśli rzeczesz, że bez zdania Carogrodzkiego, to iest swego Patriarchi, nie czynić nie możesz.“ A trochę niżej: „*et patriam religionem et*

aliam omnem Ecclesiasticam observantiam Orientalis ecclesiae accurate conservet.“ „Y oyczystą relligią y wszelkie inne cerkiewne zwyczaje Wschodniey cerkie pilno zachowuy.“ Po tych puctach conclusia takowa nastąpiła: *Habes vero non paucos principes spirituales filios in universa Russia et Lithuania, qui Graecam ecclesiam in honore habent et nostram mediocritatem sincerè venerantur, ad quos dedimus mandata et literas, ut tuam pietatem Serenissimo Regi commendent et nostram libertatem tuentur.* To iest: „Masz też niemało xiążąt duchownych synow we wszytkiey Rusi y Litwie, ktorzy Graecką cerkiew we czci mają y naszą mierność szczyrze szanują, do ktorych daliśmy mandaty y listy, aby twoię pobożność náyiaśniejyszemu Krolowi zalecili y naszej wolności bronili.“

Gdy tedy pisał taki list Metropolit, to w tych państwach uniey nie było; gdy opisywał w te słowa Patriarcha, to w Graecicy z łaski Bożey taka się unia nie nachodziła; gdy do xiążąt ucieczkę czynić w przenagabaniu swym o unią radził, to iuż prawosławni byli, Patriarsze Konstantinopolskiemu a nie komu inszemu posłuszni. Co ieszcze sponte na się przyznali, radzimy, prosimy, nawróćcie się ad patrem et patriam, a my przyczynić się obiecuiemy, aby was pokutuiących łaskawie przyiąć zaczął.

Daley była wzmianka o Sołtanie Iozephie, iakoby 1566 miał confirmatią iakaś PP. unitom wyprawować, a że samiż o roku wątpią y niewiedzą do ktorego z nich,—bo dwóch powiadaia być Iozephow,—list punctatim citowany był pisany, y my bezpotrzebnie papieru zagęszczać tym nie chcemy.

W tymże responsie na incorporatią od nas wspomnianą, że wszystkim służy sine discrimine, przyznano, prawda to, że wszystkim, ale nie wam; bo czasu incorporaticy uniey nie było, iako się zewsząd pokazuje; incorpatia się stała za św. pamięci Zygmunta Augusta, a za szczęśliwego iego panowania Patriarsza iuridica w tym państwie przezaenym była. Ci też co po sacrę posyłali, iż nie byli in unione, świadkiem św. pamięci Iozeph, między inszemi Metropolit od nas wyszey wspomniany; iesli też Misael nieiakiś 1405 r. unią przyiął ieszcze przed synodem Florentskim: na coś stękano na synodzie Florentskim, że przez długi czas oney nie było y tych słow

dołożono: *A teraz przywiedziony iest docretami do oney?* Wkrotce insze słowa były x. Korsaka, succincte y tu: lubo confaederatia, lubo incorporatia, lubo constitutia, anni 1607, przypomniana,—tedy nasza to wszystko zasłona y obrona; myśmy to narod Ruski starożytny, niezuniowany, incorporowani, confaederatią zasłonieni, a constitutiami warowani, przy nadziei uspokojenia nas aż po dziś dzień zachowani. Niechcieycież przeto, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce M. [(17 л. 06.) PP., uniżenie prosimy, niechcieycie nas braci swey w tak wielkim bezprawiu y w tych nieznośnych angariach y oppressiach zaniechiwać.

CZWARTY PARAGRAPH.

Prawa y przywileia po te czasy od PP. unitow zamilczane nieomylnie revealing, z przypomnieniem wprzod protestatij niektorych y relatij, nietylko o zabranie praw potajemnie, ale y xiąg ich y inszych munimentow niewydawanie.

Snąć na owe przywitanie pomniąc: „towarzyszu, iakoś tu wszedł, szaty weselney nie mając,” (Matt. 22.), przedsięwzięli PP. unici w naszą sukienkę się tak kosztowną ubierać, a owego y przypomnieli, że z cudzego konia y w błocie zsiadać pod czas musi. Ptaszek też ieden zwykł się cudzym pierzem zdobić, ale y to ludzie postrzegłszy, ganią. Że tedy prawa y przywileia potajemne u nas originalami zabrane, tam się dostali, y po te czasy były, haec recens protestatio wyświadcza.

Actum in curia Regia Varsaviensi Sabbatho ipso fuesto sanctorum Vitti et Modesti martyrum, anno Domini millessimo sexcentesimo trigesimo.

Ad officium praesens castrense capitaneatus Varsoviensis actaque praesentia, personaliter veniens generosus Laurentius Drewinski, Pincerna terrarum Volliniae, uti praefectus Fraternitatis Vilnensis Sanctissimae Trinitaris ad Ecclesiam sancti Spiritus, ritus Graeci existentis, suo et collegae sui generosi D. Joannis Oginski, Tenutarii Cormialoviensis, aliorumque confratrum nomine, coram officio praesenti protestatus est coram religiosum Pachomium Oranski et Joannem Korzenkowski civem et sartorem Vilnensem, quia privilegia et

jura Fraternitatis sanctissimae Trinitatis ritus Graeci ecclesiae Orientalis inservientia, in anno millesimo sexcentesimo quarto, furto oblata ab eis, nunc in judicio sacrae Regiae Maiestatis assessoriali originaliter sunt producta, quo nomine non solum inherendo anteriorum antecessorum suorum in diversis subseis factorum protestationibus protestantur, sed et de damnis inde emanatis in foro fori cum citatis judicialiter experientur.

||(18 п.) (*Ex actu castrensis capitaneatus Varsoviensis Regni, et caet.*)

Ażeby wszyscy zrozumieli, gdzie nasze prawa y przywileia potajemnie zabrane aż po te czasy znaydowały się, y na kim mamy dochodzić przytym y szkod swoich, po Polsku też protestacją przełożyliśmy.

„Działo się na zamku Krolewskim Warszawskim w sobotę na „same święto śś. Vitti y Modesti męczenników, roku Bożego tysiąc „sześćsetnego trzydziestego.“

„Na urządzie terażniejszym grodzkim starostwa Warszawskie- „go, pod czas odprawowania spraw, stanąwszy oczewisto sam osobą „swą urodzony Ławrenty Drewiński, czasznik ziemie Wołyńskiej, „iako starosta Bractwa Wileńskiego ś. Troycy przy cerkwi św. „Ducha, nabożeństwa Gracckiego będącego, y collegi swego urodzone- „go P. Iana Ogińskiego, dzierżawcy Kormiałowskiego, y inszych społ- „braci do tegoż rejestru Bratskiego wpisanych imieniem, przed „sądem terażniejszym protestował się na zakonnika Pachomiusza „Orańskiego y Iana Korzenkowskiego mieszczanina y krawca Wi- „leńskiego, iż przywileia y prawa Bratstwa św. Troycy y nabożeń- „stwa Gracckiego, cerkwie Wschodney służące, w roku tysiąc sześć- „setnym czwartym pokradzione od onych y produkowane teraz na „sądzie Iego Kr. M. assessorskim oryginałami się pokazały. Na „których nie tylko stojąc zaniesionych protestatiach oto protestuie „się; ale y o szkodach przytym poczynionych u należnego sądu y „prawa z onemi prawnie oto czynić chce.“

A ktoby tę robotkę zrobił w roku 1604, pamiętając częścią na to, że *de mortuis aut nihil aut bene*, częścią, że y on sam przed śmiercią swą żałował tego swego występku y rzewnie opła-

kiwał, słowo w słowo nie wypisuiemy, boby się imię iego y przezwisko wspomnieć musiało, ale tylko protestatiami dowodzimy, że tak a nie inaczey iest: Pierwszą, na trybunale przez P. Iana Swatka Łuczyckiego w tymże roku, 1604 maia 28 dnia uczynioną; drugą na ratuszu u sądu gaynego przez p. Bazilego Charzewskiego y p. Iana Tyszkiewicza eodem anno, 18 dnia iunii, gdzie zaraz y registr podano ktore prawa, przywileia originalami nam poginęli; trzecią powtore na tribu|(18 п. об.)nale uczynioną przez p. Bohdana Bohuszewicza z przypomnieniem y inszego skarbu Bratskiego pod ten czas zabranego, tegoż roku, miesiąca iulii 5 dnia, no co iest y relatia dwuch woznych do xiąg głównych trybunalskich tegoż roku miesiąca maia 28 dnia podana, gdzie y sam nieboszczyk do tego się przed nimi przyznawał, że mając w zawiedowaniu swoim wszystkie prawa, przywileia, onych Bratstwu naszemu nie oddał.

Do ktorego to postępu, śmiemy rzec tak niezbożnego, ktoby iemu powod y radę dał, sam by nieboszczyk przed wszystkim światem zapytany iawne wyznał, że nikto inszy, tylko ci, ktorzy tych praw y przywileiow, iak ony ptaszek pior przydobywszy, nimi się niesłusznie szczycąc, nam onych z metrik wyimować niedopuszczaia, mandatami nas nadwornymi nieznośnie ciemiężą, do wydania zaś mandatow podpisanych z cancellariey, gdy kogo lubo ich samych w krzywdach naszych pozywać chcemy, wielką przeszkodę czynią. A co nieznośnieysza, za instinctem ichże na niektórych miejscach urzędnicy grodzcy, protestatij naszych do xiąg urzędowych nie przyimuia; generałow y umocowanych, ktorych do prawa tego zaciągamy, poenuia, więzia y pod gardłem, aby nam nie służyli, zakazuia; relatie nasze iuż referowane z xiąg wyszarpywaią, czego między wielą innemi w roku terażniejszym 1632 po Convocaciy trzeciej niedzieli świeży przykład mamy, gdy do xiąg grodzkich Wileńskich o gwałtowne odiecie od strony zuniowaney ciała zmarley niewiasty wyznania naszego, tak też y zbiecie y skrwawienie gospodinicy, w w ktorey to ciało domu stało, nietylko nie przyięto, ale y relatią generałow z xiąg wyszarpano y im samym, aby się tego na inszym urzędzie przyznawać nie wazyli, przygrożono, zaczym y generałowie przy sprawie bywszy y pieniądze pobrawszy, relatij swych do xiąg

nie podają, a nawet y pisarze mieyscy z xiąg ratusznych spraw nam należnych nie wydaia. A na to wszystko y insze takie obchodzenia się z nami munimentow extractami z xiąg pełno u nas, byleby był czas pozwolony one in medium przywodzić.

A co się tycze revelatii nieomyłney inszych ieszcze niektórych processow strony zuniowaney niekożdemu po te czasy wiadomych, a mianowicie przywileiow niektórych na początku uniey, PP. uniatom (iako oni powiadaia y chlubia się) danych, y z ktoremi się po te czasy, ani in foro fori, ani na deputatiach, tak z senatu iako y z koła Rycerskiego nigdy nie odezwali, czyli się wstydząc niemi, czyli też insze iakie consideratie swoje maiąc, o czym lepiej sami wiedzą, my z nichże samych pochop wzięwszy, że oni nasze co raz to in lucem, co raz to one reveluią, dla pokazania samey różności między sobą y ukazania wszystkiego świata obiawimy y dowiedzimy z nich wprzod, że ta unia ich bez wiadomości Metropolity y innych Episkopow y wszystkiego duchowieństwa, a pogotowiu cleru cerkiewnego zaczęła się y kłębiła. A świadkiem tego będzie przywilej św. pamięci Krola Pana, czterem Władynom, iako principałom tey sprawy, dany roku 1592. Senod ||(19 π.) bowiem Metropolita z Episkopami y innym duchowieństwem w Brześciu roku 1594 odprawuiąc, pod posłuszeństwem Patriarszym siebie być uznawał, iako się z wspomnianego w Synopsim scriptu iego y instructiey znać daie, a owdzie dwiema laty wprzod na unią iuż zezwoliły pewne persony, a to się da z tego przywileiu, widzieć ktorego te są słowa:

„Zygmunt Trzeci z łaski Bożej Krol Polski et. Oznaymuiemy „tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna komubykolwiek „to wiedzieć należało, terażnieyszym y na potym będącym, iż my „Hospodar widząc być przychilnych ku porownaniu w wierze ś. Epis- „kopow relligiey Graeckiey: Łuckiego Episkopa, Lwowskiego, Pińskiego „y Chełmskiego, ktorzy do nas Hospodarza z tym przysłali, chcąc „pod zwierzchnością y pod błogosławieństwem iednego pasterza na- „świętszego być y onemu starszeństwo y zwierzchność przyznać, za- „chowawszy sobie wcale wszystkie sprawy y porządek y ceremoniae „w cerkwiach Bożych. Co my Hospodar widząc przedsięwzięcie ich „potrzebne do rzeczy zbawienych, to od nich z wdzięcznością przy-

„imuiemy, a iżby za taką chęć swą łaski naszej Hospodarskiej byli
„wdzięczni y pewni, tedy tym terażnieyszym listem przywileiem na-
„szym (Hospodarskim) onym samym wszystkim pomienionym Episko-
„pom, praesbiterom y wszystkiemu duchowieństwu cerkwie Wschod-
„niey relligiey Graeckiey waruicmy, upewniamy y słowem naszym
„Hospodarskim przyrzekamy y obiecuiemy sami za siebie y za na-
„iaśnieysze potomki nasze, Ich MM. Królów Polskich, że choćby na
„tych wyż wspomnianych Episkopow, po dacie tego listu przywileiu
„naszego, od Patryarchow y Metropolitow z iakieykolwiek przyczyny
„ku niebłogosławieństwu byli na nich wynaydowane y kłątwy wyno-
„szone y wydawane, iż to im Episkopom samym y wszystkiemu du-
„chowienństwu ich namniey nigdy niwczym szkodzić niema. Y obie-
„cuiemy słowem naszym Krolewskim dla większego oskarżenia y
„kłątwy y ogłoszenia, by y dobrze przeciw stanom ich wedle praw
„duchownych y świeckim było, dla wszystkich takowych przyczyn tych
„dostoieństw, władctw, na których oni mieszkaia z dawnych przod-
„kow naszych, od nich tego nie odeymować y przy ich żywocie inszym
„osobam nie dawać, ale zachować ich obiecuiemy wcale z przymno-
„żeniem łaski naszej y wywyższeniem uczciwości w pokoju naszych
„władctwach, iako wiernych poddanych y bogomodlcow naszych, poki
„aż ostatniego żywota ich stawać będzie. Przydaiąc im ieszcze nad-
„to y kożdemu, ktoby się do takiej iedności y porządku przychilił,
„swiebod y wolności, tak iako Ich M. duchowni Rzymscy maia, tak
„y oni maia mieć. Co my obiecuiemy ieszcze y inszemi przywileiami
„naszemi im nadawać z przymnożeniem łaski naszej Hospodarskiej.
„A to wszystko obiecuiemy my, Hospodar, za nas y za potomki nasze
„tym wspomnianym Episkopom: Cyryllusowi Terlieckiemu, władcyce
„Łuckiemu, Gedeonowi Bałabanowi, władcyce Łwowskiemu, Leontemu
„Pełczyckiemu, władcyce Pińskiemu, Dionizyuszowi ((19 я. 06.) Zbi-
„ruykiemu, władcyce Chełmskiemu, wcale trzymać do ich żywotow.
„A na potwierdzenie tey rzeczy daliśmy im ten nasz list przywiley,
„podpisawszy naszą Krolewską ręką, do ktorego y pieczęć Koronną
„przycisnąć kazaliśmy. Pisan w Krakowie, miesiąca maia 18 dnia,
„anno Domini 1592.“

SIGISMUNDUS REX.

Matiasz Petrokowski.

Uważcie tedy w tym przywileiu, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, a nam wielce miłościwi PP., ieśli z Boga y dla Boga ta ich iedność zaczęła się, y ieśli ona dawna ś. iedność Wschodney cerkwi z Zachodnią potajemnie tak miała być reassumowana, a przyznacie to nieomylnie, że to novum emergens w Rusi, ponieważ nigdzie się ani wspomniała przed tym unia. Do tego, gdyby cum consensu omnium, na co by warunek ten położono: *Choćby na tych wysz wspomnianych Episkopow, po dacie tego listu przywileiu naszego, od Patriarchow y Metropolitow z iakieykolwiek przyczyny ku niebłogosławieństwu były na nich wynaydowane y klątwy wynoszone y wydawane, iż to im Episkopom szkodzić niema.*

Dalsze puncta w tym przywileiu nie exagieruiemy, a między innemi owy: *By dobrze przeciw stanom ich wiedle praw duchownych y świeckich było; raczey à scintilla hac incendium: od skry tey iak pożar wczął się, powiadamy.*

Y gdy potem podstępnie oszukany Metropolit y Władykowie niektorzy z nim odstąpili Patriarchi Konstantinopolskiego, a udali się także do Pana zmarłego, dano im przywilej, ale z conditiemi temi co raz: ieśli unia do skutku przyidzie, iako o tym na kilku mieyscach dzieie się wzmianka w przywileiu roku 1595, ktorego te są słowa:

„Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, etc.

„Oznaymuiemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu z „osobna, komu o tym wiedziec należy, ludziom stanu duchownego y „świeckiego, iż donieśli do nas uniżone prośby wielebny Adam Ipatey, „Prototrony Władyka Włodzimierski y Brzeski, a Cyryllus Terlecki „Exarcha Władyka Łucki y Ostrożski, imieniem w Bogu wielebnego „Michała Rahozy Archiepiskopa Metropolity Kiiowskiego, Halickiego „y wszytkiey Rusi, także też imieniem przełożonych starszych Epis- „kopow, Archimandrytow, Ihumenow y wszytkiego duchowieństwa za- „konu Graeckiego Ruskiego, w potrzebach pewnych y w sprawach „relligiey ich około ziednoczenia ich z kościołem powszechnym y po- „rządku pewnego postanowienia, ktore do stwierdzenia stanu y powo- „łania ich należą obyczaiem niżej opisanym. Naprzod prosili nas, aby

„metropolia, władcyctwa y insze relligiey Graeckiey dostoięństwa
„nie byli dawane tylko ludziom Ruskiego narodu y ich własney relli-
„giey; także aby byli od nich cztery osoby godne do takiej władzy
„obierane, z kto|(20 ж.)rych aby ieden na taki urząd przez nas był
„podawany, a ten aby naydaley do trzech miesięcy na stan duchowny
„święcić się był powinien. Co my im pozwolimy y potwierdzimy, gdy
„do iedności kościoła powszechnego Rzymskiego y do posłuszeństwa
„iego przystaną y trwać w nim trwale y nieodmiennie będą, także
„y o poświęceniu przełożonych na zwierzchności mianowane duchowne
„naydaley do trzech miesięcy od daty uznawamy być rzecz powinna
„y utwierdzoną postanowieniem przodkow naszych. O mieysce w Ra-
„dzie,—o tym, gdy ta iedność da Pan Bog statecznie się zamknie, chcemy
„y obiecuiemy na seymie z Pany Radami naszymi y stany Rzeczy-
„pospolitey, do tego należącemi, tractować, gdyż ta rzecz iest właśnie
„seymowi należąca. Nadto aby władza żadna insza tak duchowna, iako
„y świejska, za tym ziednoczeniem nie była nad nimi, aby ani ludzie,
„a zwłaszcza z Graecij inąd, ktoreby onych odrywać od tego świętego
„ziednoczenia albo iakimkolwiek sposobem trudnić chcieli, nie byli do
„państw tey Rzeczypospolitey przypuszczeni, abo y domowi, którzyby
„się zwierzchności ich z tey miary sprzeciali, a do iedności ś. koś-
„cioła Rzymskiego abo się dać przywieść nie chcieli, albo y prze-
„szkadzali: temu wszytkiemu, aby się zwierzchnością naszą zabiegło,
„rozkażemy przeciw takowym uniwersały y mandaty z cancellariey
„naszey wydać y napotym, aby takie różnice, ktoreby iednostayney
„ich wiary powszechney rozumienie zamieszać mogli od oboich ludzi
„wnoszone y rozsiewane nie byli, chcemy iako gdzie potrzeba okaże,
„ratować y do tego niedopuszczać; toż y urzędom naszym, aby tego
„postrzegali, pilnie zlecimy. Co strony dobr cerkiewnych, ktore od
„przodkow ich roznym osobom iuż dane y zawiedzione są, na ktoreby
„tych possessorowie prawa nie mieli, aby byli do cerkwi przywroceni,
„a ci, którzyby prawo iakie mieli, arendy niecoś z tych dobr, ktore
„dzierżą, płacili, a po zeyściu z swiata aby takowe maiętności na
„cerkiew przypadali; także y o zachowaniu cerkwi przy dawnym ich
„nadaniu w dobrach, na ktoreby choć żadne nie byli przywileia, tyl-
„koby się w ewangeliach wpisane naydowali, pozwalamy, aby takie

„dobra od cerkwie odiete, ktoreby kto niesłusznie trzymał, wolno było
„pozywać, a prawem onych dochodzić; do płacenia arendy żadnego
„się nam przymuszać nie zda, lecz takie dobra, ktoreby za prawem
„swym possessorowie terażnieysze trzymali do żywota swego, a po
„śmierci ich do cerkwi wracać się mają, a my ich żadnemu inszemu
„oddawać ani potwierdzać nie mamy. Także y nadania dobr cerkiew-
„nych, tak tych, na których prawa są, iako też y na tych, na ktoreby
„prawa nie było, a tylko w ewangeliach starych naydowali się wcale
„zachować chcemy; dobra y majątności cerkiewne, aby po śmierci
„Metropolity y inszych przełożonych duchownych w mocy y szafunku
„kapituły zakonu Graeckiego dotąd zostawali, aż od nas urząd wa-
„kuiący podany będzie komu. Przywilej, który iuż na to dany mają,
„chcemy im wcale zachować y za pozwoleniem wszytkich stanów
„Rzeczypospolitey na seymie walnym wolno to im będzie Constitutią
„sobie warować; do sądów trybunalskich, aby dla postrzegania spraw
„duchownych z przodku siebie dwóch osob, iako inszy duchowni rel-
„ligiey Rzymskiej, wysadzali ||(20 п. 06.) pozwalamy, o czym iednak
„z przełożonymi duchownymi wiary naszej katolickiej znieść y po-
„rozumieć się mają. Przełożone ich duchowne, począwszy od zwierzch-
„nieyszego ktorzykolwiek y na iakimkolwiek stopniu duchowieństwa
„będące, chcemy, aby w poszanowaniu y poważaniu takim, iako y du-
„chowni katolickiej wiary byli, gdy iuż pod zwierzchność stolicy
„Rzymskiej y pod posłuszeństwo św. oycy Papieża poddadzą się y
„przyłączą, o czym także z duchownymi naszymi znieść się y poro-
„zumieć mają. Co się tycze, aby monastery y cerkwie na kościoły
„nie obracać, tego w dobrach naszych krolewskich zakazuiemy, a w
„majątnościach szlacheckich tego uczynić nie możemy. Bractwa du-
„chowne cerkiewne, tak iako są od Patriarchow postanowione y od
„nas potwierdzone, aby pod posłuszeństwem Metropolity y innych
„przełożonych swych duchownych wcale zostawali, iednak aż się
„wprzod pod zwierzchność kościoła Rzymskiego przyłączą, pozwalamy
„y onych przy prawach, ktore od nas na to mają, zachować chcemy;
„strony zakładania szkół y seminarij Graeckiego y Słowieńskiego ie-
„zyka, także aby im wolno było drukarnią swoją mieć pod władzą Me-
„tropolity y Władykow, pozwalamy tym sposobem, aby nic tam prze-

„ciwnego kościołowi powszechnemu nie drukowano, ale wszystko roz-
„sądkowi iego podlegało, a co się tycze, aby zbytki y nieposłuszeń-
„stwa, ktore od popow niektórych relligiey ich Graeckiey po mia-
„steczkach naszych y szlacheckich pod zasłoną y obroną niektórych
„urzędnikow naszych y inszych szlacheckiego stanu ludzi dzieią, ka-
„rać y hamować się mogli, tego Metropolitowi y Władynom y in-
„szym przełożonym relligiey ich nietylko niebronimy, żeby w mająt-
„nościach stołu naszego tego postrzegali y porządek dobry czynili;
„lecz też y urzędnikom naszym mieysc onych, gdzie potrzeba będzie,
„aby im w tym pomocni byli, przykażemy y inszych, aby temu prze-
„ciwni nie byli, napomnimy. Porządek y władza ich duchownych chce-
„my, aby była wcale zachowana, to iest, aby w miastach krolew-
„skich cerkwie iakiegokolwiek nabożeństwa podlegali władzy Metro-
„polity y Episkopow, a żaden się inszy w to nie wdawał, co też y
„urzędom naszym roskażemy, kiedy będzie potrzeba, aby tego Wła-
„dykom y inszym przełożonym ich pomagali. To nakoniec onym wa-
„rujemy, aby żaden inszy obcy człowiek krom tego, ktory od nas na
„to obrany y potwierdzony będzie, żadney sobie zkąd inąd zwierzch-
„ności nad nimi nie przywłaszczzał ani duchowieństwem ich sądzić y
„sprawować miał y mógł, owszem, aby tacy do państw naszych przy-
„puszczani nie byli, pilno tego postrzegać każemy. Aby też do fun-
„dowania kapituły przy cerkwiach Graeckiey relligiey przyiść mogło,
„by się więcej tym chwała Boża pomnażała y rząd cerkierwny tym
„lepiej się dotrzymywał, kiedy się co takowego z dobr ichże mona-
„sterow poda, chcemy radzi temu być y przychylnemi, iednakże tak,
„aby y fundacie stare słuszną iaką częścią dochodow byli zachowane,
„do tego tym więcej y pilniey chcemy się pokazać chętnemi onym
„y łaskawemi, gdy iedność powszechna utwierdzona będzie y posłu-
„szeństwo stolicy świętey Apostolskiey Rzymskiey oddano od nich y
„zachowano będzie. Co wszystko na ten czas utwierdzaiąc, ręką naszą
„(21 X.) podpisaliśmy y pieczęć tak Koronną iako y W. X. L. przy-
„cisnąć roskazaliśmy. Pisan w Krakowie, anno Domini 1595, miesiąca
„Augusta wtorego dnia, a panowania Krolestw naszych, Polskiego
„osmego, a Szwedzkiego wtorego roku.“

SIGISMUNDUS REX etc.

Ten przywilej napierwszy unitom dany po zwroceniu się ich posłów z Rzymu, zda się zrazu prae se ferre ich piam intentionem, gdy za fundament to położono, aby relligiey Graeckiey duchowieństwu inszym nie były dawane tylko ludziom Ruskiego narodu, lecz tylko to był praetext, bo nie o to im w rzeczy samey szło y nie to ich propositum, ale fundamentalna owa przyczyna: mieysce mieć w Senacie,—dla czego snąć y do iedności przystąpili, iakoż y zachodzi obietnica według owego, ut petitur, ita datur. Iednakże servatis servandis, bo co paragraph w przywileiu, to conditionaliter ieśli, ieśli, kiedy, kiedy, ta iedność zaczęta statecznie się zamknie. aże y podziś pień ieszcze się nie zamknęła, z tych miar y oni w niektórych postulatach swoich na expectatiwie tak długiey zostaią.

Waruią przytym y to sobie, a naybarziefy mowiąc sami w sobie, dato że my w Senacie być (co u nas niepodobna) możemy, y przy tych beneficiach iakożkolwiek ostaiemy się, ale się nam bać potrzeba Oyca w Duchu y dobrodzieia naszego, z dawna pasterza w Rusi naywyższego, pod ktorego posłuszeństwem antecessorowie naszy zawsze bywali, y my sami znaydowaliśmy się, a przetoż trzeba koniecznie y temu zabieżeć. A iakże? Niepuszczać go do Państwa tego z Graecii y posłannikow iego. Dla czego? Bo dla samego wstydu niełza y oczy pakazać, gdyżeśmy dla swych privat odstąpili onego, a nie dla Boga, ani dla cerkwi.

Kożdemu abowiem z przełożonych duchownych zadrżała była na on czas skora, gdy św. pamięci Hieremiasz Patriarcha władzę swą rościągając, od głowy zaczął exorbinantią tę w sprawach cerkiewnych leczyć. Gdy iednego Metropolite degradował, a drugiego na iego mieysce poświęcił. Ulękli się y PP. Władykowie przytomni, ktorzy trocha licentiosius podżyli iuż byli sobie. Rzekł snąć ieden do drugiego na on czas: Pater res nostra agitur, dum paries proximus ardet. Ale iednak nie desperuymy, poddaymy się pod kościół św. Rzymski, a Krola Pana prośmy oto, aby nas iako przychylnych do świętey iedności wziął pod swą miłościwą protectią y obronę.

Tym tedy sposobem przez te środki y dla tych respectow zaczęła się unia ta w tym Państwie, Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Miłościwi Panowie, ktorey y daley klecić przedsię-

wziąwszy, natychmiast do persecutij, do turbatij ludzi niewinnych w pokoju za prawem swym siedzących udali się y nayıpierwey poczęli praeiudicia czynić Bratstwu naszemu, nie zezwalającemu na tę ich unią y posłuszeństwa im oddawać nie chcącemu. Aże trudniejsza sprawa z nami stanem szlacheckim, poniechano nas, a bracią naszą mieszczan miasta Wileńskiego, do tego Bractwa naszego wpisanych y należących pozywano o prawa y przywileia na ratusz, o czym my ||(21 л. 06.) zasłychawszy, iako principaliora membra, lubo to in competens tam forum było, y nienależnych osob pozywano, zanosiliśmy iednak protestatie, oświadczaliśmy się woznemi, y siebie za starostow przy obmowie stojąc, a nie kogo inszego z mieszczan ogłosiliśmy; według praw y przywileiow naszych, iako się to dostateczniey wiedzieć daie z relatij y protestatij naszych barzo wielu in diversis subseliis, a między inszemi roku od Narodzenia Syna Bożego 1595, miesiąca Maia na Trybunale 31 dnia, uczynionych.

Znieść tedy te prawa ich nowo im nadane, ktore oni pro sacrocancto (iako sami twierdzą) mają y chełpią się, z naszymi starodawnemi, a obaczcie co tu za corporatią y iakowe w obuch są contenta. Tu bowiem w tym przywileiu wspomnianym futurum y conditia ieśli unia będzie, tedy to y to będzie; a w uniwersale danym św. pamięci oycu Patriarsze na jurisdikę w tym państwie złote te litery dawno napisane: z dawnych czasow należące sprawy odprawować; co ieśli tak, nie potrzeba tedy iuż y sądu Solomownego na rżeznanie, ktoreyby matce dziecie naieżało, gdyż w Bodze zmarły Naiśnieyszy Zygmunt III rozsądził nas, nad nami zdawnych czasow Patriarszą jurisdikę, którą y został szczęśliwie na to państwo następując, przyznawszy y w tym przywileiu przypomniawszy, a unią w przyszły czas, że może być, obiecuiąc, iako takową rzecz, ktora żadnemu z prawosławnych, ani na myśl w tym państwie nie przychodziła.

Nie neguiemy y tego, że każdemu z uniowanych na ich przełożenstwo, nad niezezwalającą być pod ich pastwą, iako nienależnych pasterzow, biedną Rusią (z wzmianki o tey unii pochop wziąwszy cum additione simili y przypomnieniem posłuszeństwa kościoła Rzym-

skiego) się świeże priwileia in praeiudicium pierwszych podano; ale to nas cieszy, że w nowszych przywileiach to się wszczęło, a w owych dawniejszych od okrzeczenia się Rusi ani nota o tym, iako się to y z piątego, a iuż ostatniego paragraphu ieszcze wyraźniej okaże.

PIATY PARAGRAPH,

wypisuiący przysięgę PP. unitow z niektórymi documentami tak z Boroniusza, iako y drugih, a za tym y conclusią tey xiążce czyniący.

W pierwszym paragraphie Supplementum tego Synopsis tractowaliśmy o tym, iaki był introit z obu stron do produkowania praw przed Ich M. P. Deputaty przy Naiśnieyszym Krolu Iego Mości Szwedzkim, P. naszym M., tak z Senatu iako y z Koła Poselskiego; a w tym piątym y ostatnim nastąpi iuż transitus PP. uniatow ze Wschoda na Zachod, od należnego pasterza ich do nienależnego, z rewelacją przysięgi Ich M., ktorey tu puncta wypisane będą. Ale że obiecało z nie(22 π.)ktoremi documentami y munimentami tego dowieść, tedy z tych miar oni wprzod się położą. Za św. pamięci w Bodze zmarłego Krola, gdy na seymie anni 1623 agitowana była sprawa, tamże przed Ich M. Pany Senatory y PP. Posły niektórymi, tenże co y teraz był xiądz Rutski maiori tamen numero collegow swoich, bo wszystkie byli zuniowani Władykowie, wyiąwszy teraźniejszego Smoleńskiego; między inszemi przywiódł był na plac spis nieiakiś Władykow za W. X. Lit. nazwanego Widołda, rozumiejąc, że po Ich M. stronie decisia o nim padnie, ktorego że się dostał z ichże metryki na on czas przepis, umyślnie gwoli temu, aby y on w pamięciach ludzkich quasi stronę Ich M. dzierżący przeciwko nas nie był w niewiadomych rzeczy za dokument iaki, objaśniamy go punctami temi dwiema, z niegoż wypisanemi: „Posłał (tam napisano) do Carogrodu do Cesarza y Patriarchi, prosząc, aby mu dali inszego Metropolite;“ a trocha nieżey: „według daru Ducha św. od Boga nam danego, posławszy Fotiusza do Carogrodu, poświęciliśmy na metropolią,“—nie szczycił się w prawdzie tym spisem teraz na convocatii xiądz Korsak (bo snąć uważył, że tak by mu

służył ten spis, iako służył czytany przywilej św. pamięci Zygmunta na instantią w Bodze zmarłego xiążęcia Konstantego Ostrożskiego Iozephowi Metropolicie, pod Panem Naywyższym teraz będącemu, anno 1511 dany), a luboby się im y ochraniał, po nas by drudzy interpretowali. Nam iednak za niepoślednieyszą tarczę stoi y ten spis, ponieważ iak xiąże Witołd posyłał do Carogrodu po sacrę, za ktorego panowania uniey nie było, tak y duchowieństwo w Rusi pod posłuszeństwem Patriarchi nieunita na on czas znaydowało się.

Poproźnicy też y xiądz Orański na sądach Asessorskich za dworem roku 1630 naszymi własnymi broniąc się z Korzenikowskim kramcem przywilejami, ważył się zadać to, iakoby św. pamięci Patriarcha Hieremiasz miał być iakim uniatem, a drukowaną xiążeczkę porządkow naszych Bratskich czytając, tak (a ponieważ się ieszcze theologice) argumentował: w praefatii tych porządkow nazywa Patriarcha Hieremiasz Piotra św. wierzchowym, ergo unit był. Druga— w miłości y w iedności aby żyli, tego potrzebuie, ergo unita approbował; a te zaiste assertie dwie poszły coś na owo: „baculus stat in angulo, ergo caelum ruet.“ Ieśli tedy był unit, czemużeście za iego Patriarchowstwa od niego odstępowali, ale że nie był y on y antecessorowie iego aż do terażnieyszego Cyrylla, dostowiernie są dowody na to, niż te dwie invectiwy, a wrzkomo ieszcze z Theologiey. A że nie był in unione Hieremiasz św. pamięci, temi się documentami dowodzi; z których ten pierwszy.

Daie się to wiedzić z listow tegoż samego oyca Patriarchi pisanych, a niektorych z nich drukowanych, tak in genere do wszykiey Rusi w tym państwie, iako in specie do św. pamięci Xiążęcia Ostrożskiego, Episkopow niektorych, Bractwa naszego y do inszych barzo wielu miast y ludzi, nakoniec do Niemiec,—których w Turco-Graecii pełno, a w tych wszytkich expressè przeciwnym iest wyznaniu kościoła (22 π. 06.)ła Zachodniego.

Drugi: Xiądz Sokołowski, który iest za doktora od kościoła Rzymskiego przyiętym, w Annotaciach swoich te listy Patriarchi wspominając, columnie na nie wznosi.

Trzeci: Xiądz Skarga w niedzielę drugą Adwentową w kazaniu swym wylicza być sekt, między ktoremi Graecką wiarę także sektą być tytułuje, a Ieremiasza sektarzem starszym nazywa.

Czwarty: Tenże xiądz Skarga w Obronie soboru Bzeskiego (fol. 528.) w ohidzie podaie Patriarchę Ieremiasza y wszytkich Graekow narodowi Ruskiemu.

Piąty: Przed Patriarchą Ieremiaszem był Matheus, był Ioanicius, był Gabriel, y drudzy, tak się pisali iako y Ieremiasz y po nim będący: Hieremiasz Misericordia Divino novae Romae Archiepiscopus, Oecumenicus Patriarcha, a gdy był pod posłuszeństwem biskupa Rzymskiego, broniony by usorpować tego słowa Oecumenicus onemu.

Szosty: Gdyby Patriarcha Ieremiasz był unitem z drugimi Patriarchami, czemu Niemcow do kościoła Rzymskiego nie odsyłał, ale do relligiey św. starożytney Graeckiey ten narod zaciągał?

Wtóż drudzy Patryarchowie, że także nie byli in unione, okaże się y to barzo wiele oryginałów, nie tylko do prawosławnych stolic ich pisanych, ale y do samego w Bodze zmarłego Naiśnieyszego Krola, także do św. pamięci xiędza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, przesłanemi z Egiptu, a mianowicie od nieśmiertelney pamięci Meletiusza Patriarchi Alexandriyskiego.

Ci dway od nas wspomnieni z taką obroną iedności swey są ieszcze in vivis, trzeci zaś, a imiennie antecessor Iego M. xiędza Rutskiego nieboszczyk Pociey także rozumiał, że contra nas list iakiś Krewski z przerobionym sławosłowiem Troycy Przenayświętszey na co inszego będzie w książce pod imieniem iego wspomniony, lecz y ten iż raczey po nas z contextu samego (lubo my, aby był in ipsa rei veritate, y nie wierzymy) snadniuchno wyrozumieć, gdyż słowa nieboszczykowskie są takie: „Temu poselstwu kto się pilnie przypatrzy, a będzie stosował z listem Patriarchi Niphona, któregom wprzod położył, obaczy iasną prawdę, y nie będzie miał żadney wątpliwości o tym poselstwie. Bo iako w onym liście Niphonowym tak y tu z tego poselstwa znaczy się, że Ruś miała na siebie iakieś naleganie do Rzymian strony iedności, gdyż w tym poselstwie uskarżaią się na Rzymian przed Papieżem, że ich gwałtem do wiary swoiey przywodzą y znowu chrzcić usiłuią.“

Za Iozepha Metropolity (iakośmy wyszey przypomnieli) gwałtem do uniey przymuszono, za Misaela wtaż gwałtem przymuszano; a ieśli gwałtem P. Rzymianie przywozili (co teraz czynić za łaską y pomocą Bożą, za prawami, przywilejami, confederatiami, przysięgami Kr. Ich M., constitutiami seymowemi, dekretami sądow głównych Trybunalskich, iest zabroniono y pod srogiemi poeny consensu omnium ordinum w pokoiu liberum exercitium religionis nostrae orthodoxae Graecae mieć uchwalono), to nie zbita nasza assertia, iż gdzie się ieno obrocimy, tam uniey niemasz. Do tego to ||(23 ж.) poselstwo twierdzi być za wolą y wiadomością świejskich, a za naszych wiekow tamże poselstwo wszystkim niewiadome, a zgoła potajemne było. Co się daie widzieć y z tey protestathey, podaney do xiąg Grodskich Rodzieiowskich roku 1596, przez Pany posły Graeckiey religiey naszej, w te słowa:

„Bacząc być wielki uraz praw y wolności naszych, a naywięcey obrażę sumnienia przez niektore osoby duchowne religiey Graeckiey, ktore mimo wiadomość wszystkich nas tey religiey Graeckiey z starodawnych czasow będących, uczyniwszy oderwane sami z prywatnych osob swych, wzięwszy z niektórymi także oderwancy porozumienie,—opowiadali Kr. Iego M., Panu naszemu M., przyznawaiąc naywyższą głowę cerkwi Graeckich Papieża Iego M., także też poprawę kalendarza być słuszną, y niektore artykuły wiary naszej starodawney Katholickiey Graeckiey być przeciwnie, iakoż potym, nad wolą naszą iachawszy, posłuszeństwo Iego M. Papieżowi imieniem nas wszystkich relligiey Katholickiey Graeckiey ludzi w państwie Iego K. M. mieszkaiących, tak w Koronie Polskiey, iako y w W. X. L. będących, oddali, czego iż się ważyć smieli, my takich nie przyznawaiąc za starszych duchownych naszych, ale maiąc ich za oderwance posłuszeństwa, iako z osob naszych duchownych y świejskich, tak y z strony poddanych, czynić y pelnić nie będziemy. A iż nam prawa, przywiley, confaederatia roku 1573, ianuarii 28, Warszawska, ktora iako od przodkow Iego Krolewskiey Mości, tak też y od samego Krola Iego Mości iest nam wszystkim poprzysiężona, przy tey mocne stojąc, w dobrach y w cerkwiach naszych własnych, przez przodki nasze na stan duchowny relligiey Graeckiey nadanych, żad-

ney odmiany pozwolić nie chcemy y nie możemy, y owszem nie tylko tych za duchowne nasze, którzy do Rzymu iezdzili, ale żadnych, którzyby taką odmianę w cerkwiach Bożych zdawna relligiey Graeckiey czynić chcieli, albo y czynili, przyjmować nie chcemy ani będziemy. A iż też idzie niemniej o ju||**(23 п. 06.)**risdictią naszą we własnych majątnościach naszych, którzy iako cerkwie, tak y duchowne relligiey Graeckiey w dobrach naszych mamy, przeto w nich iurisdictiey żadney zwłaszcza takim, którzy by oderwanie uczynili, nie przyznawamy ani ich postąpić chcemy we wszystkich majątnościach, nadaniach przodków naszych y nas samych, według teyże confaederatiey Warszawskiej, nie odłączając żadnych stanów do confaederatii należących, co wszystko dotrzymać y żyścić sobie obiecujemy się za siebie y potomki nasze, według teyże confaederatiey Warszawskiej; a teraz tak swym imieniem, iako też y braci naszej doma pozostałych, opowiadamy y oświadczamy, iakoż dla lepszej wiary zleciliśmy to opowiadanie nasze osobie pewney z pośrzedku siebie deputowaney, mianowicie I. M. Kniaziu Ierzemu Horskiemu, posłowi wojewódstwa Kiiowskiego, do Act Grodzkich Warszawskich donieść, y one do Act pospolitych wnieść, y wypisy do wojewódstw wziąć. Pisan w Warszawie w roku 1596, maia 6 dnia.“—Podpis ten: Ierzy Drucki Horski ręką własną.—A z xiąg grodu (bo w Warszawie nie przyięto) Radzieiowskiego wyięło, z podpisem onego Albertus Zboży Zakrzewski, sędzia Grodzki Radzieiowski, Marcin Wichorski, pisarz Grodzki Radzieiowski.

Po tey protestatii iużbyśmy przystąpili do Baroniusza, ale nas zatrzymał nieiakiś Ioannes Boemius z tą powieścią w xiążce swojej, w Antwierpiey drukowaney roku 1542. Który ani od nas będąc oto proszony, ani nam znaiomy, napisał tak: „Rutheni alii ad meridiem et Moscovitae ad septemptrionem habitantes Graecorum ritum tenent, obedientiamque non Romano verum Constantinopolitano Pontifici promittunt.“ To iest: „Ruś iedna na południe a Moskwa na północy mieszkająca, Graeckiego nabożeństwa zażywaią, a posłuszeństwo nie Rzymskiemu, ale Constantinopolskiemu Papieżowi oddaią.“ — Będzili ten miał wiarę u czytelnika, abo niemniej nam oto, pewnieyszyśmy

tego, że Biskupowi Krakowskiemu Ianu Długoszowi nikt słowa nie rzeknie oto, że on w roku 1205, nie przyznawa uniey, wzmiankuiąc o Episkopie Włodzimierskim (fol. 52). Tak się y nam zda, że barziefy uwierzą temu historikowi, ale u nas naydostowiernieysza w tey materiey ta powieść, która iest od kardynała Baroniusza wypisana ad finem tomi 7, Annal. Eccles., a z niego niektore puncta wyczerpnione tu się będą trutinować, nim przysięga P. unitow nastąpi.

Z narodu Ruskiego żaden nie mógł, Przeoświęceni, Iaśnie Wielmożni, [(24 π.) a nam wielce M. Panowie, wiedzieć y opisać to, co się działo pod czas ten w Rzymie, iakie listy y od kogo były do Clemensa Papieża, co było za przyjmowanie od nas odstępných do kościoła Rzymskiego, iaka peroratio oddaiących się, iaki respons przyjmuiącego, iaka nakoniec odprawa: bo poselstwo to, iakośmy nie poiednokroć przypominali w tym Supplemencie, było bez wiadomości (wyiawszy trzech abo czterech ludzi) wszytkiego narodu Ruskiego, y w duchownym y świeckim stanie, tak w Koronie, iako y w W. X. L. będącego. Ale że na wieczną pamiątką od tak zacney persony wszytek progres ten opisany, godziło się nam o tym dowiedzieć, a dowiedziawszy się samym y drugim też niewiadomym podać do wiadomości, lubo to powinnieysza y blizka była strona Panow uniatow ten postępek antecessorow swych dawno iuż na świat przez druk światu ogłosić, ale coż temu rzecz, gdy Ruzkie listery przelane (iak powiadaia) z miłości do Ruskiego piśma na Polskie, a Polskiem i wolą placy sliskie Gicyniuszow, sniadanie przez Mikulicza nadziane y natkone słowy uszczypliwemi, a ieszcze z obrazkiem Przenayświętszey Panny, z drukarni swey wydawać, y ztychmiar od nas w krotce wypisuie się to poselstwo Ich M. ponieważ Ich M. z nim zapadli.

Opisawszy wprzod Baroniusz (fol. 952), że Ruś od Patriarchi Konstantinopolskiego krzest ś. przyięła, uczyniwszy y o tem wzmiankę, że Moskwa także, iako y Ruś zawsze była pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego, a teraz za consensem iego ma swego osobliwego, a potem o Metropolicie Ruskim pod tymże posłuszeństwem znayduiącym się y Episkopach naypierwey odstępuiących, tak rzecz prowadzi: „Isti septem una cum Metropolitano suo cupientes

iterum uniri Ecclesiae, a qua multo tempore alieni erant, ablegarunt huc duos ex medio sui Reverendos dominos: Hypatium Pociey, Prototronium Włodimiriensem Brestensemque, et Cyrillum Terlecki, Exarcham Luceoriensem, Ostrosiensemque Episcopos, primos consilii istius auctores, qui id contenderent a sancta hac sede, obedientiamque illi suo et ipsorum nomine deferrent.“ To iest: „ci siedm wespół z Metropolitem swym, pragnąc znowu złączyć się z cerkwią, od ktorey przez niemały czas odstąpili byli, z między siebie wysłali dwoich: Wielebnego X. Hipatiusza Pocieia, Władyki Włodzimierskiego y Brzeskiego, y Cyrylla Terleckiego, Exarchę Luckiego y Ostrożskiego, naypierwszych tey rady autorow, w ten koniec, aby tego żądali od świętey stolice, y posłuszeństwo onemu swoim y drugim imieniem oddali.

To oznaymiwszy, a daley w traktacie swym o teyże materiei postępując, przypomina, iak xiąga Ewargieliei ś. niezgorzała w ogień wrzucona, na pokazanie tego z przeyrzenia Boskiego, że wiara ta, którą bez uniey ze Wschodu Ruś przyjęła, iest Orthodoxa, Katolicka, Prawosławna. A o tym skonczywszy, przystępuje do tey narratiwy: „Relabens autem miserè rursum Ecclesia Graecorum in schizma, in eadem secum praecipitem traxit ruinam Ruthenorum Ecclesiam: sed dormientibus illis adhuc, post centum et quinquaginta annos ex oblivionis sopore haec tandem expergefacta.“ A po Polsku tak: „A [(24 л. об.) gdy się znowu zchyliła cerkiew Graecka do schizmy, do tegoż upadku, wespół z sobą zawiodła y cerkiew Ruska; ale gdy oni ieszcze spali, po stu y pięćdziesiąt latach z zapamiętania znowu się ocuciła.“—Zaczyn to idzie, iż co po te czasy my, M. Panowie, powiadali z wiary godnych historykow informowawszy się, że nie było uniey za nas y przodkow naszych w tym państwie, to już nam Baroniusz teraz approbował, ogłosiwszy to wszytkiemu światu: Połtorasta lat uniey Rusi z kościołem Rzymskim nie było.

Po skończeniu tey narratiwy, pierwszy list za pierwszych odstepstow naszych factią utworzony, od słowa w słowo wypisuią. Anni 1594, Decembris 2 die, de data, a nie wiedzieć zkąd: w którym liście, szczegolnie summienie wymogło na nich inferować, y te słowa: „Spectando semper superiores nostros et expectando fide hac ipsa unione inciperent esse solliciti, verum cum nostra spes hac in t hoc eorum cura et studio perfici possit, in dies minuatur, non

ad aliam rem, quam quod ipsi servitate paganorum oppressi, etiam si fortasse vellent, non possunt.“ To iest: „Patrzac zawsze na starsze nasze, y czekaiac iesliby oni kiedy o tey to uniey starania poczeli przykladać, ale że nadzieia nasza w tym, żeby to za ich staraniem odprawić się mogło, dzień ode dnia się umnieysza, nie dla inszey rzeczy tylko że oni, będąc niewolą pogańską zciążeni, chociażby chcieli, nie mogą.“

Nieśmiertelne dzięki nieśmiertelnemu za to oddaiemy, iż na samym wstępie do uniey wiare naszą Katholicką, wiare Prowosławną, naypierwszy odstępcy naszej, ktorzy radziby nie tylko ukazali nagość iaką Oyca swego innym, ale zębami by wszelką calumnią y infamią nań nadciągnęli, nie zhańbili św. wiary naszej, nie otiułowali haeretycką, nie nazwali nas schizmatikami [iako teraz mają we zwyczaju w niewinności naszej nas nazywać: ale my dla Chrystusa głowy naszej nieśmiertelney, od ktorey się nie odłączamy, lubo słownie, lubo nas, o czym na wielu iest mieyscach, przez druk tak ze złości tytułuią, wdzięcznie przyimuemy, pomniac na owe słowa: „Błogosławieni iesteście, gdy was będą przyklinać ludzie, y będą was prześladować, y złe mówić przeciwko was, kłamaiąc na was dla Mnie“ (Mat. cap. 5.)], ale dobrowolnie przyznali się do tego, y przyczynę położyli: iż dla panowania Tureckiego w Graecicy to czynimy; złe y przekłete to panowanie, y boday iako nayrychley upadło, przepadło, y wniwecz się obrociło. A że w niewoli z dopuszczenia Boskiego, dla tego odbiegać Oyca niemiłosierny to wasz uczynek. Uważnieyszy byli ci, ktorzy mając iedno miasto w niewoli pod Gottami y Longobardami, a przedsię w Duchu Oyca y Pasterza swego nie odbiegali, y nie odstępowali od nie niego, a wam nie godziło y na to pamiętać: „Lubo to ia iestem y związany, ale słowo Boże nie da się wiązać.“

Po roku 1594 nastąpił 1595 a tego, iakoby iuż (o czym się drugiemu y nie śniło) za wolą y wiadomością wszytkich, drugie było poselstwo y list taki pisany, w ktorym były te słowa: „Expectantes si forte superiores et pastores nostri Orientalis Ecclesiae, sub quorum obedientia hucusque fuimus, de ineunda unitate et concordia, quam (25 π.) in Liturgiis quotidie a Deo afflagitant, cogitare serio

atque diligenter in eam rem et curam incumbere vellent; sed cum videremus frustra tale quippiam sperari ab illis, non tam malevolentia et temeritate fortasse eorum, quam quod sub gravissimo servitutis jugo crudelissimi tyranni et a religione Christiana alieni gemunt, tentare id, quod maxime vellent, nullo modo possunt: nos nihilominus,“ etc. Wiedźcież wszyscy, bo po polsku tak: „Oczekiwając ieśliby znać starsi y pasterze nasi Wschodniej cerkwie, pod których posłuszeństwem pote czasy byliśmy, o postanowieniu uniey y zgodzie, o którą w liturgiach na każdy dzień od Boga proszą, pomyśleć uważnie y pilnie staranie w tym przyłożyć chcieli. Ale gdyśmy obaczyli, że próżno co takowego od nich się spodziewać, nie tak znać dla złości y uporu ich takiego, ale że ciężką niewolą na sobie noszą od onego tyrana, Chrystusa nieznającego; przetoż tego dokazać, czego by bardzo chcieli, żadnym sposobem nie mogą: my iednak,“ etc. Na coż tu więcej potrzeba dowodów, gdy sami się przyznają dobrowolnie, że przez ten wszytek czas w unii nie byli; naciągać wprawdzie Baroniusz (za co mu Boże zapłać), że przez półtorasta lat uniey nie było: a odstępcy pierwsi, y czasu nie zamierzają, ale bez żadnych circumstantij przyznawali się być pod posłuszeństwem Patriarszym. A ieśli y odstępują, tedy nie dla tego, aby miał być Patriarcha abo haeretyk, abo schyzmatik, ale dla tey szczególney przyczyny, że w niewoli Tureckiey.

Który to ich list z tą obtestacją zaczynających unią, iak był oddany Clemensowi Papieżowi, z iaką ceremonią, iak się słali po ziemi posłowie, wrzkomo od Rusi, z iakim nabożeństwem do pocałowania nog przychodzili, y iak przyęci byli, iak wysłuchani w poselstwie swoim, o tym wszytkim dostatecznie tenże Baroniusz (fol. 990.) wypisał. Puszczamy to mimo siebie, a słowa tylko te do uważenia bierzemy: „His auditis Silvius Antonianus, Praefectus cubiculi Pontificii atque inhaerens ipsi summo Pontifici a secretis, ad eos conversus ejusmodi ejusdem Pontificis jussu habuit orationem. Ad petram fidei, supra quam Christus Dominus Ecclesiam suam aedificavit, ad montem sanctum, in quo habitare beneplacitum est Deo, ad matrem et magistram omnium Ecclesiarum, sanctam Romanam Ecclesiam reditis Rutheni Episcopi, post annos centum et quinqu-

genta.“ To iest: „Tedy gdy wysłuchali, Sylvius Antonianus, starszy nad komornikami y sekretarz przednieyszy zacnego Papieża, do nich obrociwszy się, taką za rozkazaniem Papieskim oratią miał. Ku opocy wiary, na ktorey Christus Pan cerkiew swą zbudował, do gory świętey, w ktorey przemieszkiwać Bogu się podobało, do matki y nauczycielki wszystkich kościołów, do Rzymskiej mowią stolicy zwracacie się Episkopowie Ruscy, po lat stu y pięćdziesiąt.“

Taki respons a Pontifice Romano przez starszego pokoiowego y secretarza słyszące, y w tey mierze wiarę onemu dawszy, nic więcey nie zostaje do czynienia, tylko zrachować wiele lat było od synodu Florentskiego do tego czasu, ktorego ta exorbitantia zaczęła się. Synod Florentski, iak w xiążce swey Pociey twierdził, odprawował się [(25 л. 06.) roku 1439, a posłuszeństwo niektorzy z naszych Biskupowi Rzymskiemu oddawali roku 1595, substratie itaque połtorasta lat, alić zostanie tylko 1445. Nim tedy przywlokł się z Rzymu z unią do Rusi Isidor wzięło cokolwiek czasu, nim się też ogłosił za uniata w Rusi y to cokolwiek czasu wzięło, nie minęło temu po synodzie tym Florentskim kilka lat; a natychmiast y innentor y unia zanim z Państwa tego, iako się z historykow w Synopsim dowodnie pokazało.

Owoż cokolwiek praw, przywilelow Ruskiemu narodowi nadanych, ktore sobie Panowie uniacy przywłaszczają nienależnie, tedy te wszystkie nam należą, ponieważ według responsu Clemensowego połtorasta lat uniey nie było. Listy też abo poselstwa od nas wspomniane, że do Patriarchow od Metropolitow o unią nie były, nie my, ale sam Baroniusz, a co mowimy Baroniusz, nie Baroniusz, ale sam oyciec Papież Clemens przyznawa, że to były podmioty: bo lubo się to ktory excessivus y udawał tam, ale effectu w tym według iego prośby nie było, ponieważ nie z Boga takowa unia. Iak też ilekroć w Graeciey zaczynała się według Strykowskiego, Cromerusa, a potym rozrywała; tak y w Rusi ilekroć nie swym sposobem zaczynała się (ieśli się tylko zaczynała, bo Baroniusz y sam Clemens nie przyznawa), tylekroć, kłotni narobiwszy, przerywała. A każdy ją przyjmujący, tak koniecznie przysięgać musi, iako wynalazcy iej przysięgali, y po drugich toż obiecowali (nie mając ani noty w zez-

woleniu od pozostałych duchownych y świejskich w miłej tej oyczynie, ale tylko nadzieją karmiąc), iż na nie Archiepiskop y Episkopowie pozwolą, ochotnie y wdzięcznie ją ogłaszają y dźierać będą, y czasu swego wzmocnią y stwierdzą, a to ani na pamięć posłannym nie przyszło, że de futuris non datur scientia.

A tu już słuchaycie, słuchacze mili, rotę iako odstępcy przysięgaia.

„Wierzę w iednego Boga Oycę wszechmogącego, Stworzyciela nieba y ziemię, widomych wszystkich y niewidomych. I w iednego Pana Iezusa Chrystusa, Syna Bożego iednorodzonego, y z Oycy urodzonego przed wszystkimi wieki: Boga z Boga, Światłość z Światłości, Boga prawdziwego z Boga prawdziwego, urodzonego a niestworzonego, iedney istności z Oycem: przez ktorego się wszystko stało. Który dla nas ludzi y dla naszego zbawienia zstąpił z niebios, y wcielił się od Ducha świętego z Mariey Panny y człowiekiem stał się. Ukrzyżowan też dla nas przy Pontskim Piłacie, umęczon, y pogrzebion iest. Trzeciego dnia zmartwychwstał, według pism. Y wstał na niebo, siedzi na prawicy Oycy. Y znowu ma przyść w chwale sądzić żywe y zmarłe, ktorego Krolestwu nie będzie końca. Y w Ducha Świętego, Pana ożywiającego, który od Oycy y Syna pochodzi, który z Oycem y Synem spólnie chwalony y sławiony iest, który mówił przez Proroki. Y iedną świętą Katholicką y Apostolską cerkiew. Wyznam ieden chrzest na odpuszczenie grzechow. Y oczekiwam wstania umarłych. Y żywota wieku przyszłego. Amen.

[(26 π.) Wierzę też y przyjmuję, y wyznam to wszystko, co święty powszechny synod Florentski o ziednoczeniu Zachodniej z Wschodnią cerkwią ustanowił y objaśnił, to iest, iż Duch Św. od Oycy y Syna wiekuiście iest, y istność swoją y bytność personalną ma z Oycy spółem y z Syna: y od obudwu wiekuiście, iako od iednego początku y iednego tchnienia, pochodzi, ponieważ to, co doctorowie y oycowie śś. od Oycy przez Syna Ducha św. pochodzić mówią, do tego się rozumienią ściągają, aby się przez to znaczyło, że Syn według Graekow causa abo przyczyną, a według Łacinnikow początkiem bytności Ducha Świętego y iako Oyciec iest. Y ponieważ

wszytko co iest Oycowskie, sam Oyciec Synowi swemu iednorodzonemu dał rodząc, oprócz Oycem być: tedy to samo, iż Duch Sw. od Syna pochodzi, sam Syn przed wieki ma od Oyca, od ktorego przed wieki iest urodzony. Ów też onych *y od Syna* słów wykład, dla objaśnienia prawdy y z przepadłey na on czas potrzeby, słuszenie y licite do Symbolum się włożył.

Do tego: wierzę, przyjmuję y wyznawam, iż w przaśnym albo kwaśnym przennym chlebie Ciało Chrystusowe prawdziwie się obchodzi, y kapłani w iednym z tych to samo Ciało Pańskie poświęcać mają; to iest, każdy z nich, według zwyczaju swego kościoła, bądź Zachodniego, bądź Wchodniego.

Przytym: wierzę, przyjmuję y wyznawam, iż dusze tych ludzi, ktorzy prawdziwie pokutują y w miłości Bożej, przed dosyć uczynieniem za popełnione y opuszczone występki, w godnych pokut owocach z tego świata schodzą, czyscowym karaniem po śmierci wyczyszczone bywają; ażeby się im takowe karania ulżały, są im pomocne żywych wiernych ludzi wspomagania: to iest, mszy, offiary, modły y iałmużny, y insze pobożne sprawy, ktore od wiernych za insze wierne, według postanowienia kościelnego, bywać zwykły.

Ze też dusze tych, ktorzy po przyęciu chrztu żadnym się grzechem nie zmazały, y ktore duszy po zgrzeszeniu w ciełe, albo po rozłączeniu z ciałem (iako się wyszey rzekło), stawaia się wyczyszczone, do nieba zaraz przyęte bywają, y iaśnie samego Boga w Troycy iednego, iako iest, widzą: zasług iednak różnością ieden nad drugiego doskonalszym iest. Tych zasie duszy, ktorzy w popełnionym grzechu, albo samym pierworodnym z tego świata schodzą, zaraz do piekła z stępuia, męki iednak rozne cierpią,—wierzę, przyjmuję y wyznawam.

Ku temu: wierzę, przyjmuję y wyznawam, iż święta Apostolska stolica y Rzymski Biskup po wszystkim świecie pierwszeństwo trzyma: y iuż Biskup Rzymski błogosławionego Piotra, xiążęcia Apostolskiego successerem, y prawdziwym Chrystusowym Namiestnikiem, wszytkiego kościoła Głową, y wszytkich chrześcian Oycem y Nauczycielem iest. Y że iemu w błogosław. Pietrze rządzić, y sprawować powszechny kościół od Pana naszego Iezusa Chrystusa

zupiełna władza iest dana: iako się to w dzieiach concilij powszechnych y kanonach śś. zamyka.

||(26 ж. 06.) Nadto: przyznawam y przyjmuję insze wszystkie rzeczy, ktore z dekretow ś. powszechnego generalnego synodu Trydeńskiego, święty Rzymski y Apostolski kościół, y nad contenta w przełożonym Nicaeno—Konstantinopolskim Symbolum, wyznawać y przyjmować roskazał, y na piśmie podał; te mianowicie:

Apostolskie y kościelne tradicie y insze tegoż kościoła obrządy y postanowienia, iako namocniey pochwałam y przyjmuję.

Piśmo święte według tegoż sensu, ktore trzymała y trzyma ś. matka cerkiew, ktorey samey o prawym rozumieniu y wykładzie Piśma Ś. rozsądek należy, przyjmuję: nigdy go inaczy, iedno według iednomyślney zgody śś. oycow, rozumieć y wykładać nie będę.

Wyznawam też siedm być prawdziwe y własne sacramenta nowego zakonu, od Iezu Chrysta Pana naszego ustawione y ku zbawieniu ludzkiego rodzaju, acz nie wszystkie każdemu potrzebne; to iest, Chrzest, Potwierdzenie, Eucharystie, Pokutę, Oleykiem pomazanie, Kapłaństwo y Małżeństwo,—ktore wszystkie łaskę podają. A powtarzanie chrztu, confirmaciey y kapłaństwa, świętokradstwo być wyznawam.

Przyjęte też y approbowane kościoła Katholickiego obrzędy, we wszystkich pomienionych sacramentow poważnym odprawowaniu, pochwałam y przyjmuję.

Wszystko ogołem y każdą rzecz zosobną, co o grzechu pierworodnym y o usprawiedliwieniu na świętym Trydeńskim synodzie uchwalone iest y objaśnione, pochwałam y przyjmuję.

Równie y to wyznawam, że się we mszy prawdziwa, właściwa y ubłagalna za żywe y umarłe Bogu offiara przynosi, y że w najświętszym sacramencie prawdziwie, rzeczywiście y istotnie z duszą y Bostwem pospołu iest Ciało y Krew Pana naszego Iezusa Chrystusa. Y że się wszystka istność chleba w Ciało, a wszystka istność wina w Krew obraca: ktore obracenie Katholicki kościół transsubstantią, to iest, przeisnoczeniem nazywa.

Przyznawam też, iż pod iedną osobą wszytek y cały Chrystus y prawdziwy sakrament przyjmowany bywa.

Stale dzierżę, iż czyścić iest, że dusze w nim zatrzymane wiernych ratunkiem wspomagane bywaią, ze świętych pospołu z Chrystusem kroluiących czcić y wzywać potrzeba, że oni modły za nami do Pana Boga przynoszą y że reliquiae ich w uczciwości być maią.

Mocno twierdżę, iż obrazy Pana Chrystusowe, Panny naświetszy y inszych świętych, miane y trzymane być maią, y że im powinna cześć y poszanowane być ma.

Władze odpustow od Chrystusa w kościele zastawiona być y ich używanie chrześcijańskiemu narodowi wielce zbawienne być twierdżę.

Święty Katholicki y Apostolski Rzymski kościół, wszystkich kościołow matką y nauczycielką być przyznawam, a Rzymskiemu Biskupowi błogosław. Piotra, xiążęcia Apostolskiego successorowi, **[(27 п.)]** y Iezu Chrysta namiestnikowi, prawdziwe posłuszeństwo przyrzekam y przysięgam.

Równym sposobem y insze rzeczy wszystkie, w kanonach śś. na conciliach powszechnych, a osobliwie na ś. Trideńskim synodzie podane, uchwalone y objaśnione, niewątpliwie przyimuie, a wszystkie przeciwne rzeczy, schizmy y haerezie, ktorekolwiek kościół potępił, odrzucił y wyklął, oraz y ia potępiam, odrzucam y wyklinam.

A że prawdziwą Katholicką wiarę, procz ktorey żaden zbawien być nie moży, którą tu dobrowolnie wyznawam y prawdziwie trzymam zupełną y nienaruszoną, aż do ostatniego tchu żywota mego za pomocą Bożą trzymać y wyznawać, y od mnie poddanych, albo tych, ktorych piecza z urzędu mego mnie należyć będzie, trzymaną, uczoną y przepowiadaną być, ile iest na mnie, starać się będę, ia tenże Hipaty Pociey, Protothroni, Episkop Włodzimirski y Brzezcki, posłannik zwysz rzeczonych PP. Archiepiskopa y Episkopow Ruskich za zleceniem ich y moim własnym imieniem, iako wyższej przyrzekam, ślubuję y przysięgam. Niech mie tak Bog wspomaga, y to święte Boskie Ewangielium.“

Według obietnicy naszej hoc Supplementum Synopsis, z manifestacją prawdziwą progressu sprawy na przeszłej Convocathey a revelacją nieomylną inszych ieszcze processow strony zuniowanej,

temi słowy w druk podawszy, a W. M., naszym M. PP., Przeoświeconemu, Iaśniewielmożnemu, Wielmożnemu, przezacney Korony Polskiej y W. X. L. oboiego stanu duchownego y świeckiego Senatowi: także też Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym, a nam wielce M. PP., Ich M. Panom obywatelom y posłom z wojewodstw y powiatow Koronnych y W. X. L. na świętobliwy act electiey przyszłego da Bog Krola y Pana, pod Warszawą w tym roku 1632, września 27 dnia, przybyłym y zgromadzonym pokornie ofiaruiąc y oddaiąc, uniżenie wprzod oto prosimy, abyście, nielitowali przyłożyć do przeczytania tey małej xiążeczki, a stąd informowawszy się, która strona ukrzywdzona, tę doskonale uleczyć, ktorey merè jura privilegia et libertates serviunt, tey one przywrocić y iuż następować na nie daley nie dopuścić. A pewnie się da Bog to okaże, że nos sumus pars laesa, nam się po te czasy praeiudicie działy, myśmy to narod Rossiyski, starowieczyny, od PP. uniatow, tak w Koronie, iako y W. X. L. przez lat te kilkadziesiąt opprimowani byli. Uciekaliśmy się w prawdzie o toż na Convocatiey przeszłej do Wielmożności Waszych, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, a nam wielce M. Panowie, ale z pewnych przyczyn, consensu omnium ordinum, odłożono hoc vulnus, hoc gravamen, ta exorbinantią niepoślednieyszą na doskonałe uleczenie do tego actu electiey (która iak się zaczęła szczęśliwie y skonczone była, day to Chryste) nowego Pana, a nas pewnym piśmem tylko, z podpisem y pieczęcią Nayiaśnieyszego K. Iego M. Szwedskiego, P. naszego M., który się z miłościwey łaski swey Pań|(27 л. 06.)skiey powagą Maiestatu swego w to wkładać raczył, iakoby religia Graecka uspokoiona być mogła, y pewnych Ich M. deputatow z senatu y z Koła Poselskiego na to wysadzonych, w barzo też malusienkiey częścce tylko (bo czego nigdy w ręku swoich nie mieli PP. uniacy, to nam w tym piśmie dawali) z pozwoleniem odniesienia iednak do braci, a mianowicie wracaniem niesłusznie zabranych dwóch monasterow—Żydyczeńskiego y Unieiewskiego, a cerkwiey w niektórych miastach odpieczętowaniem (acz ieszcze nie wiemy, iesli odpieczętowane poczęto było); wrzkomo, cieszyć.

Y lubo to, iako z tego memoriału wiedzieć się daie, dla nas ob pertinatiam suam nie nie chciała uczynić pars adversa, y mało

co był nam potrzebny ten script, do braci wzięli, ale wielce poważając sobie mediatorstwo Nayiaśniejszego Pana Iego Mości Szwedzkiego, Pana naszego Miłościwego, tudzież prace y fatygi Ich M. Pp. deputatów z Senatu y z Koła Rycerskiego, na moderatją tey sprawy deputowanych, wzięty był y do braci odniesiony, niemniej y ku woli temu, aby się to wszytkiemu światu z tego scriptu ogłosiło y oznayimiło, że wszelakich turbacij, wszelakich kłotni, wszelakich urazów y oppressij w tym państwie nać ludźmi relligiey starożytney Graeckiey, nikt nie iest przyczyną, wynalazcą, tylko Pp. uniatowie, bo takie exordium w tym punctatim scripcie: *A parte Ich M. P. unitow, pozwolono Ich M. Pp. nie uniatom.* Ieśli tedy Panowie unitowie teraz pozwalają nam mieć liberum exercitium religionis nostrae, tak w Koronie, iako y w W. X. L., to oniż po te czasy y zabraniali, czyniąc to przeciwko kilku constitutiam seymowym y namniej na poeny nie dbając. Ieśli oni pozwalają cerkwie niektore aż teraz odpieczętować, odemknąć, to in vanum z cancelariey uniwersały w Bodze zmarłego Pana na to wydawano y maior ich autoritas była, niżli Pomazańca Bożego. Ieśli oni pozwolili cerkiew o Wilnie Bractwu naszemu murować, (acz y w tym pozwoleniu coż toż namowiono, contradicowano im, zabraniano, o cośmy się też nie nadder y uganiali), to oni y zabraniali. A na coż tu pod praetestem instigatora mandaty wynosili, na stotysięcy kop worki poszyte mieli, a przed ludźmi zaś iustificowali się, co się listem oryginałem x. Rutskiego na każdym mieyscu pokaże. Ieśli panowie unitowie znoszą y kassują z Bratstwa naszego Wileńskiego wszystkie zaruki, processy, suspensy, mandaty, universały y decreta, a quacunque persona pochodzące, na coż zdradą z Turkiem pomowiwszy, do turni y ciemnic niewinnych ludzi sadzano, z magistratu ludzi godnych rugowano, y inne wszelakie urazy y dolegliwości, ktore ieno mogły się wynaleść z znacznem uszczerbkiem zdrowia y majątności nas y braci naszej brano, wyrządzono, ponieważ się to teraz pokazało, z ichże declaratij, iż wszystkie te praciudicia dla uniey ludziom nabożeństwa starożytnego Ruskiego, działały się. Przebaczcież nam M. Pp. unitowie. Nihil est occultum, quod non revelabitur (Luc. 8.); samiście się teraz z tym na świat wynurzyli y

okazali wszytkiemu światu, że non nos, Ruś starożytna, tur||**(28 π.)**
bamus Israel (3. Reg. 14.): nie my niepokoju wewnętrznego autorami,
sed vos, za naszych wiekow zuniowana, to wszystko czyniliście, y po
dziś dzień czynicie; ale żeby wždy koniec kiedyż-tedyż temu złemu
był: zdarz to, przenaydroższy Iezu, y poday do serca wszytkich na-
leżnie na tę Electią zgromadzonych, aby nas gruntownie uspokoić
unami consensu skłonili się,—o co ustawicznie w modlitwach naszych
we dnie y w nocy prosimy.

**„Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow
schismatika z unitem,”—**

полемическое сочинение К. Скупинскаго, направленное противъ изда-
наго Виленскимъ православнымъ Братствомъ „SYNOPSIS’A“

1634 г.

Rusin albo Rellatia rozmowy dwoch Rusinow shizmatyka z
unitem, o rozmnożeniu wiary Katolickiey o Patryarchacie Ca-
rogradzkim, o schizmatach, o soborach, o uniey, y chrzcie Rusi,
o wolnościach duchowieństwa Ruskiego, y insze miscellanea.

Przez Kaspra Thom. Skupieńskiego, pisarza Ławniczego starey Warszawy
spisana y wydana.

W Warszawie u wdowy Jana Rossowskiego Krola J. M. Typographa.

ROKU PAŃSKIEGO 1634.

||(об. загл. л.) **DO CZYTELNIKA.**

Rozmowę, która niedawno u mnie dway Rusinowie y przy mnie
czynili, in publicum podaie. Przywiódł mię do tego respons unita
nieprzyganny, y Synopsis Rusi schizmatyckiey pod czas Convo-
catiey anni 1632 wydana, iakoby wolności religiey Ruskiej wysta-
wiaiąca. Tę abowiem Synopsim, kto historiey nie świadom czyta, a
udania opaczego tego Synopsisty w wielu niepostrzeże, bydz może
że iey da wiare. Aby tedy Synopsis ta nicostrożnych nie obcho-
dziła, odpowiedź tego uniata na Synopsim przez schizmatyka alle-
gowaną, w wielu mieyscach z pism y historiey (ile na to mogłem

mieć) podparłem. Nie liszże się tedy czytelniku prawowierny tey
rellatiey przeccić. Rozumiem o tym, ieśliś rozsądny, że nie przyga-
niesz, gdy ta rozmowa w miłości między colloquantami była, a ciebie
też do dalszego czytania w tey wierze historiey y pism przywiedzie.
A ieśli co przyganego wyszperasz (iakoż non omnia possumus om-
nes y difficile est placere omnibus), nie mnie rellatorowi, ale collo-
quentom, albo słabey moiey pamięci w tym przypisz. Wszakże chceśli
się w tey wierze powiadomszym pokazać, licet per me: nie będę
nayrzał, rad się nauczę, wiedząc to iednak, iż łacna barzo iest spra-
wom ludzkim przyganiać y inventis addere. Rzeczysz podobno, zem
się nierychło ozwał z tym, będąc do tego inszey professyey, kto-
remu by raczey w zwierciadle się Saskiem albo Chełmskiem na-
leżało przyglądać, niż w Ruskiey mowy oglądać. Ale wiedz o tym,
że dawniey ta rozmowa pisana, do druku przyść nie mogła dla prze-
szkody zabaw y śmierci potym naszego drukarza, a ieleniowi też
dwa rogi nie ciężą. Z łaski Bożey, kiedy utrumque bydź może, nie-
przyganno iest. Rozumiey iednak, że nalaśbyś y co inszego do praw
naszych należącego, tylko na druk nie żałuy. Vale. W Warszawie,
z mieszkania moiego, die 8 Augusti, anno Domini 1634.

Na insigne miasta Lwowa Lwa.

Lew iest primas zwierzęcy, ogromny, y duży,
W nim wspaniałość y męstwo, tak czuyność płuży,
Ma go za Herb Lwow miasto, bo w nim Lwowe cnoty.
Niech w nich trwa długo: z szczerey życzę mu ochoty.

|(3 ctp.) *Zacnie sławnym Panom Burmistrzowi y Raycom
miasta Lwowa.*

W wierze katolickiey pobożnym zelatorom, w rządzie czuynym
praesidentom, w radzie mądrym senatorom, w sądach sprawiedliwym
sędziom, Rzeczypospolitey swoiey gorącym miłośnikom, krzywd miasta
żarliwym a porządnym propulsatorom, w wierności swoiey Naiasniey-

szych Krolow Polskich y Koronie Polskiej nienaruszonym poddanym, niebespieczeństw miasta mężnym y opatrznyim zabieżycielom, osob do usługi miastu przygodnych chętlwym promotorem; a prawie wszelkich cnot do rządzenia miasta przykładny wizerunek na sobie ponoszącym,

tę Rellatią rozmowy Rusinow,

iako tym,

ktorzy cerkwie oboyga narodu Polskiego y Ruskiego w mieście swym mają, a rozmaitych roznic między Rusią schizmatycką y uniacką słuchaczami y roziemcami bywają, y to, co byź zdrowego do uspokojenia tych dissydiy należy, mądrze sprawują. Z uprzejmey swoiey chęci tej Rellatiey autor, o wdzięczności ich nic nie wątpiący, swym miłościwym PP. dedicuie y ofiaruie.

[(4 стр.) CENSURA.]

Ego Fr. Fabianus Bircovius, S. Theologiae Doctor Ordinis Praedicatorum, et ex commissione Adm. Rever. D. Ioannis Zmiiewski, canonici et officialis Varsaviensis librorum censor, testor in hoc libro, cujus titulus est: *Rusin albo Relacya rozmowy dwu Rusinow schismatyka y unita, et caet.*, conscripto ab Honor. ac Prudenti viro Caspero Thomae Skupiński, Notario veteris Civitatis Varsaviensis, nihil contra sanam et orthodoxam et Catholicam Romanam doctrinam scriptum esse: imo non male per eum schismata Graeca et haereses confutari, quae his temporibus per insolentiam quorundam schismaticorum sunt exortae. Faxit Deus Opt. Max., ut redeant corda filiorum ad patres, et dissidentes ad unionem charitatis, in qua seu in vero sole, Deus posuit tabernaculum suum, ut quantocius videamus unum ovile et unum pastorem in Ecclesiis Orientis et Occidentis. Varsaviae in conventu sancti Hyacinthi. Anno Domini 1633, die 4 Mai.

[(стр. 5) Rozmowa dwóch Rusinow schizmatyka z unitem.

Schizm. Czołem P. braténku, cosz to czytasz?

Unit. Co się działo blisko przeszłych czasow na ziazdach stanów Koronnych y W. X. L. w dyfferenciach między Rusią schizmatyką y uniacką.

Sch. Coż ci się widzi, a zwłaszcza unitygowanie Rusi w exorbitancyach zobopolnych. Myśmy contenci. Bo na co się byli rospasali uniacy, aby nam imiona cerkiewne poodeynowali y nas samych w masse zmienności swojej zaciągnęli, ich rospasanie obuzdane iest prawami: a tak iż wkrótce mamy w Hospodym nadzieię, że ta mania, raczey nie unia, iako niedawno wzniecona, tak niedługo sama ugaśnie. Bo co nie z Boga iest, długo trwać nie może¹⁾.

Un. Choć mi to wszystko się nie podoba; musi się podobać. Wierzę ia, że schizmatycy contenci, że im przy swym schizmacie dobra niektore cerkiewne trzymać popuszczono iest, do których nie należeli. Bo cokolwiek imion było y iest tych, tedy duchownym Ruskim, ktorzy w społeczności z Zachodna cerkwią byli, nadane są. A my życzymy tego, abyśmy w kościele powszechnym iedno corpus byli, iako nasi dawni przodkowie.

Sch. Dziwuęć się że ty, bywszy naszyniec, odstąpiłeś od nas y daleś się pouniaczyć, coś nie rozsądnie uczynił.

Un. Dziwu twego to nie zasłużyło, zem się wrocił z błędu do prawdy, ktora dawna iest, z odszczepieństwa do społeczności wiary y nauki z kościołem Zachodnem, ktora przez Greki y przodki nasze zachowana była. Raczey się sami sobie dziwuiecie, że niektory wasi cerkiewni nauczyciele, naśladowiąc Gemusa złego, od tey społeczności (ktorą unią zowią pospolicie) oderwali się, a nowości nauki chwycili się. Za to Hospod pochwalon niech będzie, że mi się dał obaczyć y na drogę prawdy mię nakierował.

Sch. Alboś nie czytał xsiążki Synopsis nazwaney, ktorą nasza Ruś pod czas Convacatiey Warszawskiey, anno 1632, wydała. Tam prawe serdeńko y treść dowodow naszych:

---

¹⁾ Actor. 5.

Un. Czytałem, ale prawdę rzekę, że wiele opaczego udania, błędow, potwarzy naskrobał, y iak grzyby nanie pówtykał, aby widziany był inter coecos monoculus rex. A kto nieostrożny, abo pism y histori y nie powiadam, może się dać pobałamucić, nie pomniąc na ono, verte folium, etc.

Sch. Ukasz mi, coć się nie podoba w tej xiąszce.

Un. Barzo wiele, ale niechci nudno nie będzie, abyśmy sobie nieco z tej okazyey pomowili¹⁾ o rozmnożeniu cerkwie Chrystusowey, o schizmatach, o soborach, o uniey, o chrzcie Ruskim, y o wolnościach, Ruskim duchownym służących. Zkąd uznasz, że społeczność cerkwie Chrystusowey Zachodniey y Wschodniey dawno była, a wolności te duchownym Ruskim unitom należą. A to wszystko dowodnie powiem,²⁾ choć nie po theologicku, ale barziej po historycku; tylko bądź cierpliwy w słuchaniu y w uważaniu krociuchno, y albo przyznay ieśliś wiadom, abo ieśli nie wierzysz, uday się do tych xiąg, u których ci mieysca dowodow moich będę mianował, a zwłaszcza Graeckich, ktoremi się wy szczycicie, a to wszystko sprawmy w miłości Chrześciańskiej.

Sch. Arast pobratyme. Będę słuchał, tylko prawdu praw.

||(стр. 7.) **O rozmnożeniu cerkwie Chrystusowey, a przy tym o przodkowaniu w niey św. Piotra apostoła.**

Un. Iest w historyach kościelnych,³⁾ iż po zesłaniu św. Ducha z nieba przez Chrystusa Pana na apostoły,⁴⁾ gdy się wszyscy apostołowie na przepowiedanie św. Ewangieliey rozešli,⁵⁾ św. Piotr wedle władzy, od Pana Chrystusa sobie daney, nad insze apostoły przodkuiąc,⁶⁾ o wszystkich kościołach zawiadował,⁷⁾ zostawiwszy Iakoba

---

¹⁾ Противъ этой строки на поляхъ написано: *Propositio*.

²⁾ На поляхъ: *Dowody skąd unitowie*.

³⁾ Act. 2, 11.

⁴⁾ Epiph. haer. 51. Bar. An. Eccl. 44, 45.

⁵⁾ Math. 10, 16, 28. Mar. 3. Luc. 6, 22, 24. Ioan. 20, 21.

⁶⁾ Act. 8, 9.

⁷⁾ Bar. An. 35, 45, 57, 68. c. Anic. et Anacl. Papae in Epist. Bar. An. 31, 34, 167, 174.

Alpheyczyka apostoła w Hieruzalem,¹⁾ Evodiusa w Antyochiey,²⁾ Marka Ewangelistę w Alexandriey, uczniów swoich Patriarchami postanowił,³⁾ a sam w Rzymie stolicę swoją cerkwie Chrystusowej powszechney, iako pasterz najwyższy, zagruntował,⁴⁾ kapłany ordynował y stanowił, heretykom powstającym onym⁵⁾—Magusom,⁶⁾ Ebionitom,⁷⁾ Cheryntom y inszym, silnym oppugnatorem był.⁸⁾ Inszych wiernych wiarą y nauką stwierdzał,⁹⁾ sobor Hierozolimski o zniesieniu obrzezania z chrześcian zakupił y decydował, y gdy już miał śmierć męczeńską z sw. Pawłem w Rzymie podjąć,¹⁰⁾ testamentem swoim na miejscu pasterstwa swego Clemensa ucznia swego z zupełną władzą, iaką sam od P. Chrystusa wziął, postanowił. Zaczym Patryarchowie od niego postanowieni y Biskupi inszych potem święcili, a wiara katolicka po wszytkiem prawie świecie mnożyła się. Heretycy iednak rozmaici cerkiew Chrystusową, a naywięcey ze wschodnich kraiow, oppugnowali, a zwłaszcza oni:¹¹⁾ Cerdoniani,¹²⁾ Gnostikowie,¹³⁾ Walentiniani,¹⁴⁾ Donatistowie,¹⁵⁾ Montanistowie,¹⁶⁾ Novatiani,¹⁷⁾ Samosetani,¹⁸⁾ Sabelliani,¹⁹⁾ Manicheowie,²⁰⁾ Ariani, y inszy

---

¹⁾ Act. 11. Bar. An. 39, 45.

²⁾ Euseb. lib. 1, cap. 14. Bar. 45, 51.

³⁾ Bar. An. 44.

⁴⁾ Act. 8, 9.

⁵⁾ Act. 8. In vita śś. Nerei et Achil. Bar. An. 35, 43, 51, 60, 61, 62, 120, 264. Clem. lib. 10. Recogn.

⁶⁾ Bar. A. 74.

⁷⁾ Bar. A. 61, 62, 120, 264.

⁸⁾ Luc. 22, 24. Mat. 28. Marc. 6. Ioan. 20, 21. Act. 8 Bar. An. 255.

⁹⁾ Act. 15. Ad. Gal. 1. Bar. A. 31, 45, 74.

¹⁰⁾ Clem. discip. S. Petri Papa Epist. ad Iacov. frat. Domini.

¹¹⁾ Bar. A. 146, 167, 183, 196.

¹²⁾ Bar. A. 62, 120.

¹³⁾ Bar. A. 143, 167.

¹⁴⁾ Bar. A. 254, 314.

¹⁵⁾ Bar. A. 167, 176, 191, 205, 215.

¹⁶⁾ Bar. A. 254, 314.

¹⁷⁾ Bar. A. 167, 265.

¹⁸⁾ Bar. A. 260, 263.

¹⁹⁾ Bar. A. 277, 336, 355, 410, 444.

²⁰⁾ Bar. A. 314, 315. Ś. Cocil. Nic. 1. A. 325, 523, 626.

similis fecis, tak iż gdy się Ariańska sekta szerzyć poczęła, Patriarchowie, Biskupowie y inszy duchowni sobor w Nicei Bityńskiej zgromadzili y to Aryaństwo za przodkowaniem iednak Sylwestra Papieża, iako namiestnika św. Piotra na stolicy Rzymskiej Apostolskiej, y insze herezye ¹⁾—(ср. 8.) Appollinarystow, ²⁾ Palagianow, ³⁾ Macedonianow, ⁴⁾ Nestoryanow, ⁵⁾ Eutychanow, Obrazoborcow ⁶⁾ y inszych soborami walnemi potępili.⁷⁾

Sch. Wszystko to prawda coś mowił, ale kiedy dowodzisz historykiem Baroniuszem nie we wszystkim wiarę daię, bo to pismienik łaciński, a ty nim dowodzisz, by cygan swemi dziećmi.

Un. Baroniusz godzien wiary, bo on z rozmaitych historykow kościelnych, świeckich, pogańskich, chrześcijańskich, żydowskich, greckich, łacińskich y inszych historye zbierał. Ieśli w czym nie wierzysz, idźże do źrzedła autorow, od ktorzych Baroniusz wypisał naydziesz to wszystko.

O Patryarchacie Constantinopolskim.

Sch. Pytałbym cię o schizmatach, zkąd urosły, ale żeś namienił wyżej, iakoby czterey tylko Patriarchowie mieli bydź, a Synopsis mowi nasza, że Barbaria na Niceńskim soborze 1 Patriarsze Carogrodzkiemu w zawiadowanie dano, to znać że też był Patriarcha Constantinopolski.⁸⁾

Un. Czterech tam tylko Patriarchow mianowo: 1 Rzymskiego, 2 Alexandryiskiego, 3 Antyocheńskiego, 4 Hierozolimskiego, o piątym Patriarsze Carogrodzkim nikako. Bo Carogrodzki Episkop

---

¹⁾ Bar. A. 370.

²⁾ Bar. A. 410, 431, 492.

³⁾ Bar. A. 347, 381. 2. Concil. Constan. Pol. y A. 381.

⁴⁾ Bar. A. 428, 430, 431. 3. Con. Ephes. An. 431.

⁵⁾ Bar. A. 448, 451. 476, 483, 514, 532, 534. 4 Concil. chalced. A. 451. 5 Conc. Costan. 2. A. 546.

⁶⁾ Bar. A. 633, 638, 641, 658. 6 Conc. Constan. Trull. A. 980.

⁷⁾ Bar. An. 711, 714, 726, 728, 732, 752, 757. 7 Conc. Nicen. 2 An. 787.

⁸⁾ Bar An. 103, 325, 451, 492. 1 Con. Nicen. 1. A. 325.

pod Metropolitą Heracleyskiem był. Toć tedy ta Synopsis pośliznęła się w prawdzie.

Sch. Ale musisz przyznać przecię, że iest Patriarchat Carogrodzki.

Un. Iest, ale nie w ten czas, kiedy ten Synopsista mowi: w kilka set lat po tym. Gdy Constantinus [(cyp. 9) wielki, Cesarz Rzymski, ¹⁾ zostawszy katolikiem na wschod słońca przeprowadził się ²⁾, a Bizancyum miasto zacnie wystawił, Constantinopolem go od swego imienia nazwawszy, ktore my Polacy Carograd zowiemy. Biskupi też tamteczni Carogrodzcy, przytomnością Cesarza nadęci, poczęli się w pychę wnosić y Patriarchat sobie przypisuiąc, Carograd nowem Rzymem nazywać. Abowiem gdy sobory walne ³⁾ Carogrodzki 1 in Anno 381 potym Chalcedoński in anno 451 były, ⁴⁾ w te czasy wschodni Biskupi po Rzymskiej cerkwi Patryarchat Carogrodzkiej przypisali do kanonow tych soborow bez pozwolenia y wiadomości posłów papieskich ⁵⁾. Przeciw czemu się a prima notitia protestowali, a Papieżowie tego nie stwierdzili, owszem się zprzeciwili; iż to było przeciw ustawom soboru 1 Niceńskiego. O co wielkie kłopoty y na zdrowie następowanie Papieżowie od Cesarzow y Exarchusow z instructey tych miłych Patryarchow miewali, o czym niżej będzie. Odtąd dopiero tytuł Patryarstwa Carogrodzkiego irrepsit ⁶⁾. Aż potym, gdy Photius nieiaki wałach, laik łakomy, ambitiosus, zepchnąwszy z tego biskupstwa Biskupa świętobliwego Ignacyusa, ten stolec Carogrodzki gwałtownie y niecanonice osiadł, ⁷⁾ a osmem Carogrodzkim soborem z tego oddalony będący, znowu po śmierci Ignaciusa, obiecuiący bydz unitem, tytuł Patryarstwa od Iana 8 Papieża in anno 879 otrzymał, y choć ten C a s t r a t

---

¹⁾ Bar. A. 325.

²⁾ Oros. lib. 7. cap. 28. Euseb. de vita Constan. l. 3. c. 7. Zonara tom. 3. Socr. l. 3, c. 5. Concil. Chalc. A. 45. act. 16. Bar. A. 324, 330, 381.

³⁾ Conc. Const. 1, 381 a. can. 5.

⁴⁾ Conc. Chalc. A. 451, act. 6.

⁵⁾ Bar. A. 381. 451, 452. Synod. Rom.

⁶⁾ Bar. An. 858, 360, 861, 862,

⁷⁾ Bar. A. 869.

nie dosyć uczynił obietnicy, przecię się tym Patryarstwem szczyił. A choć ten tytuł *Carogrodzki* Biskupi sobie pisali, przecię Patryarchowie obrani po *Pallium* Patryarchalne do Papieżów ślali y bierali aż za żądaniem Cesarza wschodniego *Constancyusa* za poniewoleniem *Alberyka* tyrana na ten czas *Rzymskiego* ¹⁾, *Ioannes 2* Papież *Pallium* Patryarchalne *Theophilaktowi* Patryarsze *Carogrodskiemu* z przywilejem wolności używania takowego płaszcza bez pozwolenia napotym Papieżów in anno 934 posłał. A tak odtąd po *Pallium* Patryarchowie ||(ср. 10) nie stali. Potym na soborze *Laterańskim* walnym in anno 1215 ten Patryarchat przypisano, ²⁾ na którym soborze byli Patryarchowie *Carogrodzki* y *Hierosolimski* y Biskupów 170. A toż masz tego Patryarchatu wywód prawdziwy nie od *Concilium Niceńskiego 1*, iako ten *Synopsista* opacznie napisał.

Sch. Przecię ty *Baronius*em dowodzisz, a inszych historyków miasz, ktoremu ja (nie?) we wszystkim wierzę.

Un. Wszakem ci powiedział wyżej, że *Baronius* ³⁾ z inszych historyków wybrał, a *immensum* by to było opus każdego historyka za każdym punktem dowodu w krotkim tym czasie rozmowy naszej praesentować; onych *Eusebiusów*, *Sokratesów*, *Sozomenów*, *Euagryusów*, *Iordanów*, *Curapalatów* y inszych wielu przewartuy sobie powoli wedle *Baroniusa*.

Sch. Ieszcze to mnieysza, kiedy Biskupi *Carogrodzcy* Patryarchami zostali, dosyć na tym nam że są naszej *Rusi* zwierzchni cerkiewni, od których my *Ruś* chrzest powzieli, choć ten *Synopsista* (*ad cuius verba non iuravimus*, w tey mierze poblądził: y koniowi na czterech nogach potknąć się często trafia) inaczej pisał. Puśćmyż to przecz. Chciał bym wiedzieć od ciebie, skąd te różności między *Wschodnią* y *Zachodnią* cerkwią urosły.

---

¹⁾ Bar. A. 934.

²⁾ Thom. Concil. Later. can. 5.

³⁾ На поляхъ: Jeśli Historiey *Baroniusa* ma być dana wiara.

O schizmatach, ich początku y rozmnożeniu.

Un. Nie tylko w tym, ale w wielu ten Synopsista zchibił prawdy. Zródło tej różności iest pyszna y bezprawna affektacya tego Patryarstwa. Bo gdy Papieżowie tego tytułu, iako kanonom soboru Niceńskiego przeciwnego a nie pożądnie wpisanego, nie pozwalali y zprzeciwiali się temu Biskupi Carogradzcy, z gniewu upornego oderwawszy się od iedności cerkwie stoliczney Rzymskiej, co ||(ср. 10) dalej to gorsze y większe punkta schizmatow zmyślali y pisali; a pominawsze inszych,¹⁾ on Akacius za Simplicyusa Papieża in anno 467,²⁾ Arthemius za Agapita Papieża in anno 534 obranych³⁾ Ian⁴⁾, Pirchus⁵⁾, Pawieł y inszy ci wszyscy dla tej ambicyey się oderwali. Ktorych następnicy zaś do uniey, to iest iedności z cerkwią Zachodną na soborze Carogradzkim szostem, na Trullu in anno 680, przyszli byli. Znowu to schizma ożyło in anno 692, także za powodem Kalinika, Patryarchy Carogradzkiego, wiele kanonow od społeczności cerkwie Rzymskiej odrywających się pod tytułem y praetextem soboru 6 Carogradzkiego na Trullu bez wiadomości y pozwolenia Papieżow nadpisali, ktorych⁶⁾ stolica Apostolska Rzymska wszystkich przyznać, tylko niektore przybrawszy, nie chciała. O co y Papieżowie od Cesarzow⁷⁾ y Exarchusow ich na zdrowie swoje następowanie z podszczuwania tych Patrzyarchow miewali,⁸⁾ ktore schizmata potym na siódmym soborze Niceńskim 2, za Tarasiusza, Patryarchy Carogradzkiego, in anno 787 są ukcione.⁹⁾ Wbudził znowu schismę mianowanowany Photius, ktory Ignaciusa, Patryarchy świętobliwego, w społeczności z cerkwią Rzymską będącego, z Patryarstwa Carogradzkiego gwałtownie zrzuciwszy, a sam to Patryarstwo

---

¹⁾ Bar. A. 467, 488.

²⁾ Bar. A. 534.

³⁾ Bar. A. 587.

⁴⁾ Bar. A. 641, 648.

⁵⁾ Bar. A. 647.

⁶⁾ Bar. A. 680, 692, 787. 7 con. Nicen. A. 787.

⁷⁾ Loc. supra citat.

⁸⁾ Bar. A. 692, 701, 705, 708.

⁹⁾ Bar. A. 787, 7 con. Nicen. 2. A. 787.

osiadłszy, iż od Mikołaja, Papieża in anno 858 obranego ¹⁾, chociaż o społeczność prosił potwierdzenia, nie miał, schismata umorzone, ze złości przeciw stolicy Apostolskiej, wbudził, zborzysca nierządne zkupiał, prawa cerkiewne stanowił, tyranizował, do podpisów swego zborzyszcza duchownych mocą y gwałtem niewolił, *scripta* fałszywe zelżywe, podrzutkowe, potwarliwe przeciw stolicy Apostolskiej Rzymskiej pisał y publicował ²⁾. O co na ósmym soborze Carogrodskim walnym anathemowany z swoimi actami, był od Patryarstwa odsadzony, a Ignacius znowu na Patryarstwo posadzony.

Sch. Pohody lisze mało. Graecy y Ruś tylko soborow [(ср. 11) siedm tych, któreś mianował, przyznawamy,—o inszych niechcemy wiedzieć.

Un. Nie przeryway mi aż dopowiem, będziesz o tych soborach mówił, a słuchay daley. Po śmierci tego Ignaciusa tenże Photius na toż Patryarstwo za Bazyliusa Macedona Cesarza wschodnego, a za Papieża Iana 8, in anno 879, społeczność obiecawszy, wpłatał się, a iako zły ptak zle spiewać był zwykł, znowu zborzysko zgromadził ³⁾ in anno 880, w Carogrodzie, na którym swoje schismata y pierwsze haeresie zapisawszy, do podpisów duchownych y posłów Papieskich, na to mandatu od Papieża niemających, przymusił. Który to Photius w swoich zdradach posłakowany od Papieżów, ⁴⁾ Marina I, anno 882, Hadriana 3, anno 884, Stephana 5, anno 885, obranych etc., z zborzyszczami y actami wszytkimi iego wyklety iest, a przez Leona Basilidesa Cesarza wschodnego wygnany, niewiedzieć tedy zdechł. ⁵⁾ Po którym iedność była cerkwie Chrystusowej, która się niżej dowiedzie. Nastął potym Patriarcha Carogrodsky Michał Cerialarius circa annum 1054, ⁶⁾ który zamorzone schismata y haeresie wzruszył był, ale potym za Alexiusa Carogrodskiego a Triderika Rzymskiego Cesarzów, a za Innocenciusa 3 Papieża, in anno

---

¹⁾ Locis supra citat. de Photio.

²⁾ Loc sup. citat. Bar. A. 869.

³⁾ Bar. A. 880.

⁴⁾ Bar. A. 884, 885, 886. 887, 888.

⁵⁾ Bar. A. 1049.

⁶⁾ Bar. A. 1053.

1215, na soborze Laterańskim (na którym Patriarchowie Constanti-nopolsky y Hierosolimski z inszemi Graekami byli) do iedności przy-szedł był tak, iż potym Cesarz Constantinopolsky Piotr od Papieża Honoriusza III, in anno 1216 obranego, w Rzymie, w kościele Late-rańskim, na Cesarstwo Carogrodskie koronowany był.¹⁾ Znowu to schisma odrodziło się: ktore potym przez ziednoczenie cerkwie Graec-kiey y Lacińską za Michala Paleologa, Cesarza Carogrodskiego, a za Papiera Grzegorza 10, na soborze Lugduńskim in anno 1274 zniesione iest.²⁾ Naostatek na zborze Florentskim in anno 1439, za Papieża Eugeniusza 4 w zgodzie skończonym, po wielu y długich disputacyach strony schismat, ziednoczenie "(стр. 12) między Laciń-ską y Graecką cerkwią stało się.³⁾ Na tym soborze był Cesarz wschodny Ian Palaeolog, y Patriarcha Carogrodski Ioseph, y Metro-polita Ruski Isidorus y inszy Graeccy duchowni. Ale y ta unia po niaktorym czasie rozerwała się przez Graeki. Ktorego schismatu wasza Ruś trzyma się. A toż przełożyłem ci, schismatyku Rusinie, że Wschodne cerkwie a osobliwie Carogrodzka w schismata y w haeresie często wpadały:⁴⁾ zaś się obaczywszy do iedności z cerkwią Zachodną przychodziły. Iako wiele Graekow onę opisało, ale teraz naprętce list Studity Graecką świętego cudotworce, męczenika, w dyp-tychach będącego Graeckich, przywodzę, który pisał do wszystkich dla obrazoborstwa cierpiących. Między inszemi słowami te są o cerkwi Rzymskiey y Carogrodskiey:⁵⁾ „Kościoła się powszechnego trzy-maycie. Bo Carogrodski kościół iest podsiewanie haeretykow. Który ma na ten zwykły y zawolany obyczaj, iż się od inszych kościołow odrywa.“ Ktorego listu y inszych do zalecenia stolice Apostolskiey Gen-nadius często przeciw Graekom, sam Graekiem świątobliwym bywszy, używa. A toż swoich Graekow Carogrodzkiey cerkwie oderwancami nazywa ten święty męczenik Studita. Za którą niestateczność y

---

¹⁾ Plat. de vit. Pontific.

²⁾ A. 1273. Th. Concil.

³⁾ Thom. Concil. A. 1439.

⁴⁾ На поляхъ: Schismata od Carogrodskiey cerkwie są.

⁵⁾ На поляхъ: Studita Grek peknie wymalował schisma Patryar-chow Carogrods.

upor Pan Bog y herstow schismat śmiercią ładaiaką wielu karał,¹⁾ iako oni:²⁾ Acatius³⁾, Kalinik⁴⁾, Photius y Cerularius Patryarchowie Carogrodzcy, swoimi ochydzeni, od Cesarzow wygnani, marnie pozdychali y pozdychami nieuraczeni są,⁵⁾ y pogaństwo Machomeckie Saraceńskie y Tureckie na nie dopuścił, takż wschodne państwa z cerkwiami, z świętościami y ozdobami cerkiewnemi przez pogany te opanowane są y y Patriarchie wszytkie cztery z swoiemi duchownemi do tych czas w niewoli Tureckiey ięczą y stękaia.⁶⁾ A że niechcieli głowy słolice Apostolskiey Rzymskiey w iedności wiary y nauki Chrystutomey słuchać, teraz Graeckie państwa Turczyna słuchaia. Iako im to Mikołay ś. Papież w liście swoim prawie duchem ||(13 стр.) prorockim, do Cesarza Constantinopolskiego Constantyna Palaeologa (gdy unią rozrywać Patryarchom pomagał) in anno 1451 pisanym, strofuiąc go o schismata, obiecował y onemu karaniem Bożem groził w te słowa: „Boysię karania Bożego, aby się tak niestało, iako nad onym niepłodnym figowym drzewem, ktore do trzech lat okopane y gnoiem obłożone bydź pozwolono było, a potym ieśliby zostało niepłodne, aby po trzech leciech było wycięte, żeby y ziemie nadaremno niezastępowało.“ Dziwna rzecz iest, że po tym pisaniu we trzy lata Turcy Constantinopol opanowali in anno 1453, za Constantina tego Cesarza, tam zabitego. Proszę cię, co też tu widzisz ieszcze w tym upadku Constantinopola?

Sch. Nie mogę się domyślić. Powiedz mi.

Un. A to-to. Ten Constantinopol miasto iako Constantina wielkiego Cesarza Rzymskiego, ktory miał matkę Helenę, dla iedności wiary powszechney wyniesło się było; tak też za tegoż imienia Constantina Palaeologa Cesarza y tegoż imienia Heleny, matki iego, dla rozerwania iedności wiary powszechney za pokaraniem Bożym przez

---

¹⁾ На поляхъ: Dla schismat P. B. wschodne państwo podał Turkom.

²⁾ Bar. A. 488.

³⁾ Bar. A. 703.

⁴⁾ Bar. A. 1044.

⁵⁾ Bar. A. 1058. Hierusalem wsięte A. 635. Bar. A. 636. Constantinopol A. 1453. Cael. Aug. Cur. lib. hist. Sarac.

⁶⁾ Mel. Smotrz. Apolog. et ejud. fid. proces. S. Spiritus.

Turki znížone iest y odpadło od chrześcian.¹⁾ Iako też za Iuliusa Augusta Imperium Rzymskie Monarchicum powstało: tak też za tegoż imienia Augusta także Imperium ustało y w tyranią posło,— y inszych wiele naydziesz.²⁾ Iako Iornandes Historik mowi: „In eis saepe regna deficiunt, a quorum nominibus inchonantur.“³⁾ A Ruś zaś nieposłuszna stolicy Apostolskiej a do Graekow schismatykow wiążąca się, sąsiadow sobie Tatarow, z inszego kraiu od morza Caspijskiego in anno 1212 zabległych, dostała, od nich ustawiczne intestatie mająca.⁴⁾ A stolica Apostolska Rzymska trwa y trwać będzie ad plenitudinem temporis od Pana naznaczona, chociaż bramy piekielne y rozmaici nieprzyiaciele przeciwnicy powstawali y powstaią, wedle słow Chrysta Pana, ktorzy non praevaluerunt nec praevallebunt. Bo wiara Piotra ś. w namiastkach iego nie ustaie. Zdami się tedy, zem ci wykłół oczy powieścią dowodną, że cerkiew y wiara była iedną Graekow y Lacinikow, aże scisury te piekielne z Carogrodzkich osobliwie praelatow pysznych wyszły. Czytay sobie historie wszelakie y latopisow.

Sch. Znam to dobrze, że Wschodny kościół z Zachodnym różnice między sobą w pewnych punktach wiary y nauki mają, ale kto przyczyną tego tu cardo negotii. Widzę, że tych różnic przyczynę kładziesz na Patryarchy Carogrodzkie (pod ktorych my Ruś posłuszeństwem iesteśmy) w tym, że Graeci zwierzchności kanonow, ustaw, nauk, decretow, rad, decisiey objaśnienia wątpliwości w wierze Apostolskiej stolice nie słuchali. A czemu też mowić nie mogę: że Lacińska cerkiew⁵⁾ od Graeckiej, a nie contra odrywała się y do tych czas odrywa, gdy na decisiey Graeckiej cerkwie Lacińska przedstawać nie chciała y nie chce, wiedząc o tym, iż Evangelia na Wschod słońca pierwey przepowiadana, niż na Zachod była, y pierwey cerkwie były na Wschodzie, niż na Zachodzie, y nauka Evangeliey ze

---

¹⁾ Loc. sup. citat. Leona Chinen. Chalcoc: lib. 8.

²⁾ Grant. Saxon. 1. 1 c. 33.

³⁾ Iornan. Gotl. histor. lib. 1.

⁴⁾ Herbor. hist. Pol. lib. 6, c. 6. Cromer. lib. 7, tit. Lesko 3.

⁵⁾ На поляхъ: Czy Wschodna cerkiew, czy Zachodna iest początk schismatu.

Wschodu na Zachod y do Rzymu przeniesiona iest. Toć tedy po-
winnieysza była y iest cerkiew Zachodna słuchać Wschodney.
A ieśli nie słuchała y nie słucha, toć tedy Lacińska cerkiew iest
odstępna, a nie Graecka. Qui enim prior tempore, potior
et jure. (Regul. jur.)

Un. Prawda iest, że Evangelia św. naprzod na Wschod słońca
przepowiadana była, ale przyday że przez duchowne, od św. Piotra
rozestane; gdyż on iako pasterz od Pana postanowiony¹⁾ o tym za-
wiadywał. Ten bowiem św. Marka Ewangelistę ucznia swego do
Alexandryey posłał y tam Patrem Patrum, to iest Patryarchę
postanowił.²⁾ Pod którą Patryarchią była Metropolia Heradiyska,³⁾
a Biskupstwo Carogrodzkie pod Metropolią Heradiyską. A toż wi-
dzisz, że wprzod ci wprowadzie in Oriente, ale za przodkowaniem
y naywyższem pasterstwem św. Piotra. Że powiadasz przeniesiona
iest ||(ср. 15) Evangelia ze Wschodu na Zachod. Tak iest: ale
nie z Carogrodu, lecz z Hierusalem; a przez kogoż, ażali nie przez
św. Piotra? który y w Hierusalem y w Antyochiey pierwey uczyw-
szy do Rzymu się przeniosł.⁴⁾ Patryarcha Hierozolimski ieszcze by
był mógł tego argumentu zażyć, ktorego ty do Patryarchatu
Carogrodzkiego zażywasz, bo miał praetext pierwszości mieysca
przepowiedania Ewangeliey św., ale temu nieprzecznym był, bo wie-
dział, iż rząd y przodkowanie przy św. Pietrze było. Na który Pa-
tryarchat⁵⁾ św. Iacob Alpheyczyk od św. Piotra postanowiony był,
gdzie tedy głowa wiary świętey widoma zasiadła, do tey członki
maią się ściągać y iey słuchać y particularne duchowieństwo
dependes ma bydź posłuszne uniwersalnemu y absolutnemu, to
iest pasterzom naywyższym w Rzymie stolicę od św. Piotra przez
męczeństwo zasądzona mającym. Nie Wschodna tedy cerkiew w tey

---

¹⁾ Loc. sup. citat.

²⁾ Actor. 89. Bar. A. 45. 57. 68.

³⁾ Bar. A. 41. 51.

⁴⁾ Bar. A. 325.

⁵⁾ Bar. A. 39. 45.

⁶⁾ Anic. et Anaclet. Papae in Epist. B. A. 31. 34. 167. 174.

wierze *primatum*, ale Zachodna ma. Zaczyn Wschodna odszczepna y z wami Rusią niezachodną.

Sch. Tak iest, że św. Piotr był xiążęciem Apostołom; ¹⁾ ale namiestnikowie iego mogli też w błąd wpaść, ktorego błędu nie chcąc wschodni Biskupi naśladować, odłączyli się od nich.

Un. ²⁾ Nigdy kościół Rzymski y Biskupi iego w wierze prawdziwey y nauce ³⁾ nie pobłądzili. Iako też św. Studita Grek w listach swoich toż opowiada, tam możesz czytać. Bo są namiestnikami ⁴⁾ opoki św. Piotra wiary, w ktorey tak był utwierdzony, że żadna pokusa z oney go zwalić nie mogła, ⁵⁾ a on miał być *Confirmator fratrum suorum in fide*. Zaczyn iaką władzą y naukę podał, ktorey pomiestney cerkwi *intra cancellos* też podania tego trzeba posłusznym *successorom* byǳ. Inakszą władzą podał Patryarchom, inakszą swoim namiestnikom zostawił: onym partykularną, tym uniwersalną. Iako to oprócz słow pisma św., ale y w testamencie św. Piotra, ⁶⁾ w którym Clemensa ucznia swego takim pasterzem powszechnym ||(**срп. 16**) cerkwie Chrystusowey stanowił, ⁷⁾ iako sam był od Pana postanowiony, czytamy. Był św. Piotr mocny w wierze, byli też y są namiestnikowie takowisz. Był on nauczycielem y primasem, byli też y są namiestnikowie iego. A toż to nierostropna, aby owce pasterza, a nie pasterze owiec mieli nauczać y paść. Przeto lubo by się lepiej y smarowniej co było zdało wschodnym pomiestnym Biskupom y duchownym w wierze, w nauce, w porządku cerkiewnych, tedy niepolegać było na swey opiniei, ale na decisiey stolice Apostolskiey, na tym zafundowaney przykładem Apostołow y starożytnych katolikow. Zdałość ⁸⁾ się też niektórym

¹⁾ Matthaei 4. Ioan. 1. Act. 4. 5. Loc. sup. citat. et infra de primatu S. Petri et Eccl. Rom.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Zachodny kościół w wierze błądził.

³⁾ Con. Const. Pol. 3. in Trul. act. 4 et infra Bar. A. 817. 818. 826.

⁴⁾ Math. 10. 16. Mar. 3. Luc. 6.

⁵⁾ Ioan. 22.

⁶⁾ Clem. disc. S. Petri Papa epistola ad Iacob. Fr-em D-ni.

⁷⁾ Ioan. 20.

⁸⁾ Act. 15. Ad Galat. 1. Bar. A. 31. 45. 74.

uczniom Apostolskim w Antiochey y indziej za nauką Oherintusa y inszych, że chrześcianom trzeba się obrzezywać po żydowsku, ale na tym swym zdaniu niezasadzili się, lecz zdanie swoje pod decisią na soborze Hierozolimskim za czasow Apostołów świętemu Piotrowi podaiąc, znaiąc go za pasterza zwierzchnego y nauczyciela naywyższego. Tak też była powinniejsza y iest Wschodney cerkwi do Zachodney, stolicy św. Piotra, udać się w wątpliwościach y na decisiey iey przestać. A toż masz na to krotką odpowiedź, że stolica Apostolska nigdy nie zbłądziła y zbłądzić nie mogła w wierze y w nauce Chrystusowej.

Sch. Widzę, że Grekom schismatism zadawasz samym.¹⁾ A zaś nie iest w historyach y w tym twoim Baroniusie, że schizmata były między Papieżmi, tak, że nie tylko dwu Papieżow, ale kilku wespół y oraz dla niezgod y różnic obierano?²⁾ iako Cornelius z Nowacyanusem,³⁾ Liberius z Felixem,⁴⁾ Damas z Ursicynusem,⁵⁾ Bonifacyus z Eulalusem,⁶⁾ Symachus z Laurencyusem,⁷⁾ Bonifacyus z Dioscorusem,⁸⁾ Silverius z Vigiliusem,⁹⁾ Alexander z Victorem Paschalisem, Calixtusem y Innocencyuszem,¹⁰⁾ Ioannes 21 z Nicolausem antipapami byli.

Un. Nie schismata to były, ale rozroźnienie cleru Rzymskiego w obieraniu Papieżow, albo przez Cesarzow, albo tyranow [(ср. 17) na Papiestwo bez pozwolenia kanonicznego duchownego wsadzenie. Ale iakokolwiek był Papież obrany y posadzony, przecię rozerwania nie było w wierze katolickiey między nimi, iednaż wiara, iednaż powszechność. A schizma to właśnie się rozumie, kiedy duchowień-

---

¹⁾ На поляхъ: Ieśli schismata między Papieżami bywały.

²⁾ Bar. A. 254.

³⁾ Bar. A. 352.

⁴⁾ Bar. A. 367.

⁵⁾ Bar. A. 419.

⁶⁾ Bar. A. 498.

⁷⁾ Bar. A. 530.

⁸⁾ Bar. A. 536.

⁹⁾ B. Plat. de vit. Pont. A. 1159.

¹⁰⁾ B. Plat. de Pont. A. 1316.

stwo namiestne, iako członki oderwą się od głowy stolice Rzymskiej w prawosławney wierze y nauce, przy którym schismacie zaraz się też w heresis wiąże y concomitantią ma. A Zachodna cerkiew lubo między sobą miała dissidia w obieraniu Papieżów, żadna się haeresią nie zmazała, ale Wschodnia odszczepiająca się wiele haeresiey narodziła. W wielu miejscach wprawdzie naydziesz, że iakiekolwiek różnice między duchownemi schismatami się zowią largo modo sumendo; ale proprio, schizma takie się rozumie, iakie to w Graekach iest y w was Rusi.

Sch. Nie chwalsię tak barzo z temi Papieżami.¹⁾ A zaś nie byli między niemi żywota rozpustnego, okrutnego, łakomego, a s pogorszeniem owiec swoich?²⁾ Onych Formosusow,³⁾ Bonifacyusow,⁴⁾ Vigiliuszow,⁵⁾ Ianow,⁶⁾ Benedictow, y inszych wielu.

Un. Tak iest, znaleźli się.⁷⁾ Ale przewartuy tylko pilnie iako daleko więcej Patryarchow Carogrodzkich, choć pośledzey dobrze nastali. Bo oprócz schizmatyctwa y haeretyctwa rozpustnych wielu, bez pokuty zeszłych naydziesz. Papieżowie zaś rozpusty swe pokutą prawdziwą zmazywali w wierze y w nauce prawosławney cerkiewney trwali. Przyganiasz kotle garcowi, ale upatrz, kto czerniejszy w tym.

Sch. A na to co rzeczesz,⁸⁾ co niektorzy historycy piszą, że po Papieżu Leonie 4, a przed Papieżem Benedictem 3, niewiasta Papieżem była, Ian nazwana?⁹⁾ A toż widzisz, że też około Papieżów błąd zewsząd.

Un. Po heretycku idziesz ze mną z twemi objectami. My mamy quaestią o schismatach między sobą, który ich autor y

---

¹⁾ На поляхъ: Ієсли Papieże byli złego żywota y przyкладу.

²⁾ Bar. A. 891.

³⁾ Bar. A. 895. 896.

⁴⁾ Bar. A. 540.

⁵⁾ Bar. A. 931. 955. 912.

⁶⁾ Bar. A. 1031.

⁷⁾ На поляхъ: Carogrodzey Patryarchowie rozpustni, odszczepni, kacerscy.

⁸⁾ На поляхъ: Ієсли niewiasta była Papieżem.

⁹⁾ Marian.

promotor, a tyś z terminow ustąpił: iuż nie o wierze, ale o niewieście ||(срп. 18) gadasz. Ale y na tobym czas miał, po temu dowodnie bym ci odpowiedział racyami y historyami, że to fałsz. Bo kiedy ta niewiasta miała by bydź to iest circa anni Domini wedle udania baynego 853, żaden historyk, w ten czas żyjący, o niey w swych historiach nie pisał, iako Anastasius bibliotecarius, żyjący za Leona 4, Benedicta 3, Mikołaja 1, Adriana 2 Papieżow, y onych historie piszący: Ademar, Annomi mnich, Otto Frisingesis,¹⁾ y inszy historycy. Do tego w tym roku 853 ieszcze był Leo 4 żyw, a umarł in anno Domini 855. Po ktorego śmierci tylko dni piętnaście stolica wacowała, na którą był Benedict 3 obrany, iako ten Anastasius pisze; Ian Papieżnica zatym nie był y nie mógł bydź. A ta też baśń przez niepewne powiadacze y heretyki udana, iako ci samisz historykowie, ktorzy o niey, pośledzey żyjący, piszą, powiadaia, to iest Sigibertus, Martinus Polonus mnich, B. Platina de vit. Pontific, Luitbrandus Tycinensis, Florimundus, Onuphrius Pamuinus, y inszy. Ale tylko się do rozumu uciecz, sam to możesz powiedzieć, że to fałsz iest. Weś sobie przed oczy swoich Patryarchow nieunitow, ale schizmatyków, zwłaszcza choć Phociusa, Michala Cerulariusa, Niceta, więc też swego Clericusa Ostrogskiego Ruskiego. Obaczże, że ci wszyscy na to się udali byli, aby oderwania swego słuszne motiva y wielkie od stolice Apostolskiej mieli. Bo naprzod Photius Patriarcha Carogrodzki,²⁾ bezbożny schizmat ożywiciel, nieprzyiaciel główny stolice Apostolskiej, prawie pod ten czas, kiedy o tym Papieżu niewieście biał, na Patryarstwie Carogrodzkim brodził. Także po nim Michał Cerularius,³⁾ podobny przeciwnik, chociaż wiele fałszow, calumnij, hańby, potwarzy, opaczności na poniżenie y ohydę y wzgardę zwierzchności Papieskiej pisali y publicowali, a przecię tey baśni w piśmach swoich szkalownych nigdy Rzymskiej stolicy niezarzucali.

---

¹⁾ S. Sigibertus. Martinus Pol. B. Plat. de vit. Pontific. Bielski hist. Pol.

²⁾ Loc. sup. cit. de Photio.

³⁾ B. A. 1053.

Sch. Bó podobno nie wiedzieli o tym.

Un. Mogli wiedzieć, a zwłaszcza Photius, który na ten [(стр. 19) czas żyw był, kiedy ta niewiasta miała papieżować, y kłocił się z Papieżami o Patryarstwo. Pewnieby byli ci schismatyarchowie na hańbę Papieżów tego nie pomineli. Insze kładą przygany nierządu Rzymskiey cerkwie, a tego by minąć mieli, którzy na rozmaite prawie potwarzy y ochydy by ich było y od Acheronta dostać przeciw Papieżów wyuzdali się byli. A tym barziej gdy Leo 9 Papież tego to Cerulariusa z haeresiey y odszczepieństwa strofuiąc w liście do Greków pisanym, położył te słowa: ¹⁾ „Iż kościół Rzymski nigdy niewiast y rzezańców nie miał na Papiestwie a Carogrodzki miał.“ Co rozumiesz, czyby był ten Cerularius z swoimi odherentami Grekami minął tę baykę? y nie odmierzyłby był? y ieśliby też był Leo Papież śmieie to niewieścistwo Grekom zarzucił, gdyby był czuł to, że też kiedyś niewiasta Papieżem była? Przyniesłby był na swoy grzbiet miotełkę. Insze dowody miiam, ktore sobie u historykow czytay, y da Pan Bog u mnie potym w inszym scripcie moim.

Sch. Ale to znajduiemy w historyach pisano, to znać że to było.

Un. Zła to y niepotężna conclusia, że niektorzy historycy pisali o tym, ergo była niewiasta Papieżem; ba pytać się o circumstantie: kto to pisał? kiedy? iakim sposobem? dla czego? y ieśli to mogło bydz albo nie? A w historyach żaden lepiej pisać nie może, tylko ten, co oczy iego widziały. Żaden z tych historykow tego nie widział. Wiatr ułapili, wiatr przewiewaią, gruntu nie masz. Dłuższego trzeba z tobą czasu w tym o tym potym. Ale concluduiąc powiadam, iż schismatow autorowie są wschodni Biskupi, a osobliwie Carogrodzcy, ktoremi się wy Rusnacy nierozsądnie szczycicie. Ma li corvi, malum ovum.

Ieśli Papież ktory heretykiem był?

Sch. Zaniechaymyż tey historiey o niewieście Papieżu [(стр. 20) na ten czas. Co rzeczesz na to, ²⁾ że też wasi Papieże w wierze

¹⁾ Bar. A. 1053.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Liberius y Felix Papieżowie arianami byli.

pobłędzili? Liberius Papież in anno 352 obrany y iego antipapa Felix 2, a zaś oba nie arianami byli? Bo Liberius na Papiestwo przez Cesarza Constantiusa nie byłby był przywrocon, gdyby był w Syrmie na zborze secty ariańskiej nieprzysiał. A Felix zaś nie-byłby też na stolicy Papieskiej zwoli Cesarskiej, gdyby był nie był arianem. 1)

Un. Krotko na to odpowiadam. Dato, non tamen concesso, że Liberius arianismem się pomazał y Felix, ale czytaj daley a uważnief. Liberius w pokucie wrociwszy się znowu z ciemiegi wygnania na stolicy Papieskiej przeciwnikiem był arianom, dla czego od tego Cesarza potym z Papiestwa wygnany był drugi raz, y tam na wygnaniu iako męczennik umarł. 2) Ale są wywody ludzi świętobliwych cerkiewnych, że Liberius w Syrmie pozwolił na tę sektę arianą (ktorych na on czas trzy sekty były, a różniące się między sobą), która naymnieyszą obrazą Bostwa Chrystusowego była. Bo Homousion z katolikami nieprzydając, tylko iakieś podobieństwo Oyca Boga z Synem Iezusem Chrystusem w Bostwie przyznawała, y to pozwolenie Papieża z wielkiej niewoli ciemiegi y dolegliwości było. 3) Ktore pobłędzenie Liberius pokutą potym męczenną nagrodził. A zaś też był Piotr św. xiążę Apostołów, gdy się Pana z przysięganiem zaprzął, nie pobłędził? A zaś y Marcellinus Papież, gdy dla pogaństwa na stronę wiare katolicką odłożył, nie wpadł był w błąd? Ale ich błąd z boiaźni wielkiej przyszedł, zaczym ustami prawdy zeprzeli, ale sercem prawdę znali, a ten błąd ich potym pokutą serdeczną zmazany był. Felix zaś Papież, chociaż arianism podeyrzany był, dla sprzeciwienia się Cesarzowi temu o arianism śmierć ściętą męczeńską podiał. Dowod tego taki masz. W roku 1582 za Papieża Grzegorza 13, 4) przy kalendarza corrigowaniu y rewidowaniu, gdy sporka była między duchownymi w Rzymie, ieśli tego Felixa in Martyrologio położyć ||(ср. 21) y między świętami rocznemi, pod ten czas prawie złodzieie kościoł

1) Bar. A. 352, 355. Bar. A. ibidem.

2) Bar. A. eodem.

3) Math. 25. Marc. 14. Lucae 23. Ioan. 18. Bar. A. 296.

4) Cicarell. in vitis Pontific. Gregor. 13 et aliis.

tytułu św. Kosmy y Damiana w Rzymie wylupili, tam między skar-
bami należona iest tabliczka z tym napisem starodawnych liter:
Ciało św. Felixa Papieża y męczennika, który Con-
stantiusa potępił, to iest, wykłął. A toż, schismatyku, że ci
Papieżowie nie zhaeretyczali y owszem dla wiary prawdziwey a
sprzeciwiania się arianismowi męczennikami byli. Dla tego żaden
z tych Papieżów, którzy w błąd mogli wpaść, błędu swego uporem
nie popierał, ani go z kathedry desiniował contra fidem et doc-
trinam Ecclesiae Orthodoxam, iako wasi Carogrodzcy
Patryarchowie pobłądziwszy przy uporze drugich błędu ex cath-
edra uczyli y desiniowali. Pobłądzić tedy iest ludzka, ale trwać w
błędziey y ieszcze drugich go uczyć diabelska.

Sch. A Honorius I Papież, in anno 626 obrany, azasz herety-
kiem monotelitą nie był, iako szosty sobor Carogrodzki świadczy? ¹⁾

Un. Honorius ten od Biskupów wschodnych za powodem Kali-
nika Patryarchy Carogrodzkiego monotelitą ²⁾ między kanony szostego
soboru Carogrodzkiego położony iest dobrze po śmierci iego. ³⁾ Ale
że ten Honorius monophisitą ani monotelitą nie był, y to położenie
w tak rzeknący synod Carogrodzki opaczne iest, słuchay, powiem ci
dowodnie oboie. Naprzód, że monotelitą nie był. Bo mu tego za
żywota żaden nie zarzucał y od wszystkich cerkiew (gdy się ta mo-
notelia zakrzewiała y iego w tym mniemania przez pisanie różne
mieysca dochodziły) za prawosławnego wrenika był, a był też praw-
dziwie. Sergius Patryarcha Carogrodzki z inszemi był monotelitą, iako
sami Grecy tego nieprą y sobor szosty Carogrodzki prawdziwy ma.

Sch. A zaś nie czytał listu odpisowego, który pisał Honorius
do Sergiusa Monotelity? ⁴⁾ z ktorego nauczysz się, iż w monotelic-
twie był; a słowa te prawie są w liście tym. Iż P. Iezus Chrys-
tus, (ср. 22) Syn y Słowo Boga, On sam iest ieden
Działacz albo Sprawca Boskich y ludzkich spraw,
pełne są piśma święte iasniey to pokazujące, etc. Z kto-

---

¹⁾ Bar. An. 626. etc.

²⁾ На поляхъ: Iesli Honorius I. Papież heretykiem monotelitą był.

³⁾ 6 Conc. Costan. A. 680.

⁴⁾ Bar. A. 626. etc.

rego odpisu dowodzą przeciw Honoriusowi, że był monotelitą: to jest, że wedle dwu natur Boskiej y człowieczej, iednoż działanie było w personie Chrystusowej, a nie dwoie, według dwu natur, to jest Boskiej z ludzkiej powiadał, iako prawowierni Katolicy wierzyli y uczyli y uczą. Zaczynam słuszenie na tym synodzie monotelitą był ten Honorius poczytany.

Un. Nie Theolog ia, ale krotko odpowiem. Że z listu tego nie może być Honorius za monotelitę miany: bo nie mowi Honorius, żeby Chrystus miawszy dwie naturze (co tu *supponitur ex fide Catholica*) miał działanie ze dwu natur tych pochodzące iedno mieć, ale mowi, że persona Chrystusowa iednymże Działaczem była y spraw ludziom należących y spraw Bogu należących. Bo iako Chrystus Pan Bog prawdziwy był prawdziwym człowiekiem w doskonałości istoty człowieka, to jest: że z ciała y dusze rozumney prawdziwych był złożony, tak też dwie naturze, dwie woli y dwie operacie, to jest, ludzkie y Boskie ukazował. Ukazował, iako człowiek, ludzkie, ukazował, iako Bog, Boskie,—a iedenże. Iako to Maximus męczennik świętobliwie wywodzi y tego Honoriusa list prawowiernie tłumaczy. Więc Cyrillus y Ian Damascenus y Agatho Papież objaśniaią. O tym iednak disceptować Honorius rozumiał za rzecz niepotrzebną, dając w liście tym (tylko daley czytay) przyczyny, aby heretycy pochopu, to jest Nestoriani, albo też Eutyciani nie mieli z tey okazyey. A toż ten Papież monotelitą nie był. Przeto y tu sobie wspomni, co wyżej powiedziałem, że *dato non tamen concesso*, żeby Honorius pobłądził: ale prywatny list pisał takie mający rozumienie, iakom przełożył, ale o tym monotelictwie disceptować zakazał; ale *ex cathedra* nie publikował tego, iako waszi Patriarchowie monotelitowie: Sergius, Pirchus, Pawieł, Piotr y |(crp. 23) inszi. Zatym Honorius Papież monotelitą nie był.

Sch. A czemuż go między insze monotelity na szostym synodzie Carogrodzkim położono?

Un. Wszakem ci powiedział, że to położenie opaczne iest¹⁾ y tak wywodzę drugi punct obietnice moiey. Ten Honorius I Papież

---

¹⁾ Bar. A. 626.

obrani in anno 626 na Papiestwo. Monotelictwo to się w Alexandryey zaczęło in anno 633;¹⁾ trwało za Patryarchow Carogradzkich monotelitow: Sergiusa, Pirchusa, Pawła, Piotra, Theodora. Na szostym synodzie Carogradzkim 3 na Trullu, in anno 680, za Agathona Papieża, a za Patryarchy Carogradzkiego Serzego a Cesarza Constantynusa Pogonata, przy posłach Papieskich odprawowanym,²⁾ iż Honorius nigdy w tym heretyctwie poczytany nie był, żadney zaiste o iego monotelictwie wzmianki nie było: owszem na początku zaraz po przeczytaniu listu od Papieża Agathona, na ten sobor przed posły posłanego, zaraz wszyscy zborowi ten list pochwalili y ktorych on mianując z imienia przezwiska y rzędu potępiał w monotelictwie (między ktoremi tam Honorius mianowany nie był), tych też oni, nie przydając ani umnieyszając potępilli³⁾.

Sch. Czytay tylko daley acta⁴⁾ tego synodu, naydziesz act. 4, 12 y 13 anathemazatią tego Honoriusa przez zborowe.

Un. Negatur to. Nie było tego nigdy, fałsz to wsiany przez Greki Wschodne Biskupy y opaczne to udanie. Coć tak wywodzę. Na tym synodzie szostym Carogradzkim, in anno 680 na Trullu odprawowanym, tylko to było, że monotelity mianowane (oproc Honoriusa, bo y monotelita mianowany nie był) anathemowano; żadnych kanonow nie było stanowionych cerkiewnych aż w lat kilka, to iest in an. 692,⁵⁾ za Iustinianusa Cesarza Wschodniego, syna Pogonatusa, a za Sergiusza I Papieża, a za Kallinika Patryarchy Carogradzkiego, zgromadziwszy się wschodni Biskupi za powodem [(ср. 24) tegoż Kallinika do Carogrodu, bez wiadomości y pozwolenia posłów Papieskich, y tego Honoriusa między monotelity włożyli, kanonow nowych naczynili y apocryphne (z ktorych schismata urosły) przypisali, nazywając y udając te kanony byđź szostego synodu na Trullu. A synod ten był in anno 680, a zbor

---

¹⁾ Bar. A. 633.

²⁾ Bar. A. 680.

³⁾ 6 Sinod. Constant. in Trullo act. 1. 4.

⁴⁾ Act. 4. 12. 13.

⁵⁾ Bar. A. 692.

Wschodnych był pośledzey in anno 692. Na synodzie posłowie Papieski byli; na zborze nie byli. A toż obacz, że to fałsz iest y przypisek chytry pod tytułem synodu szostego, co *re vera* nie było. Taka *falsitas* y *praeposteritas* w Graekach według dawney powieści *Graeca fides*. Krorych kanonow poślednych Papieże, choć wielkie pogroźkie y na zdrowie następowanie od Cesarzow z podszczewania Patryarchow Carogrodzkich miewali, approbować y confirmować nie chcieli, y nie confirmowali, y do tych czas (wyjąwszy niektore, ktore cerkiew Zachodna trzyma) Rzymiańcy Papieżowie Sergius 1, anno 692, Ian 6 in anno 701, Ian 7 in anno 705, Constantinus in anno 708, y insi Papieżowie nie mają ie za nic.¹⁾

Sch. Coż na tym, że Papieże nie approbowali tych kanonow, chociaż pośledzey stanowionych?

*Un.*²⁾ Na tym barzo należy, bo soboru każdego walnego, aby swoię władzą miał doskonałą, tedy te są *requisita*: 1) aby *de consensu summi Pontificis Romani* był; 2) aby albo sam Papież, albo iego legatowie, *cum informatione* y z mandatem na ten sobor pierwszość mieysca y votow mający, na soborze byli; 3) aby na *acta synodalne* wedle woli y mandatu Papieskiego pozwolili y podpisali się; 4) na ostatek, aby Papież ten synod confirmował, a ieśli partycularny synod, choć tam legatow Papieskich nie będzie, Papieżowie stwierdzą: toż dopiero synod synodem prawdziwym iest. A iż na tym poślednym zborze in anno 692 posłowie Papiescy nie byli, confirmatia nie zaszła: toć tedy nie ważne *acta* iego. Sobor on Hierosolimski³⁾ o obrzezaniu dla decysiey confirmatye |(25 **срп.**) ś. Piotra wagę miał, Niceński I Constantinopolski y insze confirmatiami Papieżow są ugruntowane. A samisz to Wschodni Biskupi widzieli, y widzieli, że kiedy te kanony, albo co inszego uczynili, tedy po confirmacie do Papieżow słali, y Cesarzow na to Carogrodzcy Biskupi naprawowali, aby confirmacie od Papieżow by-

---

¹⁾ Bar. 692. 701. 705. 708.

²⁾ На поляхъ: Ieśli bez confirmatye Papieżow sobory ważne y kanony.

³⁾ Actor. 1, 5. Ad. Galat. I.

ły¹⁾ iako y o te kanony o Ectesin,²⁾ o Enoticon,³⁾ o Capitulatria⁴⁾ y insze, y ktore Papież nie confirmował, te wagi nie miały. Czytay sobie w wielu mieyscach o soborach naydziesz tak, iako mowie. A tożes, schismatyku, tylko tych trzech Papieżow przyciaiąc nasłapał, o których powiedasz, że z wiary prawdziwey zdrożyli, a niewinnie iakoć się wywiodło. A Patryarchow Carogrodzkich azasz niewięcey było? ktorzy w tych wszytkich heresiach mianowanych y inszych przedtym y potym, a soborami powszechnemi zniesionych byli y kilkanaście razy odszczepiali się od stolicy Apostolskiej Rzymskiej,⁵⁾ iako Eusebius, Demophilus, Eudoxius, Anatolius, Kallinikus, Anthemius, Nestorius, Macedonius, Maximinus, Akatius, Sergius, Ioannes, Pirchus, Petrus, Paulus, Theodorus, Photius, Cerularius, y inszych wiele, tylko czytay historie. Tak kształtownych Patryarchow y pasterzow mieliście. Ba y terazniejszy Patryarcha Carogrodzki Cyrillus mancipium Tureckie, iako są dowody pewne heretykiem iest y daleko od wiary starodawney Graekow:⁶⁾ a wy Ruś schismatycy nimi się chełpicie nieopatrznie y nierozsądnie. Widzę talis est civitas, quales sunt principum mores. Kształtowne zaiste posłuszeństwo wasze, obaczcie się niech nie będzie sorom inveteratum errorem et pertinaciam zrucić a na drogę prawdziwą prawowiernych nauczycielow cerkiewnych starodawnych wrocić się. Bo gdy caecus caecum ducit, in foveam wpadną obadwa.⁷⁾

O punktach schismatu Wschodney cerkwie od Zachodney.

||(26 стр.) *Sch.* Już dosyć o schismatach zkąd początek ich. Prosze cię, odpowiedź mi na puncta różności Wschodney cerkwie

---

¹⁾ Bar. A. 692 et sequentibus.

²⁾ Bar. A. 638, 639.

³⁾ Bar. A. 483 et sequent.

⁴⁾ Bar. A. 540 et sequent.

⁵⁾ Crom. hist. Polon. lib. 9, sub Bolesł. Fudico, y sam Synopsysta pisze to.

⁶⁾ Melet. Smotrz. Apolog. Parenas. et Epist. ad Patriarch. Cyrill.

⁷⁾ Math. 15.

od Zachodney porządnie, coć zagadnę, a potym o soborach pomowiemy.

Un. Nie na theologaś trafił, ale na ziemianina, który gospodarstwem swoim zabawiony będąc, succiduo tempore pisma y historie czytam: przeto nie po theologicku y nie discurssem theologickiem, ale po historycku krociuchno odpowiem, ukazuiąc to, iż cerkiew Wschodna, od Zachodney uporem idąc, schismat wzruszonych y z wami Rusią trzyma się. Pytay że mię. ¹⁾

I. O przodkowaniu ś. Piotra y Rzymskiego kościoła.

Sch. Wprzod o prymacie Papieżow Rzymskich.²⁾ Y iak mówię: że prawda iest, iż ś. Piotr był Xiążęciem Apostolow, Archipasterzem owiec Chrystusowych, budowniczem, sprawcą y rządzcą powszechnym cerkwie Chrystusowej: gdyż to mamy w Ewangeliach śś. y dzieiach Apostolskich, w soborach y u naszych cerkiewnych doktorow Greckich ludzi świątobliwych Originesa,³⁾ Basiliusa,⁴⁾ Nanzianusa,⁵⁾ Cyrillusa Hierosoliwskiego,⁶⁾ Theophilactusa,⁷⁾ Chrysostoma,⁸⁾ Epiphaniusa,⁹⁾ Hilariusza,¹⁰⁾ Ephrema, Gennadiusza,¹¹⁾ Patryarcha Carogrodzkiego. Także w świątelnicy Ruskiej 11, w hymnach o ś. Pietrze y Pawle, Ruskich y Greckich y inszych wielu. Zaczym y wielką uroczytość świętemu Piotrowi, posty wielkie ku niemu poszcząc, wyrządzamy: ale żebyśmy mieli Papieżow Primatum przyznawać toby nie do rzeczy było, gdyż też nasi Patryarchowie Carogrodzcy, iako

---

¹⁾ Act. 5, 4. Loc. sup. titul. O schismatach quaest.

²⁾ На поляхъ: Ieśli kościół Zachodny w wierze błądzi.

³⁾ In. cap. 6 ad Rom.

⁴⁾ Serm. de iud. Dei.

⁵⁾ Orat. de moder. in disp. ser.

⁶⁾ Catheches. 3, et in Ioan. c. 64.

⁷⁾ In cap. 22. Lucae.

⁸⁾ Hom. in Math. 11 et 55 et lib. 2. de sacerdotio.

⁹⁾ In Anachor. et haeres. 51.

¹⁰⁾ In Math. cap. 16. 4. Con. Chal. 45; w Ruskich świątelnich Hymnach.

¹¹⁾ De prim. cap. 1.

pasterze y oycowie nasi, pod których my Ruś posłuszeństwem, iako synowie w chrzcie od nich urodzeni iesteśmy, nie przyznawaią, równą z Papieżami władzą ||(ср. 27) nad owcami swemi maiąc, a na wszystkich też Duch ś. z nieba sposzczony iest y porządnie ordynowani są.

Un. Iużem ci na to powiedział wyżej, możesz się tam nauczyć o tym, ale iż znowu powtarzasz, niecoć też ieszcze powiem. Ieśli Piotr ś. był przednim Biskupem y Pasterzem cerkwie Chrystusowej Powszechnym, a był Biskupem Rzymskim: tedyć zwierzchność iego z nim nie umarła, ale przy namiestnikach iego została; bo kościół Chrystusow aż do skonczenia świata ma stać, a zatym ś. Piotra namiastkowie w Rzymie przedniejszymi bywali y są nad insze Patryarchy y Biskupy. A iako ś. Piotr nad insze Apostoły w powołaniu, w wierze, w nauce, w miłości, w urzędzie, w władzy, w straży, w sądzie prodek miał, tak też namiestnikowie iego tym wszystkim wszystkie pomiętne Biskupy przechodzili y przechodzą: a to wedle obietnice Chrystusa Pana, iż wiara ś. Piotra w nim y w następach iego representowana ustać nie miała. Zaczym szło, że kościoły wszystkie Wschodne w trudnościach cerkiewnych y w wątpliwościach zawsze do Rzymskiej stolicy Papieskiej uciekały się y otrzymawały. Przyznawali to nauczyciele prawowiernie y święci Cerkiewni Lacińscy y Greccy, iako Ireneus,¹⁾ Socrates,²⁾ Theodoretus,³⁾ Zozomenus,⁴⁾ Evagrius,⁵⁾ Theodorus,⁶⁾ Cassiodorus,⁷⁾ Nicephorus Calixtus,⁸⁾ Xantopulus Ignatius Archiepiskop Antiocheński,⁹⁾ Policar-

---

¹⁾ Lib. 3, cap. 3.

²⁾ Lib. 2, c. 11, 13.

³⁾ Lib. 1, c. 8 et Epist. ad Leonem Pap. lib. 5, c. 23.

⁴⁾ Lib. 3, c. 7, 9. lib. 6, c. 11.

⁵⁾ Lib. 2, c. 18, lib. 3, c. 14, 21.

⁶⁾ Lib. 2. Coll.

⁷⁾ Lib. 4, hist. tripartite c. 9, 19.

⁸⁾ Lib. 9, c. 8, 10.

⁹⁾ In scrip. Epist. ad Romam.

pus Biskup Smerneński,¹⁾ Origenes,²⁾ Eusebius,³⁾ Athanasius,⁴⁾ Basilius,⁵⁾ Gregorius Nazyanzenus,⁶⁾ Biskupi Egipscy,⁷⁾ Epiphanius,⁸⁾ Chrysostomus,⁹⁾ Cyrillus Alexandr.¹⁰⁾ Gennadius Scholarius, Patriarcha Carogrodzki,¹¹⁾ który Theodora Studitę ciuie, y insi mnohoppassim. Więc sobory Niceńskie 2, Constantinopolski 3, Chalcedoński, Sardicen., Lugduński y insze, tak iż Biskupi Rzymscy powszechni władzą mieli wątpliwości decidować, Biskupy wszędy stanowić, schismata odrzucać, appellatie sądzić, Biskupow nakazować, sobory na nich, przed||(**срп. 28**)nie mieysca mieć y wykonywać y one confirmować. Pełno tego w pismach y historyach y w inszych Ruskich pismach. Czytay sobie naprędce w tym Eusebiusa lib. 5. histor. c. 24, Zozomena lib. 3. c. 7, Nicephora lib. 3. c. 34., Cyrillusa Zonarasa in vita Iustiniani, Theodoretusa lib. 5 histor. c. 23. A toż masz dowody de primatu Ecclesiae Romanae. A coż inszego przywiodło było Grekow do tego, że ciała śś. Piotra z Pawłem ukradli byli w Rzymie, ktorego obieżeć musieli na półtory mile od Rzymu przez grzmoty straszliwe tylko że widzieli to, iż gdzie ciało leży, tam też cathedra iego zwierzchności namiestnikow iest.

Sch. Zkądże wždy ta przeciwność przeciw cerkwi Rzymskiej od Grekow pośledniego tego czasu urosła?

Un. Powiedziałem ci wyżej, że z affectacyey pyszney Patriarchatu Carogrodzkiego, a z nieposłuszeństwa, zaczął, gdy ich stolica Apostolska strofowała, oni zagniewani rozmaite nauki schismatyczne knowali. Tym strychem Arius y Luter szedł y insi heretycy,

---

¹⁾ S. Hierom. de vir. illustr. in Policarp.

²⁾ Lib. 6. c. 12. de orig.

³⁾ Eccles. hist. lib. 7, c. 2, 4.

⁴⁾ Apolog. 2. contra Arian. Epist ad Filecem Papam.

⁵⁾ Epist ad Athan. 52.

⁶⁾ Orat. 2 de vita sua.

⁷⁾ Thom. conc. 1.

⁸⁾ Haeres. 68.

⁹⁾ Epist. ad. Innoc. 1 Pap.

¹⁰⁾ In thesauris.

¹¹⁾ De primatu c. 2, 12, 7. Bar. A. 817, 818, 826. Bar. An. 103, 203, 590, 721, 342, 401, 419, 439, 440, 492, 532, 347. Bar. 221.

iako i wasi Patryarchowie, ktorzy pierwey przeciw władzy y zwierzchności Papieskiey lubo mową, lubo scriptem stawili się, a gdy im to ganiono, z gniewu y uporu większe fałsze y heresie nasiali. Czytaj historie, tak znaydziesz.

II. O pochodzeniu Świętego Ducha.

Sch. My naśladowiemy w tym Patryarchow naszych. Podź daley o pochodzeniu św. Ducha mówić. My z Grekami wyznawamy nie tak, iako Macedonius, ktory św. Ducha powieđał byđź nierownym Bogu Oycu y Bogu Synowi, y to że nic a nic św. Duch od Syna nie pochodzi, ktory zborem Carogrodzkim a. 381 zniesiony iest, a do Credo Soboru Niceńskiego I, ktore ma: Wierzemy y w Ducha św. przydano słowa te: Pana y Ożywiciela z Oyca pochodzącego, z Oycem y z Synem adorandum et conglorificandum. ||(ср. 29) Wyznawamy tedy tak wedle soboru Niceńskiego iako y Carogrodzkiego pochodzenia św. Ducha od Oyca, a przydaia niektórzy Grecy przez Syna. A że nie pochodzi od Syna, mamy swoje z pism dowody. A wy zaś katolicy Rzymscy mowicie, że Duch święty pochodzi y od Syna. Czego ani w piśmie niemasz, ani na soborach nie przyłożono do Credo.¹⁾

Un. Tak zdawna oycowie święci y wszyscy katolicy wierzyli, iż Duch święty, Bogu Oycu y Bogu Synowi we wszytkiem rowny, od Oyca y od Syna pochodzi, nie iako od dwu początkow, ale od iednego w istostwie nie w personach rozumiejąc, chociaż tego do Credo ani Soboru Niceńskiego I, ani Carogrodzkiego I mianowanych wyraźnie nieprzyłożono, — gdyż sam Chrystus mowi: Ego et Pater unum sumus, to iest Bostweni.

Sch. W piśmie świętym tego nie masz ani na żadnym soborze tego nieprzyłożono, że Duch święty pochodzi od Syna, iakoż tedy y czemu łacinnicy śmieia wyznawać że pochodzi Duch Św. y od Oyca y od Syna?

---

¹⁾ Taras. Patriarch. Carogrodzki. Epist. ad Episc. Alex. Antioch. Hierosol.

Un. Pierwey nim ci na to odpowiem, powiedz mi: dla czego na soborze Carogrodzkim I przyłożono do Creda Niceńskiego I pochodzącego z Oyca, gdyż tego na soborze Niceńskim w Credzie nie było? Alboć przedtym nie tak wierzyli katolicy prawowierni?

Sch. Że tak wierzyli pierwey a wierzyli wedle św. Ewangeliey że Duch św. pochodzi od Oyca, przyłożyli to a osobliwie dla tego, iż Macedoniani przeciw pismu mówili, że Duch św. Bogu Oy-cu y Synowi nierowny y niepochodzi od Oyca.

Un. Tośmy doma, że katolicy chociaż tego w Credzie Niceńskim I nie było, że Duch pochodzi od Oyca, wierzyli tak, a dla heretykow y potrzeby to włożyli w Credo Carogrodzkie, aby się pokazało, iako wierzone, tak też wyznano. ||(ср. 30) Podobnym sposobem też iest u Łacinnikow, ba zgoła u każdego prawowierneho. Że co wszyscy katolicy wierzyli że Duch św. pochodzi od Oyca y od Syna, to też przykładają. A że przedtym nie przykładano, przyczyna była, bo żadney wątpliwości nie było, ale mocno tak wierzone, a skoro kacerze ozwali się wprzod Macedoniani, mówiący, że Duch św. nie pochodzi nic od Oyca, zaraz Carogrodzkim objaśnili katolicy tak wierzący, że pochodzi od Oyca. Potym że się ozywali drudzy, mówiąc iż nie pochodzi od Syna tylko od Oyca, zaraz też katolicy a zwłaszcza takim heretykom Pryscillianistom na Synodzie Tolerzańskim y inszych Wschodnych objaśnili tak wierzący, że pochodzi św. Duch y od Oyca y od Syna, co iest przez stolicę Papieską confirmowano.¹⁾ Iakie tedy motivum było przykładku tego od Oyca na Carogrodzkim soborze I, takie też motivum przykładku y od Syna na objaśnienie wiary, aby vox esset interpretis mentis.

Sch. Ale dla tego w Carogrodzkim Credzie przyłożono, że Duch św. pochodzi od Oyca: bo tak wierzone wedle pisma Ewangeliey św., która wyraźnie mówi toż. A w piśmie tego nie-masz wyraźnie, żeby miał pochodzić y od Syna, co Łacinnicy

---

¹⁾ Bar. A. 589. Tom. concil. Toleran.

przydali. Z czego przygany godni y od drogi prawdy Ewangeliey odstąpili.

Un. Szkoda, żeś nie rzekł że Łacinnicy godni są klątwy. Ale ieśli łacinnicy godni klątwy przeto że do Creda przydaia, że Duch św. pochodzi tylko od Oyca, wedle was, ale y od Syna, nad contenta soborow Niceńskiego y Carogrodzkiego I, daleko więcej Grecy godni są klątwy, że nad contenta soboru Carogrodzkiego przydaia, że pochodzi Duch św. od Oyca samego, a tego słowka samego nie masz w tym Credzie Carogrodzkim ani w Ewangeliach. Bo co Łacinnicy mówią, że Duch św. pochodzi od Oyca y Syna, to pospolicie wszystko katolictwo wierzy. A co Grecy mówią, że pochodzi od Oyca samego, to niewierzą, gdyż zaś Grecy sami mówią iakoby z poprawką, że Duch święty pochodzi od Oyca przez Syna. Ieśli tak, toć nie od samego Oyca. Ale niech się obaczą schismaticy, że tego słowka nie masz samego w piśmie św. z strony pochodzenia św. Ducha wyraźnie, bo też pochodzenie iego nie iest od samego Oyca praecisè. Niech się obaczą, że w piśmie św. nie masz, ani tego słowka, że Duch św. pochodzi od Syna, ani tego słowka przez Syna wyraźnie: a przecię z inszych słow Ewangeliey to y my y Grecy wnoszą nie zdroźnie. Bo Duch św. nie od samego Oyca, ale też y od Syna pochodzi. Aza iednasz się może rozumieć to oboie wyznanie, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako że pochodzi od Oyca y Syna. A że pochodzenie św. Ducha takie iest, czytaj sobory Lugduński, który był przy Cesarzu wschodnym Michale Palaeologu y Patryarsze Carogrodzkim Ianie Bekusie za Papierza Grzegorza 10 in anno 1274.¹⁾ Potym Florentski, który był przy Cesarzu wschodnym Ianie Palaeologu a Patryarsze Iosephie, a przy Metropolicie Ruskim Isiodorusie za Papieża Eugeniusa 4 in anno 1439.²⁾ Tam się nauczysz, iż w tey różnicy unia była cerkwie Zachodney z Wschodną,

---

¹⁾ Thom. Conc. An. 1274, Lugdun. 1.

²⁾ Thom. Concil. An. 1439.

a iż się Łacinnicy dowodnie z tego wywiedli y explikowali, iż to za iednosz się ma wyznać, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako y to, że pochodzi od Oyca y od Syna. Ale co większa, że pochodzenia św. Ducha od Oyca y Syna wyznanie nietylko u naszych Łacinnikow naydziesz, ale y u waszych Grekow doktorow cerkiewnych y świętobliwych, ktore wy ex osculuiecie: Gregorius Nazyanzenus, ¹⁾ Anastasius, ²⁾ Ireneus, ³⁾ Gregorius Neocesariensis, ⁴⁾ Gennadius Scholarius, ⁵⁾ Dydimus, ⁶⁾ Basilius magnus, ⁷⁾ Cyrillus Hierosolimitanus, ⁸⁾ Gregorius Nisenus, ⁹⁾ Epiphanius, ¹⁰⁾ Chrysostomus, ¹¹⁾ Cyrillus Alexandrinus, ¹²⁾ Bekus, Patryarcha Constantinopol., ¹³⁾ Studita y inszych wiele Grekow, między ktoremi kilka iest waszych Patryarchow [(cтp. 32) Carogrodzkich. A toż masz dowody, że cerkiew Zachodna, tak wierzy o pochodzeniu Ducha św., iako się z pismem, prawdą y nauką cerkiewną prawą zgadza. Przeto schismatycy macie też tych nauk naśladować.

Sch. Ale my mamy podania naszych Patryarchow Carogrodzkich, że to pochodzenie św. Ducha iest od Oyca przez Syna, ale nie mamy tego, aby miało bydź y od Syna: przeto tak się trzymamy tego mocno.

Un. Ktoregoż Patryarchę macie takiego nauczyciela? Ieśli Photiusem albo też Cerulariusem y temi, co od nich wyrażeni (kto-

---

¹⁾ Orat. 49 in tract. de fide.

²⁾ Ser. 3, contra Arian.

³⁾ Con. Haeres. Valent. lib. 4, c. 28.

⁴⁾ In conf. fidei.

⁵⁾ In suo opere.

⁶⁾ Lib. I et II, de S. Spiritu.

⁷⁾ Con. Eunomium. 1, 2, 3, 5, hom. 28. Cont. Sabell. Epist. ad. Freg. Nizen. in serm. ad Monach.

⁸⁾ Cathech. 17.

⁹⁾ Hom. 34 in Orat. Domin.

¹⁰⁾ De incar. ver. et haeres. et in Ancor.

¹¹⁾ Hom. I et II, in Simb. Apost.

¹²⁾ Libr. 4, ad Palladium in Job. Proph.

¹³⁾ Conc. Lug. An. 1273.

rzy pośledzy przeciw naukom świątobliwych starych waszych Patryarchow uczyli) szczyciecie się, est frons meretricis u was: słuchać tego w tym który lichotą był et lapis offensionis y nie godzien, aby w waszych dyptychach był, a odrzucić tego naukę, który dyptycha zasłużył.¹⁾ Redeant corda vestra filiorum ad patres vestros veros non adulterinos. Atożemci wywiodł ten punct o św. Duchu pochodzeniu nie po theologicku; ale testimoniis sacris soborow y doctorow cerkiewnych Greckich świątobliwych.

Sch. Jużci tak iest, iako dowodzisz soborami siedmią y doctorami świętymi w tey materzey, dziwuie się odmienności tey Grekow przodkow naszych, ale niewierzę temu przecie, aż przeczytam te mieysca albo swego popa spytam. A co się tknie soborow innych, to iest, Lugduńskiego y Florentskiego tym wiary nie daię, bo iako ci powiedział nie przyznawamy ich.

Un. Mieyże tylko na pamięci o soborach tych, o których niżej mowę będziem mieć, tylko postąpmy teraz do inszych punctow schismatu, to iest o czyscu y sądzie pojedynkowym.

3. Ieśli iest czyścić y sąd pojedynkowy.

Sch. Wschodna cerkiew y my z nią tak wyznawamy, że y sądu pojedynkowego duszy ludzi zmarłych y czyscu niemasz, ale dusz zmarłych [(ср. 33) dwa są stany y mieysca: sprawiedliwych w raiu ziemskim, zatraconych w ciemnościach, a to oboie zatrzymane są tam aż do sądu ostatniego Pańskiego, po którym w ciach swoich sprawiedliwi do nieba, a zli do piekła wiecznego odsłani będą; o trzecim mieyscu, to iest, o piekle czyscowym dusz ani w Ewangeliy, ani w piśmie żadnym kanonicznym nie znaydziesz.

Un. My katolicy Zachodney cerkwie takie rozumienie mamy, że dusze zmarłych ludzi na dwa stany się dziela: zbawionych y zatraconych.²⁾ W czym z strony stanow tych dwu z Graekami się zgadzamy; ale z strony mieysc dusz od nas Grecy różnią się. Abo-

---

¹⁾ Ruś słucha Patryarchow lichotow, a dobrych nie.

²⁾ Concil. Tom. Florent. ult.

wiem my tak wyznawamy, że dusze zatracone zaraz swoje zatraciedzą, nie cierpią w wiecznym piekle, a nie w zatrzymaniu są ciemny i są do sądu Pańskiego, a dusze zbawionych na dwoie miejsca dzielą się. Denty Dusze doskonale sprawiedliwe, albo usprawiedliwione na tym świecie. wyznawamy że prosto bez wszelakiego zatrzymania do raju niebieskiego, wiecznego, nieziemnego, nie czekające sądu ostatniego i Pańskiego, idą; a dusze grzeszne grzechami powszechnymi, albo powo pokucie zmarłe, które za grzechy swoje na tym świecie pokutą niezła dosyć uczyniły, na miejsce piekła czyscowego, doczesnego, ogniewego i dla expiowania idą. A co teraz dusze tak zbawienne, iako zatracone i odnoszą, to po sądzie Pańskim y w ciełe odniosą, według zasług i swych. Zaczyn dusze zatracone, w piekle wiecznym będące, żadnym od nas żywych pomocy przez ofiary, ialmużny, posty, modlitwy, iakoteż im nie niepomocne do poratowania, aby zbawienia dostały, nie potrzebują. Także też dusze doskonale sprawiedliwe, w niebie będące, tegoż od nas nie potrzebują, gdyż już nieba dostąpiły, chyba że się m dziękowanie P. Bogu działa za ludzie święte. Ale dusze w czyscu zatrzymane od nas tego ratunku potrzebują, aby mogły z tego zatrzymania czyscowego do raju niebieskiego przyść. Przeto musisz mi przyznać, że dusze każdej, z ciała wychodzącej, nim **[(ср. 34)]** się obroci albo w tę albo w owę stronę, musi być sąd pojedynkowy, gdy mówisz, że dusza sprawiedliwa (choć wedle twej opiniei będzie się teraz mówiło), z ciała wychodząca, w stronę raju ziemnego, nie w stronę ciemności, a dusza zatracona w stronę ciemności, nie w stronę raju ziemnego, zaniesiona bywa, a pewnie sprawiedliwa od angioła dobrego, a zatracona od złego. Zkądże wždy to, pytam się, tym duszom, że każda wie obrachowawszy y osądziwszy się sama w sobie żywot twój y sprawy, w którą stronę udać się tylko z pojedynkowego sądu z woli Bożej duchownie odprawowanego? Idzie dusza każda z ciała (że względem iścia takie podobieństwo dam), iak każda rzecz przyrodzona do macicie, albo centru swego: ogień do gory, tam gniazdo iego y centrum sub luna; kamień do ziemi, bo tam centrum iego; wiatr na powietrze na pośrzodek,

---

¹⁾ August. in Enchirid. c. 110.

aciedzy ogień, a ziemie, bo iest centrum iego; a będzie iako corpus naturale mixtum, ktore więcey participuie z iednego elementu, niż z drugiego tam będzie się brało, z kąd więcey ma w sobie. Y tam corpus naturale pojedynkowy sąd (że tak rzekę) odprawuie. Tak y dusza do swego centru, do ktorego się na świecie iak gotowała idzie. A my przydaiemy katholicy, że też dusza, w powszednich grzechach będąca, albo ktora w pokucie z świata zesłała, a niedosyć uczyniła za grzechy swoje, sama się sądzi, że do nieba zaraz wprost iść nie godna ani też piekła wiecznego zasłużyła: przeto na zatrzymanie do mąk piekielnych czyscowych dla expiatiey zaniesiona bywa. Bo gdyby sąd w ten czas pojedynkowy nie był, tedyby dusze dobre z trafunku w złe miejsca weszły, a złe też w dobre miejsca, y takby wielka Boża niesprawiedliwość była, żeby dusze dobre, w złe miejsca trafiwszy, czekałyby (wedle rozumienia waszego) sądu Bożego na potępienie piekielne, gdyż ze złego miejsca gorzeby ich czekało. A złe dusze, trafiwszy w dobre miejsca, czekałyby też nieba po sądzie Bożym, gdyż z dobrego miejsca lepsze by ich czekało. Albo by też dusze **[(crp. 35)]** sprawiedliwe y zatracone w iednym miejscu pomieszały się, czekając sądu Bożego ostatniego, na którym by dopiero lęksa była złych od dobrych. Czego Bog nie dopuści: Quae enim comunio filiorum lucis cum Belial y z sługami iego? A samisz wasi Grecy powiedaią, że dusze sprawiedliwe do raju ziemnego osobno, niesprawiedliwe do ciemności bolesney na zatrzymanie idą: zaczym to nie iest bez particularnego sądu dusz rozdzielenie. Pošli wasi Grecy z wami Rusią, tak o duszach powiedaiący na one philosophy pogańskie, ktorzy powiadali, że mundus non providentia divina, sed casu regitur. A to longe a veritate est. Bog albowiem iako świat stworzył, tak nim rządzi. Dixit—et facta sunt, mandavit—et creata sunt, praeceptum posuit—et non praeteribit. Zaczym y to dusz oddzielenie na swe zasłużone miejsce nie iest sine providentia seu iudicio particulari divino. O ktorym sądzie pojedynkowym nie tylko doktorowie kościelni Łacinicy, ale y Grecy świątobliwi w wielu miejscach, iako niżej się powie, z piśma ś. pisali. Ale prawdę mówiąc, tylko się obaczcie a mgłę z

z oczu swoich chcieycie odegnąć, y Grecy schismatyczali y z wami Rusią zdacie się czyscu tego nie przyznawać *explicite*, iednak o nim rozumiecie *implicite*.¹⁾ Bo powiedacie, że dusze zmarłych ludzi złych cierpią boleści w ciemnicach, od nas żądaiące ratunku y folgi. A coż was przywodzi do tego, że y Grecy y wy sami w liturgiach y hymnach modlitwy odprawuiecie, iałmużny y ofiary czynicie, wzdychania częstę odnawiacie za dusze zmarłych? pewnie nie za te, które są w raiu wedle wzajemnym, a wedle nas w niebieskim: gdyż te dusze, iako iuż zbawienie maiące, takiego wzdychania y utrapienia waszego żałosnego nie potrzebuia, bo iuż do portu pożądanego szczęśliwego przypłynęły.²⁾ Nie za te też, które w zatrzymaniu ciemności wedle was, a wedle nas w wiecznym piekle: gdyż te dusze, iako iuż potępione, żadney pomocy ztąd nie maią y mieć nie mogą. Bo *in inferno nulla est redemptio*, ale raczey te do|(36 ctp.) bre uczynki za dusze odprawowane ściągają się na ratunek dusz zatrzymanych w czyscu ognienym, aby z boleści w wesele, z smutku w radość, z ciemności w światłość, z gorącości w ochłodę chwały wieczney niebieskiej domieszczone były. A toż, schismatyku, obacz się, że iest pojedynkowy sąd dusz y czyścowe męki duszom, na zbawiennej drodze będącym, które wy chaosem nazywacie y za nie się modlicie, iako Zachodny kościół te boleści duszom tym w materialnym ogniu piekielnym bydź rozumie; wiedz o tym, że u Rzymianow nie iest to w tym artykuł wiary *sine quo non*:³⁾ dosyć na tym że y wy przyznawacie że boleści, smutki, wzdychania y gorącości choć nie ognia materialnego dusze cierpią y ratunku od nas przy miłoserdziu Bożym żadaia y dosięgiwaią. Niechże będzie y tak wedle was, że dusze złe gorączkę cierpią y to męka. Ieśli gorączka taka, która może bydź uleczone: to uciecha z nadzieie przyszłego zbawienia wiecznego. Ieśli ta, która lekarstw się żadnych nieboi: to piekło wieczne. Co rzeczesz na to, schismatyku?

---

¹⁾ Grecy z Rusią nie *explicite* ale *implicite* o czyscu trzymaia.

²⁾ Ruś modły za umarłe czyni, a nie potrzebnie wedle ich wiary.

³⁾ Ogień czyscowy ieśli materialny iest albo nie, nie iest to artykuł wiary u cerkwie Zachodney. Ś. Gregor. 4. Dialog. c. 29.

Sch. To rzekę, że w piśmie św. nie możemy nigdziey *expresse* naleść, aby iakie miało bydź miejsce trzecie duszom oprócz dwu zbawionych y zatraconych: przeto też o czyścu Rzymianskim nie-
trzymamy.

Un. Czemuż w modlitwach waszych dusze wspominiacie y za nie dobrze czynicie, gdyż sprawiedliwe tego nie potrzebuia a niesprawiedliwym nic nie pomagą?

Sch. Dziękuiemy Panu Bogu za sprawiedliwe temi modlitwami y dobrymi uczynkami. A że wzdychamy y żałośnie za dusze też czyniemy dobrze: bo niewiemy tedy się która y w którą stronę obróci dusza.

Un. Słuszną rzecz dziękować Bogu za sprawiedliwe, ale za niesprawiedliwe wedle was niepotrzebna. A dusza sprawiedliwa na dobre miejsce obroci się; niesprawiedliwa na |(37 ctp.) złe, z którego iuż żadne wasze wzdychania iey niewyduruią. Insza modlitwa iest dziękować za dobrodzieystwo, a insza iest prosić o co, aby dano, albo uczyniono było. A toż obacz, że *implicite* o czyścu rozumiecie y chociaż chodzicie około płotu, przecię na też opinią przypadniecie, która iest podobna o tym czyścu z pisma św.¹⁾ y w podobieństwach. Ale czytaj tylko pilno y rozważnie pisma nauczycielow cerkiewnych, nie mowię Łacińskich, nie mowię waszych po-
ślednych lichotow, z dyptychow *exleges*, ale waszych Greckich dyptychowych świątobliwych o tym czyścu y sądzie pojedynkowym, naydziesz nie *implicite*, ale *explicite*, tak iako zachodny ko-
ścioł trzyma. Pisze o tym Clemens²⁾ uczeń św. Piotra Papież an-
no 60, Dyonisius Areopagita³⁾ anno 60, Origenes⁴⁾ anno 150, Tertulianus⁵⁾ anno 200, Cypryanus⁶⁾ anno 260, Augustin⁷⁾ w wielu

---

¹⁾ Math. 22, 25. Lucae 12. Święci Grecy starzy czyścić przyznawali.

²⁾ Lib. 5. Const. Apost. cap. 30 et lib. 6. c. 41.

³⁾ Eccl. hier. cap. 71.

⁴⁾ Hom. 6 in ekod. hom. 25 in num. hom. 12 in Hier. lib. 3 in Iob.

⁵⁾ Lib. de Mon.

⁶⁾ Lib. 4. Epist. 2.

⁷⁾ Orat. Funeb. Fratr. sui Sat.

miejscach co też y w Carthagińskim Synodzie 4 canon. 79 iest, Ambrosius an. 360 y inszych wiele Łacinnikow. A Grecy Cyrilus Hierosolimski¹⁾ an. 300, Athamasius magnus²⁾ anno 310, Eusebius³⁾ anno 304, Ephrem⁴⁾ an. 305, Gregorius Nazyanzenus⁵⁾ an. 305, Basilius⁶⁾ an. 305, Chrysostomus,⁷⁾ Petrus Chrysologus⁸⁾ an. 420, Epiphanius⁹⁾ anno 460, Theophilactus,¹⁰⁾ Gregorius Nissenus,¹¹⁾ Damascenus¹²⁾ y inszych wiele znaydziesz. A toż masz dowody o czy-scu y sądzie pojedynkowym.

Sch. Podźmy daley o tych duszach ieszcze mowić, że dusze sprawiedliwe są w raju ziemskim, a złe w ciemności, czekaiąc sądu ostatnego Pańskiego wedle pism y nauki cerkwie Wschodniey. Iako mi to dowiedziesz, że dusze sprawiedliwe zaraz do nieba wiecznego a niesprawiedliwe (wedle ciebie doskonale) do piekła wiecznego, nie czekaiąc sądu ostatnego.

(ctp. 38.) **IV. Dusze sprawiedliwe zaraz do nieba idą, złe do piekła.**

Un. Wywiode z tłumaczow pisma św. świątobliwych tak Łacniskich iako Greckich. Czytay sobie naprętce Chryzostoma,¹³⁾ Ba-

---

¹⁾ Mistag. Cathech. 6.

²⁾ Quaest. 34 et orat. de dorm.

³⁾ Hom. 3 de Epiph.

⁴⁾ Or. pro mortuis.

⁵⁾ Orat. Funeb. pro fratre.

⁶⁾ In liturgia.

⁷⁾ Hom. 21, Act. Apost. Hom. 41. in 1. Cor. homil. 69 ad Antioch. hom. 3, Thilip.

⁸⁾ Ser. 127 de Lazar. hom. 69 ad popul. Antioch.

⁹⁾ Epit Doctr. Cathol.

¹⁰⁾ In Luc. cap. 12.

¹¹⁾ Oratio et Epist. ad Olimp.

¹²⁾ Serm. de his, qui in fide dormierunt.

¹³⁾ Ser. paren. de his, qui in D-no obdormien.

siliusa, ¹⁾ Athanasiusa, ²⁾ Grzegorza Niceńskiego ³⁾ Grzegorza Theologa, ⁴⁾ Cyrillusow obu, ⁵⁾ Epiphaniusa, ⁶⁾ Damascena, ⁷⁾ Theophilacta, ⁸⁾ Maxima, ⁹⁾ Theodoreta Studitę, Typhona piętnowanego, Iosepha Pieśniopisa y inszych wielu. Więc wspomni sobie nasze piosnki cerkiewne ¹⁰⁾ y pisma Ruskie, Homilie, Hymny, Octoichy, ¹¹⁾ Tryody, Minoy, Soborniki y insze, azasz tam niemasz, że dusze sprawiedliwi nie w raju ziemnym, ale iuż w niebie twarzą w twarz Bożą patrzą, nie czekając sądu Pańskiego. O duszach zaś zatraconych w wiecznym iuż piekle iest w piśmie św. wiele podobieństw y Grecy ludzi świętobliwi świadczą, iako Chrysostom, ¹²⁾ Maxim mnich w Moskwie, ¹³⁾ ktory przyznawa bydź ogień podziemny na męki niezbożników zgotowany, kędy zaraz o pociesze Łazarza a mękach bogacza tłumaczenie czyni. Więc czytaj historyą w stycherach Ruskich ba y Polskich o xiążętach Ruskich Hlebie y Borysie, ¹⁴⁾ ktorych brat Swiatopełk pozabiał, kędy tam iest *expressè*, że iuż oni święci koron dostąpili, a zaboynik ich w piekle się męczy. Nie mowi ta historia y wspomnianie, że te xiążęta święte zabite są w raju ziemnym, a zaboynik w ciemnościach y będzie się męczył, ale że się *realiter* iuż męczy. To tedy masz dowody y tego.

Sch. My za naszymi Patryarchami idziem w tym mniemaniu o czyscu sprawiedliwych y niesprawiedliwych domieszczeniu.

---

¹⁾ Ser. paraen. in Martyr.

²⁾ Vision. Beat. Ammonii in vita s. Anton.

³⁾ Serm. Paren. de Ephrem.

⁴⁾ In vita s. Basilii.

⁵⁾ Hieros. cath. 13. Alexand. lib. 1, c. 36 in Ioan.

⁶⁾ Haeres. 78.

⁷⁾ In vita Barlaami.

⁸⁾ Exeges. hodie mecum.

⁹⁾ In. Psal. 9, 90, cap. 5.

¹⁰⁾ Kan. pospol. swiescen. pieśn. 5.

¹¹⁾ Piątek na stychyr. głos 6. Kan. św. Piotra y Pawła Apost. pieśn. 9.

¹²⁾ Ser. w sław. Margar. pag. 71, Tom. 2, lib. 4, moral. c. 28.

¹³⁾ Loc. sup. citat. et psal. 9, cap. 50, 73.

¹⁴⁾ O Hleb. y Borys. Alex. Guagnius hist. Polon. Cromer. hist. Pol. lib. 3 tit. Boleslav. 1 Charbri anno 1008. Melet. Smotrz. in Apolog. contr. schism. Ruten. et Paraen.

Un. Ale to wasze naśladowanie y obedientia irrationalis iest.¹⁾ Bo wasi Patryarchowie teraznieysi daleko od cerkwi (ср. 39.) kiewnych nauczycielow świętych Greckich w tey nauce, iako y w inszych, odstąpili. Wzdyc lepsza iest rzecz. trzymać się ludzi starych świętych, niż lichotow, którzy inaczey uczą, niż ludzie święci, a ieśli zdrożyło się, nadrożyć się.

Sch. Zkądże wždy to, że Grecy niektorzy przeciwni byli temu rozumieniu o czyscu katholikom Rzymianom?

Un. Ztąd, że rozumieli o zachodney cerkwi, że według Origenesa miała mieć to rozumienie, że choćby naygorszy grzesznik y niebożnik był, dusza iego miała z mąk piekielnych wynieść. Ale nie tak my katholicy, iakom ci powiedział, rozumiemy.

*Sch.*²⁾ Ba wleżło mi to w hołowu, coś mi powiedział o czyscu y o modlitwach naszych za zmarłe, które widzę, że nic niepomocne tak sprawiedliwym, iako y zatraconym, y niewiem zkąd to u nas w obyczay weszło.

Un. Powiem ia tobie. Zastarzała rzecz nierychło wywietrzeie z nałogu y przymiotu swego. Grecy y przodkowie Ruś, będąc w iedności z cerkwią Łacińską, toż o duszach czyscowych, iakom ci doctorow Greckich mianował, trzymali, a trzymając, toż za dusze czynili. A choć schismatismus nastąpił o tym czyscu, przecię iednak stary obyczay ten nie zagasł między Grekami y Rusią, którego się napili z przodkow swoich. A toż to popowie wasi czynią: iedni głupi, którzy obyczaiow się w tym starych trzymając, wedle swoiey secty, cardinem hujus rei niewiedzą, drudzy choć wiedzą, toż przecię czynią sami za dusze, y was nieodstraszaiąc od tego, dobrze się w tey wierze od was w iałmużnach mają z popadiami, dońkami y dietkami swemi.

Sch. Prawda iest, że ten zwyczay iest u nas, ale mi to przykro, że powiadasz, iż nasi popowie dla tego te modły za dusze

---

¹⁾ Nierozumna Ruś schismatycka w posłuszeństwie Patryarchom swoim.

²⁾ На поляхъ: Zkąd obyczay u Rusi, że się za umarłe modlą y za nie iałmużny czynią, chociaż o czyscu nie trzymają.

czynią choć niepotrzebne, aby iałmużny od nas mieli. A wasi xięża azaż też niebiorą na msze za dusze y ofiar, to też dla chciwości?

Un. Dispar ratio między xiędzmi Rzymskimi a waszemi |(ср. 40) popami.¹⁾ Bo ieśli nasi xięża biorą iałmużny, z ubogiem i tedy niebiorą, aby się modlili za dusze zmarłych, ani za te, które są w piekle wiecznym, ale za te, które w zatrzymaniu są piekła czyscowego, ufając, ieśli są w czyscu, że te modlitwy y iałmużny przy miłosierdziu Pańskim uprzedzającym pomocne im będą do dostąpienia nieba. Zaczyn taki skutek y kres u naszej xiężey iest. Ale wasi popowie nadaremnie biorą iałmużny na modlenie się za zmarłych dusze, gdyż trzymają, że iałmużny nic ani duszom zbawionym, ani zatraconym nie pomogą. Toć tedy nie dla pomocy duszom czynią popowie, ale dla dare et d'es.

Sch. Zagadłeś mię teraz. Bohme, pomowlu z swoim popem o tym. Ny mene tudy, ny mene sudy. Podźmy daley. A o różnicy tey co mowisz, że nasza Wshodnia cerkiew zdawna Eucharistey św. w kwaszonym chlebie, a Zachodnia w praśnym zażywa?

V. O Eucharistey w kwaszonym y praśnym chlebie.

Un. Ta różnica baczných Grekow starych nigdy od kościoła Zachodniego Rzymskiego nie odrywała y was by odrywać nie miała. Wiedz o tym, że Rzymianie pewne motiva mieli swoje tak z pisma św., iako y czasowy służąc dla czego to czynili y teraz czynią. Czytaj sobie pisma, historye, doktory, sobory, bo się długo w tym z tobą bawić nie będę. A tenże iest sakrament ołtarzowy w chlebie praśnym iako y kwaszonym, byle go sacrifice, canonice ordinowany wedle pisma y nauki cerkiewney w wierze prawosławney y doskonałej powszechney conficiował y consecrował. I tak my wierzymy gdy Grek albo Rusin prawowierny w chlebie kwaszonym, a Łacinnik w praśnym canonice odprawuie tę ofiarę, że prawdziwa iest Eucharystya. A za|(ср. 41.)dnego też doktora święto-

---

¹⁾ На поляхъ: Popowie iałmużny biorą, modląc się za dusze niepotrzebnie.

bliwego chociaż y Greckiego nie naszłapasz, aby to mieli ganić Łacińskiej cerkwi. Photius to on z Cerulariusem laikowie, Patryarchat osiąwszy nie *canonice*, w swych schismatach włożyli,—którym y golenia brody xieżey zawadziły y insze bałamuckie obietcie Łacinnikom są u nich. Iakożkolwiek iest chleb, byle chleb z mąki zboża zmełtey, a ofiara wedle pisma św. y podania cerkiewnego sprawiona była, niemasz nic przeciwności w tym, przeto ładne porównanie w tym schismacie bywało y być może.

VI. O communicowaniu Eucharistiey pod iedną csobą.

Sch. A na to co mowisz, że Grecy y my Ruś Eucharistiey pod dwiema osobami używamy, a Łacinnicy pod iedną przeciw dawnym obyczajom ieszcze od Apostołów.

Un. Wszystko to niegodno oderwania. I w tym krotko się zabawię. W cerkwi Zachodniey zdawna ten obyczaj bywał, że dla słusznych y poważnych przyczyn niektórych czasow pod dwiema osobami, niektórych pod iedną Eucharystey ludzie zażywali, ale żeby to miało być co gruntownego przeciw wierze, y Grekow od Łacinnikow odrywać, nie było y nie iest. Albowiem ieśli gdy y wierzymy być prawdziwe ciało Chrystusa Pana żywego w chlebie y używamy go, zaraz też wierzymy y wyznawamy, że w tymże cieie iest krew. A takiego używania Eucharystey świętey, żeby kiedy miał przyganę dać który doktor św. Grecki nieznaydziesz, bo nie było to ani iest przeciw wierze prawosławney.

VII. O beżzenności xiędzow.

Co też rzeczesz, że nasi popowie żonaci bywaią, [(*ср.* 42.) a wasi beż żon przeciw pismu św. y kanonom soborowym.

Un. Iest *ius positivum canonicum*, którym to w Zachodnym kościele duchownym osobom kanonami zabroniono ¹⁾

---

¹⁾ Can. Apost. Clem. Papa. Bar. A. 95, 311, 255, 325. Con. Neosac-sar. can. 1, sub Melch. Papa. 1 Con. Nicen. c. 7. synod. Carth. c. 3, sub. Silv. Pap. Bar. A. 406, 590. Synod. Carth. c. 45, 47, A. 384. 1. Conc. Rom. A. 754, et alibi.

co sine, aby commodius duchowni Panu Bogu służyli. Ale o to mała by sporka była.

VIII. O kalendarzu.

Sch. A to y kalendarz stary papieżowie pobałamucili.

Un. I to różnica mniey potrzebna. Bo kościół Zachodny, iż tego potrzeba była dla embolismu, sporządził go wedle zwyczaju dawnego.¹⁾ Nie gniewał się był ani różnił kościół Zachodny, gdyby był Wschodny dla wprowadzenia do kluby swej embolismu to sprawił. Maszże co ieszczé mowić?

Sch. Miał ci bym, ale mnieysze rzeczy. To u mnie grunt o com z tobą mowił wyżej.

Un. A toż rozumiem żem ci nie po theologicku, ale po historycku dosyć uczynił y te schismata, że są ladaiake mało animo et genio wzbudzone pokazał. Pokazałem y to, że wasza Ruś starodawnych nauczycielow cerkiewnych odstąpiła, a nowych lichotow się chwyciła y trzyma. Przeto słuchay mię y rady moiey, iako masz w tym postąpić sobie, żebyś się obaczył, że błądzisz, a żebyś z błędu wyszedł. Trzymay się starodawnych nauczycielow cerkiewnych Grecich świętych, a tych poślednych, ktorzy y nauką y postępками przeciwni byli świętobliwym, odstąp, gdyż in malevolam animam non intrabit spiritus sapientiae, iakom ia uczynił, za co niech będzie chwała Bogu.

O Soborach.

Sch. Już dosyć o tym. O soborach nam trzeba pomo[ć] (срп. 43) wić, bo ich wiele wspominasz, a Grecy y my z niemi tylko ich siedm przyznawamy, zwłaszcza ktore były na zniesienie heretyków a nasi Patryarchowie na nich byli. To jest pierwszy Niceński w Bithyniey przeciw Arianom in an. 325.²⁾ Drugi Constantinopolski I.

¹⁾ Bar. A. 198, 325 in Conc. Nicen, et A. 417, 416, 526.

²⁾ На поляхъ: I Synod Niceński.

Un. Postoy trochę. Azaż też (pominąwszy Gangrenski, Arelateński, Carthagiński na ten czas) nie był sobor Sardiceński in an. 347,¹⁾ na którym było Biskupow 176 Wschodnych y Zachodnych? ²⁾

Sch. My tego za walny sobor nie mamy, iako y inszych wielu, ale za particularny.

Un. Wierzę. Grekow z wami boli ten sobor. Bo w brew iest teraznieyszym *inversiom y impressom* Greckim. Bo wiem kanony 1 Niceńskiego soboru *de primatu Ecclesiae Romanae et praeeminentia auctoritatis eius* są tam objaśnione. Aza też tam biskup Carogrodzki nie był między inszemi biskupami Greckimi? czemuś go miasz? a ieśli był, czemu go odrzucasz? Nie dziwowałbym gdybyś arianinem był, ale nie iesteś, bo go ariani nie przyjmowali.

Sch. Prawda, że tam był biskup Carogrodzki, ale nie dosyć na tym, aby ten synod walnym nazwać dla tego, ale trzeba żeby był na zniesienie heretykow, a tam nie było tego, tylko sąd między Anastasiusem a arianami.

Un. Iakożkolwiek ale przy sądzie tym zaraz też kanony uczyniono y Niceńskiego soboru approbowano albo objaśniono. O czym niżej będzie. Zaczyn Sardyceński iest supplement Niceńskiego porządzany y kanoniczny. Praw daley:

Sch. Drugi sobor Constantinopolski I in anno 381, przeciw heretykom Macedonianom.³⁾ Trzeci Epheski przeciw Nestorianom in anno 430.⁴⁾ Czwarty Chalcedoński przeciw Eutychemianom in anno 451.⁵⁾ Piąty Carogrodzki 2 przeciw Origenistow in anno 551.⁶⁾ Szosty Carogrodzki 3 na Trullu przeciw Monotelitow in anno 680.⁷⁾ Siodmy **[(стр. 44.)]** ...

---

¹⁾ На поляхъ: Synod Sardyceński.

²⁾ Bar. A. 347.

³⁾ На поляхъ: 2 Carogrodzki kanoniczny. Anno 381.

⁴⁾ На поляхъ: 3 Epheski A. 430.

⁵⁾ На поляхъ: 4 Chalcedoński A. 451.

⁶⁾ На поляхъ: 5 Carogrodzki 2 A. 551.

⁷⁾ На поляхъ: 6 Carogrodzki 3, A. 680

Un. Poczekay mało. Nie wspominasz onego zborzysca, ktore w kilka lat po tym szostym soborze w Carogrodzie in anno 692,¹⁾ za powodem Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego wschodny Biskupi czynili, Monotelictwo na..... Honoriusa I. włożyli, kanonow apocryphnych nakładli, tytułem szostego synodu na Trullu przypierwszy opacznie bez pozwolenia y confirmathey Papieskiej. A dobrześ uczynił, żeś nie wspomniał, bo nullitatis est. I kiedybyście go nie wspominali (bo ani uniwersalnym ani particularnym bez confirmathey Papieskiej nie był), tedy by schismata takiey pullulatiey nie miały. Wstydacie się go kłaść uniwersalnym soborem, bo nie taki był, a nie wstydacie się z niego schismat semina brać. My się Sardiceńskiego nie wstydamy, bo cum consensu et auctoritate summi Pontificis Romani był, choć iest supplementem Niceńskiego pierwszego. Okrzywać go też trudno płaszczem synodu Carogrodzkiego szostego, macie bo nieprawda. Nie tedy do lasa chodzą. Lycz daley sobory te twoje.

Sch. Siodmy Niceński w Bitiniey 2 przeciw obrazoborcom in anno 787,²⁾ ktore siedm soborow Grecy y my z niemi chwalemy, iako też Nicephorus Patryarcha Carogrodzki do Leona Papieża pisze po siodmym soborze w lat 24, to iest in anno 811, o tym iako y Studita znał tylko te siedm.³⁾

Un. Iest więcey uniwersalnych soborow; ale powiedz pierwey, ieśli pomiestne sobory przyznawasz oprócz tych walnych po te czasy?

Sch. Nie przyznawam.

Un. To też y Carogrodzkiego in anno 692 odprawowanego w Carogrodzie nie przyznawasz? czemuś się go trzymacie?

Sch. Ten ia przyznawam. bo ten należy do synodu na Trullu Carogrodzkiego.

---

¹⁾ На поляхъ: Sobor Carogrodzki niekanoniczny, A. 692.

²⁾ На поляхъ: 7 Sobor Niceński 2. An. 787.

³⁾ Bar. An. 811, 812, 826.

Un. Jużem wyżej dowiodł, że nie należy y niekanoniczny, ale ieśli go ty przyznawasz, a wiesz o tym, że na tym so||(**срп. 45**)bory wszystkie particularne pochwalone są canon. 2; iest też tam Sardyceński, Gangreński, Ancyrski i inszych wiele, ktore się działy przed tym zborzyscem anni 692. A ieśli iest pochwalony, toć primatus et praeminentia autoritatis summorum Pontificum Romanorum approbata est, bo tam też iest o tym objaśniono. A choćby też nie była tam approbata, to minus valet bo approbatores nie byli tantae potestatis. Azaż nie był walny 8 sobor in anno 866 za Papieża Adriana 2, za Basiliusa Macedona cesarza Wschodnego,¹⁾ na którym było Biskupow 300 przeciw Photiusowi, na Patryarstwo Carogrodzkie wtęrowi?²⁾

Sch. Wiemy to, że Photius był Patryarchą Carogrodzkim, ale do soboru żadnego nie przyznawamy się za niego.

Un. Iakoż się to do soboru tego niemacie przyznać? Wzdyc requisita synodu walnego w nim były, ktoreś mianował; tylko ie wspomni, to iest: I. aby sobor był przeciw heretykowi, a heretyk był Photius, bo wiele pisał y czynił contra fidei Orthodoxam, iako się wyżej powiedziało, a przeciw niemu ten zbor był. II. Aby był Patryarcha na nim Carogrodzki: był Ignatius. Przydawam ex supradictis: posłowie Papiescy byli, assensum dali, Papież Adrianus 2 confirmował. Toć tedy ten soborza walny policzony słusznie ma być. Wierzę, że P. Bog was zaślepił in caput vestrum. Do Photiusa iako Patryarchy znacie się, który był rozsiewcą schismat lada iako na Patryarstwo nie canonicè władzy w kakoptychach diabelskich położony, a do Ignatiusa człowieka świętobliwego dyptychowego nie znacie się. Nauki wyklętego niezbożnego naśladowanie, a Ignatiusową praeminentią wzgardzanie. Effundat Deus spiritum veritatis na was, życzymy tego.

Sch. Ieśli tak iest, niewiem czemu to o tym soborze u nas nieradzi wspominaia?

---

¹⁾ На поляхъ: 8 Sobor Carogrodzki '4.

²⁾ Bar. An. 868.

Un. Powiem ia tobie czemu. Możesz się domyślić. Bo się ||(46 стр.) za sprawy tego Photiusa wstydaia Grecy¹⁾ a wam też Rusi iawnie tego nie powiadaia, uporem swoim nierozsądnym idąc. Bo ten Photius, iakom ci wyżej powiedział, na tym soborze osmym wyklęty y wygnany iadaiało nie wiedzieć kędy zdechł, tak że perit memoria ipsius cum sonitu.

Sch. Zgoła nie słyszałem żadnego scriptu tego soboru osmego: u Greków niemasz

Un. Iest ten sobor u nich, ale go taia. W prawdzieć postzegszy tego, że ten Photius iadaiało postępował y skończył²⁾, y scripta wszystkie iego, y to co się działo między nim a Ignatiusem starali się popalić y palili, y tak udaia, że nic nie było za niego, a to fałsz.

Sch. Iakoż Łacinnicy alleguia tym soborem, kiedy, iako powiadasz, popalone są wszystkie pisma przez Greki?

Un. Ba icszcze powiem coś po ramieniu twoim. Nie tylko popalono, ale też y na morzu, gdy posłowie papiescy z tego osmego soboru nazad z scriptami kanonów tego soboru wracali się, rozboynicy morscy one im powydzierali z naprawy snadź naśladowców Photiusa.³⁾

Sch. To tak. Toć sobie ten sobor 8 Łacinnicy zmyślili.

Un. Negatur. Słuchay daley. Nieiaki Anastasius bibliothecarius zaiechał z posłami Ludowika Cesarza Zachodnego na ten sobor, człowiek mądry, opatrny, uczony, który wszystkie acta tego soboru spisał.⁴⁾ A iż z posłami temi iachał nazad wcale ie do Rzymu zawiosł, a owe, które były osobno u papieskich, wydarte są. A toż tedy iest ten sobor 8. Toć go tedy przyznać musisz. Było ieszczé synodów kilka Laterańskich, na których Biskupów bywało po kilku set Zachodnych y Wschodnych, zwłaszcza on Laterański⁵⁾

---

¹⁾ Bar. A. 886.

²⁾ Bar. A. cod.

³⁾ Bar. An. 869; 871.

⁴⁾ Bar. ibidem.

⁵⁾ На поляхъ: Sobor Laterański in an. 1215.

in anno 1215 za Innocentiusa 3 Papieża, na którym Biskupow było czterysta siedmdziesiąt. Był też tam Carogrodzki y Hierozolimski dla reformatiey cerkiew. Tam ci to wasz Patryarchat iest stwierdzony, ut supra dictum. Był potym sobor Lugduński in anno [(стр. 47.) 1273¹⁾], na którym Patryarcha Carogrodzki był z inszemi wielu Biskupami. Były też sobory: Wiedeński anno 1311 ²⁾, Constantiensi anno 1414 ³⁾, Basiliyski anno 1431 ⁴⁾, Florentski anno 1439 ⁵⁾, Trydentski anno 1545 ⁶⁾.

Sch. Tych my nie przyznawamy, bo u nas nic o nich niemasz. O Florentskim ⁷⁾ tak mówię, że acz tam był Carogrodzki Patryarcha y Cesarz Ian Palaeolog, ale w niezgodzie y gwałcie był odprawowany a nieskończony. Albowiem Zachodni duchowni Grekow na sobor ten zwabiwszy, gdy onych disputatiami przemoć nie mogli, do uniey gwałtownie przymuszali. Z których Grekow iedni pouciekali, drudzy bici, męczeni y dawieni byli, a do podpisu tego soboru Cesarza Wschodnego groźliwie Łacinnicy przymusili, Iosepha Patryarchę tey uniey przeciwnego udusili, a odchodząc od niego testament mu w ręce włożyli zmyślony, w którym iakoby miał przyznać unią przyiąć y potwierdzić napisano. A toż tego soboru Florentskiego nie wspominami, bo to nie sobor, ale raczey rozboy był.

Un. Fałsz to iest co mówisz, y owszem ten sobor w miłości, w zgodzie, po wielu wprawdzie o schismatach disputacyach, przychyliwszy się do pierwszych starodawnych iedności, przy tychże osobach mianowanych y przy naszym Ruskim Metropolicie Isidorusie odprawowany y skoncony iest, iako Thom. Concil. ⁸⁾ y Xiegi Cerkiewne ⁹⁾

---

¹⁾ На поляхъ: Sobor Lugduński in An. 1273.

²⁾ На поляхъ: Wiedeński A. 1311.

³⁾ На поляхъ: Constant. A. 1414.

⁴⁾ На поляхъ: Basiliyski A. 1431.

⁵⁾ На поляхъ: Florentski A. 1439.

⁶⁾ На поляхъ: Trydeński A. 1545.

⁷⁾ На поляхъ: O Florentskim soborze.

⁸⁾ Thom. Con. Florent. A. 1439.

⁹⁾ Melet. Smot. Apol. cont. Rut. schism. et Paren.

Ruskie prawidłowe; Słowiańskim językiem napisane, świadczą. Co też y Ruś soborna w liście do Sixta 4 Papieża, in an. 1476 pisanym, przyznawa, który list znaleziony był w cerkwi siola Wielbowna pod Ostrogiem, pismem starym pisany. Do tego wielkim dowodem iest przywilej Władysława III, krola polskiego y Węgierskiego, w Budzynie in an. 1443 po synodzie Florentskim w lat 4 na wolność duchowieństwu Ruskiemu pisany, że tam unia doszła ¹⁾). A acta tego soboru świadczą, iż Ioseph Patryarcha Carogrodzki, na tym zborze będący, tamże ||(cyp. 48) we Florentiey umarł na dokończeniu tego soboru, zostawiwszy script swą ręką pisany w te słowa: Ioseph z miłosierdzia Bożego Constantinopola y nowego Rzymu Arcybiskup y Oekumenicki Patryarcha. Ponieważem do ostatniego dnia żywota tego przyszedł, przeto z powinności moiey synom miłym za łaskawością Bożą moje zdanie tym pisaniem moim objaśniam: iż to co Pana naszego Iezusa Chrystusa Katholicki y Apostolski kościół Rzymu starego trzyma, wierzę y wyznawam, y na nim wielce polegam. A że przebłogosławiony Ociec Oyców y nawyższy Biskup Rzymu starego papież P. naszego Iezusa Chrystusa iest namiestnikiem, pozwalam, y czyścić dusz budź nieprę. Dan w Florentiey dnia 8 czerwca, roku 1439. Poty list ten. Daie świadectwo o tym soborze zgodnym Gennadius Scholarius, potym Patryarcha Carogrodzki, lib. 1, de Spiritu S. c. 1. Także Greczyn Laonicus Cacocondila—De rebus Turc. lib. 1. A toż masz dowod tego soboru. Ale powiedz mi, skądęś się na tę historią udania z tego soboru zdobył, gdyż żaden historik, choć Grecki, o tym nie pisał y owszem tak, iakom ci przełożył, było?

Sch. Wyczytałem w xiążetce iedney klerika iednego Ostrogskiego, niedawnych lat naszego wieku wydaną in publicum.

Un. Ale dla Boga, czemuście tak nierozsądni y nieopatrzni w tey mierze, że lada scriptom wierzycie? nie przegryziecie pierwey zkad wiatr. A to y ten script authora, ktorego sam iakiemsi zowiesz,

---

¹⁾ Privil. Wladisl. 3, Reg. Anno 1443.

płócho do wiary waszey przyszedł y trafił na subiecta proportionalne, sobie żadnych circumstantey tey historiey nie upatruiecie. Przypatrzeć się temu powiadaczowi było, że położył się bydz klerikiem Ostrogskim, czemu imienia swego nie położył? Alboć się przy takim fałsie wstydał imienia swego położyć? ¹⁾ Albo tylko ten ieden był klerik Ostrogski, ale bez imienia, przecie nie był albo Fedor, albo Harasim, albo Iwan, albo Hawryło iaki. Więc pytać się było iakiey wiadomości y sławy. Zkąd to wyrwał tę hramotę, gdyż tak dawno tego słyhać nie było, ani żaden historik ani Grecki, ani Łaciński, ani Heretycki, chociaż wielcy nieprzyjaciele byli stolicy Apostolskiey Rzymskiey o tym nie pisał y owszem unia soboru tego Florentskiego po wszystkim prawie świecie ogłoszona była. A toż widzę, że upor to robi, choć nieprawda byle co było na z hańbienie cerkwie Zachodney to sobie odszczepieńcy podawaia y iak na vendycie choboty przedaia. A kto mądry y baczny w circumstantie weyjrzy, ieśli to prawda albo nie. A toż to fałsz o tym soborze Florentskim zmyślony miey.

Sch. Y mnieć ten script podeyzrzany. Bo y ten Synopsista przyznawa w swoim Synopsim, że był sobor Florentski y unia na nim stanowiona była ta, ale nie powieda, by gwałtownie, by tyrańsko, ale tylko że ta unia niedługo trwała.

Un. Atożemci wywiodł, że nietylko siedm synodow, ale więcej walnych było, na ktorych Patryarchowie Carogrodzcy bywali. Coż daley będziem mowić?

Sch. O uniey y o czasie chrztu nas Rusi.

O uniey y o chrzcie Rusi.

Shc. Co się tknie uniey, przyznawam, że bywały schismata przed nawroceniem naszym do wiary Chrystusowey między Wschodną y Zachodną cerkwią y ziednoczenia zaś następowały, y widzę, że to one kanony synodu 6 na Trullu Carogrodzkim tey niezgody nasiały.

---

¹⁾ На поляхъ: Fałsz kleryka Ostrogskiego iakiegoś o Floreńskim zborze.

Un. Tak iest. Bo nieprawdziwie one pod synod ten szosty Wschodni Biskupi włożyli, iakoć sie dowiodło wyżej.

Sch. Ale te kanony na ten czas w stronę odłożywszy. Po siódmym synodzie Niceńskim 2 między cerkwią Wschodną y Zachodną rozerwanie było, w którym my Rus od Patryarchow Carogrodzkich chrzest wzięli.

||(cyp. 50). Un. Pokasz mi to, co mówisz. Bo ia wiem, że kiedy Rus nasza chrzciła się, tedy unia była, przeto oraz będziem mówić o uniey y tym chrzcie y dalszym postępku Rusi.¹⁾

Sch. Dobrze, ale tak będę prawił, iako ten Sinopsista rozporządził. Ruś nasza przodkowie, siedliśka swoje mający dosyć szerokie słowiańskiego narodu, iako y Cachowie pogranicni z Tracyą będący, wiele wojen a zwłaszcza z Cesarzmi Carogrodzkiemi²⁾ czynili y onym żołnierską swoją ochotą dokuczali; przyszło potym do tego, że z przeyrzenia Bożego do wiary Chrystusowej przystąpili. A naprzod Helena Xiężna Ruska chrzest przyjęła od Patryarchy Carogrodzkiego, iako ten Sinopsista pisze in anno 946, a w ten czas uniey nie było.

Un. A ia czytałem u Baroniusa y inszych, że dawniey Rus tak północna iako y południowa wzięła chrzest od Patryarchy Carogrodzkiego y niż ten Sinopsista mówi. Bo samże Photius, antesignanus schismatykow, pisząc list do Biskupa Alexandrijskiego in an. 863³⁾, daie znać, iż Ruś niektora część chrzest przyjęła, a to było za Ignatiusa Patryarchy Carogrodzkiego unita. Doyzrzeć było tego Synopsiście, co iego Patryarcha napisał. Potym Ruś południowa, to iest Halicka, ztamtądze circa an. 872⁴⁾ za tegoż Ignatiusa, a ten Ignatius byl w uniey. Zaś Zonaras pisze,⁵⁾ że Rus circa an. 886 chrzest wzięła z tamtądze cudownie: to było za Leona

---

¹⁾ На поляхъ: Kiedy Ruś wzięła chrzest y ieśli w ten czas unia była.

²⁾ Zonar. Hist. tom. 3. Bar. A. 886. 795. etc.

³⁾ Loc. supr. citat. Bar. An. 863.

⁴⁾ Bar. A. 872, Mel. Smotrz. Paren. ad. Ruth. schism.

⁵⁾ Zonar. Ann. tom. 3. Bar. A. 886. Crom. Hist. Pol. tit. Pol. y Słow.

Cesarza wschodniego, który unitem był y tego Photiusa wtręta z Patryarchiey Carogrodzkiey wyrzucił,¹⁾ a Stephan brat cesarski Patryarchą został y unitem był. A że unia pod ten czas była zawzięta, ztąd możesz uznać. Bo Grecy w swych liturgiach Łacińskim ięzykiem pierwey Ewangelią y epistolę czytali potym Greckim.²⁾ Także mianowana Olga albo Helena Xiężna Ruska, że się ochrzciła, iako Synopsista mowi circa an. 946, nie iestem przeczny temu, ale Cromer historyk polski powiada że an. 950.³⁾ Kiedykolwiek quod parum distat, nihil distare videtur, ale y ten chrzest w uniey był, ztąd dowod masz. ||(ср. 51) Bo Patryarchowie przedtym y potym w uniy byli, a zwłaszcza, gdy Theophilactus Patryarcha Carogrodzki⁴⁾ u Iana 11 Papieża wymogł Pallium Patryarchalne z przywileiem, iż bez słania napotym po Pallium miała posteritas Patriarcharum liberam electionem mieć Patryarcha,⁵⁾ a to było in an. 934. Bo wszyscy Patryarchowie przedtym po Palliuse do Papieżow, z ktoremi unią mieli, słali. A toż masz chrzest Rusi z historikow wywiedziony. Masz też że za uniey cerkwi Zachodney z Wschodną ten chrzest był. Do tego żaden historik nie pisze, aby unia nie miała bydź po brozdzeniu Photiusowym, chyba że nieco było sporki między Wschodną y Zachodną cerkwią o chrzczenie y uczenie Bulgarow, ale to schismy żadney nie urodziło⁶⁾.

Sch. Ale Synopsista powiada, że uniey nie było w ten czas, gdy się Rus, zwłaszcza Helena, chrzciła.

Un. Powiadać a niedowieść to, co mowi, lekkiego człowieka iest. A ia zaś powiadam y dowodzę, że unia na ten czas była. Niech ukaże contrarium, zapłaci się mu.

Sch. Po tey Helenie, iako Synopsis powiada, Włodzimierz, Xiąże Ruskie Kiiowskie, z inszą swoją Rusią ochrzcieli się od Metropolity

¹⁾ Loc. sup. cit. de Photio. Bar. A. 886.

²⁾ Bar. 865.

³⁾ Crom. Histor. Pol. tit. Miecisl. lib. 3.

⁴⁾ Baron. An. 934.

⁵⁾ На поляхъ: Patryarchowie pod płaszcz Patryarski do Papieżow słali.

⁶⁾ Bar. loc. sup. citat.

z teyże Patryarchey posłanego według obrzędów Greckich in an. 980 za Photiusa Patryarchy, iako sam Włodzimierz w piśmie swoim wspomina, a w ten czas też żadney uniey nie było.

Un. Tu zda mi się ten Synopsista w powieści swoiey pośliznął się. Bo ten Włodzimierz ¹⁾, bękart Świętosławow, ieśli był ochrzczo-ny in anno 980, wedle tego Synopsisty, a Ditmarus histor. pisze, że się ochrzcił in anno 1008: toć nie za Photiusa wtęta na Patryarchią Carogrodzką, ale za Chrysoberga Patryarchę Carogrodzkiego ²⁾. A ten Chrysoberg był in unione z cerkwią Zachodną za Papieża Benedicta 7. Bo tegoż roku Nilus Grek ³⁾, mnich świątobliwy, cudotworca, z Calabriey przyszedłszy do Włoch, do Rasinskiego klasztoru, mszą |(ср. 52.) po Grecku miał y punctom Zachodney cerkwie, ktoremi teraznieyszy schismatycy szermuią, przeciwny nie był, unią mając, oprócz obrzędów Greckich swoich. ⁴⁾ Nie za Photiusa mówię, bo Photius za Mikołaja 1 in anno 858, także za Adriana 2 in anno 867, y Iana 8 in anno 872, Papieżow obranych, za Cesarza Macedona Basiliusa, domniemanym Patryarchą był, a od Leona Cesarza Wschodnego za Stephana 5 Papieża, in anno 886, wygnany, więcey się nie wrociwszy z wygnania tego, zadechł niewiedzieć kędy, po którym Stephan Patryarcha unit nastąpił. Iakoż tedy tego Włodzimierza Metropolita od Photiusa posłany miał chrzcić in anno 980, ktorego iuż na świecie nie było? A ieśli był ochrzczo-ny za Photiusa, toć nie in anno 980, ale wyżej circa annum 880 y niżey, bo o tych latach ten Photius brodził w Patryarchiey Carogrodzkiej. To tu iakiś niedozor Synopsisty tego. Ieśli tedy Włodzimierz chrzcił się lubo in anno 980 za Chrysoberga Patryarchy, lubo in anno 1008, toć się chrzcił in unione iako się supra powiedziało, bo są tychże historykow świadectwa. ⁵⁾

---

¹⁾ Crom. histo. Pol. lib. 3 tit Pola y słow.

²⁾ На поляхъ: Grecy uniaci msze miewali obrzędem Greckim u Łacinników.

³⁾ Mel. Smotrz. in paraen. ad Ruthem schism.

⁴⁾ Bar. A. 910. Ditmarus l. 71. Bar. A. 1008.

⁵⁾ Bar. A. 1009

Sch. Ale sam Włodzimierz, iako ten Synopsista pisze, zna się do tego w te słowa: Że od Photiusa Patryarchy Carogrodzkiego przyjąłem chrzest. Nie wiem, iak się to ma rozumieć.

Un. Bale tu myłka, iakomci wywiodł. Bo Photius in anno 980 iuż nie był żyw, albo Synopsista źle historyą zrozumiał, chyba żeby Włodzimierz nie o swoim chrzcie mówił tak dalece, tylko o chrzcie Rusi przodków swoich, to iest Heleny osobliwie, która pod czas tego wtętu Photiusowego ochrzciła się. Ieśliby tak się rozumiało w tych słowach Włodzimierza, tedy by nie z drogi było, gdyż a principaliori et famosiori sit de nominatio. Iakożkolwiek ten chrzest Włodzimierzow był lubo in anno 880 y niżej, lubo in anno 980, tedy pod ten czas unia była, iako się wyżej pokazało.

Sch. Nie rad to słyszę, że często powtarzasz, że ten Photius **[(ср. 53)]** iakby miał bydz wtętem na Patryarstwo Carogrodzkie¹⁾, a sam na początku przyznałeś to, że na soborze 8 Carogrodzkim in anno 869 Patryarstwo cerkwi Carogrodzkiej przyznano mu. A że on Biskup był po Ignatusie: toć był Patryarcha. Więc y to mi nie-miło, że alleguesz y dowodzisz mowi twey Meletiusem Smotrzyckim, który zmiennik iest y niestateczny unit.²⁾

Un. Reguła prawna iest. Iż idem est aliquid, non esse quam illegitime et perperam esse et illegitimus actus pro nullo reputatur. A toż, że ten Photius illegitime, ani canonice Patryarchat opanował, przeto rozumie się, iakoby nie był. A gdyby był, melibyście go w dyptychach, iako Ignatiusa macie. A przeto ten Photius niewinnie się chwali w liście do Biskupow Alexandriyskich pisanym³⁾, że za niego Ruś chrzest wzięła, bo on Patryarchą kanonicznym nie był, ale Ignatius unit. A co się tknie Meletiusa, czytay iego świątobliwą iustificatią in Paraenesi, przeciw wam Rusi schismatyckiej wydanej rozważnie. Ktoż mógł

---

¹⁾ На поляхъ: Ieśli Patryarstwo Photiusa ważne.

²⁾ На поляхъ: Ieśli dowody z Meletiusa Smotr. godne wiary.

³⁾ Bar. A. 863.

lepiej wiedzieć o waszym Ruskim chrzcie, iako on, który był y iest przełożonym cerkiewnym y theologiem y który wszystkie okoliczności Rusi naszej wie y w rękach ma? Atoż masz, że na ten czas, gdy się nasza Ruś chrzcila, był kościół Zachodny z Wschodnym w społeczności.

Sch. Coż to mówisz? dawno tey uniey nie masz.

Un. Nie o to teraz gadkę mamy, czy niedawno unia była, tylko o to, ieśli pod czas chrztu Rusi unia była. A ia niesłownie, iako Synopsista, ale dowodnie pokażę, iż na ten czas była. Ieśli po chrzcie Ruskim była, daley będziem potym mówić; ale pierwey ieszcze powiedź, co daley z Rusią było.

Sch. Dobrze. Ten Synopsista pisze, że Iarosław Włodzimierzowicz cerkwie budował za Hilariona Metropolity circa annum 1009.

Un. ¹⁾ Nie ma to nic do tego, że budował: dobrze czynił, ale ieśli unia była o tych czasiech, o to gadka; a że była—było podobieństwo. Bo ten Iarosław był syn Włodzimierza, który, [(**ср.** 54) iakom wyżej powiedział, ochrzcił się pod unią in anno 980, lubo in anno 1008. Może to bydź, że Carogrodzcy Patryarchowie temi czasy odrzucali się w błąd: nie ma to nic do tego kiedy przecie Ruś w uniey chrzest wzięła. Zaczym te budowania y imiona cerkiewne Rusi uniackiey należą.

Sch. ²⁾ Ruś Metropolity swoje, wedle Synopsisty tego, miewała od Patryarchow Carogrodzkich prawie ab an. 1068, aż ad an. 1252, a uniey po te lata nie było.

Un. Dwu tu rzeczy trzeba dowieść. Naprzod, że Metropolito-
wie Ruscy, począwszy ab anno 1009 aż ad an. 1252 od Patryarchow Carogrodzkich wszyscy byli stanowieni. Druga, że uniey po te lata nie było. Co ty powiedaiąc, nie dowodzisz. A ia powiadam, że się inaczey naydowało. Bo co się tknie Metropolitow,—prawda, że od Patryarchow bywali, ale nie wszyscy. Azaż Ruś wasza sama

---

¹⁾ На поляхъ: Budowania cerkiew od unitow y dobra cerkiewne.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Ruś Metropolity wszystkie miewała od Patryarchow Carogrodzkich.

sobie z siebie nie obrała Hielariona Metropolite circa an. 1051,¹⁾ postrzegszy swego Patryarchę Michała Cerulariusa byż odszczerpieńcem? to nie od Patryarchy. Nuż Clemensa także circa annum 1146.²⁾ Nuż y inszych potym usłyszysz odemnie. Atoż to sorom było mowić, że wszyscy Metropolitowie byli od Patryarchow, gdyż nie wszyscy, iako się powiedziało. Co się tknie uniey,³⁾ ieśli pod te lata ab an. 1009, aż ad an. 1252, przy tych to Metropolitach bywała: powiedam z dowodami, że acz schisma się odmiało, ale zaś uniami często przeplatane bywało. Iako pięknie niestateczność Grekow Studita wyżej opisał.⁴⁾ Azaż Dimitr xiążę Ruskie in anno 1075 do Papieża Grzegorza 7 niesłał syna swego, krolestwo swoje św. Piotrowi oddając?⁵⁾ a to przyszło z uniey. Azaż Michał siódmy Duka, cesarz Constantynopolski, z swoiemi Patryarchami nie był unit anno 1078?⁶⁾ Azaż w ten czas, to iest anno 1097, uniey nie było, kiedy święto uchwalone było od Urbana 2 przeniesienia śś. reliquij Mikołaja z Miry Likańskiej do Baru miasta Włoskiego?⁷⁾ bo tamże Metropolita Ruski Ephrem |(ср. 55) unit był y hymnami ten dzień święty w cerkwie Ruskiej ozdobił, ktore y po dzis dzień po wszystkiej Ruskiej ziemi die 9 mai Ruś obchodzi, w którym Barze było concilium y sporka z Grekami o pochodzenie św. Ducha y unia stanęła, o którym zborze sw. Anselm wspomina. Azaż za Clemensa anno 1146,⁸⁾ za Ioanna in anno 1176⁹⁾ y inszych niżej Metropolitow Ruskich unia nie była? Azaż unia nie była na zborach Lateranskich in anno 1215, także anno 1439? na których

---

¹⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruten. schism.

²⁾ Ibidem.

³⁾ На поляхъ: Ieśli unia za Metropolitow Ruskich potomnie bywała.

⁴⁾ Bar. A. 814. supr. tit. o schism.

⁵⁾ Bar. A. 1075.

⁶⁾ Bar. A. 1078.

⁷⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut. schism. Tom. 3. bibliot. ss. Patrum 1 Tom. Concil.

⁸⁾ Mel. Smotrz. Paraen. con. schism. Rut.

⁹⁾ Ibidem. Bar. A. 1097. Tom. Conc. Lateran. A. 1215.

z inszemi Biskupami Carogrodzcy Patryarchowie byli. Także in an. 1180. Azaż y z soboru Lugduńskiego in anno 1273 uniey nie było, na którym Michał Palaeolog był? Atoż masz dowody, że się unie po te lata przeplatały.

Sch. Puśćmy to precz. Ale począwszy od roku 1252, wedle Synopsisty, aż do tych czas społeczności nie było Zachodney cerkwi z Wschodną, a zatym z naszą Rusią.

Un. Y tu Synopsista chybił prawdy barzo. Kromerem historykiem y inszym podpiera swej allegathey, ale opacznie: albo *im p e r t i n e n t e r*, albo *s a l t a t i m*. Azaż unia cerkwie Ruskiej nie była in anno 1253, kiedy przy kanonizathey św. Stanisława Biskupa Kralow Metropolita Ruski Gerardus był, a unit był także Wit Litewski Biskup? ¹⁾

*Sch.*²⁾ Często mi zadaiesz, że ten Synopsista miia się z prawdą w powieściach swoich, zwłaszcza gdy mowi, że uniey w Rusi nie było, a to prawda iest co mowi. Bo iako cerkiew nasza Ruska, corka Patriarchiey Carogrodzkiej, przeciwna była y iest cerkwi Lackiey, corce cerkwie Rzymskiej, zawsze niechcąc nauki, nabożeństwa, obrzędow Zachodney cerkwie przyimować, tylko Wschodney naśladowując. Zaczyn było że też wojny wielkie toczyli Ruśnacy nasi z Lachami, bisowemi synami, o to, ktorzy na to stali, aby Ruś do swoiey religiey posłuszeństwa Papieskiego pociągnęli. A ieśli kiedy bywała unia, tedy kilkanaście razy rozrywała się, sam to Synopsista przyznawa.

[(сrp. 56) O wolnościach duchowieństwa Ruskiego.]

Un. Dwie rzeczy mowisz tu. Iedna (choć przełożę twoie obietie), że unia rozerwana bywała. Druga, że Ruś o to walczyła z Polakami, aby nie byli papieżnikami. Co się tknie rozerwania uniey, tak mowię.³⁾ Turpitudinem i bycam chwalić w sobie nierozsądnego iest,

---

¹⁾ Crom. hist. Pol. lib. 9. sub Boleslao Pudico.

²⁾ На поляхъ: Ieśli Ruś wojnę toczyła z Polakami o religią czyli o drapież.

³⁾ На поляхъ: Kto uniey do zerwania powodem.

wstydać się raczey tego, że unia wiele razy rozerwanie miała, acz ia wiem że nie tak dalece przez nas Ruś, ale przez nasze Patryarchy, za ktoremi przodkowie nasi nieostrożnie dali się uwodzić. Gdyż Chrystus Pan tego chciał, aby iedne sakramenta, ieden kościół, iedna owczarnia była, a ta iedność his seculis exulat, ktorey się starzy świątobliwi Grecy y nasza Ruś świątobliwa naśladowując nauczycielow cerkiewnych świętych, nie Photiusow, Anicetow, Cerulariuzow y inszych, qui traditi sunt in reprobum sensum, trzymała. Co się tknie wojen,—powiedasz, że o religią Ruś z Lachami bili się: zaiste inaczey historie ukazują.¹⁾

Sch. Co mówię, to mówię z Synopsistą naszym, że tak iest. Bo Ruś nasza, będąc naśladowcami nauki y obrzędow Patryarchicy Carogrodzkiej, aby od panow cudzoziemskich Zachodney religiey w tym gwałtu nie miała, wojnę toczyła, iako Synopsista mowi sub a. n. 1260.

Un. Nie dla religiey Ruś z Polakami wojny miewała, gdyż pod ten czas była Zachodney cerkwie z Wschodną iedność w wierze y nauce, oprócz różności w ceremoniey, w nabożeństwach y ięzyku. Bo circa hunc annum 1260 Daniel Xiążę Ruskie, znając superioritatem sedis Apostolicae Romae y iego legatow de latere, unionem przyznawszy, posłał posłow swoich do Opisona, legata Papieskiego, w Polszcze mieszkającego (nie do Patryarchy swego, bo też tey mocy nie miał), aby krolewski dał mu tytuł.²⁾ Iakoż otrzymał to, co potym dla schismatu zstracił odnowionego. Była y daley unia z Lugdunskiego soboru in anno 1274.³⁾ Była unia (ср. 57) za Iana Beka, Patryarchy Carogrodzkiego, a Maxima Metropolitę Ruskiego in an. 1283.⁴⁾ Nie dla religiey mówię Polacy z Rusią walczyli, ale dla drapieżu,⁵⁾ którą Rus more latrocinantium

---

¹⁾ На поляхъ: Woyna Rusi z Polakami o co.

²⁾ Hist. Polon. Herbovel. 7. cap. 11. Crom. lib. 9. tit. sub Boleslao Pudico.

³⁾ Bar. A. 1274. Crom. lib. 9. tit. sub. Boleslao Pudico.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Par. ad Rut. schism.

⁵⁾ Herb. Hist. Pol. lib. 4. c. 9, 10 etc. Crom. lib. 3. tit. Miccial. A. 985 duobus in loc. lib. 3. tit. Bolesl. I. Chron. libr. 5. tit. Wladisl.

w Polsce czyniła tak, iż po wszystkie wojny, które były, nie było żadney inszey przyczyny podniesienia od Polaków wojny Rusi tylko o gwałtowne incursie, grabienia y plondrowania przez Ruś Polski. Czytaj sobie pilno historikow. A tak się była Rus na drapiestwo puściła, że też z Tatarami companią wzięwszy, incursie czyniła z swoimi sąsiadami. Nie dla religiey ta wojna była, gdyż iednasz była oprocz obrzędow różnych, a zwłaszcza w roku 1260, iako Synopsista mowi, ale dla tego że Kolomana Krolewica Węgierskiego, na Hallickie państwo od samychże Rusi wziętego, bali się, ¹⁾ ale nie Polaków o wiarę.

Sch. Nie o drapież, ale o odeymowanie nabożeństwa Greckiego Rusi od Polaków te wojny były. Bo gdy Kazimierzowi 2 wielkiemu, królowi Polskiemu, Ruś wasza Lwow obleżony podała in an. 1340, tedy pod tą conditią, aby było im wolne używanie wiary dawney swoiey, iako Synopsista Cromerem dowodzi tego: to znać, że o wiarę wojny były.

Un. Nie o wiarę, ale o plondrowanie y rebellią Polacy Ruś woiowali; czytaj mieysca, ktorem namienił w historiach. A że to sobie Ruś wymowiła o dawney wiary swoiey używaniu circa deditionem Lwowa, tedy nie ea mente conditia ta przyięta iest od króla Kazimierza, aby mieli wolność mieć popuszczoną w schismacie Greckim Rusi bydź, bo na ten czas o schismatach u historikow nie masz, ale żeby mieli wolność używania ritus dawnych w nabożeństwach swoich y circa spiritualia, to iest obrzędy w liturgiach, chrzciech, śpiewaniach cerkiewnych, słowiańskim ięzykiem, nie iako Lachowie Lacińskiem odprawuią, ale iednasz wiara Lachow była iaka y Ruska, tylko rozność była obrzędow. Tych tedy ritus y o!(**ctp. 58**)brzędow starych król Kazimierz dopuścił: nie schismata tuczyć, których y teraz żaden Lach niegani y owszem chwali, bo się zciągają na chwałę

I. duobus loc. Lib. 5. tit. Boles. Krzywoust. lib. 6. tit. Kazimierz. lib. 7 tit. Wladisl. Laskonogi et Leszek Biały. lib. 9. tit. sub Bolesl. Pudico bis. 1. 10 tit. Lesz. Czarny. lib. 11. tit. Wacław. lib. 12 tit. Kazim. 2.

¹⁾ Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały. Crom. lib. 12. tit. Kazim. II. Wielki. Loc. supr. cit.

Boża. Omnis spiritus et lingua laudet Dominum. A że to słowo w polszczyźnie u tłumacza Cromerowego iest: wiara; to słowo wiara nie znaczy fides, ale religią polacinie, a religio nie właśnie znaczy fidei, ale nabożeństwo, iako Herbort w te słowa mowi: *ut retinere sibi veteris religionis ritus liceret;*¹⁾ nie mowi, *veteris fidei*, ale *religionis*. Zatym się ta wolność ściaga do nabożeństwa, dawno przez Ruś zawziętego. A że Rusi szło zawsze naywięcej o obrzędy swoje dawne, iawnie to w kilku mieyscach u Cromera historyka, przekładania Błażeiowskiego, naydziesz, ale miew na ten czas iedno mieysce. Gdy Iacek św. Dominican klasztory Rusi fundował nabożeństwa y ritus Romanae Ecclesiae, Ruś obawiała się, aby w te ritus łacińskie zaciągniona (gdyż ona słowiańskim ięzykiem zdawna ie odprawowała) nie była, przeto temu zabiegali. Tak albowiem mowi historik: *ś. Iacek asz w Kiiowie y Haliczu regułę swoię krzewił, ale nie długo go tam cierpiał Kiiowskie Xiążę Włodzimierz, w swych nieraz wspomniony, bojąc się, aby Rusacy przez ich naukę od Greckich obrzędow nie odpadali. A toż widzisz, nieszło Rusi zawsze o wiare, bo unie częste bywały, tylko o obrzędy dawne. Także też circa deditionem Lwowa to sobie precustodiowała Ruś.*

Sch. Ale tam są te słowa: dawney wiary.

Un. Są, ale się rozumie nie fidei, lecz religionis, to iest nabożeństwa ceremonialnego dawnego. A co się tknie tego słowka: dawney, niepociągay tak barzo tego słowka. Wźdyć dawniejsza religia y wiara w Rzymie, niż w Carogrodzie, niż u Rusi. Chyba żeby się rozumiało, że dawna religia u Rusi względem Lachow, gdyż Ruś pierwey ochrzcona, a Polacy posledzey, in anno 965, za Miecislawa Xiążecia Polskiego od duchownych Rzymskiego kościoła:²⁾ prze||(**ctp. 59**)ciw temu nie iestem. Dawney się tedy religiey używania Ruś dopomogła, nie tey, która od cerkwie Łacińskiej zagęszczona bywała y zachowana też iest.

---

¹⁾ Her. hist. Polon. lib. 4. cap. 9. Her. hist. Pol. lib. 6. cap. 8. Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały.

²⁾ Herb. hist. Pol. lib. 2. cap. 1. Crom. lib. 3. tit. Miecislaw.

Sch. Atoli widzisz, że Ruś miała wolność religiey swojej, a teraz Lachowie nam z wami unitami przeszkadzaia y nas do uniey iakieysi ciągną nad wolność nasze, ktorey między nami od czasu Lwowa podanego nie było.

Un. Była unia o tych czasiech, kiedy ś. Alexi Metropolit Ruski unit circa annum 1364 żył. ¹⁾ Nuż kiedy Metropolita Ruski Hrehory Cemiulak od xiążęcia Litewskiego y Ruskiego Alexandra Witolda do Rzymu dla potwierdzenia iedności cerkwie Ruskiej z Rzymską iezdził y otrzymał circa annum 1411 ²⁾. Więc kiedy sobor Florentski był in anno 1439, ³⁾ na którym Patryarcha Ioseph a Metropolita Ruski Isidor byli ⁴⁾. Nadto kiedy Hrehory Ihumen Constantynopolski Metropolita Ruskim od Piusa 2 Papieża był pasadzonym in anno 1442. A widzisz że unie były do tych czas y daley pokażę.

O przywileiach nawalności Ruskim duchownym.

Sch. Ale oprócz wolności, od Kazimierza 2 Krola nadaney, duchowienstwo nasze Ruskie ma wolność taką, iaką ma duchowienstwo Rzymianskie, to iest przywiley Władysława 2 krola polskiego, w Budziniu dany in an. 1443. A przecię Lachowie chcą ia nam przełomić bezprawnie.

Un. Dobrześ z tym przywileiem wyiechał. Bo się z niego nauczem trzech rzeczy, o ktore mamy gadki. I. Że sporka była barzicy o obrzędach, nie tak dalece o wierze. II. Że Ruś duchowna odszcepna wolności niemiała. III. Ze dla uniey przez Rus przyiętey na Florentskim soborze ta wolność dana. Mam ia ten przywiley. Przeczytam go, tylko słuchay pilno w te słowa.

---

¹⁾ Mel. Smotr. Paraen. ad Ruth. shism.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Ibidem. Tom. Conc. An. 1439.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruth. schism.

[(стр. 60.)¹⁾ In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam.

„Ne gestarum notitia rerum ab humana evanescat memoria, cautum est, actiones legitimas, quae recorde indigent, per scripti continentiam et testium annotationem in notitiam transmitti posteriorum. Proinde Nos Vladislaus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Rausciae, Serviae, Slavoniae, Galliciae, Comatiaeque Rex, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Lanciciae, Cujaviae, Lithuaniaeque, Princeps supremus, Pomeraniae, Russiaeque Dominus et Haeres, etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis praesentibus et futuris, harum notitiam habituris: Quod dum in mente nostra crebrius revolvimus et aequo rationis libramine caelestia pensamus cum terrenis, non aliud per vehementiam laboriosae meditationis accepimus, quam quod spretis mundi fallaciis, et accrescentis saeculi seductrice gloria prorsus evulsa mentis nostrae aciem in caelistia figamus, ubi candor lucis aeternae cunctorum fidelium mentes illustrat, corda conciliat et extinctis odiorum flammis universorum efficit animorum voluntates unanimes. Quanquam autem ex assumptae dignitatis officio singulorum regimini nostro subjectorum utilitari intendere tenemur: cura tamen efficacior nos sollicitat, ut ad ea, quae divini cultus ampliationem, decus, et gloriam, ac laudem, aediumque sacrarum unionem. „Notuy tu motifum tego przywileiu, panie bracie:“ statumque felicem et quietum respiciunt, convertamus animum, disponamus et mentem. Nam in coelestes thesauros reponi ea indubie confidimus, quidquid ad magnificandum Deum et sa-

---

¹⁾ На поляхъ: Privilegium Vladislai Reg. Pol. Rutenis unitis serviens.

rum Ecclesiarum augmentum, ipso largiente, ordinamus. Cum igitur“, słuchay tu pilno pobratymce, „Spiritus sancti cooperante clementia Ecclesia orientalis ritus videlicet Graeci et Ruthenorum, quae longis heu temporibus in disparitate quadam et scissura fidei sanctae |(срр. 61) et Divinorum Sacramentorum non sine multorum salutis dispendio ab unione sanctae Romanae Ecclesiae fluctuare videbatur“. To już nie de toto fluctuabat, tylko ratione rituum,—odfirmuy to.

Sch. Nie commentuy, jużci ia pilno y uważnie słucham. Wzdymci też bywał we szkole Łacińskiej.

Un. „Et quam unionem patres nostri, imo tota plebs Catholica temporibus nostris videre cupiebant, modo iam miserante Domino decretis sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae (IV), quam et aliorum patrum plurimorum fidei sanctae zelatorum, cum ab ipsa sancta Romana ac universali Ecclesia reducta sit ad identitatem dudum desideratae unionis“. A toż widzisz uniey przyznanie ¹⁾, y dla uniey tey ten przywilej: „pro tanto ut ipsa Ecclesia Orientalis praelatique et clerus univ ersus ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum in amplitudine dominorum nostrorum, et ditioni nostrae subje ctorum, ubilibet consistentes, qui alias stante ejusmodi disparitate et scissura, quandam depressionem sustinebat, toiest, clerus Ruthenorum²⁾ restituta ipsis libertate divino cultui insistere possit“; to tu widzisz, że ona conditia Casimiri Regis przy Lwowie tylko circa ritus była, a potym gdy Ruś wierzgała y w tym im wolność odeymwana, iako subjugatis, z tych słówek: „Libertate restituta“ uznać możesz; „et Salvatoris nostri clementiam pro salvandis fidelium animabus, et sanctae fidei conservando statu in pacis dulcedine uberius exorare valcant,

---

¹⁾ На поляхъ: Unia.

²⁾ Wolności przed tym duchowni Ruscy nie mieli.

ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, qui nos suo redemit pretiosissimo sanguine, universis Ecclesiis earumque Episcopis seu Vladicis, Praelatis, Clero, et caeteris personis Ecclesiasticis ritus Graeci et Ruthenorum, haec omnia jura, libertates, modos, consuetudines, et immunitates universas, duximus in perpetuum concedendas, et praesentibus concedimus, quibus omnes Ecclesia Regnorum nostrorum, Poloniae et Hungariae etc., earumque Archiepiscopi, Episcopi, Praelati, et caeterae personae Ecclesiasticae uti fruuntur atque gaudent. Volumus insuper et praesentibus decernimus, quod a modo nullus Dignitatorum, Capitaneorum, Officialium, Terrigenarum et caeterorum subditorum nostrorum cujuscunque status et conditionis existunt, et praecipue Regni nostri Poloniae praedicti, singulariter autem terrarum nostrarum Russiae, Poloniae et aliarum ipsis annexarum de jurisdictione praefatorum Episcoporum, Vladicarum et Praelatorum ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum, sed neque de judiciis Sacerdotum seu Plebanorum ipsorum, imo de causis matrimonii aut divortiorum se deinceps impediant quoquo modo, non obstante quavis consuetudine ad hactenus interris praescriptis quomodolibet in contrarium observata. Praeterea ut iidem Episcopi seu Vladicae caeterique Praelati et Ecclesiasticae personae saepe dicti ritus Graeci et Ruthenorum vitae adminiculis sustentati, ad laudes Deo exolvendas eo commodius intendere possint, ipsis et eorum Ecclesiis universis in Dominiis nostris ubique existentibus omnes villas et possessiones quaslibet, quibuscunque nominibus censeantur: quae ab antiquo ad ipsas Ecclesias pertinere videbantur¹⁾, et per quascunque personas

---

¹⁾ На поляхъ: Dla unicy imiona cerkiewne są przywroczone Rusi.

et in quibuscunque terris et districtibus nostris in praesens habitas, cum omnibus eorum juribus pia mansuetudine duximus restituendas, et restituimus per praesentes temporibus in aevus successuris, harum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Actum et Dat. Budae, FERIA Sexta proxima ante Dominicam Oculi, anno Domini 1443. Praesentibus etc. Dat. per manus Magnifici Ioannis de Koniecpole, Regni Poloniae Cancellarii, et Petri de Szczekocin, Vicecancellarii Fidelium nostrorum sincere dilectorum. Ad relationem Magnifici Petri de Szczekocin Regni Poloniae Vicecancellarii praedicti“.

Un. Atoż masz ten przywiley, że wolności duchowni Ruscy nie mieli y dobra im woyną pobrano nie dla wiary, ale iak to nieprzyiaciołom, że dla uniey y wolność y dobra są przywroczone Rusi uniackiey. Bo dato, żeby dobra były fundowane od schismatykow, ale krolowie Polscy wstępem woennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli ale krolowie Polscy wstępem woennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli, ale dla uniey wroczone są quasi postliminio. Iuż tedy te dobra cerkiewne może rozumieć iakoby od Władysława tego darowane duchownym Ruskim dla uniey, bo per bellum Rusacy desierunt esse Domini.

||(ср. 63.) *Sch.* Nie długo ta miła unia trwała. A myśmy in usu tych dobr byli cerkiewnych y wolności. Bo iako Patryarchowie zaniechali iey, my iey też, iako posłuszni synowie, zaniechali.

Un. Swym się kozikiem zacziesz. Bo tym barzief przeciw wam idzie. Dla uniey wolność ta dana była, y dobra cerkiewne przywrocowe wam są, żeście ią przyięli, słuszną też, abyście do nich nie należeli, żeście ią nie pokinęli. Bo cessante causa motiva legis, cessat et lex: ¹⁾ Trangenti fide, fides trangatur eidem. Trzymaliście tedy schismatycy dobra unitow Rusi y trzymacie impertinenter et nullo. A co się tknie posłuszeń-

---

¹⁾ Cessante causa motiva legis, cessat et lex.

stwa waszego, to iest, *irrationabile* wedle św. Pawła. Bo kiedy się trafiało, że Patriarcha zschismatyczał, to Ruś za niemi często szła, a kiedy unit był toście wy *Repugnantes* byli.¹⁾ A za iakie *obedientia*? A zwłaszcza, że się chwalicie, iż przodkowie wasi Isidorusa Metropolitę Ruskiego, który był unitem y kardinałem na soborze Florentskim, przodkowie nasi wygnali y do schismy się wrocili.²⁾ A niemasz co chwalić *probatis meliora, deteriora sequimini, sententia Philozopha Greckiego*.

Sch. Atoż przecie uniey potym Florentskim rozboiu, albo chcę rzecz soboru, nie było, aż do tych czas³⁾.

Un. Przecie ty cuduiesz, obaczysz się da Pan Bog, gdyżmy w miłości chrześcijańskiej te mowy mamy z sobą. Y temi czasy unia przeplatała się Ruskiey cerkwie z Rzymską.⁴⁾ Była unia in anno 1476, kiedy do Sixtusa 4 Papieża wszytka Ruś z Misaiem Metropolitą swym sobornie pisała.⁵⁾ Ale się przypatrz, iako się Patriarcha Carogrodzki z swoiemi cerzami w schismą odrzuciła, tak też zguba Carogrodu nastąpiła.⁶⁾ Bo wszytkie wschodne państwo y Carogrod Turczyn pobrał. Nie chcieli bydź unitami z Rzymianami, są teraz unitami z Turczynami.

Sch. Ale też wolności nasze są zaś odnowione, przez krole Polskie wedle Synopsisty, zwłaszcza in anno 1501.

Un. Tu nic nie należy do tego. Bo w tym prawie tylko iest declaratya o chrzcie, że wolno Ruskim duchownym chrzcić. A taki iest chrzest y Rusi, iako y u Lachow. Gdziekolwiek kto ochrzczoney będzie, byle w imię św. Troyce chrzczonym był, ważno iest. O czym są kanony cerkiewne⁷⁾. Za Alekxandra krola Polskiego, dopiero poczęło się Ruskie schisma odnawiać, podobieństwo iest in anno 1501⁸⁾.

---

¹⁾ *Obsequium vestrum sit irrationabile.*

²⁾ На поляхъ: Ruś schismatyczna w posłuszeństwie nie ostrożna.

³⁾ На поляхъ: Jeśli unia była po soborze Florent.

⁴⁾ Mel. Smotrz. Paraen. ad Rūt. Schism.

⁵⁾ Loc. sup. cit.

⁶⁾ Constantinopol wzięty od Turkow.

⁷⁾ Bar. A. 309. 314. Syn. Avel. an. 314.

⁸⁾ Ruś iako dawno schismą odmowiła. Loc. sup. cit. An. 1502.

Bo ten mając żonę Helene Moskiewkę schismatyczkę, dopuścił byż Metropolita Kiiowskim nieiakiemu Ionasowi Moskicinowi.

Sch. Są też y konfirmaty od Krolow Polskich naszych, Ruskich praw y wolności, ale mianowicie od Zygmunta Augusta in an. 1550, wedle Synopsisty, zaczym prawa nasze ważne.

O confirmatiach praw y wolności Ruskich duchownych.

Un. Odpowiedam na to confirmatie tych wolności: tak ważne są, iako *res confirmata*¹⁾. Ieśli *res confirmata*, to iest przywiley Władysława, krory Rysi dany dla uniey, nie ważny iest tey Rusi, ktora unię porzuciła przez to porzucenie, to cteż y confirmatie niewazne. Bo wiem *quod ab initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere*²⁾, et nihil est tam naturale, quam eo genere aliquid dissolui, quo solligatum est. A przywiley yiego confirmatie iż plerumque są *praeter jus commune*, y *ad instantiam*, a pod czas importunam, albo informationem, a często *sinistram apud priuilegiantem seu confirmantem per priuilegiandum seu confirmandum* uproszono bywaią (Nie o tych się przywileiach mowi, ktore *motu proprio* bywaią, bo te inszą *authoritatem* mają³⁾), tedy *iuxta Iur. Consult. strictissimas* mają mieć nie *largas interpretationes*, [(*срп.* 65) tak żeby się nic nie zchybiło przycyny gdyż kaźdey ustawy iest przyczyna, ktora monet *Legislatores* seu *Priuilegiantes*, dla ktorey przywiley albo confirmatia dane są⁴⁾. Ktora przyczyna *motiua* ieśli *integra* iest toć też y przywiley y confirmacia iego z tey przyczyny urosle *saluari possunt*: . . . . Iest⁵⁾ u *Liuiusa Historika Rzymskiego* że

---

¹⁾ Ff. de Regni Jur. Reg. 29. 210.

²⁾ Ff. de Regn. Jur. Reg. 35. sum. Silvestr. sup. Phot. Piuil. et Confirmatio Num. 123.

³⁾ De interpretatione Privilegiorum

⁴⁾ Causa motiva Privilegii consideranda.

⁵⁾ Liu. de cad. 34.

była lex Oppia, którą zbytki y stroyne wyniosłości y nakłady białych głów na też stroie wielkie były ukrocone y okryślono stroie pomierne. Tego prawa causa motiua była niedostatek skarbu pospolitego na kończenie woien y na zapłacenie żołdu żołdatom, aby dostatki białogłowskie zwłaszcza od złota kleynotow na potrzeby wojenne obrocone były. Gdy potym taki scisk y potrzeby gwałtowne ucichły ona Lex Oppia cassata et antiquata była. Bo cessavit causa legis, cessavit et lex. Tak też tu cessavit u Rusi schismatyckiey unia, tanquam causa motiua privilegii, necesse est ut itiam priuilegium cesset et confirmationes allegatae nihil operentur. Cuius est enim velle eiusdem est et nolle¹⁾.

Sch. Ale ty się niz tak dalece tunduimy na tym Władysławowym przywileju, duchownym Ruskim danemu, ale na prawach y wolnościach naszych przedtym.

Un. Wždyście ich byli utracili y z dobrami woienным wstępem krolow polskich a nie mieliście ich aż ie Władysław wrocił tym przywileiem. Iuż tego nie wspominać coście nie mieli od Władysława dane wam nazad są imiona cerkiewne y wolności dla uniey, ztąd to trzeba rachować. Do tego przypatrz się tylko słowom confirmatyi tych. Iest tam aby Rus circa spiritualia obyczay dawny zachowała, a obyczay dawny iest ritus circa spiritualia, to iest obrzędy dawne. Ale żeby miały bydz schismata confirmowane, nie wyslabizuiesz tego. Bo tych pozwalać pan świecki chrześcijański nie może sine auctoritate summi Pontificis. A ritus Ruskie circa spiritualia (o ktore się Rus . . . by im popsowane |(ср. 66) były) nie są contra fidem orthodoxam sacramenta ecclesiae y auctoritatem summorum Pontificum. A toż masz solutią taką na allegowane confirmacie tylko się dobrze przypatrz Frustra enim legis auxilium invocat, qui contra legem peccat. Regul. iur. Toż się wyczyta w confirmatyey Stephani Regis a. 1585

---

¹⁾ Ff. de Reg. sup.

de ritibus et ceremoniis, toż w confirmathey Sigis. 3 an. 1588. to rozumey.

Sch. A na to co rzeczesz według Synopsisty że Metropolitowie nasi Ruscy bywali od patryarchow po tym przywileiu y confirmatiach, iako in an. 1557, 1567. Więc incorporatie Rusi y ziednoczenie Slachty Ruskiej z Polską in. anno 1568, 1569. Więc confederatie nam poprzysiężone in anno 1573, 1586. Więc obietnice częste a statibus Régni et M. D. Lit., że wolności duchownych Ruskich miały bydz confirmowane. Więc decreta y insze aż do tych czas.

Un. O patryachy nic nie mówię, bo nie masz co mówić. O wolność Slachty nie mówię, bo nam idzie o wolnościach duchownych Ruskich, ktore zawisły były z przywileiu Władysława krola. O obietnice—obiecowano, a nic nie sprawiono *Ex non ente* uczynić *Ens*¹⁾, nie człowiecza iest. Znać że niepewne macie prawa wolności Rusi duchowney, bo się ustawicznie na Seymach upominacie confirmathey seymowych. Confederatie z heretykami czynicie, ktore iako niezbożne y nieporządne wagi niemają, bo są *retragantes Sedi Apostolicae*. Mieycie unią nazad też prawa będą. O to za sprawą S. Ducha niektora Rus wasza temi czasy obaczywszy²⁾ błąd swoy y utracenie wolności dla zrucenia Uniey przodkow swych, do iedności cerkiewney wrocili się, a zatym wolnościami bezpiecznie się szczycący, wmnostwo rosną, a schismatycy nieporządnie sobie przypisują te wolności. Których praw y wolności od Papieża in. a. 1595³⁾, iako sam Synopsista pisze, confirmatią otrzymali y na Brzeskiem prawdziwym Synodzie tę unią ztwierdzili.

[(**ср. 67**) *Sch.* Nie wszystka Ruś o tym wie y nie pozwalała, aby ci uniaci po confirmatią do Papieża posyłali, zaczym ta confirmatia za nic. Bo *quod omnes tangit ab omnibus approbari debet* (*regul. iur.*), a iedna iaskółka wiosny nie czyni.

Un. Tak iest że nie wszystka Rus, ale ci osobliwie *primates Ecclesiae*, ktorzy unią z cerkwią Rzymską przyznali, na ktorych

---

¹⁾ *Ex non ente nihil sit naturaliter.*

²⁾ На поляхъ: Ruś się obaczyła uniacka.

³⁾ На поляхъ: Confirmatią uniaci od Papieża mają.

dosyć iest. Bo Nieuniaćci nie są de numero Privilegiatorum, ale uniaci, bo per respectum uniey wolności y confirmacie zaszły.

Sch. Hippatlus Pociey Metropolita Kiiowski z swemi nie wielą niestatkow Rutckim y Smotrzyskim pod te czasy zakurzyli tą tak rzeknącą unią ¹⁾. Z ktorych iuż iedni od nas pobici, drudzy podespectowani, trzeci tu w oczach naszych są obmierzli; gdyż nie dla nabożeństwa, ale dla łakomstwa y wyniosłości y nieposłuszeństwa do tego się udali. Bo y ten Smotrzyski Apologią, którą napisał przeciw nam, revocomał in anno 1628 według Synopsisty powieści.

Un. Niemasz się czym chwalić że do uniey y zgody nieściągało zle ale to iuż zganiono dobrze. A co się tknie Rutskiego y Smotryskiego ²⁾. Ludzie byli duchowni żywota pobożnego, a widząc exorbitantie swoiey braciey z prawdziwey nauki pisma wydawali dosyć pobożne a uczone przeciw błędom y disuniom. Rusi swoiey barāenefice y dowodnie. Ktorych wy czytać rozważnie niechciecie in caput vestrum. Bo onemi Smotrysky tak pokazał ³⁾, że puncta sahismatow są ładne do porownania y ziednoczenia tylko się obaczyć trzeba, a scribentow płochych Ruskich świeżych Zyzaniow, Orthologow, Philaletow, Clericusow Ostrogskich, iako opacznie piszących, odrzucić. A co się tknie rewocowania przez Smotryskiego Apologiey, to sinistre udaia. Czytay in Paraenesi tego Smotryskiego a b Rut. schism. Czytay protestatią iego na Pogibeli, inaczey znaydziesz. Udawacie to tym, ktorzy nie wiedzą statum rei y iakosćie z Smotryskim postępowali na swoich schadzkach quasi sobornych.

M i s c e l l a n e a.

Sch. Iuż tam chwał, iako chcesz, unitow, niedam się przeinaczyć z inszemi⁴⁾. Chwała Bogu, że complanatia zaszła. Ale gdyby

---

¹⁾ На поляхъ: Unici Biskupi Martyres.

²⁾ Apol. Smotrz. Orthodoxi.

³⁾ На поляхъ: Ieśli Smotrzyski Apologią swoię rewokował.

⁴⁾ На поляхъ: Ruś Schismatycka łączy się z kozakami y hercykami przeciw Lachom.

była nie była pewnie z kozactwem Nizowskim, a z heretykami chcieliśmy o nie prosić. Séd praestat.

Un. Nie trzeba prosić tak, iako mi powiedano. Gotowa wolność tylko niech będzie społeczność cerkw. A co się tknie Praesidarios, a wprzod kozakow,¹⁾ to intentia była nierozsądna. Nie pamiętali na to: Non facienda esse mala, ut bona acquirantur, który człowiek dobrze dobrego nabywa, ten prawdziwie dobry. A który człowiek do swego nabycia złego, wedle iego impressy dobrego, złych sposobow zażywa, zły człowiek iest. Azaż to rozsądnosc takich patronow szukać swoich zamysłów w duchownych stankach, ktorzy, łaikami będąc, sami niemal nie wiedzą iako wierzą?²⁾ O postępkach zakonnych nie pytay. Do tego ci mieli być patronami³⁾ waszemi, ktorzy nietylko, żeby was mieli bronić, ale waszemi poddanemi bywszy, Tatarow przez slaki puściwszy, plony od was przez Tatary pobrane odbierają. Zaczym wy u poddanych swoich swowolnych nietylko pomocy niemacie, ale u poddanych poddanemi iesteście, ktorzy gdy narokiem przeciw Tatarow na expeditie, albo wpadnienia do Turek poburzą się, a z swoich kucz wyiadą gromadnie (bo tylko w kupę ufają), iakie wam bezprawia, krzywdy y gwałty, płatek iaki na kiy wywiesiwszy, czynią więcej. J poddanemu swemu, albo parobkowi musicie differować, czołem biiąc. Kształtowni defensores intentiey waszych, egregii custodes ovium lupi. A ia wam tak powiadam: kiedyby kwarciane woysko nad niemi niewisiało, a z Polski się nie oglądali, tedy ci defessorowie wasi poddani, iużby panami waszemi byli, o wiarę mnieysza u nich dusza w ||(ср. 69) tele. Bożyszcze bud łaskaw. Odrodzili się kozacy⁴⁾ teraznieyszy od onych pierwszych, ktorzy za świętey pamięci Zygmunta I. krola Polskiego z młodzi ochotney Polskiej przeciw Tatarom nastali y Katholicy byli, a tylko przeciw poganom bez krzywd ludzkich stawiali się. Przemyślał Osman cesarz Turecki

---

¹⁾ На поляхъ: Strony kozakow.

²⁾ На поляхъ: Z kozakow nie obrona ale ciemięga.

³⁾ Similis simili gaudet.

⁴⁾ Bielski hist. Polski,

w Wołoszech od lat kilku przez drogę schismatu tego Polskę subjugować, na co mu wasi Grecy perswasjami swemi pomagali,¹⁾ ale Bog inaczey sprawił y sprawi. Lecz niedziwuię. Wasi Patryarchowie w niewoli u Turka, wy też chcecie byź u Tatarzyna, czego Boże uchoway. Okazyey tedy ziednoczenia nie opuszczaycie. Bo a fronte capillata, a tergo occasio calva, a dziękuycie Bogu, że do tych środków coście myśleli nie przyszło. A co się heretykow tknie, z ktoremi zmowiliście się byli²⁾ dla dopięcia swych intenciey, niedziw. Bo dato uno absurdo, plurima absurda sequuntur. Tak to bywa, że z schismatystwa heretyctwo rośnie y iak po obcugu idzie. Tak też wasi Patryarchowie robili. Primum Ecclesiae Romanae wzgardziwszy, w wielkie heresie wpadli. Wždy się wam było obaczyć,³⁾ żeście wy przecie bliscy są siebie, Rzymianie z Grekami y z wami Rusią, niż z heretykami. My oboy narod wierzymy w Boga w Troycy iedynego, iesteśmy chrześciance, msze y modły za umarłe czyniemy, pościemy, Sakramenta cerkiewne odprawniemy, także invocationem SS. czyniemy, cbrazy y reliquie SS. w uczciwości mamy, zakonny żywot chwalemy, duchowne swoje mamy traditiones Apostolicas y cerkiewnych wiele trzymamy y insze społeczności między sobą mamy, oprócz ceremoniy circa spiritualia różności, ale y te nas nie dzielą od was. A heretycy nie spółku w tym z wami y z nami katolikami nie mają,⁴⁾ sami sobie będąc przeciwni w naukach swoich kacerskich, oprócz tego com powie|(стр. 70)dział wyżej, że mają commune z wami schismatykami, iż primum y supereminentiam cerkwie Rzymskiey powszechney znać nie chcą, y przeciw niey rozmaite hańby czynią, a żenić się swym sinistrom pozwalaią czym was inescuią. Bo co się tknie schismat punctow te łączne do uspo-

---

¹⁾ На поляхъ: О wojnie Tureckiey przeciw Lachom z pobudki Grekow schismatykow.

²⁾ На поляхъ: Strony heretykow.

³⁾ На поляхъ: Bliższy są schismatycy katolików, Ruś Lachow, niż heretycy.

⁴⁾ На поляхъ: W czym spólność heretykow z schismatykami.

koienia,¹⁾ byłe animus w was P. Bog zporządził, y ktore iuż soborami są uspokoione, y iuż nie trzeba o tym mówić, cò raz św. oycowie sobornie postanowili. Zaiste latet fraus heretykow tanquam geniminum viperarum. Bo oni zgoła tak nasze cerkiew Zachodną,²⁾ iako y waszą Grecką odio prosequuntur plus quam Vatiniano y radziby nas obu znieśli ci Vangelistowie, a na dobra kościelne kły wędzą, radziby tak Lachow, iako y nas Ruś po Lutersku albo CalvinSKU reformowali. A gdybyście baczni byli y chytróść ich zrozumieć chcieli, moglibyście mówić: abite filii tenebrarum.³⁾ Idte k biesu, ne czuďte, ta pak my ne durnowe. Tożci też przed tym chcieli variantes Confesstonalistowie Augsburscy,⁴⁾ kiedy, spisawszy punkta swej wiary w Tubingu, posłali sub censuram Patryarchy naszego Carogrodzkiego niegdy Hieremiasza, chcąc go też sobie mieć za Patryarchę, a wyuzdać się z zwierzchności Papieskiej. Ale iak ich ten Patryaraha, choć schismatyk, iako ostrożny, w tey wierze postrzegłszy ich wilczey chytróści y parszywości, przystoynnie odprawił responsami swemi;⁵⁾ czytay sobie a osobliwie trzeci respons iego, ktore responsy według Sokołowskiego⁶⁾ theologa, kanonika Krakowskiego y professora sław. akadem. Krakowskiej, ex zelo Christianitatis et Catholicismi heretykow oppugnatora, sami heretycy z greckiego na łacińskie przetłumaczyli y w aktach publicznych Tubingskich y scriptach Theologow swoich Wirtembergskich o Augsburskiej confessiey po Łacinie y po Grecku wydali. Takiemby kształtem wam schismatykom odprawić heretykow przystało było y mówić im: Bliższyśmy są Lachow katolikow, iak względem punktow wiary y

---

¹⁾ На поляхъ: Schismata łączne do uspokoienia.

²⁾ На поляхъ: Heretycy nieprzyjacielnymi są tak Grekom, iako Łacinnikom chrześcianom.

³⁾ На поляхъ: Nie trzeba im wierzyć.

⁴⁾ На поляхъ: Słali heretycy Ausburskiej confessiey do Patryarchy Carogrodzkiego Hieremiasa, aby ich pod swoją wziął zwierzchność.

⁵⁾ На поляхъ: Nie chciał przyjąć ich dla heresiey.

⁶⁾ Censura Eccles. Oriental. Sokolovii.

ceremo||(**срп. 71**)niey tak dialectu, samsiedztwa, obyczaiow, stroiu, armaty, animusu, źródła iednegoż słowiańskiego, niż was heretycy, ktorym nieszło oto, aby was promowowali, ale żeby swego heretyctwa świebody przy was došli y was y Lachow zarazą swoją zarażali. Alboście chcieli z niemi w heretyctwie być?

Sch. My się z niemi nie bratamy, ale iż do nas się też wiązali, a agitur de dissidio religionis nieodrzucałiśmy ich nie dla przyięcia ich heresiey, ale abyśmy śnadniey wolności dostąpili, w kupę się złączywszy, a z kozakami się porozumiawszy: funiculus triplex fortius ligat. Bo znać, że był Pan Bog za niemi teraz.

Un. Zkądże to znać, że P. Bog za heretykami?

Sch. A za nie iawno, że za powodem Gustawa xiążęcia Sudermańskiego ¹⁾ przeciw Polakom y cesarzowi chrześcijańskiemu heretykom się szczęśliwie powodzić y do wolności swojej religiey przychodzić poczynało, przeto my też z niemi złączywszy się prędzey intentiey naszych dostąpilibyśmy byli, imiona cerkiewne od unitow odebraliśmy, a iarzmo to woli w religiach z siebie Lachow zrzucilibyśmy.

Un. Nierozsądny to był discurs, że szczęście ma z sobą Gustaw, ergo Boga ma ²⁾. Nie idzie za tym. Ale tak było discurrować. Iesli ma szczęście wedle Boga, to szczęście prawdziwe. Iesli nie to, obłudne, ktorego in transversum poda. A że nie wedle Boga, iawno. Bo przeciw katolikom prawowiernym, owcom Chrystusowym, woynę podnosi, a prawa żadnego do tego niema, zaczym to szczęście iego nieszczęście. Większych P. Bog dopuszczał na katoliki persecutorow, onych Neronow, Diocletianow, Deciusow, Iulianusow y inszych Cesarzow y Rzymskiego Państwa naieżdczow: ³⁾ onych Gottow, Uandałow, Alanow, Tatarow, Hunnow, Longobardow, Tur-

---

¹⁾ На поляхъ: Iesli się prawdziwie szczęściło Gustawowi y heretykom przeciw katolikom.

²⁾ На поляхъ: Nie każde szczęście godno tytułu szczęścia.

³⁾ На поляхъ: Rzym wiele miał nieprzyjaciół y katolicy a... zaginęli.

kow etc., a przecie pokarawszy za grzechy Bog katolików, Rzym Rzymem iest y państwa iego, a||(**ср.** 72) nieprzyiaciele ztaieli a facie Bożey woli y żaden z nieprzyacioł niezwoiował stolice Apostolskiey Rzymskiey postronny: by były niezgody wewnętrzne nie zaszkodziły. Y tak mogliście sobie mówić, że ten Gustaw nie prędzey przestanie z szczęściem swoim aż go Bog sam zniesie. Bo *portae inferi non praevallebunt contra Ecclesiam Christi Petri petram*. Do tego coż miał za szczęście? Nic wojenną ręką nie wziął tylko co mu heretycy zdradliwi nagotowali y podali, z nim się zmowiwszy, ¹⁾ ale gdy się mu kto szczerze opierał *in vanum laborabat*. To tak było *discurrować*. A toż że szczęście iego nie wedlebożne było, przeto od niego wierzgnęło y zginał, nie zwoiowawszy katolictwa ani papiestwa dostąpiwszy. ²⁾ Takby też y z wami było, iako z temi, którzy złemi szrodkami a nie od Boga chcieliście iść w zamysłach swoich.

Sch. Nie mówię, że P. Bog z Heretykami iest ³⁾, ale że za Heretykami, to iest że pomocnikiem za niemi iest.

Un. Ieśli P. Bog z niemi nie iest, to pewnie y za niemi nie iest. Ze P. Bog z Abrahamem, Isaakiem, Iakubem, Moyzesem, Iosuem, Dawidem y inszemi ludzmi świętobliwemi na woynach przeciw nieprzyiacielom, tak Bożym iako y ich był, toć za niemi był y bił a że z ich nieprzyaciolmi nie był, przeto też nie był za niemi, ale przeciw nim. Ieśli tedy z Heretykami nie iest, toć z nami y za nami iest. *Si Deus nobiscum, quis contra nos?* Bo on Bog nasz y obrońca owiec swoich, nie kozłów Heretyckich, którzy z owczarnie Christusowey wypadli a *Metaphormosim* wilków drapieżnych na się wzięli. Ieśli tak rozumiesz, że Bog za Heretykami iż woiował Gustaw katoliki, tedy nie tak za Heretykami, żeby katoliki miał znieść, ktore sam fundował, tylko żeby przez Heretyki pokarał ie, a pokarawszy, pożałował. Atoli Gustaw iuż też ustał y który się

---

¹⁾ На поляхъ: Gustaw nigdziey nie wygrał, tedy zdradliwie heretycy nie pomogli.

²⁾ На поляхъ: Szczęście odmienne.

³⁾ На поляхъ: Ieśli P. Bog z heretykami y za heretykami iest.

czynił Augustem zabity iest nie z dobrym Heretykow gustem. Bo cucurrit adversus Denm erecto collo, et pingui ceru[(стр. 73)ice armatus erat.¹) Ale my katolicy mowiemy: śmieley że Bog y z wami y z niemi nie iest. Bo iako Heretycy wilkami tak wy schismatycy wolkonami iesteście cerkwie Chrystusowej nieprzyaciółami, która ma trwać usque ad consummationem saeculi a petra Petri mocno stać. Do takich tedy media schitmatykom udawać się nie rozsądno było.

Sch. Mysmy niedbali nie, bylesmy ładniejszą drogę mieli do wolności religiey swey iakożkolwiek gdyż Gustaw dla podobney wolności heretykow woynie podnosił.²) Ani się barzo raduycie, że Gustaw zginął, narodzi się takich Gustawow więcej ieszcze, to nie koniec. Nie mowcie: hup aż przepłyniecie katolicy.

Un. Nie dla wolności tak dalece Augustańskiej confessiey Gustaw wołował,³) ale raczey dla habere. Azaż Gustawowi o wolność religiey heretyckiey szło kiedy niedawno pewną rześć Moskwy zdradliwie zagrabił. Wiara katolicka ani Iezuici z inszemi zakonnikami nie zawadzali mu tam raczey o habere. Y owszem do wiary Moskiewskiey heretykow Niemieckich żołdatow tamże naprowadził. Azaż mu szło o tę wolność kiedy w Iflańciech Rygę wziął w ten czas kiedy expeditiā wielką przeciw Turkom w Wołoszech Polacy mieli, tylko raczey o habere? A za y w Prusiech contentował się tym że swoich sectarzew animował, ale też przez irruptiā a zdradnych heretykow z niem się porozumienie kilka miast od Polski oderwał, a zaż nie dla habere? A co powiadasz że Gustawow się więcej narodzi. Tedy tak tez narodzeni skończą, iako narodziciel: iakoż P. Bog cudownie y onych y ich factie sności. Haeresis tedy choć zakłoci przecie non praevalabit; nadzieia w Bogu, który w prawdzie nieomylny iest. Nam laqueus conteretur et Catholici liberabuntur, Haereticorum autem mensa coram ip-

---

¹) Iob. 5.

²) На поляхъ: Gustaw zginął, Gustawianie żywi.

³) На поляхъ: Jeśli dla wiary Gustaw wołował.

sis in laqueum et captionem et in scandalum et in retributionem illis erit.¹⁾

Sch. Niewiem dla czego Gustawa ganisz. Jeśli z tego, że z niewoli Cesarskiej heretyków wyzwalał, kościoły y imiona kościelne katolikom odbierał, a heretykom rozdawał, nie masz go czego ganić.²⁾ A zaż też Lachowie, z wami unitami porozumiawszy się, tegoż nie czynią? ktorzy cerkwie nasze, manastery y imiona cerkiewne od nas odbierają a wam unitom rozdaiają ie. Toć Lachowie y z wami unitami tak dobrzy, iako Gustaw był w tej wierze. A turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Un. Nie rownay katolików Lachow y nas Unitow z heretykami y w tej wierze. Bo Ruś nasza uniacka to odbiera, co iej iest od was schismatyków, do czego prawa nie mieliście, gdyż nam Unitom, iako wyżej dowiodło się, wszystko przy wolnościach służy. Ale Gustaw z heretykami odbierał to od katolików, co heretyckiego nie było nigdy, ale prawowierne katolickie. Bo nie od heretyków ani za heretyków nowonastałych, ale od katolików y za katolików starych to wszystko budowano y fundowano było. Przeto consilium malum Consultori pessimum było. Ale gdyby się Niemcy z heretyczali obuczyli że Gustaw y iego naśladowcy przecię tam panować nie będą y owszem znędziwszy Niemiecką Rzeszę y skarby wywiozszy onych ladaiało zostawiają. A Papież Papieżem, Cesarz Cesarzem będzie, y katolictwo katolictwem.

Sch. A toli z tych zamysłów naszych nic. Bo puncta uspokojenia nas z wami unitami w religii pod terazniejsze ziały stanow koronnych y W. X. L. zaszły za pracę y usiłowaniem Króla I. M., ktorem się kontentuiemy. J to nie masz co chwalić, że wasi iako na on zjazd Brzeski in anno 1596, tak y na Electiey K. I. M. blisko przeszły do tractowania o uspokojeniu was z unitami deputowali

---

¹⁾ Ad Roma. II.

²⁾ На поляхъ: Jeśli Gustaw odbierający kościelne katolikom, na heretyki rowny iest Lachom, odbierającym dobra cerkiewne Rusi Schismatyckiey na unity.

sobie heretykow pro parte sua więcej im ufając niż katolikom. A wierzę też, że się contentuiecie.¹⁾

Un. Ale się dziwię, że się nami unitami brzydzicie wzdyś (стр. 75) my Ruś iako y wy, świeszczennikowie, iako y wasi, słowiańskim językiem y ceremoniami cerkiewne sprawy y nabożeństwa odprawujemy, iako y wy, tylko że my przykładem przodków swoich prawowiernych primatum cerkwie Rzymskiej przyznawamy, y na Soborowych decisiach strony schismat przestaiemy, a wy w tym przeciwni iesteście.

Sch. Iako Iezuici nastali tak zaraz przez nie ta burza uniey wzniecona w Polsce, przed niemi o tym słyhać nie było, onych to wszystko sprawki.²⁾

Un. Krzywdę im w tym czynisz. Albowiem oni będąc zakonnikami dobrymi żywota katolickiego nieprzygannego y zelatorami wiary kalickiey a oppugnatorami kaczerstw nie są przyczyną schismat. Ieszcze Iezuitow nie było na świecie nietylko w Polsce, kiedy wasi Grecy y z wami Rusią poschismatyczali, dać im pokoy w tey wierze.

Sch. Nie toć ia mówię, żeby mieli bydź przyczyną Iezuici do rozroźnienia cerkwie Rzymskiej z Grecką, ale to, że tu w Polsce nasze Ruś pomieszali tym wprowadzeniem uniey, tak iż teraz między nami nie zgoda, ale niezgoda, nie Unia, ale nieunia czołga się.

Un. J to opaczne udanie. Może to bydź, iż Iezuici też nieco do tego pomogli, aby schisma od przodków naszych zawzięte przez nauki y kazania swoje pokinione było, a do iedności przyszło starodawney, ale raczey przełożonych kościelnych za obaczeniem się niektorey naszej Rusi pobożney y mądrey sprawa iest, ktorzy, Boże uchoway, nie godzą na rozerwanie między nami Rusią, ale godzą na to, aby unum ovile et unus pastor był. Ale tu może rzecz, co u nas po Rusku mówią, kotory ukraw to praw, a u koho ukradeno toho obesyty. Ktoś coś winien w Iezuicie uderzyć a niewinnie. A samiście przyczyną, że do iedności nie idziecie.

---

¹⁾ На поляхъ: Słusznie się mają miłować oboia Ruś.

²⁾ На поляхъ: Jeśli Iezuici w Polsce do rozerwania dla Uniey Rusi są przyczyną.

Sch. Niech nas Lachowie zaniechają. Wierzcie iak chcecie, ||(срп. 76) a my też iako chcemy. Wszak Lachowie mają nas za prostaki y kobuźniki. Niech się z nami nie łączą Rusią.

Un. Z miłości chrześcijańskiej to czynią Lachowie, że życzą wam tego abyście schismata porzucili,¹⁾ a do iedności dawney wiary przyśli y posłuszeństwa powszechnego, nieganiąc wam cerkiewnych dawnych ceremoniy a pomniąc na to co św. Paweł mowi. Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.²⁾

Sch. Nie prosimy Lachow o taką życzliwość,³⁾ samych siebie niech patrzą, iako są sami w wierze w nauce y xiaża ich, z ktorych dla ich rozpusty, pychy y łakomstwa wielkie pogorszenia są. Damy my P. Bogu rachunek z wiary y posłuszeństwa naszego. Nie o naszą im wiare idzie y wam unitom, tylko żeby dobra cerkiewne zagrabili z wami, ktorebyście wy mając szumności Lackiey zażywali.⁴⁾

Un. Że xiądz naydzie się ktory Lacki, iż te wady ma, ktore ty mianujesz, przez to wiary nie traci ani heretykiem się zostawa, a upadek swoy pokutą prawdziwą zgładza. Kanony y decretały nasze cerkiewne⁵⁾ xiężey wszelaką czystość, wstrzemiężliwość y frugalitatem zachować każą. Coż tu wiara winna y Praelaci? Xiądz na swoje złe zły.

Sch. Ganią naszym Popom Rzymscy chrześcianie, że się żenią. Lepiej iedne mieć żonę niż cudzołóstwem albo porubstwem mają się bawić.

---

¹⁾ На поляхъ: Z życzliwości chrześcijańskiej Lachowie wiodą Ruś do Uniey.

²⁾ Ad. Corin. I. 10.

³⁾ На поляхъ: O złe przykładnych xiędzach.

⁴⁾ На поляхъ: Ieśli Unitom idzie o wiare czy o dobre mienie y wyniosłości.

⁵⁾ Loc. sup. cit.

Un. Nie masz co chwalić, że Duchowni uwikływają się kłopotami¹⁾ (których w małżeństwie po dostatku bywa) świeckimi, dla których *expedite* powinności kapłańskiej nie mogą wygodzić. Nie chwale też tego, kiedy xięża nad zakazanie kanonow granice czystości y wstrzemięźliwości przestępują. Dobrac rzecz iest xiędzom nie żenić się, ieszcze lepsza od *[(ср. 77)]* wszelakiej nieczystości y cielesności chronić się; ieśli który xiądz z krewkości nie z pogardy kanonow upadnie: upadnie iako człowiek, wielki sturm nieprzyiaciela domowego ciała przeciw sobie ponoszący a żadnego ugaszenia dla professiey swey niemaący, niemasz się z czego naśmiewać. Ale o Boże takiego, złego między waszemi popami, choć popadnie mają, wiele nayduie się,²⁾ ktorzy, świebode mając na cielesność z żonami swemi, do cudzych y inszych z kropidłem chodzą. Iakoż lat temu kilka gdym iechał z Iarosławia do Lwowa pamiętam, że szlachcianka iedna między Iarosławiem a Iaworowem dwu popow iak zuzanistow dla cudzołóstwa y zabiiactwa dała pocwiertować. Ieśli nie wierzysz, pytaj się od lat kilku po wsiach y więcey tey czystości tych popow naydziesz. A toż to twoia ledaiaka obietcia. Tak żonatemu iako y nie żonatemu nie nowina z krewkości upaść (ieśliś bez grzechu ciśni nań kamieniem) a on byle prawdziwie pokutował. Miałci krol Dawid żon wiele oprócz inszych, a przecię żona Uriaszowa miała miejsce u niego. A co się tknie coś mowił, że nie dla wiary, ale dla dobr cerkiewnych Unici pounicili, to nie iest. Bądźcie unitami wszyscy przy swoich godnościach y dobrach zostanieie.

Sch. Wielcy nam są nieprzyiaciele Lachowie,³⁾ bo Tatarom w Litwie y indziej, także Ormianom y Żydom wszędzie wolno nabożeństwa swoje odprawować; meczety Tatarom, Ormianom cerkwie, bużnice Żydom mieć y budować dopuszczają, a nam Chreścianom religiey Greckiey tego wszytkiego bronią y nas turbuia, z unitami

---

¹⁾ На поляхъ: Duchownym żonatym przeszkoda do nabożeństwa żona.

²⁾ На поляхъ: Popi Ruscy choć żonaci rozpustni są.

³⁾ На поляхъ: O wolności Żydow, Ormianow, Tatarow w nabożeństwie.

nowonastałemi nam cerkwie y imiona cerkiewne odbieraia, tak iż plus possunt filii Diaboli, niż my filii lucis. Wielkie bezprawie...

Un. Kto wolność ma na to z prawa nadaną, używa iey. Żydzi mają przywileie, na to tych też łamać przykładem inszych krajow nie godzi się, byle bużnic nowych nie bydować, co im *(срп. 78)* zabroniono. Ale Ruś Schismatycka wolności niema a opacznie się nią zasłania, iako się wyżej dowiodło. Żydzi y insi swym kosztem bużnice budowali. Rus schismatycka uniackie cerkwie y imiona cerkiewne trzyma. A toż masz na to iaką odpowiedź?

Sch. Czemuż nas pierwey cierpiano. Byliśmy pierwey dobrzy, a teraz zli w nabożeństwach naszych.

Un. Tak iest, bo Lachom, ktorzy Rzymskiey cerkwi są posłuszni,¹⁾ nie wedle czasu zdało się im was reformować, ale iż sami z między was, Ruś pobożna, niektora y kanoniczna obaczyła błąd swoy schismatycki, a pokinawszy go, do uniey wrocila się, a prawa y wolności unitom nie schismatykom były nadane, dla czego słusznie przy nas unitach Lachowie stoia. A my unici, iż wrociliśmy się do uniey, wracami się też do wolności y imion cerkiewnych, miawszy też na to confirmatią Summorum Pontificum.

Sch. Cokolwiek się działo. Niech będzie Hospod. pochwalon, że nas z unitami pogleychowano za pracą y środkami K. I. M., tak przed szczęśliwą koronacją iego iako y po koronaciey. Spodziewam się, że iuż będzie zgoda y wygraliśmy.

Un. Bogday była zgoda, ktorey my pragniemy, byle przystoyna, porządna, prawna.²⁾ Że się chwalisz, żeście wygrali. Wygraliście w tym, bo cerkwie monastery y imiona cerkiewne niektore naznaczone są wam, do ktorych mere et nullo nienależeliście. A u mnie to wygrana, kiedy consensus Summi Pontificis byłby, ale wiem, że Summus Pontifex nie iest Approbatorem schismat: kiedy ex libero velle unitow w tey complanaciey byłoby: nam quae

---

¹⁾ На поляхъ: Dla czego schismatycka Ruś przedtym trudniona nie była

²⁾ На поляхъ: Iaka ma być zgoda.

propter necessitatem recepta sunt non debent in argumentum trahi.¹⁾ Obaczysz się tedy, żebyście do uniey przyszedzsy legitima via imiona Duchowne trzymali, a mowcie sobie: Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum,²⁾ mając na baczeniu ||(срп 79) zadanie Christusa Pana o uniey, który mowi u Iana S. Pater Sancte serua eos in nomine Tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos unum sumus. Czego wam katolicy prawowierni życzą, y mam w Bogu nadzieie, że serca wasze Pan Boży odmieni y da spiritum veritatis et concordiae. Bo ozdobna zaiste rzecz iest pożyteczna, sławna y zbawienna, gdy poddani K. I. M., będąc iedni poddaństwem, iedni też są wiarą, bo dissensiones wiar dissensiones animorum mnożą. Było by co więcej z tobą mowić ale niema czasu. Tylko p. Boga prosimy,³⁾ aby nadziatki swoje y syny pod obronę swoje wzięwszy Najjaśnieysze K. I. M. Władysława IV, na tym panowaniu nam szczęśliwie długo sławnie y zbawienne, na pomnożenie chwały Bożej, na zniesienie kacerstw, na ziednoczenie a pokinienie schismat, na obwarowanie granic koronnych, na oparcie się nieprzyjaciołom Koronnym, na obronę poddanych y sierot, na opatrzenie żołnierskich ludzi zasłużonych prawdziwie, na obronę miast, na sprawiedliwości czynienie, chować y Ducha mądrości a przytym dobrego mienia iemu, iako Salomonowi synowi Dawidowemu udzielić raczył. Zatym bądź łaskaw. Inszym czasem mozem z sobą szerzey pomowić. Czołem P. Bratniaku.

---

¹⁾ Conclusia de reg. iur. 162.

²⁾ Psalm. 13.

³⁾ На поляхъ: Winszowanie Krolowi I. Mości.

NA ZOILA.

Autor. Czemu Zoile marzczysz nos, a trzęsiesz głowę,
Gdy te czytasz dwoiakich Rusinow rozmowę,
Rzekłbym: żeś iest poganin. Tu nic pogańskiego
Niemasz: co by to było, nic do smaku twego.
Alboś Schismatyk, który zwykleś oprócz tego
Prace ludzkie taxować masz tu coś nudnego,
Alboś katolik: w którym farbeczka iest wiary
Katolickiey, a w sercu sprosności bez miary,
Wszystkich spraw przyganczaś iest, powiedz mi dla czego?
Zoil. Bom też sam krotko mowię życia przyganego.

УКАЗАТЕЛЬ.

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ЛИЧНЫХЪ ИМЕНЪ.

А.

Аввакумъ, скитникъ Аѳонскій. Сказаніе объ его мученіи, 124—131.

Авраамій, еп. Туровскій. Даетъ благословеніе Кіево-Печерскому архимандриту Петру Могилѣ совершить въ кафедральной церкви г. Турова молебное пѣніе, 91.

Агаѳонъ, папа римскій. Указаніе на его объясненіе посланія папы Гонорія 1, 672. Ересь моноелитская въ его время, 673.

Адемаръ, историкъ. Ссылка на его историческіе труды по вопросу о папсствѣ, якобы занимавшей Римскую кафедру подъ именемъ Іоанна, 668.

Адріанъ III, папа римскій. Указанія на его отношенія къ Константинопольскому патріарху Фотію, 660.

Адріанъ (см. Гуданъ).

Азаровскій Алексѣй, дворянинъ. Пожертвованіе его на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Азаровскій Василій, бурмистръ. Пожертвованіе его на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Акакій, патр. Константинопольскій. Помѣстный соборъ, бывшій при немъ, 415; Его отношенія къ римской кафедрѣ, 659, 675; лишеніе кафедры и печальная кончина, 662.

Аланы. Указанія на ихъ вторженія въ христіанскія страны, 724.

Аларихъ. Упомянутое о бѣдствіяхъ, испытанныхъ отъ него христіанами, 409.

Альберикъ, тиранъ. Посылка, по его приказанію, римскимъ папою Іоанномъ XI палліума Теофилактѣ, патріарху Константинопольскому, 658.

Александровичъ Михайлъ, двор. Подпись его подъ грамотою Кіевского митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 200.

Александръ, патр. Іерусалимскій. Вступленіе его на кафедру при жизни престарѣлаго Іерусалимскаго патріарха Наркисса, 381.

Александръ III, папа римскій. Кіевскій митрополитъ Іоаннъ (IV) старается войти съ нимъ въ религіозное единеніе, 449; Утверждаетъ обычай перехода королевской власти въ Польшѣ, по смерти короля, къ его старшему брату, 618.

Александръ Казиміровичъ, король Польскій. Указанія на привилегіи, данныя имъ Руси, 194, 543, 544; Указаніе на церковные каноны его времени, 716.

Александръ—Витовтъ, князь Литовскій (см. Витовтъ).

Александръ (см. Велегорскій).

Александръ (см. Требинскій).

Александръ (см. Солтанъ).

Александръ (см. Острожскій).

Алексѣй, митр. Московскій. Краткое упомянутое объ его вступленіи на митрополию и благочестивой жизни, 450; Наименованіе (латино-уніатскою партіею) уніатомъ, 711.

Алексѣй, патр. Константинопольскій. Попытка свергнуть его съ кафедры, какъ избраннаго на нее духовенствомъ, а только утвержденнаго свѣтскою властію, 352.

Алексѣй (см. Азаровскій).

Альбертъ (см. Закревскій).

Анастасій, импер. Византійскій. Просьба къ нему освященнаго Саввы, игумена іерусалимскаго, не принуждать православныхъ къ перемѣнѣ вѣры и оставить церковь въ покоѣ, 368.

Анастасій, бібліотекаръ. Указаніе на время его жизни и ссылка на историческіе труды, 668.

Анастасій. (см. Кримковичъ).

Анатолій, патр. Константинопольскій. Указаніе на его отношенія къ Римской каедрѣ, 675.

Андрей, пресвитеръ. Его отписъ на листъ виленскихъ уніатовъ, 266 и слѣд.

Андрей, вел. князь. Его родство съ княземъ Θεодоромъ, подписавшимъ грамоту къ папѣ Сиксту IV, 199.

Андрей (см. Липскій).

Андрушевичъ Янъ, еп. Луцкій и Брестскій. Его подписъ подъ грамотою 1563 г., 609.

Анна, царевна греческ., жена в. князя Владиміра. Бракъ ея съ Владиміромъ, 605.

Анна, жена Войчеха Души. Разсказъ, записанный П. Могилою, о прельщеніи іезуитовъ бѣсомъ, выдававшимъ себя за душу умершей Анны, 105—107.

Анномій, монахъ. Упомянутое объ его историческихъ трудахъ, 668.

Антоній, печерскій. Пещера его, 50, 68, 73, 109, 111, 119, 185. Исцѣленія молитвами его, 69, 100. Обѣщаніе ему Пресв. Дѣвы до скончанія вѣка пребывать въ печерскомъ храмѣ, 161. Благодарственное пѣснопѣніе ему по случаю чудеснаго избавленія Кіево-печерской обители отъ нашествія ляхаго войска, 163; Іоаннъ архимандритъ (1476) его обители, 199.

Аноимъ, патр. Константинопольскій. Отношенія его къ римской каедрѣ, 675.

Аноимъ, еп. Саломинскій. Его сопротивленіе патріарху Антиохійскому Петру Фуллу, желавшему подчинить своей власти церкви острова Кипра, 415.

Армяне. Вѣротерпимость къ нимъ въ Литовско-Польскомъ государствѣ, 730.

Арсеній, патр. Константинопольскій. Избраніе его на Константинопольскую патриархію 351, 352.

Арсеній, чернецъ. Его несогласія съ Супральскимъ архимандритомъ, изъ - за богослужебной обрядности, 5.

Артемій, патр. Константиноп. Его отношенія къ римской кафедрѣ, 659.

Атаульфъ. Упомянутіе о немъ, какъ о притѣснителѣ христіанъ. 409.

Аѳанасій, патр. Александрійскій. Бѣгство его къ папѣ Юлію, 480.

Аѳанасій, пнокъ Сочавскаго монастыря. Бывшее ему видѣніе и обстоятельства, при которыхъ совершилось его постриженіе въ монашество, 84.

Аѳанасій. (см. Крупецкій).

Аѳанасій. (см. Пакоста).

Б.

Балабанъ Гедeonъ, еп. Львовскій. Оклеветаніе его латино-уніатами въ измѣнѣ королю, 382. Сношенія его со Львовскимъ архиепископомъ Соликовскимъ по вопросу о введеніи въ литовско-русскихъ областяхъ новаго календаря, 467. Упомянутіе о протестаціи, занесенной имъ въ городскія Владимірскія книги противъ владыкъ, измѣнившихъ православію (перешедшихъ въ унію), 562. Грамота, данная ему (вмѣстѣ съ другими южно-русскими епископами, изъявившими согласіе на унію съ римскою церковію) королемъ Сигизмундомъ III въ обезпеченіе свободы и вольностей, 626.

Бандиковичъ Лука, бурмистръ Виленьскій. Кража у него Аѳанасіемъ Пакостомъ, впослѣдствіи уніатскимъ холмскимъ епископомъ, кармазина, 114.

Барановичъ Василій. По поводу воздвигнутаго латино - уніатами гоненія на православныхъ виленьскихъ гражданъ, схватывается и сажается «на ратушу», 328.

Бароній, историкъ латинскій. Ссылка на его труды по вопросамъ: объ исхожденіи Св. Духа, 271; объ инвеститурахъ, 355; о неурядицахъ въ западной церкви, 359; о невмѣшательствѣ свѣт-

ской власти въ дѣла церковныя, 368; о толкованіи 8 правила 3 вселенскаго собора, 415; о присягѣ южно-русскихъ епископовъ, измѣнившихъ православію, папѣ Клименту VIII, 590; о зависимости русской церкви отъ римской столицы съ давнихъ временъ, 600, 701; о Фотіѣ, патріархѣ константинопольскомъ, 601; объ отношеніяхъ между восточною и западною церквами, 602, 641, 658. Указаніе на документы, помѣщенные въ его трудахъ, 633. Пользованіе его трудами на преніяхъ, бывшихъ между православными и латино-уніатами во время конвокаціоннаго сейма 1632 г., 637—639, 642. Сомнѣніе православныхъ въ достовѣрности его историческихъ трудовъ; отвѣтъ по поводу этого уніатовъ, 656.

Батеръ Андреяшъ. Изгнаніе его изъ Угровлахійской земли Михаиломъ воеводою, 81.

Баторій Стефанъ, король польскій. Упомянутіе о привилегіяхъ, данныхъ имъ православнымъ южно-русцамъ о непринужденіи ихъ слѣдовать новому календарю, 316, 317. Заявленіе православныхъ, что привилегіи, данныя русскому народу, несравненно древнѣе времени сего государя, 391; Указаніе, обзоръ и критика привилегій его, данныхъ русскому народу, 394—396, 466, 467, 548, 599, 718.

Батый. Его плѣненіе земли русской, 60.

Байбуза Семеонъ, ротмистръ польскій. Посѣщеніе его Кіево-печерской лавры, 101.

Байбуза Адамъ, сынъ его, непростенный милотвами въ Кіево-печерской лаврѣ, 101.

Беллярминъ, историкъ. Выдержка изъ его труда о смутахъ въ римской церкви вслѣдствіе вмѣшательства свѣтской власти, 350.

Бенедиктъ III, папа рим., Занятіе передъ нимъ папскаго престола женщиною подъ именемъ Іоанна, 667; Анастасій, историкъ его времени, 668.

Бенедиктъ VII, папа рим. Во время его константинопольскій патріархъ Хрисовергъ находится въ единеніи съ римскою церковію, 703.

Берковскій Миронъ, воевода Молдавлахійскій. Посылаетъ въ Кіево-печерскую лавру къ архимандриту Петру Могилѣ іеромонаха Варлаама, 77.

Бирковіусъ Фабіанъ, докторъ теологій. Разрѣшеніе имъ къ печати сочиненія—*Rozmowa alborellacia rozmowy dwóch Russinow schizmatika z. unitem*, 652.

Богданъ Николай, каноникъ. Насиліе надъ нимъ со стороны подкоморія и старосты краковского, 619.

Богданъ, (см. Огинскій).

Богданъ, (см. Ребровичъ).

Богданъ, (см. Салѣга).

Богушевичъ Богданъ, дворян. Упомянутое о протестаціи, занесенной имъ 1604 г., іюля 5, противъ притѣсненій, чинимыхъ со стороны латино-уніатской партіи православнымъ, 624.

Богушевичъ Филонъ, чашникъ Черниговскій. Пожертвованіе его на возстановленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Богущъ, отецъ **Иванъ**. Пожертвованіе его на возстановленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Боемій Іоаннъ. Ссылка его на книгу, 1532 г., гдѣ говорится объ исповѣданіи Русью греческой религіи и подчиненіи ея въ іерархическомъ отношеніи Константинопольскому патріарху, 637.

Бокша Радославскій Богуславъ, (см. Радославскій).

Болеславъ, Кривоустый, король польскій. Его участіе въ междоусобной борьбѣ русскихъ князей, 384.

Болеславъ, князь чешскій. Его сестра Домбровка, 413.

Бологудъ, князь венгерскій. Принятіе имъ христіанской вѣры. 414.

Бондзынскій Янъ, мечникъ Волынскій. Его свидѣтельство о письмѣ Іліи пустынника, 96.

Бонифацій, папа рим. Упомянутое объ его безпироственной жизни, 666.

Борецкій Іовъ, правосл. митр. Кіевскій. Самовидецъ чуда, бывшаго въ Межигорской обители, 54. Разсказъ его Петру Могилѣ о

чудесномъ обращеніи въ православіе кальвиниста, 69. Обвиняется латино-уніатами въ замыслахъ противъ государства, подъ прикрытіемъ религіи, и королевскій універсалъ, изданный противъ него, 283; защита дѣйствій его по отношенію къ іерусалимскому патріарху Теофану, 300. Несправедливое обвиненіе со стороны латино-уніатовъ о желаніи занять митрополичью кафедру, прибѣгнувъ, при помощи козаковъ, къ насилію, 382. Обвиненіе латино-уніатами виленскихъ мѣщанъ о желаніи ихъ незаконно предоставить ему митрополичью кафедру въ Вильнѣ, 424—431. Указаніе на его універсалъ о созваніи собора по отъѣздѣ патріарха Теофана, 432—497. Універсаломъ короля объявляется измѣнникомъ, 521. Его подпись подъ *Justificacią niewinności* 532. Просьба православныхъ о предоставленіи ему законныхъ правъ, какъ митрополиту, 570. Письмо къ нему кіевского бискупа отъ 17 ноября 1622 г. съ благодарностію за спасеніе жизни четырехъ уніатскихъ чернецвъ, захваченныхъ козаками, 588.

Боривой, князь чешскій. Обращеніе его въ христіанство. 413.

Борисъ, князь, сынъ Владиміра. Указаніе на стихиры, прославляющіе его святость. 689.

Борисовичъ Богданъ. По поводу воздвигнутаго латино-уніатами гоненія на православныхъ виленскихъ гражданъ схватывается и сажается на ратушу, 328.

Боришковичъ Исаакій, еп. Луцкій. Разказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Кіево-печерской обители при архимандритѣ Никифорѣ Турѣ, 90.

Брезкій, староста, лютеранинъ. Неуваженіе, оказанное имъ православной церкви и послѣдовавшее чудесное наказаніе, 103.

Брольницкій Гедеонъ, епископъ Полоцкій. Отношеніе его къ уніи, 433.

Бруянъ Оедотъ, священникъ села Мѣдина на Полѣсьѣ. Показываетъ кіево-печерскому архимандриту П. Могилѣ древнее на престольное евангеліе съ записью великаго князя Владиміра Ольгердовича, 59.

Быковская, вдова, аріанка. Неуваженіе ея къ православнымъ праздникамъ и чудесное наказаніе за сіе, 102—103.

Бѣлка Янъ, викарій капоника Краковского. Насиліе надъ нимъ со стороны подкоморія и старосты краковского, 619.

Бѣлзоръ Христофоръ, маршалокъ, повѣту Упитскаго. Избирается королевичемъ Владиславомъ въ комиссію по вопросу о примиреніи православныхъ съ уніатами во время конвокаціоннаго сейма 1632 года, 578.

Бѣльскій, польскій историкъ. Ссылка на его труды по вопросамъ о времени крещенія Русь, 602, 605, и о паписѣ Іоаннѣ, 668.

В.

Валеріанъ, епископъ Виленскій. Его подпись подъ грамотою 1563 г., 609.

Валеріанъ, (см. Кальнофойскій).

Вальсамонъ, Историкъ — канонистъ Византійскій. Ссылка на его толкованія: 28 правила четвертаго вселенскаго собора, 411, 8 правила третьяго вселенскаго собора, 474, 3-го правила Сардиценскаго собора, 479—480.

Вандалы. Замѣчаніе объ ихъ вторженіи въ предѣлы Римской имперіи, 724. Упомянутое ихъ имени въ титулѣ польскаго короля, 290.

Ваповскій. Упомянутое объ его историческихъ трудахъ, 385.

Варлаамъ, іеромонахъ Кіево-печерскій. Прибытіе его въ Кіево-печерскій монастырь и его разсказъ Петру Могилѣ о чудѣ, совершенномъ Іоанномъ Сочавскимъ, 77, 78.

Василевичъ Христофоръ, дворян. Преслѣдованіе его латино-уніатами и заключеніе въ ратушу, 328.

Василевичъ Евстафій. Полоцкій бояринъ. Его подпись подъ грамотою православныхъ южно-русцевъ къ папѣ Сиксту IV, 199.

Василій, земледѣлецъ с. Крышна Бѣльскаго уѣзда. Наказаніе Божіе, постигшее его жену за неуваженіе къ православному празднику, 103.

Василій, (см. Острожскій).

Василій, земледѣлецъ с. Крышина Бѣльскаго уѣзда. Наказаніе Божіе, постигшее его жену за неуваженіе къ православному празднику, 103.

Василій I, Македонянинъ, Импер. Визант. Посылаетъ въ Россію Архіепископа, 600—601; Его благочестіе и упоминаніе объ его смерти, 601; Вступленіе во время его царствованія Фотія на патриархію цареградскую, 606—603; Соборъ бывшій при немъ, 696.

Василій II, Порфирородный, Импер. Визант. Приемъ имъ посланныхъ велик. княземъ Владиміромъ пословъ 603—604; Великій князь Владиміръ проситъ руки его сестры, 605.

Вацлавъ, князь чешскій. Упоминаніе объ его сестрѣ чешской княжнѣ Домбровкѣ, 413.

Вельгорскій Александръ, рассказываетъ Кіево-печерскому архимандриту Петру Могилѣ о чудесномъ исцѣленіи его брата чрезъ вкушеніе вина, принесеннаго изъ Кіево-печерской Лавры, 89.

Венедиктъ (см. Гербестъ).

Веселовскій Христофоръ, маршалокъ. Свидѣтельство, выданное имъ, православнымъ южно - руссамъ о постановленіи въ пользу ихъ состоявшемся на сеймѣ 1618 года, 569.

Вигилій, папа римскій. Неурядицы при немъ въ римской церкви. (Совмѣстное его пребываніе на папскомъ престолѣ въ Сильверіумѣ), 666.

Викентій, (см. Кадлубекъ).

Викторъ IV (Пасхалисъ) анти-папа римскій. Неурядицы при немъ въ римской церкви, 666.

Виталій, патр. Антіійскій. Упоминаніе о немъ въ письмѣ Іеронима къ папѣ Дамасу, 484.

Виталій, казнодѣй Волынскій. Непріязненныя отношенія его къ Іоанну Вишенскому, 28.

Витовтъ, великій князь литовскій. Упоминаніе о привиллегіяхъ, данныхъ имъ русскому народу, 354, 548, 612, 714, 616; Избра-

ніе во время его государствованія Григорія Самвлака, на южно-русскую митрополію 450; По вопросу объ уніи русской церкви съ римскою, якобы бывшей въ его время, 509, 606, 633, 634, 711.

Витъ, епископъ Литовскій. Канонизація при немъ Станислава бискупа Краковскаго (къ вопросу объ уніи русской церкви съ римскою), 707.

Вишневецкіе, князья. Въ ихъ имѣніяхъ находятъ пріютъ православное духовенство и высшіе іерархи (греческіе) въ концѣ XVI и началѣ XVII стол., 306.

Вешневецкій Михайль, князь. Письменное обращеніе къ нему Іоанна Вишенскаго. 37.

Владиміръ (въ крещеніи Василій), Святославичъ, великій князь. Крещеніе при немъ Руси, 17, 316, 333. Преданіе о сооруженіи имъ въ селѣ Мѣднѣ, на Полѣсьѣ, церкви во имя Николая Чудотворца, 59. Промыслъ Божій, «да не устанетъ память» о немъ. 60; Преданіе о принесеніи имъ изъ Корсуня чудотворной иконы Божіей Матери, находившейся (въ XVII стол.) въ Туровѣ, 19; Прославленіе его отъ Бога, 233; Князья Острожскіе—его потомки 233; Сынъ его Ярославъ 354, 449, 539; Упомянутое о правахъ, дарованныхъ имъ русской церкви, 392, 543; Посольство къ нему разныхъ народовъ съ предложеніями принять ихъ вѣру; Посылка самимъ княземъ избранныхъ мужей къ разнымъ народамъ въ видахъ болѣе близкаго ознакомленія съ ихъ религіями, 603—605. Ошибочное мнѣніе автора Sinopsis'a о крещеніи Владиміра во время патріаршества Фотія, 704. Отношенія его къ латинскому миссіонеру Яцеку, 710.

Владиміръ Ольгердовичъ, князь. Запись его на древнемъ евангеліи, списанная П. Могилою, 59. Заключаетъ митрополита Діонисія подъ стражу, 450. Стремленіе его поддерживать права литовскихъ государей при избраніи русскихъ митрополитовъ, 451.

Владиславъ III, король польскій. Его грамота 1443, сравнивающая русское духовенство въ правахъ съ духовенствомъ католическимъ, и комментированіе ея, 637, 713—715, 717—719.

Владиславъ IV, король польскій. Молебное пѣснопѣніе о умирненіи православной церкви, составленное по случаю возшествія его на престолъ, 167, и слѣд. Моленія за него, 169—170. Покупка П. Могилою книгъ въ время избранія его на престолъ и во время его коронаціи, 186, 188. Благожеланія ему, 732.

Влошекъ, Станиславъ Захарьевичъ, мечникъ Литовскій. Упоминается какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 года, 610.

Волковичъ Исаакъ. Во время воздвигнутаго латино-уніатами гоненія на православныхъ виленскихъ гражданъ, схватывается и сажается „подъ ратушу“, 328.

Воловичъ Евстафій, Староста Дрогичинскій. Упоминается какъ членъ королевской Рады на сеймѣ, 1563 г., 610.

Воловичи. Отношеніе этой фамиліи къ Виленскому Братству, 564.

Вольскій, коморникъ Луцкаго бискупа Богуслава Бокши Радосшевскаго. Кощунство его въ кіевскихъ пещерахъ и постигшее за оное наказаніе, 73.

Вороничъ Василій, земскій писарь Кіевскій. Отнятіе имъ у Межигорскаго монастыря озера и наказаніе Божіе, постигшее за сіе, 53.

Война Григорій, каштелянъ Брестскій. Его подпись подъ инструкціей Виленскаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ. 1594 г., 560.

Война Симеонъ, каштелянъ Мстиславскій. Его подпись подъ инструкціею Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Выголка Федоръ, дворянинъ. Пожертвованіе его на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Выхорскій Мартинъ, писарь городскій Родзівскій. Его подпись подъ выписью изъ книгъ городу Родзівскаго, заключающею протестацію православныхъ противъ владыкъ, самовольно принявшихъ унію: съ Римомъ, 637.

Вышенскій Іоаннъ. Незданныя сочиненія и посланія его, 19 и слѣд. Упоминаетъ о себѣ въ началѣ посланій къ Львовскому братству, 24, старицѣ Домникѣ 26, Іову Княгиницкому 36, въ сочиненіи „Позорище мысленное“, 38. Подпись его подъ посланіемъ къ стари-

цѣ Домникіи, 35. Указаніе на приводимую имъ выдержку изъ *книги о священствѣ*, 41.

Вяземскій Димитрій, благовѣрный князь, сынъ князя Константина „зъ Бѣлое Руси“.—Его подпись подъ грамотою Кіевского митрополита Мисаила къ Сиксту IV, 199.

Г.

Гавріиль I, патріархъ константинопольскій. Время управленія его патріархіею и отношенія къ римской кафедрѣ, 635.

Гачекъ Венчеславъ, хроникеръ Чешскій. Заимствованіе у него Стрыйковскимъ свѣдѣній о крещеніи Моравовъ, 413.

Газа Янъ (мастеръ золотыхъ и серебрянныхъ дѣлъ). Заказъ у него Петромъ Могилою церковныхъ вещей, 185.

Барабурда Лука. Его подпись подъ инструкціею Виленскаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г.

Гваньини. Ссылка на его труды по вопросамъ объ отношеніяхъ русской церкви къ римской, 385, 451, и о крещеніи Руси по греческому обряду, 579.

Гегевичовна, Целагія Кипріановна. Ея подпись подъ отписомъ на листъ Виленскихъ униговъ, 1616 г.—въ копіи сего отписа, хранящейся въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ, 278.

Гедеонъ, игуменъ Межигорскій. Отнятіе во время его игуменства Вороничемъ, земскимъ кіевскимъ писаремъ, озеръ у обители, и наказаніе Божіе, постигшее похитителя, 53.

Гедесонъ, (см. Балабанъ).

Гедеонъ, (см. Брольницкій).

Гембицкій Петръ, секретарь королевскій. Его подпись подъ копіею универсала Сигизмунда III къ обывателямъ Украинскимъ и Волынскимъ о безпрепятственномъ пропускѣ и оказаніи почестей іерусалимскому патріарху Теофану, 292.

Геннадій II Схоларій, патріархъ Константинопольскій. Указаніе на издавіе латино-уніатское, умышленно (ложно) приписанное Геннадію, 265. Свидѣтельство его о Флорентійскомъ соборѣ 1439 г., 696.

Генрихъ, король Польскій. Присяга его при вступленіи на престолъ, не нарушать спокойствія между диссидентами и православными, 548, 595.

Генрихъ IV. Состояніе при немъ римской церкви, 359.

Генрихъ V. Состояніе при немъ римской церкви. 359.

Генрихъ, князь Сандомірскій, братъ польскаго короля Болеслава Кривоустаго. Союзъ его съ русскимъ княземъ Изяславомъ, 384.

Генрихъ, золотыхъ дѣлъ мастеръ. Заказы, сдѣланные у него П. Могилою, 184.

Георгій, митрополитъ Кіевскій. Указаніе на фактъ присылки его въ Россію Константинопольскимъ патріархомъ. 334.

Герасимъ (см. Смотрицкій).

Гербертъ. Указаніе на его труды по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ римскому престолу, 385. Ссылка на него по вопросу о неодинаковомъ значеніи словъ *fides* и *religio*. 710.

Герберштейнъ Сигизмундъ. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ римскимъ папамъ. 385.

Гербестъ Бенедиктъ. Указаніе на его труды, какъ писанные въ защиту уніи и полные измышленій, 247. Выдержки изъ его сочиненія, написаннаго въ защиту новаго календаря, 250. Опроверженіе его мнѣній, несогласныхъ съ ученіемъ православной церкви.

Герботъ Эразмъ, дворянинъ. Насилія, учиненныя имъ надъ православными священниками, принуждаемыми къ отправленію праздниковъ по новому календарю и наказаніе Божіе за сіе, 104.

Герулы. Владычество ихъ надъ христіанскими народами Западной Европы. 339, 359.

Гиласъ, князь Венгерскій. Принятіе имъ христіанства. 414.

Глѣбъ, князь, сынъ св. Владиміра. Указаніе на стихиры, прославляющіе его святость, 680.

Гонорій I, папа римскій. Вопросъ объ его еретичествѣ (приверженности къ моноелитсву), 671, 672, 673, 695.

Гончовскій, отецъ Макарій, изъ Василькова. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Горноста́й Ива́нъ, воевода Новоградскій. Извѣщаетъ о благополучно окончившихся хлопотахъ относительно полученія отъ константинопольскаго патріарха *сакры* для избраннаго на Кіевскую Митрополию Сильвестра (Бѣлькевича): 545.

Горскій Іеремія, князь, посоль воеводства Кіевского. Порученіе данное ему православными занести протестацію противъ владыкъ, измѣнившихъ православію, 637.

Горскій, отецъ Ілія. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Готты. Владычество ихъ надъ Христіанскими народами Западной Европы. 339, 340, 359, 367, 368, 724. Упомянутіе ихъ имени въ титулѣ польскаго короля, 290.

Габковичъ Мартинъ, слуга князя Острожскаго. Обличеніе имъ прелести бѣсовской, 107—108.

Грижевичъ, воинъ. Кошунство его въ кіевскихъ пещерахъ и постигшее за сіе чудесное наказаніе; его раскаяніе, 73—75.

Григорій, Синаитъ. Указаніе на его произведенія „о подвигѣ иноческомъ“, 46.

Григорій, пнокъ Межигорскаго монастыря. Разсказъ, записанный Петромъ Могилою, объ его чудесныхъ пустынныхъ подвигахъ. 85—87.

Григорій, Великій, епископъ римскій. Его высокое уваженіе къ постановленіямъ первыхъ четырехъ вселенскихъ соборовъ, 314. Ссылка на него по вопросу о воспрещеніи епископу вмѣшиваться въ дѣла не принадлежащихъ ему епархій, 477.

Григорій VII, папа римскій. Свидѣтельство Баронія о посольствѣ къ нему русскимъ княземъ Дмитріемъ своего сына съ предложеніемъ уніи. 701.

Григорій X. папа римскій. Унія при немъ греческой церкви съ римскою. 661. Соборъ 1274 г., бывшій при немъ. 681.

Григорій XIII, папа римскій. Реформа его относительно календаря, 252, 679. Принятіе его календаря въ Польшѣ и другихъ странахъ. 395, 466.

Григорій, игуменъ Константинопольскій, впослѣдствіи митрополитъ западно-русскій. Свидѣтельство Кривзы о посвященіи его папою Піємъ II и назначеніи на рус. митрополию. 385.

Григорій (см. Война).

Григорій (см. Ходкевичъ).

Григорій (см. Цамблакъ).

Григорій, Прототроній. Его подпись подъ постановленіями Брестскаго собора 1594 г.; 561.

Грицко, урядникъ села Осовца. Чудесное наказаніе Божіе, постигшее его за кражу, 52.

Гуданъ, Адріанъ. Приводимые имъ цитаты изъ Августина и Григ. Назіанзина о всеобщей любви, питаемой къ св. Амвросію и Василю Великому, 587.

Гунны. Ихъ вторженія въ христіанскія страны, 724.

Густавъ, король. Его успѣхи по оружію, разсматриваемые въ связи съ вопросомъ о путяхъ промысла Божіяго, допускающаго еретиковъ и язычниковъ одерживать побѣды надъ православными христіанами, 724—727.

Д.

Дамасъ, папа римскій. Упомянутіе объ его смерти, 274. Волненія, бывшія при его избраніи на папскій престолъ, 456. Замѣчаніе по поводу ихъ Іеронима, 422; Выдержки изъ письма къ нему Іеронима, 484; Смуты при немъ въ римской церкви, 666.

Даніиль Романовичъ, князь Галицкій. Обращеніе его въ католицизмъ и обратное возвращеніе къ православію, 540; его унія съ Римомъ изъ своекорысныхъ видовъ, 708.

Даніиль (см. Оршанскій).

Декій, императоръ римскій. Упомянутъ какъ гонитель христіанъ, 724.

Демофилъ, патріархъ константинопольскій. Упомянутъ объ его еретичествѣ. 675.

Дижиковскій, отецъ Варлаамъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Димитрій, князь русскій. Посылаетъ къ папѣ Григорію VII сына своего съ изъявленіемъ покорности, 706.

Димитрій, розстрига. Упомянутое объ его походѣ съ ляхами въ Московское государство. 109.

Димитрій (см. Вяземскій).

Діоклетіанъ, римс. импер. Упоминается, какъ гонитель христіанъ, 724.

Діонисій, митрополитъ. Замѣшательства при немъ въ русской церкви, 450; упоминаніе объ его заключеніи, 451.

Діонисій (см. Збируйскій).

Діоскоръ, еп. alexandрійскій. Упоминается соборъ подъ его предсѣдательствомъ (разбойничій), 480.

Діоскоръ, папа римскій. Настроенія при немъ въ римской церкви. 667.

Длугошъ Янъ. Ссылка на его историческіе труды по вопросамъ: объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ Римскому престолу, 385, о крещеніи Руси, 600, 601; а въ частности объ обстоятельствахъ, при которыхъ совершилось крещеніе Владиміра святаго, 603—605; объ уніи, 638. Притѣсненіе, испытанное имъ въ бытность краковскимъ каноникомъ отъ подкоморія и старосты краковского, 619.

Домбровка, княжна Чешская, жена польскаго короля Мечислава. Крещеніе при ней польскаго народа, 413, 415.

Домнікія, старица. Письмо къ ней Іоанна Вышенскаго. 26—36.

Дорофейко, уніатъ, подначальный уніатскаго архіепискупа Іосафата Кунцевича. Жестокое обращеніе его съ православнымъ священникомъ. 587.

Дорофей, межигорскій намѣстникъ. Разсказъ, переданный имъ Петру Могилѣ, о кончинѣ іеромонаха Макарія (къ вопросу о нестяжательности иноковъ), 57.

Драгославъ, сербскій деспотъ. Упомянутое о присылкѣ имъ кіевскому митрополиту Кириллу двухъ экземпляровъ „правилъ“ на славянскомъ языкѣ, хранившихся (въ нач. XVII стол.) въ Виленскомъ монастырѣ, 474.

Древецкій Янъ, скарбный кіевскій. Разсказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ кіево-печерскомъ монастырѣ (изгнаніе бѣса) 88—89.

Древинскій Лаврентій, чашникъ волынскій. Упоминается, какъ депутатъ отъ лица православныхъ на Брестскомъ соборѣ 1596 г., 563; Рѣчь его предъ комиссіею, назначенною королевичемъ Владиславомъ съ цѣлію соглашенія православныхъ съ уніатами, 585; Протестація его отъ имени православнаго Виленскаго братства противъ уніатовъ, похитившихъ и присвоившихъ привилегіи (документы) братскія, 622, 623.

Друговинъ Василій. Заключение его подъ стражу латино-уніатскими властями, во время гоненія на православныхъ въ Вильнѣ, 328.

Друцкій-Соколинскій, Миханлъ. Его подпись подъ инструкціею Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Евгарій, еп. кипрскій. Заявленіе его на 3 вселенскомъ соборѣ о несправедливомъ притязаніи антїохійскаго епископа на духовную юрисдикцію въ Кипрѣ, 475.

Евгеній IV, папа римскій. Упомянуто объ его декретахъ относительно уніи между западною и восточною церквами, 542, 599, 618, 619, 713; Флорентійская унія при немъ, 661, 681.

Евдоксій, патр. константинопольскій. Упомянуто объ его еретичествѣ, 675.

Евлалій, антипапа римскій. Настроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Евсевій, патр. константинопольскій. Упомянуто объ его еретичествѣ, 675.

Евстафій, митр. Фессалоникійскій. Посвященіе его на митрополию, 453.

Евстафій (см. Воловичъ).

Евѣимій (см. Корецкій).

Езекииль, скитскій старецъ. Разсказъ объ его строгой иноческой жизни 65—66. Обращеніе имъ къ православію княгини Корецкой, 66 и слѣд.

Елена, дочь Москов. князя, жена польскаго короля Александра Казиміровича. Вліяніе ея на положеніе православія въ литовско-польскомъ государствѣ, 717.

Елисей, пнѣкъ, протопсалтъ Кієво-Печерской Лавры, 116.

Елисей (см. Илковскій).

Елисей (см. Плетенецкій).

Еловицкій Захарія, секретарь и писарь королевскій. Его подипись на привилегіи, данной Сигизмундомъ III русскому народу въ 1606 г., 320.

Ефремъ, митр. кіевскій. Присланъ констант. патріархомъ, 384. Празднованіе при немъ дня перенесенія мощей святителя Николая; выводъ отсюда латино-уніатовъ объ его уніи, 706.

Ж.

Жаба Григорій. Упоминается, какъ благочестивый христолюбець. 15.

Жолкевскій Станиславъ, канцлеръ и гетманъ коронный. Упоминаніе объ его письмахъ по случаю пріѣзда въ Литовско-Польское государство іерусалимскаго патріарха Теофана, 284; Его письма: къ мѣщанамъ кіевскимъ по поводу предстоявшаго отъѣзда изъ Росіи патр. Теофана, 289; и къ обывателямъ волынскимъ и подольскимъ о томъ же, 290.

З.

Загорскій Стефанъ. Заключение его подъ стражу во время гоненія, воздвигнутаго въ Вильнѣ на православныхъ, 328.

Закревскій Альбертъ, судья гродскій Родзіевскій. Его подипись на выписи изъ книгъ городу Родзіевскаго, заключающей протестацію противъ южно-русскихъ владыкъ, самовольно перешедшихъ въ унію, 637.

Замойскій, дворянинъ. Его помѣстье Пискуровице въ повѣтѣ Бѣльскомъ, 123.

Захарія (см. Копытенскій).

Збаражскій Христофоръ, князь, каштелянъ Краковскій. Упоминается о письмѣ его къ іерусалимскому патріарху, Теофану, 285; Самое письмо къ сему патріарху, 294; Почетъ, оказанный имъ тому же патріарху, 299; Отношенія его поданныхъ къ патріарху Теофану 377, 378; Выдержки изъ письма его къ сему патріарху съ комментариемъ оной, 462.

Збаражскій Стефанъ Андреевичъ, князь, воевода Подлясскій, староста Минскій. Упоминается, какъ членъ Королевской Рады въ грамотѣ Сигизмунда Августа, отъ 7 Іюня 1563 г., 610.

Збируйскій Діонисій, Холмскій епископъ. Упоминаніе объ его отступничествѣ отъ православія, 114. Грамота Сигизмунда III, данная ему (вмѣстѣ съ другими епископами, изъявившими согласіе принять унію) въ обеспеченіе разныхъ привилегій, 626.

Зенонъ, епископъ Кипрскій. Его заявленіе на третьемъ вселенскомъ соборѣ о незаконномъ притязаніи антїохійскаго епископа на духовную юрисдикцію въ Кипрѣ, 475.

Зигибертъ, историкъ. Его мнѣніе о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Зизаній Стефанъ, Упоминается, какъ православный богословъ, 492; Порицаются уніатами его труды, 720.

Зизаній Лаврентій (см. Тустановскій).

Зміевскій Іоаннъ. Упоминается, какъ оффиціальныи цензоръ книгъ въ Варшавѣ, 652.

Зонара, историкъ-канонистъ. Ссылка на его труды по вопросамъ: о поставленіи на высшія іерархическія должности, 352, 353; о поставленіи на кїевскую митрополію Иларіона безъ сношенія съ Греціею, 384; о принятіи Венграми христіанства чрезъ посредство константинопольскаго патріарха, 414; о крещеніи Руси, 701.

Зосима, папа римскій. Его мнѣніе о величайшей важности святоотеческихъ постановленій, 313, 314.

И

Иванъ, сотникъ (Могилевскій?). Его пожертвованіе на возобновленіе Кїево-Софійскаго собора. 182.

Иванъ (см. Огинскій, Сапѣга, Паресновичъ).

Иваша, старшина Запорожскихъ козаковъ, москвитянинъ. Нанаденія подъ его предводительствомъ шайки козаковъ на землю Турецкую, 54.

Ивашко, кухмистръ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Игнатій, патр. константинопольскій. Ищетъ покровительства у папы Николая, 480. Отношенія его къ патр. Фотію, 657; Сверженіе съ патріаршества. 659; Возвращеніе на оное, 660; Мнѣніе о немъ латино-уніатовъ, 696; Православные укоряются за уничтоженіе памятниковъ его времени, 697; Крещеніе русскихъ во время его патріаршества, 701. Отношеніе къ его памяти православныхъ, 704.

Изяславъ, князь Кіевскій и Переяславскій. Постановленіе при немъ на митрополию Кіевскую Климента; союзъ его съ польскимъ королемъ, 384, 449; Упоминается, какъ стражъ правъ великокняжескихъ. 451.

Иларіонъ, митрополитъ Кіевскій. Обстоятельства, при которыхъ совершилось его избраніе на митрополию, 384, 449, 706. По совѣщеніи съ нимъ вел. князь Ярославъ даетъ права русской церкви, 539; Построеніе церквей во время его управленія митрополією, 705.

Илія (см. Куча).

Илія (см. Хоментовскій).

Илковскій Елисей, инокъ, протопсалтъ Кіево-Печерской Лавры. Рассказываетъ Петру Могилѣ, какъ самовидецъ, о чудѣ бывшемъ, въ Вильнѣ. 118.

Иляковскій Стефанъ, слуга Холмскаго уніатскаго епископа Доанасія Пакосты. Его рассказъ о богомерзской жизни означеннаго епископа и позорной его кончинѣ. 116.

Иннокентій I, папа римскій. Къ его покровительству прибѣгаетъ Іоаннъ Златоустъ. 480.

Иннокентій, III, папа римскій. Латеранскій соборъ, бывшій въ его время, 661, 698.

Иннокентій, антипапа римскій. Замѣшательства при немъ въ римской церкви. 666.

Ипатій, Адамъ, (см. Поцѣй).

Исаакій (см. Борисковичъ).

Исаія (см. Козловскій).

Исаія (см. Копинскій).

Исидоръ, митр. Кіевскій, уніатъ. Упомянутое объ его письмѣ, свидѣтельствующемъ объ уніи русской церкви съ римскою. 195; Пошлаетъ въ Россію митрополита Григорія—уніата, 385; Различныя мнѣнія по вопросу объ уніи при немъ между русскою и римскою церквами, 541, 542. Отношенія къ нему русскихъ, 619, 642, 716; Его присутствіе на Флорентійскомъ соборѣ. 661, 681, 698, 711.

И.

Іаковъ съ Сеппа, бискупъ Краковскій. Избраніе его на кафедру Краковскую папою, изгнаніе королемъ польскимъ. 619.

Іеремія патріархъ Константинопольскій. Отзывъ о немъ Ипатія Поцѣя, 195; Упомянутое о грамотѣ, данной ему Сигизмундомъ III (1589 г.) въ обезпеченіе свободной юрисдикціи по дѣламъ духовнымъ, 308, 403, 467, 523; Выдержки изъ сей грамоты съ объясненіями ихъ. 398. Упомянутое о привилегіи, данной ему тѣмъ же королемъ и касающейся Виленскаго братства, 317, 399, 468; Приѣздъ его въ западно-русскія области, 339; Изверженіе имъ съ западно-русской митрополіи Онисифора Дѣвочки и посвященіе на оную Михаила Рагозы, 381, 385, 631; Права, предоставленныя имъ Московскому патріарху, 440; Отнятіе турками православной церкви во время его отсутствія, 479; Согласіе короля на посвященіе имъ въ митрополита М. Рагозы. 527; Утвержденіе имъ порядковъ (чина) Виленскаго православнаго братства, 550; Утвержденіе ихъ королемъ, съ упоминаніемъ о созволеніи патріарха, 552, 555; Завѣреніе ксенза Орапскаго, якобы онъ (патр. Іеремія) былъ уніатомъ; Опроверженіе этого мнѣнія православными, 634; Отзывъ П. Скарги о немъ, 635. Титулъ его. 635. Упомянутое о сношеніяхъ съ нимъ протестантовъ. 723.

Іеремія, Молдо-влахійскій господарь; Низверженіе его съ престола якобы по проискамъ протосингела царсградской патріархіи Никифора, 479.

Іоакимъ VI, патріархъ Антіохійскій. Пріѣздъ его въ польско-литовское государство. 339.

Іоаннъ, православный священникъ. Чудесныя событія, при коихъ случилось назначеніе его княгинею Острожскою іереемъ для своихъ подданныхъ. 64.

Іоаннъ, архимандритъ Кіево-Печерской Лавры. Его подпись подъ грамотою митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV. 199.

Іоаннъ, епископъ Бѣлградскій. Упоминается, какъ первый епископъ г. Бѣлграда. Святая его жизнь, прославленіе, 83—84.

Іоаннъ, дворянинъ изъ Кіева, строитель градскій Тропцкій, посолъ. Его подпись подъ грамотою митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV. 200.

Іоаннъ, (см. Солтанъ).

Іоаннъ, житель и арендаторъ селенія Зарубинець. Чудесное его избавленіе отъ вселившагося въ него бѣса. 88.

Іоаннъ, протопопъ Бѣлоцерковскій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Іоаннъ II, митрополитъ кіевскій. Указаніе на его греческое происхожденіе и назначеніе на кафедру константинопольскимъ патріархомъ. 384.

Іоаннъ III, митр. Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду русскихъ митрополитовъ, 384; Стараются войти въ единеніе съ папою Александромъ, 449. Унія при немъ русской церкви съ римскою, 706.

Іоаннъ, митрополитъ Архидонскій. Проклинается папою Григоріемъ Двоесловомъ за превышеніе власти. 484.

Іоаннъ XI, папа римскій. Посылаетъ палліумъ константинопольскому патріарху Теофилакту съ привилегією впредь употреблять оный безъ папскаго соизволенія. 658, 702.

Іоаннъ VIII, папа римскій. Даетъ соизволеніе Фотію на патріаршество Царсградское, 657. Упоминается, какъ современникъ означеннаго Фотія, 660, 703.

Іоаннъ XXI, папа римскій. Настроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Іоаннъ Бекъ, патріархъ константинопольскій. Бывшій въ его время соборъ, 681. Унія при немъ между восточною и западною церквами, 708.

Іоаннъ, патр. константинопольскій, 650. Упомянутое объ его еретичествѣ. 675.

Іоаннъ (см. Кантакузенъ).

Іоаннъ (см. Палеологъ).

Іоанникій, патр. константинопольскій. Мѣсто занимаемое имъ въ ряду константинопольскихъ патріарховъ; Титулъ употребляемый имъ, 635.

Іовъ Княгиницкій, схимонахъ. Посланіе къ нему Іоанна Вишенскаго, 36.

Іовъ (см. Борецкій).

Іона (см. Протасевичъ).

Іорнандъ, историкъ. Ссылка на его труды. 663.

Іосафъ, митр. Монеувасійскій. Пребываніе его въ Уневскомъ монастырѣ; Бесѣда за трапезою со старцемъ Езекилемъ. 65.

Іосафатъ (см. Кунцевичъ).

Іосифъ, патр. константинопольскій. Посвященіе отъ него на русскую митрополию Исидора, 385; Упомянутое о бывшемъ при немъ Флорентійскомъ соборѣ, 661, 681; Присутствіе его на семъ соборѣ 711. Кончина его отъ рукъ ревнителей уніи. 698. Грамота, писанная имъ послѣ Флорентійскаго собора. 699.

Іосифъ, митроп. кіевскій. Его греческое происхожденіе: Назначеніе на митрополию константинопольскимъ патріархомъ. 384

Іосифъ, отецъ эконома Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ. 183.

Іосифъ (см. Курцевичъ).

Іосифъ (см. Солтанъ).

К.

Кавасилла Константинъ, епископъ Дыррахійскій. Упомянутое о письмѣ къ нему архіепископа болгарскаго. 453.

Надлубекъ Викентій, епископъ Краковскій, историкъ. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ римскому престолу. 385; Выдержки изъ его исторіи о переходѣ королевской власти въ Польшѣ къ старшему брату; 618.

Казиміръ II, вел., король Польскій. Упомянуто объ его привилегіяхъ рус. народу, 354, 543, 711; Наказаніе, наложенное имъ на краковского бискупа, 365; Условія, на которыхъ покорились ему русскіе, 540, 709; Нарушеніе сихъ условій, 713.

Казиміръ, король польскій. Упоминается его братъ Михаилъ, 199, и подскарбій Александръ Солтанъ, 200.

Каллиникъ I, патріархъ константинопольскій. Натянутыя отношенія при немъ между церквами цареградскою и римскою, 659; Неодобрительный отзывъ о немъ уніатовъ, 662; Отношенія его къ папѣ Гонорію I, 671, 673.

Каллистъ III, антипапа. Настроенія при немъ въ римской церкви 666.

Кальнофойскій Валеріанъ, іеромонахъ, уніатъ. Чудо, бывшее во время служенія его съ Рафаиломъ Корсакомъ (вино преложися въ воду), 116.

Кантакузень Іоаннъ VI, импер. Византійскій. Пименъ, чернецъ Московскій подкупаетъ его и посвящается въ митрополита для Россіи, 450.

Карповичъ Леонтій, архимандритъ Виленскій. Разказы объ его благочестивой жизни, 57—58.

Корсанъ Рафаиль, іеромонахъ, уніатъ. Чудо, бывшее во время его сослуженія съ В. Кальнофойскимъ, 116.

Керуларій Михаилъ, патр. Константинопольскій. Прекращеніе при немъ сношеній съ Русью, 449; Замѣчаніе по этому поводу уніатовъ. 706; Неодобрительный отзывъ о немъ уніатовъ, 682, 692.

Кизаревичъ Теофилъ, намѣстникъ Кіево-Печерской Лавры. Разказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Лаврѣ. 77.

Кирилль (Лукарисъ), патріархъ Александрійскій. Пребываніе его въ западно-русскихъ областяхъ (до посвященія на патріархію). 339.

Кирилль (Константинъ), епископъ Моравскій. Посылается константинопольскимъ патріархомъ на проповѣданіе евангелія; день его памяти, 412; Проповѣдь его въ Моравіи, 414.

Кирилль, архіепископъ Александрійскій. Упоминается, какъ легатъ папы Целестина I на 3-й вселенскій соборъ, 476.

Кимбаръ Сергій, Супрасльскій архимандритъ. Письмо его къ Кіевскому митрополиту Макарію, 3 и слѣд.

Кишка Николай, кравчій Вел. Княж. Лит., староста Бѣльскій. Упоминается, какъ членъ Королевской Рады (совѣта) на Виленскомъ сеймѣ 1563 г., 610.

Климентъ VIII, папа римскій. Упоминаніе о присягѣ ему южно-русскихъ епископовъ, принявшихъ унію, 590; О письмахъ къ нему русскихъ іерарховъ, 638; Торжественный пріемъ имъ южно-русскихъ епископовъ, согласившихся на унію, 641—646.

Климентъ, митрополитъ Кіевскій, русинъ. Его посвященіе на митрополию безъ сношенія съ константинопольскимъ патріархомъ, 384, 449, 706.

Кмита, канцелярь Войницкій. Упоминается, какъ уполномоченный польскаго короля, 619.

Коблянскій Прохоръ, схимонахъ монастыря Иверскаго. Самовидецъ чудесъ преподобнаго мученика Аѳанасія, 132.

Козель Манарій Филиповичъ, бурмистръ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Козицкій Янушъ, подскарбій Вел. Кн. Лит., державца Пинскій и Житомирскій. Упоминается, какъ членъ Королевской Рады на Виленскомъ сеймѣ 1563 г., 610.

Кокбудскій Θεодоръ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возстановленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Коломанъ, королевичъ венгерскій. Упоминаніе объ его избраніи на Галицкій престолъ, 709.

Комнень Мануиль, импер. Византійскій. Его приказаніе посвятить Евстафія въ митрополита Θεссалоникійскаго, 453.

Комонецкій Василій, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Конєцпольскій Іоаннъ, канцлеръ польскій. Упоминается въ означенной должности въ грамотѣ Владислава II, короля польскаго, отъ 1463 г., 715.

Конєцпольскій Станиславъ, воевода Сандомірскій, великій гетманъ коронный и проч. Упоминается, какъ депутатъ, присутствовавшій въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ въ видахъ соглашенія между православными и уніатами, 577. Предводительство его польскимъ войскомъ въ 1630 г., 101.

Константинъ (Порфирородный), императоръ Византійскій. Крещеніе въ его время венгровъ, 414; Неудачная ссылка на него при полемикѣ между православными и уніатами, 424; Его стремленіе уничтожить зависимость патріарха Константинопольскаго отъ папскаго престола (прекращеніе посылки палліума), 558.

Константинъ I, митрополитъ Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду Кіевскихъ митрополитовъ, 384.

Константинъ, князь з' Бѣлое Руси. Упоминается сынъ его Димитрій Вяземскій, 199.

Констанцій, императоръ Византійскій. Возвращеніе имъ на папскій престолъ Ливеріа, 670.

Конющій Димитрій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Копыстенскій Захарія, архим. Кіево-печерскій. Чудо, бывшее во время его управленія Кіево-Печерскою Лаврою въ градѣ Черногородѣ, 70. Приѣмъ, оказанной имъ подкоморію Каменецкому Потоцкому, 111.

Копыстенскій Михаилъ, епископъ Перемышльскій. Послѣ его кончины занятіе Перемышльской кафедры отступникомъ Крупецкимъ, 61; Совѣтъ его православнымъ мужественно стоять за праотцевскую вѣру, 104; Клеветы на него латино - уніатовъ и защита отъ этихъ клеветъ, 382; Упомянутіе объ его подписи подъ грамотою о подчиненіи западно-русской церкви папскому престолу, 504.

Корецкая Анна (Ходкевичовна) княгиня. Измѣна ея православію и увлеченіе разными ересями, 66; Возвращеніе ея въ лоно православія скитскимъ старцемъ Езекиїлемъ, 67—68.

Корецкій Евѣимій князь, (мужъ Анны Ходкевичовны). Упомянуто объ его смерти, 66.

Корецкіе князья. Упомянуто о пребываніи въ ихъ помѣстьяхъ греческихъ іерарховъ (въ концѣ XVI и нач. XVII стол.), 306.

Корженковскій Иванъ, мѣщанинъ Виленскій. Его заявленіе передъ судомъ о принадлежности уніатамъ привилегій, данныхъ Виленскому православному братству, 565. Уличеніе его представителями Виленскаго братства въ кражѣ означенныхъ документовъ, 623—624. Увѣреніе его, якобы константинопольскій патріархъ Іеремія былъ уніатомъ, 634.

Корнилій, папа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви (антипана Новаціанъ), 666.

Корсакъ, ксендзъ. Его рѣчь въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 593. Замѣчаніе на эту рѣчь со стороны одного „великаго сенатора“, присутствовавшаго въ сей комиссіи, 599. Возраженіе на рѣчь его со стороны православныхъ, 600 и слѣд. Упомянуто о немъ, какъ агентѣ уніатовъ, 617, срав. 622, 683.

Костчанка Анна, вдова князя Алѣксандра Острожскаго. Желаніе обратить своихъ дѣтей въ католичество; осуществленіе этого желанія; постигшая за сіе кара Божія, 93—97.

Костчанка, инокиня. Видѣніе ею благообразнаго мужа, повелѣвшаго вразумить вдову князя А. Острожскаго не притѣснять православныхъ подъ угрозою наказанія, 62.

Котовичъ Янъ. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго латино-уніатами гоненія на православныхъ въ г. Вильнѣ, 328.

Котлубай Михайль, протопопъ, измѣнившій православію. Чудо на заупокойной литургіи, свидѣтельствующее объ его отступничествѣ (вино въ потирѣ преложися въ воду), 116.

Красовскій (членъ Львовскаго братства). Упомянутое Вишенскаго объ его ссорѣ съ паномъ Юріемъ (Рогатинцемъ?), 33, и отношеніяхъ къ самому Вишенскому, 34—35.

Красовскій Семень. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго на православныхъ гоненія въ Вильнѣ, 328.

Кревза, писатель. Его бездоказательное мнѣніе о зависимости русской церкви отъ папскаго престола въ начальный періодъ ея существованія, 384. Указаніе на его, якобы справедливое, мнѣніе о Григоріѣ, митрополитѣ Кіевскомъ, посвященномъ и присланномъ въ юго-западную Русь паномъ Піемъ II, 385. Указаніе, что и онъ признаетъ зависимость русской церкви отъ константинопольской во время соединенія западно - русскихъ областей съ Польшею, 393. Сношенія съ нимъ Мелетія Смотрицкаго, 426. Искаженіе имъ греческаго текста съ цѣлію подтвердить латинское ученіе объ исхожденіи св. Духа, 428.

Крыжановскій, пробошъ Вислицкій и каноникъ Краковскій. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ подкоморія и старосты Краковскаго, 619.

Кримковичъ Анастасій, митр. Сочавскій. Чудо, совершившееся при немъ молитвами св. великомученика Іоанна новаго, 77—78. Разсказъ его Петру Могилѣ о благочестивой жизни Лагооста Молдо—Влахійскаго Луки Строича и чудѣ, бывшемъ въ созданномъ имъ храмѣ, 92.

Крискій, канцлеръ коронный. Его отвѣтъ православнымъ отъ имени короля Сигизмунда III касательно ихъ просьбы о замѣщеніи епископскихъ кафедръ, 591.

Кромеръ, историкъ польскій. Ссылка на его труды по вопросамъ о междоусобицахъ между древними русскими князьями, 384; Объ отношеніяхъ Кіевскихъ митрополитовъ къ папскому престолу и константинопольскому патриарху, 385; О принятіи христіанства Святополкомъ, королемъ Моравскимъ, 413; О крещеніи Руси и вел. князя русскаго Владиміра Святославича, 539, 600, 602, 605; О крещеніи вел. княгини Ольги, 702. О принятіи княземъ Даниломъ Ромаповичемъ Галицкимъ католицизма и возвращеніи

опять къ православію, 540; О православіи жителей г. Львова, 540; О правахъ, дарованныхъ Казиміромъ въ Галицкой области, 540; О вѣроисповѣданіи южно-русцевъ во время гражданской уніи литовско - русскихъ областей съ Польшею при Ягайло (1386), 541; О правахъ, предоставленныхъ русскимъ подданнымъ Владиславомъ Ягайловичемъ, 541; Объ отношеніяхъ между греческою и римскою церквами въ XV стол., 541—542 срав. 642. О притѣненіяхъ русскихъ отъ татаръ, 663; Одобрительный отзывъ о немъ, 451, срав. 361.

Кропивницкій Михаилъ, подсудокъ Брацлавскій. Его рѣчь предъ членами комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 584.

Крупецкій Аѳанасій, уніатскій Перемышльскій епископъ. Занятіе имъ въ Перемышль каѳедры послѣ смерти православнаго епископа Михаила Копыстенскаго, 61; Насильственное отнятіе православной церкви и чудо, бывшее при этомъ, 61; Убіеніе его подданными перемышльскаго черница, 589.

Кулаковскій Василій. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутого латинно-уніатами гоненія на православныхъ въ Вильнѣ, 328.

Кунцевичъ Іосафатъ, уніатскій архіепископъ Полоцкій. Убіеніе его и мѣніе по поводу онаго, высказанное православными передъ членами комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія ихъ съ уніатами, 587.

Куріатовичи, князья. Церковь, созданная ими въ Каменцѣ - Подольскомъ; ихъ усыпательница при сей церкви, 103.

Куровскій Петръ, канцелярь Любельскій. Посылается польскимъ королемъ для изгнанія изъ предѣловъ Польши Іакова съ Сенпа, посвященнаго папою, безъ королевскаго соизволенія, на краковскую епископію, 619.

Курцевичъ Павель, князь. Его мать инокиня въ Кіевскомъ (печерскомъ) монастырѣ, 69; Чудесное исцѣленіе его водою отъ креста св. Марка пещернаго, 69, 185.

Курцевичъ Іосифъ, епископъ Владимірскій и Брестскій. Какъ епископъ, посвященный іерусалимскимъ патріархомъ, признается польскимъ правительствомъ бунтовщикомъ и государственнымъ измѣнникомъ, 521. Прибытіе его въ качествѣ уполномоченнаго отъ другихъ южно - русскихъ епископовъ къ королю Сигизмунду III; Пріемъ, оказанный ему послѣднимъ, 525, 526, 530.

Куца Ілія, митрополитъ Кіевскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду Кіевскихъ митрополитовъ; отношенія къ Константинопольскому патріарху, 393, 397.

Кушелевичъ Θεодоръ. Заключение его подъ стражу во время воздвигнутаго латинно-уніатами гоненія въ г. Вильнѣ, 328.

Л.

Ласунскій Кипріанъ, намѣстникъ кіево - печерскій. Его совѣтъ князю Курцевичу обратиться съ мольбою объ исцѣленіи недуга къ кіево - печерскимъ угодникамъ, 69.

Лаврентій, антипапа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Лагута Андрей, запорожскій воинъ. Разсказъ его кіево - печерскому архимандриту Петрѣ Могилѣ о чудесномъ избавленіи его самого и товарищей по профессіи молитвами пресв. Богородицы и Архистр. Мѣхалла, 54,

Лангобарды. Ихъ владычество надъ христіанскими народами западной Европы, 339, 359, 640, 724.

Левъ I (Великій), папа римскій. Ссылка на его мнѣніе по вопросу объ избраніи на епископскія каѳедры, 314. Замѣчаніе по поводу означенной ссылки, 477. Обращеніе къ нему съ просьбою о покровительствѣ Флавіана, патріарха константинопольскаго, 480.

Левъ III, папа римскій. Указаніе на письмо къ нему константинопольскаго патріарха Никанора I съ отзывомъ о седьмомъ вселенскомъ соборѣ, 695.

Левъ IV, папа римскій. Анастасій, историкъ его времени, 668.

Левъ IX, папа римскій. Выдержка изъ его письма къ константинопольскому патріарху Мѣх. Керуларію (отзывъ о римской и констант. каѳедрахъ), 669.

Левъ „чотырнадцатый“ (sic), папа римскій (очевидно св. Левъ III). Его сопротивленіе внести въ символъ вѣры прибавку—*Filioque*, 270—271.

Левъ V армянинъ, импер. Византійскій. Выдержка изъ письма къ нему православныхъ, гдѣ высказывается взглядъ на значеніе притѣсеній, чинимыхъ цоркви свѣтскою властію, 427.

Левъ VI Мудрый импер. Византійскій. Изгнаніе имъ съ константинопатріаршей кафедрѣ Фотія, 601, 660. 701, 702, 703; называется уніатомъ, 702.

Левъ (см. Сапѣга).

Левковскій Іоаннъ, гражданинъ Ровенскій. Упоминается въ числѣ лицъ, читавшихъ письмо Иліи пустынника къ княгинѣ Аннѣ Костчанкѣ (къ вопросу объ уніи), 96.

Леловскій Янъ, викарій краковского каноника. Притѣсенія, испытанныя имъ отъ подкоморія и старосты краковского, 619.

Лементовскій, слуга. Кошунство его въ Кіевскихъ пещерахъ и наказаніе Божіе, постигшее за оноо, 50.

Леонтій (см. Пельчицкій).

Лещинскій Рафаиль, сенаторъ польскій, воевода Бѣльскій. Назначается королевичемъ Владиславомъ въ комиссію по предмету соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Ливерій, папа римскій. Занятіе при жизни его римской кафедрѣ Феликсомъ II, (антипапа), 381, 666; Приверженность его къ аріанству, 670.

Ливій, историкъ римскій. Ссылка на его труды, 417.

Липскій Андрей, бискупъ Луцкій. Упоминаніе объ его письмѣ къ іерусалимскому патріарху Теофану, 285; самое письмо 293—294.

Ложойдъ Прокопъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Ломскій Іоаннъ Максимовичъ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Ломскій Михаилъ Максимовичъ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Ломская Елена Максимовичова, матъ вышеупомянутыхъ Ломскихъ. Ея пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Лучицкій Янъ, дворянинъ. Подача имъ отъ имени Виленскаго православнаго братства протестаціи противъ уніатовъ, 624.

Лужекъ. Избраніе его въ кандидаты на краковское бискупство, 649.

Лыховскій Адамъ, судья земли Галицкой. Назначается королевичемъ Владиславомъ въ комиссію по дѣлу соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Людмила, жена князя Боривоя Чешскаго. Память о ней, какъ святой, 413.

Луитбрандтъ, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Лядинскій Криштофъ Григорій, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

III.

Магометъ, султанъ турецкій. Его отношенія къ патріарху цареградскому по взятіи Константинополя, 353—354.

Макарій, іеромонахъ Межигорскій. Его просьба къ братіи передъ кончиною (къ вопросу о нестяжательности иноковъ), 56.

Макарій, архим. Виленскій. Его подише подъ грамотою митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 199.

Макарій II, митрополитъ кіевскій. Письмо къ нему сунрасльскаго архимандрита, 3 и слѣд.; назначеніе имъ епископа для львовской епархіи, 455.

Македоній, патр. Константинопольскій. Упомянутіе объ его еретичествѣ, 675.

Максимъ, исповѣдникъ. Его отношенія къ папѣ Мартину I, 480.

Малакса Еммануиль, историкъ. Разсказъ на основаніи его исторіи объ отношеніяхъ султана турецкаго Магомета къ цареградскому патріарху по взятіи Константинополя, 353—354.

Малинскій Матвѣй. Протестъ его отъ имени православныхъ противъ введенія въ литовско-польскомъ государствѣ уніи, 563.

Марія, княжна Тверская, вторая жена Литовского князя Ольгерда.

Распространение при ней христианства в Литве, 414.

Маринъ I, папа римскій. Отношения его к константинопольскому патриарху Фотию, 660.

Маркеллинъ, папа римскій. Упоминание об его заблуждении, 670.

Маркъ святой. Исцеление от его креста, находящегося в Киевских пещерахъ, 69, 70.

Мартинъ I, папа римскій. Покровительство, оказанное имъ Максиму исповѣднику, 480.

Мартинъ мнихъ, польскій историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Масальскій Юрій. Его подпись подъ инструкціей Виленскаго братства, врученною депутатамъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Матѳей, митроп. Киевскій. Мѣсто, занимаемое имъ в ряду Киевскихъ митрополитовъ, 384.

Матѳей II, патр. Константинопольскій. Титулъ, имъ употребляемый, 635.

Матѳей іеромонахъ, братъ Авраамія епископа Туровскаго. Чудесное исцеление его, 91.

Мацовка Стефанъ, мѣщанинъ киевскій. Его пожертвование на возобновление Десятинной церкви, 183.

Мачеха Матѳей, бурмистръ киевскій. Его пожертвование на возобновление Десятинной церкви в Киевѣ, 183.

Мелетій, патриархъ Александрійскій. Уважение, питаемое къ нему православными южно-руссамы, 267—270; Посѣщение имъ (еще до посвящения на патриархію) западно - русскихъ областей, 339; Упоминание об его участіи в противлении уни, 470; Проклятія, изреченныя имъ на Михаила Рагозу, 479; Указание на его письмо, какъ доказательство его непричастности къ уни, 635.

Мелетій, патр. антиохійскій. Занятие имъ кафедры антиохійской совместно съ Виталіемъ и Павлиномъ, 422; Упоминание об этомъ Іеронима в письмѣ къ папѣ Дамасу, 484.

Мелетій (см. Смотрицкій).

Мехедовичъ Кирилль. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Мечиславъ I, князь польскій. Принятіе имъ христіанства 413, 414, 710; его жена, 413.

Меѳодій, епископъ. Упоминается, какъ просвѣтителъ Моравіи, 412, 414.

Меѳодій I, патр. константинопольскій. Отправленіе имъ свв. Кирилла и Меѳодія на проповѣдь къ славянамъ, 412, 414.

Миколай, дворянинъ. Извѣстенъ I. Вишенскому, 35.

Миколай, золотыхъ дѣлъ мастеръ. Работа его для II. Могилы, 185.

Миколаевичъ Янъ, писарь корон. Его подпись подъ грамотою, 1563., 610.

Мисаиль, митроп. кіевскій. Упомянутое объ его грамотѣ къ папѣ Сиксту IV, 195, 197, 635, 716. Его подпись подъ сею грамотою, 199; Самая грамота 200 и слѣд. Невѣрное указаніе на время его жизни, 599, 621.

Митрофанъ III, патріархъ константинопольскій. Посвященіе имъ въ митрополита кіевского Іоны Протасовича, 393, 439; Указаніе на письмо къ нему п. короля Сигизмунда Августа съ просьбою о посвященіи на митрополию означеннаго Іоны, 546.

Михаиль, господарь Угровлахійскій. Его дѣятельность на пользу православія; чудо, бывшее при немъ къ обличенію латинянъ, 81, и слѣд.

Михаиль III (Пьялый). Выдержка изъ письма къ нему Θεодора Студита о невмѣшательствѣ свѣтской власти въ дѣла духовныя, 368, 427.

Михаиль, митроп. Кіевскій, (1130—1145 г.) Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду другихъ кіевскихъ митрополитовъ; его греческое происхожденіе, 384.

Михаиль VII Дука, импер. Византійскій. Указаніе на его унію съ римскою церковію, 706.

Михаиль (см. Палеологъ).

Михаиль (см. Рагоза).

Могила Петръ, архимандритъ кіево-печерскій. Собственноручныя его записки 49 и слѣд.—Упоминаетъ о себѣ въ сихъ запискахъ на стр. 49, 51, 52, 54, 56, 59, 64, 76, 96, 99, 118, 119,

133, 143, 162, 167, 171, 174, 181, 182, 183, 184, 186.

Присутствуетъ въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ по дѣлу соглашенія православныхъ съ уніатами, 584.

Могила Георгій, митроп. Молдо-Влахійскій. Чудо, бывшее при немъ въ митрополіи Сочовской, 79—80.

Могила Іеремія, господарь Молдо-Влахійскій. Упоминается, какъ дядя Петра Могилы, 79. Чудо, бывшее во время его управленія въ митрополіи Сочавской, 79.

Мольскій Янъ. Кошунство его слуги въ кіевскихъ пещерахъ и постигшее за оное наказаніе Божіе, 50.

Монсвелъ Генрихъ, нѣмецъ. Похищеніе имъ въ кіевскихъ пещерахъ перста отъ руки святаго и послѣдствія сего святотства, 111.

Музеля Александръ, врачъ, родомъ грекъ. Исцѣленіе отъ мұра, истекающаго изъ главъ святыхъ, почивающихъ въ кіевскихъ пещерахъ, 85.—Его разсказъ П. Могила о чудесахъ отъ означенныхъ мұроточивыхъ главъ, 119.

Мѣховитъ, польскій хроникеръ. Ссылка на него по вопросу о независимости русскихъ митрополитовъ отъ папскаго престола, 358.

И.

Наливайко, атаманъ запорожскій. Ругательное названіе *Наливайками* православныхъ южно-русцевъ, 325, 326.

Наркиссъ, патр. іерусалимскій. Совмѣстное занятіе имъ патріаршей кафедрой со св. Александромъ, 381.

Нарушевичъ Николай, дворянинъ. Его присутствіе въ королевской Радѣ на сеймѣ, 1563 г., 610.

Негребецкій, отецъ Константинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Немилскій Іоаннъ. Упоминается, какъ читавшій письмо Іліи пустынника къ княгинѣ Аннѣ Костчанкѣ по поводу непринужденія дѣтей ея къ католицизму, 96.

Неофитъ II, патр. константинопольскій. Указаніе на печальное положеніе его, какъ патріарха, 196.

Несторій, патр. константинопольскій. Соборъ, созванный противъ него, 418; Отношенія его къ папѣ Келестину I, 476. Упомянутое объ его еретичествѣ, 675.

Нешика Іосифъ, дворянинъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Соф. собора въ Кіевѣ, 181.

Никита, митроп. кievскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кievскихъ митрополитовъ, его греческое происхожденіе, 384.

Никифоръ историкъ. Выдержка изъ его труда по вопросу о порядкѣ избранія на высшія іерархическія должности, 351, 352.

Никифоръ I, митроп. кievскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кievскихъ митрополитовъ; его греческое происхожденіе, 384.

Никифоръ II, митроп. кievскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кievскихъ митрополитовъ, 384.

Никифоръ (великій протосинкелъ патріаршаго константин. престола). Его дѣятельность на Брестскомъ соборѣ; отзывъ о ней латинюніатовъ, 478; клевета на него со стороны послѣднихъ, 479.

Никифоръ I, патр. константинопольскій. Указаніе на его письмо къ папѣ Льву II съ отзывомъ о вселенскихъ соборахъ, 695.

Николай. Упомянуется, какъ отступникъ отъ вѣры во времена апостольскія, 241.

Николай, митроп. кievскій. Мѣсто, занимаемое имъ въ ряду кievскихъ митрополитовъ; Его греческое происхожденіе, 384.

Николай I, папа римскій. Игнатій, патр. константинопольскій ищетъ у него покровительства, 380. Время его избранія на папскій престолъ 660; Упомянутое объ Анастасіѣ, какъ писателѣ его времени, 668; Фотій, патр. константинопольскій, его современникъ, 703.

Николай II, папа римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Николай V, папа римскій. Выдержка изъ его письма къ византійскому императору Константину XI (XII) Палеологу, съ предсказаніемъ наказанія за небрежное отношеніе къ дѣлу уніи, 662.

Николай (см. Миколай).

Нифонтъ, патр. константинопольскій. Упомянуто о просьбѣ къ нему кіевскаго митроп. Іосифа—высказать мнѣніе о флорентійской уніи, 599; Выдержки изъ его отвѣтной грамоты по означенному вопросу, 619—620. Упомянуто о той-же грамотѣ, 635.

Новатіанъ, антипана римскій. Нестроенія при немъ въ римской церкви, 666.

Номатенъ, архіепископъ болгарскій. Выдержка изъ его письма къ архіепископу Диррахійскому по вопросу объ отношеніи свѣтской власти къ избранію на іерархическія должности, 453.

О.

Обуховичъ Федоръ, судья земскій Мозырскій. Упомянуто о занесенной имъ въ Львовскія городскія книги протестаціи противъ неточнаго выраженія, допущеннаго въ конституціи 1600 г., 568.

Огинскій Богданъ, подкоморій трокскій. Упомянуто объ объясненіи, представленномъ ему архіеп. Мелетіемъ Смотрицкимъ по поводу возстановленія іерусал. патріархомъ Теофаномъ западно-русскій православной іерархіи, 289; Пребываніе митроп. Борецкаго съ козаками въ его маестностяхъ, 382; Занесеніе имъ протестаціи противъ неточнаго выраженія, допущеннаго въ конституціи 1609 г., 568.

Огинскій Иванъ, староста Виленскаго братства. Занесеніе отъ имени означеннаго братства протестаціи противъ уніатовъ, 565, 622, 623. Упомянуто, какъ посолъ на сеймъ 1613 г., 569

Одоакръ. Упомянуто объ его вторженіи въ римскую область, 409.

Олховинъ, инокъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви, 183.

Ольга (Елена) в. княгиня русская. Ея крещеніе въ Константинополь, 539, 701, 702; Упомянуто объ ея мудрости, 605.

Ольгердъ, князь Литовскій. Его первая и вторая жены; Принятіе христіанства; дѣти, 414.

Ольшевскій Тимошей, войтъ Ровенскій. Врученіе ему письма Іліи пустынника къ княгинѣ Аннѣ Костчанкѣ, съ увѣщаніемъ не принуждать дѣтей къ переходу въ латинство, 94 и олѣд.

Онисифоръ Дѣвочка, митроп. кіевскій. Упомянутое о низверженіи его съ митрополіи константиноп. патріархомъ Іеремією, 381, 385; 397. Утверждаетъ уставъ (чинъ) Виленскаго братства, 548, Присутствіе на сеймѣ 1589 г., 550; Ходатайство его передъ королемъ о подтвержденіи привилегій православнымъ, 553; Дарованіе при немъ правъ правосл. духовенству, 595.

Онуфріевичъ Иванъ. П. Могла рассчитывать получить отъ него матеріальную помощь на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Описонъ, папскій легатъ въ Польшѣ. Просьба къ нему русскаго князя Даніла (Галицкаго) о дарованіи ему папою королевскаго титула, 708.

Оранскій Пахомій, законникъ (ксѣнзъ). Жалоба на него со стороны Виленскихъ братчиковъ по поводу присвоенія имъ братскихъ привилегій, 622, 623, 565; неосновательныя доказательства его, приводимыя въ подкрѣпленіе мнѣнія о приверженности къ уніи констант. патріарха Іереміи, 634.

Оранскій, отецъ Θεодосій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Орлицкій Василій, староста Радомышльскій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви, 183.

Османъ, турецкій султанъ. Его походъ подъ Хотинъ, 77; Обвиненіе грековъ въ подстрекательствѣ его на войну съ поляками, 721.

Оссолинскій Георгій, подскарбій коронный. Упоминается, какъ членъ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для разсужденій по предмету соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Оттонъ IV. Упомянутое объ отношеніяхъ его къ церкви, 359.

III.

Павель, деканъ краковскій. Притѣсненія ему отъ старосты краковскаго, 619.

Павель II, патріархъ константинопольскій. Отношенія его къ римской кафедрѣ, 659; Упрекъ въ еретичествѣ (моноелитствѣ) 672, 673, 675.

Павлинъ, патр. антїохійскій. Упомянуто о немъ въ письмѣ Іеронима къ папѣ Дамасу I, 384.

Павловскій Павелъ, сотникъ. Его пребываніе около Кіева во время войны козацко-польской 1630 г., 101.

Паисій, отецъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви, 183.

Паисій, архидіаконъ. Упоминается, какъ проводникъ патріарха Іереміи, 552, 596.

Паисій, впоследствии епископъ Пинскій. Его подпись подъ инструкціею, данною посломъ на Брестскій соборъ 1594 г., 561.

Палеологъ Андроникъ II, императоръ Византійскій. Разрывъ при немъ уніи греческой церкви съ восточною, 450, 453.

Палеологъ Іоаннъ V, импер. Византійскій. Его присутствіе на Флорентійскомъ соборѣ, 661, 681.

Палеологъ Мануиль II, импер. Византійскій. Назначеніе имъ Фотія на митрополию кіевскую, 450.

Палеологъ Михайль VIII, импер. Византійскій. Унія при немъ греческой церкви съ римскою и соборъ, бывшій при немъ по этому предмету, 450, 661, 681, 707.

Палеологъ Константинъ XI (XII), импер. Византійскій. Выдержка изъ письма къ нему папы Николая V (о ней см. подъ этимъ именемъ), 662.

Памуинъ (Paminius) Онуфрій, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Парѣеновичъ Иванъ (п. его братъ тоже Иванъ). Ихъ пожертвованія на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Паць Николай, бискупъ кіевскій. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 609.

Паць Стефанъ, подскарбій земскій и писарь В. К. Литовскаго. Упоминается какъ членъ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Пашкудская Марина. Чудесное исцѣленіе ея св. муромъ, полученнымъ изъ кіево - печерской Лавры, 99; Распространеніе слуховъ объ этомъ исцѣленіи, 100.

Пельчицкій Леонтій, епископъ Пинскій. Грамота, данная ему Сигизмундомъ III съ другими іерархами, изъявившими согласіе принять унію, 625—626.

Петръ, дворянинъ. Поклонъ ему отъ Іоанна Вишенскаго, 37.

Петръ (зъ Щекоцинъ) вице-канцлеръ польскаго короля. Его подпись подъ привилегією Владислава II, 713.

Петръ, десятникъ Ровенскій. Передастъ княгинѣ Аннѣ Косчанкѣ посланіе Іліи Пустынника, 96.

Петръ, импер. Византійскій. Избраніе его на престолъ папою Гоноріемъ IV и коронація въ Латеранскомъ соборѣ, 661.

Петръ, игуменъ Ратенскій. Его русское происхожденіе и посвященіе на митрополію всероссійскую (будто - бы) въ Россіи, 450.

Петръ, сотникъ изъ Могилева. Его пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Петриковскій Матѳей. Его подпись подъ грамотою Сигизмунда III, данною (1592 г.) русскимъ іерархамъ, изъявившимъ согласіе на принятіе уніи, 626.

Печарный, отецъ Исакій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Пигловскій Янъ, латинянинъ. Его посѣщеніе кіевскихъ пещеръ; чудо, бывшее при этомъ; рассказъ о немъ П. Могилѣ, 49, 51. Чудо съ его дочерію въ кіево-печерской Лаврѣ, 99.

Пимень, митр. русскій. Подкупъ имъ Византійскаго императора для полученія митрополіи; неурядицы при немъ въ русской церкви, 450.

Пирръ, патріархъ константинопольскій. Отношенія его къ римской кафедрѣ, 659; упрекъ въ еретичествѣ (моноелитствѣ), 672, 673, 675.

Пій II, папа римскій. Посвященіє имъ на западно-русскую митрополію константинопольскаго чернца Григорія, 385, 711; Утвержденіє имъ Якова съ Сенна бискупомъ краковскимъ, 619.

Плотинъ, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Плетенецкій Елисей, архимандритъ кієво-печерскій. Чудеса, совершившіяся въ кієво-печерской Лаврѣ во время его управленія сею обителію, 55, 73, 76, 119; Наказаніє имъ умершаго инока за стяжательность, 75; Вопросъ о немъ пустынника, 87; Вино, присланное имъ больному, 89; Торжественная встрѣча части мощей, святотатственно похищенныхъ изъ кієвскихъ пещеръ, 110.

Подберезная Евдокія.

Подберезкій Стефанъ—Тобіашъ.

} Ихъ пожертвованія на возобновленіє кієво-софійскаго собора, 181.

Пакость Аѳанасій, холмскій уніатскій епископъ. Его развратная жизнь и позорная кончина, 114 и слѣд.

Поліевкъ, патріархъ константинопольскій. Вмѣшательство при немъ императора Никифора II Фоки въ дѣла церковныя, 352; коронація имъ Іоанна Цимисхія; едиктъ императора, изданный тогда, 353.

Потоцкій Іоаннъ, священникъ села Улховцевъ. Разказъ его Петру Могилѣ о церкви св. Архистратига въ означенномъ селѣ, 49.

Потоцкій Станиславъ, подкоморій, (впослѣдствіи) каштелянъ каменецкій. Очевидецъ чуда, бывшаго въ кієво-печерской лаврѣ; разказъ объ ономъ П. Могилѣ, 111—112.

Потоцкій Стефанъ, воевода брацлавскій (и волынскій). Разказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ кієво-печерской Лаврѣ, 112; Упомянутіє объ его маестности, 49.

Потоцкій Янушъ, воевода брацлавскій. О церкви въ его помѣстьи, чудесно на половину разрушившейся и на половину уцѣлѣвшей, 121.

Поцѣй Ипатій, епископъ брестскій, затѣмъ уніатскій митрополитъ. Неодобрительный отзывъ о немъ Іоанна Вишенскаго, 31; Чудо,

бывшее при совершеніи имъ службы, 117; Грамота митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, имъ обнародованная, 193 и слѣд. Представленіе имъ означенной грамоты въ судебное учрежденіе, 197; Упомянутія о сей грамотѣ, 541, 635, 642; Отзывъ о немъ православныхъ, 277; Декреты суда трибунальскаго относительно его, 321, 322; Упоминается, какъ умершій, 478; Упомянутіе объ его отношеніяхъ къ татарамъ (ихъ мечетямъ) 498; Отнятіе у него православными двора и церквей, 500; Раскаяніе (якобы) его по поводу принятія уніи, 508; Его подпись (въ санѣ епископа) подъ привилегією Виленскому братству, 561; Отношенія его къ Виленскому братству, 561, 566—568, 596; Рана, нанесенная ему въ Вильнѣ, 585, 588; Обвиненіе въ измѣнѣ православію, 586, 590, 720; Выдержка изъ Баронія о принятіи имъ (совмѣстно съ другими южно-рускими іерархами) уніи, 639; Присяга, произнесенная имъ передъ папою, 643—646.

Почановскій, коморникъ короля. Порученіе, данное ему правительствомъ проводить іерусалимскаго патріарха Теофана до границъ Польши, 289, 290, 592 (грамота короля ему относительно этого), 293, 294, 461.

Предримирскій Иванъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Претинскій Ѳеодоръ. Его пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 182.

Протасовичъ Іона, митроп. кіевскій. Его назначеніе и посвященіе на митрополию Митрофаномъ III, патріархомъ константинопольскимъ, 393, 439; Просьба короля Сигизмунда Августа къ означенному митрополиту объ его посвященіи; занятіе его передъ тѣмъ епископіи Туровской и Пинской, 546; Посылка его къ патріарху для посвященія, 595.

Пузина Григорій, ловчій Волынскій. Его заявленіе во время засѣданій коммисіи по дѣлу соглашенія православныхъ съ уніатами (1632 г.), 585.

Р.

Радзивилль Николай, князь на Дубинкахъ и Биржахъ, воевода Троцкій, гетманъ В. К. Литов. и проч. Его участіе въ королевской Радѣ на сеймѣ 1563 г., 610.

Радзивилль Христофоръ, князь на Дубинкахъ и Биржахъ; польный гетманъ В. К. Литовскаго. Назначеніе его въ комиссію по предмету соглашенія православныхъ съ уніатами (1632 г.), 578.

Радошевскій Богуславъ, католическій бискупъ кievскій. Его разсказъ Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Черногородкѣ, 70.

Ребровичъ Андрей , бурмистръ изъ Могилева.	} Ихъ пожертвованія на
Ребровичъ Богданъ , бурмистръ Могилевскій.	
Ребровичъ Романъ , изъ Могилева.	

возобновленіе кievо-софійскаго собора, 182.

Рынца Мартинъ, членъ краковской капитулы. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ подкоморія и старосты краковского, 619.

Рагоза Михаилъ, митрополитъ кievскій. Осужденіе его константинопольскимъ патріархомъ за принятіе уніи, 310; Упомянутіе объ его отступничествѣ, 381, 597; Посвященіе его въ санъ митрополита кievскаго констант. патріархомъ Іереміею, 385, 397, 528; Упомянутіе о кievскихъ митрополитахъ до него, какъ послушныхъ констант. патріархамъ, 393; Отношенія къ нему православныхъ южно-русцевъ, 478; Упомянутіе о проклятій его Мелетіемъ (Цигасомъ), патріархомъ Александрійскимъ, 479; Утвержденіе его избранія королемъ Сигизмундомъ III, 527; Вступленіе его (до измѣны православію) въ число членовъ Виленскаго братства, 549; Отношенія его къ сему братству, 554; Созваніе имъ собора въ Брестѣ на 24 іюня 1594 г., 560; Подпись его подъ постановленіями означеннаго собора, 561; Осужденіе его (вмѣстѣ съ прочими іерархами, измѣнившими православію) на Брестскомъ соборѣ 1596 г., 590; Протестація противъ него православныхъ вслѣдствіе перехода его въ унію, 597; Упомянутіе о немъ въ грамотѣ короля Сигизмунда III, какъ о верховномъ пастырѣ, давшемъ свое соизволеніе на унію, 627.

Рагуцкій, сотникъ. Нападеніе воиновъ, бывшихъ подъ его предводительствомъ на церковь св. Николая въ селѣ Смѣдинѣ и чудо, совершенное при семъ нападеніи, 60.

Радіонъ, игумень межигорскій. Постриженіе имъ инока Макарія, 56.

Россовскій Янъ, типографъ Варшавскій. Изданіе въ его типографіи брошюры—*Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow schizmatika z unitem* (1634 г.), 650.

Романъ, староста путивльскій. Его подпись подъ грамотою кіевского митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 199. (Подпись брата его Ивана, 200).

Ростиславъ (Мстиславичъ), вел. князь кіевскій. Нежеланіе его принять присланнаго констант. патріархомъ митрополита Іоанна (IV) и принятіе его послѣ присылки византійскимъ императоромъ даровъ, 449; Объясненіе этого поступка князя, 451.

Ростиславъ, князь славянскій. Принятіе имъ христіанства по греческому обряду, 413.

Рутскій Вельяминъ, митрополитъ кіевскій (уніатъ). Сношенія съ нимъ М. Смотрицкаго, 426; Столкновенія его съ Виленскимъ братствомъ, 568; Протестаціи противъ него православныхъ при вступленіи его на митрополию, 569, 597; Заискиваніе передъ нимъ Виленскихъ гражданъ, 573; Рѣчь его предъ членами комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для разсужденій о соглашеніи православныхъ съ уніатами, 584; Отвѣтъ на эту рѣчь со стороны православныхъ, 587; Письмо его на сеймикъ въ повѣтъ Пинскомъ о притѣсненіяхъ, чинимыхъ уніатами 588; Замѣчанія на означенное письмо со стороны православныхъ, 589; Присутствіе его на сеймѣ 1623 г., 633; Его предшественникъ по митрополіи, 635; Упомянутіе объ его письмѣ, какъ доказательствѣ притѣсненій, испытанныхъ отъ уніатовъ Виленскимъ братствомъ, 648; Причина (указываемая православными) перехода его въ унію, 720.

С.

Савва освященный. Выдержки изъ его письма къ императору Византійскому Анастасію (Дикору) (см. Анастасій, импер. Византійскій).

Сагайдачный, Петръ Канашевичъ, гетманъ запорожскій. Наставленіе, преподанное ему съ запорожскимъ войскомъ іерусалимскимъ патр. Теофаномъ, 340.

Сапѣга Богданъ, каштелянъ Смоленскій. Посвященіе ему чина Виленскаго братства, изд. 1588 г., 550; Его подпись подъ инструкцію Виленскаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 года, 560.

Сапѣга Иванъ, писарь В. К. Литовскаго. Его подпись подъ привилегією, данною въ 1503 году вел. княземъ Литовскимъ Александромъ Казимировичемъ городу Витебску, 543.

Сапѣга Левъ, воевода Виленскій. Его присутствіе въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 577.

Сапѣга, Павелъ Ивановичъ, воевода Витебскій. Упоминается какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Свиридовичъ, Гавріиль Θεодоровичъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Святополкъ (окаянный), князь русскій. Убіеніе имъ своихъ братьевъ Бориса и Глѣба, 689.

Святополкъ, король Моравскій. Упоминается его жена; называется первымъ христіаниномъ, 413. Ознакомленіе его съ христіанствомъ свв. Кирилломъ и Меѳодіемъ, 414.

Семашко Іоаннь, ланвойтъ Оршанскій. Его обѣщаніе сдѣлать пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Сенчиловичъ Филиппъ, членъ Виленскаго братства. Притѣсненіе его латинно-уніатами, 328.

Сербистый Василій. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Сергій I, патріархъ константинопольскій. Упрекъ ему въ ереси (моно-
телизмѣ) 671, 672, 673, 675. Упомянутое о письмѣ къ нему
папы Гонорія I, 671.

Сергій II, патріархъ константинопольскій. Отзывъ о немъ Баронія,
какъ о лицѣ, враждебно настроенномъ къ папскому престолу,
601—602.

Сигизмундъ I, король польскій и вел. князь литовскій. Утвержденіе
имъ привилегій русскому народу, данныхъ его предшественни-
ками, 544; Упомянутое о привилегіяхъ, данныхъ имъ русскимъ
подданнымъ, 194, 545, 594, 606, 634. Унія при немъ рус-
скихъ земель съ польскою короною; Русскіе митрополиты его вре-
мени, 394; Козаки въ его время, 721.

Сигизмундъ II Августъ, король польскій и вел. князь литовскій.
Выдержка изъ его привилегіи по поводу люблинской уніи, 515;
Объясненіе сей привилегіи, 524; О присягѣ и привилегіяхъ
его при вступленіи на польскій престолъ, 545, 717. Упомянутое
о грамотѣ, приглашающей русское духовенство для присутствова-
нія при посвященіи митрополита Сплвестра, 546, 595. Просьба
его къ константинопольскому патріарху о посвященіи на кievскую
митрополию Іоны, епископа Пинскаго и Туровскаго, 546, 595.
Привилегіи его 1563 и 1568 годовъ, 607—617.

Сигизмундъ III, король польскій и вел. князь литовскій. Его грамота,
данная на сеймѣ 1607 г. объ успокоеніи греческой религіи,
318—320. Посвященіе ему брошюры—*Iustificacia niewinności*,
511. Сочиненіе, изданное во время конвокаціоннаго сейма послѣ
его смерти; посвященіе онаго ему, 333 и слѣд. Упомянутое объ
его смерти, 536, 550, 553. Упомянутое объ его вступленіи на
престолъ, 550. Упомянутое о привилегіяхъ, данныхъ имъ Вилен-
скому братству и вообще православнымъ, 553, 557, 572, 594,
596. Сочиненіе, изданное во время избирательнаго сейма послѣ
его смерти, 577 и слѣд. Грамота, данная имъ православнымъ
іерархамъ, изъявившимъ согласіе принять унію, 625—626; При-
вилегія, данная имъ по случаю ожидаемой уніи русской церкви

съ римскою, 627 и слѣд. Дарованіе константинопольскому патріарху права духовной юрисдикціи въ западно - русскихъ областяхъ, 632. Оффиціальныя письма его: къ іерусалимскому патріарху Теофану, 290—392, къ каморнику Почановскому о сопровожденіи патр. Теофана до границы Польши, 292, къ украинскимъ обывателямъ о томъ же, 293 (сынъ его королевичъ Владиславъ, см. Владиславъ IV).

Сидоровичъ Захарія, дворянинъ изъ Могилева. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Сикстъ IV, папа римскій. Грамота къ нему Кіевского митрополита Мисаила, обнародованная Ипатіемъ Поцѣмъ въ 1605 г., 193 и слѣд. Упомянутіе о сей грамотѣ, 195, 197, 716. Обращенія къ нему въ самой грамотѣ, 200, 208, 209, 227, 230.

Сильверій, папа римскій. Владычество при немъ въ Римѣ Готовъ; Сношенія по поводу сего съ императоромъ Іустиніаномъ I. Замѣшательства при немъ въ римской церкви (совмѣстное занятіе имъ папскаго престола съ Вигиліемъ), 666.

Сильвестръ, игуменъ Кіево - печерской Лавры. Разсказъ его Петру Могилѣ о чудѣ, бывшемъ въ Кіево-печерской Лаврѣ, 75.

Сильвестръ (Бѣлькевичъ), митрополитъ Кіевскій. Упомянутіе объ его грамотѣ съ извѣщеніемъ о присылкѣ ему сакры отъ константинопольскаго патріарха, 545; Упоминается какъ умершій, 546; Посылка королемъ посольства къ константинопольскому патріарху съ просьбою о присылкѣ сакры для него, 595.

Сильвестръ I, папа римскій. Первый вселенскій соборъ, бывшій во время его управленія римскою церковію, 656.

Сильвій Антоній, секретарь папы Климента VIII. Его рѣчь отъ имени папы къ южно-русскимъ іерархамъ, изъявившимъ согласіе на унію съ римскою церковію, 641—642.

Симмахъ, папа римскій. Замѣшательства при немъ въ римской церкви (антипапа Лаврентій) 666.

Симплицій, папа римскій. Отношенія къ нему константинопольскаго патріарха Акакія, 650.

Симоновичъ Богданъ. Заключение его подъ стражу во время воздвигну-
таго латино-уніатами гоненія (въ г. Вильнѣ), 328.

Скарга Петръ, іезуитъ. Указаніе на его сочиненіе—Оборона Берестей-
скаго собора, гдѣ передается рассказъ о случаѣ, имѣвшемъ мѣсто
при совершеніи первой уніатской литургіи [въ потирѣ оказалась
одна вода], 119. Объясненіе его сего случая ошибкою (а не чу-
домъ какъ думали православные) 118; Характеръ его трудовъ,
247; Ссылка на его отзывы о константинопольскомъ патріархѣ
Іереміи и вообще всѣхъ грекахъ, 635.

Скаревскій Николай, дворянинъ. Чудо надъ его сыномъ по молитвамъ
Богородицы и Кіево-печерскихъ угодниковъ, 112.

Скуминъ Θεодоръ, воевода Новгородскій. Его подпись подъ инструкціею
Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ онаго,
отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Скупинскій Каспаръ, нотариусъ старой Варшавы. Авторъ брошюръ—
*Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow—schismatika z
unitem*, 650, 652.

Смотрицкій Герасимъ Даниловичъ, священникъ. Упомянуто объ его
литературныхъ трудахъ, 492. Упоминается какъ отецъ Мелетія
Смотрицкаго, 428. Заслуги его для родины и церкви, 429.

Смотрицкій Мелетій, (въ міру Максимъ), архіепископъ Полоцкій.
Ослушаніе его приказанію настоятеля (Леонтія Карповича) и
постигшее за это наказаніе, 58. Обвиненіе со стороны латино-
уніатовъ въ незаконномъ посвященіи отъ іерусалимскаго патр.
Θеофана; возмущеніи противъ правительства и оправданіе про-
тивъ сихъ обвиненій, 282, 283, 424—429, 431, 432, 434—
437, 442, 444, 487—488, 490, 496, 497, 500, 501, 521.
Отношенія къ нему іерусалимскаго патріарха Θеофана, 300.
Обстоятельства, при коихъ совершилось его посвященіе въ архі-
епископа, 437; Сношенія его съ латино-уніатами и сочувствіе
церковной уніи, 493. Проклятіе имъ своей Апологіи, вторичная
измѣна православію, удаленіе въ Дерманскій монастырь, 571—
572; Ссылка на его Апологію, 662, 710; Ссылка на его

Paraenesis, 701, 703, 706, 708, 711, 716. Отзывъ о немъ, какъ измѣнникѣ праотцевской вѣрѣ, 704; Рѣчь его Троицкому подкоморію въ защиту себя и прочихъ посвященныхъ патріархомъ Теофаномъ іерарховъ, 289.

Смятинскій Станиславъ, земскій варшавскій писарь. Его скръбна протестаціи князя К. К. Острожскаго, противъ южно-русскихъ іерарховъ, измѣнившихъ православію, 586.

Соболь Лука. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ латинно - уніатовъ, 328.

Собѣссскій Яковъ, крайчій коронный. Его участіе въ коммисіи, избранной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Соколовскій, каноникъ краковскій, профессоръ краковской академіи. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ константинопольскаго патріарха Іереміи къ протестантамъ, 723. Его клевета по поводу грамотъ означеннаго патріарха къ южно-руссамъ, 634.

Соликовскій, архіепискупъ Львовскій. Его сношенія съ православнымъ епископомъ Г. Балабаномъ по вопросу о введеніи въ литовско-русскихъ областяхъ новаго календаря, 467.

Соломонъ, протопопъ Полоцкій. Его нежеланіе перейти въ унію, 433.

Солтанъ Александръ, рыцарь Божіаго гроба, подскарбій двора короля Казимира. Его подпись подъ грамотою кіевского митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 200.

Солтанъ Іосифъ, митрополитъ кіевскій. Его пожертвованіе на Супральскую обитель (кѣиторомъ которой онъ былъ) Часослова, 6; Упомянутіе объ его путешествіяхъ; хорошій отзывъ о немъ, 7. Возраженіе православныхъ противъ мнѣнія латинно - уніатовъ о немъ, какъ приверженцѣ уніи, 599, 621.

Солицкій Александръ, дворянинъ. Чудо, совершившееся надъ нимъ въ кіево-печерской обители, 100.

Софроній, патріархъ іерусалимскій. Его пребываніе въ Іерусалимѣ во время управленія Теофана іерусалимскимъ патріархатомъ, 379, 380; Добровольное уступленіе имъ кафедры Теофану, 381.

Стадницкій. Въ его дворѣ заболѣваетъ старшій сынъ князя Александра Острожскаго Константинъ — Адамъ, 97.

Станиславъ, ксендзъ костела св. Іакова, въ предградіи Ярославскомъ. Увѣщаетъ княгиню Анну Костчанку, вдову князя Александра Острожскаго, не принуждать своихъ дѣтей къ измѣнѣ православію, подъ угрозою за сіе кары Божіей, 93.

Станиславъ, золотыхъ дѣлъ мастеръ. Заказъ ему отъ Петра Могилы, 185.

Станицкій, староста перемышльскій. Насильственное отнятіе имъ у православныхъ кафедральной церкви перемышльской и страшная кара Божія за это, 61.

Стахій, епископъ Византійскій. Св апостоль Андрей первозванный назначаетъ его епископомъ Византіи, 538.

Стекивичъ Богданъ, подкоморій Мстиславскій. Его пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 181.

Степановичова Анна (Огинская). Ея пожертвованіе на возобновленіе кіево-софійскаго собора, 181.

Стефанъ, господарь Волошскій. Вступленіе его на Волошскій престолъ послѣ низверженія Іереміи (Могилы), 479.

Стефанъ V, папа римскій. Его враждебное отношеніе къ константинопольскому патріарху Фотію, 660.

Стефанъ, впослѣдствіи инокъ Афанасій. Его благочестивая жизнь въ бытность его слугою у родителей П. Могилы; Видѣніе, бывшее ему; Поступленіе въ монашество, 84.

Стребчинскій Тома, бискупъ краковскій. Нестроеніе въ церкви при избраніи ему преемника, 619.

Стречъ Лука, великій лагоуетъ Молдо-Влахіи. Отзывъ объ его благочестивой жизни; Монастырь, основанный имъ, 92.

Стрыйковскій, историкъ польскій. Ссылка на его труды по вопросамъ: объ отношеніяхъ русской церкви къ константинопольской, 310. 384, 385, 539. О Кириллѣ и Меѳодіѣ, какъ просвѣтителехъ славянъ, 412—413. Его значеніе, какъ историка, пользующагося при своихъ работахъ русскими лѣтописями, 451, 452, срав.

361; О правахъ, данныхъ русской церкви вел. княземъ Ярославомъ (Владиміровичемъ), 539; О состояніи православія въ литовско-русскихъ областяхъ во время присоединенія ихъ къ Польшѣ при Ягайлѣ (1386 г.), 541; Объ отношеніяхъ русскихъ къ митрополиту Исидору, 542; О времени крещенія Руси, 600, 605; объ уніи восточной церкви съ западною, 642.

Студитъ Антоній (III), патріархъ константинопольскій. Избраніе его на патріархію по низверженіи патр. Василя I, 352.

Студитъ Θεодоръ. Выдержки изъ его письма къ Византійскому императору Михаилу III (цѣльному) по вопросу о невмѣшательствѣ свѣтской власти въ дѣла духовныя, 368, 427.

Суботовичъ Даніиль. Его пожертвованіе на возобновленіе Десятинной церкви въ Кіевѣ, 183.

Суражскій. Упомянутіе объ его литературныхъ трудахъ на пользу православія, 492.

Т.

Тарасій, патріархъ константинопольскій. Седьмой вселенскій соборъ, бывшій при немъ, 659.

Тарновскій Янъ, историкъ польскій. Ссылка на него по вопросу объ отношеніяхъ русскихъ митрополитовъ къ папскому престолу, 385.

Татары. Упомянутіе объ ихъ вторженіи въ христіанскія страны Западной Европы, 724. Свободное отправленіе ими богослуженія въ литовско-русскихъ областяхъ, 730.

Терлецкій Кириллъ, епископъ Луцкій. Назначеніе его экзархомъ западно-русской митрополіи, 561. Измѣна его православію (принятіе уніи), 586, 590. Грамота Сигизмунда III, данная ему вмѣстѣ съ другими южно-русскими іерархами, измѣнившими православію. 625—626. Выдержки изъ Баронія о принятіи имъ (вмѣстѣ съ другими іерархами) уніи, 639.

Тимоеей II, патріархъ константинопольскій. Упомянутіе о грамотѣ, данной имъ іерусалимскому патріарху Θεфану и предоставляющей

право полной юрисдикції въ духовныхъ дѣлахъ Россіи, 286, 288. Текстъ самой грамоты, 297—298.

Тржебинскій Александръ, подкоморій львовскій. Его участіе въ комисіи назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православныхъ съ уніатами, 578.

Тржебенецъ Іоаннъ, братъ Византійскаго императора Михаила IV Пафлагонянина. Его интриги съ цѣлію занять патріаршую кафедру въ Константинополѣ, 352.

Третьякъ Станиславъ, слуга Петра Могилы. Его рассказъ Петру Могилѣ о чудѣ претворенія освященной воды, данной ему Могилою, въ вино, 113—114.

Тризна Иванъ. Его подпись подъ инструкцію Виленскаго православнаго братства, врученной посламъ онаго, отправленнымъ на Брестскій соборъ 1594 г., 560.

Туръ Никифоръ, архимандритъ кіево-печерскій. Чудо, бывшее при немъ въ кіево-печерской Лаврѣ (матеріаль для характеристики Тура) 90.

Тустановскій Лаврентій Зизаній. Упоминается, какъ учитель дѣтей Александра (Константиновича) Острожскаго и его жены Анны Костчанки, 93.

Тышневичъ Казиміръ, воевода минскій. Самовидецъ чуда, бывшаго въ кіево-печерской лаврѣ, 102.

Тышневичъ Янъ. Упоминаніе о протестаціи, занесенной имъ отъ имени Виленскаго православнаго братства, противъ латино-уніатовъ, 624.

У.

Уліанія, княжна Витебская, первая жена вел. князя Литовскаго Ольгерда. Вліяніе ея на мужа въ дѣлѣ религіи (принятіе имъ христіанства), 414.

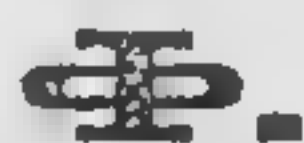
Уляницкій. Упоминается, какъ „писменникъ добрый“, прочетшій письма Іліи пустынника; 94, Его отзывы о семъ пустынникѣ, 96.

Урбанъ II, папа римскій. Учрежденіе имъ праздника по случаю перенесенія мощей Святителя Николая изъ Муръ-Ликійскихъ въ г. Баръ, 706.

Урсинъ, антипапа римскій. Замѣшательство при немъ въ римской церкви (совмѣстное занятіе имъ папскаго престола съ Дамасомъ), 666.

Уяздовскій, сотникъ. Его хуленія св. Іоанна Сочавскаго; наказаніе Божіе, постигшее его за сіе, и прощеніе вслѣдствіе молитвъ святаго, 79—91.

Федько, прозваніемъ грѣшникъ. Совѣтъ его обратиться съ мольбою къ Богу объ изобличеніи вора, 52.

Феликсъ II, антипапа римскій. Совмѣстное занятіе имъ папскаго престола съ Ливеріемъ, 381, 666; Обличеніе его въ приверженности къ аріанству, 669—670.

Филалетъ, (псевдонимъ). Упомянутіе объ его литературныхъ трудахъ, 492.

Флоримундъ, историкъ. Ссылка на него по вопросу о паписѣ Іоаннѣ, 668.

Фока Никифоръ II, императоръ Византійскій. Изданіе эдикта, посягающаго на права духовенства, 352; недовольство этимъ духовенства, 353.

Формозъ, папа римскій. Мнѣніе православныхъ о римской церкви со времени его управленія ею, 242.

Фотій, митрополитъ русскій. Указаніе латино-уніатовъ на забраніе имъ вещей изъ Кіево-софійскаго собора, 450; замѣчаніе по поводу этого со стороны православныхъ, 450; упомянутіе объ его посвященіи на митрополію, 633, и изгнаніе съ нея, 451.

Фотій, патріархъ константинопольскій. Опроверженіе ошибочнаго мнѣнія, будто вел. князь Владиміръ крестился въ его время, 509, 704; объясненіе этой ошибки православными въ комиссіи, назначенной королевичемъ Владиславомъ для соглашенія православ-

нахъ съ уніатами, 601—602, 606, срав. 704. Выдержки изъ Баронія о сверженіи его съ патріаршества, 601. Неодобрительный отзывъ о немъ латино-уніатовъ и его отношеніяхъ къ патріарху Игнатію, 657, 559; соборъ, бывшій при немъ; разрывъ съ западною церковію, 660; наказаніе Божіе, постигшее его (по мнѣнію латино-уніатовъ) за ересь, 662, 697. Упоминается, какъ главный противникъ римской церкви, 668, 669, 701, и, вслѣдствіе этого еретикъ, 675, 682, притомъ незаконно занявшій патріаршій престолъ 692, 691, 697. Его свидѣтельство о крещеніи Руси, 701.

Фридрихъ II, императоръ Состояніе при немъ римской церкви, 359.
Фулло (Кнофей?) **Петръ**, (анти) патріархъ Антиохійскій. Его препирательства съ епископомъ Саламинскимъ о правѣ духовной юрисдикціи на островѣ Кипрѣ, 415,

Ж.

Жаршевскій Василій. Упомянутъ о протестаціи, занесенной имъ отъ имени Виленскаго православнаго братства противъ латино-уніатовъ, 624.

Жодневичъ Григорій Александровичъ, стольникъ вел. княжества Литовскаго и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Жодневичъ Григорій, воевода Кіевскій, и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Жодневичъ Иванъ, намѣстникъ Витебскій, маршалокъ вел. княжества Литовскаго. Его подпись подъ грамотою кіевского митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 199.

Жодневичъ Янъ, староста Житомирскій. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Жоменецкій Гавріиль, подстароста Грубешовскій. Его рассказъ Петру Могила о чудѣ, бывшемъ въ Грубешовѣ во время совершенія уніатской литургіи (вино въ потирѣ въ воду приложися), 119 и предъид.

Хоменецкій Станиславъ. Его разсказъ Петру Могилѣ о чудесномъ наказаніи Божіемъ, постигшемъ жену нѣкоего земледѣльца за непочтеніе къ православному празднику, 103—104.

Хоціевичъ Іеремія, райца города Вильны. Притѣсненія, испытанныя имъ отъ латино-уніатовъ, 328.

Хойскій Гавріиль. Упомянуто о болѣзни, постигшей нѣкоего Музелю въ его „градѣ“ Хойщи, 120

Хребтовичъ Мелетій, епископъ Владимірскій. Отношенія его къ Брестскому братству, 596.

Хрисовергъ (Николай II), патріархъ константинопольскій. Мнѣніе о крещеніи во время его патріаршества вел. князя русскаго Владиміра; отзывъ о немъ латино-уніатовъ, какъ о лицѣ, находившемся въ единеніи съ римскою церковію, 703.

Ц.

Цамблакъ (Семивлахъ) Григорій, митрополитъ кievскій. Посвященіе его на митрополию безъ согласія константинопольскаго патріарха и отзывъ о немъ латино-уніатовъ, какъ о лицѣ, желавшемъ единенія съ римскою церковію, 450, 711.

Целестинъ I, папа римскій. Листъ отъ его имени на 3-й вселенскій соборъ, 476.

Целестій, еретикъ. Смѣшеніе его съ папою Целестиномъ; разсужденія по этому поводу православныхъ, 418, и латино-уніатовъ, 475—476.

Цимисхій Іоаннъ, императоръ Византійскій. Условія, предъявленныя ему духовенствомъ предъ его коронованіемъ на царство (возвращеніе правъ, отнятыхъ у духовенства его предшественникомъ Никифоромъ II Фокою), 353.

Ч.

Чайка Симеонъ, протопопъ Грубецковскій. Его заявленіе о чудѣ, бывшемъ во время совершенія уніатской литургіи (вино въ потирѣ въ воду приложися и потирѣ разсядось), какъ явномъ знакѣ еретичества епископовъ, принявшихъ унію, 117.

Чотвертинскій Григорій, князь. Его разсказъ Петру Могилѣ о знаменіи, бывшемъ въ лѣто 1617 („въ неже благочестивый родъ и племѣ княжатъ Острозскихъ скончася“), 121.

III.

Швейновскій Христофоръ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 181.

Шиндигъ Іоаннъ. Упоминается, какъ единственное лице изъ числа райцевъ магистрата Виленскаго, оставшееся вѣрнымъ православію; прекращеніе дѣла объ удаленіи его изъ магистрата, 573.

Шинковичъ Василій, подскарбій земскій вел. кн. Литовскаго, и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Шинковичъ Янъ, писарь короля, конюшій гродненскій, и проч. Упоминается, какъ членъ королевскій Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Шинкованинъ Аѳанасій Матвѣевичъ. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Шолдыцкій Александръ, инокъ. Его письмо къ кіевскому митрополиту Іову Борецкому съ изъявленіемъ благодарности за избавленіе его отъ угрожавшей (отъ козаковъ) опасности, 589.

III.

Щеневый Г., маршалокъ и писарь короля, староста Тыкоцинскій, и проч. Упоминается, какъ членъ королевской Рады на сеймѣ 1563 г., 610.

Щеніустинская. Чудесное исцѣленіе ея очнаго недуга чрезъ помазаніе водою изъ сосуда, содержавшаго св. миро изъ кіево - печерской обители, 100.

Ю.

Юліанъ (богоотступникъ), императоръ Византійскій. Упоминаніе объ его гоненіяхъ на христіанъ, 724.

Юлій, папа римскій. Упоминаніе объ аппеляціи къ нему на Сардійскій помѣстный соборъ, 420; Аѳанасій, патріархъ Александрійскій, ищетъ его покровительства, 480.

Юрій (Роготинскій? членъ львовскаго братства?). І. Вишенскій въ письмѣ къ старицѣ Домникіи дѣлаеть замѣчанія и упрёки ему, по поводу его письма къ себѣ, 26—35.

Юстиніанъ, императоръ Византійскій. Упомянутое о трудахъ по церковному праву, относимыхъ ко времени его царствованія, 503.

Юстиніанъ II, (сынъ Константина Погоната). Соборъ, бывшій при немъ въ Константинополѣ, 673.

Я.

Ягайло (въ крещеніи Владиславъ), король польскій и вел. князь литовскій. Упомянутое о привилегіяхъ, данныхъ имъ русскому народу 354, 543, 609, 612, 614. Крещеніе его и его братьевъ, 540—541. Отношенія его къ православію, 541. Сынъ его Владиславъ, 543.

Яковъ святой. Костелъ его имени въ предградіи Ярославскомъ, 93.

Яковъ (Якубъ), наивысшій писарь вел. князя литовскаго. Его подпись подъ грамотою кіевскаго митрополита Мисапла къ папѣ Сиксту IV, 200.

Янъ, (сынъ Целагеи Кипріяновны Гечевичевны). Письмо къ нему отъ имени матери, содержащее обличеніе уніи (отписъ на листъ виленискихъ унітовъ) 266 и слѣд.

Янъ, бискупъ Вроцлавскій. Избраніе его краковскою капитулою въ число кандидатовъ на Краковскую кафедру по смерти Томы Стржепчинскаго, 619.

Ярчаковы Александръ и Иванъ. Ихъ пожертвованія на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Ярославъ, вел. князь кіевскій. Упомянутое объ уставѣ, данномъ имъ русской церкви, 17; Упомянутое о правахъ, данныхъ имъ духовенству, 392, и вообще русскому народу, 543. Посвященіе при немъ на кіевскую митрополию русина Иларіона, безъ сношенія съ константинопольскимъ патріархомъ, 449. Упомянутое о построеніи имъ церквей, 705.

Ө.

Теодоръ, „благовѣрный князь з' Бѣлос“. Его подпись на грамотѣ кievскаго митрополита Мисаила къ Сиксту IV, 199.

Теодоръ I, патріархъ константинопольскій. Продолжавшееся существованіе монофелитской ереси во время его патріаршества, 673.

Упрекается латино-уніатими въ еретичествѣ, 675.

Теодоръ, сотникъ изъ Могилева. Его пожертвованіе на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора, 182.

Теодосій (св.) печерскій. Разказы о чудесныхъ исцѣленіяхъ молитвами его, 69, 100, 112. Чудесное присутствіе его на предстоятельскомъ мѣстѣ во время всеобщаго бдѣнія въ кіево-печерской церкви, 90. Пещера его, 101; Упомянутіе его имени въ благодарственныхъ пѣснопѣніяхъ въ честь Пресвятой Богородицы, 161. Благодарственное пѣснопѣніе ему (и Антонію св) по случаю чудеснаго избавленія печерской обители отъ нашествія ляхскаго войска, 167. Іоаннъ. архимандритъ обители его (и Антонія св.) имени, 199.

Теодосій, старецъ печерскій (москвитянинъ). Испытаніе его діаволомъ и чудесное предостереженіе отъ грѣха, 76—77.

Теодосій, духовникъ болгарскій въ Ксеновскомъ скиту. Наставленіе, сдѣланное имъ преп. Аввакуму, 124; Сомнѣніе его въ святости мощей означеннаго Аввакума и, по убѣжденіи, прославленіе ихъ, 128.

Теопемптъ, митрополитъ кievскій. Упомянется, какъ предшественникъ митрополита Иларіона, 449.

Теофанъ, патріархъ іерусалимскій. Сочиненія, изданныя православными южно-руссамы въ защиту возстановленной имъ южно-русской іерархіи 279 и слѣд., 511 и слѣд. Обвиненія его со стороны польскаго правительства въ возмущеніяхъ южно-русцевъ, 283. Защита его дѣйствій со стороны православныхъ, 339, 381. Пріѣздъ его въ юго-западную Русь и пріемъ сдѣланный православными, 283, 520. Письма къ нему: короля Сигизмунда III, 290—293, Луцкаго бискупа Андрея Липскаго, 294. Гра-

мота, данная ему константинопольскимъ патріархомъ Тимоѳеемъ относительно права духовной юрисдикціи во время пребыванія въ Россіи, 297—298. Добровольное уступленіе ему патріархіи престарѣлымъ іерусалимскимъ патріархомъ Софроніемъ, 381.

Теофилактъ, патріархъ константинопольскій. Крещеніе во время его упраздненія церковію венгерскаго князя, 414. Испрашиваетъ у папы Іоанна ХІ палліумъ съ привилегією впредь не посылать за онымъ въ Римъ, 702 *).

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ГЕОГРАФИЧЕСКИХЪ ИМЕНЪ.

А.

Англія, 473.

Антіохія, 655.

Асія, 302. 313, 314.

Аѳонская гора, 24, 26, 38.

— Діонисіатскій монастырь, 122, 185.

— Ксеновъ монастырь, 24.

— Зуграфъ монастырь, 26, 37.

— Симонетра монастырь, 122, 185.

— Иверскій монастырь, 131.

В.

Вары, 706.

Богемія, 411.

Болгарія, 358, 411, 440, 448, 493.

Брацлавль, 318, 400.

Брестъ-Литовскъ, уѣзд. г. Гродн. г., 118, 480, 509, 544,
560, 561, 563, 619, 625.

Бугъ (западный) рѣка, правый притокъ Вислы, 606.

Будзинъ, 542, 617, 699, 711.

---

*) Въ Указатель именъ не вошли авторы книгъ, купленныхъ П. Морплою (см. стр. 181—189).

Бутовичево, 52.

Буремчъ, 318.

Бѣлая-Церковь, м. Кіев. губ., 99, 112.

Бѣлградъ, столичный гор. Семиградскаго воеводства, 81, 83.

Бѣлиловцы, 68.

Бѣлогодцы, 68.

Бѣльскъ, уѣздн. гор. Гродн. губ., 103, 123, 592, 612.

— Правосл. братство, 553.

В.

Вавилонъ, 249, 273, 274, 277, 278.

Валахія, 358, 411, 722, 726.

Варшава, 186, 292, 293, 294, 320, 497, 564, 569, 578,
586, 637, 647, 650—652.

Васильковъ, уѣздный гор. Кіев. губ., 183.

Вельбовна, село близъ Острога, 699

Венгрія, 411, 414, 473.

Вильна, губ г., 57, 114, 116, 118, 195, 198, 199, 231, 281,
308, 322—324, 327, 328, 344, 345, 381, 382, 424,
425, 431, 432, 435, 437—439, 443, 461, 485, 487,
489, 495, 496, 498, 499, 500, 527, 543—546, 552,
553, 556, 557, 560, 565—569, 570, 585, 595, 606,
610, 612, 632, 649.

— Прав. братство, 116, 279, 305, 317, 322, 344, 345,
399, 424, 425, 432, 435, 443, 444, 468, 474, 495,
496, 508, 533, 534, 548, 549, 552, 554—557, 560,
561, 564, 566—568, 570, 572—574, 477, 578, 581,
596, 622—624, 632, 634, 649, 650.

Витебскъ, губ. г., 414, 496, 543.

Вздыхальница гора (въ Кіевѣ), 70.

Владиміръ, уѣздн. гор. Волын. губ., 476, 590.

Водерады, дер. Луцкаго уѣзда, 318.

Волынь, 89, 284, 318, 324, 376, 400, 429, 547, 599.

Воля Рыжкова (недалеко отъ Ярославля), 64.

Вышлоговъ, село, 60.

Г.

Галичъ, 49, 121, 710.

— Правосл. братство, 553.

Галлія, 270.

Ганусовка, с. Езупольскаго у., 121.

Городокъ, с. Ровенскаго у. (имѣніе К.-Печ. Лавры), 119, 121.

Городло (при Западн. Бугѣ), м. Грубешов. у. Любл. г., 606—608.

Греція, 65, 448, 450, 478, 621, 642.

Гродно, губ. г. 606, 612—615, 617.

Грубешовъ, у. г. Любл. губ., 117, 118.

— монастырь св. Николая, 117.

Д.

Далмація, 411.

Дамаскъ, 428.

Данія, 413.

Двѣпръ, рѣка, 49, 70, 101, 102, 434, 588.

Дерманскій монастырь, въ Дубен. у. Волын. г., 572.

Е.

Египетъ, 249, 264, 635.

Езуполь, г. въ Брацлавскомъ воеводствѣ, 121.

Ж.

Житомиръ, губ. г., 497.

Жолква, 289, 290.

Журовичи, м. Гродн. губ. Слонимскаго у., 89.

З.

Забилочъ, дер. К.-Печ. Лавры, 50.

Загорево, Волын. г., Дубенск. у., 200.

Зарубенець, д. Вилей губ., 88.

И

Иберія (Испанія), 440.

Иллирикъ, 41, 411, 440.

Индія, 41.

І

Іерусалимъ, 23, 24, 41, 87, 158, 159, 373, 381, 437, 463,
520, 555, 662, 664.

К

Калварія, 89.

Каменецъ-Подольскій, 84, 103, 289, 290, 292, 293, 461.

Кароагентъ, 4.

Кашинъ монастырь, 602.

Квасовъ, 318.

Кипръ, 415, 450, 475.

Кіевъ, губ. г., 85, 95, 110, 111, 199, 200, 277, 284, 289,
292, 293, 299, 318, 328, 400, 432, 434, 449, 450,
461, 520, 532, 585, 588, 592, 605, 710.

— Печерская Лавра, 49, 55, 69, 70, 76, 77, 89, 90,
99, 100, 101, 109, 110, 112, 116, 118, 119, 160,
162, 199, 287, 333, 544, 545, 572, 581.

— Михайловскій монастырь, 532.

— Николая пустыннаго монастырь, 111.

— Софійскій соборъ, 181, 450, 539, 585, 592.

— Десятинная церковь, 181, 182.

— Братскій монастырь, 389, 465.

Ковно, губ. г., 569, 592.

Концеполь, 715.

Константинополь (Царьградъ), 16, 17, 269, 287, 288, 297,
298, 348, 358, 373, 412, 414, 420, 430, 449, 450,
451, 473, 479, 485, 486, 520, 539, 544, 545, 552,

601, 605, 634, 657, 660, 662, 664, 673, 695, 699,
710, 716.

Корсунь (Херсонъ), 91, 605.

Коруковъ, 110.

Косорь (озеро), около Межигорья, 53.

Краковъ, 95, 107, 186, 188, 540, 561, 591, 619, 626, 631.

Красный Ставъ, у. г. Любл. губ., 114.

Кревъ, 574.

Кременецъ, у. г. Волын. губ., 285.

Крышино, село Бѣльскаго у., 103.

Л.

Лаврышевскій монастырь, Минской г., Новогрудскаго у., 592.

Лежанскъ, 89.

Лида, у. г. Вилен. губ. 565.

Липланы, 318.

Луцкъ, у. г. Волын. губ., 592

Львовъ, г. въ Галиціи, 28, 37, 41, 95, 184, 237, 250, 324.

540, 592, 651, 709, 710, 713, 730.

— Правосл. братство, 24, 533.

— Монастырь св. Георгія, 95.

Любартовъ, имѣніе Вилен. братства, Лидск. у., 565.

Люблинское братство, 553.

М.

Мавританія, 41.

Межигорье, 87.

Межиречь, 68.

Минскъ, губ. г., 274, 497, 498, 566, 592.

Могилевъ, губ. г., 182, 386, 433, 436, 592.

Москва, 14, 109, 358, 380, 389, 441, 448, 465, 485, 486,

493, 637, 638, 726.

Молдавлахія, 77, 78, 84, 92, 448.

Мстиславъ, у. г., Могилев. губ., 497, 592.

Мультаія, 411.

Мунино, село Перемышльскаго у, 105—107.

Мѣдѣнъ, село Пинскаго у., Минской губ., 59.

Мядзѣль, м. Вилейскаго у. Вилен. губ., 593.

Н.

Неполоници, 548.

Никоя, 269, 347, 450.

Новогрудокъ, у. г. Минской губ., 450.

Нѣсвижъ, зашт. г. Минской г., Слуцкаго у., 609.

О.

Олица, 609.

Орша, у. г. Могилев. губ, 386, 436, 592.

Осовецъ, дер. 52.

Острогъ, у. г. Волынской губ., 95, 121, 429, 479.

П.

Папортея, 200.

Пенгово, 619.

Перемышль, г. въ Галиціи, 102, 104, 105, 585, 589.

Пинскъ, у. г. Минской губ., 592.

Пискуровицы, село Бѣльскаго у., 123.

Подолія, 324, 429.

Покуть, 49.

Полоцкъ, у. г. Витебской губ., 323, 382, 424, 433, 434,
436, 476, 495—497, 500, 592.

Понтъ, 39, 302, 313, 411.

Потокъ, м. въ Галиціи, 112.

Р.

Рига, губ. г., 726.

Римъ, 201, 211, 213, 241, 245, 270, 272—274, 313, 339,
360, 367, 368, 375, 392, 409, 422, 481, 484, 542,

582, 587, 601, 602, 605, 637, 638, 642, 655, 661,
664, 670, 671, 675, 678, 697, 699, 710, 711, 725.

Ровно, у. г. Волын. губ., 94.

Рубежовъ, 118.

Рубежовка, дер., 113.

Рось, рѣка около Бѣлой церкви, Кіев. г., 112.

С.

Сардинія, 420.

Семиградское воеводство, 81, 83.

Сербія, 358, 411, 440, 493.

Сирія, 415, 448.

Славонія, 411.

Слонимъ, у. г. Гродн. губ., 545.

Слуцкъ, у. г. Минской губ., 266, 278.

Смѣдинъ, дер., 60.

Сокаль, г. въ Галиціи, 89.

Соколовская, дерев., 52.

Солунъ, 124, 125, 128, 132.

Сочавскій градъ (въ Молдовлахіи), 77.

Сочавская митрополія, 77—79, 81.

Сочавицкій монастырь, 84.

Сочава, рѣка, 77.

Т.

Тернки, дер. Луцкаго уѣзда, 318.

Тенчинъ, 578.

Теремное, село Луцкаго у., 318.

Тисмяница, г. въ Галиціи, 121.

Торки, село Перемышльск. у., 102.

Туровъ, м. Мозыр. у., Минской губ., 91, 592.

Тюбингенъ, 723.

У.

Угровлахія, 81, 84.

Украйна, 324, 376, 465, 485.

Улховцы, село (за Днѣпромъ), 49.

Уневъ, село въ Галиціи, 26.

Уневскій монастырь, 35, 65.

Ф.

Фастовъ, г. Кіев. губ., 588.

Флоренція, 699.

Х.

Халкедонъ, 420.

Холщи, Кіев. г., 120.

Холмъ, г. Любл. г., 592.

Хотиничи, село Житом. уѣзда, 77, 289, 479.

Хорватія, 411.

Хойцъ, 619.

Ц.

Цехановцы, 610.

Царьградъ (см. Константинополь).

Ч.

Ченстоховъ, 89.

Черкасы, у. г. Кіев. г., 54.

Чехія, 411, 413, 414, 473.

Черногородка, 70.

Щ.

Щекотинъ, 715.

Я.

Яворовъ, г. въ Галиціи, 730.

Яневичи, дер. Влад. у., Волын. губ., 318.

Японія, 506.

Ярославль, 94, 105, 107, 730.

Ө.

Өракія, 302, 313, 411.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

	Стран.
Предисловіе	I—X
I. Письмо супрального архимандрита Сергія Кимбара къ кievскому митрополиту Макарію, около 1536 г.	1— 15
II. Форма церковнаго отлученія, составленная южно- рускими іерархами въ 1544 г.	16— 18
III. Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Ви- шенскаго:	
1) Обличеніе діавола міродержца	19— 24
2) Посланіе ко львовскому братству и прочимъ православнымъ южно - руссамъ	24— 26
3) Посланіе къ старицѣ Домникіи	26— 35
4) Посланіе къ Іову Княгиницкому	36— 37
5) Позорище мысленное (сочиненіе, написанное по поводу изданной во Львовѣ въ 1614 году книги о священствѣ Іоанна Златоустаго)	37— 48
IV. Собственноручныя записки Петра Могилы:	
1) Сказанія Петра Могилы о чудесныхъ и замѣча- тельныхъ явленіяхъ въ церкви православной (южно-русской, молдо-влахійской и греческой)	49—132
2) Каноны и другія церковныя пѣснопѣнія, со- ставленные Петромъ Могилою	133—170.
3) Разсужденія П. Могилы о высокомъ значеніи иноческой жизни	171—180
4) Замѣтки П. Могилы о пожертвованіяхъ на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора и Деся- тинной церкви	181—183
5) Хозяйственныя и нѣкоторыя другія (мелкія) за- мѣтки П. Могилы	184—185
6) Каталоги книгъ, купленныхъ Петромъ Могилою въ Варшавѣ и Краковѣ въ 1632—1633 г.г.	188—189

V. Грамота Кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 1476 г., обнародованная Ипатіємъ Подѣмъ въ 1605 г. („Посельство до папежа“)	193—231
VI. „Ключъ царства небеснаго“, — западно - русское полемическое сочиненіе, 1587 г.	232—265
VII. Отписъ на листъ виленскихъ унітовъ, 1616 г.	266—278
III. <i>Verificatia niewinności</i> , — сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ въ защиту возстановленной іерусалимск. патріархомъ Теофаномъ западно-русской іерархіи, 1621 г. (изд. 1-е)	279—344
X. <i>Obrona Verificaciey</i> , — сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ въ 1621 г.	345—442
X. <i>Sowita wina</i> , — сочиненіе, изданное латино-уніатами въ 1621 году	443—510
XI. <i>Justificatia niewinności</i> , — прошеніе, поданное королю Сигизмунду III западно-русскими православными іерархами, съ объясненіемъ причинъ законности ихъ посвященія отъ іерусалимскаго патріарха Теофана, 1622 г.	511—532
XII. <i>Synopsis</i> , — сочиненіе въ защиту правъ православной цѣркви, изданное Виленскимъ братствомъ ко времени конвокаціоннаго сейма послѣ смерти короля Сигизмунда III, 1632 г.	532—576
XIII. <i>Supplementum Synopsis</i> , — сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ ко времени избирательнаго сейма по смерти короля Сигизмунда III, 1632 г.	577—649
XIV. <i>Rozmowa albo relacja rozmowy dwoch Rusinow schismatika z unitem</i> . — полемическое сочиненіе, направленное противъ изданнаго Виленскимъ православнымъ братствомъ <i>Synopsis</i> a, 1634 года	650—732
Алфавитный указатель личныхъ именъ и географическихъ названій	735—800

